CEMALEDDİN ARVASİ
(PARLAKIŞIK)
Kuddise Sirruh

TEFSİR SOHBETLERİ

5

CEMALEDDİN ARVASİ (PARLAKIŞIK)

Kuddise Sirruh

TEFSİR SOHBETLERİ

5. Cilt

© Bütün yayın hakları
"Lüleburgaz Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği"ne aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Sertifika No: 34634
5. Cilt ISBN: 978-605-82969-4-7
1. Baskı: Kasım 2017 - İstanbul

Baskı: Step Matbaacılık
Göztepe Mah. Bosna Cad. No:11 Bağcılar/İst.
Tel:0212 446 88 46 Sertifika No: 12266

Lüleburgaz Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği
Yılmaz Mahallesi Arka Bahçeler Sokak No:16
Lüleburgaz - Kırklareli
Telefon: 0288 412 55 90

CEMALEDDİN ARVASİ (PARLAKIŞIK)

Kuddise Sirruh

TEFSİR SOHBETLERİ

5. Cilt

Seyyid Cemaleddin ARVASİ (PARLAKIŞIK) **Rahmetullahi Aleyh'**in, Kirazlı Mescid ve Beyazid Camii'sinde verdiği kıymetli tefsir sohbet (dersleri,) bu sohbetlere iştirak eden talebeleri tarafından kitaplaştırılmıştır. Hamd-û senâlarımız ihsan eden, muvaffakiyete erdiren Âllâh-û Teâlâ'yadır ve rucûumuz da ancak O'nadır, Celle Şânûhû.

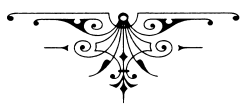

CEMALEDDİN ARVASİ (PARLAKIŞIK)

Kaddesallahu Sırruhu

DOĞUM YER VE TÂRİHİ İLE NESEBİ

Van vilâyetinin "Başkal'a" kazâsında, 1894 yılında mübarek bir anneden ve âlim, tasavvufta kuvvetli ehl-i kalb bir babadan dünyaya gelmişlerdir.

Babası Merhum Şemseddin Efendi, Başkale'de otuz üç yaşında vefat etmiş, kabri Başkale kabristanındadır. Seyyid Cemaleddin Kaddesallahû Sırrıhülaziz Efendi'nin dedeleri Halife Mustafa Efendi, (Rahmetullahi Aleyhimâ) Hakkâri'nin Yüksekova kazasının Sâkitan köyündendir.

Neseb-i şerifleri, anne tarafından Abdülkadir-i Geylâni'ye ulaşır. Dedeleri Oniki İmâm'dan, İmâm Ali Rızâ bin Mûsâ Kâzım soyundan olup seyyid oldukları, Irâk'taki mahkeme-i şer'iyye kayıtlarında yazılı olduğu gibi, Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî'nin (Kuddisesırruh) torunu, Seyyid Abdürrezzâk Efendi'nin mübarek el yazısı ile de tasdiklidir.

Cemâleddin Kuddisesırruh'un, Ali Radıyallahû Anh'a kadar bütün dedeleri, zamanlarının âlim ve faziletli insanları idiler. Birçoğu zamanının kutbu, devrinin en büyük evliyâsı ve rehberiydi.

Dedeleri Seyyid Mustafâ Efendi Kuddisesırruh, Tarîkat-ı Aliyye-i Nakşibendiyye büyüklerinden Seyyid Tâhâ-i Hakkârî'nin oğlu, Seyyid Ubeydullah'ın halîfesiydi.

Hanedân-ı Rasûlûllah Sallallahû Aleyhivesellem Efendimiz'in neseb-i âlîlerinden olan Arvâsî âilesi, yaklaşık yedi yüz seneden

ziyade ilim ve irfan neşretmekte, en üstün insanlık meziyetlerinde numune olmakla tanınmış ve halk arasındaki ayrılıkları gidermekte, millî birlik ve beraberliği sağlamakta büyük vazifeler üstlenmiş ve bunları devam ettire gelmiş mübarek bir ailedir. Medreselerinde birçok ulema, ezkiyâ, müftü ve devlet adamı yetişmesine vesile olan bu kişilerin gayretleri sâyesinde, Türkiye'mizin doğu vilayetleri ve İran, Irak'ın sınır boylarındaki halk, Sünnîlikte devâm etmektedirler.

İLİM TAHSÎLİ VE TEDRÎSLERİ

Seyyid Cemâleddin Efendi Kuddisesırruh, ilk ilmi tahsillerini amcası, Nakşibendî Hâlidî şeyhi, Seyyid Abdûlhakîm Efendi'nin huzurunda, Van'daki Arvasîlerin medresesinde tamamladı.

Medrese usül ve tarzı üzere; Arap ve Fars dili ve edebiyatı,(ilm-i sarf, nahiv, bedî, beyân, belâğat, meânî), mantık, münâzara, vad', tefsîr, usûl-i fıkh, kelâm, tasavvuf, münâzara, İlâhî ve tabiî hikmet, fen ve matematik gibi birçok zahirî ve bâtınî ilimlerde, rahle-i tedrisini tamamlayarak, ikmal-i nûsh ederek ilm-î icazetnâmeyi aldılar.

Seyyid Cemâl Efendi Kuddisesırruh, İstanbul'a teşriflerinden önce, 3 yıl Mısır'da, El-Ezher üniversitesinde Usûl-û Fıkıh okuyup fakih olarak yetişti. Ayrıca Konya'da, Mesnev-i Şerif'i tamam okudu. Akabinde de Medrestü'l Mütehassisînde Şeyhül İslam Vekili Allame Zâhidü'l Kevserî gibi birçok ulemanın derslerine iştirak ettiler. Seyyid Cemaleddin Kuddisesırruh, sonra Seyyid Abdülhakim Efendi'nin biraderi (Süleymaniye Medresesi Şafii fıkhı müderrisi amcaları) Seyyid Taha Efendi'den okumuş, sonra Van'da Seyyid Muhammed Sıddîk Efendi'den okumuşlardır. Daru'l Fünun Edebiyat Fakültesine kayıt olmuşlar ve 1926 yılında mezun olmuşlardır.

Seyyid Cemâleddin Efendi, İstanbul'da iktisat tahsili de yapmışlardır. (Amcaları Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Kuddisesırruh'un tavassutu ile Emekli Sandığında memuriyete başlamışlar) ve emekli olunca da maaş almaksızın Süleymaniyye'ye yakın, Kirazlı Mescid imam hatipliğine devam etmişlerdir. Uzun yıllar ilim neşretmiştir.

Arabi ve Farisî'si pek kuvvetli idi. Mesnevi üzerinde eşsiz, derin malûmatı vardı. Cuma namazlarından önce Mesnevi-i Şerif okutmuşlardır. Mesnevi-i Şerîf'i büyük bir vukufiyetle, başta Ankaravi İsmail Rüsûhi Dede Kuddisesırruh Şerhi olmak üzere, Sarı Abdullah Efendi şerhi ve diğer şerhlerden istifade ile birkaç defa okutmuşlardır.

Seyyid Cemâleddin Efendi, Kirazlı Mescid'de havas ve avam her kesime umumi sohbet ve dersler yapmışlardır. Kendileri Kenz'ül İrfan, Mesnevi, Gülistan ve Ramuzü'l Ehadis okumuşlar, tefsir ve hadis dersleri vermeye devam etmişlerdir. Ayrıca Beyazid Camisinde de kıymetli vaaz ve hutbeleri ile uzun seneler İstanbul halkını irşat etmişlerdir.

Tefsirden Kadı Beyzâvî ve Haşiyeleri, Nesefî, Hazîn okutmuşlar Celâleyn Tefsîrine bilhassa önem vermişler ve derslerde bu tefsiri başından sonuna kadar okutmuşlardır. Hikmet menbaı olan bu dersleri, kayıt altına alınmıştır.

ŞEYH ABDÜLGAFÛR EL-ABBÂSİ EL- MEDENÎ EL- HANEFÎ EL-MÜCEDDÎ KUDDİSESIRRUH'A İNTİSABLARI

Seyyid Cemâleddin Efendi Kuddisesırruh, 1960 yılında Hacca gider. Medine-i Münevvere'de bulunduğu sırada intisab edeceği bir mürşid-i kâmil arar. Mescid-i Nebevi'de bu niyet ile tefekkür ve duâ ile oturmakta iken, Şeyh Abdülgafur Efendi selam verir ve yanına gelip önünde oturur.

"Min eyne ehâna hâzâ. Nereden bu kardeşimiz?" diye sorar.

"Efendim Türkiye'den geldim..."

"Ravza-i Mutahhara'da fazla dünya kelamı konuşmayalım. Buyurun eve gidelim. Size bir sütlü çay içireyim. Hem orada sohbet edelim, tanışalım." Böyle diyen Şeyh Abdülgafûr Efendi, Seyyid Cemaleddin Efendi'nin elinden tutup evine misafir buyururlar.

Şeyh Abdülgafûr Efendi'nin bir hususiyeti, manen dolmuş taşmış bir insan olmasıyla beraber âlim olmasıydı. Delhi'nin en büyük

âlimlerinden idi. Senelerce usul, fıkıh, mantık, kelâm okuttu. Manevî tesiri kuvvetliydi. Hastalara, bunalmışlara okurdu. Teveccühlerinde, duâlarında şu hadis-i şerifi çok zikrederlerdi.

"İnsan bedeninde bir et parçası vardır ki ona kalb denir. O düzeldi mi, her şey düzelir."

Şeyh Abdülgafûr Efendi'yi Ziyaret

Seyyid Hasan Fehim Arvasî ile Medine'deki münasebetlerimiz günden güne inkişaf ediyordu. Merhum, bir gün fakire; "Efendim Mühürcü Fehmi Efendi, Nakşibendi meşayihinden aynı zamanda Peygamber Efendimizin amcası Abbas Radıyallahû Anhûma neslinden Şeyh Abdülgafûr Efendi isminde bir zattan bahsetti ve ziyaretlerine sizinle birlikte gitmemi söyledi. Lütfetseniz de bu büyük zatın ziyaretleri ile müşerref olsam." buyurmuşlardı. "Hay hay emredersiniz" dedim, beraberce gittik. O gün Abdülgafûr Efendi, tasavvuf, tarikat ve zikir bahsinde unutamayacağımız, çok arifane, âlimane bir sohbet lütfetmişti. O eşsiz letafetteki sohbetin lezzeti...

Dergâhtan ayrılırken, Hasan Fehim Arvasî Efendi'nin, unutamadığım intibaları şöyle idi; "Şeyh Abdülgafûr Efendi konuşurken sanki merhum babamı dinliyordum. Artık bundan sonra, bu gibi zevatı zor bulacağız. Çünkü bunları yetiştirecek müesseseler kalmadı. İnşallah ömrüm oldukça bu zatın sohbetinden mahrum kalmamaya gayret edeceğim. Bendenizi, böyle kıymetli zevatla tanıştırdığınızdan dolayı, size ebediyyen medyûn-i şükranım aziz efendim. Fakîrinizi, bu kadar manevi ziyafetlere mazhar kıldığınızdan dolayı, size olan şükran borcum hesapsızdır. Mükâfatınızı ancak Rabbim verecektir. Bu büyük saadeti, İnşallah Peygamberimizin Livâü'l Hamd sancağı altında toplandığımız gün göreceğiz."

Seyyid Cemâleddin Efendi Kuddisesırruh Şeyh Abdülgafûr Efendi Kuddisesırruh'dan, Nakşibendî, Kâdiri, Kübrevî, Sühreverdi ve Çeştiyye tarikatlerinden icazet almışlardır.

ESERLERİ

1- Tefsir Notları Arapça
2- Hayrü'l Kelam Liseyyid'il Enâm 2.cilt Arapça On bin Hadis-i şerif içeriyor.
3- Hayrü'l Beyân Fi Ahval-i Nebiyyi Ahirzaman Sallallahû Aleyhivesellem. Siyer ve İslam tarihine dair 2 cilt.
4- Esmaullahil Hüsnâ.
5- Kasîde-i Bürde Şerhi
6- Menâsiki Hac (Haccın Rükünlerine dair)
7- Mesnevi'den bazı kısımların şerhi
8- Mektûbat-ı Şerif'ten Seçmeler Farsça
9- Namaz Risalesi

AİLESİ

Şemseddin, M. Halid ve Ahmed isimlerinden oğulları ile Lebibe, Ziba, Hasibe isimlerinde kızları ve bunların da çocukları vardır.

VEFÂTI

Ömrünü ilme ve milletine hizmete vakfetmiş mübarek Allah dostu 10.10.1976 da Rahmet-i Rahman'a kavuşmuşlar. İnnalillahi ve innâ ileyhi râciûn.

Naaşı, Bakırköy'deki evinden alınıp öğlen namazına müteakip Eyüp Camii'nden kaldırılıp Eyüp Sultan mezarlığında Murteza Efendi mescidi yanındaki aile mezarlığına defnedilmiştir. Merhum Necip Fazıl Kısakürek ile mezarları yakındır. Vefatının ardından Necip Fazıl Kısakürek, "İstanbul Cemalini kaybetti" demiştir.

Cenâb-ı Hak, cümlemizi şefâatlarına nâil eylesin.

TARÎKAT-I ALİYE-İ NAKŞİBENDİYE SİLSİLESİ

Muhammed Mustafa (Sallallahû Teâlâ Aleyhivesellem)
- Ebi Bekr Es-Sıddîk (Radiyallahu Anh)
- Selmân-ı Pâk-i Fârisî (Radiyallahu Anh)
- İmâm-ı Kâsım (Rahmetullahi Aleyh)
- İmam Cafer-i Sâdık (Rahmetullahi Aleyh)

- Beyazîd-i Bestâmî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebi Hasen Harkâni (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebi Kâsım-el Cürcânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebi Aliyy-il Fârmedî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebi Yûsuf Hemedânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Abdulhâlık Gucdevânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Ârif Revegerî (Rahmetullahi Aleyh)
- Mahmud-ul-Fağnevî (Rahmetullahi Aleyh)
- Azîzan Alî Râmîtenî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Bâbâ Semmâsî (Rahmetullahi Aleyh)
- Emîr-i Külâl (Rahmetullahi Aleyh)
- Şah-ı Nakşibend (Rahmetullahi Aleyh)
- Alâeddîn-i Attâr (Rahmetullahi Aleyh)
- Ya`kûb-u Çerhî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ubeydullâh-il-Ahrâr (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Zâhid (Rahmetullahi Aleyh)
- Derviş Muhammed (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Emküngî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Bâkibillâh (Rahmetullahi Aleyh)
- İmâm-ı Rabbânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Mâ'sum Fârûkî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Seyfeddîn (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Muhsîn Dehlevî (Rahmetullahi Aleyh)
- Nur Muhammed Bedeyûnî (Rahmetullahi Aleyh)
- Mazhar Cân-ı Cânan (Rahmetullahi Aleyh)
- Abdullah Şâh-ı Dehlevî (Rahmetullahi Aleyh)
- Ebî Saîd Ahmed (Rahmetullahi Aleyh)
- Ahmed Saîd el-Medenî (Rahmetullahi Aleyh)
- Dost Muhammed Kandahârî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Osman Dâmânî (Rahmetullahi Aleyh)
- Muhammed Sirâceddîn (Rahmetullahi Aleyh)
- Mevlânâ Muhammed Fadl Aliyy-il-Kureyşî (Rahmetullahi Aleyh)
- Şeyh Abdulğafûr El- Abbâsî el Medenî (Rahmetullahi Aleyh)
- Şeyh Seyyid Cemâleddin Arvasî (Rahmetullahi Aleyh)

SİLSİLE-İ NESEBLERİ

Seyyid Cemâleddin, ibnü's-seyyid Şemseddin, ibnü's seyyid Mustafa, ibnü's Seyyid Muhyiddin, ibnü's Seyyid Muhammed, ibnü's seyyid Abdurrahman, el- Müştehir bi'l âlimü'l Arvasî ibnü's seyyid Abdullah, ibnü's-seyyid Muhammed, Şehabüddin ibnü's-seyyid İbrahim, ibnü's-seyyid Cemâlüddin, el- Müştehir bi'l-âlimü'r-rabânî, el-âlimü'ddini fi-zamanecah ve şebabe ba'de ebihi tederrese bi kemâli'l-itkân cemiü'l-ulumü'l islamiyye ibnü's-seyyid Kemâleddin, ibnü's-seyyid Muhammed, el- müştehir bi'l Kutbiyye ibnü's-seyyid Kasım, ibnü's-seyyid İzzeddin, ibnü's-seyyid Abdülaziz, ibnü's-seyyid Haci Kasım, el-Bağdadiü'l müştehir bi'l âlimü'l Bağdadî maal hitatü'l Mısrıyye fi zemani Tedrisi fi Camiü'l ezher ibnü's-seyyid Abdülcebbâr, ibnü's-seyyid Cemâlüddin, el-âlimü'ddin hali gavsü's sekaleyn Abdülkadirül Geylânî, ibnü's-seyyid Haydar, ibnü's-seyyid Abdullah, ibnü's-seyyid Kasım, el Müştehir bi'l kutbil Bağdadî fi'l kıt'atil Irakiyeti ibn ebi'l ula ibnü's-seyyid Hasanü't Tahir, ibnü's-seyyid Ebi Abdullah, ibnü's-seyyid Mansur, ibnü's-seyyid Abdülaziz, ibnü's-seyyid Nizar, ibnü's-seyyid Ma'z, ibnü's-seyyid Ahmed, ibnü's-seyyid İsmail, ibnü's-seyyid Murad, ibnü's-seyyid Mehdi, ibnü's-seyyid Abdullah, ibnü's-seyyid Hüseyin, ibnü's-seyyid Muhammed, ibnü's-seyyid Hasan, ibnü's-seyyid Ali, ibnü's-seyyid Muhammed, ibnü's-seyyid Ali Cevad, ibnü's-seyyid Musa, ibnü'l İmam Ali Rıza, ahadü'l eimmeti'l isna aşere bin İmam Musa Kazım, ibn İmam Caferüs-Sadık, ibn İmam Muhammed Bakır, ibnü'l İmam Zeynelabidin, ibnü'l İmam Hüseyin, seyyidüş-Şüheda ibnü'l İmam Ali zevci Fatımatü'z Zehrâ Rıdvanullahi teâla ecmaîn.

İçindekiler

Rûm Sûresi / 17
Lokman Sûresi / 39
Secde Sûresi / 67
Ahzab Sûresi / 83
Sebe Sûresi / 145
Fâtır Sûresi / 173
Yâsîn Sûresi / 199
Sâffât Sûresi / 241
Sâd Sûresi / 289
Zümer Sûresi / 329
Mü'min Sûresi / 367
Fûssilet Sûresi / 401
Şûra Sûresi / 427
Zuhruf Sûresi / 459
Dûhan Sûresi / 487
Câsiye Sûresi / 503
Ahkâf Sûresi / 517
Muhammed Sûresi / 535
Fetih Sûresi / 553

اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

İlâhi! Hamdini sözüme sertaç ettim, zikrini kalbime mi'raç ettim, kitabını kendime minhac ettim. Ben yoktum var ettin, aşkınla gönlümü bikarar ettin. İnâyetine sığındım, lütfuna geldim. Kulluk edemedim, affına geldim. Şaşırtma beni, doğruyu söylet, neşeni duyur, hakikati öğret. Sen duyurmazsan ben duyamam, sen söyletmezsen ben söyleyemem, sen sevdirmezsen ben sevemem. Sevdir bize hep sevdiklerini. Yerdir bize hep yerdiklerini. Yar et bize erdirdiklerini. Sevdin Habibini, kâinata sevdirdin. Sevdin de Hıl'at-ı Risâleti giydirdin. Makam-ı İbrahim'den, Makam-ı Mahmud'a erdirdin. Server-i Asfiyâ kıldın, Hatem-i Enbiya kıldın, Muhammed Mustafa kıldın. Salât-û selâm, tahiyyât-û ikram, her türlü ihtiram O'na, O'nun âline, ahbabına, ailesine, ashabına ve etbâına Yâ Rab!

Gubar-ı pâyine almam cihânı Yâ Râsûlallâh
Değişmem mûyinâ heft-Asümânı Yâ Râsûlallâh
Duyunca makdem-i teşrifin Âdem sulb-i pâkinden
Değişti habbeye bağ-ı cinânı Yâ Râsûlallâh

Ayağının tozuna cihânı verseler, almam Yâ Râsûlallâh
Saçının bir teline, yedi kat göğü değişmem Yâ Râsûlallâh
Senin teşrifinin tertemiz sulbünden geleceğini duyunca
Âdem(Aleyhisselam)
Bir tane buğdaya Cennetleri değişti Yâ Râsûlallâh

Ahmet Tahir El-Konevi (Kuddise Sirruh)

Ol Rasûl-ü müctebâ, hem rahmeten li'l âlemîn,
Bende medfundur deyû eflâke fahreyler zemîn.
Ravzasın edip ziyâret dedi Cibrîl-i Emîn,
Hâzihî Cennâtü Adnin, fe'd-hulûhâ hâlidîn.

-O Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'ın(celle celaluhu) seçkin kulu alemlere Rahmet Peygamber,

-Yeryüzü gökyüzüne der ki, gökyüzü sen yukarıda olduğundan, bende aşağıda kaldığımdan dolayı bana gurur kibir yapma, ben aşağıda olmakla birlikte senden daha üstünüm. Çünkü benim bağrımda Muhammed Mustafa(sallallahu aleyhi ve sellem) yatıyor.

-Cebrail(aleyhisselam) geldi, Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem)'nın kabr-i şerif-ini, Ravza-i Mutahharasını, ziyaret etti ve dediki;

-Ey insanlar bu Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem)'nın Ravza-i Mutahharası, Adn Cennetidir, girin oraya! Bir daha da oradan çıkmayın!

Bâzâ bâzâ her ânçi hestî bâzâ,
Ger kâfîrü, gerbu, putperestî bâzâ,
İn dergeh-i mâ dergeh-i növmîdî nîst,
Sad bâr eger tövbe-şikestî bâzâ.

Mevlâna Celaleddin Rumi (Kuddise Sirruh)

سُورَةُ الرُّومِ ﴿٣٠﴾ RÛM SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

23- وَمِنْ اٰيَاتِهٖ مَنَامُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَآؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهٖ ؕ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretine delâlet edecek âyetlerden birisi de budur ki; مَنَامُكُمْ بِالَّيْلِ Geceleyin uyumanız وَالنَّهَارِ وَابْتِغَآؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهٖ ve gündüzün fazlından nasip aramanız da O'nun (varlığının) delillerindendir. اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ Şüphe yok ki bunda, (basiret kulağı ile) işiten bir kavim için ibretler vardır.

24- وَمِنْ اٰيَاتِهٖ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَيُحْىِ بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ Yine Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretine delalet eden âyetlerden. يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا (Bizim her zaman gördüğümüz şeyleri, Hâlik-i Kâinat gözümüzün önüne koyuyor.) يُرِيكُمُ الْبَرْقَ Şimşek zuhur ediyor. خَوْفًا وَطَمَعًا Bir insan açıkta dışarıda olduğu zaman şimşek, yıldırım çaktığı zaman başıma düşer diye ne kadar korkuya kapılıyor. وَطَمَعًا Evde iken de şimşeği

gördüğümüz zaman, yağmur yağar da mahsûl hâsılatımız ziyadeleşir diyerek sevinç, tâmâ hâsıl oluyor. Gök gürlemesi dışarıda olana korku, evde olup da duyan kimseye tâmâ sevinmeyi verir. وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا Ve semâdan yağmur indirir de onunla arza, kuruyup öldükten sonra hayat verir. إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ Bunda, şüphesiz aklını kullanan bir kavim için (alınacak) dersler vardır.

25- وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ

وَمِنْ آيَاتِهِ Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretine delalet eden âyetlerden. أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ O'nun emriyle semâ (üstümüzde) ve yer (altımızda) durur. O'nun varlığının delillerindendir. ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ Sonra sizi ikinci nefhayı sûr olan (İsrafil'in nefhasiyle) davet ettiği zaman, (kabirlerinizden) çıkıverirsiniz.

26- وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ

مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ وَلَهُ Âllâh'a mahsustur, göklerde ve yerdeki olanlar hep O'nundur. Hepsi, O'na boyun eğmiş itaat etmektedir.

27- وَهُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

وَهُوَ الَّذِي O Âllâh'tır ki يَبْدَؤُا الْخَلْقَ hilkatı ilk evvel misli olmadan, örneği olmadan yoktan var eden O'dur. ثُمَّ يُعِيدُهُ Sonra

da iâde eden O'dur. وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ Bu, O'na göre pek kolaydır. Hâlbuki insanlar evvelini inkâr etmez de sonrasını inkâr ediyor. وَلَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى Kısas-ı â'la, âli olan kısas, Lâ ilâhe illâllâh'tır. Hiçbir ma'bûd yok, O'ndan başka. Bütün kâinatı yoktan var eden O'dur, Lâ ilâhe illâllâh, Sıfat-ı Âllâh'a mahsustur. فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ Göklerde ve yerde en yüksek vasıflar, O'nundur. وَهُوَ O Âllâh الْعَزِيزُ mülkünde galip, mağlup olmayan galip. الْحَكِيمُ Hakimdir, her şeyi yerli yerine halk etmiştir.

28- ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ اَنْفُسِكُمْ ۖ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَآءَ فِى مَا رَزَقْنَاكُمْ فَاَنْتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ ۚ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ اَنْفُسِكُمْ ۖ Ey müşrikler, Âllâh'a şerik koşanlar. Onlara karşı, Halik-i Kâinat bir misâl ile beyan ediyor. Âllâh CelleCelâlûhû, Vahdet-i İlâhiye'sine göre bir misâli beyan ediyor. مِنْ اَنْفُسِكُمْ ۖ Nefsinizden misâl gösteriyor. هَلْ لَكُمْ Siz razı olur musunuz مِنْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ mâlik olduğunuz kölelerden? مِنْ شُرَكَآءَ Size şerik olup da فِى مَا رَزَقْنَاكُمْ size rızk ettiğimiz mâl-u servetten, sizin bir köleniz olup da aynı istihkak nisbetle şerik, ortak ediyor musunuz? فَاَنْتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ Müsavi olsun, sizinle eşit (haklara sahip) ortaklarınız var mı? تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ ۚ Kölelerden, birbirinizden korktuğunuz gibi korkmaya razı olur musunuz?

Elbette razı olmazsınız. O halde nasıl olur da ma'butlarınızı benim kullarımdan, Ulûhiyet ve ibadette bana şerik kılmaya razı oluyor musunuz? كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ İşte Biz, akıllarını kullanacak bir kavim için âyetlerimizi böylece açıklıyoruz.

29- بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا اَهْوَآءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ فَمَنْ يَهْدِى مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ ۖ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

بَلِ Belki اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا nefsine şerik yapıp da zulmeden kimseler اَهْوَآءَهُمْ **"ittebe-a hevâehüm"** heva ve hevesâtına tâbi olmuşlar. بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ Bilmeyerek, bir ilm-i malûmata müstenit değil. فَمَنْ يَهْدِى مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ ۖ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âllâh-û Teâlâ'nın idlâl ettiğini kim hidayete getirebilir? وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ Ve onların (ne dünyada dalâletten ve ne âhirette onun muktezası olan azabından kurtaracak) yardımcıları da olmaz. Ne akıl fayda verir, ne de ilim fayda verir. Çok insanlar vardır, okur tahsil eder, âlim olur fakat ilmiyle dalâlete gider. Hatta İbni Teymiye namında meşhur âlimdir. Bugünkü Vehhabiler, onun peşinde dolaşıyorlar. İbni Haceri Heytemi müctehittir. Onun için diyor ki; "**Racülûn edal lehullahû min ilmihi**. Öyle bir kimsedir ki Âllâh-û Teâlâ, onu ilmiyle dalâlete götürmüştür."

İlim, hidayete vesile olmaz. Hidayet ancak Cenâb-ı Hak'tandır. Hidayet kalbe iniyor, kalbine bir muhabbet, bir sevgi aramak hâsıl olur. Arayınca da bulur. Fakat Âllâh ve Rasûlünün muhabbeti olmadıktan sonra, ders yapmış, ilim tahsil etmiş! Bunlar aslında vesiledir. Hidayet ise Âllâh-û Rasûlûllah'ın sevgi ve muhabbetinin kalbe girmesiyle oluyor.

30- فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِى فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ۚ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ۙ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, senin vazifen tebliğdir. Dalâlet-i hidayet benimdir.

Sen فَاَقِمْ وَجْهَكَ vechini, yüzünü, bütün himmetini sana inzal ettiğimiz Din-i Hanifi, hakka mâil olan dine çevir. Sana tâbi olanlara ders ver, buna devam et. Hidayet ve dalâlet bana aittir.

فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا Din, Fıtrat-ı İlâhiye'dir. Âllâh-û Teâlâ, insanları hangi "fıtrat" üzerine yaratmış ise o fıtrata çevirir. Bir insan sıkıntıya düşünce Âllâh diyor, putları hatırından çıkarıyor. Çünkü fıtrat-ı ezeli, İslâmiyet üzerinedir. Dinimizde imân-ı fıtri makbul değil, imân-ı şer'i makbuldur. Fakat imân, fıtridir. Dünyaya gelince, bozuk yaşantısı ile o fıtratı kaybetmiş oluyor. Ana babası onu hıristiyan veya yahudi yapıyor. Eğer ki fıtrat-ı asliyesi İslâm idi. Fakat İslâm üzerine devam etmeyince gidiyor. Lâkin fıtrat-ı diniye, şer'iye devamlı kalıyor.

لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ Hâlk-ı İlâhi'yi tebdil etmeyiniz. Burada ondan murâd, hakkı kabul ve idraktır. الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا Âllâh'ın yaratışında değişme yoktur. ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ İşte en doğru din budur. (Onda hiçbir eğrilik yoktur.) Fakat çoğu insanlar bunu bilmezler. (Kendilerine kıymet verirler, efendim benim aklım var, ben biliyorum demek sûretiyle dalâlete gidiyor.)

Burada Rasûl-û Ekrem'e muhabbet, Âllâh-û Teâlâ'ya aşkla bağlılık, dine yüzünü çevirmekle olur. Aklımı, ilmimi kullanayım demekle, bu düşünceler insanları dalâlete götürür. Şeytan gelebe eder, aklımızı, ilmimizi de götürür. Ancak Kur'an'a tâbi olmakla kurtuluşa kavuşulur.

مُنِيبِينَ اِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ **31-**

مُنِيبِينَ إِلَيْهِ (Tevhid ve tâatla) Âllâh-û Teâlâ'ya rucû edin. (Şeytanın büyük bir düşman olduğunu, Âllâh-û Teâlâ bize ilân etmiştir. Düşman ise nerede zayıf bulursa oraya hücum eder. Öyle ise bizim aklımız, bizim ilmimiz şeytana karşı hiçbir zaman mukabele edemez. Ancak Âllâh-û Teâlâ'ya rucû etmekle şeytanın zararlarından korunabiliriz. Bazen insanın kâlbine düşünce, hatıralar, dine muhalif şeyler gelir. Kalpte kalır da dışa vurulmazsa ziyanı yoktur. Fakat bozuk şeyler kâlbe gelir gelmez, Kelimeyi Şehâdeti getirir, **Lâ havle velâ kuvvete illê billâhil aliyyil azim**. "Hakk-u hakikat budur. Bu gelenler, şeytanın hemezâtıdır" der ve öylece halas olur.) وَاتَّقُوهُ Âllâh'tan korkunuz, وَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ namazınızı âdab-ı erkânı ile ifâ ediniz. وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ Âllâh-û Teâlâ'ya karşı müşriklerden olmayınız. Bir de hafi olan şirktir ki riyâkârlık var içinde. Riyakârlıkla olur, müşriklere muhabbetle olur. Bunların hepsi o kabildendir.

مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ **-32**

مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا ۖ O müşrikler ki dinini ihtilâf ile fırkalara ayrılmışlardır. Dinlerini kendilerine oyuncak yapmışlar. Böyle olduktan sonra itimat hepsinden zâil olur. İşte böyle olunca hepsi şirk koşmuş oluyorlar. İslâmiyet'in haricine çıkıyorlar. كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ Her cemaat, fırka olanlar (bunlardan.) Her fırka, bâtıl dini, hak zanniyle aldanıp sevinmektedirler. (Müslümanlar ise ferahtır. Hiçbir akl-ı selimin kabul etmediği yoktur bizim dinimizde, tam manası ile imân ettik Elhamdülillah derler.)

33- وَاِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَآ اَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ

وَاِذَا Ne zamanki مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ insanlara (hastalık ve kıtlık gibi) bir zarar isabet etse, Âllâh'a tam imânı olmayan kimse bir sıkıntı gördüğünde, دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ اِلَيْهِ Âllâh'a rucû ederek duâ eder. "Ya Rabbi, beni halas et. Ben bir daha bozuk yola girmem" diyor. (Fakat yalan söylüyor.) ثُمَّ Sonra اِذَآ اَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً ne zamanki Cenâb-ı Hak, bir rahmet ihsan etti. O sıkıntı zâil oldu, sıkıntı geçti gitti. اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ Bakarsın içlerinden bir kısmı, görürsün ki Rablerine şirkle mukabele ederler. İşte imânı, kemâlde olmayanlar böyledir. Sıkıntı zamanı Âllâh'a müracaat ediyor, sıkıntı geçtiğinde Âllâh'ı unutur da şirk koşmaya başlıyor. Bu âyet-i kerime küfürde olanlara gelmiş olup kâfirlere gelen âyet-i kerimeler, asi olanlara etek atıyor. Bu haller bizlerde de oluyor. Sıkıntı zamanı "Âllâh" diyoruz yalvarıyoruz, ferah olduğumuzda Rabbimizi hatırımıza getirmiyoruz.

34- لِيَكْفُرُوا بِمَآ اٰتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

لِيَكْفُرُوا بِمَآ اٰتَيْنَاهُمْ Hâlik-i Kâinat emrediyor, kendilerine nimet verdiğimiz insanlar genişlik zamanlarında Hâlik'ini unutuyorlar, küfre giriyorlar. فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ Şimdilik (dünyada bir müddet) geçinin (eğlenin bakalım.) Yakında (akibetinizi bilir) öğrenirsiniz.

35- اَمْ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ

اَمْ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا Nereden getiriyorlar bu şirki, Âllâh'a kar-

şı isyanları? اَمْ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا Biz, onlara bir delil bir kitap mı gönderdik? Yani Âllâh'ın bir kitabı, bir peygamberinden mi aldılar? Hâşâ! 124.000 peygamber gelmiş, hepsi de tevhidi beyan etmişler. فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهٖ يُشْرِكُونَ Tekellüm ediyor onlar. بِمَا كَانُوا بِهٖ يُشْرِكُونَ Şirk ettikleri İsâ ve Üzeyr Aleyhisselam ile putlardan söz ederek, müşrik olmalarını mı söylüyorlar? Ve bu yaptıkları şirkin cezasını görecekler.

36- وَاِذَآ اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ اِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ

وَاِذَآ اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا ۚ Ne zamanki Biz Azimüşşân, insanlara tarafımızdan bir rahmet tattırsak, (sıhhat ve genişlik versek) onunla sevinirler ferahlanırlar. Ferah iki türlü olur. İbadetle ferahlanır, "Yâ Rabbi, elhamdülillah muvaffak oldum, bu ibadeti yaptım. Ya Rabbi, elhamdülillah bu nimeti ihsan ettin bana. Sen imkân verdin de çalıştım elime geçti" demek yerinde olur. Fakat "bakın ne güzel ben yaptım, benim" demek çok hatadır. İbadetiyle ferahlanıp gururlanmak, o ibadet onun başına çalınır. وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ Eğer bir seyyie, fenalık başına geldi ise ekseriya gelen belâların sebebiyeti ondan gelir. اِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ O zaman Cenâb-ı Hak'kın rahmetinden hemen ümitsizliğe düşüverirler.

Bunların yaptığı kötü amellerden dolayı başına bir musibet geldiği zaman, Rahmet-i İlâhiye'den büsbütün ümidini kesiyor. Bu da bir küfürdür. Âllâh'ın rahmetinden hiçbir zaman ümit kesilmez. Bir iyilik de yaptığı zaman öyle gururlanır ki Cenâb-ı Hak'tan bir

nimet olduğunu unutuyor. Ben yaptım, benim diyor. Bu da Müslümanlara lâyık olan bir şey değil.

37- اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۚ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۚ اَوَلَمْ يَرَوْا Görmüyorlar mı onlar, Âllâh-û Teâlâ'nın dilediğinin rızkını genişlettiğini ve dilediğinin darlaştırdığını görmüyorlar mı? اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ Şüphe yok ki bunda, imân edecek bir kavim için âyetler vardır. İmân-ı kemâlde olanlar bunu, Azamet-i İlâhiye'ye, bir kudret-i kâmileye delil olarak telâkki eder.

38- فَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِۜ ذٰلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللّٰهِۖ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

(Bu âyet-i kerime Mekke'de nâzil olmuş. Zekât âyeti, Medine'de nâzil olmuştur. Binaenaleyh bu âyet, zekât hakkında değildir. Sadakalar hakkındadır.) Cenâb-ı Hak, Rasûl-û Ekrem'e emrediyor. Yâ Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, فَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِۜ akrabalarına ver. Muhtaç olmuştur, perişandır onlara ver. وَالْمِسْكِينَ Fâkir olanlar, miskin; geliri olduğu halde kâfi, yeterli değildir. وَابْنَ السَّبِيلِۜ Yolcu, başka memleketten gelmiş, memleketinde parası var ama elindeki mevcudu yetişmiyor, muhtaç kalmış bunlara veriniz. ذٰلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللّٰهِۖ Böylece akrabaya, miskine, fukaraya, yolcuya vermek, Âllâh-û Teâlâ'ya tekarrub ve O'nu hoşnud etmek isteyenler için daha ha-

yırlıdır. وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ İşte felah bulanlar, kurtuluşa erenler de onlardır.

39- وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبًا لِيَرْبُوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللَّهِ ۖ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ

وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبًا لِيَرْبُوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللَّهِ Ribê; ikidir. Rağve; yüksek demek, tepelere rağve derler. Ribê ya da ribâ derler çünkü parayı yükseltiyor. Bir de helâl olan ribâ vardır. Halâl olan kısımdan ribâ saymış Cenâb-ı Hak. İnsanların arasında cereyan ediyor. Meselâ birisine 100.000 liralık bir hediye götürdün, o hediyeyi ne için götürüyor? Ondan 300.000 liralık bir ikram almak için, bu da pekiyi bir şey değil. Gerçi haram değil fakat karşılığında sevap alamıyor. Haram olmuyor fakat karşılığında sevap da olmuyor. Halkın mallarında, ribâ gibi artarak fazlasıyla karşılığını almak ümidiyle verdiğiniz atiyye ve hediyelerin, Âllâh-û Teâlâ katında artış ve bereketi olmaz. وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ Fakat Âllâh-û Teâlâ'nın vecih ve rızasını isteyerek verdiğiniz zekât yok mu, işte zekâtı veren o kimseler, فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır. Mükâfatlarını katlayanlar onlardır.

40- اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَٰلِكُمْ مِنْ شَيْءٍ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ O Âllâh'tır ki sizi yoktan halketti, ثُمَّ رَزَقَكُمْ sonra rızıklandırmıştır. ثُمَّ يُمِيتُكُمْ Sonra O, hayatınızı sona erdirecek. ثُمَّ يُحْيِيكُمْ Daha sonra da sizi (tekrar) diriltecektir. هَلْ مِنْ

شُرَكَآئِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذٰلِكُمْ مِنْ شَيْءٍ Var mıdır, sizin (Âllâh'a eş tuttuğunuz) ortaklarınız içinde bunlardan birini yapabilecek! سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ Münezzehtir Âllâh bütün noksanlardan, müşriklerin bu sözlerinden münezzehtir. Onların işrakinden münezzehtir ve âli'dir.

41- ظَهَرَ الْفَسَادُ فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِى النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِى عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِى النَّاسِ İnsanların elleriyle kazandıkları ma'siyetler yüzünden, karada ve denizde her yerde fesatlar çoğalır.

Rivayete göre; Âdem Aleyhisselam zamanında yeryüzünün her tarafı yeşillikmiş. Hangi ağaca varılsa onda yenecek meyve bulunurmuş, denizlerin suyu tatlı imiş. Vahşi hayvanlar birbirine saldırmazlar. Vaktaki Kabil, Hâbil'i öldürünce ağaçların bazısı meyve vermez olmuş. Denizin suyu tuzlanmış. Hayvanlar da birbirine zarar vermeye başlamışlar.

Her yerde fesatlar çoğalır, tefsirin tarifine göre; kahıt, gılâ, kuraklık, yangınlar, diğer afatlar, zulm-ü tealli. Delâlet ki bunlar zamanımızda hepsi görünmektedir. بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِى النَّاسِ Tâ ki işledikleri kötülüklerin bir kısmını, (bir kısım vebâlini) Âllâh-û Teâlâ, "onlara (dünyada) yapmış oldukları hatalardan dolayıdır, oluyor." لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِى عَمِلُوا Âllâh-û Teâlâ dünyada izhar ediyor bu sıkıntıları, yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın (Tamamını ise Âhiret'te tadacaklar, cezasını orada çekeceklerdir.) لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ Belki (şirkten Tevhid'e, mâsiyetten taata) dönerler.

Tevbe ettikten sonra Cenâb-ı Hak gafûrurrahimdir, tevbe de şayan-ı kabuldur.

42- قُلْ سِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ

قُلْ سِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Bu fesada giriftar olan insanlara, imân etmeyen, karışık olan insanlara söyle. سِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ Yeryüzünde gezip dolaşın. Görün, sizden önce geçen ümmetlerin âkıbetleri nice oldu? Bunların da akıbeti yine odur, onlar gibi olacaklardır. كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ Çünkü onların çoğu müşrik idi.

43- فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِىَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ Yine Hâlik-i Kâinat, Habibine emrediyor. Dalâlet-i hidayet benimdir. Müteessir olma, sen yalnız tebliğe memursun. Vechini, yüzünü, bütün mevcudiyetini dini kayyim olan, Kur'ân-ı Azimüşşân'ın ahkâmına ve sana tâbi olanlara yüzünü çevir. مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِىَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ Daha bir gün gelmedi ki o gün ki reddolunmaz. Reddolunmaz, o gün gelmedikten sonra. Bir de herkesin hususi kıyameti var ki eceli geldiği zaman, o reddolunmaz. Bizim ecelimiz geldiği zaman, o eceli reddedecek bir kuvvet-i kudret yok. O gün gelmeden evvel, herkes yüzünü din-i kayyime çevirsin diye emrediyor. مِنَ اللهِ يَوْمَئِذٍ O gün يَصَّدَّعُونَ "yeteferrakûne" kıyamet günüdür. Herkes fırka fırka olur. Cennet ve

cehennemlikler ayrılacaklardır. O gün gelmeden evvel dünyada, bu din-i kayyim olan İslâmiyet'e yapışsınlar.

44- مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهٗ ۚ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِاَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُوْنَ ۙ

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهٗ ۚ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sen böyle tebligatını yap. Ondan sonra bana bırak, hidayet ve dalâlet benimdir. مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهٗ ۚ Her kim ki küfürde kalırsa, küfrüne devam ederse فَعَلَيْهِ كُفْرُهٗ ۚ küfrün cezasını çekecektir. وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا Her kim ki salih amel işlerse, فَلِاَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُوْنَ onlar da (cennetteki) yerlerini sırf kendileri için hazırlarlar.

45- لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ مِنْ فَضْلِهٖ ۭ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْكٰفِرِيْنَ

لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا Tâ ki cezalansın, mükâfatlansınlar imân edenler.

(Cennet imâna mukabildir, cehennem de küfre mukabildir. Cenneti hiçbir kimse amel ile bulmaz, imânı ile bulur. Cehennemi de ameli ile değil, küfür ile bulur. Fakat cennetin dereceleri, ameller ile mütenasiptir. Cehennemin de derekeleri, ameller ile bağlantılıdır. Ameller ne kadar salih olursa, cennetteki nimetler o kadar yüksektir. Kâfirin amelleri de ne kadar bozuk olursa, cehennemde azabı o kadar çok olur.)

لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ مِنْ فَضْلِهٖ ۭ Tâ ki cezalansınlar, imân edip de imânını âmâl-i saliha ile tezyin edenler, Fazl-ı İlâhi'den mükâfatlansınlar. اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْكٰفِرِيْنَ Âllâh CelleCelâlûhû kâfir olanları, küfürde ısrar edenleri sevmez yâni cezalandırır.

46- وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ يُّرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَّلِيُذِيْقَكُمْ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِاَمْرِهٖ وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretine delâlet eden âyetler.اَنْ يُّرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ Rüzgârı gönderiyor tebşir edici olarak, yağmurun geleceğini tebşir ediyor. Hele sabah rüzgârı çok hayırlı olur. وَلِيُذِيْقَكُمْ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ Rahmet-i İlâhiye olan yağmuru size izake eder, size tattırır. وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِاَمْرِهٖ Gemiler, O'nun emri ile denizlerin üzerinde cereyan eder. وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ O yağmurların akabinde fazl-ı İlâhiyi talep edersiniz. Tarlalarda bolluk mahsül, ucuzluk nimet-i ihsanı ile deniz ticaretiyle fazlından rızık isteyesiniz. وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ Tâ ki siz bu Nimet-i İlâhiye'ye şükredesiniz.

Ehl-i mânânın verdiği mânâ ise; Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretine delâlet eden âyetler. Rüzgârı gönderir. Rüzgârdan murad, Evliyâullah'tır. Nitekim Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Veysel Karâni hakkında demiş ki; İnni ecidû le **ecidû riharrahmâni min kıbelil Yemen** "Ben Âllâh'ın rüzgârını, Yemen tarafından kokluyorum, hissediyorum." Âllâh-û Teâlâ'nın rüzgârıdır Evliyâullah, mahlûkatın arasına giriyor. Bunları, Âllâh-û Teâlâ gönderiyor.

Mübeşşirâtin; onlar insanları tebşir edicidir. Nimetlerle tebşir edici, Âllâh'ın lütf-u keremini gösteriyor. İmkân nisbetinde halka gösteriyor. وَلِيُذِيْقَكُمْ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ Bu ilim, ilm-i malûmat ile Âllâh'ın rahmetini izâka ederler. وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِاَمْرِهٖ Rahmet-i İlâhiye denize benzer. Gemiler denizin üzerinde nasıl yüzüyor, Rahmet-i

İlâhiye de o Evliyâullâh'ın emrinde cereyan edip gider. وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهٖ Fazl-ı İlâhiyi talep eder. وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ Evliyâullâh'ın gönderilmesi de sizin şükretmeniz içindir. Şükretmedikten sonra nimet kesilir. Nimete şükredince nimet fazlalaşır, nimeti inkâr edince de nimet kesilir.

47- وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَآؤُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ اَجْرَمُوا ؕ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, ümmetine bildir ki ibret alsınlar. اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ Senden evvel birçok peygamberler gönderdik kendi kavimlerine, اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَآؤُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ اَجْرَمُوا ؕ kendilerine vâzıh âyetlerimizle gelmişlerdi. Onlara açık deliller getirdiler. (Onları dinlemeyip) günaha dalanların ise cezalarını hakkıyla vermişizdir. وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ Mü'minlere yardım etmek de bize hak olmuştur.

48- اَللّٰهُ الَّذِى يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِى السَّمَآءِ كَيْفَ يَشَآءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهٖ ۚ فَاِذَآ اَصَابَ بِهٖ مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖٓ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

Âllâh-û Teâlâ azamet-i kudretini Habibine bildiriyor, ümmetine tebliğ etmek için. Buyuruyor ki; اَللّٰهُ الَّذِى İbadet ettiğimiz Mâbûdumuz, öyle bir Âllâh'tır ki يُرْسِلُ الرِّيَاحَ rüzgârı gönderiyor. Bu rüzgâr, فَتُثِيرُ tahrik eder سَحَابًا bulutları. فَيَبْسُطُهُ Bastediyor, kaldırıyor

وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فِى السَّمَآءِ göklerde. كَيْفَ يَشَآءُ O, nasıl dilerse yayar ve parça parça eder. فَتَرَى الْوَدْقَ Görürsün yağmuru ve karı يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهٖ nihayet yağmuru. Bulutların içinden çıktığını görürsün. فَاِذَآ اَصَابَ بِهٖ Ne zamanki Âllâh CelleCelâlûhû, o yağmurla isabet ettirdi. مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖٓ Âllâh-û Teâlâ, o yağmuru kullarından dilediği belde ve arazisine yağdırdığı zaman. اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ Beşaret, mesrur olarak seviniverirler, ferahlanırlar.

49- وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ يُّنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِّنْ قَبْلِهٖ لَمُبْلِسِينَ

وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ يُّنَزَّلَ عَلَيْهِمْ Gerçi onlar, yağmur yağmadan önce ümitlerini kesmişlerdi. مِنْ قَبْلِهٖ لَمُبْلِسِينَ Yağmur bulutları gelmeden evvel, yağmurdan ümit kesmişlerdi. Kudret-i İlâhiye ile bulutlar birleştikten sonra yağmur geliyor.

50- فَانْظُرْ اِلٰٓى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْىِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْىِ الْمَوْتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

فَانْظُرْ اِلٰٓى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ Ey ibret sahibi olan Mü'min, bak Rahmet-i İlâhiye'nin âsârı, işareti ne idi? كَيْفَ يُحْىِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ Bir bak, arzı, ölümün ardından nasıl diriltiyor? Ey kıyametin münkiri olan insan, ben öldükten sonra nasıl dirileceğim diyorsun. اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْىِ الْمَوْتٰى ۚ İşte bu, kudret sahibi Âllâh-û Teâlâ, şüphe yok ki onları da ölümlerinden sonra elbette diriltir. وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ O, her şeye kadirdir. Müfessirin verdiği mânâdan ayrıca ehl-i mânâ sahipleri, Mevlânâ Celâleddin Rumi Kaddesâllâhû Sırrahül Aziz emsali olanlar ise buyuruyor ki; Bir kimsenin kâlbi daimâ Âllâh'ın zikri ile meşgul ise o kâlp hayattadır. Zikrullah ol-

mayan, bulunmayan bir kalp de ölüdür. Ölü olan bir kalp, hiçbir zaman Âllâh'ı hatıra getirmez. Eğer bir kalbe Rahmet-i İlâhiye ile beraber olan Evliyaullah nazar ederse, onun vesilesi o kalp hayat bulur. Ölü olan kalbe Rahmet-i İlâhiye olan evliyalar zuhur ederse, onun âsârı olarak hayat bulur. Nasıl ki yağmurun âsârı olarak yerdeki topraktan nebadatın, neşv-û neva bulduğu gibi. **"İnne zâlike lemuhyil mevtâ"** Evliyaullah'ın nazarına muhatap olan kalp de hayat bulur. Ölü olan bir kalbe hayat vermiş oluyor. Kıyamette de ölüleri dirilten yine bu Kuvvet-i İlâhiye'dir. وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye muktedirdir.

Kemâlde olan bir insan, Âllâh-û Teâlâ'nın lütf-u keremini gördüğünde, bu nimetleri kendi nefsine isnat etmez ve Cenâb-ı Hak'ka lütfundan dolayı şükretmeye başlar. Eğer bir musibet belâ geldiği zaman da "herhalde benim bir kusurum olmuş ki Cenâb-ı Hak, bu musibet ve belâyı bana gönderiyor" der. Eldeki nimeti, Cenâb-ı Hak geri aldı ise bir sebep var ki geri alıyor. O sebep de benim isyan ve kabahatlarımdır. Derhal tevbe ve istiğfara başlar. İyi insanların hali böyledir.

Fena insanların hâli ise nimetleri gördüğü zaman, Âllâh-û Teâlâ'ya isnat etmeyi bırakıyor. Mesrur oluyor, seviniyor ama gurur ile. Fakat bir belâ musibet geldiğinde, kendi kötülüğünden sebep bilmez. O fenalıklarına devam eder.

51- وَلَئِنْ اَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَاَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهٖ يَكْفُرُونَ

(Cihetler dörttür. Şark, Garp, Şimâl, Cenup. Bu dördün arasında da birer cihet var. Sekiz yerden rüzgâr geliyor. Şark ile Cenup arasından; Kıble rüzgârı. Cenup ile Garb arasından; Lodos rüzgârı. Garp ile Şimal'ın arasında; Yıldız rüzgârı var. Bu sekiz cihet-

ten gelen rüzgârın birisi fenadır. Debur rüzgârıdır; gün batısından geliyor. Bu rüzgâr geldiğinde mahsülü ekinleri sarartır. Henüz tane tutmadan, biçme zamanı gelmiş zannedilir. Bu günbatısı, Debur rüzgârı bütün mahsülleri yakar mahveder.)

وَلَئِنْ اَرْسَلْنَا رِيحًا Biz Azimüşşân, gün batısı, Debur rüzgârını gönderdiğimizde فَرَاَوْهُ مُصْفَرًّا (ekini) sararmış görseler, لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهٖ يَكْفُرُونَ ardından mutlaka nankörlüğe, küfran-ı nimete başlarlar.

Bu halde yine Hak'ka iltica ve rahmetinden ümitlerini kesmemeleri gerekirdi.

52- فَاِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَآءَ اِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ

Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Böyle olan insanlar, nimetleri gördükleri zaman Âllâh'a şükretmezler. Kendilerine gurur gelir. Musibeti gördüğü zaman, Âllâh'a rucû edip yalvarmazlar. Bunların kalplerinde Hatm-i İlâhi vardır, kâlpleri ölüdür. فَاِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى Elbette sen ölülere duyuramazsın. Senin vazifen dâvet, tebliğdir. Hidayet ve dalâlet bana aittir. وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَآءَ Ölü, (o kâfir)lere ve sağırlara davetini işittiremezsin. اِذَا Ne zamanki وَلَّوْا haktan yüzünü çevirip مُدْبِرِينَ "mu'rizîne" sözünden i'raz ederek, kabul etmiyerek küfre girerlerse sen müteessir olma. Çünkü kâlpleri mühürlüdür.

53- وَمَآ اَنْتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ

وَمَآ اَنْتَ Ey Habibim, sen بِهَادِ الْعُمْيِ kâlbi kör olanı hidayete getiremezsin. عَنْ ضَلَالَتِهِمْ Dalâletten, hidayete getiremezsin. اِنْ تُسْمِعُ yâni "mâtüsmiu" işitmezsin. اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ İşiteceksin

بِاٰيَاتِنَا âyetlerimize imân eden, Kur'ân-ı Azimüşşân'a küfr-ü inâdisi olmayanı. فَهُمْ مُسْلِمُونَ Tâbi olanlar, teslimiyet gösteren ve âyetlerimize imân edenlere duyurabilirsin.

Küfrün birçok nev'ileri var. Küfür inâdi olduktan sonra ona delil, âyet, Kur'an fayda vermez. Fakat küfr-ü cehli; okumamış, İslâmiyet'in ahvalini bilmiyor. Bu gibiler dinlerse yavaş yavaş imâna gelir.

54- اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ

اَللّٰهُ الَّذِى İbâdet ettiğimiz mâbudumuz öyle bir Allâh'tır ki خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ sizi güçsüz, zayıftan halk etti. (Sermayemiz en zayıf olan mâi mehinden.) Yâni bir şeyi sizin vücudunuza sermaye yaptık. ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً O güçsüz, zayıftan sonra kuvveti halkettik. (Çocuk yaşından sonra genç oldu ve 30-35 yaşında tam kuvvetli zamana erişti.) ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ Sonra kuvvetin ardından sizi za'fa uğratan, ضَعْفًا وَشَيْبَةً güçsüzlük ve ihtiyarlık veriyor.

(Kırk yaşına gelip gençlik zamanı geçtikten sonra kırk üç yaşı durgunluktur. Kırk üçten sonra yavaş yavaş za'fa başlıyor. Elli üç yaşına gelince zayıflık biraz daha olur, altmış üç yaşına gelince za'f fazlalaşıyor. Bunlar, kuvvet-i kudret-i İlâhiye'ye delalet eden hallerdir. Altmış üçten sonra vücut zayıflığı olduğu gibi ihtiyarlık başlar, aklında fikrinde zayıflama olur. Bu hal kimlerde olur? Dinine gevşek, tam bağlı olmayanlar da olur. Mümin-i Kâmil olan da bunama olmaz. Cenâb-ı Hak, âyette buyuruyor. **"Sümme radednêhü esfele sâfiline, illellezine êmenû ve amilüssâlihâti."** İmânını muhafaza eden, amâl-i saliha ile takviye edenler de bunama olmaz.)

يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ Âllâh-û Teâlâ, dilediğini halk eder.

(Mevlânâ Celaleddini Rûmi buyuruyor. Evliyaullahın size söylediği sözler, eğer ki bir insanın lisanından zuhur eder fakat hakikatta sözler, Âllâh'tan gelmiştir. Necmettin-i Kübrâ'nın, günün birinde bir köpek peşine takılmış beraberinde gidiyor. Dönüp köpeğe bakıyor, o köpeğin düşmanlık için gelmediğini anlıyor. Necmettin-i Kübra, o köpeğe teveccüh etmiş. O köpeğe, teveccüh o kadar tesir etmiş ki köpek harekete gelmiş ve temiz olarak ölmüş. Bir evliyanın nazarı, köpeği temizlediğine göre. O evliyanın nazarı, bir mü'mine olursa o teveccüh, o mü'mini tertemiz yapar. Bunun çaresi mü'min, o evliyanın peşini takip etmelidir.

وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ Hakkıyla bilen ve üstün kudret sahibi olan ancak O'dur.

55- وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ Kıyamet gününde ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, o günleri ümmetine haber ver de bilsinler. يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ Günahkâr mücrimler (dünyada) ancak pek kısa bir süre kaldık da başımıza ne geldi? (Onlara, dünyada kaldıkları bir lâhza gibi gelir.) مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ Dünyada bir saatten ziyade kalmadık diye yemin ederler. (Bu mücrim kâfirler, ahirette ebedi olan bir azaba giriftar oluyorlar. Adâlet-i İlâhiye'ye bu nasıl muvafık olur diye, hatıra gelenler için. Evet, muvaffıktır çünkü "**innemel e'mâlû binniyyât.**" Amellerin kıymeti, niyete bağlıdır. Bu kâfir ve münafığın azmettiği niyeti, dünyada ebedi kalsaydı yine küfürde devam edecekti. O kâfirin bu niyeti, küfür üzerine gitmektir.

Mü'minin niyeti aynen böyle dünyada ebedi kalsaydı. İmânlı, amâl-i saliha üzerine devam edecekti. كَذٰلِكَ İşte onlar, bunun gibi. Burada nasıl aldandılar? Bir müddet dünyada kaldıklarına, bir lâhza derler. كَانُوا يُؤْفَكُونَ (Onlar, dünyada da haktan) böyle döndürülüyorlardı.

56- وَقَالَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ وَالْاِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِى كِتَابِ اللّٰهِ اِلٰى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

وَقَالَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ وَالْاِيمَانَ Ehl-i ilim, melekler, Mü'minler, kendilerine ilim verilenler şöyle derler. لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِى كِتَابِ اللّٰهِ اِلٰى يَوْمِ الْبَعْثِ Siz yalan söylüyorsunuz, dünyada kaldığınız zaman bir lâhza değil. Andolsun ki siz, Âllâh-û Teâlâ'nın kitabında zikrettiği gibi ba's gününe kadar kaldınız. فَهٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ İşte bu, (inkâr ettiğiniz) ba's günü. Fakat siz, (bunun hak olduğunu) bilmediniz inkâr ettiniz, diyecekler.

57- فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ

فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا Artık o gün, şirk ve isyanla nefislerine zulmedenlere mazeret, itirazları fayda vermez. مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ Orası mazeret zamanı değil, ceza zamanıdır. وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ "Müstetep utbâ" Doğruya talep, tevbeye talebin orada faydası yoktur. Onlardan tevbe ve taatla, Âllâh-û Teâlâ'yı hoşnut etmeleri de istenilmez.

58- وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِاٰيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُبْطِلُونَ

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ Celâlim hakkı için. Biz bu Kur'ân'da, insanlara her çeşit misâle yer vermişizdir. İnsanlar için de bu Kur'ân-ı Azimüşşân'da her şeyi misâl ile beyan ettik. وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِاٰيَةٍ Fayda vermedikten sonra, ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Eğer sen, onlara (Kur'ân'dan) her hangi bir âyetle gelsen, yine fayda vermez. لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُبْطِلُونَ Eğer başka âyetleri, başka mucizeleri de getirsen yine kâfir olanlar (inatlarından,) "siz yalancılardan başkası değilsiniz" diyeceklerdir.

59- كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

كَذٰلِكَ Böylece يَطْبَعُ اللّٰهُ işte bilmeyenlerin, (hakkı tanımayanların,) عَلٰى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ bilmeyen imân etmeyenlerin kâlplerini, Âllâh-û Teâlâ böylece mühürler.

Onlar tevhidi bilmez ve peygamberi tasdik etmezler. İtikat ettikleri hurafeler üzerinde ısrar ederler. Cehl-i mürekkeb; bilmediğini bilmemek. Hakkı idrakten men eder ve hakkı tekzib etmeye, onları sevk eder.

60- فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ

فَاصْبِرْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sen şimdi onların ezalarına sabret. اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ Âllâh-û Teâlâ'nın (sana yardımda bulunacağı ve dinini, bütün dinlere galip kılacağı) va'dı haktır ve zuhur edecektir. وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ Ve sakın seni, imânı olmayanlar hafifliğe (üzüntü ve) gevşekliğe sevketmesin.

سُورَةُ لُقْمَانَ ﴿٣١﴾ LOKMAN SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Lokman'ın peygamber olduğunda ihtilaf var. Fakat yüksek derecede veliyullah olduğunda ittifak var. Lukman Hakim, İbrahim Aleyhisselam'ın neslindendir. Dâvût Aleyhisselam'ın muâsırı idi. Cenâb-ı Hak'tan bir nidâ işitmiş. Cenâb-ı Hak demiş ki; "Yâ Lukman, seni peygamber olarak göndereyim ister misin? Lukman Hakim demiş. "Yâ Rabbi emir ise başım üzerine, emrine itaatına hazırım. Fakat eğer ihtiyar ise ben senin zikr-i fikrin ile meşgûl olmak istiyorum. Mahlûkat ile meşgûl olmak istemiyorum." Bundan sonra Dâvût Aleyhisselam'a nübüvvet geldi, Lukman Hakim geri kaldı. Dâvût Aleyhisselam ile epey bir zaman beraber bulunmuş. Dâvût Aleyhisselam hem peygamber, hem de hükümdar idi. Bir gün bir koyun kesmişti. Lukman Hakim'e, "en iyi tarafını getir" dedi. Lukman Hakim, dili ile kalbini getirmiş. Ondan sonra yine koyun kesmiş, bu def'a da "en fena tarafını getir" demiş. Bu def'a da yine dili ile kâlbini getirmiş. "Her iki def'a da aynısını getirdin" deyince, cevaben; "Bunlar iyi olursa her tarafı iyi olur, bunlar iyi olmazsa her tarafı fena olur" buyurmuş.

Lukman Hakim; zayıf idi, siyah renkli, köle şekline benziyor-

du. Adamın birisi, onu kölemdir diyerek aldı. Sonra anladı ki Lukman Hakim çok iyi, farklı bir hal üzerinde ondan memnun oldu. Bu def'a ona sahip olan, köle olmak istiyordu. Fakat Lukman Hekim'in arzusu bu değildi. Lukman Hekim'e o kadar bağlı idi ki onun artığını yerdi içerdi. Lukman Hekim yemeden yemek yemezdi.

Mevlâna Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor ki; Lukman'ın hocası, Lukman Hekim'i tanıdıktan sonra, Lukman'a bende oldu. Lukman'ın yanında, onun hocası denilirdi. Turfanda iken kendisine bir karpuz getirmişler. Lukman Hekim gelinceye kadar bekledi karpuzu yemedi. Lukman Hekim gelince karpuzu parçaladı. Bir parçası, dilimini evvelâ ona verdi. Baktı ki iştihası fazla, bir daha bir daha... Böylece karpuzu on yedi parça yapmış, on altı parçasını Lukman Hekim'e vermiş. Her defasında aynı iştah ile yemiş. En son on yedinci parçasını, "Bunu da ben yiyeyim de bakalım bu karpuz nasılmış?" Karpuzu ağzına almış ki zehir gibi bir karpuz. Eyvah demiş, bu zehir gibi karpuzu neden yedin, niçin bana söylemedin? Lukman Hekim de cevaben, "Şimdiye kadar senin elinden birçok def'a tatlı nefis taamlar yedim. Bir acıyı yiyince, sana söylemeye yüzüm tutmadı" demiş.

Bizler ise Hâlik'ımızın birçok nimetlerini görüyoruz. Ufak bir acı gelince, neden sabretmeyip de "aman başımıza neler geldi" diyoruz.

Muhabbet gözüyle bakılırsa, tortu bile olsa saf görünür. Muhabbet gözüyle bakılırsa dert, sahibine şifâ olur. Muhabbet olunca Şah, bende olur. Muhabbet olursa acı, tatlı olur. Muhabbet olunca bakır, altın olur. Bu muhabbet bilgi, malûmatın neticesinde oluşur. Malûmat olmazsa muhabbet nasıl olur? Hele, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e muhabbet bağlanmak sûretiyle bizi, Arş-ı İlliyyin'e çıkarır. Fakat onun muhabbetine nasıl sahip olaca-

ğız? Onun şemâilini, mucizelerini okumak, ahvâlini tetkik etmek sûretiyle onun muhabbeti yavaş yavaş kâlbe yerleşir.

1- الٓمٓ Müteşebihat-ı Kur'âniyedendir. Muhib ile mahbûbun arasında bir şifre gibidir. Biz buna reyimizi karıştırmıyoruz. **"Âllâhü e'lemü bi-murâdihi bizêlike."** Âllâh CelleCelâlûhû murâdına âlemdir. Ne murâd edilmiş ise odur. Müteehhirin olan müfessirler, bazı mânâlar vermişler. En doğrusu, mütekaddimin olan müfessirlerinin verdiği mânâlardır. (Mekke'de nâzil olmuştur. 27-28 ve 29. âyetlerinin Medine'de nâzil olduğu da rivayet edilmiştir. Sûre 34 âyettir. Lukman Hekim'in kıssasını anlattığı için bu adı almıştır.)

2- تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِۙ

Bu sûre-i celiledeki âyetler, اٰيَاتُ الْكِتَابِ Kur'ân-ı Azimüşşân'ın âyetleridir. Bu Kur'ân ki hakimdir, hikmetle doludur. Yahut hakimdir, muhkemdir. Nesih üzerine gelmez, muhkem, kavî. Nesih olmaz Tevrat-ı İncil gibi. Yahut da hakimdir, yerli yerinde helâl ve haramı hükmeden âyetlerdir.

3- هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنِينَۙ

هُدًى Bu âyetler, dalâletten hidayete sebeptir. وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنِينَۙ Muhsin olanlara, güzel işler işleyenlere hidayet ve rahmettir.

4- اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَۜ

اَلَّذِينَ ("Muhsin" vasfını alan kimseler,) onlardır ki; يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ Namazını ikâme ediyor. (Cenâb-ı Âllâh, "yef'alûssalâta" demiyor. Namazı kılan demiyor.) Namazı âdâb-ı erkânı ile kılar.

Namazı ikâme etmek başkadır, namazı kılmak başkadır. Namazı âdâb-ı erkân ile kılmak, secdeyi rükû'a karıştırmamak, rükû'u secdeye karıştırmamak, âyetleri birbirine karıştırmamak. Namaza durduğu zamanda Huzur-u İlâhi'de olduğunu bilmek, gafletten arınmak hususunda gayret göstermek. Âllâh dilerse bizim gibi gafletle ikâme edilen namazlarımızı kabul eder, namaz borcu ödenir. Fakat ona terettüp eden nimetler geri kalır. وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ Zekâtını, müstehakına verir. وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ Ve onlar âhirete de kesin olarak imân ederler.

5- أُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

أُولٰٓئِكَ İşte onlar, عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ Rableri tarafından hidayet üzerine halk olmuşlardır. وَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ Doğru yol üzeredirler ve felah bulanlar da onlardır.

6- وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

وَمِنَ النَّاسِ İnsanlardan öyleleri vardır ki مَنْ يَشْتَرِي satın alıyor لَهْوَ الْحَدِيثِ yalan hadisler, havadisler. (Lehiv;) faydası olmayan şeyler. İnsanı geri bırakan, faydası olmayan bir şeyi satın alıyor. Lehvel hadis; hadis-haber sözler. Lehiv; yalan. Yani hakikatı bırakır, yalan sözlerle meşkûl olur. لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللهِ İnsanları, Âllâh'ın yolundan çevirip idlâl etmek isterler. بِغَيْرِ عِلْمٍ Malûmâtı olmadığı halde bilmeyerek. وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا Âyât-ı beyyinâtı alay ederek. أُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ İşte bunlara mühin olan, rüsvay, zelil edici bir azap vardır.

(Bu âyet-i kerime, Nadr İbni Hâris hakkında nâzil olmuştur. Nadr, İran'ın masal kitaplarını satın alır. "Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, size Âd ve Semûd hikâyelerini anlatıyor. Gelin ben de size, Rüstem ve İsfendiyar'ın hikâyelerini anlatayım" der. Bu sûretle müşrikleri eğlendirir ve insanları, Kur'ân'ı dinlemekten alıkoymaya çalışırdı.

7- وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا وَلّٰى مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَّمْ يَسْمَعْهَا كَاَنَّ فِىْٓ اُذُنَيْهِ وَقْرًا ۚ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا Böyle olanların üzerine âyât-ı beyyinat okunduğu zaman, وَلّٰى çevirir arkayı مُسْتَكْبِرًا kibr-i azamet ile. كَاَنْ لَّمْ يَسْمَعْهَا Güyâ kulakları sağırdır da işitmez. كَاَنَّ فِىْٓ اُذُنَيْهِ وَقْرًا ۚ Sanki kulaklarında ağırlık varmış gibi, hastalık varmış kulaklarında, Kur'ân-ı Azimüşşân'ın âyetlerini dinlemiyor. (Fakat İran'dan gelen lehvel hadisi, yalan sözleri dinliyor.) فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, sen de onlara, elim olan acıklı bir azâbın müjdesini ver.

Şimdi de imân edenler hakkında; Kur'ân-ı Azimüşşân, cehennemden bahsetti mi arkasından cennetten bahsediyor. Cennetten bahsedince, ondan sonra cehennemden bahsediyor. İyilikten bahsedilince, fenalıktan bahsediliyor.

8- اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ جَنّٰتُ النَّعِيْمِ ۙ

اِنَّ الَّذِيْنَ O kimseler ki اٰمَنُوْا imân etmişler, Âllâh-û Rasûlûllah'a ve Kur'ân'a. وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ İmânını da sâlih amellerle tezyin ve takviye etmişler. لَهُمْ جَنّٰتُ النَّعِيْمِ ۙ Onlara da şüphe yok

ki içinde devamlı kalacakları ve nimetleri bol Nâim cennetler vardır. Hem de;

9- خَالِدِينَ فِيهَا ۖ وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

خَالِدِينَ فِيهَا ۖ Orada ebedi kalacaklardır. وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ Bu va'd, Âllâh-û Teâlâ'nın hak va'dıdır. Haktır, Cenâb-ı Hak va'detmiştir. وَهُوَ O Âllâh'tır الْعَزِيزُ her şeye galip, galibin galibidir. Va'd-vaidini ifâ etmeye galip, الْحَكِيمُ her şeyi yerli yerinde halk eden O'dur.

10- خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ ۚ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ Âllâh-û Teâlâ, gökleri gördüğünüz şekilde direk olmaksızın yarattı. أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ ۚ Sizi sarsmasın diye yere, tâ ki sizinle meyil hareket etmemesi için yüksek dağlar koydu tesbit etmek için ve yeryüzüne çeşit çeşit canlıları (hayvanları yaydı.) وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ Biz Azimüşşân, gökyüzünden yağmur yağdırarak her çeşidinden güzel, menfaatlı nebatlar bitirdik.

(Göklerin görülür bir direği olmaksızın yaratılmasında, gökleri tutup onları birbirine çarpmasını önleyen, görünmez manevi bir direğin "Çekim Kanunu" olduğu belirtilmektedir. Âyetin aynı kısmına; "O, gökleri gördüğünüz üzere direksiz yarattı" ve "O, görüp durduğunuz gökleri direksiz yarattı" mânâları da verilmiştir. Âyetin son kısmında ise bitkilerin erkekli dişili yaratıldığı gerçeğine işaret edilmektedir.)

هٰذَا خَلْقُ اللّٰهِ فَاَرُوْنِىْ مَاذَا خَلَقَ الَّذِيْنَ مِنْ دُوْنِهٖ ؕ بَلِ الظّٰلِمُوْنَ فِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۧ **11-**

هٰذَا خَلْقُ اللّٰهِ İşte bunlar, (bu zikrolunanlar) Âllâh-û Teâlâ'nın yarattıklarıdır. فَاَرُوْنِىْ مَاذَا خَلَقَ الَّذِيْنَ مِنْ دُوْنِهٖ ؕ Ondan başkası, (şerik tuttuğunuz putlarınız) gösterin bana ne yaratmış? (Hiç) hayır. Âllâh'ın gayrı olarak mabût ittihaz ettikleriniz, neyi halketmiştir? Hiçbir şey gösteremezsiniz. بَلِ الظّٰلِمُوْنَ فِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۧ Zira zalimler açık bir sapıklık, dalâlet içine girmişler.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ ؕ وَمَنْ يَّشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِىٌّ حَمِيْدٌ **12-**

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ ؕ Biz Azimüşşân Lukman'a hikmet; (akıl, ilim, dirayet, isabet-i fikir) verdik. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. Lukman az söyler, tefekkürü çok idi. Rabbine dâima hüsn-ü zan bağlar. Âllâh'ı severdi, Âllâh da onu severdi."

"Fakat sevmenin alâmetleri var. Kim Rasûl-û Ekrem'i severse, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de onu sever. Rasûl-û Ekrem'i çok seven, ona salât-û selâmı çokça getirir, sünnetlerini ifâ eder. Âllâh'ı seven de O'nun emirlerine itaat eder."

Lukman Hekim, Dâvût Aleyhisselam'dan evvel fetvalar verirdi. Dâvût Aleyhisselam peygamber olduktan sonra, Cenâb-ı Hak'kın zikr-i fikri ile iktifa etti.

Dâvût Aleyhisselam sormuş. "Ey Lukman nasıl sabahladın?" Cevaben; "Umûrum O'nun elinde. Elimde bir şey yok. Vücudu-

mun bir kılını beyaz veya siyah etmeye gücüm yetmez, her şey O'nun gücü kudretinde."

Lukman Hekim'in bin yıl yaşadığı, bin peygambere talebelik, bin peygambere de hocalık yaptığı rivayetler arasındadır.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. "Sabah, şafak rüzgârını ganimet bilin. Çünkü ağaçlara bitkilere ne yaparsa, vücudunuza da onu yapar. Sonbaharın rüzgârından da kendinizi koruyun." Ey nefs-i emmarenin esiri olan miskin-i biçâre. Tefekkür et, ölümün günü belli değil. Malûm olan odur ki ölümden kurtuluş yoktur. Böyle olduğuna göre, dâimâ ölümü düşünmek lâzım gelir.

Lukman Hekim, bu dereceye kavuştuğunun üç sebebini bildiriyor. 1- Ömrümde hiç yalan söylemedim. 2- Hiçbir zaman hıyanet etmek hatırıma gelmedi. 3- Mâlâyâ'ni olan, din ve dünyaya faydası olmayan hiçbir şeyi yapmadım ve söylemedim.

Üç şey var ki ancak üç şeyde biliniyor;

1- Halim olan kimse gadap zamanı belli olur. Öfkelendiğinde yoldan çıkmadı ise o kimse halimdir.

2- Bir kimse şeci cesurdur, o kimsenin cesareti ancak muharebede belli olur.

3- Hakiki dostluk da ihtiyaç zamanında belli olur.

Cenâb-ı Hak, Lukman Hekim'e hikmet verdik buyuruyor. Hikmetin birisi, اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ Âllâh'a daima şükür üzerine olurdu. Şükredenin nimeti ziyadeleşir. فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖ Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur. وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ Her kim ki küfrederse, Nimet-i İlâhiye'yi inkâr ederse ancak kendine yapmış

olur. Âllâh-û Teâlâ, (halkın şükründen) Gani'dir, (ihtiyacı yoktur.) Ve Hamid'dir (Hamd olunmazsa da her hamde O lâyıktır.)

13- وَاِذْ قَالَ لُقْمٰنُ لِابْنِهٖ وَهُوَ يَعِظُهٗ يٰبُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ ؕ اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌ

وَاِذْ قَالَ لُقْمٰنُ لِابْنِهٖ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, ümmetine bildir. Lukman Hekim, oğluna öğüt verirken şöyle demişti. وَهُوَ يَعِظُهٗ Va'ız, nasihat ettiği zaman يٰبُنَيَّ "Yavrucuğum! (Muhabbetle söylüyor.) لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ ؕ Âllâh-û Teâlâ'ya şerik koşma. اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌ Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür" demişti. Şirk iki türlüdür. Biri şirk-i zahiri olan; imân etmeyenler. Diğeri şirk-i hâfi olan ki riyâkârlık yapmaktır.

14- وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ ۚ حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ وَهْنًا عَلٰى وَهْنٍ وَّفِصَالُهٗ فِىْ عَامَيْنِ اَنِ اشْكُرْ لِىْ وَلِوَالِدَيْكَ ؕ اِلَىَّ الْمَصِيْرُ

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ ۚ Biz Azimüşşân, insana vasiyet ettik, nasihat ettik. Ana ve babasına itaat ve ihsan etmeyi. بِوَالِدَيْهِ ۚ İhsanen حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ وَهْنًا çünkü anası, onu nice sıkıntılarla taşımıştır. عَلٰى وَهْنٍ Sıkıntı üzerine sıkıntıya düşerek karnında taşıdı. وَّفِصَالُهٗ فِىْ عَامَيْنِ Doğumdan sonra iki seneye kadar bir hanım, çocuğuna süt vermekle meşgul olur. Ne kadar çok müşkülât. Eğer Cenâb-ı Hak, ananın kalbinde merhamet halk etmezse, bu kadar ağır meşakkatlere katlanması imkânı olmaz.

اَنِ اشْكُرْ لِىْ وَلِوَالِدَيْكَ ؕ (İşte bunun için) önce bana, sonra da ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. اِلَىَّ الْمَصِيْرُ Dönüş ancak banadır.

15- وَاِنْ جَاهَدَاكَ عَلٰٓى اَنْ تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِى الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ اَنَابَ اِلَيَّ ۚ ثُمَّ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

وَاِنْ جَاهَدَاكَ عَلٰٓى اَنْ تُشْرِكَ بِى Eğer onlar, ana baban bilmediğin bir şeyi bana şerik koşman için cehdeder zorlarlarsa, مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne bana ortak koşman için zorlarlarsa, bu hususta onlara itaat edilmez. Her şeyde muvafakat var, yalnız şirkte muvafakat yok. فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِى الدُّنْيَا مَعْرُوفًا Onlarla dünyada hoş geçin, (ma'rûf vechile şer'in râzı olacağı, kerem ve mürüvvetin iktiza eylediği şekilde sahib ol.) وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ اَنَابَ اِلَيَّ Bana tâbi olan, dönenlerin. (Dinde tevhid ve ihlâsta Bana itaat edenlerin) yoluna ittiba et. ثُمَّ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ Hepinizin sonunda dönüşünüz ancak Banadır. فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ O zaman size imânınızdan dolayı mükafat, anana ve babana da küfürlerinden dolayı mücâzat ederim.

16- يَا بُنَيَّ اِنَّهَا اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِى صَخْرَةٍ اَوْ فِى السَّمٰوَاتِ اَوْ فِى الْاَرْضِ يَاْتِ بِهَا اللّٰهُ ۗ اِنَّ اللّٰهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ

يَا بُنَيَّ (Lukman Hekim öğütlerine devamla şöyle demişti.) Yavrucuğum! اِنَّهَا اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ İşlediğin kötülük veya iyilik bir hardal tanesi kadar bile olsa فَتَكُنْ فِى صَخْرَةٍ اَوْ فِى السَّمٰوَاتِ اَوْ فِى الْاَرْضِ يَاْتِ بِهَا اللّٰهُ ve o, bir kaya içinde veya göklerde yahut yeraltında gizlenip kalsa da Âllâh-û Teâlâ, kıyamet günü senin karşına getirir. اِنَّ اللّٰهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ Âllâh CelleCelâlûhû lütuf sahibidir, gizli şeyleri bilir, her şeyden haberdardır.

يَا بُنَيَّ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلٰى مَا -17
اَصَابَكَ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ

يَا بُنَيَّ Ey oğlum, اَقِمِ الصَّلٰوةَ namazı adâb-ı erkânı ile kıl. وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ İyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış. وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ Münkirlerden nehyeyle. وَاصْبِرْ عَلٰى مَا اَصَابَكَ (Bilhassa bu emir ve nehiyler yüzünden) başına gelen musibetlere sabret. اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ Doğrusu bunlar azmedilmeye değer işlerdendir.

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ -18
مُخْتَالٍ فَخُورٍ

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى الْاَرْضِ مَرَحًا Kibirlenip küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ Zira Âllâh-û Teâlâ, kendisini beğenmiş övünen kimseleri asla sevmez yani azaplandırır.

وَاقْصِدْ فِى مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ -19
الْحَمِيرِ

وَاقْصِدْ فِى مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ Yürürken (acele etme.) İtidalle, sekinet ve vâkarla yürü ve (konuşurken bağırma) sesini alçalt. (Merkebin sesi birdenbire anırır, sonun da yavaşlar. Merkeb aç olsa öldürsen bile anırmaz fakat aniden anırmağa başlar. Aniden bağırarak çıkış yapan insanlar, merkebi taklit etmiş gibi olur.)

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. Horozun

ötmesinde Kelimeyi Şehadeti getirin. Merkep anırdığında şeytandan geliyor ve seslerin en çirkinidir.

اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ Unutma ki seslerin en çirkini, (avaz avaz bağıran) merkeplerin sesidir.

20- اَلَمْ تَرَوْا اَنَّ اللهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَاَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِى اللهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ

اَلَمْ تَرَوْا اَنَّ اللهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ Görmüyor musunuz? Âllâh-û Teâlâ, göklerde ve yerde ne varsa, hepsini (Güneş, Ay, yıldızlar, nebatat, hayvanât, denizler ve nehirleri) sizin için müsehhar kıldı, emrinize verdi. Yeryüzünde bütün mahlûkât ve nebatat hepsi insan için halk olmuştur. İnsanlar da Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem için halk olmuştur. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de Mir'ât-ı İlâhi'dir. Âllâh-û Teâlâ'nın zuhuru için halk olmuş. Mir'ât-ı Muhammed'den, Âllâh görünür dâim. وَاَسْبَغَ İkmâl etmiş, tamam etmiş. عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً Nimetlerini açık ve gizli olarak, size bolca ihsan ettiğini görmediniz mi? (Zâhir ve bâtın, diyorlar ki zâhir nimet, dünyada olanlar. Bâtın nimetler ise ahiretteki nimetlerdir. Bazıları da zahiri olan güzel sûret, azaların güzelliği. Bâtınî olan ise kâlpteki Mir'ât-ı İlâhiye'dir. Bazıları da görünür ve görünmeyen nimetlerdir. Bu nimetleri düşünenler için, elbette Âllâh-û Teâlâ'ya imân ve itaat etmek lâzım gelir. Fakat insanların bazıları kefûr, nankör olur, Hâlik-i Kâinat hakkında.) وَمِنَ النَّاسِ İnsanlardan bazıları var

ki مَنْ يُجَادِلُ mücadele ediyor, karşı geliyor. فِي اللهِ Fillâhi'den, Müfessirin-i Kirâm birçok mânâlar vermişler. **Fillâhi**; Âllâh'ın mevcudiyeti. Şimdikilerin dediği gibi, "Nerede Âllâh! göster görelim" dedikleri gibi. Böyle söyleyenler, Âllâh-û Teâlâ'nın âsar-ı sıfatlarını görüyor. Gördükleri halde yine de "Âllâh nerede gösterin" diyorlar. Görülen bu kudret-i azamet, Âllâh'ın birliğine delâlet ettiği halde, İsâ ve Üzeyir Aleyhisselam'ı isnat ediyor. Ayrıca melekleri de isnat edip şirk koşuyorlar. Yine insanlardan bazıları var ki Âllâh ile mücâdele eder. Yâni Âllâh'ın sevdiği kimselere dil uzatıyor. Cenâb-ı Hak'kın makbulü olduktan sonra, ne hakkın var ki dil uzatıyorsun? Bir peygambere, bir veliye nasıl olur da dil uzatılır. Bu dil uzatmak da bir ilme müstenit olmadan بِغَيْرِ عِلْمٍ bilmiyerek, bir malûmata müstenit değil, bilerek söylemiyor. وَلَا هُدًى Hüdâ'dan murâd; Rasûl-û Ekrem'in sözleridir. وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ Kitâb-ı Münir'den murâd; Kur'ân'dır. Onların bu itiraz ve inkârları, Kitâb, Hadis veyahut diğer bir ilme müstenit değildir.

21- وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ۗ أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللهُ Bu inkâr edenlere münâfıklara gerek Âllâh'a, Tevhid-i İlâhiye'ye, Kur'ân-ı Azimüşşân'a gerekse Âllâh-û Teâlâ'nın sevdiklerine itiraz edenlere denildiği zaman; اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللهُ "Gelin Cenâb-ı Hak'kın inzal etmiş olduğu âyetlere." Kur'ân'a yüzünü çevir de oradan haber ver denildiğinde; قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ۗ » "Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz yola, dine ittibâ ederiz" derler. أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ

عَـذَابِ السَّـعِيرِ Şeytan, onları cehennem azabına da'vet ederse de (yine ittibâ edecekler mi?)

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bir gün Aliyy ibni Ebû Talip Kerramellâhû Vechehû görünce demiş; "Yâ Ali, senin meşrebin İsâ Aleyhisselam'ın meşrebine benzer. İsâ Aleyhisselam meşrebi bu idi. Âllâh-û Teâlâ, bir kavmi cehenneme gönderdi. Hıristiyanlardır. İsâ Aleyhisselam'a muhabbet ederek ifrâta gittiler, "Âllâh'ın oğludur" demek sûretiyle. Diğer bir kısım da İsâ Aleyhisselam'ın aleyhinde ileri giderek, yahudilerdir. Hâşâ! "Veled-i zinadır" demek sûretiyle. Cenâb-ı Âllâh, her iki fırkayı da cehenneme gönderdi.

Yâ Ali, senin de meşrebin budur. Benim ümmetimden zuhur edecek iki fırkanın biri, sana ifrat olarak bağlılığını gösterecek olanlar ki Râfizilerdir. Diğeri de senin aleyhinde açık davâ edecekler ki Haricilerdir. Her iki fırka da cehennemliktir.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bunu bize haber vermiştir. Hâriciler bu zamanda hemen hemen kalmadı. Rafiziler ise hele son zamanlarda, hele şimdi daha ziyade tekemmül etmiş. Çünkü ehlisünnet ulamâları çok azaldı, yavaş yavaş ortadan kalkıyor. Hatta Bağdat civarlarında çok galebe etmiş, tesirini bizim memleketimizde de gösteriyor.

Eğer biz aklımızı başımıza getirmezsek, bizim için çok büyük tehlikedir.

Âshab-ı Kiram öyle bir cemaattir ki mâlını, canını, ruhunu, her şeyini Âllâh-û Rasûlûllah için fedâ etmiş ve bütün muharebelere iştirak etmişler. Bugünkü Din-i İslâm'ın kuvvetine sebep olmuşlar. Kıyamete kadar her Müslümanın boynunda onların hakkı var.

Çünkü onlardır bu dini ihya etmişler. İşte böyle olan bir Âshab-ı Kiram'a, can-ı gönülden muhabbet etmemiz lâzım gelir.

Sonra, Âshab-ı Kiram öyle bir cemaattır ki Âllâh-û Teâlâ bütün mahlûkâtın içinde onları, Habibine mûsahib, âshab diye intihab etmiş. Âllâh, kendi habibine sevdiklerini veriyor.

Onun için İmâm-ı Mâlik diyor; Âshabı sebbetmek, onlara dil uzatmak küfre kadar götürüyor.

Buraya kadar olanlar akli delillerdir.

Ayrıca âyet-i kerime ve hadis-i şerifler mevcuttur. Cenâb-ı Hak, Ashâb-ı Kirâma şehadet ediyor. Âllâh-û Azimüşşân'ın şehadeti, hiçbir şeyle muâdil tutulamayacağına göre. Cenâb-ı Hak birkaç âyette, Sûreyi Feth'in sonunda مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, Cenâb-ı Hak'kın hak peygamberidir. وَالَّذِينَ مَعَهُ Onunla beraber olanlar ki Âshab-ı Kiram'dır. Ne değerli bir cemaat ki Cenâb-ı Hak, onların sıfatlarını Kur'ân-ı Azimüşşân'da bize bildiriyor. اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ Küfre karşı gayet şiddetlidirler. رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ Kendi aralarında ise mübâlağâ ile merhametlidirler.

Yine Cenâb-ı Hak, onların ahvalini beyan ediyor bize. تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا Onları daimâ rükûda ve secdede görüyorsun. Bu ibadet içinde de gayeleri nedir? يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا Âllâh'ın rızasını fazlını talep ediyorlar. Âshab-ı Muhammed'in Sallâllâhû Aleyhivesellem sabah ve akşam rükûda, secdede bulunduğunu bildiriyor, Cenâb-ı Âllâh. Onların bu ibadetlerinden gayeleri ancak Âllâh'ın rızasıdır, başka bir şey değildi.

Cenâb-ı Âllâh, böyle meth-û sena edip buyurduktan sonra,

böyle şehadet ettiğine göre, bu Rafizi, "filan Rafizi böyle" demiş şeklindeki sözler, bir Müslümanın kulağına kesinlikle girmez.

Başka bir âyet-i kerimede de Cenâb-ı Hak, onların hakkında emrediyor, şehadetle bildiriyor. وَكُلًّا وَعَدَ اللهُ الْحُسْنٰى **Ve küllen**; Bütün Âshab. İstisnâ olmamak şartı ile bütün Ashabı, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, Cenâb-ı Âllâh hüsnâyı va'detmiş. Hüsnê; cennettir. Cennet olduktan sonra demek ki bu âyet-i kerimeye nazaran, bütün Âshab-ı Kiram ehli cennettir.

Yine Cenâb-ı Hak emrediyor. Âshab-ı Kiram'ın meziyeti hakkında, Cenâb-ı Âllâh şehadet ediyor. وَكَفٰى بِاللهِ شَهِيدًا buyuruyor. Âllâh'ın şehâdeti kâfi değil midir?

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ **Küntüm**; sizler. Âshab-ı Kiram, Rasûl-û Ekrem'in zamanında olanlardır. Âshab-ı Kiram, خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ insanlar içinde Âllâh-û Teâlâ'nın çıkarmış olduğu en hayırlı bir cemaattir. Cenâb-ı Âllâh, bir cemaat ki Âshab-ı Kiram'a hiçbir ferdini istisnâ etmeden, "hayırlı bir cemaat" buyuruyor.

Yine başka bir âyette; وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ **Ve kezâlike** Böylece جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَسَطًا Biz Azimüşşân, sizi âdil bir ümmet halkettik. لِتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ Tâ ki kıyamette siz, diğer ümmetlere de şahit olasınız.

Demekki bütün ümmetlerin en hayırlısı, Âshab-ı Kiram'dır. Bir de Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, nûr-u nübüvvetle biliyor ki son zamanda zuhur edecek bir takım insanlar, Âshab-ı Kiram'a dil uzatırlar. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, 1400 sene evvel Âshab-ı Kiram'a dil uzatacaklarını görmüş. Bu fena-

lıklara mâni olmak için, Müslümanlar dalâlet yolunda gitmesinler diye bazı emirler vermiş.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor ki; **"Ûsikûm bi-eshâbi hayran"** Ey ümmetim, size vasiyetim budur. Âshabıma dâima hayrı söyleyiniz. Âshabım hakkında şer kelimeleri söylemeyiniz.

Yine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"Le-anellâhü men sebbe ashâbi"** "Benim âshabımı sebbedene, Âllâh lânet etsin" buyuruyor.

Yine bu mevzuda Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"İnne şirâra ümmeti yevmel kıyameti ecraehüm alâ eshâbi"** İnne şirâra ümmeti. "Benim ümmetimin en şerlileri, **ecraehüm alâ eshâbi** âshabıma karşı cür'et edenlerdir."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor. **"Hafizâllâhü men hafizani fi eshâbi"** "Âllâh hıfzetsin bir insanı ki benim hukukumu düşünsün de âshabıma dil uzatmasın. Beni seven âshabımı sever. Âshabımı seven beni sever."

Rasûl-û Ekrem Aleyhisselam buyuruyor. **"Lâ tesubbü eshâbi."** Benim âshabıma dil uzatmayınız. **"men sebbe eshâbi"** Her kim ki âshabıma dil uzatırsa, **"fe aleyhi lâ'netullâhi vel melâiketi vennêsi ecmeîn"** Âllâh'ın, meleklerin lâneti, insanların lâneti üzerinde olsun.

Yine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"Şefâatün mübahatün illê limen sebbe ashâbi"** Benim şefaatım ümmetime mübahtır. Ancak âshabıma sebbeden, dil uzatanlara şefâatım yoktur.

Yine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"İzê**

zûkira ashâbi fe-emsikû" Benim âshabımın ismi zikredildiği zaman dilinizi tutun.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"Âllâha fi eshâbi"** Âshabım, Âllâh'a mütevecihtirler. **"Lâ yettehızîhûm aradan be'di"** Benden sonra onları hedef yapmayınız. **"Femen ehabbehüm feli hubbi ehabbehüm"** Âshabımı seven, ben onları sevdiğim için onlar da onları seviyor. **"Ve men ebgadahüm febi zulmi ebgadahüm"** Eshabıma buğzeden, bana buğz ettiğinden dolayı buğzediyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"Ni'mel kavmi ashâbi"** Ne güzel kavimdir benim eshabım. **"Cezâhûmullahi hayra"** Âllâh mükâfatları ihsan eder, hayırla inşâellâh.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"İzâ erâdâllâhû bi-abdin hayran"** Âllâh CelleCelâlûhû, bir kuluna hayrı irade ederse zâhiri alâmetler yapar. **"Evkâ hubbe eshâbi fi kalbihî"** Âllâh CelleCelâlûhû, âshabımın muhabbetini o kimsenin kalbine ilkâ eder. Âshaba karşı kalbinde bir muhabbet hâsıl olur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"İzâ eradellâhû bi-abdin hayran alkahû bi âshabı fi kalbi. Fevellezi nefsî biyedihi"** Kasem ederim O Âllâh'a ki benim nefsim, O'nun yed-i kudretindedir. **"Lev enne ehadeküm enfeka misle uhudin zeheben"** Eğer birinizin, Uhud dağı kadar altını olursa ve o altını da Âllâh için sarf ederseniz. Âshab-ı Kiram'ın, bir gün Rasûl-û Ekrem'in sohbetinde bulunduğu şerefe nâil olamazsınız. **"Fevellezi nefsi biyedihi"** Kasem ederim O Âllâh'a ki benim nefsim, O'nun yed-i kudretindedir. **"Lev enne ehadeküm enfaka misle uhudin zeheben"** Uhut dağı kadar altınınız olur da infak ederseniz Âllâh için, **"mê edrake misle amele vahidin minhüm yevmel vêhiden"** Onların bir günde kazandıkları kadar kazanca sahip olamazsınız.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"Esbetikûm alessırâtı eşeddûkûm hübben li-ashâbi ve ehli beyti"** Sırat köprüsü, cehennemin üzerine kuruluyor. Orada sabit olanlar kimlerdir? Âshabıma ve ehl-i beytime muhabbeti olanlardır. Âshaba ve ehl-i beyte buğz etmek, İmân'ın selbine sebep olur eğer tevbe etmezse. Âshab-ı Kiram'ın hepsi de müçtehid idi. Başkasının içtihadına uymaya lüzum olmuyordu.

Yine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"Ashâbî kennûcumu"** Benim âshabım gökteki yıldızlar gibidir. **"Bigayri himmektedeytüm ikdeteytüm ihdedeytüm"** Âshabımın hangisine iktida ederseniz hidayete varırsınız.

İmâm-ı Rabbani bu mevzuu, Mektubât'ının bir yerinde işaret ettiğine göre; "Bu münafıklar ki âshaba dil uzatırlar. Zannetmeyin ki bunların maksatları âshabdır. Bunlar mülhiddirler. Dinden, kitaptan halkın itimadını izale etmek istiyorlar da bu yolu takip ediyorlar. Maksat âyeti, hadisi gözden düşürmek için. Âshaba dil uzatacak ki menfur niyetine ulaşabilsin. Bu mülhidlerin maksatları; âyetten, hadisten, sohbet-i peygamberiden halkın itimadını azaltmak ve netice selbetmektir ve ilhaddan başka bir şey değildir" diyor.

Mevlâna Celâleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Eğer Âllâh bir kimseyi rüsvay etmek isterse, rezil etmek isterse onun kalbine bir meyil verir, temiz insanlara dil uzatmaya başlar. Bir adamı gördük ise temiz insanların aleyhinde söylemeye başladı mı, bilin ki Cenâb-ı Hak onu rüsvay rezil edecek."

Eğer Âllâh bir kuluna yardım etmek isterse ne yapıyor, âlâmeti nedir? Onun kalbine, temiz insanların aleyhine konuşmayı yasak eder.

Cenâb-ı Âllâh bir kuluna vermek, lütf-û keremde bulunmak istiyorsa duâ ve iltica ettirir. Duâ da Âllâh'tan, icabet de Âllâh'tandır. İcabeti irade ediyor ki duâya sevk ediyor, kabule sebep olsun. Eğer Cenâb-ı Âllâh birisinin ayıbını setretmek isterse, insanların ayıplarına nefesini sarf etmez.

22- وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهٗٓ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى ؕ وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُوْرِ

وَمَنْ Her kim ki يُسْلِمْ وَجْهَهٗٓ yüzünü, yüzden murâd halis kendini. Âllâh'a çevirir de hâlis kâlbini Âllâh'a çevirirse, اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ imân sahibi olduğu halde. Bir de kâlbini oraya çeviriyor ihlâs ile tevhid ile mümkün olduğu kadar ibadet ile. İbadeti, Cenâb-ı Hak imkânımız gücümüz nisbetinde istiyor. فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى ؕ Böyle kimseler temessûk etmiş yapışmışlar بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى ؕ kuvvetli bir ipe. Kuvvetli bir vasıtaya ki yolda bırakmaz bir vasıtadır. وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُوْرِ Bütün emirlerin, işlerin sonu Âllâh-û Teâlâ'nın huzuruna varıp dönecektir.

23- وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهٗ ؕ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ

وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهٗ ؕ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem kim küfrederse, onun küfrü seni mahzun etmesin. اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ Onların dönüşü ancak Bize'dir. فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا ؕ O zaman (kıyamet günü, dünyada) işledikleri küfür ve masiyetleri onlara haber vereceğiz. اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ Âllâh CelleCelâlûhû kâlbe geleni bilir. Gizli söyleneni, hâfi söyleneni işitir. Kâlbe gelenleri bilir, kullarının sinelerindekini hakkıyla bilir.

24- نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ اِلٰى عَذَابٍ غَلِيظٍ

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا Az bir zaman dünyanın mâl-ı servetiyle metalandırırız. ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ اِلٰى عَذَابٍ غَلِيظٍ Ondan sonra galiz, elim olan bir azaba giriftar ederiz onları.

25- وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ Hâlik-i Kâinat'ın mevcûdiyeti, azamet-i kudreti, vahdâniyeti o kadar mâlumdur ki kâbili inkâr değildir. Celâlim hakkı için! Onlara, "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan. "Elbette Âllâh-û Teâlâ" diyeceklerdir. قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âllâh-û Teâlâ'ya hamdet, senâ et ki sana muhalif olanların kendi dilleri ile itirafı, hüccet olsun onların üzerinde. بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ Belki çoğu kimseler bunu bilmiyorlar. Halik-i Kâinat Rahim'dir, zuhur eden kabahatların cezasını derhal vermiyor. Tevbe istiğfar eder vazgeçer diye bir süre mühlet veriyor.

26- لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Göklerde ve yerde ne varsa hepsi, Âllâh-û Teâlâ'nın halk ve mülkûdür. اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ Âllâh CelleCelâlûhû, bütün kâinatın ibadetinden ganidir. Bütün insanların hepsi mü'min-i sâlih abid olsa, Cenâb-ı Hak'kın azamet-i kudretinde artış olmaz. Övülmeye ve hamde lâyık olandır, müstehaktır.

27- وَلَوْ اَنَّ مَا فِى الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Düşünmesinler, Âllâh'ın kelâmı yakında tükenip kesilecek. Çünkü kelâm, mütekellimin sıfatıdır. Mütekellim Âllâh'tır, ebedidir. Ebedi olduğu için kelâmı da ebedidir. وَلَوْ Eğer اَنَّ مَا فِى الْاَرْضِ yeryüzünde olan bütün مِنْ شَجَرَةٍ ağaçlar اَقْلَامٌ kalem olursa, وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ bütün denizler de mürekkep olsa (da Âllâh'ın sözlerini yazsalar. Bu kalemler ve mürekkep tükenir de) yine Âllâh-û Teâlâ'nın sözleri tükenmez. Sonra مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ ve hatta buna yedi deniz daha eklense sözleri yine tükenmez. مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللّٰهِ Hiçbir zaman namütenâhi, mütenâhi ile ölçülmez. اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ Âllâh CelleCelâlûhû Aziz'dir, galiptir, galibin galibidir. Hiçbir şey onu mağlup edemez. Hakîm'dir, her şeyi yerli yerine halk etmiştir.

Rivâyete göre bu âyetin inmesine sebeb; Müşriklerin, "Muhammed'in getirdiği Kur'ân vesaire yakında tükenip kesilecektir" demeleri olmuştur.

Bir başka rivayette denilmiştir ki; Peygamberimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem Medine'ye hicret edince, yahûdilerin ulaması gelip şunu söylemişler. "Haber aldık. Sen, (size ilim nâmına pek az bir şey verilmiştir) dermişsin. Bu sözle bizi mi, yoksa kavmini mi kasdettin?" Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem; "Hepinizi, sizi de onları da" cevabını vermiş. Bu sefer,

"Bilmiyor musun, bize Tevrat'ta her şeyin ilmi verilmiştir" demişler. Buna cevaben;

"Tevrat'taki ilimler, Âllâh'ın ilmine izafetle azdır. Size amel edip faydalanacağınız kadar ilim verilmiştir" buyurulmuş.

"Kime hikmet verildi ise ona çok hayır verilmiş demektir, sözüne ne buyurursun? Şu halde, az amel ile çok hayrın arası nasıl bulunur?" demişler.

Bu suâle cevâben, bu âyet-i kerime nâzil olmuş.

28- مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ ۭ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌۢ بَصِيْرٌ

مَا خَلْقُكُمْ Sizin yok iken var olmanız, وَلَا بَعْثُكُمْ tekrar kabirden kalkarak diriltilmeniz, اِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ ۭ bir tek kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir. Cenâb-ı Hak için **"kün feyekûn"** iledir. Ol dediğinde oluverir. Cenâb-ı Âllâh için bir işin olması, diğer işlere mâni olmuyor. Bir işin, diğer işlere mâni olması mahlûkat içindir. اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌۢ بَصِيْرٌ Âllâh CelleCelâlûhû Semi'dir işitiyor, sizin sözlerinizi kalplerinize de gelenleri bilir. Basir'dir. Âllâh yaptığınızı görüyor. Halinizden gafil değil. Meşrû şekilde hareket ediniz ki Huzur-u İlâhiye gittiğinizde mahçup olmayasınız.

29- اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُوْلِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوْلِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۡ كُلٌّ يَّجْرِيْٓ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى وَّاَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُوْلِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوْلِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ Gözlerimiz önünde cereyan eden, senelerce devam eden kış yaz, dâimâ dakika dakika devam ederek kışın geceleri, yazın ise gündüzleri uzatıyor. Zaman gelir gündüz on altı saat, gece ise sekiz saat olur. Onun aksi de kışın gündüz olur sekiz saat, geceler olur on altı saat. Bilmez misiniz, görmüyor musunuz ki Âllâh geceyi gündüze ve gündüzü geceye katmakta? وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۡ Güneş'i ve

Ay'ı da (insanların faydalanması için) müsahhar kılmıştır. كُلٌّ يَجْرِى اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى Her biri muayyen bir vakte (devrelerine veya kıyamet gününe) kadar devir ve seyredecektir. وَاَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ Âllâh-û Zülcelâl bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

30- ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ۧ

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ Bu haber verdiklerimiz zahir gerçeklerle Âllâh-û Teâlâ, hakkın tâ kendisidir. وَاَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ O'ndan başka taptıklarınız ise hiç şüphesiz bâtıldır. وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ Gerçekten Âllâh-û Teâlâ çok yüce ve çok büyüktür.

31- اَلَمْ تَرَ اَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِى فِى الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللّٰهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ اٰيَاتِهٖ ۭ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

اَلَمْ تَرَ اَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِى فِى الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللّٰهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ اٰيَاتِهٖ ۭ Vahdaniyetinin bazı delillerini göstermek için, Âllâh-û Teâlâ'nın rahmet ve ihsanıyla denizde gemilerin seyretmekte olduğunu görmedin mi? اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ Şüphesiz bunda, çok sabırlı ve şükreden herkes için âyetler ibretler vardır.

Sabır, Kur'ân-ı Azimüşşan'ın birçok yerlerinde geçiyor fakat tasrih edilmediği için sabıra üç mânâ vermişler. Üçü de muraddır.

1) Musibet ve belâya sabreder. Âllâh'ın emri ile gelmiştir, Elhamdülillâh der.

2) Nefsi güçlü, parası çok olur. Nefs-i şeytan masiyete galabe eder, sabreder bu fenalıkların önüne geçiyor. Âllâh'ın emrine nasıl karşı gelirim diye sabr-ı metanet gösteriyor.

3) Taatın meşakkat ve ibadetine sabreder. Aşkı ve muhabbet galebe edince, ondan sonra ibadet ve taattan lezzet almaya başlıyor.

لِـكُلِّ صَبَّـارٍ Musibet ve belâya sabreden, ibadetin zahmetine sabreden, nefsin masiyeti arzularına sabreden, شَـكُورٍ Nimet-i İlâhiye'ye karşı da şükredenlerdir.

Bir hadis-i şerifte buyurulduğuna göre; "**El-îmânü nısfâni nisfihû sabrun ve nısfihü şükrun**"

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا **32-** نَجَّيٰهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ Ne zaman ki ihata etti. Gaşiye; ihata demektir. İhata etti. مَوْجٌ Akidesi bozuk olan kâfir veya münafık olan, sıkıntıya düştüğü zaman "Âllâh" der fakat sıkıntı geçtiğinde unutur gider. Ne sabreder ne de şükrederler, isyanda devam ederler. وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ Denizin dalgaları onları ihata ettiği zaman, كَالظُّلَلِ Zil; gölge demektir. Dağlar gibi gelen dalgaların gölgeleri gelince, dağlar gibi gölgeler. دَعَوُا اللَّهَ Başlarlar Âllâh'a yalvarmaya. مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ Halis oluyor, dindar oluyor. Bu felâketten halâs olduğum takdirde bir daha Âllâh'a isyan etmem diyorlar. فَلَمَّا نَجَّيٰهُمْ إِلَى الْبَرِّ Ne zamanki salih-i selâmete kurtulduğu vakit, فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ içlerinden bazıları orta yolu tutar. (Adl ve Tevhid'de sabit kalır.) Sağlam imân değil de müteredditt kalıyor. وَمَا يَجْحَدُ İnkâr etmez بِآيَاتِنَا bu âyetleri delilleri (deniz vasıtaları ve uçakları.) إِلَّا كُلُّ Ancak خَتَّارٍ gaddarın, nakzi ahdeden, Âllâh ile ahdini

nakzeden, كَفُورٍ Nimet-i İlâhiye'ye kâfir olanlardır. Ancak nankör olanlar, gaddarlar bilerek inkâr eder.

33- يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ Ey İnsanlar! (Mekki olan âyetler **"nâs"** ile başlamış. Medine'de nâzil olan âyetler ise **"yê eyyûhellezine êmenû"** ile başlamıştır.) اتَّقُوا رَبَّكُمْ Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendinizi muhafaza ediniz Azab-ı İlâhi'den. Emrine itaat edin, nehyinden vazgeçiniz. وَاخْشَوْا يَوْمًا Korkunuz, öyle bir gün geliyor. O gün öyle bir gündür ki لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ ne babanın evlâda, ne evlâdın babası için bir şey ödeyemeyeceği günden çekinin. (Biri diğerinin azabını yüklenemez. Hiçbir şeyle birbirlerine faydalı olamazlar.) وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا Hiçbir evlât da babasına mukabil ceza görmez. Herkes amelinin cezasını çeker. Hiçbir baba, evlâdının cezasını çekmez şefkâtı olduğu halde. إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ Ey insanlar! Biliniz ki Âllâh'ın vâ'dı; hesabı ile cezâ ile haşir ve neşir ile bu va'dler, hepsi de hak ve hakikattır. فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا Bunu hak ve hakikat bildikten sonra, dünyanın muvakkat olan hayatı mâl-u serveti, evlâtları, Âllâh'ın ibadetinden sizi mağrur etmesin. وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ Sizi mağrur etmesin garur. Garur, şeytanın lâkabıdır. Şeytan, Âllâh ile sizi mağrur eder. وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ Sizi mâğrur etmesin, yoldan çıkarmasın بِاللَّهِ Âllâh'ın lütf-û keremiyle rahmetiyle gufrâniyle الْغَرُورُ ki şeytandır. Şeytan musallat olur. Neresi zayıf ise o taraftan tutar. Ne diyor şeytan;

"Bu günahı işle. Âllâh CelleCelâlûhû tevbeyi kabul eder. Sen de tevbe edersin" telkin ediyor.

34- إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۖ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ Saat; kıyametin ismidir. Saat; kıyamet ne zaman kopacağını Âllâh bilir, kimse bilmez olur ki bir dostuna bildirir. (Saat-ı vahidedir ömr-ü cihan, saatı taata sarfeyle hemân.) Yağmurun ne zaman geleceği ve yağacağını. Ana rahmindeki çocuğun; kız mı, oğlan mı olacağını, sait midir, şâki midir, sağlam mıdır, değil midir, ölü ve diri olarak dünyaya geleceğini Âllâh bilir. وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ Yağmuru, O yağdırır. وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ Rahim'de olanı, O bilir. وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez. وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ Yine hiç kimse nerede öleceğini bilmez. إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ Şüphesiz Âllâh-û Azimüşşân her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.

Derler ki; Ölüm meleği Azrail Aleyhisselam, Süleyman Aleyhisselam'ın yanına uğramış. Bir ara oradakilerden bir adama uzun zaman bakmış. Adam bunun kim olduğunu Süleyman Aleyhisselam'a sormuş. "Ölüm meleğidir" cevabını alınca, "O galiba benim canımı almak istiyor. Rüzgâr'a emret de beni Hindistan'a götürüp bıraksın" demiş. Süleyman Aleyhisselam da onun dediğini yapmış. Bilâhare Azrail Aleyhisselam'a, o adamın akıbetini sorduğunda şu cevabı almış. "Ona uzun zaman bakmam, haline şaştığım içindi. Zira o vakitte onun canını Hindistan'da almam emir olunmuştu. O ise senin yanında idi. Sonra mukadder zamanda onu Hindistan'da bulup rûhunu kabz ettim."

سُورَةُ السَّجْدَةِ ﴿٣٢﴾ SECDE SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Adını 15. âyette geçen kelimeden alan bu sûre, Mekke'de nâzil olmuştur. 18. 19. ve 20. âyetlerinin Medine'de nâzil olduğu da rivayet edilmiştir. 30 âyet, 680 kelime, 1518 harftir.

1- الٓمٓ

Muhib ile mahbûbun arasında şifre gibi bir kelimedir. Mütekadimin demişler ki biz buraya reyimizi karıştırmıyoruz. Âllâh ile Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in arasındadır.

Müteehhirin bazı mânâlar vermişler. **Elif**'ten Âllâh, **Lâm**'dan Cibril-i Emin, **Mim**'den Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem. "Cenâb-ı Âllâh'tan, Cibril-i Emin vasıtası ile Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, bu Kur'ân-ı Azimüşşân gelmiştir" demişler. Fakat eslem olan mütekaddimin ûlemâsının söyledikleridir.

Sûre-i celileyi, her gece Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem okuyordu. Kur'ân-ı Kerim'de "Secde sûresi" adıyla iki sûre vardır. Birisi bu ve diğeri (Hâ-Mim/Fussilet) sûresidir. Aralarını tefrik etmek için buna Lukman secdesi, ona da Hâ-Mim secdesi denilir. Buna "Medâcı sûresi" diğerine "Fussilet sûresi" de denilir.

2- تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ Bu Kitab'ın indirilişi, nâzil olan âyetler. Bu sûredeki âyetler, Kitâbullah'ın âyetleridir. Ona göre dinle ve hazırlıklı ol. لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ Hiç bir şek ve şüphe yoktur, Rabbil âleminden nâzil olmuştur.

Âyetin sebeb-i nüzulü; Müşrikler! Kur'ân-ı Azimüşşân, Rasûl-û Ekrem hatta Cenâb-ı Âllâh hakkında iftiralarda bulunurlardı. Çoğu insanlar böyledir ayrıca insanların iftiralardan kurtulması mümkün değil. İmâm-ı Şafi, "ne olursa olsun her insan iftiraya maruz kalır" diyor. Bu kitap ki Kur'ân-ı Azimüşşân'ın, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmesinde asla şüphe yoktur.

3- اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَا اَتٰيهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ ۚ **Bel** mânâsınadır yâni iftira edilmiş. "Âllâh'ın kelâmı değil" diyorlar. بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ Ey Habibim, bize niyâbeten onlara bildir ki hak ve hakikat budur ve bizden nâzil olmuştur. لِتُنْذِرَ قَوْمًا Tâ ki sen inzar edeceksin bir kavmi, مَا اَتٰيهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ senden evvel İsâ Aleyhisselam'dan sonra uzun bir zaman nezir gelmemiş olan bir kavmi (Arapları) inzâr edesin diye indirdik. لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ Senin tebligatınla mukadder olanlar hidayete gelirler, umulur ki doğru yolu bulurlar.

4- اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ ۖ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۗ اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ

اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا O Rabbil Âlemin,

Cenâb-ı Âllâh'tır ki yerler ve gökler ile arasını halk eden ancak Âllâh'tır. فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ Altı günde (devirde) yaratan, ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ sonra arşa istivâ eden. (Hükmü, arşı kaplayan) Âllâh'tır. Bütün semâvâtı ihâte eden Arş-ı İlâhi ki Evâmir-i İlâhiye oradan zuhur eder. Levh'il Mahfuz oradadır. Makam odur. Âllâh zaman-ı mekândan münezzehtir. Hâlik-i Kâinat her yerde hazırdır. Lâkin Evâmir-i İlâhiye ta'zimen yukarıdan geliyor. مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ Yoktur Âllâh'ın gayri bir yardımcı, sizi halas edecek bir yardımcı. وَلَا شَفِيعٍ Eğer imân etmezseniz azaptan kurtaracak bir yardımcı şefaatçı yoktur. Hâlâ nasihat kabul etmeyecek misiniz? اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ Niçin tefekkür edip de imân etmiyorsunuz?

5- يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ اِلَى الْاَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ اِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهٗٓ اَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ

يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ اِلَى الْاَرْضِ Gökten yere kadar her işi (melekler vesâir esbâb-ı semaviye ile bütün dünya işlerini,) O tedbir eder. (Âsarı yere iner.) Kaza ve kader oradan zuhur ediyor. Melekler oradan geliyor. ثُمَّ يَعْرُجُ اِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهٗٓ Dünyanın müddeti bittikten sonra يَعْرُجُ اِلَيْهِ her şey, Âllâh'a rucû eder. اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ İnsanlar gittikten sonra, yine Cenâb-ı Hak kendi cevap veriyor. لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ Bu dünyanın da insan, canlılar gibi bir ömrü var. Ömür sona erdikten sonra her şey, Âllâh'a rucû ediyor. Dünyanın şekli değişiyor. فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهٗٓ Öyle bir gündür ki miktarı, اَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ mikdârı sizin hesabınızca bin yıldır.

Yerle gök arası, dünya günleri hesabı ile 500 yıllık mesafedir. Yâni insan yürüyüşü ile iniş 500 yıl eder, çıkış da o kadar tutar. Bu

iniş ve çıkışın mecmuu bir âhiret günü eder ki bizim hesabımızca 1000 yıldır. Meleklerin, gökyüzüne çıkış ve inişleri bir ahiret günü tutar.

Hadiste beyan buyurulduğuna göre; Kıyametin şiddet ve ahvâli kâfire nisbetle 50.000 sene miktarında uzun, Mü'mine nisbetle ise bir farz namazı kılacak kadar hatta daha az zaman olacaktır.

6- ذٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

ذٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ Bu tedbir, o Âllâh Teâlâ'nındır ki gâibi ve hâzırı bilir. (Cenâb-ı Hak için gâib denen hiçbir şey olmaz, her şeyi halk eden O'dur. O halkettikten sonra nasıl gâib olur? Bu bizim içindir, bildiğimizi ve bilmediğimizi, her şeyi Cenâb-ı Hak bilir.)الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ Aziz'dir, mülkünde galiptir. Rahim'dir, ehl-i taata rahmetini ziyâdesiyle ihsan eder.

7- اَلَّذِىٓ اَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَاَ خَلْقَ الْاِنْسَانِ مِنْ طِينٍ

اَلَّذِىٓ اَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُ O (Âllâh) ki yarattığı her şeyi güzel halk etmiş, her şeyin hilkatini yerli yerinde halk etmiş. وَبَدَاَ خَلْقَ الْاِنْسَانِ مِنْ طِينٍ Ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır ki (ilk insan Âdem Aleyhisselam'dır.)

8- ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ Ondan sonra Âdem Aleyhisselam'ın nesli sülâlesini me-i mehinden yâni temiz olmayan zayıf bir sudan üretmiştir.

9- ثُمَّ سَوّٰيهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ

ثُمَّ سَوّٰيهُ Halk ettikten sonra vücûdunu tesfiye ediyor. Yâni aza-

larını tasvir ediyor, insan şeklini alıyor. وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ Ona kendi ruhundan nefhetti üflemiştir. Ruhu, Cenâb-ı Hak'kın kendine isnad edişi ta'zim içindir. Misâl olarak; "Beytullah" diyoruz, ev sahibi olmaktan Âllâh münezzehtir. Nakatullah diyoruz, Âllâh münezzehtir. Bu ruh da Ruhullah'tır, Emr-i İlâhiye mûti olduğu için. Cibril-i Emin'e de Ruhul Emin derler, ta'zim içindir. وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ Ondan sonra Hâlik-i Kâinat, o parça ete işitsin için kulak verdi. Görmesi için gözler verdi. وَالْأَفْئِدَةَ Kâlp verdi, kâlbi akıl etsin. Elbette bu kâinatın sahibi, ezeli ve ebedi olan bir Âllâh'tır. Beni de halk eden o Âllâh'tır. قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ Bu nimetlerin Rabbine, ne kadar az şükrediyorsunuz. Nimetlere, çok az kimseler şükrederler. Küfür, küfr-ü inadi olursa hiçbir çaresi yoktur. Küfr-ü cehli olursa kurtuluş imkânı vardır.

Hadiste bildirdiğine göre; Cenâb-ı Hak, insanları dört nev'i halk etmiştir.

1) Bilir âlimdir. Bildiğini de bilir. (Böyle âlime tâbi olunuz.)

2) Bilir, bildiğinin farkında değil. (Onu da halkın istifade etmesi için uyarmak lazımdır.)

3) Bilmez, bilmediğini bilir. Ders okumamış, bilmediğini söylüyor, ben okumadım diyor. Bu kişiler öğrenmeye taliptir.

4) Dâ-u udal; tedavisi olmayan bir hastalık. Bilmediği halde kendini biliyorum zanneder, cehl-i mürekkeptir. Hasetten gelen, inâdi olan küfür bu nev'idendir.

10- وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ

وَقَالُوا ءَاِذَا ضَلَلْنَا فِى الْاَرْضِ (Übeyy bin Halef ve benzerleri gibi dirilmeyi inkâr edenler) dediler. "Biz ölümle toprak olup yerde kaybolduktan sonra, ءَاِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ gerçekten (o vakit) biz yeniden yaratılacağız mı?" derler. بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ (Dedikleri gibi değil,) belki onlar Rablerine kavuşmayı inkâr eden kâfirlerdir. Bu sözü yalnız Übeyy söylediği halde, hepsine isnat edilmesi ona razı oldukları içindir.

11- قُلْ يَتَوَفّٰيكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ۧ

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Ben'den niyabeten söyle o inkâr edenlere. يَتَوَفّٰيكُمْ Tevfiye. Sizin ruhunuzu alacak, مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ sizin ölümünüze ruhunuzu kabzetmeye vekil olunan ölüm meleği, (tek fert bırakmaksızın) hepinizin ruhunu alacak. ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ Sonra (hesap ve ceza için,) Rabbinize rucû edeceksiniz döndürüleceksiniz.

12- وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَٓا اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا اِنَّا مُوقِنُونَ

وَلَوْ تَرٰٓى Ey Habibim. Kıyamet günü vaziyeti ne kadar mühliktir, inkâr edenlerin hâli ne kadar fecidir. اِذِ الْمُجْرِمُونَ O zamanki mücrimler, kâfir-i münafıklar, نَاكِسُوا رُؤُسِهِمْ Huzur-u İlâhi'de korkudan, nedâmetten başları eğik olarak عِنْدَ رَبِّهِمْ Rablerinin huzurunda. Ve diyorlar Rablerine. رَبَّنَٓا اَبْصَرْنَا "Yâ Rabbi, bizim dünyada inkâr ettiklerimizi burada gördük inandık. وَسَمِعْنَا Dünyada iken inkâr ettiklerimizi de işittik, imân ettik. فَارْجِعْنَا Bizi fazl-ı kereminle dünyaya iade et. نَعْمَلْ صَالِحًا Biz amâl-i saliha ile meşgul olaca-

ğız. اِنَّا مُوقِنُونَ Zira (inkâr, ba's ve kıyameti müşahade ve hakikatı) yakinen gördük. Artık kesin olarak inandık" diyecekleri zamanı bir görsen!

13- وَلَوْ شِئْنَا لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰيهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ

وَلَوْ شِئْنَا Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Eğer bizim arzumuz olsaydı,لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰيهَا elbette her nefse herkese hidayet verirdik. وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي Fakat Ben'den sadır olan şu söz hak oldu. لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ "Cehennemi de dolduracağım. مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ Cehennemi muhakkak bütün cin ve insten (olan kâfirlerle) dolduracağım" diye benden kesin söz çıkmıştır.

14- فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۚ اِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۚ (O gün onlara şöyle diyeceğiz.) Tadın azabı şu sebeple ki bu gününüze kavuşmayı unuttunuz. (Siz unutunca) اِنَّا نَسِينَاكُمْ biz de sizi unuttuk. وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ İşlediklerinizden, yaptıklarınızdan ötürü ebedi azabı tadın!

Mevlâna Celâleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor. Ey münafıklar, Âllâh-û Teâlâ'nın Kur'ân'ında peygamber lisanıyla size va'dettiği gibi, kıyamette va'dettiğini bâtıl mı zannedersiniz? Yahutta buraya geleceğinize ümidiniz mi yoktu? Şimdi gelin hesap veriniz. Hediye ne getirdiniz? Bugünkü hediyen nedir? Hamakatından dolayı, Âllâh-û Teâlâ'nın bugünkü nimetinden dün-

yada iken münkir idin. Öyle ise O'nun bugünkü nimetinden de mahrum kalırsın. Eğer münkir değildim diyorsan, böyle eli boş niye geldin? Öyle ise biraz uykudan, biraz da yemekten tasarruf et. Tasarruf ettiğini ahiret cihetine sarfet, hediyeyi Mülâkât-ı İlâhiye götürmek için. Mademki imânın var, bugün biraz yemeden içmeden uykudan tasarruf et diyor.

Kur'ân-ı Kerimde 14 secde âyeti var. 7 Farz, 3'ü Vacip, 4'ü sünnettir. Farz olanlar; A'raf, Nahil, Esra, Rad, Meryem, Hac, Sa'd sûreleridir. Vacip olanlar; Furkan, Secde, Hamim'dir. Sünnet olanlar; İkra, Nemil, İnşikak, Necim sûreleridir.

Secdeler fevri değildir. Namazda ise imâm secde âyetinden sonra devam etmek isterse, o zaman fevridir. Hemen secdeye gider, kıyama kalkar ve kıraatına devam eder. Namaz haricinde secdeyi yapmak fevri değildir.

15- اِنَّمَا يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا الَّذِيْنَ اِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ

اِنَّمَا يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا Bizim âyât-ı beyyinatımız, Kur'ân-ı Azimüşşân'a imân edenler ancak onlardır ki الَّذِيْنَ اِذَا ذُكِّرُوا onlar, Âllâh-û Teâlâ'nın ism-i celili zikrolunduğu zaman, اِذَا ذُكِّرُوا بِهَا Kur'ân ile hatırlattığı zaman, خَرُّوا سُجَّدًا âyetlerle kendilerine nasihat edildikleri zaman, (Azâbullâh'tan korkarak) büyüklük taslamadan secdeye kapanırlar. Mü'min-i Kâmil'in kâlbinde zikrullah cereyan ettiği zaman, kâlbi harekete geliyor. Daha ziyadesiyle eğiliyor ve secdeye gidiyor. وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ Tesbih eder, tenzih eder Âllâh'ı, bütün noksanlardan. Ve Hamd-ı İlâhi ile meşgûl olur. وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ (O'na imân ve itaata) asla büyüklük taslamazlar.

16- تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ (Beyan ediyor onların hallerini.) Yanlarını, yanaklarını yataklarından uzaklaştırırlar. تَتَجَافٰى Uzaklaştırır جُنُوبُهُمْ yanlarını yataklarından, عَنِ الْمَضَاجِعِ yataklarından kalkarlar. يَدْعُونَ رَبَّهُمْ Umutla Rablerine, (azabından korkarak ve (rahmetini) umarak yalvarırlar. (Teheccûd kılarlar.) خَوْفًا İlticâ ediyor **"min ikâbihi"** azabından korkarak. وَطَمَعًا **"fi rahmetihi"** Rahmetini arzu ederek, Cenâb-ı Hak'ka iltica eder.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, her şeyi bize bildirmiştir. İnsan yataktan kalktığı zaman, **Elhamdûlillâhillezi ehyâne be'de mê emâtenê ve ileyhinnüşûr**. Hamd-ü senâ o Âllâh'a ki uyku bir ölüm gibi idi, bizi oradan kaldırdı. Nüşûr, O'nadır. Yatağından kalkıp giyininceye kadar zamanını gafletle geçirmesin. Çünkü uykudan zikrullah ile kalktı. Eğer başka şeyle meşgûl olursa o ara fasıla olur. Hassasiyetin gelmesi güç olur. Ne isterse, aklına gelirse **Lâ ilâhe illellah** ile veya salavât ile geçirsin abdest alıncaya kadar, namaza kadar. Bu fasıla gafletle geçmesin. Eğer insan zikrullah ile meşgûl olursa, Halik-i Kâinat bir vaiz kâlbine veriyor. Yatağında uykuda iken ibadet, namaz vakti geldi. O kişiye "kalk" diyor. وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ Ve Bizim, onlara ihsan ettiğimiz kısmetten infak ederler. İhsan ettiğimiz rızıktan, Âllâh yolunda harcarlar. Böyle kimselerin mükâfatı nedir?

17- فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ ۚ جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

فَلَا تَعْلَمُ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhiveselem. (Gece yataklarından kalkıp ibadet edenler için, onlara verdiğimiz rızıktan infak edenlere.) Yaptıklarına işlediklerine karşılık olarak, onlar için gözleri aydınlatacak nimetler ihsan eder. فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ Bilmez, tasavvur etmez bir nefes sahibi. Ne kadar çok nimetler onlara gizlenmiştir, Cenâb-ı Hak'tan kıyamet için. مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ Gözlere ziya sürur verecek, cennette ne kadar nimetler var. (Cennette öyle nimetler var ki hiçbir göz görmemiş, hiçbir kulak da işitmemiştir, hiçbir kalbe de gelmemiştir. Ben böyle nimetleri onlara izhar etmişimdir.) جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Bu nimetler de onların dünya hayatında yapmış oldukları taattan dolayıdır.

18- اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا ؕ لَا يَسْتَوٗنَ

اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا ؕ Mü'min olan bir kimse, yoldan çıkmış fasık olan gibi olabilir mi? Siz kul olduğunuz halde, iyi ile fenayı tefrik ettiğiniz halde, asi olanla muti olanları tefrik ettiğiniz halde, Hâlik-i Kâinat hikmet-i kahirası ile nasıl olur da her iki ayrı zümreyi bir tutabilir mi? لَا يَسْتَوٗنَ Bunlar elbette bir, müsâvi olamazlar.

19- اَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ جَنّٰتُ الْمَاْوٰى ۙ نُزُلًا ۢ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ

اَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا Onlar ki imân etmişler Âllâh'a, Rasûlâllah'a, Kur'ân'a. وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ Bu imânlarını da amâl-i saliha ile takviye ve tezyin etmişler. فَلَهُمْ Onlara ahirette جَنّٰتُ الْمَاْوٰى ۙ نُزُلًا

ivâ edilen, en alâ cennet var ki bu cennet onlara nüzül olur. (Nüzül ise; eve gelen bir misafire yemekten önce ona bir kahvaltı çıkarırlar, yemek yetişinceye kadar ikram edilir.) Cennetin bu nimetleri, lütfedilecek ileri derecedeki nimetlere nazaran, bir misafire ikram edilen yemekten önceki kahvaltı gibidir. Bu cennet nimetlerinin ilerisinde, Rızayı İlâhi var. Onun da ilerisinde Cemâl-i İlâhi var. Cemâl-i İlâhi tecelli ediyor. بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Bütün bu nimetleri veren Cenâb-ı Âllâh, amellerinin ve taatının vesilesiledir. Cennete girmek Fazl-ı İlâhi, cennetteki nimetler ise ibadet ve itaatladır.

20- وَاَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوٰيهُمُ النَّارُ كُلَّمَا اَرَادُوا اَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا اُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِى كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ

وَاَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا Yoldan çıkan fasıklara gelince! Onların yeri ise فَمَأْوٰيهُمُ النَّارُ meskenleri cehennemdir. Hem de كُلَّمَا ne zamanki اَرَادُوا اَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا o cehennemden çıkmak arzu istedikleri zaman, اُعِيدُوا فِيهَا onları tekrar yerlerine iâde ederler.وَقِيلَ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ O hazeneyi cehennem, onlara söylerler. لَهُمْ الَّذِى كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ Ve onlara, "(Dünyada) tekzib ettiğiniz cehennemin azâbını tadın" denilir.

21- وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْاَدْنٰى دُونَ الْعَذَابِ الْاَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْاَدْنٰى دُونَ الْعَذَابِ الْاَكْبَرِ Halik-i Kâinat emrediyor. Buyuruyor ki; Dünyada da ahiret azabından önce (katil, esaret ve kıtlık gibi) en yakın azaptan tattıracağız. Âzab-ı ekber ahirettedir. Dünyada zuhur eden, ahirette zuhur edeceğine alâmettir. لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ Olur ki tevbe edip imâna rucû ederler.

22- وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ ثُمَّ اَعْرَضَ عَنْهَا ؕ اِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِيْنَ مُنْتَقِمُوْنَ

وَمَنْ اَظْلَمُ Kimdir ki daha zalim! (İstifam-i inkâridir yâni bundan daha zalim kimse olmaz. Nefsine zalim olan.) ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ Rabbinin âyetleri ile nasihat edildikten sonra, ثُمَّ اَعْرَضَ عَنْهَا ؕ Ondan yüz çevirenden daha zalim kim olabilir? اِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِيْنَ مُنْتَقِمُوْنَ Bilsinler ki Biz Azimüşşân, mücrimlerden intikam alırız.

23- وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ فَلَا تَكُنْ فِىْ مِرْيَةٍ مِّنْ لِّقَآئِهٖ وَجَعَلْنٰهُ هُدًى لِّبَنِىْۤ اِسْرَآءِيْلَ ۚ

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ Celâlim hakkı için, Biz Azimüşşân, Mûsâ Aleyhisselam'a kitabı gönderdik. فَلَا تَكُنْ فِىْ مِرْيَةٍ مِّنْ لِّقَآئِهٖ (Bu cümle mutarizadır.) Kitap ki Tevrat'ı gönderdik. Onlar imân etmediler, biz de onlardan intikam aldık. Ebedi cehenneme müstehak oldular. (Burada yalnız Cenâb-ı Hak'kın intikam sıfatını beyan ediyor.) Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ümmeti, hayrul ümemdir. Kendisi hayrul embiyadır. Embiya'nın büyüğü olduğu için, ümmeti de hayırlı ümmettir.

Mûsâ Aleyhisselam, bu ümmetin halini müşahede etmiş, demiş. "Yâ Rabbi, bu ümmeti bana ver." Cenâb-ı Hak da buyurmuş; "Yâ Mûsâ, bu ümmet benim Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'indir." Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselam da "beni, onun ümmetinden eyle" diyor. Cenâb-ı Hak da "öyle ise onu sana gösteririm." Rasûl-û Ekrem'in de Mûsâ Aleyhisselam'ın bu iştiyakından haberi olduğu için, "Yâ Rabbi, Mûsâ Aleyhisselam'ı bana göster" diyor. Hâlik-i Kâinat da Mûsâ Aleyhisselam'ı, Rasûl-û

Ekrem'e Mirac'a giderken, Kûdüs'ün kırmızı bir toprağı olan dağlık bir yerde, Mûsâ Aleyhisselam'ı kabrinde görüyor, namaz kılarken gösteriyor. Rasûl-û Ekrem buyuruyor. Mûsâ Aleyhisselam'ın biraz esmer olduğunu, vücûdu tıknaz. "Yemen'de, Şime kabilesi insanlarına benziyordu." Diğeri de Mûsâ Aleyhisselam'ı, Miraç'da görmüştür.

Mûsâ Aleyhisselam kabrinde namaz kılıyordu. Teklif olan namaz, Kur'ân, dünyada vardır fakat ahirette zevk için kılınıyor. Kur'ân okunuyor, sevap almak için değil telezzüz için namaz kılınıyor, Kur'ân okunuyor.

Onun için şüphe etme ey Habibim. Mûsâ Aleyhisselam'ın likasını sana va'dettim, sana gösterdim. Biz Mûsâ Aleyhisselam'a kitap verdik. (Rasûlüm) sen, ona kavuşacağından şüphe etme. وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِيٓ اِسْرَٰٓءِيلَ Mûsâ Aleyhisselam, Beni İsrail için hidayet rehberi idi.

24- وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ؕ وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يُوقِنُونَ

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ اَئِمَّةً O zaman Mûsâ Aleyhisselam'ın et'bâlarından **e-imme** yaptık, müktedâbih peygamberler halk ettik. يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ؕ Emrimizle halkı hidayete da'vet ediyorlardı. وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يُوقِنُونَ Ve içlerinden (tâatime) sabrettikleri zaman, emrimizle doğru yola iletir, rehberler yetiştirmiştik. Ve onlar, âyetlerimizi yakinen biliyorlardı.

25- اِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

اِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların terbiyesizliklerinden müteessir

olma. اِنَّ رَبَّكَ Senin Rabbin, هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ Kıyamet günü Rabbin, onların arasını fasleder. Hükmünü izhar edecek, ebedi olarak azaba giriftar olurlar. فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ Kıyamet günü, ihtilaf ettikleri şeyleri arasında hallû fasledecek. (Hakkı, bâtıldan temyiz eyleyecektir.)

26- اَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَاكِنِهِمْ ۗ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ ۗ اَفَلَا يَسْمَعُونَ

اَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ Onların hidayetine sebep olmadı mı? كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَاكِنِهِمْ ۗ Onlardan evvel ne kadar karınları, nesilleri helâk ettik. (Ticaret için Kudüs'e gittiklerinde, Lût kavminin helâk olduğu Lût gölünü görürlerdi. Şam'a gelirlerken Âshab-ı Hıcır, Salih Aleyhisselam'ı inkâr eden kavmin helâk oldukları meskenleri görürlerdi. Yemen'e gittiklerinde, Ahkaf'ta helâk olan Âd kavminin yerlerini görürlerdi. Bu kadar âsârları gördükleri halde niye akıllarını kullanmadılar?) يَمْشُونَ فِى مَسَاكِنِهِمْ ۗ Onların yurtlarında da gezip duruyorlar. اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ ۗ Bunlar da elbette ibretler vardır. اَفَلَا يَسْمَعُونَ Hâlâ kulak vermezler mi?

27- اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ اِلَى الْاَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَاْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ وَاَنْفُسُهُمْ ۗ اَفَلَا يُبْصِرُونَ

اَوَلَمْ يَرَوْا Görmüyorlar mı? اَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ Biz Azimüşşân, suyu sevk ediyoruz. اِلَى الْاَرْضِ الْجُرُزِ Kupkuru ve çorak yerlere suyu ulaştırdığımızı. فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا Nebatları bitiriyoruz. تَاْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ وَاَنْفُسُهُمْ ۗ Onunla gerek hayvanlarının, gerekse ken-

dilerinin yiyegeldikleri ekini çıkarmakta olduğumuzu görmediler mi? اَفَلَا يُبْصِرُونَ Hâlâ bunu görmeyecekler mi (ki Âllâh-û Teâlâ'nın kudretinin kemâl ve fazlını istidlâl ederek, vahdaniyetine imân etsinler?

Âshab-ı Kiram diyorlar. Âllâh-û Teâlâ'nın ilhamı ile peygamberimiz bize buyurmuştur. "Rumlar ile Farsların mülküne sahip olacağız." Küfürde kalanlar bu sözü işittikleri zaman, istihzâ etmeye başladılar.

Âyet-i kerimenin sebeb-i nüzulü budur.

28- وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْفَتْحُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

وَيَقُولُونَ Mü'minlere derlerdi. مَتٰى هٰذَا الْفَتْحُ "Bu fetih (ve hüküm) günü hani ne zaman? اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ Eğer va'dınızda sadık iseniz, ne zamandır?" diye istihza tekzib ediyorlardı.

29- قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا اِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Bizden niyâbeten onlara söyle. يَوْمَ الْفَتْحِ Fûtuhat günü. لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا اِيمَانُهُمْ Onların imânları o zaman fayda vermez, (imân-ı yeis olur.) وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ Onlara imân etmeleri için mühlet de vermezler.

Bazılarına göre; Fetih gününden murâd, Mekke'nin fethidir. Fakat bir takımları, Kıyamet günü olduğunu söylemiş hatta Bedir harbi olduğunu ileri sürenler olmuştur.

Kâfirlerden murâd da bu muharebelerde öldürülenlerdir.

30- فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ اِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ

فَاَعْـرِضْ عَنْهُـمْ Ey Habibim artık onlardan yüz çevir. وَانْتَظِـرْ Onların azabını intizar et, onları bırak bekle. اِنَّهُـمْ مُنْتَظِـرُونَ Zaten onlar da (helâkını) beklemektedirler.

(Ayette kâfirlerin de Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ölmesini veya öldürülmesini beklediklerine işaret olduğu belirtilmektedir.)

Rivâyet olunduğuna göre; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Efendimiz bu sûre ile Mülk sûresini okumayınca uyumazlardı.

İbni Mes'ud Radıyâllâhû Anh da "Secde sûresini okumak, kabir azabına mâni olur" buyurmuşlardır.

سُورَةُ الْاَحْزَابِ ﴿٣٣﴾ AHZAB SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Bu sûre-i celile 73 âyet, 1280 kelime, 5990 harften ibarettir. Medine'de nâzil olmuştur. "Ahzab" , "hizb"in çoğuludur. Bu sûrede Müslümanlara karşı savaşmak üzere birleşen, Arap kabilelerinden bahsedildiği için bu isim verilmiştir.

(Rivâyete göre; Müşriklerin bir takım ileri gelenleri "Uhud" savaşından sonra Medine'ye gelmişler. Münafıkların lideri Abdullah bin Übeyy'in evine misafir olmuşlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bunlara, kendisi ile görüşmek üzere eman vermişti. Bu görüşme esnasında Rasûlûllah'a, "Sen bizim taptıklarımızı diline dolamaktan vazgeç. Onlar menfaat sağlayabilir, şefaat edebilir de. Biz de seni Rabbinle baş başa bırakalım" dediler. Orada bulunan Müslümanların canları sıkıldı, onları öldürmek istediler. Bunun üzerine verilmiş olan emânın bozulması konusunda Âllâh'tan korkmaları. Ve kâfirler ile münafıkların sözlerine uymamalarını, Rasûlûllah'ın şahsında Mü'minlerden isteyen bu âyet-i kerime nâzil olmuştur.

1- يَـا اَيُّهَـا النَّـبِيُّ اتَّـقِ اللهَ وَلَا تُطِـعِ الْكَافِرِيـنَ وَالْمُنَافِقِـينَ ۗ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلِيمًـا حَكِيمًـا ۙ

يَـا اَيُّهَـا النَّـبِيُّ اتَّـقِ اللهَ وَلَا تُطِـعِ الْكَافِرِيـنَ وَالْمُنَافِقِـينَ ۗ Hâlik-i Kâinat'ın, Habibine olan muhabbeti diğer peygamberlere nispetle pek çoktur. Diğer peygamberlerle Cenâb-ı Hak tekellüm ederken, onlara hitâben "Yâ Mûsâ, Yâ Îsâ, Yâ İbrahim" olarak hitap ediyor. Kur'ân'da hep böyle geçiyor. Fakat Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ism-i celili geçince, يَـا اَيُّهَـا النَّـبِيُّ sıfatı ile وَمَـا مُحَمَّـدٌ اِلَّا رَسُـولٌ قَـدْ خَلَـتْ مِـنْ قَبْلِـهِ الرُّسُـلُ ۚ ve مُحَمَّـدٌ رَسُـولُ اللهِ ۚ yâni tâ'zimi meşhur olan kelime ile. Ne büyük bir Peygamber ki Âllâh CelleCelâlûhû, Kitâbında ta'zim ile ismini zikrediyor. Diğer peygamberlerden, Ulûl Azim olanlara bile "Yâ İbrahim, Yâ Mûsâ, Yâ Îsâ, Yâ Nûh" diyor.

يَـا اَيُّهَـا النَّـبِيُّ Nebe; Haberdar. Benden haber alıp da veren, Ey Nebiyyim Sallâllâhû Aleyhivesellem. اتَّـقِ اللهَ Âllâh-û Teâlâ'nın takvasına devam et, murâd edilen ümmettir. وَلَا تُطِـعِ الْكَافِرِيـنَ وَالْمُنَافِقِـينَ ۗ Kâfir-i münafıkların söylediklerine üzülme, onların sözlerine kıymet verme. اِنَّ اللهَ كَانَ عَلِيمًـا حَكِيمًـا ۙ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû عَلِيمًـا âlimdir mülkünde, olanları ve ne yapacağını bilir. حَكِيمًـا ۙ Hâkim'dir, yerli yerine halk eder. Yakında onların cezasını verecektir.

2- وَاتَّبِعْ مَا يُوحٰى اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ۗ اِنَّ اللهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ۙ

وَاتَّبِـعْ مَـا يُوحٰـى اِلَيْـكَ مِـنْ رَبِّـكَ ۗ Rabbinden, sana vahyolunan Kur'ân'a tâbi ol. اِنَّ اللهَ كَانَ بِمَـا تَعْمَلُـونَ خَبِـيرًا ۙ Âllâh CelleCelâlûhû

yaptığınız amellerden haberdardır. İyiliğe karşı mükâfat, fenalığa karşı ceza verir.

3- وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ Allâh'a tevekkül et, kalbini bağla. وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا Allâh sana yeter, vekil, hafızdır. Kur'ân-ı Azimüşşân'ı tebliğ et, onların nifakından da müteessir olma. Yakında onlar azabını görecekler.

Bundan sonra üç mes'ele geliyor. Halik-i Kâinat, bu üç mes'ele hakkında Emr-i İlâhi'sini izhar ediyor. Fakat sebeb-i nüzulun birisi; Mekke'yi Mükerreme'de müşriklerden Muammer namında biri vardı, hilekârdı. Şam'a gidip gelir, halka; "Benim iki kalbim var. Bir kâlbim Şam'da, diğeri de Medine'dedir. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ise bir kalbi var, o da Medine'de diyor. Binâenaleyh benim tesirim, O'ndan müessirdir der" ve çok kimseleri de inandırmıştı.

İkincisi de; Cahiliyet zamanında, Araplar arasında bir geleneğe göre bir adam, karısına; "Sen, bana anamın sırtı gibisin" dedi mi, o kadın kendi anası gibi sayılır ve artık adam ona yanaşmazdı. İşte buna (zıhâr) denirdi. Âyette, bir insanda iki kâlbin bir arada bulunmadığı gibi, hem annelik hem zevceliğin, hem evlâtlık hem gerçek oğul olma vasfının birleşemiyeceği anlatılmaktadır. Kur'ân, Araplardaki bu iki geleneği (zıhâr ve evlâtlık edinmeyi) tanımamıştır. Zıhar yapılması halinde, ceza olmak üzere "Keffaret" hükmü getirilmiştir.

Üçüncüsü de; "evlâtlık" edinmek. Bir çocuk ki ister kız, ister oğlan çocuğu olsun. Bakıp Müslüman olarak yetiştirilmesi iyidir. Fakat büluğa erdikten sonra kız ise erkeğe, oğlan ise hanıma ha-

ram olur. Dinimiz, o ana ve babadan olmadığı için öz evlâd gibi tanımadı. Cahiliyette Araplar, akıl, kiyaset ve zarafetini beğendikleri çocukları evlâtlık edinirlerdi. Bunlar, babalıklarının adını alır öz evlât gibi evlât edinenin varisi olurlardı. Bu âyet-i kerimede diğer cahiliyet âdetleri kaldırıldığı gibi, bu da kaldırıldı. Nitekim Cenâb-ı Peygamber, âzad ettikten sonra evlâtlık edindiği Zeyd bin Harise'nin mutallakası Zeyneb bin Cahş Radıyâllâhû Anhâ'yı, Emri İlâhi ile bilâhere kendisine nikâhlamıştır.

Üç emri Cenâb-ı Hak, bir âyette bize bildiriyor.

4- مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِى جَوْفِهٖ ۚ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّٰٓـِٔى تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ اُمَّهَاتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَآءَكُمْ اَبْنَآءَكُمْ ۖ ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْ ۖ وَاللّٰهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى السَّبِيلَ

مَا جَعَلَ اللّٰهُ Âllâh-û Azimüşşân, halk etmedi لِرَجُلٍ bir insan için. مِنْ قَلْبَيْنِ فِى جَوْفِهٖ ۚ Bir insanın içinde iki kâlb yaratmadı. وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّٰٓـِٔى تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ اُمَّهَاتِكُمْ ۚ Ve zıharda bulunduğunuz zevcelerinizi size ana yapmadı. Zihâr; kişinin zevcesine "Sen bana anamın zahri (sırtı) gibisin" demesidir. Zıhar, keffaret cezasını gerektirir fakat talak değildir. وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَآءَكُمْ اَبْنَآءَكُمْ ۖ Sizin muhabbetinizden dolayı (öz olmayan,) evlâdımız dediğiniz kimseyi de size öz evlât olarak tanımamıştır. ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْ ۖ Bunlar sizin ağzınıza geliveren sözler (yâni "iki kâlbim var" yahut "sen bana anamın sırtı gibisin" yahutta öz olmayan çocuğu "öz evlâdımdır" diye söylemek, kendi aranızda söylenmiş sözlerdir. Nezd-i İlâhi'de bu sözlerin kıymeti yoktur.) وَاللّٰهُ يَقُولُ الْحَقَّ Hak ve hakikat, Âllâh-û Teâlâ'nın emrettiğidir. وَهُوَ يَهْدِى السَّبِيلَ Âllâh-û

Teâlâ ise (zâhirde ve bâtında) hak olanı söyler. Halkı doğru yola hidayet eden O'dur.

5- اُدْعُوهُمْ لِاٰبَآئِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ ۚ فَاِنْ لَمْ تَعْلَمُوا اٰبَآءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِى الدِّيْنِ وَمَوَالِيكُمْ ۗ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ اَخْطَأْتُمْ بِهٖ ۙ وَلٰكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

Bu âyet-i kerimenin sebeb-i nüzulü; Ömer İbnil Hattab Radıyâllâhû Anh, Zeyd-İbni Hâriseye "İbni Rûsûlillah" diyordu. Sevdiğinden, evvelce öyle diyordu. Âyetten sonra da ara sıra "İbni Rasûlillâh" demeye başladı. Âyet-i kerime bu hitâbı da men etti.

اُدْعُوهُمْ لِاٰبَآئِهِمْ Onları (evlât edindiklerinizi) babalarına nisbet ederek çağırın. Eğer babasının adını bilmezseniz. هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ ۚ O halde onlar sizin dinde kardeşleriniz, dostlarınızdır. (Kardeşim, dostum deyin.) فَاِنْ لَمْ تَعْلَمُوا اٰبَآءَهُمْ Bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettiğiniz kimseler olarak kabul edin. فَاِخْوَانُكُمْ فِى الدِّيْنِ وَمَوَالِيكُمْ ۗ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ اَخْطَأْتُمْ بِهٖ ۙ Mamafih (bu nehiyden evvel veya sonra) kastınız olmaksızın (unutarak veya dil alışkanlığı ile) yaptığınız yanlışlıklardan size vebâl yoktur. وَلٰكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۗ Fakat kâlbinizin kasdettiği şeylerde bile bile yöneldiğinde günah vardır. وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû mübalağa ile mağfiret edicidir, hataları affeder. Rahimdir mühlet verir, belki tevbe eder.

6- اَلنَّبِيُّ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهٗٓ اُمَّهَاتُهُمْ ۗ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِى كِتَابِ اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ اِلَّآ اَنْ تَفْعَلُوٓا اِلٰٓى اَوْلِيَآئِكُمْ مَعْرُوفًا ۗ كَانَ ذٰلِكَ فِى الْكِتَابِ مَسْطُورًا

(Bu âyetin de sebeb-i nüzulü. Malûm olduğu üzere âyetin sebeb-i nüzulü, âyeti hâl izah eder. Yüz sene tahsil etmiş, yüz medreseyi dolaşmışsa bile âyetin sebeb-i nüzulü bilinmezse, ne için ne sebep üzerine, hangi vakitte idi? Âyât-ı beyyinâtın âyet âyet ayrı zamanlarda nâzil olmasının hikmeti budur. Âyetin sebeb-i nüzulünden, âyetin mânâsına intikâl edilir. Kur'ân birden bir defada nâzil olsaydı, sebeb-i nüzul anlaşılmazdı.

Âyet-i kerimenin, Aleyhisselâtü Vesselâm Efendimiz tarafından, Tebük Gazvesine çıkılması emredildiği zaman bazı kimselerin, "ebeveynimizden izin alalım" demeleri üzerine nâzil olduğu mervidir.

Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak; اَلنَّبِيُّ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, elif lâm ile olduğu için Rasûl-û Ekrem murâddır. اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِيْنَ Mü'minler daha evlâ yakındır, مِنْ اَنْفُسِهِمْ nefislerinden. Peygamber, Mü'minlere (her hususta) kendi canlarından nefislerinden üstündür. (Ana babalarından izin almaya lüzum yok. Mademki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor. O, Âllâh'ın emrini tebliğ ediyor. Âllâh'ın emri ise her emrin fevkinde olur. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in emri, Mü'minlerin nefislerinden evlâdır. وَاَزْوَاجُهٗٓ اُمَّهَاتُهُمْ Ve zevceleri (ta'zim ve tahrim bakımından) Mü'minlerin analarıdır. (Ezvac-ı Tâhirat, bütün Mü'minlerin analarıdır. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de baba sayılıyor. Fakat nikâh etmek, nazar etmek haramdır.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Medine'yi Tahireye hicret ettikleri zaman, Âshab-ı Kiram'ın bazılarının aileleri Mekke'de kaldı. Medine'ye yalnız geldiler. Tabii ki yalnız olduklarından çeşitli ihtiyaçları vardır, hasta olunca yardıma muhtaç olurlar. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hicretten dolayı Medi-

ne'deki Mü'minlerle kardeşlik emretti. Ebubekir ile Ömer Radıyâllâhû Anh kardeş, Osman ile Abdurrahman bin Avf kardaş, Talha ile Zübeyr kardeş, Selmân-ı Farisi ile Ebudderdâ kardaş oldular. Emir buyurdular, "siz birbirinize yardımcı olup hizmet edeceksiniz. Ölüm halinde, ölenin mâlı sağ kalan kardaşına intikâl edecek." Bu durum, Mekke'nin fethinden sonra lüzum kalmadı. Halik-i Kâinat âyetle, hicretle olan kardaşlığını kaldırdı. Verâset, tereke varisliğine intikâl etti. Veraset, akrabalık bağlantılığına intikâl etmiş oldu.

Emrediyor Cenâb-ı Hak; وَاُولُوا الْاَرْحَامِ Erham sahipleri yâni akrabalar. بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِى كِتَابِ اللّٰهِ Âllâh'ın kitabındaki Kitabullah, Kur'ân'dır. Fakat bu Kur'ân aynen Levh'il Mahfuz'dan alınmıştır. Kitabullah'ta ûlül erham; Bazıları irste daha evlâdır, bazılarına göre. Meselâ oğlan daha fazla alır, kızlar yarısını, kardaşlar daha başka alır. Bir farkları var. Veraset, akrabalara münhasırdır. مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ Mü'min kardaşlığı ile Muhacir kardaşlığı olan arkadaşlıktan, elbette akrabalık daha evlâdır. (Akraba olanlar, Âllâh'ın Kitâbına göre (mirasçılık bakımından) birbirlerine, Muhâcirlerden ve Ensardan daha yakındırlar.) اِلَّآ Lâkin اَنْ تَفْعَلُوا اِلٰٓى اَوْلِيَآئِكُمْ siz kendi dostlarınıza, dünyada sevdiğiniz kimselere مَعْرُوفًا uygun bir vasiyet yapmanız müstesnadır.

Vefat eden Mü'min, dünyada iken âmâl-i saliha yapmış ise, o kabul olan âmâl-i saliha tecessüm eder kabirde. Sevdiği bir insan şekline girer yanına gelir. "Sen kimsin?" diye sorduğunda, "Ben, senin dünyada iken yapmış olduğun amâl-i salihayım" diyor. Âllâh CelleCelâlûhû bu şekli bana verdi ki seninle beraber bulunuyorum. Bu beraberlik kabirden sonra da haşirde ve cennette de beraberdir.

Yâni din kardaşlığı varis olamaz fakat din kardaşına vasiyet edip malından verebilir. كَانَ ذٰلِكَ Bu Emr-i İlâhi, veraset ancak akrabalara münhasırdır. فِى الْكِتَابِ مَسْطُورًا (Kitap'ta, Kur'ân'da veya Levh'il Mahfuz'da) yazılıdır.

(Önceleri Mü'minler, bir aile gibi birbirlerine mirasçı olurlarken. Bu âyetle mirasçılıkta akrabalığa öncelik getirilmiştir.)

7- وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيّٖنَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَاِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا

وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيّٖنَ مِيثَاقَهُمْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, ümmetine bildir ki hisse alsınlar. Biz Azimüşşân, Peygamberân-ı İzam'dan söz almıştık. (Ben böyle yapacağım demek bir vaiddir. Ne zamanki tekid ve yemin ile beraber olunca misak oluyor.) وَمِنْكَ Senden وَمِنْ نُوحٍ وَاِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ Nûh, İbrahim, Mûsâ ve İsâ Aleyhisselam'ı (Ulü'l Azim peygamberleri sayıyor.) Diğerleri de onlara binâendir. Biz peygamberlerden sağlam kuvvetli (yemin ile müekked) misâk aldık.

Misâk; Âllâh'ın emrinde tehavün ve tekâsûr etmiyerek ümmete tebliğ etmek, dâimâ Âllâh'ın emirlerini ümmete bildirmek ve tebligatta kusur etmemek.

Ümmetler de bu emri almakla mükelleftirler. Kuşların iki kanadı olduğu gibi, imân edenlerin de iki kanadı var. Biri akide, diğeri de ameldir. Amelde noksan olursa Âllâh Gafurur Rahim'dir. Tevbe ile diğer güzel amellerin vesilesi ile belki affeder. Dilerse Cenâb-ı Hak, tevbesiz de affedebilir. Lâkin imân ve akidede kusur olursa affedilmesi mümkün olmuyor. Âdem Aleyhisselam'dan, Peygamberimize kadar imân hususu hiçbir zaman değişmemiştir.

Bütün Peygamberân-ı İzâm'a, Cenâb-ı Hak aynı tebligâtı yapmıştır. Kıyamet, ahiret, hesap var, kitap var, cennet-i cehennem var, insan ne yaparsa onun karşılığını görür. Bunlar hiçbir zaman değişmemiştir.

Cenâb-ı Hak, peygamberlerden misak almış olup, peygamberler de ümmetlerine tebliğ etmişlerdir. وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا Sağlam, kuvvetli (yemin ile müekked) bir misak söz aldık.

Bu misak alınan sözün hikmeti budur;

8- لِيَسْئَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ ۚ وَاَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا اَلِيمًا ۚ

لِيَسْئَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ ۚ Tâ ki Âllâh-û Teâlâ, o sâdık peygamberlere risâletini, tebliğ ve ifâdaki sadakatlarını sorsun. "Ümmetlere de tebligat edildi mi?" suali sorulduğunda, onlar da cevaben, "evet tebliğ edildi" diyecekler. Sonra bu ümmet de onlara şahit olur. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem de hepsinin üzerine peygamberlere şehâdet eder. Ümmetler de diyecekler ki; "Bunlar bizden sonra geldi, nasıl olur da şehadet ederler?" Hâlik-i Kâinat da; "Bu Peygamber'e evvel-i âhir bildirilmiştir." وَاَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا اَلِيمًا ۚ Âllâh-û Teâlâ ihzar etmiş, o tekzib eden kâfirler için azab-ı elimi çok acıklı bir azabı hazırlamıştır.

Bugün cennet de cehennem de mevcuttur fakat hâl-i faaliyette değildir. Cennet yukarıda göklerin fevkinde, Arş-ı İlâhi'nin altında. Cehennem de aşağıdadır.

9- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ۚ

يَـا اَيُّهَـا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا Ey Âllâh-û Rasûlûllah'a Kur'ân'a imân eden Müslümanlar. اذْكُـرُوا نِعْمَـةَ اللهِ عَلَيْكُـمْ Âllâh-û Teâlâ'nın size olan nimetini hatırlayın. (12.000 kişi silâhlı gelmiş. Sizin tarafınız 3.000 kişidir ama bunların içinde 1.000 civarında münafıklar çıkar.) Bu Nimet-i İlâhiye'yi düşününüz. اِذْ جَاءَتْكُـمْ O zaman size geldi düşman جُنُـودٌ فَاَرْسَـلْنَا عَلَيْهِـمْ رِيحًـا وَجُنُـودًا لَـمْ تَرَوْهَـا askerler. (Kureyş, Nadr, Gatafan, Kureyze orduları) size hücum ettiği zaman, Biz Azimüşşân sana yardım olsun diye bir rüzgâr gönderdik şark tarafından. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bir miktar toprağı almış avucuna, ne okumuş ise okumuş, ondan sonra düşmanın tarafına atmıştır.

O toprağı attıktan sonra kuvvetli bir rüzgâr geliyor. Öyle bir rüzgâr ki onların çadırlarını kopardı yere yığıldılar. Tahammül edemiyerek kaçmaya başladılar. Hatta âyet-i kerimede Cenâb-ı Hak buyuruyor; وَمَـا رَمَيْـتَ اِذْ رَمَيْـتَ وَلٰكِـنَّ اللهَ رَمٰـى "Ey Habibim o toprağı sen atmadın, Biz attık." Hâlbuki Rasûl-û Ekrem atmıştır. Mânâsı budur; Ey Habibim, senin attığın benim attığımdır. Yoksa bir avuç toprak ile 12.000 kişilik bir ordu mağlup olamaz. Hem de sizin görmediğiniz ordular göndermiştik (meleklerden.) Meleklerden bir tane de gelse kâfidir. Fakat Hâlik-i Kâinat, ta'zimen 5.000 melek göndermiştir. وَكَانَ اللهُ بِمَـا تَعْمَلُـونَ بَصِـيرًا Âllâh CelleCelâlûhû, sizin yaptığınızı görür. Âllâh'ın manzarasındasınız, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

(Hicretin beşinci yılında Kureyş ve Gatafan kabileleri, topluca Medine üzerine yürümüşler. Müslümanlarla ittifâkı bulunan, Medi-

ne'deki Benî Kurayza kabilesi de ihanet ederek onlarla birleşmişti. Böylece düşman ordusunun sayısı 12.000 kişiye varıyordu.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Araplarda âdet olmayan bir savaş taktiği uyguladı. Medine çevresine hendek kazdırdı ve Müslümanları hendekten çıkan toprakların ardına mevzilendirdi. Düşman hendeği aşamadı. Bir ay kadar süren kuşatma sırasında yardım alamayan Müslümanlar bunaldılar. İşte bu durumda bir mucize meydana geldi. Birden ortaya çıkan soğuk bir fırtına düşman çadırlarını söküyor, ateşlerini söndürüyor, atlarını birbirine katıyor, düşmanı toza boğuyordu.

Âshab-ı Kiram'ın etrafında, sahipleri görülmeyen seslerden tekbirler işitiliyordu. Sonunda düşman perişan oldu, çekip gitti. Daha sonra Benî Kurayza kabilesindenden, bu ihanetlerinin hesabı soruldu. İşte bu âyet-i kerimenin, bu olay hakkında nâzil olduğu rivayet edilmektedir.

10- إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا

إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ O vakit, onlar size (Beni Gatafan) vâdinin üst tarafından doğudan ve (Kureyş) alt tarafından batıdan gelmişlerdi. (Bir hamlede Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'i izâle edelim demişlerdi.) وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ Gözler yılmış (korkudan) ve yürekler ağızlara gelmişti. وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا Âshab-ı Kiram'ın tarafı, Âllâh-û Teâlâ hakkında türlü türlü zanlarda bulunmuştunuz.

Muhlisler, Âllâh-û Teâlâ'nın dinini i'lâ hakkındaki va'adini yerine getireceğine kani olmakla beraber, "bu def'a da bu va'di yerine

getirecek mi, yoksa bizi imtihan mı edecek?" diye düşünüyorlar. Kusur edip kaymaktan ve gereği gibi tahammül edememekten korkuyorlardı. Zayıf kalpliler ve münafıklar ise fena zanda bulunuyorlar. "Müslümanlar mukavemet edemez, hezimete uğrar" diyorlardı.

11- هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ İşte orada Mü'minler imtihan olundular. (Muhlisle münafık, sabitle mütezelzil seçilmiş) وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ve şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.

12- وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا

وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ O zaman münafıklar diyorlardı. وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ Kâlplerinde hastalık (imân zaafı) bulunanlar. وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا "Âllâh-û Teâlâ'nın, Rasûlünün bize (zafer ve dininin i'lâsı hakkında ki) va'dı bâtıl, bir aldatmadan başka bir şey değildir" demişlerdi.

Bunu, Muattib bin Kuşeyr söylemişti. "Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, bize İran'ın ve Rum'un fethini va'd ediyor fakat biz korkumuzdan meydana çıkamıyoruz. Bu, aldatıcı va'd." demişti. Böyle dedikodular başladı.

13- وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا ۚ وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ ۖ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا

وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ Münafıklardan bir tâife dediler. يَا أَهْلَ

يَـثْـرِبَ Yesrib kelimesi, Medine'yi Tahire'nin önceki ismidir. Cahiliyet zamanında adı, Yesrib idi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bu ismi sevmedi, değişti. "Tâbe, Tayyibe" koydu fakat halk, "Medine'tir Rasûl" dediler. "Rasûl-û Ekrem'in şehri, Medine'tir Rasûl" diye diye nihayet adı Medine olarak kaldı.

Bir cemaat ki münafıklardır. Dediler; يَـا اَهْـلَ يَـثْـرِبَ "Ey Medine halkı, لَا مُقَـامَ لَكُـمْ burası sizin için artık oturulacak yer değildir. Haydi, dönün kaçarak evlerinize (yahut imândan küfre dönün)" demişlerdi. (Yâni münafıklar kendileri zaten dönecekler, diğer zayıf olanları da beraber götürmek istiyorlar. Böyle dedikten sonra, فَارْجِعُـوا rucû ediniz Medine'ye gidelim.) وَيَسْـتَأْذِنُ فَرِيـقٌ مِنْهُـمُ النَّـبِيَّ İçlerinden bir fırka da (Beni Hârise ve Beni Seleme) Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem'den istizan etmiş. يَقُولُـونَ اِنَّ بُيُوتَنَـا عَـوْرَةٌ "Evlerimiz müstahkem (ve mahfuz) değildir, (düşmandan ve hırsızlardan korkulur)" demişlerdi. Hâlbuki وَمَـا هِـيَ بِعَـوْرَةٍ dedikleri doğru değildi. اِنْ يُرِيـدُونَ اِلَّا فِـرَارًا Sâdece sırf cenkten kaçmaktan başka bir maksatları yoktu.

14- وَلَـوْ دُخِلَـتْ عَلَيْهِـمْ مِـنْ اَقْطَارِهَـا ثُـمَّ سُـئِلُوا الْفِتْنَـةَ لَاٰتَوْهَـا وَمَـا تَلَبَّثُـوا بِهَـا اِلَّا يَسِـيرًا

وَلَـوْ دُخِلَـتْ عَلَيْهِـمْ مِـنْ اَقْطَارِهَـا Eğer Medine'nin her yanından üzerlerine (evlerine) saldırılsaydı. ثُـمَّ سُـئِلُوا الْفِتْنَـةَ Sonra kendilerinden bir fitne (şirke dönmeleri ve Müslümanlarla mukatele) istenilseydi. لَاٰتَوْهَـا Münafıklar muhakkak ki hemen icabet ederlerdi. Ve onda, o fitneyi yapmakta pek az (ancak sûâli cevaplandıracak kadar) tevakkuf ederlerdi وَمَـا تَلَبَّثُـوا بِهَـا اِلَّا يَسِـيرًا (veya Medine'de

pek kısa bir zaman kalırlardı. Rasûlûllah'a yardımdan kaçındıkları için azab olunurlardı.) (Çünkü izzet Âllâh'a, Rasûlûllah'a ve Mü'minleredir.) Az bir zaman devam edecekler, yine mahvolurlar. Medine'nin içinde hiçbir ferdi kalmaz diye, Cenâb-ı Hak haber verdi.

15- وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْاَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللهِ مَسْؤُلًا

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللهَ مِنْ قَبْلُ Âllâh-û Teâlâ'ya muahede etmişlerdi. لَا يُوَلُّونَ الْاَدْبَارَ Hâlbuki şânım hakkı için, (cenkten) yüz çevirmeyeceklerine dâir Âllâh'a söz vermişlerdi. وَكَانَ عَهْدُ اللهِ Âllâh'ın ahdi (kıyamet günü) sorulur (ve cezası verilir.) مَسْؤُلًا

Bunlar Beni Hârise ile Beni Seleme idi. Uhut Günü, yılgınlık göstermişlerdi. Fakat tevbe ederek bir daha böyle yapmayacaklarına yemin etmişler, Rasûlûllah'a söz vermişlerdi.

Veya bunlar, Bedir Gazasında bulunmayan bir tâife idi. Bedir muhariplerinin nâil oldukları ecir ve fazileti görünce, "Âllâh-û Teâlâ, bize başka bir gazve ihzar ederse cenk edelim" demişlerdi. Âllâh-û Teâlâ da onları, Hendek Gazasına sevk etmişti.

16- قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ وَاِذًا لَا تُمَتَّعُونَ اِلَّا قَلِيلًا

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara söyle bizden niyâbeten, bana vekâleten. Muharebeden kaçmak isteyenlere söyle. لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ Eğer firar etseniz, bu kaçış size fayda vermez. مِنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçıyorsanız, kaçmanın size asla faydası olmaz. (Muhakkak her şahsa hükm-ü kâzâ gereğince, vakt-i muayyeninde

ölüm gelir.) وَاِذًا لَا تُمَتَّعُونَ اِلَّا قَلِيلًا (Şayet zulmettiğiniz vechile kaçışınız fayda verse bile,) bu takdirde istifadeniz pek az sürer.

17- قُلْ مَنْ ذَا الَّذِى يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

قُلْ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, ilzam sureti ile onlara söyle. مَنْ ذَا الَّذِى يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا Ey ölümden korkarak firar edenler! Ey Habibim, bize niyâbeten onlara söyle. مَنْ ذَا الَّذِى Kimdir ki يَعْصِمُكُمْ sizi halas edecek, مِنَ اللّٰهِ Âllâh'tan. اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا Eğer Âllâh, sizin ölümünüzü fena olmanızı irâde ederse, hangi kuvvet sizi Âllâh'tan halas edebilir? اَوْ اَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً Yahut bir rahmet (hayır ve nusret) irade ederse, O'nu kim bundan men edebilir? وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا Onlar kendilerine Âllâh'tan başka ne bir dost bulurlar, ne de bir yardımcı bulamazlar.

18- قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ اِلَيْنَا ۚ وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ اِلَّا قَلِيلًا

قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ Bilir Âllâh CelleCelâlûhû الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ müavvik, yâni harbe girmeye mâni olan, (murâd olan münafıklar) muharebede mücadeleye gayret eden Âshab-ı Kirâm'ın fikirlerini uğraşarak çevirmek isteyenleri. "Bize katılın" diyenleri gerçekten biliyor. (Yâni cezalandırır.) وَالْقَائِلِينَ لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ اِلَيْنَا ۚ "Yanımıza gelin, (Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem âshabını terk edin, beyhude kendinizi helâk etmeyin)" diyenleri elbette bilir. وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ اِلَّا قَلِيلًا Zâten onların azı harbe iştirak edecekti. Kalıp cep-

hede bulunsa bile, azı harbe iştirak ederlerdi. Düşmanı karşısında, cephede olduğu halde ona karşı silah kullanmaz. Öyle ise onların ayrılmasından müteessir olma.

19- اَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۚ فَاِذَا جَآءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ تَدُوْرُ اَعْيُنُهُمْ كَالَّذِىْ يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۚ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوْكُمْ بِاَلْسِنَةٍ حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ ۭ اُولٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوْا فَاَحْبَطَ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا

اَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۚ (Gelseler de) Müslümanlara karşı onların hâli pek hasis cimri olup, yardım etmezler. فَاِذَا جَآءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ تَدُوْرُ اَعْيُنُهُمْ كَالَّذِىْ يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۚ (Düşmandan) korkuya düştüler mi, ölümün dehşetinden kendinden geçmiş kimseler gibi gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوْكُمْ بِاَلْسِنَةٍ حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ ۭ Korku gidince ise mala düşkünlük göstererek, sizi sivri dilleri ile incitirler. Ganimet taksiminde cimrilik gösterirler, (münakaşa ederler.) اُولٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوْا فَاَحْبَطَ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ ۭ Onlar (samimiyetle) imân etmiş değillerdir. Âllâh-û Teâlâ da onların amellerini iptâl etti, boşa çıkarmıştır. وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا Bu Âllâh'a göre pek kolaydır. Âllâh'ın nezdinde bunların cezası elbette kolaydır. Emir iledir.

Bunlar, Medine'yi Tahire'ye avdet ettiler fakat onlar zannettiler ki gelen 12.000 kişi düşman cephede duruyor, Âshab-ı Kiram'la harp ediyor. Onlar cepheden döndüklerinde, bilselerdi Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in onların üzerine attığı bir avuç toprak ve meleklerin yardımı ile onlar perişan olup geri dönüp gitmişler. O zaman cepheyi bırakmazlardı. Fakat onların zannı,

muharebe devam ediyor, "Medine'ye gelecekler" diyorlardı. Böyle zannederlerdi.

20- يَحْسَبُونَ الْاَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا ۚ وَاِنْ يَأْتِ الْاَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُونَ فِى الْاَعْرَابِ يَسْئَلُونَ عَنْ اَنْبَائِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا اِلَّا قَلِيلًا ۚ

يَحْسَبُونَ الْاَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا ۚ Bunlar, düşman birliklerinin bozulup gitmedikleri evhâmı içindedirler. وَاِنْ يَأْتِ الْاَحْزَابُ Şayet Ahzab, ikinci def'a gelirse. يَوَدُّوا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُونَ فِى الْاَعْرَابِ Kendi kendilerine derlerdi. "Eğer bir daha böyle kabile kabile gelirlerse, bundan sonra dağa gideceğiz. Tâ ki muharebe sona erinceye kadar." يَسْئَلُونَ عَنْ اَنْبَائِكُمْ Muharebenin sona erip ermediğini (gelip geçenden) sorarlardı. "Gittiler mi, yoksa daha muharebe devam mı ediyor?" وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا اِلَّا قَلِيلًا ۚ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ eğer bunlar sizin aranızda olup Medine'ye gitmese bile, مَا قَاتَلُوا اِلَّا قَلِيلًا ۚ tâyip edileceklerinden korkarak ancak pek azı muharebe edeceklerdi.

Bu mevzu burada sona erdi. Hâlik-i Kâinat emrediyor. Bizim için Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem muktedâbihtir. Üsve, nûmunedir, her şeyimizi ona benzetmek mümkün olduğu kadar. Hatta şekilde, kıyafette, emirde. Zikrullah ile daimâ meşkûl idi. Sabr-ı tahammül ederdi. Beşeri olan hareketlerde herkesin fevkinde idi, afvı ister ve severdi. Ve buyuruyor ki;

21- لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيرًا ۗ

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ Ey Mü'minler size var فِى رَسُولِ اللّٰهِ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'de, hidayetiniz için اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

güzel bir iktidâ. Rasûl-û Ekrem'in hâlini aynen mümkün olduğunca taklid ediniz hatta şekl-i kıyafetini bile. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Hâlik-i Kâinat'ın mahbubudur. Mahbubu olduğu için her kim ki onun kılık ve kıyafetiyle gelirse Huzur-u İlâhiye, taklid bile olsa faydası olur. Hâlik-i Kâinat, "Bu gelen, benim Habibimin şekline girmiştir" der. O şekle girdiği için sever. Eğer birisi de Mahbub-u İlâhi'nin düşmanı şekline girip Huzur-u İlâhiye gelirse, Hâlik-i Kâinat elbette ikrah eder. Bizi halas edecek olan ona benzemektir. لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا Sizin için Âllâh-û Teâlâ'nın sevab ve likasını ve âhiretin nimetlerini uman ve Âllâh-û Teâlâ'yı çok anan kimseler için Rasûlûllah'ta güzel bir iktidâ (uyulacak şeyler) vardır.

Burada üç sıfatı ziyâdesiyle beyan ediyor. Kur'ân-ı Azimüşşân da bu üçe, ziyadesiyle ehemmiyet verilmiştir. يَرْجُوا اللهَ Dâimâ Âllâh'tan ricâ ederdi, duâ ederdi. Duâ; içeriden yanık bir kâlp ile hangi lisan ile olsa olur, Âllâh'tan yalvarmak. وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ Kıyamet azabından kurtulmak için, وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا Hâlik-i Kâinat'ı çokça zikretmek. Rasûl-û Ekrem'in başlıca sıfatı, zikrullah ile fazla meşkûl olmaktır. Kıyamet azabından zaten Rasûl-û Ekrem'e azap yok. Günah yapmamış ki azap olsun fakat ümmete talimdir.

22- وَلَمَّا رَاَ الْمُؤْمِنُونَ الْاَحْزَابَ ۙ قَالُوا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ ۚ وَمَا زَادَهُمْ اِلَّا اِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ۜ

وَلَمَّا رَاَ الْمُؤْمِنُونَ الْاَحْزَابَ ۙ Mü'minler ise âhzâbı, düşman birliklerini gördüklerinde. قَالُوا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ "İşte Âllâh ve Rasûlünün bize va'dettiği budur. Bizi imtilâ ve imtihan ediyor ve

bize muvaffakiyet ihsan eder. وَصَدَقَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ Âllâh ve Rasûlü doğru söylemiştir" dediler. وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا Bu sıkıntılar, bu üzüntüler, bu muharebeler onların ancak imânlarını ve Âllâh'a bağlılıklarını arttırmıştır.

Belâ ve musibeti veren Âllâh'tır, belâ ve musibeti herkese verir. Cenâb-ı Hak, kulunu imtihan eder. Fakat temiz bir insana musibet geldiği zaman, daha ziyâde Âllâh'a yaklaşıyor. "Elhamdülillah! Bu, Cenâb-ı Hak'kın lütfudur. Buna mukabil bir ihsanı olacaktır. Yâ Rabbi, lütf-u kereminle beni muhafaza et" diye duâ ediyor ve daha ziyâde Âllâh'a takarrub ediyor. Fakat aynı belâ musibet bir münafıkın başına geldiğinde isyana başlar, küfre kadar tecavüz ediyor. "Âllâh, kimseyi görmedi de bana mı veriyor?" şikâyet ve sabırsızlığından küfre kadar gidiyor. Aynı musibet temiz insanlara sebeb-i necat olur. Fena insanlara sebeb-i felâket olur.

23- مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ ۖ Emrediyor Cenâb-ı Hak. Mü'minlerin bir kısmı, bazı erler, Âllâh-û Teâlâ'ya verdikleri sözü yerine getirdiler. (Harb meydanında sebât ettiler.) İçlerinden bazıları şehit oldular, Sa'd ibni Zeyd, Hamza, Mus'ab gibi. Bu üç sahabe, bu harbden evvel Uhud'da şehit oldular. İşte bu gibi Mü'minlerin bir kısmı, Âllâh'a yaptıkları va'dı yerine getirdiler. Ahd yerine geldikten sonra da فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ onlardan bir kısmı maksadına nail oldu. قَضَىٰ Yerine geldi, نَحْبَهُ maksadı. Maksadı ne idi? Âllâh'ın rızâsı! وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ Bir kısmı da var ki intizar ediyorlar. Fi sebilillah olarak. Talha, Zübeyr ve

diğer Âshab-ı Kiram gibi, onlar da va'dında sadık olan insanlardır. وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا Şehit olmayı beklemelerinde. Onlar ahitlerini (sözlerini) hiçbir şeyle değiştirmediler.

24- لِيَجْزِيَ اللهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ اِنْ شَاءَ اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ اِنَّ اللهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

لِيَجْزِيَ اللهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ اِنْ شَاءَ Zirâ Âllâh-û Teâlâ, sâdıkları sadakatlariyle, (ahitlerine vefalarıyla) mükâfatlandıracak. Münafıkları da dilerse cezalandıracaktır. اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ Yahutta (tevbe ederlerse) tevbelerini kabul edecektir. اِنَّ اللهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû mübâlâğâ ile merhamet, mâğfiret sahibidir. (Küfür ve nifaktan tevbe edene) Gafûr ve Rahim bulunuyor.

25- وَرَدَّ اللهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللهُ قَوِيًّا عَزِيزًا

وَرَدَّ Reddetti Âllâh CelleCelâlûhû, men etti onların hilelerini. الَّذِينَ كَفَرُوا O kefereler ki Ahzab'dan gelmişlerdir. Onların hilelerini Âshab-ı Kirâm'dan men etti. بِغَيْظِهِمْ Hiddeti, öfkeleri ile gelmişlerdi. Hâlik-i Kâinat, harpsiz olarak onların gayzını hiddetini Müslümanlardan men etti. لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا Hiçbir hayra nâil olamadılar, maksatlarına kavuşamadılar. Âllâh, onları red etti. وَكَفَى اللهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ Âllâh-û Teâlâ, cihatta Mü'minlere kifâyet etti. Kâfirler hiç harp olmadan kaçtılar. وَكَانَ اللهُ قَوِيًّا عَزِيزًا Âllâh CelleCelâlûhû kavidir, kuvvetlidir. Aziz'dir, emrine galiptir.

Müşrikler hiçbir şey elde edemeden, öfkeleriyle geri döndüler. Müşriklerin geri dönmesi ile Âshab-ı Kiram da Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ile avdet ettiler. Ve Cibril-i Emin geldi, tam silahlarını çıkarmadan. Cibril-i Emin, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e Hâlik-i Kâinat'ın selâmını ilettikten sonra buyurdular ki; "Bu Medine civarındaki yahudiler burada bulundukları sürece, sen bu emr-i nübüvveti tebliğ edemezsin. Çünkü dâima fitne fesat üzerine devam ederler, benzeri kötülüklerden zarar görürsün. Öyle ise Hâlik-i Kâinat'ın buyurduğu çare, bu yahudileri buradan çıkarmaktır. Emr-i İlâhi budur. Beni Kurayza'ya gideceksiniz, onlarla cihâd edeceksiniz. Gelenler hepsi hazır olsun akşam vakti." Beni Kurayza'nın bulunduğu Kuba semtinde, bulundukları yeri muhasaraya aldılar.

26- وَاَنْزَلَ الَّذِيْنَ ظَاهَرُوْهُمْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيْهِمْ وَقَذَفَ فِىْ قُلُوْبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيْقًا تَقْتُلُوْنَ وَتَأْسِرُوْنَ فَرِيْقًا

وَاَنْزَلَ İndirdi Âllâh الَّذِيْنَ onları ki ظَاهَرُوْهُمْ (müşrik ordularına) yardım etmişler. مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيْهِمْ Kitab ehlinden, Ahzâb'a yardım edenleri. (Beni Kurayza'yı,) kalelerinden Âllâh-û Teâlâ indirdi. Âllâh CelleCelâlûhû mağlup etti onları. وَقَذَفَ فِىْ قُلُوْبِهِمُ الرُّعْبَ (Âllâh CelleCelâlûhû) kâlplerine korku indirdi. فَرِيْقًا تَقْتُلُوْنَ وَتَأْسِرُوْنَ فَرِيْقًا Karşı gelenlerin bir kısmı öldürüldü, bir kısmını da esir etmiştiniz. (Müşrik kabileler gittikten sonra, gelen vahiy üzerine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Müslümanlarla olan ittifaklarını bozup hâinlik eden Benî Kurayza adlı yahûdi kabilesi üzerine yürüdü. Müslümanlar, 25 gün kadar bir süre Kurayzalıların kalesini kuşattılar. Sonunda kale, Müslümanların eline geçti.)

27- وَاَوْرَثَكُمْ اَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ وَاَرْضًا لَمْ تَطَؤُهَا ۚ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ۚ

وَاَوْرَثَكُمْ Sizi vâris yaptı Cenâb-ı Âllâh, اَرْضَهُمْ onların arazilerine وَدِيَارَهُمْ evlerine ve وَاَمْوَالَهُمْ mallarına. وَاَرْضًا لَمْ تَطَؤُهَا Hâlik-i Kâinat gaipten haber olmak üzere, kâlplerini tatmin etmek için diyor ki; وَاَرْضًا لَمْ تَطَؤُهَا Yalnız burada kalmıyor, sizin basmadığınız görmediğiniz birçok memleketleri, Fâris ve Rum ile diğerlerini, size yine Cenâb-ı Hak ihsan eder. Bu tebşirattır, kıyamete kadar Müslümanların aldığı ve alacağı yerlere işaret ediyor. وَكَانَ اللّٰهُ Âllâh CelleCelâlûhû, عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ۚ her şeye gücü yeter.

28- يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ اِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ اُمَتِّعْكُنَّ وَاُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ Ey Habibim (elif-lâm ile olduğundan muayyen olan) Sallâllâhû Aleyhivesellem, قُلْ لِاَزْوَاجِكَ zevcelerine söyle. Kalplerindeki dünya hayatı, zinetlerini çıkarsınlar ancak Rasûlûllah kalsın. Yahutta dünyaya muhabbet ederler de onlara mâl-u servet verelim ayrılsınlar. Ezvâc-ı Tahirat'a söyle. اِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا Eğer siz dünyanın hayat-ı nimetlerini istiyorsanız, kâlbinizde bu matlup ise وَزِينَتَهَا ve dünyanın süsü zinetleri kâlbinizde varsa, فَتَعَالَيْنَ geliniz اُمَتِّعْكُنَّ sizi meta'landırayım. وَاُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا Size boşanma bedellerinizi vereyim de sizi güzellikle bırakayım.

Bu âyet nâzil olduğu zaman Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âişeyi Sıddıka'dan başlıyor. Onu çağırıyor ve diyor ki;

"Yâ Âişe, Emr-i İlâhi vardır, sana tebliğ edeceğim. Fakat birdenbire bana cevap verme. Git baban annen ile istişare et, sonra gel de bana cevap ver." Âişe Radıyâllâhû Anhâ "nedir o âyet" dediğinde, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem âyet-i kerimeyi okuyor. "Ey Ezvâc-ı Tahirat'ta dünyanın mâl-u muhabbeti, para, servet sevgisi varsa, gelin size istediğinizi vereyim ayrılın." Âişe Radıyâllâhû Anhâ; "Ben senin hakkında mı müşavere edeceğim. Haşa, Âllâh ve Rasûlûllah'tan başka hiçbir şey istemiyorum" cevabını vermiş.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in iki hâli vardı. 1- Halka Emr-i İlâhiyi tebligat yapmak, tebliğ ve tâlim etmek. 2- Hâlis Âllâh ile beraber bulunmak. Buyuruyor ki; "Benim, Âllâh ile bir vakt-i muayyenim var ki ne bir peygamber ne bir melek oraya varamıyor. O vakit ki Âllâh ile meşkûldür. Bir vakit var ki mahlûkata tebligat yapıyor. Halden hâle intikâl için vesile ister. Melekiyet hâline intikâl için, Bilâl-i Habeşi'yi çağırır ve **"erihni yâ Bilâl"** diyordu. "Rahatlandır beni yâ Bilâl" ve Bilâl-i Habeşi Radıyâllâhû Anh da **"**Âllâhü Ekber, Âllâhü Ekber**"** deyince, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem kendinden geçerdi. Bu âlemden, o âleme girerdi. O halde bir süre kaldıktan sonra, ne zamanki mahlûkata tebligat icap eder. Bu sefer, Âişe Radıyâllâhû Anhâ'yı çağırırdı. **"Kellimîni Yâ Hümeyra"** "Ey Hümeyrâ, gel de konuş." Nasıl olsa hanımdır dünyadan bahsediyor. Konuşunca yavaş yavaş o âlemden, bu âleme geliyordu.

Âişe Radıyâllâhû Anhâ, Rasûl-û Ekrem'e gelen âyet-i kerime hususunda böyle cevap verdikten sonra diğer Ezvâc-ı Tâhirat'ta aynı hâli kabul ettiler. "Ne dünya ne de servet istemeyiz. Bize, Âllâh ve Rasûlûllah kâfidir." Kâlplerinden dünya ve metâı tam zâil oldu.

(Âyetin nâzil olduğu sıralarda artık Râsûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, aşağı yukarı bütün Arabistan'a hâkim durumda idi. İçtimâi hayatta büyük değişiklikler meydana gelmişti. Artık fakr-u zarûret yerine refah ortalığı kaplamakta idi. Bu şartlar altında Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımları da umumi refahtan pay almayı arzulayarak, Rasûlûllah'tan bazı zinet eşyaları ve daha iyi bir geçim istemişlerdi. İşte bu sırada gelen vahiy, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e yine eskisi gibi sadelikten ayrılmamasını emretti. Böyle bir emir, dünya hayatına düşkün, her geçen gün gücüne güç, servetine servet katmak için çırpınan maddeperest bir insandan sadır olamazdı. Şayet Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem, zevcelerine de bu umum-i refahı sağlamış olsa idi, en küçük bir itirazla karşılaşmazdı. Ne var ki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem yaşantısını ve yaşantısının sadeliğini asla değiştirmeyecekti. Cemiyetin yaşantısında ne kadar değişiklik olursa olsun, dünyanın geçici zinetleri Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivesellemin evinde yer almayacak, Nübüvvet harimi dünya alâyişinden uzak kalacaktı

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımlarından gelen istekler üzerine nâzil olan bu âyete, "tahyir" (muhayyerlik) âyeti denir.

Neticede hanımları, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i tercih etmişlerdir.)

29- وَاِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَالدَّارَ الْاٰخِرَةَ فَاِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْمُحْسِنٰتِ مِنْكُنَّ اَجْرًا عَظِيْمًا

وَاِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ Eğer siz Âllâh ve Rasûlûllah'ı isterseniz, وَالدَّارَ الْاٰخِرَةَ dâr-ı ahireti isterseniz. O zaman فَاِنَّ اللّٰهَ Âllâh Cel-

leCelâlûhû اَعَـدَّ ihzar etmiştir لِلْمُحْسِـنَاتِ muhsinât, مِنْكُـنَّ sizin için اَجْـرًا عَظِيمًـا ecr-i azimi ihzar etmiştir. Ecr-i azim, cennettir. Ondan sonra da Rûyet-i İlâhiye'dir ve Visâl-i İlâhiye'dir.

30- يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ Ey Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımları. مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ (Fahiş kelimesi, ifrat demektir. Fahiş söyledi, fazla söyledi. Fahiş fiyatla sattı, aşırı fiyatla sattı demektir.) Siz fazla hududu tecavüz edersiniz, hakkınız budur. Âllâh-û Rasûlûllâh'tan başka değil. Onu tecavüz edersiniz, يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ azabınız iki kat olur. Siz Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e temas etmiş, bu dereceye gelmişsiniz. Eğer bunun kıymetini bilmeyip de ileri giderseniz, siz zarar görürsünüz. وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا Ve bu, Âllâh-û Teâlâ'ya göre pek kolaydır. (Azab-ı İlâhi'den bahis geçince, bir de onlara olan Nimet-i İlâhiye'yi beyan ediyor.)

31- وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا اَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ ۙ وَاَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا

وَمَنْ Her kim ki (yani Hâlik-i Kâinat eğer Ezvâc-ı Tahirat'ta bir kusur zuhur ederse, cezası iki mislidir buyurduktan sonra onlara. "İyiliğin zuhurunda, o iyiliğin de mükâfatı kat kat olur.") وَمَنْ يَقْنُتْ Her kim ki itaat ederse tam manası ile مِنْكُنَّ sizin için, لِلَّهِ وَرَسُولِهِ Âllâh'a ve Rasûlûllah'a karşı tam bir itaatta devam ederse, وَتَعْمَلْ صَالِحًا salih ameller işlemekte devam ederse, نُؤْتِهَا اَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ

onun amellerinin ecrini iki kat vereceğiz. Çünkü taat ve ibadetin ecri var, diğeri de Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hizmetinde bulunuyor. وَاَعْتَدْنَا **heyye'ne**. İhzar ettik onlara, لَهَا رِزْقًا ayrıca cennette kerim olan bir rızık da hazırladık.

32- يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِى فِى قَلْبِهٖ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ Ey Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in zevceleri. لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ Siz, ümmetin diğer hanımlarından herhangi biri gibi değilsiniz. Vücudunuz o vücûda tekarrub etmiştir. (Hasan-ı Basri'nin belâgatı o kadar çok idi ki. Haccac-ı Zalim bu zulmü ile beraber ona bir zulüm yapmak için çok uğraştığı halde bir şey yapamıyordu. Hasan-ı Basri bu fesahat ve belâgatı nereden bulmuş? Hasan-ı Basri'nin anası, Rasûl-û Ekrem'in haremi Ümmü Seleme'nin yanında hizmet ediyordu. O sırada Hasan-ı Basri'de ufak çocuk idi. Bazen ağladığında Ümmü Seleme memesini, onun ağzına koyuyordu. Vücud-u Peygamberiye temas eden, Ümmü Seleme'nin vücudunun memesi Hasan-ı Basri'nin ağzına temas ettiği için, Hasan-ı Basri'nin fesahat ve belâgatı kadar hiç bir Evliyâullah'ta bulunmamıştır.) Rasûl-û Ekrem'in zevceleri böyle olduğuna göre, tabi ki onlar bütün hanımların fevkinde oluyorlar.

Münafık ve şehvetine esir olan insanlar, dâima hanımların peşinde dolaşırlar. Bir şey gördüler mi nem alırlar.

Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak, hanımlara. فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ Sözü, (yabancı erkeklere karşı) yumuşak söylemeyin. فَيَطْمَعَ الَّذِى فِى

قَلْبِهٖ مَرَضٌ Kalbinde fücur, şehvet ve nifak hastalığı bulunan kimseler, o sedayı işitti mi tama' eder, etrafında dolaşmaya başlar. وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوْفًا Ma'ruf söz söyleyin, (vâkâr ve ciddiyetle konuşun.)

33- وَقَرْنَ فِىْ بُيُوْتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُوْلٰى وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ وَاٰتِيْنَ الزَّكٰوةَ وَاَطِعْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ؕ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا

وَقَرْنَ فِىْ بُيُوْتِكُنَّ (**Ve karne** kelimesi vav-ı atıfedir, vav gidince karne kalıyor. **Karne**, emirdir. **Karre yekarru** dördüncü babtan, **yekarru**dan emr-i hazır **karre** geliyor. **Karne**, **kararne** oluyor. Cem'i mü'enneşi muhatabadır.) وَقَرْنَ Evlerinizde karar ediniz, gezmeye pek heveslenmeyiniz. Hanımların en kıymetli ibadeti evlerinde yapılanlardır. Hanımlar ne kadar süslü elbise ihzar ederse, hanımın gezmesini teşvik ediyor. Hanımın elbisesi fazla oldu mu, komşularına göstermek istiyor. Niyeti iyi olsa bile âdet oluyor. وَقَرْنَ Âllâh emrediyor, karar ediniz فِىْ بُيُوْتِكُنَّ evinizde. وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُوْلٰى Evvelki câhiliyetin zinetleriyle zinetlenmeyin. (Eski cahiliyyet devri kadınlarının, süslerini göstererek açılıp saçılarak kırıta kırıta yürüyüşü gibi yürümeyin.) وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ Namazınızı vaktinde edâ ediniz, وَاٰتِيْنَ الزَّكٰوةَ malınızın zekâtını verin. وَاَطِعْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ؕ Âllâh-û Rasûlûllah'ın emrine itaat ediniz. اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ Âllâh CelleCelâlûhû, bu emirlerle. Ey Habibim, irâdesi budur ki; لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ **Ricis**; asıl necasete derler. Necaset, nasıl ki elbiseye bulaşıyor da onu yıkamak lâzım gelir. Günah da aynen bir necasettir. Günahın yıkanması da tevbe iledir. Bunları, Cenâb-ı

Hak emrediyor. Tâ ki o günah, hata necâseti zâil olsun. اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا Ey Ehl-i Beyt! Âllâh, sizden sadece şek ve şüpheyi (kötü huyları) gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.

34- وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِى بُيُوتِكُنَّ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ۚ

وَاذْكُرْنَ Hitap, Ezvâc-ı Tahirat'adır. Zikrediniz, düşününüz مَا يُتْلٰى فِى بُيُوتِكُنَّ evinizde okunan مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ Âllâh'ın âyetlerini. Cibril-i Emin, sizin hücrelerinizde nâzil olurdu. Kur'ân-ı Azimüşşân'ın çoğu evlerinizde nâzil olmuştur. İşte bu Kur'ân'ın evlerinizde nüzûlü ne büyük şereftir. وَالْحِكْمَةِ Hadis-i Kur'ân, evlerinizde okunur ve nâzil olurdu. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû لَطِيفًا lâtiftir, istediğine lütf-u kerem eder. خَبِيرًا Ahvâlimize haberdardır. Dinine sadık olanı, Nübüvvete sâlih olanı bilir. Ehl-i Beyte lâyık olanı bilir. Yerli yerine halk etmiştir.

35- اِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا

اِنَّ الْمُسْلِمِينَ (Âllâh'ın emirlerine uyan.) Müslim olan, itaat eden Müslüman erkekler, وَالْمُسْلِمَاتِ Müslüman kadınlar. وَالْمُؤْمِنِينَ Âllâh-û Rasûlûllah'a Kur'ân'a imân eden erkekler, وَالْمُؤْمِنَاتِ imân eden hanımlar. وَالْقَانِتِينَ İbadetle meşkûl olan erkekler, وَالْقَانِتَاتِ ibadetle meşkûl olan hanımlar. وَالصَّادِقِينَ (Niyet, söz ve hareket-

lerinde) amel yapan erkekler, وَالصَّادِقَاتِ imânında sıdk ile amel yapan hanımlar. وَالصَّابِرِينَ Taate, musibete, nefsin hevâ ve hevesine karşı sabreden erkekler, وَالصَّابِرَاتِ sabreden hanımlar. وَالْخَاشِعَاتِ Mütavâzi olan Âllâh'tan korkan erkekler وَالْخَاشِعِينَ ve mütavazi hanımlar. وَالْمُتَصَدِّقِينَ Farz ve nafile sadaka veren erkekler, وَالْمُتَصَدِّقَاتِ sadaka veren hanımlar. وَالصَّائِمِينَ Oruç tutan erkekler, وَالصَّائِمَاتِ oruç tutan hanımlar. وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ Utanacak yerlerini, ırzlarını koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan hanımlar, وَالْحَافِظَاتِ kendini koruyan hanımlar. وَالذَّاكِرِينَ اللهَ كَثِيرًا Âllâh-û Teâlâ'yı çokça zikreden (kâlp ve dilleriyle) erkekler, وَالذَّاكِرَاتِ Cenâb-ı Hak'kı çokça zikreden hanımlar. Hepsine أَعَدَّ اللهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً Âllâh CelleCelâlûhû, lütf-u kerem ile onlara mâğfiret, günahlarını setreder. (Gaffar-u settar bir manadır. Hata var, setredilmiş.) وَأَجْرًا عَظِيمًا Taatlerin üzerine de ecr-i azimi ihsan etmiş, büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

Zikrullah; tesbih, tahmid, tehlil, tekbir, Kur'ân tilâveti ve ilimle olur. Hangisi mizacınıza uygun gelirse, onu zikretmelidir. Mevlâna Celâleddin-i Rumî Kaddesâllâhû Sırrahül Aziz buyuruyor; Donmuş bir nefsin var. Nefisle iblis ikisi de düşmandır. İkisi de bizi yoldan çıkarmak istiyor. Donmuş olan bu nefsin, Zikrullah'ın hareretiyle harekete gelir. Zikrullah'ın kabul ve reddini düşünme. Benim kulluk vazifemdir, devam edeceğim. Müttekilerin arzusunu verir Âllâh. Sen Âllâh'a bir karış gittiğin zaman, O bir adım gelir.

Şuayip Aleyhisselam'ın zamanında adamın birisi dâimâ zikir ile meşkûl idi. Şeytan, ona musallat oldu. Ona diyor. "Bu yolda sen senelerce meşkûlsün zikir yapıyorsun, hiçbir şey gördün mü? "Âllâh" dediğin zaman, sana ey kulum nasılsın sedası geldi mi?

Hiçbir hal gördün mü, görmediğine göre neden devam ediyorsun? Bundan vazgeç" deyince, o kişiye bu sözler biraz tesir etmiş, ağlamaya başlamış ve uyumuş. Uyuyunca karşısına birisi gelip diyor ki; "Seni, bu Zikrullah'a kim sevkediyor? Âllâh değil mi? İstemeseydi seni bu yola sevk etmezdi. Seni bu Zikrullah yoluna sevk etmesi, sana bu nimet kâfidir." Hepimizi, Cenâb-ı Hak Müslüman halk etmiş, bu yola sevk ediyor.

Âyet-i celile, kadınları taltif için nâzil olmuştur. Ehl-i Beyt ve onlar gibi güzel ahlâkı, kendilerine huy edinenlerin mükâfatlandırılacakları va'd ve tebşir buyurulmaktadır.

Zevcât-ı Tahirât hakkındaki âyet-i kerime nâzil olduğu zaman, Mü'min kadınlar (Bizim hakkımızda hiçbir şey nâzil olmadı) demişlerdi. Bu âyet-i kerime, bu sebeple nâzil oldu denilmiştir.

Diğer bir rivayete göre de Zevcât-ı Tahirât;

"Yâ Rasûlûllah! Âllâh-û Teâlâ, Kur'ân'da erkekleri zikrediyor. Demek bizim zikronulacak hiç bir hayrımız yok. Bizden hiçbir tâat kabul olmayacak diye korkuyoruz" demişlerdi. Bu âyet-i kerime, bunun üzerine nâzil olmuştur.

36- وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

(Halik-i Kâinat vaktinden evvel Rasûl-û Ekrem'e vahiy olarak buyurmuştu. Zeyneb'i, Zeyd'e nikâh edersin fakat sonra Zeyd, Zeyneb'i bırakır, o zaman sen alırsın.)

Bunun hikmeti de nedir? Evlatlık, cahiliyette o kadar yerleşmişti. Kendi evlâdını terk eder, dışarıdan getirdiği evlâda mal verirlerdi. Üvey evlâtlığı kaldırmak için âyet geldi. Cenâb-ı Hak'ka malûm olduğundan, üvey evlâtlık alışkanlığı kâlplerine o kadar

yerleşmiş ki tebliğ ve nasihatla kâlplerinden silinmesi mümkün olmayacak. Âyet nâzil olduğu halde, bu adet bir türlü ref olmuyor. Ancak Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bizzat yaşayacak örnek olacak ki kâlplerinden tasfiye olabilsin.

Zeynep Radıyâllâhû Anhâ, Abdülmuttalib'in kızı Ümeyye vardı, onun kızıdır. Yani Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in halasının kızı oluyor.

وَمَا كَانَ Yoktur, caiz değildir لِمُؤْمِنٍ bir Mü'mine (ki Abdullah'tır orada.) وَلَا مُؤْمِنَةٍ Bir hanıma (ki Zeynep'tir.) اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهٗٓ اَمْرًا Âllâh-û Rasûlûllâh bir emri hükmederse, اَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ Âllâh ve Rasûlü emir ettikten sonra. "Efendim benim ihtiyarım var, ben istemem." Buna kimsenin hakkı yoktur. Böyle dedikten sonra derhal teslim oldular. مِنْ اَمْرِهِمْ Emr-i İlâhiye tâbi oldular. وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهٗ Her kim ki Âllâh'a ve Rasûlûllah'a isyan ederse, (şu halde Âllâh'a isyan, Rasûlûllah'a isyandır. Rasûlûllah'a isyan da Âllâh'a isyandır.) فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا مُبِينًا apaçık beyyin olan dalâlete düşmüş olur.

Mevlâna Celaleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahül Aziz buyuruyor; eğer Âllâh ve Rasûlünü ayrı ayrı görürsen, her ikisini de kaybetmiş olursun.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hiçbir zaman kendi nefsi için, arzusu için, menfaatı için bir şey söylemiş değildir. Öyle ise ne yapıyor? Âllâh'ın emrini söylüyor. Onun lisanından çıkan her ne ise Âllâh'ın sözüdür, eğer ki ondan zuhur ediyor. Âllâh'tan da gelen yine onun sözlerinden zuhura geliyor. Rasûl-û Ekrem'in emri, Âllâh'ın emridir. Rasûl-û Ekrem'e isyan, Âllâh'a isyandır. Âllâh'a isyan, Rasûl-û Ekrem'e isyandır.

(وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ۝٣ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْىٌ يُّوحٰى ۝٤) (Necm)

Mûrâd-i İlâhiye zuhur edeceğinden, bu zuhuratta bir sebebe istinat etmesi lazım gelir. Zeyd ve Zeynep'e aralarında hiçbir türlü muhabbet olmadı. Bu durumu Zeyd, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e şikâyet ediyor. Ve Zeyneb'i bırakmak istiyorum dediği zaman, Rasûl-û Ekrem de "ne diyorsun" dediğinde itâp iki türlüdür. Biri sevmemek, diğeri de sevmekle beraber Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bu söz üzerine diyecekti ki (öyle ise bırak) fakat bu sözü diyemedi. Çünkü etrafı diyecekler, (evlâtlığının hanımını almak için bu sözü söyledi diyeceklerdi.) İşte bu söz ve düşünce, Cenâb-ı Hak tarafından ufak bir itâba sebep oldu.

37- وَاِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاَنْعَمْتَ عَلَيْهِ اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللّٰهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا اللّٰهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ ۚ وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشٰيهُ ۖ فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِى اَزْوَاجِ اَدْعِيَآئِهِمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا

وَاِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sen söylerdin لِلَّذِىٓ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ Âllâh'ın in'am ettiği (İslâm ve senin hizmetinle.) وَاَنْعَمْتَ عَلَيْهِ Senin de (kölelikten azat, hürriyete kavuşturduğun,) in'am ettiğin kimseye (Zeyd bin Harise'ye.) Sen ona diyordun. اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ "Zevceni tut (iyi muamele et, tatlik etme.)وَاتَّقِ اللّٰهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا اللّٰهُ مُبْدِيهِ (Âllâh'tan kork, eşini yanında tut)" diyorsun. Hâlbuki Âllâh'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyorsun. وَتَخْشَى النَّاسَ ۚ وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشٰيهُ Hâlbuki emir, Âllâh'ındır. Oysa asıl korkulmaya lâyık olan Âllâh'tır. (Âyetin nüzûlundan sonra Zeyd, Zeyneb'i

bıraktı. İddet zamanı bittikten sonra yine Zeyd'e diyor, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem. "Sen benim eminimsin. Zeyneb'e git de onu, benim için iste." Zeyd gidiyor, Zeyneb'i görünce arkasını çeviriyor ve diyor. "Yâ Zeyneb tebşir ediyorum. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, seni Ezvac-ı Tahirat'ın arasına almak istiyor. Ne dersin?

Zeyneb Radıyâllâhû Anhâ da namaz seccadesi üzerindeyken, cevaben; "Benim hiç bir şey bildiğim yoktur. Âllâh ne emrederse, ben Âllâh'ın emrine itaat edeceğim.) فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي اَزْوَاجِ اَدْعِيَائِهِمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا Zeyd, Zeyneb'den ilgisini kesince. Biz, onu sana nikâhladık ki (bundan böyle) evlâtlıkları, hanımlarıyla ilişkilerini kestikleri, (onları boşadıkları) zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda Mü'minlere bir güçlük olmasın. (Eğer bu olmasaydı. Âyet geldiği halde üvey evlât edindiklerini, öz evlâdım diye devam ediyorlardı.) وَكَانَ اَمْرُ اللهِ مَفْعُولًا Âllâh'ın emri her ne ise yerine gelecektir ve gelmiştir.

(Bu âyette zikredilen Zeyd bin Harise'dir. Çocukluğunda esir düşmüş. Hatice Radıyâllâhû Anhâ, onu köle olarak satın almıştı. Hatice'nin kendisine hediye ettiği bu çocuğu, Peygamberimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem azâd edip, evlad edinmişti. Rasûlûllâh Sallâllâhû Aleyhivesellem, Zeyd Radıyâllâhû Anh'ı çok severdi. Ona halasının kızı Zeyneb binti Cahş'ı nikâhlamıştı. Fakat Zeyneb Radıyâllâhû Anhâ, Zeyd Radıyâllâhû Anh ile geçinemedi. Çünkü Zeynep Radıyâllâhû Anhâ, asil bir aileden geldiği için bir köle azatlısı ile evlenmek istememiş ancak Rasûlûllâh'ın hatırı için evlenmişti. Zeyd'e bir türlü ısınamadı, o yüzden ona karşı asâletiyle övünür-

dü. Zeyd, bir süre daha buna sabretti ise de sonunda Âllâh'ın Rasûlüne varıp, Zeyneb'den ayrılmak istediğini söyledi. Bunun üzerine Rasûlûllah, hoşnutsuzluğun sona ermesi için ayrılmalarını uygun bulduysa da Zeyd'in yüzüne söylemedi. Ona sâdece "zevceni yanında tut" dedi.

Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem'in içinde gizlediği şey, Zeyneb'in sonradan kendisine zevce olacağını bildiği halde bunu açıklamamasıdır. Bu konuda uydurulan bir takım isnadların esası yoktur. Şöyle ki Peygamberimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem, Zeyneb'in güzelliğine hayran kaldığı için onunla evlenmiş değildir. Eğer öyle olsaydı, zâten Zeyneb kendi halasının kızı idi ve Peygamberimiz onu her zaman görüyordu. Böyle olunca onu, Zeyd Radıyâllâhû Anh'dan önce kendisi alabilirdi.)

Aişe Radıyâllâhû Anha, "Eğer Peygamberimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem, kendisine indirilen Kur'ân'dan bir şey gizlese, bu âyeti gizlerdi" demiştir.

38- مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللهُ لَهُ سُنَّةَ اللهِ فِى الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ اَمْرُ اللهِ قَدَرًا مَقْدُورًا

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ Yok bir peygamber üzerine bir haraç, sıkıntı, فِيمَا فَرَضَ اللهُ لَهُ Âllâh'ın emrettiğini yapmakta. Âllâh ne emrederse peygamber yapar. Bir sıkıntıya sebep değildir. سُنَّةَ اللهِ Âllâh'ın âdetidir. فِى الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den evvelki peygamberlerin de müteaddid zevceleri vardı. (Meselâ Davût Aleyhisselam'ın yüz hanımı vardı. Süleyman Aleyhisselam'ın yetmiş hanımı vardı.) Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımlarının müteaddid olmalarının

hikmeti budur ki; Ezvâcı Tahirat'ın her birisi bir kabile reisinin yâ kızı, ya kardaşı idi, yahutta alâkası vardı.

Âshab-ı Kiram'ın hanımları kendilerine ait Ulûm-i Diniye'yi, doğrudan Rasûl-û Ekrem'den sormayı hayâ ettiklerinden yakınlıkları itibariyle her bir hanım, sûallerini Ezvâc-ı Tahirat'ın birinden sorup öğreniyorlardı. Bu vesile ile bu dokuz hanım, dokuz müftünün işini görürlerdi. Âyet-i kerime nâzil olduktan sonra Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem nikâhında dört hanım bıraktı, diğer hanımların nafakalarını verirdi. Yalnız ilgi alakaları kaldırılmıştı. Diğer Ashâb-ı Kiram'ın bazılarının da 25-30 kadar zevceleri vardı. Âyet nâzil olduğunda onlar da dört zevceye munhasır oldular.

Rasûl-û Ekrem'in nikâhında kalan dört hanım; Aişe Radıyâllâhû Anhâ, Ebu Bekir Radıyâllâhû Anh'ın kızı. Hafsa Radıyâllâhû Anhâ, Ömer Radıyâllâhû Anh'ın kızı. Zeyneb Radıyâllâhû Anhâ ve Ümmü Habibe Radıyâllâhû Anhâ'dır.

وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ قَدَرًا مَقْدُورًا Âllâh-û Teâlâ'nın emri mutlaka yerine gelecek, takdir edilmiş kat'i bir hüküm, yazılmış bir kaderdir.

39- اَلَّذِيْنَ يُبَلِّغُوْنَ رِسَالَاتِ اللّٰهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيْبًا

اَلَّذِيْنَ يُبَلِّغُوْنَ رِسَالَاتِ اللّٰهِ O peygamberler ki Âllâh-û Teâlâ'nın risâletini insanlara tebliğ ederler. وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَ Ancak Âllâh'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlardı. وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيْبًا Âllâh CelleCelâlûhû, herkesin hesabını görmeye kâfidir.

Öyle olunca başkasından korkmak gerekmez.

40- مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۧ

Hâlik-i Kâinat nefhediyor. مَا كَانَ Yoktur, مُحَمَّدٌ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ ricâlinizden hiç birinizin babası değildir. وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ Fakat O Âllâh'ın peygamberi ve peygamberlerin de sonuncusudur. وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۧ Âllâh CelleCelâlûhû her şeye âlimdir. Her şeyi yerli yerinde halk etmiştir. Her şeyi hakkıyla bilir.

41- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ۙ

Zikir ne kadar ehemmiyetlidir. Çünkü Cenâb-ı Hak, her ibadeti tahdid eder kuluna. Meselâ beş vakit namaz farzdır, başka yok. Fakat zikir tahdid edilmemiş, istediğin ve elinden geldiği kadar yapabilirsin.

Ey İmân edenler! Âllâh-û Teâlâ'yı çokça zikredin.

İbni Abbas Radıyâllâhû Anh diyor ki; "Âllâh-û Teâlâ kullarına farz kıldığı her şeye ma'lûm bir sınır koymuştur. Özür hâlinde kulunu ma'zur saymıştır, bundan yalnız zikir müstesnadır. Zikrin nihayeti yoktur. O, bir özürle terk edilemez, elverir ki kulun aklı başından gitmiş olmasın. Bütün hâllerde zikre devâmı emir ile; Âllâh'ı ayakta iken, otururken ve yatarken zikredin buyurulmuştur.

İmâm-ı Rabbâni Kaddasâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor. **"Dermehecê bê hemeke dermehekâr gûşeyi çeşmi bidih cânibiyâl" "Dermehecê"**; Her yerde, nerede olursan ol, tarlada ol, evinde ol, ticarette ol, iş yerinde ol. **"bê hemeke"** Kiminle olursan ol, ister âlimle istersen cahille ol, ister mutavassıt ile ol. **"Dermehekâr"** Hangi işte olursan ol çünkü Zikrullah buna mâni değildir. **"gûşe-**

yi çeşmi bidih cânibiyâl" Kâlp gözünün köşesi, Âllâh-û Teâlâ'nın cânibinde olsun. Kemâlde olanlar bilirler ki Âllâh ile beraberdirler. Âllâh ile beraber olduktan sonra kiminle konuşursan konuş.

Buyuruluyor ki; Beden agyâr ile gönül yâr ile. Göz rakipte gönül habibte. Lisan güftar ile gönül dildar ile. El sanatta gönül hazrette.

Âyet-i kerimede buyuruyor Cenâb-ı Hak; رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللهِ Âllâh'ın birtakım kulları var ki ticaret, alışveriş, onları Zikrullah'tan meşkul etmiyor.

Cenâb-ı Hak, âyet-i kerimede buyuruyor. فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ Ey kullarım siz beni zikrediniz, ben de sizi zikrederim. Nimetlerime şükrediniz, küfran-ı nimette bulunmayınız.

Zikrullâh hakkında birçok âyet-i kerime ve hadis-i şerifler var, bir kaçını teberruken bildiriyoruz.

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ Ey kullarım siz beni zikrediniz, ben de sizi hatırlarım. Buna birçok mânâ vermişler.

"Fezkûrûni bittâatı ezkûrukûm bilmeğfiratı" Beni taat ve ibadetle hatırlayınız, ben de sizi mâğfiret ile hatırlarım.

"Üzkûruni fil halai ezkûrukûm fil belâ" Tenhalarda beni hatırlayınız, ben de sıkıntılar zamanında sizi hatırlarım.

"Üzkurûnî hine tedribû ezkûrukûm hine hêziru" Birisine karşı hiddetlendiğin zaman, beni hatırlayarak hiddetinden vazgeç. Ben de sana karşı gadablandığım zaman vazgeçerim.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor hadis-i kudsi olarak;

"Ene celisü men zekeranî" Ene; Ben. **Celisü men zekeranî**; Beni zikredenin yanında **celisü mücâlisim** beraber oturuyorum.

Ârabinin birisi gelip, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den soruyor. **"Eyyül e'mâlü ef'dalü"** "İslâmiyet'te en iyi efdal hangisidir?" sorduğunda, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **"En tüfârikuddünyâ ve lisanüke ratlün bizikrillâhi"** Dünyadan ayrılırken, dilinin Zikrullah ile yaş olması. Dil konuşmayınca, zikrullah ile meşkûl olmayınca kuru olur. Sekerâta giren dünyadan ayrılacak olan insana, şeytan imanını almak için geldiğinde, imânsız gitmesi için mel'anetlerini icra ettiğinde, ölüm hali yaklaşan kişi Zikrullah ile meşkûl ise o zikir, dilinden kalbine akar ve o zaman şeytan da oradan kaçar. Hatta o sekeratta olan Müslümanın, kâmil olan bir insana istinadı varsa, o zaman ruhaniyetler de hazır olur. Hatta Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de bazı kişilerin yanında hazır olur. Bunların hepsi zikir bereketi ile hâsıl oluyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor: **"Sebekul müferridün"** Müferridler geçtiler,**"kalü ve men müferridüne, kâle ezzêkirûnellâhe vezzêkîrât"** Müferridün; Âllâh-û Teâlâ'yı çok zikredenlerdir. Onlar, bütün âlemi sebkat ettiler.

Râsûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem yine bu mevzuda emrediyor;

"Lâ yek'udû kavmün yezkûrûnellâhe" Oturmaz bir kavim, Âllâhû Teâlâ'nın zikriyle meşkul oldukları vakit. **"illê haffet hümül melâike"** Melekler, Zikrullah'a aşıkdırlar. Nerede Zikrullah olursa

hatta Kur'ân'ı işitecek kadar sesle okusa, riyasız okunan Kur'ân'ın etrafına melekler dolar.

"Ve gaşiyet hûmürrahme" Rahmet-i İlâhiye nâzil olur. **"Ve nezelet aleyhimüssekine"** Onların kâlplerine sükûnet hâsıl olur. **"Ve zekerahümüllahü fi men indehû"** Hâlik-i Kâinat, o cemaatı meleklere gösterir. Bakın bunların yemeleri, içmeleri, nefisleri var, insan olarak halk ettim. Siz vakitle diyordunuz, "Onlar yeryüzünde katil yapacaklar, hilâfete lâyık değildirler." İşte bakınız, onlar nasıl Zikrullah ile meşkûl oluyorlar.

Sahabeyi Kiram'dan Ebudderdâ Radıyâllâhû Anh, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den naklediyor.

"Erûne bikûm bi hayri a'mêleküm" Size en hayırlı amelinizi haber vereyim mi? **"Ve eskâhê ande melikiküm"** Hâlik'inizin nezdinde en makbul amel. **"Ve hayrulleküm min âtâizzehebi vel verakı"** Altın, gümüşü vermekten daha hayırlı. **"Ve hayrulleküm minel telkûudüvveküm fetadribû e'nêkahüm"** Düşmana mülâki olup da düşmanı katletmekten de hayırlı olanı. Dediler; **"Kâlû belâ Yâ Rasûlûllâh"** - **"Belâ yâ Râsûlâllâh"** Biz istiyoruz. Buyurdular; **"Kâle zikrullah"** Zikrullah, cihattan daha hayırlı oluyor. Para altın vermekten daha hayırlıdır eğer hâlis olursa.

Birisi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den sormuş? Derece itibâriyle hangi amel efdaldir? **"Kâle, ezzâkirûnellâhe kesiran vezzâkirat"** "Âllâh'ı zikredenlerdir" diyor.

"Fezzikru ef'dalûl e'mêlü" Zikir, amelin efdalidir. **"Ve hüvel maksûdu min tilâvetil Kur'ânı"** Kur'ân-ı Azimüşşân'dan maksat, hatırlamaktır ve Âllâh'ı tezekkür ediyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; Cennet bahçelerinin önünden geçtiğiniz zaman ihtimamsız geçmeyiniz.

Oradan hisse alın yiyiniz. Âshab! Bundan murâd nedir yâ Rasûlûllah? **"Fertaûdan"** muradın Nedir? Demiş ki Zikrullah. Cennet ravzaları nedir? Zikrullah olan cemaattır. Ne için cennet ravzaları demiş? Çünkü Zikrullah, olduğu gibi cennet nimetlerine munkalib olur. Bir insan Fazl-ı İlâhi ile cennete gider. Fakat cennetin nimetleri, ameller ile mütenasiptir. Amelin en kıymetlisi Zikrullah olunca, çeşitli zikirlerin hepsi cennet nimetleri olur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **"Efdalüzzikru lâ ilâhe illellah ve efdalûdduâi Elhamdülillah"** Zikrin efdali; **Lâ ilahe illellâh**'tır. Hem nef'i, hem de ispat var. **Lâ** ile nefhediyor bütün masivayı, sonra **illellah** ile hasrediyor ulûhiyeti, Cenâb-ı Hak'ka.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"Eksirû zikrâllâhi hatta yekülü innehü mecnünün"** Kelimenin altındaki mana başkadır, diğeri de işaret ettiği mana başkadır. Kelimenin altındaki mana; Zikrullah ile meşkûl olunuz. O kadar çok meşkûl olunuz ki muhalif ve münafık olanlar, "bu kişi deli olmuştur" desinler. İkinci işari manâ da; "Öyle bir zaman gelecek ki Zikrullah ile meşkûl olanlara itimat etmezler, deli olmuştur" derler.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. Her şeyin bir cilâsı var, kâlbin de cilâsı Zikrullah'tır. Kâlp bir aynaya benzer, tertemiz olursa akseder içinden. Madde olan göz, etraf-ı maddeyi görüyor. Mânevi olan kâlp gözü de madde gözünün görmediklerini görüyor. Evveli ve ahiri görüyor. Kâlp, günahlarla lekelenip kararıyor. Ne zamanki tevbe istiğfar ile Zikrullah üzerinden geçerse o leke kalkıyor. İnsan günahlardan beri olamıyor. Cenâb-ı Hak, bize hiç günah yapmayın demiyor. Günah işledikten sonra tevbe istiğfar edip vazgeçin diyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **"Hayrul zikril hafi ve hayrul rızkı me yekfî"** Zikrin en hayırlısı gizli olanı-

dır çünkü riyâdan varestedir. Oturmuş kenara, kâlbi O'nun zikri ile meşkûldür. İşte buna riya giremiyor. Ve kısmetinde hayırlısı, yeterince olandır. Fazla olup da tuğyana sevkeden hayırlı değildir. Dalâlete düşürmeyen, kâfi miktar rızık hayırlıdır.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **"Zikrullahi şifâul kulûb"** Kâlbin şifası Zikrullâh'tadır.

أَلاَ بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ âyet-i kerimedir. Zikrullah ile kâlp mutmain olur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **"Eşşeytânü yeltekımü kalbibni Âdem'e"** Şeytan, Ben-i Âdem'in kalbine bilâ teşbih filin hortumu gibi, şeytana bir imkân vermiş insanın kâlbine vesvese evham atabilir. Şeytan, **"yeltekımü kalbehû"** Ben-i Âdem'in kâlbine vesveseyi atıyor. Ne zamanki o insan Zikrullah'a başladı mı, şeytan o zaman geri kalıyor.

Hadis-i Kudsi'dir; **"Yebne Âdem"** Rasûl-û Ekrem emrediyor, Cenâb-ı Hak'tan. Ey Ben-i Âdem, **"innekemê zekerteni şekerteni"** sen beni zikrettikçe şükrünü ifâ etmiş olursun. **"ve izê mê neseyteni"** Bu nimetler ki; vücûd, sağlık, imân nimeti, hamd ve İslâmiyet nimeti. Bunların hepsinin şükrü ister. Sen Zikrullah'a devam ettikçe, o şükrü ifâ etmiş olursun. **"ve izê mê neseyteni keferteni"** Ne zamanki beni unuttun şükürlerden, zikirlerden, benim nimetime küfretmiş olursun.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"mê içteme'a kavmün âlâ zikrillâhi"** Cem olmadı, toplanmadı bir cemaat Zikrullah üzerinde **"feteferrekü anhü"** (bid'alar içinde olmadan) halis niyetle. **"İlle kile lehüm kûmû meğfûran leküm min ecrizzikri"** "Kalkınız, zikrin sebebiyle Âllâh, sizi mağfiret etti" denilir. **"Men eksera zikrâllâhi bere-e minennifâkı"** Bir kimse Zikrullah'a

devam ederse, ziyadesiyle kalbinde nifak, münafıklık kalmaz. Kâlbinde birçok bozukluk var, eğer o kimse Zikrullah'a devam ederse yavaş yavaş bu zikrullah galebe eder.

Zikrullah, zikrullah-ı ezkârdır, kâlbe girdiğinde bozuklukları tard eder dışarıya atar.

"Kalellâhi Teâlâ" Hadis-i Kutsi'dir. Cenâb-ı Hak emrediyor;

"Men eşkalehü zikri an mes'eleti e'taytühû kalbe en yes'eleni" "Men" Her kim ki **"eşkalahü zikri"** zikrim ile meşkul olursa **"an mes'eleti"** benden bir şey istemeden. Kendine birçok duâlar yapacaktı, yapmadı da zikir ile meşkul oldu. Müteessir olmasın. Ben, onun isteyeceğini bilirim, daha istemeden isteyeceğini veririm.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; **"Lâ ibadete kettefekkûr"** Tefekkür gibi bir ibadet yok. **"Tefekkürü saatin hayrun min ibadeti senetin"** Bir lâhza, bir saat tefekkür bir sene nâfile ibadetten efdaldir. Tefekürün akabinde olan bir zikir sağlam bir temel esas üzerinde oluyor.

Hadis-i Kudsi; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Cenâbı Hâk'tan naklen emrediyor bize. Diyor ki; **"Ene mêaabdi mê zekerani ve teharraket bi şeffetêhû" "Ene"** Ben, **"me'a abdi"** kulumla beraberim **"mê zekerani"** beni zikredince. **"ve teharraket bi şeffetêhû"** Dudakları benim zikrimle hareket ettiği sürece, ben onunla beraberim.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumi Kaddasâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Bir lâhza Âllâh ile beraber olmak, Süleyman Aleyhisselam'ın bütün mülkünden daha hayırlıdır. Bütün dünyaya hakim olmaktan daha hayırlıdır, Âllâh ile bir lâhza bulunmak. O kadar kıymetlidir.

اذْكُرُوا اللهَ ذِكْرًا كَثِيرًا Âllâh-û Teâlâ'yı çokça zikredin.

42- وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَصِيلًا

وَسَبِّحُوهُ Âllâh'ı tesbih-û tenzih ediniz. بُكْرَةً وَاَصِيلًا O'nu sabah ve akşam tesbih ve tenzih ediniz. Bu teşbih, bütün vakitlere şamildir. Çok zikretmekten murâd, "Âllâh'ı ebediyyen unutmamaktır" denilmiştir.

43- هُوَ الَّذِى يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلٰٓئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ ۜ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا

هُوَ الَّذِى يُصَلِّي عَلَيْكُمْ O Âllâh-û Teâlâ ve melekleri size salât eder. (Salâvat, Âllâh'tan rahmettir. Salâvat, meleklerden istiğfardır. Salâvat, Mü'minlerden duâdır. Namaza niçin salât diyorlar çünkü namaz duâyı müştemildir. هُوَ الَّذِى Öyle bir Âllâh'tır ki يُصَلِّي عَلَيْكُمْ yâni **yerhamüküm**, size rahmetini ihsan eder. وَمَلٰٓئِكَتُهُ O'nun melekleri de size salâvat eder, duâ istiğfar eder. لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ ۜ Tâ ki sizi zulmetten, küfrün zulmetinden, imânın nuruna yetiştirmek içindir. وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, imân eden Mü'minlere merhamet sahibidir.

44- تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ۚ وَاَعَدَّ لَهُمْ اَجْرًا كَرِيمًا

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ۚ Tehiyye; Selâma, tehiyye derler. Mü'minlerin tehiyyeti Âllâh-û Teâlâ'dan, يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ Âllâh'a mülâki oldukları zaman. (Bunu tefsirler kıyamette diyor. Hâlik-i Kâinat'ı gördükleri zaman, bir de cennette olur. Cennette **selâmün aleyküm bime sabertüm feni'me ukbeddâr.** Selâm-ı İlâhi'yi, melekler tebliğ eder. Bir de **yethulüne min külli bêbin selâm**. Selâm-ı İlahi ile cennete dâhil olurlar. Ayrıca ileri derece insanların yanında

Tecelliyât-ı İlahiye zuhur ediyor. Cenâb-ı Hak, zaman-ı mekândan münezzehtir. Muayyen yer belirtmek câiz değildir. Çünkü noksanına delâlet eder. Sekerat müthiş bir haldir fakat bazılara gayet hafif geçiyor. Hele, Cemâl-i İlahi zuhur ederse, "Ey benim hastam, sen nasılsın?" dese Âllâh, o hastada hastalık kalır mı? Zikrullah da çoğaltılırsa o zamanda fayda verir. Âllâh CelleCelâlûhû orada hazır olur.) وَاَعَـدَّ لَهُـمْ اَجْـرًا كَرِيمًـا İhzar etmiştir, (Cennet-i Cehennem ikisi de mevcuttur lâkin hal-i faaliyette değildir.) لَهُـمْ Mü'minlere, (kâmil olan Mü'minler.) اَجْـرًا كَرِيمًـا Kâmil olan Mü'minlere kerim olan bir ecir ki cennettir, daimi olan bir nimet.

45- يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا

Hâlik-i Kâinat, Habibine iltifat ediyor. Öyle bir iltifat ki hiçbir peygambere bunu yapmış değildir. يَـا اَيُّهَـا النَّـبِيُّ (**Elif lam** ile olduğundan muayyen olan peygamber.) Yâni muayyen peygamber mahbûbum Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem. اِنَّـا اَرْسَـلْنَاكَ Biz Azimüşşân, seni gönderdik bütün mahlûkata, شَـاهِدًا seni şâhit gönderdik. Şahitsin Enbiyanın, ümmetin üzerine. وَمُبَشِّـرًا Seni tasdik edeni, cennetle tebşir, müjdeleyici gönderdik. وَنَذِيـرًا Seni tekzib edeni de cehennemle korkutucu olarak gönderdik.

46- وَدَاعِيًا اِلَى اللهِ بِاِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا

وَدَاعِيًـا اِلَى اللهِ Âllâh'a davet edersin, onları taat ve ibadetine بِاِذْنِـهِ Âllâh'ın emriyle. وَسِـرَاجًا مُنِـيرًا Seni nur saçan bir ışık olarak gönderdik.

47- وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِاَنَّ لَهُمْ مِنَ اللهِ فَضْلًا كَبِيرًا

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ Sana ve Kitâbullâh'a imân eden Mü'minlere tebşir et. بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللهِ فَضْلًا كَبِيرًا (Sair ümmetlere verilmiş olandan çok fazla.) Âllâh'ın inâyeti, lütf-u kereminden büyük fazl-ı kerem vardır. Nâil olacaklarını müjdele, Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem.

48- وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذٰيهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ وَكَفٰى بِاللهِ وَكِيلًا

وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذٰيهُمْ (Bu âyet-i kerime kıtal, muharebe âyet-i kerimesinden evvel nâzil olmuştur. Hâlik-i Kâinat, Habibine emrediyor. Şimdi muharebeye emrolunmadın. Onların sana, putlarımıza karışma teklifini dinleme.) Kâfirlere ve münafıklara itaat etme, eziyetlerine (şimdilik) aldırma. Sen, Emri İlâhi'yi olduğu gibi tebliğ et. وَدَعْ أَذٰيهُمْ Onlarla olan mücadele, muharebeye kadar gelmesin. وَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ Âllâh'a tevekkül et. Âllâh CelleCelâlûhû muhakkak sana yardım eder. Sana kâfidir, intikamını onlardan alır. (Cenâb-ı Hak, hikmetine mebni olarak Mekke'de muharabeye emretmedi. Medineyi Münevvere'ye hicret edildiğinin ikinci senesi emrolunarak, Bedir muharebesi olmuştur.)

وَكَفٰى بِاللهِ وَكِيلًا Âllâh-û Teâlâ, işlerine vekâlete (seni himayeye) kâfidir. (Müşriklerden iman edenler kurtuluşa erdi, inkâr edenler de telef olup gittiler. Fakat yahudi öyle değil. İman ettiğini gösteriyor camiye geliyor, bununla beraber münafıklık yapıyor.) Umurunu Âllâh'a bırak, Âllâh'ı vekil yap, emrini Âllâh'a bırak.

Bizlere işarettir. Zor durumda kalındığında, Âllâh'a o işinizi havale edin, tevekkül edin buyruluyor.

49- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ

تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlûllah'a imân edenler. إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ Bir Mü'mine hanımı nikâh ettiğiniz zaman, طَلَّقْتُمُوهُنَّ nikâhladıktan sonra kendilerine henüz dokunmadan onları boşarsanız, مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ hiç temas etmeden bıraktınızsa acaba hanımın hakkı nedir? فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا Onları iddet müddetince bekletmeniz gerekmez. (İddet ne içindir? Nesebin zâhir olması içindir. O hanım da evlad varsa babasının belli olması içindir. Kim, kimin evladıdır bilinsin. Burada bir temas olmadığından, Cenâb-ı Âllâh iddete lüzum görmemiştir. Öyle ise فَمَتِّعُوهُنَّ metalandırınız onu. Eğer talak, mehir tayin edilmişse mehrin nısfını (yarısını) verecek. Mehir yoksa emsallerine göre, böyle bir hanım ne alırsa o miktarı veriniz. وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا Ve onları güzel bir şekilde serbest bırakın, (kavga, gürültü, şiddetle, hiddetle değildir.)

(Dokunulmadan boşanan kadına, önceden tayin edilmiş bir mehir varsa onun yarısını, yoksa sünnet olarak bağış yapılır. Bu bağışın belli bir miktarı yoktur. Bu şekilde boşanmış kadın hiç beklemeden evlenebilir.)

50- يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ Ey Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem. إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ Biz Azimüşşân, sana şeraitimde helâl ettim أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ seninle beraber olan zevcelerin ki onlara mehir tayin etmişsin. Ücretle yani mehir, nikâh ile aldıklarını sana helâl ettim. وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ Elin, kuvvetin, sana mülk ettiğimiz emvâl-i ganimetten; Safiyye ve Cüveyriyye gibi onlar da cariyelerdir. Onlar da sana helâldir. مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ Sana ihsan eden Âllâh'tır. وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ Senin amcanın kızları ve halanın kızları, وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ dayının kızları, teyze kızları, وَامْرَأَةً الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ seninle beraber hicret edenler. مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ Mü'mine bir hanım, Rasûl-û Ekrem'e gelip nefsini hibe etmek isterse (yani evlenmek isterse,) إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا Rasûl-û Ekrem de irâde etmişse o da nikâha girer. خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ Böyle hibe lafzı ile mehri tayin etmeden, sana ait mahsustur (helâl kıldık.) Mü'minlere mahsus, ait değildir. Mü'minler nikâhlarında mecburdurlar; hem veli ister, şahit ister, mehir ister. قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ (Onların bu hususta ne yapması lâzım geldiğini açıkladık) ki sana bir zorluk olmasın. وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ Bir de yemin-i mülk, bir cariye gelirse Mecûsi olmamak şartıyla. Kitâbi olursa o da câizdir. لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh-û Teâlâ, bunları helâl etmiş. Mü'minlere harac zorluk olmasın. Âllâh CelleCelâlûhû mağfiret edici, (sana güçlük olan şeyde) rahmet edicidir.

51- تُرْجِی مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِی اِلَیْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنِ ابْتَغَیْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْكَ ذٰلِكَ اَدْنٰی اَنْ تَقَرَّ اَعْیُنُهُنَّ وَلَا یَحْزَنَّ وَیَرْضَیْنَ بِمَا اٰتَیْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللّٰهُ یَعْلَمُ مَا فِی قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِیمًا حَلِیمًا

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in zaman-ı saadetinde dokuz zevcesi vardı. Bu dokuzun içinde dördü Kureyşi, diğerleri her birisi kabile reislerinin kızlarıdır. Bilahare âyet-i kerime nâzil olunca, nikâhındaki hanımlar dörde hasroldu. (Hanımlar itaat ederse hepsi de yardımcıdır. İtaat etmedikten sonra bir hanım da çoktur.) Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, beş hanımı bu âyet-i kerime nâzil olduktan sonra, تُرْجِی مَنْ تَشَاءُ yani **tüehhıru** geri bırakırsın مِنْهُنَّ وَتُؤْوِی اِلَیْكَ مَنْ تَشَاءُ âyet-i kerime ile hanımlar dörde hasroldukan sonra, ümmette imân edenler hepsi hanımlarının dördünü intihab ettiler, üst tarafını tatlik ettiler. Onlar da kendilerine erkek arayıp buldular fakat Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımları kimseye lâyık değil. Çünkü onların vücutları, o vücuda temas etmişler ve başkasına da haramdır. Fakat nasıl oldu? Odalarında otururlar nafakasını verir, onlarla alâkası kesilmiştir. Nikâhında kalan dört Kureyşi hanım; Aişe, Hafsa, Zeyneb ve Ümmü Seleme'dir. Diğerleri; Süde, Cüveyriye, Safiye, Meymüne, Ümmü Habibe. تُرْجِی مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ İstediğini tehir edersin, isimleri geçen hanımlardır. وَتُؤْوِی اِلَیْكَ مَنْ تَشَاءُ İstediğini de yanına alırsın ki yine isimleri geçen Kureyşi dört hanım olduğu gibi, وَمَنِ ابْتَغَیْتَ kimi talep edersen مِمَّنْ عَزَلْتَ bıraktıklarından. (Meselâ bu dört hanımdan birisi vefat ederse, o bıraktıklarından birisi alınabilir. Rasûl-û Ekrem'e de diğer ümmete

de aynen emir ruhsattır.) فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ Senin üzerine bir günah yoktur. ذٰلِكَ اَدْنٰى اَنْ تَقَرَّ اَعْيُنُهُنَّ Bu şekil tarif daha yakındır, onların gözlerinin aydın olmasına. وَلَا يَحْزَنَّ Üzülmesinler, Emr-i İlâhi bu olur. Onlar da Emr-i İlâhiye razı oldular. وَيَرْضَيْنَ بِمَا اٰتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ Ve kendilerine verdiğinle, yaptığın muamele ve ihsanla hepsinin hoşnut olmalarına daha uygundur. وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِى قُلُوبِكُمْ Âllâh CelleCelâlûhû kâlplerinizde olanı bilir ve onların kâlplerine geleni hepsini bilir. وَكَانَ اللّٰهُ Âllâh CelleCelâlûhû عَلِيمًا âlimdir, bilir halkın ahvalini. Kâlbe geleni gizli ve aşikâr olanı bilir. حَلِيمًا Halim'dir, birdenbire gazap etmez, tehir eder belki tevbe eder diye.

52- لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَآ اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَلَوْ اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ رَقِيبًا

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem bundan sonra, bu dört hanımdan vefat eden olursa yine sana bir diğerini nikâh etmen câiz değildir. لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ Bundan sonra sana kadın helâl değildir. وَلَآ اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَلَوْ اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ Bunları başka hanımlarla değiştirmen, güzellikleri hoşuna gitse bile sana helâl değildir. (Hususat-i peygamberiye var. Gece kalkmak bizim için sünnettir lâkin Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e farzdır.) اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ Meğerki emvâl-i ganaimden gelirse o zaman câizdir. وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ رَقِيبًا Âllâh CelleCelâlûhû murakebe ediyor kulunu. Hafızdır, her şey İlm-i İlahi'de mevcuttur. Nâzır ve murakıptır.

53- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ اِلَّا اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ اِنٰيهُ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيٖ مِنْكُمْ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَحْيٖ مِنَ الْحَقِّ وَاِذَا سَاَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْئَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللّٰهِ وَلَا اَنْ تَنْكِحُوا اَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ اَبَدًا اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمًا

Âyet-i kerime edebe dairdir. Gerek Ashâb-ı Kiram gerek Mü'minlerin, Âllâh'a karşı, Rasûlûllah'a, Kitabullah'a karşı edep sahibi olmayı emrediyor. Şârihin buyurduğuna göre; Dikkat edilirse bütün âyetlerin mânâsı edeptir, terbiyeyi gösteriyor. Eğer şeytanın başına ayağını koymak istiyorsan, edebi elden bırakma. Şeytanın kâtili, edeptir.

Mevlâna Celaleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sirrahül Aziz bu hususta buyuruyor ki; Âllâh'a, Rasûlûllah'a, Kur'ân'a karşı, dine karşı bize edebi ihsan edip de o yola bizi sevketmesini Âllâh'tan istiyoruz. Âllâh'a, Rasûlûllah'a ve Kur'an'a karşı edepsizlik yapan, Âllâh'ın lütfundan mahrum olur. Bu kaide, Cenâb-ı Hak'kın Âdet-i İlâhiye'sidir. Edepsiz olan kimseler yalnız kendisine fenalık yapmadı, civarında etrafında olanların hepsini ateşe vermiş olur. Mûsâ Aleyhisselam'ın zamanında, Hâlik-i Kâinat'ın lütf-u keremi ile göklerden yemekler gelirdi. Fakat içlerinde bir kaç kişi Mûsâ Aleyhisselam'a, âdem-i rıza göstererek, "biz sarımsak, mercimek de istiyoruz" dediler. Âllâh-û Teâlâ'nın bu lütfuna karşı nankörlük yaptılar. O zaman göklerden gelen o sofralar ref oldu. Onlara ekin, tarla zahmetleri kaldı. Mevzu budur ki; Âllâh'a Rasûlûllah'a, Kur'ân'a karşı edebi muhafaza etmek lâzım gelir. Edebi muhafaza

etmeyenin elinden nimet gider. Onların fenalığı, başkalarına da sirayet eder. Kur'an-ı Azimüşşân baştanbaşa edebi talim ediyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Ashâb-ı Kiramın babası, Ezvâc-ı Tahirat da Ümmühâtûl Mü'minindir. Orada, Devlet Haneyi Peygamberi'de yemek yimek için yer vardı. Yemekler hazır olurdu, muhtaç olanlar gider yerlerdi. Emrediyor evvelâ, "eve giderken istizansız girmeyiniz." Çünkü setir âyet-i kerimesi geldi. İstizan nedir? Kapıyı çalmak, bugünkü usûlümüzde kapının ziline basılıyor. İzin verilince girilir, verilmezse girilmez dönülür. يَـا اَيُّهَـا الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا Ey Âllâh-û Rasûlûllah'a Kur'ân'a iman eden Mü'minler, لَا تَدْخُلُـوا بُيُـوتَ النَّبِيِّ اِلَّا اَنْ يُـؤْذَنَ لَكُـمْ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in devlet hanesine velevki kapı açık da olsa bile izinsiz girmeyiniz, meğerki size izin vermiş olsun. İzin de istizandan sonra olur. Yemek için, daha yemek hazır olmadan giderler orada otururlardı, yemeğe intizar ederlerdi. Cenâb-ı Hak, onu da men ediyor. Buyuruluyor ki; اِلٰى طَعَـامٍ غَـيْرَ نَاظِرِيـنَ اِنٰيـهُ Yemeğin yetişmek zamanını beklemeden giderlerdi yani yemek yetişmeden gitmeyiniz. Davet edildiğiniz vakit girin. وَلٰكِـنْ اِذَا دُعِيتُـمْ Sizi davet ettikleri, izin verdikleri zaman فَادْخُلُـوا eve giriniz, yemeğinizi yiyiniz. فَـاِذَا طَعِمْتُـمْ Yemeği yediğinizden sonra da فَانْتَشِـرُوا hemen dağılınız. وَلَا مُسْتَأْنِسِـينَ لِحَدِيـثٍ (Yemekten sonra) sohbete dalmayın orada kalmayın. اِنَّ ذٰلِكُـمْ Bu emirler yâni izin alarak içeri girmek, vakit gelince girmek, yemeği yedikten sonra dışarı çıkmak. كَانَ يُـؤْذِى النَّبِيَّ Eğer böyle yapmazsanız, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem üzülür. فَيَسْتَحْى مِنْكُـمْ Size (gidin demekte) utanıyor. Size artık çıkınız da başkası gelecek diyemiyor kâlbiniz kırılır diye. وَاللّٰهُ

لَا يَسْتَحْيِ مِنَ الْحَقِّ Ama Âllâh CelleCelâlûhû ise hakkı söylemekten çekinmez. وَاِذَا Ne zamanki سَاَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا tuz veya su lüzum etti istediniz. فَسْئَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ Perdeyi kaldırmadan, perdenin arkasından isteyiniz. ذٰلِكُمْ Bu haller; izin ile içeri girmek, zamanı gelince girmek, içeriden de vaktinde dışarıya çıkmak, ondan sonra da bir şey lâzım olduğunda perdeyi kaldırmadan istemek. Bütün bunlar, ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ böyle hareket etmeniz hem sizin kâlpleriniz, hem de onların kâlpleri için daha temiz bir davranıştır. وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللهِ Rasûl-û Ekrem'in üzüldüğü şeyleri yapmaya kimsenin hakkı yoktur. Mademki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu yanlış hareketlerden üzülüyor. Öyle ise bu yanlış hareketleri yapmayınız. وَلَا اَنْ تَنْكِحُوا اَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ Ezvâc-ı tahirât, Ümmühâtûl Mü'minin olduğundan, Rasûl-û Ekrem'den sonra kimseye nikâhları câiz değildir. وَلَا اَنْ تَنْكِحُوا Nikâh etmeyiniz, اَزْوَاجَهُ Rasûl-û Ekrem'in hanımlarını مِنْ بَعْدِهِ O'nun vefatından sonra. اَبَدًا Asla câiz olmaz اِنَّ ذٰلِكُمْ çünkü bu, كَانَ عِنْدَ اللهِ عَظِيمًا Âllâh'ın katında büyük bir günahtır.

54- اِنْ تُبْدُوا شَيْئًا اَوْ تُخْفُوهُ فَاِنَّ اللهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا

اِنْ تُبْدُوا شَيْئًا اَوْ تُخْفُوهُ Eğer Âllâh CelleCelâlûhû, kâlbinizde gizli olanı da aşikâr olanı da bilir. Açığa vursanız da gizleseniz de her şeyi bilir, فَاِنَّ اللهَ her şeye muktedir olan Âllâh. كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا Âllâh-û Azimüşşân her şeye âlimdir, iyi bilmektedir.

Ezvâc-ı Tâhirat için perde arkasından konuşmayı emreden âyet inince, yakın akrabâ ile mahrem olan babalar, oğullar ve diğer akrabalar "Biz de mi perde arkasından konuşacağız?" diye sordular. Onun üzerine bu âyet nâzil oldu.

55- لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِى اٰبَآئِهِنَّ وَلَآ اَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ اِخْوَانِهِنَّ وَلَآ اَبْنَآءِ اِخْوَانِهِنَّ وَلَآ اَبْنَآءِ اَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ (Cünah kelimesi, biz günah diyoruz. Günah, Fârisidir. Türkçeye Fârisiden gelmiştir. Fârisi de Arapçayı tağyir ederek almıştır.) Günah yok bir hanıma, لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ hanımlara mestur olmadan çıkmakta günah yoktur. Nerede? فِى اٰبَآئِهِنَّ Babalara karşı (babası, dedesi yukarıya doğru) setir ile görünmek lâzım gelmez. وَلَآ اَبْنَآئِهِنَّ Evlâtlara karşı (aşağıya doğru evlâdın evlâdına,) torunun torunu ne kadar olursa evlattır. Onlara karşı da setirsiz oturur konuşur. وَلَآ اِخْوَانِهِنَّ Kardeşlerine karşı, anne ve babadan olsun, yalnız anadan veya yalnız babadan olsun. Kardeş olduktan sonra, kardeşe karşı da setirsiz çıkabilir. وَلَآ اَبْنَآءِ اَخَوَاتِهِنَّ Kardeşinin oğullarına karşı da bir hanım çıkabilir. وَلَآ اَبْنَآءِ اَخَوَاتِهِنَّ Kız kardeşinin oğullarına karşı da çıkabilir. وَلَا نِسَآئِهِنَّ Ümmetin hanımları da birbirleri arasında toplanırlarsa beraber görüşebilir konuşabilirler. وَلَا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ Cariyelere karşı da setirsiz olabilirsiniz. وَاتَّقِينَ اللّٰهَ Ey hanımlar Âllâh'tan korkunuz, Âllâhın emrettiğini yapınız. اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû her şeye şahiddir.

(Âyette sayılan kişilerin yakınlıklarından dolayı, Peygamber efendimiz Sallâllâhû Aleyhivesellemin hanımlarını perdesiz görmelerinde sakınca yoktur.)

Hâlik-i Kâinat, Habibine iltifat ediyor. Öyle ki bu iltifat hiçbir peygambere yapılmamıştır. Emrediyor;

56- إِنَّ اللهَ وَمَلٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يٰٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

Salât Âllâh'tan olursa, rahmet mânâsınadır. Eğer meleklerden ise istiğfardır. İnsanlardan ise duâdır. Namâza, salât diyoruz. Çünkü duâyı müştemildir.) Cenâb-ı Hak emrediyor, diyor ki Habibine hitaben. إِنَّ اللهَ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, وَمَلٰٓئِكَتَهُ Âllâh'ın melekleri يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ salâvat verirler Nebiyye. (Elif-lam ile olduğundan muayyen olan Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'dir. Elif-lam olmazsa her peygamber olabilir.) Muhakkak Âllâh-û Teâlâ ve melekleri, Nebiyyullâh'a salât ederler. يٰٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey Âllâh'a Rasûlûllah'a imân edenler, صَلُّوا عَلَيْهِ siz de salâvât veriniz Rasûl-û Ekrem'e Sallâllâhû Aleyhivesellem. وَسَلِّمُوا Selâm veriniz تَسْلِيمًا tam bir teslimiyetle. Mademki Âllâh ve melekler salavat verirler, siz de ey Müslümanlar dâima Rasûl-û Ekrem'e Sallâllâhû Aleyhivesellem'e salâvat getiriniz. Emr-i İlâhi olunca farz olur. Bu âyet nâzil olduğu vakit, Abdullah bin Abbas diyor. Rasûl-û Ekrem'den sorduk Sallâllâhû Aleyhivesellem, nasıl salâvat getirelim sana? Buyurdular ki; (Âllâhümme Salli alâ Muhammedin ve âlâ êli Muhammed) diyerek cevaplamışlardır.

Bu âyeti celile ile Rasûlûllah'a salâvat getirmek farzdır. Ancak zaman ve mekânla tahdid edilmemiştir. Maamâfih, her ismi zikrolunduğunda getirmelidir.

Bu hususta birçok hâdis-i şerifler rivâyet edilmiştir.

"Bana salâtınız sizin için zekâttır."

"Yanında ben zikrolunduğum zaman, üzerime salât etmeyen kişinin burnu yere sürtülsün."

"Kim bana bir kere salât ederse, Âllâh-û Teâlâ ona on salât eder. On günahını siler, on kat derecesini arttırır."

"İnsanların bana en yakını, bana en çok salâvat getirenlerdir."

"Âllâh-û Teâlâ'nın yeryüzünde seyahat eden melekleri vardır ki ümmetimden bana selâm getirirler."

"Yanında ben zikrolunduğum zaman bana salât etmiyen ateşe girer" buyurulmuştur.

Zikrin en kıymetlilerindendir Salâvat-ı Şerife.

Zikirden murad, Âllâh'ı hatırlamaktır. Salâvat-ı Şerife'de de aynen bu var, fazlası ile de Rasûl-û Ekrem'e hürmet var. Demek ki salâvat en efdal ibadettir.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; Kıyamet gününde bana en ziyade yakın olanlar, "**Ekseriye aleyye salâten**" daha çok bana salâvat-ı şerife getirenlerdir.

"Bana salâvat getiriniz. Bana getirmiş olduğunuz salâvat, sizi hata ve günahlardan temizletir."

"Bana salâvat getirene, melekler de ona salâvat getiriyorlar. Salâvat ile ne kadar çok meşgul ise melekler de o sıralarda ona istiğfar ederler."

"Bir kimse, Âllâh'ın rızası olduğu halde bana mülâki olmak isterse bana salâvat getirsin."

"Bana salâvat getirmeye devam edenler, nurlarla sırat köprüsünü geçiyorlar. Nur içinde olan, ehl-i nar; cehennem ehli olmaz."

"Bir kimsenin bir sıkıntılı işi olursa salâvata devam etsin. Bana salâvat getirenlerin gam ve elemlerini izâle eder. Hacetlerin ifâsına sebep olur. Rızkının artmasına vesile olur."

"Kara'ne fidduhâ vele sevfe yu'tî

Feserra kulûbenê zêkel atâû.

Ve haşa Yâ Rasûlellâhi terdâ,
Ve finê men yüazzebü ev yûsâ-û"

57- إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ Onlar ki Âllâh-û Rasûlûllah'ın istemediğini yaparlar. Eziyet verirler, "şairdir, sahirdir" demek suretiyle. لَعَنَهُمُ اللهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ Onlar dünya ve ahirette, Âllâh'ın rahmetinden uzaktırlar. وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا Âllâh CelleCelâlûhû, onlar için rüsvay edici bir azap hazırlamıştır.

İbni Abbas Radıyâllâhû Anh'dan rivâyet edildiğine göre; Bunlar, "Üzeyr Âllâh'ın oğludur, Âllâh'ın eli bağlıdır, Âllâh fakir biz zenginiz diyen" yahûdiler. "Mesih, Âllâh'ın oğludur. O, üçün üçüncüsüdür" diyen nasraniler. Ve "Melekler, Âllâh'ın kızlarıdır. Putlar, O'nun ortaklarıdır" diyen müşriklerdir.

58- وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ Onlar ki Mü'min erkeklere ve Mü'min hanımlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler. بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا Hiçbir cürüm kesbetmediği halde iftira ederler. فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا Böyle kimseler tahammül etmişler, apaçık olan büyük günahları yüklenmişlerdir.

Bir hanım, setir âyetini lehinde görür. Çünkü evinde hanımefendi olur. Efendisine muhabbeti dâimi olur. Böyle olmayınca o muhabbet zâil olur. Onun için âyet-i kerime nâzil oldu. Hitab Rasûl-û Ekrem'edir, evvelâ aile efradına sonra da ümmetedir.

59- يَـا اَيُّهَـا النَّـبِيُّ قُـلْ لِاَزْوَاجِـكَ وَبَنَاتِـكَ وَنِسَـاءِ الْمُؤْمِنِـينَ يُدْنِـينَ عَلَيْهِـنَّ مِـنْ جَلَابِيبِهِـنَّ ذٰلِـكَ اَدْنَـى اَنْ يُعْرَفْـنَ فَـلَا يُؤْذَيْـنَ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُـورًا رَحِيمًـا

يَـا اَيُّهَـا النَّـبِيُّ Ey Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem. قُـلْ لِاَزْوَاجِـكَ Şefkat, nasihat suretiyle evvelâ ailelerinden, sonra evlatlarından, sonra aşiretinden, sonra da diğerlerine gider. وَبَنَاتِـكَ Kızlarına söyle, وَنِسَـاءِ الْمُؤْمِنِـينَ ondan sonra Mü'minlerin hanımlarına söyle. Emr-i İlâhi budur. يُدْنِـينَ Setretsinler, عَلَيْهِـنَّ (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) örtülerini üstlerine almalarını, (vücudlarını örtmelerini) söyle. مِـنْ جَلَابِيبِهِـنَّ Eteklerini örtsünler. Onların tanınmaması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. (Cilbâb-celâbîb; Cilbâbın cem'idir. Vücûdu tamamı ile setreder. Yüzünden yalnız gözleri açılacak, ellerini ve ayaklarını setreder. Bu setir, hanımların lehindedir. Hanımlar çıplak olursa, edepsizlerin takibine uğrarlar ve fenalık meydana gelir, iftira edilir.) ذٰلِكَ اَدْنَـى اَنْ يُعْرَفْـنَ Böyle örtünmek, onların tanınmamalarına daha yakındır. فَـلَا يُؤْذَيْـنَ Böyle bildikten sonra edepsizler de yanaşmazlar. وَكَانَ اللّٰهُ غَفُـورًا Âllâh CelleCelâlûhû mübâlağa ile merhametlidir, bundan önce yapılanları affeder. Emirden sonra, Emr-i İlâhiye itâat lâzım gelir. رَحِيمًـا Rahimdir, setrederse affeder.

60- لَـئِنْ لَـمْ يَنْتَـهِ الْمُنَافِقُـونَ وَالَّذِيـنَ فِـى قُلُوبِهِـمْ مَـرَضٌ وَالْمُرْجِفُـونَ فِـى الْمَدِينَـةِ لَنُغْرِيَنَّـكَ بِهِـمْ ثُـمَّ لَا يُجَاوِرُونَـكَ فِيهَـا اِلَّا قَلِيـلًا

لَـئِنْ لَـمْ يَنْتَـهِ الْمُنَافِقُـونَ Eğer münafıklar, böyle Mü'min hanımları takip etmekten vazgeçmezlerse. وَالَّذِيـنَ فِـى قُلُوبِهِـمْ مَـرَضٌ Kalbinde küfür marazı hastalık, kalbinde imânı zayıf olanlar bunlardan vazgeçmezlerse. وَالْمُرْجِفُـونَ فِـى الْمَدِينَـةِ Mürcif yalanları,

şehirde kötü asılsız haberleri yayanlar, bu fenalıklarından vazgeçmezlerse. لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ Seni, onlara musallat ederiz. (Onlarla savaşmanı ve onları şehirden sürüp çıkarmanı sana emrederiz.) ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا اِلَّا قَلِيلًا Sonra orada, senin yanında ancak az bir zaman kalabilirler.

Şehirde kötü haber yayanlar bir tâife idiler. Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem bir yere seriyye gönderirse, bunlar yalanlar uydurarak "onlar öldürüldü veya bozguna uğradılar" derler. En azından, Mü'minler hakkında kötü haberler yayılmasını isterlerdi.

مَلْعُونِينَ اَيْنَ مَا ثُقِفُوا اُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا **61-**

مَلْعُونِينَ اَيْنَ مَا ثُقِفُوا Onlar mel'undurlar. (Âllâh'ın rahmetinden tard olunmuşlardır.) اُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا Nerede ele geçirilirse yakalanır ve öldürülürler.

Bu âyet-i kerime, setir âyetinden sonra geliyor. Her zaman da bu münafıklar bulunuyor. Hanımlar için "serbest açık daha iyidir" diyorlar. Hâlbuki Emr-i İlâhi, hanımların setredilmesi içindir. Setir olduğunda nesep aile temiz olur, pislik ortadan kalkar.

سُنَّةَ اللهِ فِى الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللهِ تَبْدِيلًا **62-**

سُنَّةَ اللهِ Âllâh'ın âdetidir. Mahzun olma Ey Habibim. Münâfıkların bulunmasından mahzun olma. O zaman Mü'min, kâfir, münâfık olduğu gibi bugün de var, bundan sonra da olacaktır. سُنَّةَ اللهِ فِى الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ Sizden önce geçen (millet)ler hakkındaki, Âllâh'ın kanunu budur. وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللهِ تَبْدِيلًا (Peygamberlere karşı iki yüzlülük edenler öldürülürler.) Âllâh'ın kanununu değiştirmeye asla (imkân) bulamazsın.

Tevkifat-ı İlâhiye olmadıktan sonra, ilim olsa bile ne faydası olabilir. Tevkifat-ı İlâhiye olursa ilim fayda verir.

63- يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ ۭ وَمَا يُدْرِيْكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُوْنُ قَرِيْبًا

يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ Hâlîk-i Kâinat, Habibine beyan buyuruyor. Müşrik veya münafıklar aralarında görüşmüşler. Sana gelirler de kıyametin ahvalinden sana sual edecekler. Kıyametin mevcudiyetini müşrikler inkâr ediyorlardı. Onlar istihzâ tarikiyle soruyorlar. İnanmadığı halde eğlence olsun diye soruyorlar. يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ Kıyamet gününün ne zaman olduğunu senden soracaklar. قُلْ Ey Habibim, onlara cevap ver. اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ ۭ Kıyametin ilmi, Âllâh'ın nezdindedir. Kimseye bildirmiyor, bildirmeyi irâde etmiyor. Cenâb-ı Hak, Habibine kıyamete kadar her şeyi bildirmiştir. Bir kısmını bildirmeye memurdur, diğer bir kısmını bildirmeye memur değildir. Bildiği halde kıyameti bildirmeye memur değildir. وَمَا يُدْرِيْكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُوْنُ قَرِيْبًا Onun ilmi, Âllâh-û Teâlâ'nın nezdindedir. Ne bilirsin? Belki o saat pek yakındır.

64- اِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكٰفِرِيْنَ وَاَعَدَّ لَهُمْ سَعِيْرًا ۙ

اِنَّ اللّٰهَ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû müntekimdir. لَعَنَ الْكٰفِرِيْنَ Rahmetinden uzaklaşan kâfirleri, وَاَعَدَّ لَهُمْ سَعِيْرًا ۙ onlar için çılgın yalınlanmış bir ateş hazırlamıştır.

65- خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۚ لَا يَجِدُوْنَ وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ۚ

خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۚ Orada ebedi olarak kalacaklar. لَا يَجِدُوْنَ وَلِيًّا

وَلَا نَصِيرًا (Kendilerini koruyacak) ne bir dost ne de bir yardımcı bulamıyacaklardır.

66- يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا

يَوْمَ Ey Habibim, kıyamet öyle bir gündür ki onlara bildir. تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ Yüzleri, vücûdları ateşin içinde bir taraftan bir tarafa döndükçe alt üst olur. يَقُولُونَ O zaman derler, ehli cehennem olanlar. يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ "Keşke biz, Âllâh'a itâat etseydik. وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا Peygamber'e de itâat etseydik" derler.

67- وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا

وَقَالُوا Diyorlar, yalvarırlar fakat iş işten geçmiştir. رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا "Ey Rabbimiz, biz büyüklerimize itâat ettik, وَكُبَرَاءَنَا büyüklerimize uyduk. فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا Bizi yoldan saptırdılar." Öyle ise;

68- رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا

رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ "Ey Rabbimiz, onlara iki kat azap ver وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ve onları büyük bir lânetle rahmetinden uzaklaştır."

69- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Ey imân edenler, لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى Mûsâ Aleyhisselam'a zahmet veren yahûdiler gibi olmayın. فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا Âllâh-û Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselam'ı onların dediklerinden pak ve beri kıldı. وَكَانَ عِنْدَ

وَجِيهًا عِنْدَ اللّٰهِ Mûsâ Aleyhisselam, Âllâh'ın indinde makbuldü, gözde (değerli, itibarlı) idi.

Mûsâ Aleyhisselam'ın kavmiyle birlikte soyunup yıkanmadığını görenler, uzvi bir hastalığı olduğunu söyliyerek onu incittiler. Bir gün Mûsâ Aleyhisselam, tek başına yıkanırken elbisesini bir taşın üstüne koymuştu. Giyinmek için gelince; taş, elbise ile hareket edip kavminin yanına geldi. Böylece onda bir hastalık olmadığını gördüler. Bu iddiaları asılsız, kendi şehadetleri ile ortaya çıkarıldı.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de bir ganimet taksimi esnasında münasebetsiz bir itirazla karşılaşmıştı. Âyet, bu tür eziyetlere işaret ederek Mü'minleri uyarmaktadır.

70- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlûllâh'a Kur'ân'a imân eden Mü'minler, اتَّقُوا اللّٰهَ Âllâh'tan korkunuz. Emrettiğini yapınız, nehyettiğinden vazgeçiniz. Rasûlûllâh'a zahmet vermeyiniz. وَقُولُوا Söyleyiniz, قَوْلًا سَدِيدًا sözün doğrusunu söyleyin.

71- يُصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

يُصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ Sizin amellerinizi ıslâh eder, kabul eder demektir. وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ Ve günahlarınızı affeder. وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ Her kim ki Âllâh'a ve Rasûlûllâh'a itâat ederse, فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا O'nun nezdinde bütün istekleri husul bulur, büyük bir kurtuluşa ermiş olur.

72- اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يَحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُ اِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ Biz Azimüşşân arz ettik, söyledik emâneti ki cüz'i ihtiyardır. İyiliğe karşı iyilik, fenalığa karşı fenalık bu imkânı vermek. عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ Göklere, yere ve dağlara teklif ettik. فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا Onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ Korktular, bu sorumluluğu almaktan endişeye düştüler. İnsan ise bunu yüklendi. إِنَّهُ İnsan كَانَ ظَلُومًا bu emaneti aldığı için nefsine zulmetti. جَهُولًا Cahil idi. Onu yüklenmesinde ne kadar zorluk olduğundan habersizdi. İradeyi İlâhiye bu olduğundan olması kaçınılmazdı.

(İnsana yüklenen emanet; işlenmesinde sevap, terkinde ikab olan ibadet ve davranışlarla akıl ve düşünce kabiliyetidir. Kulluk ve akıl emanetine riâyet edilmezse, zulüm ve bilgisizliğe sapılmış olur. Bu emaneti vermekle Âllâh, insanı teklifleriyle sorumlu tutmuş ve böylece onu imtihan etmiştir.

73- لِيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

لِيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ Âllâh bu emaneti vermek suretiyle erkek ve kadın münafıkları azaplandırsın. (Emir teklif ediyor, yapmıyor azaba müstehak olur.) وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ Puta tapan erkeklere ve puta tapan kadınlara azap edecek. وَيَتُوبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ İmân eden erkeklerin ve imân eden kadınların da tevbesini kabul buyuracaktır. وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh Celle-Celâlûhû, Mü'min olanlara mübalağa ile merhamet eder, rahmet eder tevbe edenlere.

سُورَةُ سَبَإٍ ﴿٣٤﴾ SEBE SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Sûre-i Celile'ye; Yemen'de, tûfanla harab olan Sebe adlı bir şehirden bahsedilmekte olduğu için bu isim verilmiştir.

Bu sûre-i celile; 54 âyet, 880 kelime, 1.542 harften ibarettir.

1- اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى الْاٰخِرَةِ ؕ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى Hamdü senâ kimden gelir, kime giderse o hamd ancak Âllâh'a mahsustur. Bir caminin güzelliğini senâ etsen, kimi senâ ediyorsun? Camiyi yapan kişiyi Âllâh halk etmiştir, imkânı veren Âllâh'tır. Her ne medh-û senâ edilse mademki Hâlik, Âllâh'tır. Medh-û senâ mutlaka Âllâh'a mahsustur. الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى الْاٰخِرَةِ ؕ Öyle Âllâh ki göklerde ulviyatta yukarıda melekler, hayvanlar, bütün bunlar, O'nun mülk-ü mahlûkudur. وَمَا فِى الْاَرْضِ Yerlerde, yerlerin içinde ne varsa hepsi, O'nun mülküdür. Hamd, böyle azamet-i kudret sahibine mahsustur. وَلَهُ الْحَمْدُ فِى الْاٰخِرَةِ ؕ (Dünyada olduğu gibi,)

âhirette de hamd O'na mahsustur. وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ Âllâh'tır fiilinde hakim, her şeyi yerli yerine halk etmiş. الْخَبِيرُ Mahlûkun haline haberdardır.

2- يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ

يَعْلَمُ Bilir مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ yerin içine gireni ve ondan çıkanı. وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا Yerden çıkan bitkiler, mahsüller, madenler, hepsi, bilir halk eden O'dur. وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ Göklerden inen kısmet, rızıklar, bereketler, melekler. وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا Yerden göğe çıkan amâl-i saliha, melekler. وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ Âllâh CelleCelâlûhû, evliyalarına mübalağa ile merhametlidir. Gafûr'dur, kusurları affeder. Rahim'dir, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî Kaddasâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor. Her şey Âllâh'ın tesbihi ile meşkûldür. İnsanlar, hayvanlar, dağları, taşları, denizleri ile beraber. Bu tesbihat, insanların ihtiyarı ile olunca defter-i âmâline kayıt edilir. Diğerlerinin ihtiyarı olmadığından hiçbir kazançları, ecr-i ücreti olmaz.

Dünyada Âllâh'a hamd-û senâ edilir emir olduğundan. Âhirette de hamd-û senâ edilir, nimetlerin en büyüklerindendir telezzüz içindir.

3- وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ ۖ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ ۚ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

Mekke müşriklerinin ilim ile alâkaları olmadığından, yahûdilerden sorarlardı. Bir kıyamet vardır diye söyleniyor. Bu hususta sizin bildiğiniz nedir? Yahûdiler de cevaben, "bizim kitaplarımızda var, mevcut olduğunu bildiriyor" cevabını vermişler. Bu cevabı alan müşrikler, "öyle ise biz ne sizi, ne onun (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem için) söylediklerine inanmıyoruz" demişler. وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ İmân etmeyenler istihza için derler ki لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ kıyamet denilen şey yoktur. Netekim bugünkü münafıklar da bunu söylüyorlar. Ey Ekmelerrûsül Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların bu inkârlarına قُلْ cevaben de ki; بَلَىٰ Muhakkak gelecek kıyamet, وَرَبِّي Rabbimin hakkı için لَتَأْتِيَنَّكُمْ o kıyamet günü gelir, siz orada hazır olursunuz. Herkes amelinin karşılığını görecek. عَالِمِ الْغَيْبِ Gaybi bilen Rabbi'ndir. لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ Gaip olmaz Âllâh'tan, مِثْقَالُ ذَرَّةٍ bir zerrenin ağırlığı kadar. فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ Yerde ve göklerde zerre mikdârı hiçbir şey yok ki O'ndan gizli kalmaz. وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ Zerreden küçük ve büyük ne varsa hepsi, mutlaka Kitâb-i Mübîn'de (Levh-i Mahfuz'da) yazılıdır.

4- لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ İllettir kıyametin gelmesi. (Kıyametin gelip çatması onun içindir ki) imân edip de sâlih ameller işleyenleri, Âllâh-û Teâlâ mükâfatlandıracaktır. أُولَٰئِكَ Bu kimseler, imân etmiş ve imânını da amâl-i saliha ile teyid etmiş. لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ Onlara mağfiret var Âllâh'tan, hatalarını setretmek ve rızk-ı kerim olan cennetler vardır.

Âyet-i kerimede, Cenâb-ı Hak iki şeyi emrediyor. Biri imân, diğeri de âmâl-i saliha. Mukabilinde de iki şeyi ihsan ediyor. Biri mağfiret, diğeri de rızk. Mağfiret, imâna mukabildir. Rızk-ı kerim ise âmâl-i salihaya mukabildir.

Beynel havf verracâ, dâima korku ile ümid arasında olmak lâzım gelir. Onun için âyet-i kerimelerde ümid veren âyetten sonra, azap âyeti geliyor. Azap âyetinden sonra da ümid âyeti geliyor.

5- وَالَّذِينَ سَعَوْ فِى اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ

وَالَّذِينَ O kimseler ki سَعَوْ sa'y ediyorlar. فِى İptâli. اٰيَاتِنَا Âyetlerimizin iptâli için. Bizim âyetlerimizi kâfî görmüyorlar da onun yerine başka bir şey koyuyor. Bu ne oluyor? Ahkâm-ı İlâhi'yi iptale çalışıyor. Bunlar, مُعَاجِزِينَ bizi aciz mi zannederler? Onlardan intikamımızı almayacağız mı zannederler? اُولٰٓئِكَ O kimseler ki Kur'an-ı Azimüşşân'ın iptâline çalışırlar, لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ onlara elim acıklı bir azap var.

6- وَيَرَى الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِى اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِى اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ

وَيَرَى الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ Kendilerine ilim verilenler, (ehli ilim Ashâb'tan veya Tâbiin ve Mü'minlerden.) الَّذِى اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ Rabbinden sana nâzil olunan Kur'an haktır. Ancak hak ve hakikat odur. هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِى اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ Yegâne gâlip ve hamde lâyık olan Allâh-û Teâlâ'nın (tevhidine ve takvaya) hidayet eder.

(İlim verilenlerin, Sahâbe-i kirâm ve onların izinden giden

Mü'minler. Veya Abdullah bin Selâm ve arkadaşları gibi ehl-i kitâbın âlimleri olduğu açıklanmıştır.)

7- وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۙ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۙ Hakkı inkâr edip kâfir olanlar, kendi aralarında şöyle dediler. هَلْ نَدُلُّكُمْ Size gösterelim mi, delâlet edelim mi? عَلَىٰ رَجُلٍ Bir adamın üzerine ki يُنَبِّئُكُمْ haber veriyor. إِذَا مُزِّقْتُمْ Siz öldükten sonra didik didik parçalandığınız zaman, كُلَّ مُمَزَّقٍ ۙ tam vücudunuz çürüdükten sonra إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ tekrar bir hâlkı cedid ile yeniden vücûd bulursunuz. (İstihzâ tarikiyle "bu peygamber böyle diyor" haberine inkâr suretiyle birbirlerine söylerlerdi.)

8- أَفْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ ۗ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ

أَفْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ ۗ O, Âllâh-û Teâlâ'ya iftira mı ediyor? Yoksa kendisinde cinnet mi var? (Ki diline geleni söylüyor.) (Böyle kendi aralarında söyliyerek istihza ederlerdi.) بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ Hayır, âhirete imân etmeyenler azapta ve haktan uzak bir dalâl, sapıklık içindedirler.

9- أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ إِنْ نَشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ۚ

أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ On-

lar, önlerine ve arkalarına bakmazlar mı ki (nerede olsalar) gök ve yer kendilerini ihata etmiştir? اِنْ نَشَأْ Eğer istersek نَخْسِفْ بِهِمُ الْاَرْضَ (âyetlerimizi tekzib ettikleri için Kârun gibi,) Biz, onları bir zelzele ile yere batırırız. اَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَآءِ Yahut istersek üzerlerine gökten (Ashâb-ı Eyke gibi) ateş parçaları yağdırırdık. اِنَّ فِى ذٰلِكَ Şüphesiz ki bunda, bu görüşte لَاٰيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ (göğe, yere bakıp da önünü ve arkasını düşünen,) Âllâh-û Teâlâ'ya rucû eden bir kul için âyetler vardır.

10- وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوٗدَ مِنَّا فَضْلًا ۭ يٰجِبَالُ اَوِّبِى مَعَهٗ وَالطَّيْرَ ۚ وَاَلَنَّا لَهُ الْحَدِيْدَ ۙ

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوٗدَ مِنَّا فَضْلًا Celâlim Hakkı için. Biz, tarafımızdan bir üstünlük (nübüvvet, kitab, mülk, güzel ses ve demiri yumuşatma gibi meziyet) verdik. يٰجِبَالُ اَوِّبِى مَعَهٗ وَالطَّيْرَ "Ey dağlar, kuşlar, onunla birlikte tesbih edin" dedik. (Dâvûd Aleyhisselam'ın Zebûr'u okuduğu zaman sadası dağlara akseder, dağlardan da sesinin aksi sadası kendisine gelirdi. Sonra bu sedâ üzerine havada olan kuşlar da havadan ağaçlara iner, nağmeler ile ona yardım ederlerdi. وَاَلَنَّا لَهُ الْحَدِيْدَ Demir de Dâvûd Aleyhisselam'ın elinde mum gibi yumuşak olurdu.

Bir gün insan şekline girmiş bir meleğe tesâdüf etti. Melek; "Geçimini, Beytûlmâldan temin etmese çok iyi insandır" diye cevap verdi.

Bunun üzerine Dâvûd Aleyhisselam, Cenâb-ı Hak'tan, Beytûlmâldan müsteğni kalmak için bir kazanç yolu ihsan buyurmasını niyaz etti. Hak Teâlâ da ona zırh yapmak sanatını talim buyurdu. Günde bir zırh yapar, altı bin dirheme satardı. İki bin dirhemini

kendisinin ve ailesinin geçimine sarfeder, dört bin dirhemini de tasadduk ederdi.

11- اَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِى السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا ؕ اِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

اَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ Geniş zırhlar imâl et, dar yapma. وَقَدِّرْ فِى السَّرْدِ Dokunuşunda takdir sahibi ol, ölçülü yap. Diğer bir tevil de vaktini tamamen bu işe hasretme ki diğer vakitlerini ibadetine hasret. وَاعْمَلُوا صَالِحًا ؕ Salih amel işleyin. اِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ Zirâ ben bütün yaptıklarınızı görürüm (ve ona göre ceza ve mükâfat veririm.)

12- وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۚ وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ ؕ وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِاِذْنِ رَبِّهٖ ؕ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ

وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ Biz Azimüşşân, rüzgârı Süleyman Aleyhisselam'a müsehhar kıldık. (Rüzgâr ve cinler, Süleyman Aleyhisselam'ın emrinde idi.) غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۚ (Uçak, Süleyman Aleyhisselam'ın zamanında vardı. Onun uçağının kanatları ince ipekten idi. Süleyman Aleyhisselam'ın asker-i maiyetini alacak kadar büyüklükte idi.) Sabahleyin havalandığı zaman bir aylık mesâfe kat ederdi, akşam dönüşünde de bir aylık yol alırdı. وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ ؕ Ve onun için erimiş bakırı da kaynağından sel gibi akıttık. وَمِنَ الْجِنِّ Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırdı. Cinlerin bazıları مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ emrinde, onun isteklerini yerine getirirdi. بِاِذْنِ رَبِّهٖ ؕ Rabbinin izniyle cinler,

onun emrine âmâde idi. Ne isterse onu yapar getirirlerdi. وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَا Eğer cinlerden bizim emrimize itaat etmeyenler olursa, نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ona alevli azâbı tattırırdık.

13- يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ ۭ اِعْمَلُوا اٰلَ دَاوٗدَ شُكْرًا ۭ وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ

مَا يَشَاءُ يَعْمَلُونَ Yapıyorlardı لَهُ Süleyman Aleyhisselam'a. Süleyman Aleyhisselam'ın isteği مِنْ مَحَارِيبَ mihrabın cem'idir. Mahâlli harp; nefs ile şeytanı ile muharebe eder. Muvaffak olursa ne büyük bir nimet. Bu âyetten murâd olan, bu bildiğimiz mihraplar değil, bütün camilerdir diyor. Süleyman Aleyhisselam'ın emri üzerine birçok camiler yaparlardı. En büyüğü de Kudüs'te olan, Beytil Mukaddes idi. Mescid-i Aksa'yı, Süleyman Aleyhisselam'ın istediği gibi inşa etmişlerdi. وَتَمَاثِيلَ Misiller, sûretler yaparlardı. (O zaman sûretler helâl idi. Tunçtan vesaireden sûretler yaparlardı.) وَجِفَانٍ Kâseler, yemek için. كَالْجَوَابِ Sanki havuz gibi sonra وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ geniş kazanlar, büyük. Nakilleri mümkün değildi. Ne dilerse yaparlardı. Bunların hepsini Süleyman Aleyhisselam'a verdik. Verdikten sonra da Süleyman Aleyhisselam'a hitap ettik, dedik ki; اِعْمَلُوا اٰلَ دَاوٗدَ شُكْرًا Ey Dâvûd âilesi, (Âllâh-û Teâlâ'nın nimetlerine) şükredin, وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ kullarımdan şükredenler azdır (dedik.) Ey Âl-i Dâvûd, Süleyman Aleyhisselam bu nimetlere şükret.

14- فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلٰى مَوْتِهٖٓ اِلَّا دَاۗبَّةُ الْاَرْضِ تَاْكُلُ مِنْسَاَتَهٗ ۚ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ اَنْ لَّوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوْا فِي الْعَذَابِ الْمُهِيْنِ

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ Vâktaki Süleyman Aleyhisselam'a ölümü kazâ ettik. (Süleyman Aleyhisselam, bütün bitkilerin hassalarını bilirdi. Rastgeldiği bitkiye sorardı. "Adın ne, neye yarar, neye zararsın?" O bitki de cevap verirdi. Bir gün giderken harnup, keçiboynuzunu görmüş. Demiş ki senin ismin nedir? Harnup cevabını almış. Hassan nedir? Suâline karşı "benim bittiğim yer harap olur." Daha Mescid-i Aksâ da tamamlanmamış, Süleyman Aleyhisselam bunu duyunca anlamış ki "Ben hayatta iken bu cami harap olmaz. Bu da benim ölümüme delâlet eder. Bir an önce Mescid-i Aksâ tamamlansın da ondan sonra ne olursa olsun" demiş. Cinlerin çalıştığı yere gelirdi, âsâsını önüne alır ona dayanırdı. Gayesi zaten Zikrullah ile meşkûldü. Fakat orada çalışan cinler, Süleyman Aleyhisselam'ın kendilerine nezaret ettiğini bilirlerdi. Bir sene âsânın üzerinde dayalı olduğu halde, cinlere kendini hayat sahibi göstermiş. Ve Mescid-i Aksâ da bir sene içinde tamam olmuş. Onun öldüğünü, âsâsını yiyen bir ağaç kurdu göstermiş. Bu suretle âsâ kırılıp yere düştüğü zaman, Süleyman Aleyhisselam'ın öldüğü anlaşıldı. Şayet cinler, Süleyman Aleyhisselam'ın öldüğünü bilselerdi işi bırakıp hiçbir iş yapmazlardı. مَا دَلَّهُمْ Delâlet etmedi onlara, عَلٰى مَوْتِهٖٓ Süleyman Aleyhisselam'ın ölümüne. اِلَّا دَآبَّةُ الْاَرْضِ Onlara, ölümünü âsâsını yiyen ağaç kurdundan başka bir şey bildirmedi. تَأْكُلُ مِنْسَاَتَهٗ Deyneğini yiyen ağaç kurdu. فَلَمَّا خَرَّ Ne zaman Süleyman Aleyhisselam düştü, تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ cinlere zâhir oldu. اَنْ لَّوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ الْغَيْبَ Eğer cinler gaybı bilselerdi, مَا لَبِثُوْا فِى الْعَذَابِ الْمُهِيْنِ zelil edici bir azap içinde kalmazlardı.

(Süleyman Aleyhisselam irtihal edince, na'şının uzun süre âsâ-

sına dayanarak ayakta kaldığı anlaşılmaktadır. Cinler için zelil edici azap tâbiri, güç işlerde çalıştıkları için kullanılmıştır. Süleyman Aleyhisselam'ın ölümünü anlamadıkları için, hayatında olduğu gibi yorucu işlere ölümünden sonra da bir süre daha devam etmişlerdi. O halde gaybı ancak Âllâhû Teâlâ bilir.)

15- لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِى مَسْكَنِهِمْ اٰيَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ ۚ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِى مَسْكَنِهِمْ اٰيَةٌ ۖ Celâlim hakkı için. Sebe' kavminin oturduğu yerlerde (Âllâh'ın vücûd ve kudretine) delâlet edecek büyük bir ibret vardır. جَنَّتَانِ İki cennet, bağlar bahçeler عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ sağında ve solunda. (Bugünkü lisanımızda baraj diyoruz. Baraj, o zamanda Sebe' memleketinde tesis, icat edilmiş. Mevzu da budur, küfrân-ı nimet edenin elinden nimet çıkıp gider.) كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ ۚ Biz Azimmüşşan, onlara dedik. İşte bu kısmeti size ihsan ettik. Bu kısmeti yeyiniz, Rabbinize şükrediniz. بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ Beldeyi Tayyibedir. Memleketiniz (suyu, havası) lâtif bir memleket. بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ Ebcet hesâbı ile İstanbul'un tarihi fethi çıkar. Onun için İstanbul'a, Beldeyi Tayyibe derler. İstanbul'daki kısmet, nimet hiçbir yerde yoktur. Bu kadar küfran-ı nimete karşı, Âllâh yine de veriyor.)

وَرَبٌّ غَفُورٌ Rabbiniz de mêğfiret sahibidir. Bundan önceki hataları affeder. Bundan sonra şükründen geri kalmayınız.

(Sebe'; Yemen'de "Mêrib" isminde yaşayan bir şehir kavminin adıdır. Bu şehir, Belkıs'ın başkenti idi. Kurucusu Sebe' olduğu için, belde ve halkı onun adıyla anılmıştır.)

16- فَاَعْرَضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ اُكُلٍ خَمْطٍ وَاَثْلٍ وَشَىْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ

فَاَعْرَضُوا Onlar ise şükürden yüz çevirdiler. فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ Seyl; su seli. Arim; memleketin deresinin ismidir. O derenin, Arim selini üzerlerine gönderdik. (Bu sel nasıl oldu? Cenâb-ı Hak, köstebekleri seddin olduğu yere musallat etti. Topraktan olan sedde delikler açtılar. Suyun tazyiki ile büyüyen delikleri patlatarak seddin yıkılmasıyla sel baskını meydana geldi. Bu su bendini Me'rib'de, Sebe' bin Yeşcüb yaptırmış ve içine yetmişten fazla çay, ırmak akıtmıştı. Fakat Me'ribliler, peygamberini tekzib ve Âllâh-û Teâlâ'nın nimetlerine şükürden yüz çevirince; bu su bendi yıkılmış, bütün şehri sel istilâ ve tahrib eylemişti.)

Selin akışı ile önünde bulunan bütün köyleri mahv-ı perişan etti. وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ O nimet yeri olan cennetleri tebdil ettik. İki bahçe ki, o nimet yerlerinden neleri çıkardık. ذَوَاتَىْ اُكُلٍ خَمْطٍ Acı olan ılgın, acı kavun. وَاَثْلٍ esil; sazlık. وَشَىْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ Sidir de acı bir ağaçtır. Onun kabuklarıyla cenazeleri yıkıyorlar. Selden sonra oralarda yalnız bunlar kaldı.

17- ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا ۖ وَهَلْ نُجَازِىٓ اِلَّا الْكَفُورَ

ذٰلِكَ Bu nimetlerin çıkması, yerinde acılarının olması. جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا ۖ Nankörlük ettikleri için onları böyle cezalandırdık. وَهَلْ نُجَازِىٓ اِلَّا الْكَفُورَ Biz ancak nimete küfran edenleri cezalandırırız.

18- وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ ۖ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَاَيَّامًا اٰمِنِينَ

وَجَعَلْنَا Biz, Azimüşşân yaptık, بَيْنَهُمْ Sebe' memleketinin halkı ile. وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا Bereketli yaptığımız Sebe' ile Şam arasında birbirine bitişik ve birbirinden diğeri görünen kasabalar. وَقَدَّرْنَا قُرًى ظَاهِرَةً Görünen kasabalar meydana getirmiştik. فِيهَا السَّيْرَ O bağ-ı bahçeler arasında halk kendilerine meskân yaptılar, ikâmet ettiler. Seyâhat miktarını yakın yakın takdir ettik. سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ "Gece ve gündüz bu kasabalarda (düşman, açlık ve susuzlukta) emin olarak gelin dolaşın" dedik.

19- فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا Dediler; رَبَّنَا Ey bizim Rabbimiz, (küfrân-ı nimet ederek) seferlerimizin arasını uzaklaştır. (Sebe' ile Şam arasını çöl yap da herkes gidip gelmesin.) dediler. وَظَلَمُوا Bu duâlar ile kendi nefislerine zulüm ettiler. أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ Onları bir hadis, efsaneye çevirdik. Parça parça ettik, halkın ibret almaları için. أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ O bâğ-u bahçelerin hepsini mahvettik, iptal ettik. إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ Şüphesiz ki bunda (mihnetlere) sabır ve (Allâh'ın nimetlerine) şükredenlere ibretler vardır.

(Birbirlerine yakın olan çeşitli kabileler, yersiz isteklerinden dolayı çeşitli yerlere dağılmışlardır.)

20- وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ İblis vaktiyle Hâlik-i Kâinat'a karşı dedi ki; (Ben azametime yemin ederim ki onları iğvâ edeceğim. İblis böyle demekle söylediğini doğru buldu.) İblis, on-

lar hakkındaki zannını gerçekleştirdi. فَاتَّبَعُوهُ اِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ İnanan bir zümrenin dışında (hepsi) ona uydular. (İblisin insanlar üzerine tesir etmeye bir hükmü var mıdır? Hayır, hiçbir hükmü yoktur. İblisin atacağı nihayet bir vesveseden ibarettir.)

21- وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْاٰخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ

وَمَا كَانَ Yoktur لَهُ iblis için. عَلَيْهِمْ İnsanlar üzerine مِنْ سُلْطَانٍ bir kuvvet yok. (İblis, insanın zihnine bir hayal atıp gidiyor. O insanın aklı başında ise yapmaz, aklı başında değilse şeytana uyar.) اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْاٰخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ Ancak âhirette imân edenle şek içinde kalanı ayırdedip bilelim diye, (ona bu fırsatı verdik.) وَرَبُّكَ Ey Habibim Ekmellerusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ Rabbin her şeye nâzır gözetleyen ve kollayandır.

22- قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âllâh'a şerik koşanlara söyle. الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ Ey müşrikler, putları kendilerine ilâh ittihaz edenler. Put kabul ettiklerinizi, ilâh saydıklarınızı çağırın! لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ Çünkü onlar, ne göklerde ve ne yerde zerre ağırlığınca bir şeye sahiptirler. Göklerde ve yerde (ne yaratmada ve ne tasarrufda) Âllâhû

Teâlâ ile bir ortaklıkları yoktur. Ve Âllâh'ın onlardan bir yardımcısı da yoktur.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmi Kaddasâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, o kimseye şefâat eder ki O'nun caddesinde olana yâni O'nun dininde olana şefâat eder. Şefâat de İzn-i İlâhi ile olur. İzn-i İlâhi olmadan ne bir peygamber, ne de bir veli şefâat edemez. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e şefâat izni, Mirâc gecesinde verilmiştir.

23- وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهٗٓ اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ لَهٗ ؕ حَتّٰٓى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوْبِهِمْ قَالُوْا مَاذَا ۙ قَالَ رَبُّكُمْ ؕ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيْرُ

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهٗٓ Menfaat vermez şefâat, Nezd-i İlâhide. اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ لَهٗ Ancak Âllâh-û Teâlâ'nın izin verdiği kimseye şefâat fayda verir. حَتّٰٓى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوْبِهِمْ قَالُوْا مَاذَا ۙ قَالَ رَبُّكُمْ ؕ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيْرُ Nihayet kalplerinden o müthiş korku giderildiği zaman (şefâat bekleyenler, şefâatçılarına) "Rabbimiz (şefâat hakkında) ne buyurdu?" diye soracaklar. Onlar da "hakkı söyledi, (şefâat izni verildi)" diyecek. O, öyle yüksek öyle büyüktür. (İnsanlar, Huzûr-u İlâhi'de hazır olduklarında dehşet içindedirler. Velev ki peygamberler, melekler olsa bile. Fakat Cenâb-ı Hak'tan İltifât-ı İlâhi zuhur edince, kalplerindeki korku zâil olur. Ondan sonra şefâat izni verilmiş olur.)

24- قُلْ مَنْ يَّرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ قُلِ اللّٰهُ ۙ وَاِنَّآ اَوْ اِيَّاكُمْ لَعَلٰى هُدًى اَوْ فِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ

قُلْ مَنْ يَّرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ Ey Habibim Sallâllâhû Aley-

hivesellem, o dalâlette olan inanmayanlara sor. Göklerden ve yerden size rızık veren kimdir? قُلِ اللّٰهُ Ancak Âllâh'tır veriyor. وَاِنَّـآ اَوْ اِيَّاكُـمْ لَعَـلٰى هُـدًى اَوْ فِـى ضَـلَالٍ مُبِـيْنٍ O halde biz veya siz, ikimizden biri, ya doğru yol üzerinde veya açık bir sapıklık içindedir. Tabii ki siz dalâlettesiniz.

25- قُلْ لَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ اَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ

(Âyet-i kerime, muharebe emrinden evvel idi. Muharebe emri zuhur etmemişti. Onun için Cenâb-ı Hak, Habibine diyor ki;) Siz bize birçok şeyleri isnât ediyorsunuz. Bizim işlediğimiz suçtan siz sorumlu değilsiniz. Biz de sizin işlediğinizden sorulacak değiliz. (Herkes kendi amelinin cezasını çeker.)

26- قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ

قُـلْ يَجْمَـعُ بَيْنَنَـا رَبُّنَـا De ki; Rabbimiz (kıyamet günü) hepimizi bir araya toplayacak. ثُـمَّ يَفْتَـحُ بَيْنَنَـا بِالْحَـقِّ Sonra aramızda hak ile hükmedecek. وَهُـوَ الْفَتَّـاحُ الْعَلِيـمُ O, en âdil hüküm veren, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

27- قُلْ اَرُونِىَ الَّذِينَ اَلْحَقْتُمْ بِهِ شُرَكَآءَ كَلَّا ۜ بَلْ هُوَ اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

قُـلْ اَرُونِـىَ الَّذِيـنَ اَلْحَقْتُـمْ بِـهِ شُـرَكَآءَ كَلَّا ۜ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, ilzam suretiyle onlara de ki; İbadette Âllâh'a ortak koştuklarınızı bana gösterin. كَلَّا ۜ Ey insanlar vazgeçiniz, Cenâb-ı Hakk'ın azametine karşı gelmeyiniz. بَـلْ هُـوَ اللّٰهُ الْعَزِيـزُ الْحَكِيمُ Bilakis ibadete lâyık ve müstehak ancak o Âllâh-û Teâlâ'dır. Yegâne gâlip ve her şeyi hikmetle idare eden ancak Âllâh'tır.

28- وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَآفَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem seni ihtiyar, intihab ettik اِلَّا كَآفَّةً لِلنَّاسِ ancak bütün insanlar için. (Evvelki peygamber yalnız bir kavme, beldeye gönderilmişlerdi,) Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in nübüvveti ise bütün kâinâtta şâmildir. بَشِيرًا وَنَذِيرًا Mü'minleri tebşir ediyor cennet ve nimetler ile. İnkâr edenleri de Azab-ı İlâhi ile korkutucu olarak gönderdik buyuruyor. وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ Fakat çoğu insanlar (risâletini tasdik etmezler ve Cennet, Cehennemin gerçek olduğunu) bilmezler.

29- وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ Yine onların, istihza tarikiyle "doğru ise nerede bugün hemen görelim" diyorlardı. "Nerede bu azap, senin dediğin kıyamet? اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ Eğer sizin söylediğiniz doğru ise."

30- قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ

قُلْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların suallerine böyle cevap ver. لَكُمْ Sizlere مِيعَادُ يَوْمٍ bir miâd, gün var ki kıyamet günüdür. لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً Bir lahza ondan geri kalmaz, وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ bir lâhza da evvel gelmez.

31- وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرٰى اِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا اَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا İnkâr edip kâfir olanlar dediler ki; Mademki siz son peygamberi tasdik ediyorsunuz, (ehli kitap olan yahudile-

re söylüyorlar.) لَنْ نُؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذِی بَیْنَ یَدَیْهِ "Öyleyse biz, ne bu Kur'an'a imân ediyoruz ne de elinizdeki Tevrat'a imân ediyoruz. Her ikisini de inkâr ediyoruz" dediler. Böyle dedikten sonra Halik-i Kâinat, Habibine onların akibetini gösteriyor. وَلَوْ تَرٰٓی Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, görürsün اِذِ الظّٰلِمُونَ bu zalimler, küfre varmış olan insanlar, kıyamette halleri, مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ Rableri huzurunda mevkûf durdurulduğu zaman, یَرْجِعُ بَعْضُهُمْ اِلٰی بَعْضِ الْقَوْلَ birbirini suçlayarak söz atarlarken bir görsen. یَقُولُ الَّذِینَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِینَ اسْتَكْبَرُوا Zayıf sayılanlar, derlerdi, imânı kibirlerine yediremiyen reislerine. لَوْلَٓا اَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِینَ "Siz olmasaydınız, elbette biz inanan insanlar olurduk" derler.

32- قَالَ الَّذِینَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِینَ اسْتُضْعِفُوٓا اَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدٰی بَعْدَ اِذْ جَٓاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِینَ

قَالَ الَّذِینَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِینَ اسْتُضْعِفُوٓا اَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدٰی O imânı kibirlerine yediremiyenler, zayıf sayılanlara (kıyamet gününde;) "Size hidayet geldikten sonra sizi ondan biz mi çevirdik? بَعْدَ اِذْ جَٓاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِینَ Hayır! Siz kendiniz mücrimlerden oldunuz" diyeceklerdir.

33- وَقَالَ الَّذِینَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِینَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الَّیْلِ وَالنَّهَارِ اِذْ تَاْمُرُونَنَٓا اَنْ نَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَنَجْعَلَ لَهٗٓ اَنْدَادًا ؕ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ ؕ وَجَعَلْنَا الْاَغْلٰلَ فِٓی اَعْنَاقِ الَّذِینَ كَفَرُوا ؕ هَلْ یُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا یَعْمَلُونَ

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ
(Buna karşılık) zayıf sayılanlar, kibirlerine yediremeyenlere; "Hayır! Gece gündüz işiniz hilekârlıktı. إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللهِ Siz daima Âllâh'ı inkâr etmemizi, O'na ortaklar koşmamızı bize emrederdiniz" derler. وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا Âllâh'ı şerik ve nazir yapmamız için bizi sevk ederdiniz. وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ Artık azâbı gördüklerinde, pişmanlıklarını içlerine atarlar. وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا Biz de o küfredenlerin boyunlarına, (ateşten) demir halkalar takarız. هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Onlar ancak (dünyadaki) amellerinin cezasını çekeceklerdir.

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ **-34**

وَمَا أَرْسَلْنَا Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu müşriklerin seni tekzib etmelerinden üzülme. Senden evvel gelen peygamberlere de o zamanın inkâr edenleri zahmet vermişlerdir. Onlar sabretmişler, sen de sabret. وَمَا أَرْسَلْنَا Göndermedik biz فِي bir memlekete قَرْيَةٍ bir peygamber مِنْ نَذِيرٍ ancak إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا refah içinde varlıklı olan. Yâni zenginler ve reisler, peygamberlere diyorlardı. إِنَّا "Bizler بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ size gönderilmiş olan kitâba imân etmiyor, inkâr ediyoruz" dediler.

وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ **-35**

وَقَالُوا Yine mütereffih, refah içinde, zengin olanlar ve reis olanlar diyorlardı. نَحْنُ Bizler أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا daha çok mal ve evlât sahibiyiz. (Demek istedikleri; Mademki Âllâh, bize mâl ve evlât

dünyada vermişse, aynen ahirette de bize verecektir.) وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ Biz azâba uğratılacak da değiliz derlerdi.

36- قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

قُلْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu dalâlette olanlara de ki; إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ Malın çokluğu, rızkın genişliği Âllâh'ın rızasına delâlet etmez. وَيَقْدِرُ Dilediğine bol rızık verir ve dilediğinin darlaştırır. وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ Halk bunu bilmez, zengin oldu mu bir nimet gibi zanneder. Zenginlik nimet olsaydı, Âllâh düşmanlarına ihsan etmezdi. Mal ve evlâd çokluğu insana, şeref ve keramet verir sanırlar. Hâlbuki bu umumiyetle istidrâc içindir.

37- وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ

وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ Ey mâl ve evlâda mağrur olanlar. Elinizdeki mal ve evlâdlarınız, بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَىٰ huzurumuzda size bir yakınlık sağlamaz çünkü yolunda sarfetmiyorsun. إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا Ancak mal ve evlâd kimlere fayda verir? Âllâh'a yaklaştırır, imân edip de sâlih amel işleyenler müstesnâ. فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضِّعْفِ Onlar, yaptıkları amellerine karşılık kat kat mükâfatlandırılır. (Cenâb-ı Hak'kın verdiği mükâfat; en azı bire ondur, bire yetmiş, yedi yüz ve bigayrı hisâb verir.) بِمَا عَمِلُوا

وَهُمْ فِى الْغُرُفَاتِ اٰمِنُونَ Onlar cennetin köşklerinde huzur, güven içinde emniyette olacaklardır.

Onun mukabili rahmet âyeti bahsinden sonra, azab âyeti gelir.

38- وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِى اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُولٰٓئِكَ فِى الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ

وَالَّذِينَ O kimseler ki يَسْعَوْنَ sâ'y ediyorlar. فِى اٰيَاتِنَا Yâni iptâli. اٰيَاتِنَا Bizim âyât-ı beyyinâtımızı kâfi görmüyorlar. مُعَاجِزِينَ Onlar ki Kur'an'ı beğenmiyor ve Kur'an'ın sahibini de ondan intikam alamayacağında aciz zanneder. Onların cezası da! اُولٰٓئِكَ فِى الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ Onlar da azapla yüz yüze bırakılacaklardır.

39- قُلْ اِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَهٗ ۚ وَمَٓا اَنْفَقْتُمْ مِنْ شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهٗ ۚ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

قُلْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, söyle onlara. اِنَّ رَبِّى Muhakkak benim Rabbim يَبْسُطُ الرِّزْقَ bestediyor, kısmeti geniş yapıyor لِمَنْ يَشَٓاءُ istediği kuluna (imtihan olarak.) مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ Ve (dilediğinden de) rızkı kısar, (bu da imtihan içindir.) وَمَٓا لَهٗ ۚ اَنْفَقْتُمْ Ey insanlar biliniz ki neyi infak ederseniz, zekât veya sadaka olsun. Yani Âllâh rızası için her neyi verirseniz, zannetmeyiniz malınızdan noksan olur. مِنْ شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهٗ ۚ Âllâh, onun halefini ihsan eder. Âllâh, onun yerine (daha iyisini) verir. Mal, zekât, sadaka vermekle, hacca gitmekle noksan olmaz. (Bağın budanmasına benzer, daha ziyade mahsûl olur.) وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ O rızık verenlerin en hayırlısıdır.

Bir Hadis-i Kutsi'de, Âllâh-û Teâlâ der ki; "Benim yolumda in-

fak et ki dünyada ve âhirette sana onun iki mislini infak edeyim" buyurulmuştur.

Bu âyet delâlet eder ki; Âllâh için infak edilen mal noksan olmaz, infak ettikçe halefi gelir.

Bir hadis-i şerifte; "Kulların sabahladığı hiçbir gün yoktur ki iki melek inerek birisi; (Âllâh'ım sadaka verene malının yerine mal ver.) Diğeri; (Vermeyene telef ver) diye dûâ etmesin" buyurulmuştur.

Malın çoğalmasını isteyen, âyet ve hadise nazaran ihsan etsin. Çünkü ekilen tohuma benzer, ektiği için ziyadesiyle biçer.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî Kaddasâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor. Eğer Âllâh için can verirsen, elbette Âllâh sana can ruh verir. Âllâh için canını fedâ edene, Âllâh da ona hayat-ı maneviyesini ihsan eder. Âllâh için malını feda edene, Âllâh da ona mal ihsan eder.

40- وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اَهٰٓؤُلَآءِ اِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara hatırlat. O gün ki bütün mahlûkat hepsini, (idare edenleri ve edilenleri,) Âllâh mahşere toplayacak. ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اَهٰٓؤُلَآءِ اِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ Sonra meleklere, "bunlar size mi tapıyorlardı?" diyecek.

41- قَالُوا سُبْحَانَكَ اَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ ۚ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ ۖ اَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ

قَالُوا سُبْحَانَكَ اَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ ۚ Melekler, "(Ey Rabbimiz! Biz), Seni (şirkten) tenzih ederiz (ve Mâbudumuz) ancak Sensin.

Onlarla alâkamız yok. Onlar, nefs-i hevâsına mağrur olup yapmışlar. Biz, onların yaptıklarından razı değildik. بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ Belki onlar, cinlere (şeytanlara) tapıyorlardı. اَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ Pek çoğu onlara inanmışlardı" diyeceklerdir.

42- فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۜ وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ

فَالْيَوْمَ Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Bugün kıyamet günüdür. لَا يَمْلِكُ Mâlik olmaz, بَعْضُكُمْ birinizin diğerine. لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۜ Bir fayda ya da bir zarar vermeye gücü yetmez. وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا Nefislerine zulmedip de meleklere, İsâ ve Üzeyir Aleyhisselam'a şirk koşanlara. ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي "Tadınız, ateşin azabını tadın. كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ Yalanlamakta olduğunuz, onun hakikatını tekzip ederdiniz" diyeceğiz.

43- وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ ۚ وَقَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ مُفْتَرًى ۚ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

وَإِذَا Ne zamanki تُتْلَىٰ okunur عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا onlara âyetlerimiz, بَيِّنَاتٍ vâzıh olan âyetler. قَالُوا Onlar kendi aralarında diyorlardı. مَا هَٰذَا إِلَّا رَجُلٌ "Bu öyle bir kişidir ki يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ istiyor ki çevirsin yüzünüzü. Âbâ-u ecdâdınızın ibadet ettiği mâbudunuzdan sizi çevirmek istiyor." آبَاؤُكُمْ ۚ وَقَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem için diyorlardı. مُفْتَرًى ۚ Hakikatı yok, إِفْكٌ iftira edilmiş, böyle bir şey yok derler-

di. (Böyle diyecek ki kâfir olsun. Kâfir olması lâzım ki cehennem dolsun.) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا Küfürde kalanlar diyorlardı, لِلْحَقِّ Kur'an hakkında. لَمَّا جَاءَهُمْ Ne zamanki Kur'an-ı Azimüşşân geldi, Kur'an hakkında diyorlardı. إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ "Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir" dediler.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, nübüvvetten önce bile o kadar doğru idi ki kendi aralarında "Muhammedenil Emin" diyorlardı. Hatta icap ettiği zaman, zenginleri kasasının anahtarını verir, lüzum ettiği kadar al derlerdi. 40 sene böyle aralarında olduğu halde, nübüvvet gelişinden sonra nasıl olur da sihirbazdır diyorlar? Böyle iftira ediyorlar.

44- وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ

وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ Biz Azimüşşân, onlara bir kitap göndermedik. Okuyup şirkin putlarını öğrenecekleri kitaplar vermedik. يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ Ve senden önce kendilerine, azabla inzar eden bir peygamber göndermemiştik. Yâni bu iftiraları nereden çıkarıyorlar?

45- وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ

وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ Yine tesellidir. Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu müşriklerin iftiralarından müteessir olma. Onlardan öncekiler de (peygamberlerini) inkâr etmişlerdi.

وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ Bunlar, onlara verdiklerimiz (kuvvet, uzun ömür, evlâd ve servet)in

onda birine bile erememişlerdir. (Böyle iken) Peygamberlerimizi tekzib ettiler de (bak) inkârı nice oldu. (Nasıl helâk oldular!)

46- قُلْ اِنَّمَا اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ ۚ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا ۗ مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ ۭ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ

قُلْ اِنَّمَا اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ ۚ Bir mesele müşavere edileceği zaman cemaat çok olur, yüzü geçerse, onlar birbirine maksatlarla hedefi değiştirirler, hakikat meydana çıkmaz. Müşavereyi yapan yine dört beş kişiyi geçmez. Halik-i Kâinat, buyuruyor onlara. Toplu olarak değil, toplu olursa garez içine girer. Bir kişi yahut iki kişi baş başa olun düşünün. "40 senedir biz bu zat'tan bir yalan duyduk mu? Yine bu zatın şâirliğini duyduk, dinledik mi? Yine kırk senedir sihirbazlığını gördük mü? Hayır, öyle ise insaf etmeli. Niçin bu iftiralar yapılıyor?"

Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, de ki; Ben ancak şu iki şeyden biri ile öğütle irşat edeyim ki اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا ۗ buradan (mücadele ve taklidi bırakarak) sırf Âllâh için ikişer ikişer ve birer birer karşımda durmanızı, aranızda tefekkür ediniz. مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ ۭ Sizin yanınızda hemşehriniz olan (Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'de) bir delilik, cinnet gördünüz mü? Hayır, öyle ise biliniz ki اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem ancak nezir ve beşirdir. Âllâh-û Teâlâ tarafından gönderilen bir peygamberdir. Sizi inzar ediyor korkutuyor. لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ O (daimâ sözünde sadık.) Sizi, önünüzde olan şedid azaptan korkutucu bir Peygamberden başkası değildir.

47- قُلْ مَا سَاَلْتُكُمْ مِنْ اَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

قُلْ مَا سَاَلْتُكُمْ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, yine delil olarak onları ikna etmek için. Sizden hiçbir şey talep ettim mi? مِنْ اَجْرٍ Sizden bir ücret istemişsem, فَهُوَ لَكُمْ ecriniz sizin olsun iâde edeyim. اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ ۚ Benim ücretim yalnız Allâh'a aittir. وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ O, her şeye şahittir. (Benim sıdkımı ve hulûsumu bilir.) Dersler, Ulûmu Diniyeye ait olan her şey, eğer para ecr-i ücret ile olursa daimâ bir gubar altında kalır. Selef-i Sâlihin dersler için ücreti tensip etmemişler hatta hükümetlerden bile almamışlar.

48- قُلْ اِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ ۚ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

قُلْ اِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ ۚ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Rabbin, (kullarından dilediğine) hakkı ilka eder. Embiya ve evliyalar da tebliğ eder izah ederler. عَلَّامُ الْغُيُوبِ O, bütün gayıpları bilir, (hiçbir şey O'na gizli kalmaz.)

49- قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ De ki; Hak geldi, İslam, Kur'an'dır. وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ Artık batıl ne bir şey ortaya çıkarabilir, ne de geri getirebilir.

Yavaş yavaş kâfirlerden de küfür zâil olmaya başlamıştır. Yahudiden yadudilik de zâil olmaya başlamıştır. Nasıl ki Müslümanlar zaif olmuşlar dinlerinde, onlar da zaif olmuştur. Bugünkü masonluk, bunlara muhaliftir. Bütün dinleri kaldırmak istiyor. Yavaş ya-

vaş onlar da o hallerden çıkmıştır. Bir putu göstersen, puta karşı ibadet etmez. Tarihi bir şeydir der, bırakır bir tarafa.

50- قُلْ اِنْ ضَلَلْتُ فَاِنَّمَا اَضِلُّ عَلٰى نَفْسِىۚ وَاِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِٓى اِلَيَّ رَبِّىۜ اِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ

قُلْ اِنْ ضَلَلْتُ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, Kureyşliler haber gönderdiler. Bu ne yapıyor, âbâ-u ecdadının dinini kaldırıyor. Bunun neticesi ona birçok zarar dokunur. Onun yolu doğru değildir. Baba ve ecdadının putlarına mâni olmasın diyerek târizde bulundular.

قُلْ اِنْ ضَلَلْتُ Eğer sizin dediğiniz gibi ben doğru değilsem, dalâlette isem. فَاِنَّمَا اَضِلُّ عَلٰى نَفْسِىۚ Eğer (haktan) saparsam, kendi aleyhime sapmış olurum. وَاِنِ اهْتَدَيْتُ Eğer ben hidayet üzere isem ki doğrusu budur. فَبِمَا يُوحِٓى اِلَيَّ رَبِّىۜ Rabbimin bana vahyettiği Evâmir-i İlâhiye'dendir. اِنَّهُ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû سَمِيعٌ her şeyi işitiyor قَرِيبٌ ve ümitlerine yakındır. (Cenâb-ı Hak, bize şah damarımızdan daha yakındır.) Âllâh ile beraber olan insan eğer yerde bile olsa kadr-i meziyet itibariyle gökte gibidir. Âllâh'ın rahmeti muhsinlere yakındır.

Yunus Aleyhisselam'ın mirâcı, denizin dibinde idi. Benim miracım ise Sidretil Müntehâ'de idi. Fakat Âllâh-û Teâlâ'ya kurbiyet hakkında hiçbir farkı yok.

Âllâh'a yakınlık, benliğinden varlığından kurtulmaktır. Kalbinde, Âllâh'tan başka bir şey kalmasın.

51- وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَاُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍۙ

وَلَوْ تَرٰٓى Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu kâfirlerin ahiretteki korku ve dehşetlerini bir görseydin. اِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَاُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ Hiç kaçacak yerleri yoktur, yakın bir yerden yakalanmışlardır.

52- وَقَالُوٓا اٰمَنَّا بِهٖ ۚ وَاَنّٰى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ۚ

وَقَالُوٓا اٰمَنَّا بِهٖ ۚ (İş işten geçtikten sonra) ona, (peygambere veya bâ'se) inandık diyecekler. وَاَنّٰى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ۚ Fakat uzak bir yerden (âhiretten dünyaya gelip) imâna el sunmak nasıl mümkün olabilir?

Bir kimse tam ölüm yaklaştığı, ölüm halinde imân ederse o imân-ı yeistir. O imânın Nezd-İlâhi'de kıymeti yoktur. Çünkü gayba imân ile mükellefti. Gayba inanmadığı için, gideceği yeri gördükten sonra imân etmenin faydası kabulü mümkün olmuyor.

53- وَقَدْ كَفَرُوا بِهٖ مِنْ قَبْلُ ۚ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ

وَقَدْ كَفَرُوا بِهٖ مِنْ قَبْلُ ۚ Onlar, küfür ettiler. İmân etmediler Âllâh-û Rasûlûllâha, kitâba. مِنْ قَبْلُ ۚ Bundan evvel, ahiretten evvel dünyada imân etmediler. وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ Gaybe atarlardı sözü. (Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem ve azabı) inkâr etmişlerdi. Uzak bir yerden (uzak bir yer dünyadır) (hakikatı bilmeksizin, mücerred zanla) gaybı dillerine dolamışlardı. (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem için şairdir, sahîrdir, kâhindir yahut bâ's, Cennet Cehennem yoktur, demişlerdi.)

54- وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِاَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ ۚ اِنَّهُمْ كَانُوا فِى شَكٍّ مُرِيبٍ

وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ Hâil oldu, hâciz oldu بَيْنَهُمْ onların arası ile. وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ Onların arzu ettiği imân, nedamet, pişmanlıkla onların arasında perde hâsıl oldu. Ümit ettikleri yerine gelmedi, küfür üzerine azaba giderler. كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ Nasıl ki onların eşyaları eşbahları. Bundan evvel ümmetlerin kâfirleri de imân ettikleri halde, ye'is olan imânları kabul olmadı. Tıpkı bundan önce benzerlerine yapıldığı gibi. إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ Onlar şek ve şüphede, imân etmediler dünyada. Bugün cezasını görecekler. Zira hepsi (kıyamet ve azap hakkında) kuvvetli bir şek içindeydiler.

İnkâr edenlerin o gün ahirette arzu ettikleri şey, o günkü imanlarının faydasını görmek, böylece ateşten kurtulmak, cennete kavuşmak veya tekrar dünyaya gönderilip iyi hareket ve davranışlarda bulunmak gibi boş temennilerdir.

سُورَةُ فَاطِرٍ ﴿٣٥﴾ FÂTIR SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Sûrenin başında **Elhamdülillâhi fâtırıssemêvâtı** geçtiği için, Sûreyi Fâtır denilmiştir.

Bu süreyi celile; 45 âyet, 97 kelime, 3130 harften ibârettir. Hâlik-i Kâinat, kendine ta'zimen ve ümmete tâlimen hamdü senâ buyuruyor. Cenâb-ı Hak'kı zikir, en büyük bir nimettir.

1- اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُولِٓي اَجْنِحَةٍ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَٓاءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ Hamdü senâ nereden gelirse, kim yaparsa, kime yapılırsa, لِلّٰهِ Âllâh'a mahsustur. Çünkü kimi senâ etsen, onun Hâlik'i, Âllâh'tır. Hangi sanatı sevip takdir etsen, yine Âllâh'a dayanır. فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Gökleri ve yeri ademden yoktan var eden, halk eden Âllâh'tır. جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا O Âllâh ki melekleri vesile, elçi yapmıştır, peygamberleri ve sâlih kulları arasında. اُولِٓي اَجْنِحَةٍ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ Meleklerin nev'ileri var, bir kısmı kanat sahibidir. İkişer, üçer, dörder kanatlı elçiler. يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَٓاءُ O, ya-

ratmada (istediğine) dilediği kadar fazla verir. إِنَّ اللهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ Şüphesiz Âllâh, her şeye kadirdir gücü yetendir. قَدِيرٌ

Cibril-i Emin, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e geldiğinin bir defasında, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem demiş ki; "Ben, seni şeklinde görmek istiyorum." Mâlum ya Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in, beşeri olan vücudu müteessir olmaması için Cibril-i Emin insan şeklinde gelirdi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Cibril Emin'e ben seni gerçek şeklinde görmek istiyorum dedi. Cibril-i Emin de "efendim, beşeri vücudunuz tahammül etmez de rahatsız olursunuz" deyince, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem istediğini tekrarlamış. Ve Cibril-i Emin bir kanadı şarkta, bir kanadı garpta acayip bir şekil alınca, hakikaten Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem biraz müteessir olmaya başlayınca şeklini değiştirmiş ve Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i kucaklamıştır.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî Kaddesâllâhû Sirrahülaziz buyuruyor. Cebrail Aleyhisselam'ın böyle gerçek şekli kanatları zuhur ettiği zaman, beşeri vücud müteessir oldu. Fakat Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, Hakikat-ı Muhammediyye'yi gösterse idi, kıyamete kadar Cibril-i Emin kendine gelemezdi.

2- مَا يَفْتَحِ اللهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۚ وَمَا يُمْسِكْ ۙ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ ۗ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

مَا يَفْتَحِ اللهُ لِلنَّاسِ Her neyi ki Âllâh CelleCelâlûhû, insanlara fütuhat vermiş, ihsan etmiş مِنْ رَحْمَةٍ rahmetten. Her ne ki ne rahmeti, Âllâh bir insana takdir etmişse, فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۚ hiçbir kimse onu imsak edemez, o gelip yerini bulur. وَمَا يُمْسِكْ Herhangi bir

rahmeti, Âllâh (CelleCelâlûhû) bir kulunda tutmuşsa vermemişse, فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ O'nun tuttuğunu ondan sonra salıverecek de yoktur. وَهُوَ O'dur ancak O'dur. الْعَزِيزُ Galip, mağlup olmayan galip. الْحَكِيمُ Her şeyi yerli yerinde halk eden hikmet sahibidir.

3- يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ

(Mekkeyi Mükerreme'de nâzil olan âyetler, **"yâ eyyûhennâsû"** ile başlıyor. Medineyi Münevvere'de nâzil olan âyetler de **"yâ eyyühellezîne êmenü"** ile başlıyor.)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ Ey insanlar, nisyandandır, ahdini unutmuş. اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ Hâlik-i Kâinat'ın size verdiği nimetleri hatırlayın. Bir de bütün nimetlerin fevkinde, sizi en kıymetli bir peygambere ümmet etmiştir. هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ Âllâh-û Teâlâ'dan gayri hiçbir yaradan var mıdır ki gökten ve yerden sizi rızıklandırsın? لَا Yoktur, إِلَٰهَ bir mâbûd إِلَّا هُوَ ancak hakiki Mâbûd, O'dur. فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ Ey insanlar niçin, nasıl oluyor da Hak'tan yüzünüzü çeviriyorsunuz?

4- وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ

وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ Ey Habibim Ekmelerrusul Sallâllâhû Aleyhivesellem, eğer müşrikler seni tekzip ederlerse. فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ Senden önceki peygamberler de tekzib olunmuşlardı. (Onlar sabr-ı tahammül etmişler, sen de sabr-ı tahammül et. Onlara Ben, yardım ettiğim gibi sana da yardım eder, düşmanlarını kah-

rederim.) وَاِلَى اللهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ Bütün işler yalnızca Âllâh-û Teâlâya döndürülecektir.

5- يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۪ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ

يَا اَيُّهَا النَّاسُ Ey insanlar اِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ biliniz ki Âllâh'ın va'dı haktır. (Haşir ve ceza ile ilgili dirilme) va'dı gerçektir. فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۪ Dünyanın hayâtı, mâl-ı serveti sizi aldatmasın. Sakın dünya hayatı sizi mâğrur etmesin. وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ Garur, şeytânın lâkâbıdır. Çünkü insana gurur verir. Garur olan şeytan, sizi mağrur etmesin Âllâh'ın lütf-u keremiyle! Düşman kuvvetlidir, zayıf noktayı bulduğu zaman gelir. Şeytan der ki; "Âllâh erhâmer-rahimindir. Âllâh, kulunu affeder. Yapacağını yap, o seni affeder" diyerek iğvâ verir. O mağrur şeytan, Âllâh'ın affına güvendirmek suretiyle sizi kandırmasın.

6- اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۭ اِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ اَصْحَابِ السَّعِيرِ ۭ

اِنَّ الشَّيْطَانَ Muhahakkak şeytan لَكُمْ عَدُوٌّ size düşmandır, فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۭ siz de onu düşman bilin. (Şeytan çok defa insanı ibadete sevk eder) fakat maksadı onu dalâlete düşürmektir.

Muâviye Radıyâllâhû Anh, Rasûl-û Ekrem'in kayınbiraderi olduğu için Rasûl-û Ekrem'in devlet hanesine rahatlıkla gelir giderdi çünkü kardeşi orada. Zeki bir insan olduğu, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de saçını ve sakalını traş ettirmeye münasip gördüğünden, bu vazifeyi ona vermişti. Yazısı da gü-

zel olduğundan, vahiy kâtipliği de yapıyordu. Âshab-ı Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, hepsi de ehli Cennet'dir, âyetle sabittir. Âyet-i kerimede Cenâb-ı Hak buyuruyor. وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى Hepsine Âllâh, hüsnâyı va'detmiş ki Cennet'tir.

اِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ Şeytan, sizi davet eder kendi cemaatına. لِيَكُونُوا مِنْ اَصْحَابِ السَّعِيرِ O, kendisine tâbi olanları cehennemlik olsunlar diye, (heveslerine ve dünyaya meyle) dâvet eder.

Şeytanın gururundan kurtulmak ancak Cenâb-ı Hak'ka itaata devam etmekle olur.

İmam-ı Kuşeyri ise buyuruyor; Şeytandan kurtulmak ancak Âllâh'ın istiânesiyle olur, yardımı ile olur. Cenâb-ı Hak'ka iltica etmek **Eûzûbillahi mineşşeytanirracim** Yâ Rabbi, şeytandan sana sığınırım demek lazımdır.

7- اَلَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ

اَلَّذِينَ كَفَرُوا Onlar ki küfretmişler, (küfür setir manasınadır. Çünkü hakkı setrediyor, (örtüyor,) kabul etmiyor.) Onlar ki hakkı setretmişler, şeytanâ tâbi olmuşlar. لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ Onlara şedid bir azap var ki azab-ı cehennemdir. وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Onlar ki imân etmişler ve imânını da âmâl-i saliha ile takviye etmişler. Bunun da mükâfatı, لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ onlara Mağfirat-i İlâhiye var. Kusurları olanların kusurları setredilir. Ecr-i kebir olan Cennet de vardır. Mağfiret, imâna mukabildir. Ecr-i

kebir de âmâl-i salihaya mukabildir. Âmâl-i saliha insanın derecesini yükseltiyor.

8- اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَاٰهُ حَسَنًا ۘ فَاِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِىْ مَنْ يَّشَآءُ ۖ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ ۘ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ بِمَا يَصْنَعُوْنَ

اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَاٰهُ حَسَنًا ۘ Fena âmâli kendisine tezyin olunan, güzel gösterilip de onu güzel gören kimse, (kötülüğü hiç istemeyen kimseye benzer) mi? Amellerinin güzelini, çirkininden temyiz eden kimse gibi midir?) فَاِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِىْ مَنْ يَّشَآءُ Şüphe yok ki Âllâh-û Teâlâ dilediğini dalâlette alıkor, dilediğini de hidayete erdirir. فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ ۘ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, o halde dalâlette kalanlara karşı nefsin hasretlerle geçmesin, (esef etme üzülme.) اِنَّ اللّٰهَ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, عَلِيْمٌ بِمَا يَصْنَعُوْنَ onların bütün işlediklerine âlimdir.

9- وَاللّٰهُ الَّذِىْٓ اَرْسَلَ الرِّيٰحَ فَتُثِيْرُ سَحَابًا فَسُقْنٰهُ اِلٰى بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَاَحْيَيْنَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۘ كَذٰلِكَ النُّشُوْرُ

وَاللّٰهُ الَّذِىْ O Âllâh'tır ki kemâl sıfatlariyle muttasıf. Vahdâniyetine delâlet eden اَرْسَلَ الرِّيٰحَ rüzgârı gönderiyor. فَتُثِيْرُ Rüzgârı tahrik ediyor, سَحَابًا bulutları فَسُقْنٰهُ اِلٰى بَلَدٍ مَّيِّتٍ sevk ediyoruz. اِلٰى بَلَدٍ مَّيِّتٍ Nebatı olmayan ölü bir bölgeye, su olan bulutları sevk ederiz. فَاَحْيَيْنَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۘ Ondan sonra toprağa yeşillikle hayat veririz. كَذٰلِكَ النُّشُوْرُ Ölülerin yeniden dirilmesi de böyle olacaktır.

Ehli mânâ başka mânâlar da vermişler. Bir insanın kâlbinde

Zikrullâh olmazsa, o kâlp ölü demektir. Bir kâlpte istidat varsa, ehli hâlin telkin-i tasarrufu ile o ölü kâlp hayat bulur.

10- مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ ۚ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ Kim izzet isterse, (Âllâh-û Teâlâ'dan istesin.) Bilsin ki bütün izzet, Âllâh-û Teâlâ'nındır. Aziz, Âllâh'tır. İzzet, Âllâh'a mahsustur. Âllâh istediğini aziz, dilediğini zelil yapar. Tezekkür tefekküre girer. Tezekkür; Âllâh'ı hatırlamak, devam ede ede nihayet tefekküre başlar. Kâlpte bir tefekkür hâsıl olur. Esmâ-i Hüsnâ'nın her bir isminde, Cenâb-ı Hak'kın azameti bulunduğundan devamını muvafık görmüşler. Mânâsını bilerek okumak daha iyi olur. Nihayet tefekküre varır. İnsan her halinde fakirdir, Cenâb-ı Hak'ka muhtaçtır. İnsan ne olursa olsun her halinde Âllâh'a muhtaçtır. Âllâh'a iltica edene Âllâh, sıfatını giydirir ki aziz olur. إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ ۚ Aziz'e mû'ti olmak taatledir. Cenâb-ı Hak, tâatı beyan ediyor. Biri imân, diğeri de ameldir. إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ Tayyib olan kelimeyi **Lâ ilâhe illellâh** demişler. Yahut **"Sübhânâllâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illellâhü vellahü ekber"** denilmesidir. Çünkü bunun da içinde **Lâ ilêhe ilellâh** var.

Bu kelimeler insanın ağzından çıktığı zaman, her biri Makbul-û İlâhi olup Cenâb-ı Hak'ka ref olunca, Cennet'te bir nimet olur.

وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ ۚ Güzel sözler ancak O'na yükselir ve onu da sâlih amel yükseltir. Hatta bazıları da demişler bu âyetin tefsi-

rinde, Kelimeyi Tayyibe Zikrullah'tır. Âmâl-i salihâ da ikâme edilen namazlardır. Bir insan halis niyetle namazlarına devam ederse, itaat eder isyan etmezse işte bu itaat, onun zikrini Âllâh'a kaldırır ref eder. Eğer amâl-i saliha olmazsa o Kelimeyi Tayyibe, Zikrullah yerinde kalır. وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ Onlar ki seyyieleri, şeriate muhalif olan işleri mekri hile ile yaparlar. لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ Şiddetli azaba giriftar olurlar. وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يَبُورُ Onların birbirine yaptığı mekr-i hileler yok olur gider, onları helâke götürür.

Nazm-i Celilin, Enfal sûresinde beyan buyurulduğu vechile Kureyşin, Dâr'un Nedve'de Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem için "hapsedelim veya katledelim yahut sürelim" diye gizlice kurmak istedikleri tuzak sebebiyle nâzil olduğu mervidir.

11- وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا ۚ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ Ey putlara hatta insanlara tapanlar. Âllâh CelleCelâlûhû (önce) topraktan halk etti. Âdem Aleyhisselam babanızdır, onu topraktan halk etti. مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ Ondan sonra da zürriyetini nutfeden halk etti. ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا Ondan sonra da sizi (erkek dişi) çiftler kıldı. وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ Âllâh-û Teâlâ'nın ilmi olmaksızın hiçbir kadın ne gebe kalır ne de doğurur. وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ Uzun ömürlünün ömrünün uzatılması, ömrü az olanın da kısaltılması mutlaka bir kitapta (Âllâh-û Teâlâ'nın ilminde yahut Levh-i Mahfuz'da yazılı.) إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ Şüphe yok ki bunlar, Âllâh-û Teâlâ'ya göre pek kolaydır.

12- وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ İki deniz birbirine müsavi olmaz. هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ Bu tatlıdır harareti keser, içimi kolaydır, susuzluğu keser. شَرَابُهُ وَهٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ Diğeri de çok tuzludur, acıdır (boğazı yakar.) وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا Her ikisinde tatlı ve acı suda da taze et (balık) yersiniz. وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا Ve (inci mercan gibi) takındığınız zinetler çıkarırsınız. وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ Ve o denizlerde gemilerin suyu yararak seyrettiğini görürsün. Tâ ki Âllâh-û Teâlâ'nın fazlından rızkınızı arayasınız ve şükredesiniz.

(Suyu tatlı ve acı olan iki deniz birbirine nasıl eşit değilse, inananla inanmayan insan da birbirine eşit değildir.)

13- يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى ذٰلِكُمُ اللهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ Âllâh-û Teâlâ, geceyi gündüzün içine dâhil eder. وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ Ve kış mevsiminde gündüzü de gecenin içine dâhil eder. وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ Öyle Âllâh ki Güneş'i ve Ay'ı emri altına almıştır. (Bütün bunları yapan) Rabbiniz, Âllâh'tır. (Sizin bâtıl olan mabutlarınız bunları yapabilir mi?) كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى Bunların hepsinin, Ay ve Güneş'in cereyanı

vakt-i muayyene kadar devam ediyor ki (kıyamettir.) ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ İbadet ettiğiniz, işte budur Rabbiniz. Bu kuvvet ve kudret sahibidir, لَهُ الْمُلْكُ mülk O'nundur. وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ O'nu bırakıp da ibadet ettikleriniz, (niyaz edip hacetinizi dilediğiniz putlar) ise bir hurma çekirdeğinin zarına bile mâlik değildirler.

14- إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ ۖ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۖ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ۚ

إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ ۖ Şayet onlara (putlarınıza) dua ederseniz, sizin çağırmanızı işitmezler. وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ۖ (Cansız putlar değil de şayet canlı putlar) faraza işitseler bile size cevap veremezler. وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۖ Kıyamet günü de sizin (onları, Âllâh'a ortak koşmanızı reddederler. وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ۚ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem sana bu malûmatı, habir olan Âllâh veriyor. Sen de onlara haber ver bildir.

15- يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللّٰهِ ۖ وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللّٰهِ ۖ Ey insanlar, siz mutlak bir fakirlik içindesiniz. Âllâh ganidir, hakim O'dur. Hepiniz O'na muhtaçsınız. وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ Zengin ve övülmeye lâyık olan ancak O'dur.

16- إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ۖ

Şayet Âllâh dilerse sizi yok eder ve yerinize (mu'ti) yeni bir halk, (başka bir kavim) getirir.

17- وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيزٍ

Bu, Âllâh-û Teâlâ'ya göre güç değildir. (Yok etme ve yaratma) Âllâh'a zor değildir. İnsan âhireti sermaye bilmeli, dünyayı da onun ticareti. Asıl ahireti kazanmak için geldim, sermayem odur. Bu işi yapayım da sonra namazı kılayım değil, asıl olan namazdır. İbadet sermayedir. Namazı kıl da sonra ticaretine işine devam et. Ahiret re'sül mal olacak, sermaye olacak, dünya umuru onun ticareti olacak.

18- وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى ؕ وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ؕ اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِيْنَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ ؕ وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهٖ ؕ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيْرُ

Kıyametin hâli, hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. Meğer şefaat izni gelirse, o dereceye varan kimseler şefaat ederler. وَلَا تَزِرُ **Vizir**; ağırlık yük demektir. Vezirlere vezir derler çünkü hükümdarın ağırlını çekiyor. Hükümdarın ağırlığı vezirlerin üzerindedir. وَازِرَةٌ Bir günahkâr, وِزْرَ اُخْرٰى başkasının günahını çekmez. Kıyamette herkes kendi günahının ağırlığını çeker. وَاِنْ Eğer تَدْعُ talep ederse مُثْقَلَةٌ ağır yüklü olan bir günahkâr, اِلٰى حِمْلِهَا arkasındaki günahların hamline birisini talep ederse, "gel hatalarımı al" dese. لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ Bu çağırdığı akrabası da olsa ondan bir şey yüklenmeyi kabul etmez. وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ؕ Eğer akraba bile olsa. اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِيْنَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ Ey Habibim senin bu nasihatların, inzar ve tebşiratın kime tesir eder? Rabbinden korkan, gaybi olarak görmeden iman edenler. وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ Namazlarını ikame, dürüst kılanlar. وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهٖ ؕ Namaz kılan ve zekât verenler, Âllâh'tan korkanlardır. وَمَنْ تَزَكّٰى Her kim ki şirkten, hatalardan temiz olursa, فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهٖ ؕ kim (günahlar-

dan) sakınarak temizlenirse, o kendi menfaatına temizlenmiş olur. وَاِلَى اللهِ الْمَصِيرُ Nihayet herkesin rucûu, dönüşü Âllâh'adır.

Burada Âllâh CelleCelâlûhû, Mü'min ile kâfiri anlatmak için bir misâl gösteriyor.

19- وَمَا يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ

Gözü gören ile görmiyen, her ikisi de bir olur mu? Mü'min olan kimseye imânı dolayısıyla, Âllâh CelleCelâlûhû gözüne bir ziya vermiş ahiretini görüyor. Ve ahireti için amel ediyor. Kâfir olanın gözü, kalbi kapanmış da görmüyor.

20- وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ

Zulûmât, karanlık, kâfir karanlıkta olandır. Nur'lu olan da Mü'mindir. Mü'min nûra gider, kâfir de zulmete gider. Nur ile zulmet her ikisi de müsâvi olur mu?

21- وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ

Gölge ile hararet müsâvi olur mu?

22- وَمَا يَسْتَوِى الْاَحْيَاءُ وَلَا الْاَمْوَاتُ اِنَّ اللهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ وَمَا اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِى الْقُبُورِ

وَمَا يَسْتَوِى الْاَحْيَاءُ وَلَا الْاَمْوَاتُ Dirilerle ölüler müsavi bir olur mu? اِنَّ اللهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ Şüphesiz Âllâh CelleCelâlûhû, dilediğine hakkı işittirir. İşittikten sonra da imâna gelir. وَمَا اَنْتَ Değilsin ey Habibim, sen بِمُسْمِعٍ مَنْ فِى الْقُبُورِ kabirde olan ruhu olmayana işittiremezsin. Kâfir olanlar, kabirde olanlar gibidir. Kâfirler, ruhsuz ölüler gibidir.

23- اِنْ اَنْتَ اِلَّا نَذِيرٌ

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sen ancak benim tarafımdan gönderilmiş, imân edenleri cennet ve nimetle tebşir, imân etmeyenleri de cehennem azabı ile inzâr edicisin.

24- اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ

اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ Halik-i Kâinat, Habibine iltifat buyuruyor. اِنَّا Biz Azimüşşân, اَرْسَلْنَاكَ sana olan lütfumuzun kemâlinden, seni bütün mahlûkâta gönderdik بِالْحَقِّ Hak ile Kur'an ve hidayet ile بَشِيرًا tebşir edersin, O'na imân ve itaat edenleri. وَنَذِيرًا İmân etmiyenleri de ebedi azabım ile korkutacaksın. وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ Yok bir ümmet senden evvel, yok idi ki خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ illâ onlara bir peygamber gönderdim. İmân edenler kabul icabet etmişler, imân etmeyenler de küfürde kalmışlar.

25- وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ

وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ Eğer seni tekzib ederlerse (üzülme, müteessir olma.) فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ Onlardan önce gelen ümmetler de peygamberlerini tekzib etmişlerdi. جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ Onlara da peygamberleri, beyyinat, mucize ile gelmişlerdi. وَبِالزُّبُرِ Suhuflarla geldiler, وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ münir kitap olan Zebur, İncil, Tevrat ile geldiler.

26- ثُمَّ اَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۧ

ثُمَّ اَخَذْتُ الَّذِيْنَ كَفَرُوا Sonra o küfredenleri azabım ile alıverdim. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيْرِ Benim azabımın nasıl olduğunu şimdi bilirler.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجْنَا بِهٖ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا اَلْوَانُهَا ؕ **27-**
وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيْضٌ وَّحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيْبُ سُوْدٌ

اَلَمْ تَرَ Görüyorsun ey Habibim, اَنَّ اللّٰهَ Âllâh CelleCelâlûhû vahdaniyete icabet etmiyenleri azaplarından sonra, vahdaniyetin delillerini bildiriyor. اَنَّ اللّٰهَ Âllâh CelleCelâlûhû, اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً gökten yağmur suyunu indirdiğini görmedin mi? فَاَخْرَجْنَا بِهٖ İhraç ettik topraktan, çıkardık o su ile ثَمَرَاتٍ çeşit çeşit meyveler, مُّخْتَلِفًا اَلْوَانُهَا ؕ renkleri muhtelif. وَمِنَ الْجِبَالِ Dağları halkettik, جُدَدٌ بِيْضٌ وَّحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا o dağların aralarında yollar, dereler. وَغَرَابِيْبُ سُوْدٌ Dağlardan (geçen) beyaz, kırmızı değişik renklerde ve simsiyah yollar (yaptık.) Bunlar böyle olduğu gibi, insanlar da böyle damar damar halk olmuştur.

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَآبِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ كَذٰلِكَ ؕ اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ **28-**
مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ غَفُوْرٌ

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَآبِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ كَذٰلِكَ ؕ İnsanları da yerde yürüyen, hayvanları da davarları da böyle (meyve, yollar gibi) muhtelif renkte yaptık. İki insan, iki hayvan olsun birbirine benzemez. Bütün bunların hepsi, kuvvet-i kudret-i İlâhiye dâhilindedir. اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا ؕ Âllâh-û Teâlâ'dan kulları içinde en ziyade korkan âlimlerdir. Âllâh'ı bilmeyen, Âllâh'tan korkmaz. اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ غَفُوْرٌ Şüphesiz Âllâh CelleCelâlûhû mülkünde

azizdir, galiptir. Galibin galibidir. Gafûrdur, tevbe edenlere mêğfiret edicidir.

Aleyhisselâtü vesselâm Efendimiz, Âshabına; "İçinizde hepinizden ziyade Âllâh-û Teâlâ'dan korkar ve sakınırım" buyurmuşlardır.

Kulun, Âllâh-û Teâlâ hakkındaki bilgisi nisbetinde korku ve saygısı artar.

29- إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللهِ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ

إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللهِ Onlar ki Âllâh'ın kitabı Kur'an-ı Kerim'i okuyorlar. (Ve mucibiyle amel ederler.) وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ Namazını ikâme eder âdâb-ı erkânı üzerine. وَأَنْفَقُوا İnfak ediyorlar مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ bizim verdiğimiz, kısmet ettiğimiz maldan infak ediyorlar. سِرًّا وَعَلَانِيَةً Gizli olarak eğer sadaka ve hayrat ise. Ve alâniyeten aşikâre, eğer zekât ise verirler. Böyle yapan kimseler, يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ Âllâh-û Teâlâ'dan ricâ ederler. تِجَارَةً Öyle bir ticaret, sevap ki لَنْ تَبُورَ ebedi olan, zayi olmayan ticareti elde ederler.

30- لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ

لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ Âllâh tevfiye eder, verir onların ücretlerini hem de. وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ Ve lütfundan, onlara fazlasını da verir. إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû günahlarına Gafûr, çok bağışlayan, taatlarına, şükrün karşılığını bol verendir.

31- وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ

وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ Sana kendinden önceki kitapları tasdik eder olduğu halde vahyettiğimiz Kur'an, haktır. إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ Âllâhû Teâlâ, kullarının (her halini) haber alandır görendir.

32- ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ Bu ümmet, Hayrûlümem'dir. Mademki Peygamberimiz, Peygamberân-ı İzâm'ın en büyüğü en hayırlısıdır. O'nun ümmeti de ümmetlerin en hayırlısıdır.

Bu ümmeti üçe taksim ediyor: 1- En iyisi 2- Ortası 3- En sonu

İman varsa imânla beraber günahlar da varsa, ümmetten birisidir. Eğer günahlarla birlikte hayırların da varsa orta ümmet. Eğer hataları yok da yalnız iyilikleri varsa, o da sabikundan olur.

وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ Sonra Biz, o kitâbı kullarımız arasından seçtiklerimize miras verdik. Onlardan kimi kendisine zulmeder, kimi orta (yolda) gider, kimi de Âllâh'ın izniyle hayırlarda öne geçmek için yarışır.

ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ İşte büyük fazilet budur. Ebud Derda Radıyâllâhû Anh'dan rivayet edildiğine göre de; "Sabık, hesap olunmadan Cennet'e girer. Muktesid, hafif bir hesap görür. Nef-

sine zulmeden de hapsolunur. Kurtulacağını zannetmezken sonra ona rahmet yetişir. Bu sâyede Cennete girer" buyurulmuştur.

Bazılarına göre; "Zalimden murad, câhil. Muktesidden murad, ilim öğrenen. Sabıktan murâd da ilim öğretendir."

"Zalim, büyük günahları işleyen. Muktesid, küçük günahları işleyen. Sabık, ne büyük ne küçük günahları işlemeyendir" diyenler de vardır.

Ebu Bekir Verrak diyor ki; "Bu âyet, insanların makamlarına göre beyanda bulunmaktadır. Zirâ kul, üç hasletten biri üzere bulunur. Bunlar ya ma'siyet, ya gaflet, ya tevbedir. Kul isyan ederse zalimlerden, tevbe ederse mutedillerden, tevbesi sahih olur da çok ibadet ederse hayratta ileri gidenlerden olur."

33- جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ

جَنَّاتُ عَدْنٍ Onların mükâfatı dâimi cennet, يَدْخُلُونَهَا içine girecekleri Adn Cennetleridir. (İmân sahibi olduktan sonra ebedi cehennemde hiç kimse kalmaz ancak imanını, küfür ile karıştıranlar cezası kadar cehennem de tasfiye olurlar. Ebedi kalmazlar.) يُحَلَّوْنَ فِيهَا Zinetlenirler cennette. مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا Esâvir; bileziğe derler. Zira orada altın bilezikler takarlar ve incilerle süslenirler. وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ Orada giyecekleri elbiseleri de ipektir.

34- وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ ۖ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ۖ

وَقَالُوا Ehli cennet, cennette derler. الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ Hamdü senâ O Âllâh'a mahsustur ki bizden üzüntüleri ta-

mam ile izâle etti. Öyle bir yere bizi koydu ki ne üzüntü var, ne ihtiyarlık, ne hastalık, ne korku, ne de nimetlerin zevâli var. اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ Muhakkak Rabbimiz, لَغَفُورٌ mübâlâğa ile rahmet edicidir, tevbe edenlere. شَكُورٌ Ameli kabul edicidir, halis amel edenlere.

35- اَلَّذِى اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ

اَلَّذِى O Âllâh ki اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ lütfuyla bizi gerçek ikâmet evine, (cennete) yerleştirdi مِنْ فَضْلِهٖ ۚ lütfu keremiyle. Cennet, Âllâh'ın lütfu iledir. İmân ise ona mukaddimedir. Cennetin nimetlerini ise amel ile mütenâsip verirler. لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ Artık orada bize ne bir yorgunluk dokunacak, ne de orada bize bir usanç dokunmayacaktır.

Kur'ân-ı Azimûşşan'ın âdetidir, ehli cennetten bahsetti mi ehli cehennemden de bahsediyor.

36- وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ ۚ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا ۭ كَذٰلِكَ نَجْزِى كُلَّ كَفُورٍ ۚ

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ ۚ Kâfirler için ise cehennem ateşi vardır. لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا Ölüm ile hükmedilmez ki ölsünler, (cehennemde ölüm yok.) وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا ۭ Cehennem azâbı da biraz olsun hafifletilmez, (azaba da alışılmaz.) كَذٰلِكَ نَجْزِى كُلَّ كَفُورٍ ۚ Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. كَذٰلِكَ Böylece bu şekilde azap veriyor. نَجْزِى Cezalandırırız, كُلَّ كَفُورٍ ۚ küffar-ı nimet edenleri. Küfürde ileri giden her nankörü böyle cezalandırırız.

37- وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ

وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا Ehli cehennem, cehennemde sedâ ederler, Âllâh'a yalvarırlar. Derler ki Âllâh'a karşı; رَبَّنَا Ey Rabbimiz, ey Hâlik'imiz أَخْرِجْنَا bizi çıkar bu cehennemden. Tekrar bir dünya hâlk et, bizi dünyaya gönder. نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ Biz amâl-i saliha ile meşkûl oluruz, Müslüman oluruz. (Pişman olduk diyerek Âllâh'a yalvarırlar fakat ne fayda! Zaman geçti. O zaman melekler lisân ile bunlara derler ki; Siz dünyada iken Cenâb-ı Hak size zaman imkân vermedi mi?) أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ Size dünyada düşünüp bilecek, nasihat kabul edecek kadar ömür vermedik mi? مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ Size öğüt alabileceğiniz kadar bir ömür vermedik mi? Size nezir, (Âllâh azabiyle korkutucu bir peygamber de) gelmişti. فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ Size nezir, uyarıcı da gelmemiş miydi? (Fakat inanmadınız.) Öyle ise tadın (azabı,) zalimlerin yardımcısı yoktur.

(Gelen nezir uyarıcıdan maksat, peygamberler ve kitaptır. Bazıları akıl, ihtiyarlık ve yakınların ölümüyle açıklamışlardır.)

38- إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ Şüphe yok ki Âllâh-û Teâlâ, göklerde ve yerdeki gaybi bilendir. إِنَّهُ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, عَلِيمٌ âlimdir. بِذَاتِ الصُّدُورِ Hiçbir şey O'na gizli kalmaz. O, göğüslerin özünde ne varsa onu da hakkiyle bilir.

(Göklerin ve yerin gaybından murad, orada cereyan eden ve görünmeyen kanunlar, nizamlar ve sistemlerdir.)

39- هُوَ الَّذِی جَعَلَکُمْ خَلَآئِفَ فِی الْاَرْضِ ؕ فَمَنْ کَفَرَ فَعَلَیْهِ کُفْرُهٗ ؕ وَلَا یَزِیْدُ الْکٰفِرِیْنَ کُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِلَّا مَقْتًا ۚ وَلَا یَزِیْدُ الْکٰفِرِیْنَ کُفْرُهُمْ اِلَّا خَسَارًا

هُوَ الَّذِی O Âllâh'tır ki جَعَلَکُمْ yapmış sizi. خَلَآئِفَ فِی الْاَرْضِ Sizi yeryüzünde halifeler, (yöneticiler, yeryüzünün tasarruf ve hakimiyetini elinde bulunduran kimseler) yapan, O'dur. فَمَنْ کَفَرَ فَعَلَیْهِ کُفْرُهٗ Onun için kim inkâr ederse, inkârı kendi zararınadır. وَلَا یَزِیْدُ الْکٰفِرِیْنَ کُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِلَّا مَقْتًا ۚ Kâfirlerin küfürleri, Rableri yanında (kendilerine) gazaptan başka bir şey artırmaz. Kâfir küfründe sa'y ettikçe Gazab-ı İlâhi kat kat olur. وَلَا یَزِیْدُ الْکٰفِرِیْنَ کُفْرُهُمْ اِلَّا خَسَارًا Kâfirlerin küfrü, (kendilerine) ziyandan başka bir şeyi çoğaltmaz.

40- قُلْ اَرَاَیْتُمْ شُرَکَآءَکُمُ الَّذِیْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ اَرُوْنِیْ مَاذَا خَلَقُوْا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْکٌ فِی السَّمٰوٰتِ ۚ اَمْ اٰتَیْنٰهُمْ کِتٰبًا فَهُمْ عَلٰی بَیِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ اِنْ یَّعِدُ الظّٰلِمُوْنَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا اِلَّا غُرُوْرًا

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, küfür, dalâlette inat edenlere söyle. اَرَاَیْتُمْ شُرَکَآءَکُمُ الَّذِیْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ Âllâh-û Teâlâ'yı bırakıp da O'na şerik, ortak ibadet ettiklerinizi gördünüz mü? Haydi, gösterin bana! اَرُوْنِیْ مَاذَا خَلَقُوْا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْکٌ فِی السَّمٰوٰتِ ۚ Onlar, yerden hangi şeyi yarattılar? Yoksa onların göklerin yaratılmasında ortakları mı var? اَمْ اٰتَیْنٰهُمْ کِتٰبًا فَهُمْ عَلٰی بَیِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ Yahut Biz, onlara (taptıkları putları bize ortak koş-

malarını) söyleyen bir kitap mı verdik? بَلْ اِنْ يَعِدُ الظّٰلِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا اِلَّا غُرُورًا Bu sebeple onlar, o kitaptan aldıkları bir delil üzerinde mi bulunuyorlar? Hayır! O zalimler birbirlerine, aldatmaktan başka bir şey va'd etmiyorlar.

Onların bu cehalet, küfürlerinden dolayı yerler ve gökler parçalanırdı. Eğer Âllâh CelleCelâlûhû, vakt-i muayyene kadar tutmayı takdir etmeseydi.

41- اِنَّ اللّٰهَ يُمْسِكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ اَنْ تَزُولَا ۚ وَلَئِنْ زَالَتَآ اِنْ اَمْسَكَهُمَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ بَعْدِهٖ ۚ اِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

اِنَّ اللّٰهَ يُمْسِكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ اَنْ تَزُولَا ۚ Şüphesiz Âllâh-û Teâlâ, gökleri ve yeri nizamları bozulmasın diye tutuyor. وَلَئِنْ زَالَتَآ Eğer Âllâh-û Teâlâ tutmaz, zâil olursa, اِنْ اَمْسَكَهُمَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ بَعْدِهٖ ۚ onların nizamı eğer bir bozulursa, kendisinden sonra hiç kimse onları tutamaz. اِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, كَانَ حَلِيمًا Halim'dir. Cezalandırılmada aceleci değildir. Belki tevbe istiğfar eder, tevbe edenleri meğfiret edicidir.

Yahudi ve hıristiyanlar, birbirlerine "dinleri bâtıldır" diyerek inkâr ediyorlardı. Arada olan müşrikler dediler ki; "Bu iki kabile birbirini iptal ediyorlar. Her ikisinin dedikleri de doğru değildir. Bize bir peygamber gelseydi, biz onlar gibi yapmazdık, biz ciddiyetle imân edeceğiz" demişlerdi. Bunun üzerine, Cenâb-ı Hak buyuruyor.

42- وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ اَهْدٰى مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِ ۚ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ اِلَّا نُفُورًا

وَاَقْسَمُوا Yemin ederlerdi بِاللّٰهِ Âllâh ile. جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ Yeminle-

rinin en kuvvetlisiyle Âllâh-û Teâlâ'ya yemin etmişlerdi. لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ Eğer onlara gelirse bir peygamber, لَيَكُونُنَّ اَهْدٰى مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِ herhangi bir milletten daha çok doğru yolda olacaklarına dâir Âllâh'a yemin etmişlerdi. فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ اِلَّا نُفُورًا Fakat kendilerine nezir, uyarıcı (Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem) gelince, bu onların haktan uzaklaşmalarından başka bir şeyi arttırmadı.

43- اِسْتِكْبَارًا فِى الْاَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ ۚ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِهٖ ۚ فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّلِينَ ۚ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا ۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَحْوِيلًا

اِسْتِكْبَارًا فِى الْاَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ ۚ Bu da yeryüzünde kibirlenmeleri ve kötü fiilleri yüzündendi. Hâlbuki kötü fiil, yalnız sahibini sarar. وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِهٖ ۚ Mekru, hile ancak sahibine avdet eder. Onu helâk eder. Haset eden, ne kadar haset etse Kudret-i İlâhiye ne ise o olur. O haset, onun canına çıkar. Mekri, hile yapan da nihayet o mekir hile onun başına gelir. فَهَلْ يَنْظُرُونَ İmân etmiyorlar da neyi intizar ediyorlar? اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّلِينَ Onlar ancak önceki ümmetler(den peygamberlerini tekzip edenler) hakkında, Âllâh-û Teâlâ'nın sünnetini (cezasını) bekliyorlar. فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların başına kahr-ı gazap gelirse üzülme Âllâh'ın âdetine tebdil-i tahvil olmaz. وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَحْوِيلًا Âllâh'ın âdet-i sünnetinde hiçbir tebdil ve tahvil bulamazsın.

(Âllâh'ın emirlerine isyan edenlere, İlâhi kanun gereğince ancak azap terettüp eder. Nitekim ilk evvel Bedir Vak'asında, onların

70 kişi ileri gelenleri telef oldu. Azap değiştirilmez, vakti de başka vakitlere çevrilmez.)

44- اَوَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَىْءٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ ؕ اِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا

اَوَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ Onlar yeryüzünde gezip (peygamberlerini tekzib eden) kendilerinden önce gelen ümmetlerin, nasıl bir âkıbete uğradıklarını görmüyorlar mı? وَكَانُوا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً Hâlbuki onlar, bunlardan daha kuvvetli idiler. وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَىْءٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ ؕ Ne göklerde, ne de yerde Âllâh-û Teâlâ'yı aciz bırakacak hiçbir güç yoktur. (Âllâh, onları imhâ etti. Elbette senin düşmanlarını da imhâ edecektir.) اِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye âlimdir. قَدِيرًا Her şeye muktedirdir.

45- وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى ۚ فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا Eğer Âllâh, insanları muâheze (hemen cezalandırsaydı) yâni hatanın akabinde Âllâh, tutup da azaplandırırsa bir kimseyi. O zaman yeryüzünde hiçbir hayat sahibi kalmazdı. مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى ۚ Âllâh-û Teâlâ, insanları (şirk ve) masiyetler yüzünden muâhaze etseydi, yeryüzünde hareket eder bir mahlûk bırakmazdı. (Cümlesini helâk ederdi) Fakat takdir olunan bir vakte dek te'hir eder. فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا O va'd olunan

(mukadder) zaman gelince muhakkak ki Âllâh-û Teâlâ, kullarını görür (ve onları amellerine göre cezalandırır.)

Mukadder zamandan murâd; Kıyamet'tir.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rumi Kaddesâllâhû Sirrahülaziz buyuruyor. Ey muhatap, eğer uzağı gören gözün varsa, ehli din ile ehli kin bu dünyada karışıktırlar. Onları tefrik et, ehli din ile beraber ol. Ehli kinden nefret et, onlardan arka çevir. Ehli din ile ehli kin her ikisi de yeryüzü sahnesinde meşkûldürler. Her ikisi de dünyada çalışmaya devam ediyorlar.

Biz bunları nasıl tanıyacağız, ehli din ile ehli kin kimlerdir? Ehli din olanın kâlbindeki imânı, onu dâimâ iyiliğe imana götürür. Adavet düşmanlık yok, daima yumuşak, dâimâ Âllâh-û Rasûlûllah'a meylediyor.

Ehli kin, şekâvetin meyli de dâimâ fitne fesat, hile, halkı aldatmakta. Onun meyli de oradadır. Kulun yapacağı ihtiyarı irade-i cüz'iyesidir. Halk eden, Âllâh'tır. Kulun meyli akabinde, Âllâh iyiliği halk eder. Kulun şekâvet meylinin akabinde de Cenâb-ı Hak, şekâveti halk eder. Ehl-i takvanın kâlbinin meyli, iyiliği yapmaya ve iyiliği tavsiye etmiyedir. Onun kâlbi iyilik tarafında olduğundan, Cenâb-ı Hak lütf-u keremiyle iyilik halk eder.

Erbab-ı şekavetin de kalbinde dâimâ fenalık olduğundan, halka taarruz etmek, malını almak, hilekârlık yapmak tarafına kâlbi meylettiğinden, Cenâb-ı Hak da onun meylettiği ciheti halk ediyor.

Nimet elde iken şükrederse, o şükür nimetini bağlamış olur. Eğer küfran-ı nimet ederse, **inne azâbile şedid** buyuruyor. Azabım da şediddir.

Şükür eden kimselere ziyadesi, Va'd-ı İlâhiye'dir. Küfredenlere de azabım şediddir buyuruyor.

Nasıl ki Halik-i Kâinat halis bir niyetle başını secdeye koyan bir kuluna, "Bana yakın" diye va'dediyor. Âllâh'ın Va'd-ı İlâhi'sinde hulf yoktur.

Cenâb-ı Hak buyuruyor; **"vescüd vakterib"** Secdeye başını koy, bana yakın olursun. Kulun, en ziyade Âllâh'a yakın an, hangisidir? **"ve hûve sâcidin"** Secdede olduğu andır.

Her ne zaman halis olarak, (riyâkârâne değil) başını yere secdeye koydu ise âh-ü figan ederek gözyaşları ile. İşte, Âllâh'a yakin olmak budur.

Haccı ziyaret etmek, muayyen olan binanın etrafında tavaf ederek dolaşmak fakat bunun çok yüksek fevkinde makam var. Rabbül Beyt'i tavaf etmek merdanedir. Edebli olan bu yolun saliklerine lâzım gelen, tam bir güneşi talep etmek yâni erbabı evliyâullahı talep etmek ama tam olanları. Noksan olanları değil.

Cenâb-ı Hak buyuruyor; **Fes-elû ehli zikri in kûntûn lâ te'lemûne.** Bilmediğiniz varsa bilenlerden sorunuz.

Bu zamanda avamlar çok ekseriyette olduğundan, temiz olan bir insan zuhur ettiğinde aleyhine söylemeye başlarlar. Hilekâr olanlar, güneşin ziyasını sevmiyorlar. Onlar, aldatmak için karanlığı istiyorlar.

Kalp olan kimse sarrafın düşmanıdır.

Hilekârlar, kötülüklerini yapadursun. Cenâb-ı Hak, dostlarını muhafaza eder onların arasında. Enbiyayı İzam da düşmanlarla beraber bulunmuşlar. Fakat melekler, onlara duâ etmiştir. Cenâb-ı Hak, yine sevdiklerini muhafaza ediyor. Bir ışığı ki Âllâh yakarsa, kim onu üfürürse onun sakalı yüzü yanar. Hırsız dâima nura düşmandır. Ya Râbbi, Müslümanları halas et onlardan.

Müslümanlara dâimâ münafık olanlar düşman olur. Müslü-

manlara da düşen hal, kemâl-i hilmi metânetle cevap vermeden oradan ayrılması lâzım gelir.

Hüsamettin Çelebi bir gün, Mevlâna'ya diyor ki; Mesnevi dersi verdiğin zaman, ehli hâl olanlar kendi hâli ile mest olurlar. Bazıları da görüyorum ihlâsları yok. Melekleri görüyorum, onlara gelirler imânlarını kazmaya yani tecessüm ediyor onların imânı. Ve onların imân kökleri kazılıyor. Keşfinde böyle görüyor. Mevlâna da aynen söylediğin doğrudur diyor. Mesnevi ki Kur'an-ı Azimüşşân'ın meâlini beyan ediyor. Temiz olan su tatlıdır hakikatta lâkin ehli olmayana kan gibi görünür. Nasıl ki Mûsâ Aleyhisselam'ın kavmine, temiz olan su kan oluyor da içemiyorsa, imân ve amellerinin bozukluğundan temiz sudan içemiyor.

Molla Cami, Mevlânâ için buyuruyor. Buraya noksan gelen burada tamam oluyor. Yani Molla Câmi, ben de burada tamam oldum buyuruyor.

Bu Mesnevi'nin kelimelerine, nefeslerine düşman olanlar baş aşağı cehenneme giderler. Çünkü Kur'ân'a itiraz ediyor.

İn çünîn güftesti Mevlâna'yı mâ
Kâşif-i esrâr hâ-yi Kibriyâ
İn ne necmest û ne remlest û ne hâb
Vahy-i hak, Vellâhü a'lem-i bi's-savâb

سُورَةُ يٰسٓ ﴿٣٦﴾ YÂSÎN SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Sûreye isim olarak verilen "Yâsin" in, genellikle "Ey İnsan" manasına geldiği kabul edilir. Bununla kasdedilen Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'dir. Mekke'de nâzil olan Yâsin sûresi; 83 âyet, 729 kelime, 3000 harften ibarettir. Kur'ân-ı Kerim'de her sûre ve âyetin hassa ve şifâsı olduğundan, bu itibar ile bir âyetin diğer bir âyet üzerine farkı yok. Fakat yalnız mevzu itibariyle farklar olur. Meselâ tebbet yedê Ebu Leheb'ten bahsediyor, yine Kur'an-ı Azimüşşân'dır. Kulhûvellâhû ise hâlis Âllâh'tan bahsediyor. İhlâs sûresi denilmesi, hâlis Âllâh'tan bahsedildiğindendir. Her iki sûrede Kelâmullah'tır. Lâkîn mevzu itibariyle İhlâs sûresinin farkı vardır. İşte Yâsin Süresi de bunlardan birisidir. Birçok hassaları var ki diğerlerinde bulunmuyor.

1- يٰسٓ

Lâfz-ı Kerim'i de Huruf-u Mukattaa'dandır. Âllâhü êlemü bi muradihi ve bizêlîke demişler. Âllâh bilir muradını, biz murada reyimizi karıştırmayacağız. Müfessirin-i İzam'ın ekseriyeti böyle demişler.

Bazılarına göre de Lâfz-ı Kerim, doğrudan doğruya Rasûl-û

Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in mübarek isimlerindendir. "Sen muhakkak (risaletle) gönderilen peygamberlerdensin."

Bir hadis-i şerifte Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, "Benim Kur'an'da yedi ismim vardır. Muhammed, Ahmet, Yâsin, Tâhâ, Müddessir, Müzzemmil ve Abdullah" buyurmuştur.

Yâsin süresinin hassaları; "Kur'an'ın kalbidir." Çünkü Vahdaniyet-i İlâhiye'yi bildiriyor. Risâlet-i peygamberiyeyi bildiriyor. Haşrı, neşri bildiriyor. Bu üç husus, elbette Kur'an'ın kalbidir.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyurmuş; Diğer isimlerinden Kâdiye'dir. "İnsan bir hacete düştüğü zaman tekrar ederse, Lütf-î İlâhiye cereyan ediyor. Dâfia'dır; fenalıkları, hastalıkları def edicidir. (Takdire uyarsa, eğer İlm-i İlâhi de buna bağlı ise okuduğu zaman zail olur.) Muammeme'dir; hayırların sebebi olur. Yâsin sûresi hassaları hakkında birçok hadisler vârid olmuştur.

1-) Ölmek üzere olanların, üzerine Yâsin sûresini okuyun. Eğer şifâ bulup kalkacak hasta ise bir an evvel kalkar. Eğer ölecek ise ölümü rahat gider.

2-) Eğer bir Müslüman halis olarak Yâsin sûresini okumayı itiyad ederse, meğfirete sebep olur.

3-) Kur'an-ı Azimüşşân'da bir sûre var ki sahibine şefaat ediyor, işte o sûre Yâsin'dir.

4-) Bir Müslüman, sabahleyin Yâsin sûresini okursa birçok kolaylıklar hâsıl olur ve birçok fenalıklar da def olur.

5-) Yine Yâsin sûresi geceleyin de okunsa birçok belâ, vesilesi ile def olur.

6-) Kâlbinde bir sıkıntı, kasvet oldu mu, o kimse Yâsin sûresine devam etsin buyurulmuştur.

7-) Eğer Yâsin sûresini, Cuma günü okunmasına devam ederse mağfirete vesile olur.

8-) Eğer kabir ziyaretinde, kabirde olanların ruhuna Yâsin sûresi okunup hediye edilirse, kabirde olanların varsa azaplarının hafiflemesine vesile olur.

Yâsin sûresinin sebeb-i nüzulü ise; Mekke'de iken müşriklerin en kuvvetlileri Ebû Cehil, Şeybe, Velid bin Mugayyire idi. Bunlar devamlı olarak Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e zahmet vererek, "sen peygamber değilsin" derlerdi. Muharebeye orada izin verilmediğinden, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de sabr-ı tahammül ederdi.

Bu müşrikler, Mekke'de Darunnedve'de toplandıkları günün birinde, "Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e ne yapalım?" çaresini müzakere ederek, karar sonunda "nasıl olsa Kâbe'ye gelip namaz kılıyor." Ebu Cehil demiş. "Namazda başını secdeye koyduğu zaman, ben bir taş alıp secdede iken hemen başına vururum." Ve hemen Ebû Cehil, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem namazda başını secdeye koyduğunda elindeki taşı kaldırıp başına vurmak istediğinde, taşı vuramadan elinde kalmış. Nihayet geriye dönmek mecburiyetinde kalıyor. Velid bin Mugayyire "ben gideceğim" diyor. O da taşı alıp gider, taşı vurmak üzere kaldırdığında her iki gözü kör olur. Titreye titreye geri dönüp gelir ve ölünceye kadar öylece kör kalır. Her biri böyle musibetler gördüler. Fakat Mukadderat-ı İlâhiye'de, bunlar kâfir olarak gidecekler. Onun için ne bir inzar, ne de bir nasihat tesir edecek değildi. İşte onlar,

böyle inkâra devam ettiklerinden âyet nâzil oldu. يٰسٓ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem;

2- وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ ۙ

Vav-ı kasemdir. Kur'ân-ı Hâkim hakkı için. (Kasem; yemin demektir. Birbirimize yaparsak, o işi inandırmak içindir. Fakat Âllâh-û Teâlâ, münezehtir kasem etmekten. Cenâb-ı Hak'kın kasemi, o işin ehemmiyetine binâen bildirmek içindir.) Kur'an hikmet sahibidir, yahut hakimdir. Hakim'dir mahlûkatın arasında. Âllâh, bize Kur'an'ı göndermiş, aramızda hakem olsun. Biz, onun emrine itaat edelim. Hakem'dir, nesih ihtimali yoktur. Onun hükmünü kaldıracak hiçbir güç ve kitap mevcut değildir.

3- اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۙ

Ey Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Sen hak ve hakikatte mürsel gönderilmiş peygamberlerdensin.

4- عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۭ

Doğru bir yol üzerine, halkı İslâmiyet'e davet edersin.

5- تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ۙ

Âllâh-û Teâlâ'dan nâzil olan, Aziz-i Rahîm olan, mülkünde galip olan Âllâh, mu'tî kullarına merhametli olan Âllâh'dan, nâzil olan bu Kur'an'ı oku ey Habibim.

6- لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّآ اُنْذِرَ اٰبَآؤُهُمْ فَهُمْ غٰفِلُونَ

لِتُنْذِرَ İnzar, nasihat edersin bir kavmi ki مَّآ اُنْذِرَ اٰبَآؤُهُمْ tâ ki babaları inzar edilmemiş uyarılmamıştır. Araplarda, İsmâil Aley-

hisselam'dan sonra hiçbir peygamber gelmedi. Fetret devresi çok uzamış, böyle kendi hallerine kalmışlar. فَهُمْ غَافِلُونَ Onlar, ahiret ahvalinden gafildirler. İşte sana Kur'an-ı Azimüşşân'ı gönderiyorum, onları inzar et.

7- لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰٓى اَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰٓى اَكْثَرِهِمْ Celâlim hakkı için. Onların pek çoğuna o söz, (azâb hakkındaki vaid) çoğu hakkında azap ile hükmetmek hak oldu. فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ Çünkü onların imân etmeyip kâfir olarak ölecekleri belli oldu. İmân etmedikten sonra uyarılmanın ne faydası var? Hükm-ü İlâhiye mutabakat, Ahkâm-ı Şer'iyeyi tatbik etmek içindir.

8- اِنَّا جَعَلْنَا فِٓى اَعْنَاقِهِمْ اَغْلٰلًا فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ

اِنَّا جَعَلْنَا فِٓى اَعْنَاقِهِمْ اَغْلٰلًا Biz Azimüşşân, Celâl sıfatının icâbı olarak onların boyunlarına, bir takım çenelerine kadar dayanan ip kelepçeler geçirdik. فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ Çeneye kadar ip dayanmıştır. فَهُمْ مُقْمَحُونَ Başlarını kaldırmış, gözlerini yummuşlardır.

Hakka iltifat etmez, boyunlarını eğmezler. Âyet-i Celîle, müşriklerin kibir ve gururlarını tasvir etmektedir.

9- وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا Biz Azimüşşân, onların önlerine bir sed, arkalarına bir sed koyduk. فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ Ve onların gözlerini bağladık. Artık onlar (doğru yolu)

göremezler. (İmân yolları kendilerine kapalı olduğu için hakkı göremezler.)

Nitekim Mü'min bir insan, ne olursa olsun fenalığa kâlbi razı olmuyor. Münafık da ne kadar süslü kelimeler söylese de kâlbi iyiliğe razı olmuyor.

Bir gün Ali ibni Ebû Tâlip, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e demiş ki; "Beni Cennetlikle müjdeledin, ben ne yapsam Cennet ehli miyim?" Cevâben Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, "Evet yâ Âli, sen ne yapsan Cennet ehlisin" buyurmuşlar.

İmam-ı Âli Radıyâllâhû Anh da "Öyle ise ben bugün camiye gidip namaz kılmam" demiş. Ve bir müddet sonra Bilâl-ı Habeşi vakit namazı için, Ezân-ı Muhammediyi okumaya başlamış ve İmam-ı Ali de bir hâl, kalbi hareketlenmiş. Ashâb-ı Kiram, namaz için Mescid-i Nebeviye geliyorlar. Bu sefer, "Ashâb-ı Kirâm'a kapıdan bakayım" demiş. Kâmet zamanı gelince dayanamamış, "içeriden bakayım" demiş. Bilâhare Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem imam olup namaza durunca, İmam-ı Ali Radıyâllâhû Anh kendisini safta namaz kılanların arasında bulmuş.

Bilâhare Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem; "Ya Âli, hani sen namaz kılmayacaktın" deyince, İmâm-ı Âli Radıyâllâhû Anh; "Yâ Rasûlûllah, ben öyle çekildim ki ihtiyar elimde kalmadı" buyurmuş.

O boyunlardaki ip, kimilerini cennete, kimilerini de cehenneme çekiyor.

10- وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Sen, onları inzar etsen de etmesen de müsâvidir. Çünkü onlar imân etmezler.

Ama inzar, tebliğ lâzımdır. Ahkâm-ı İlâhi'nin hükmüne uygun gelir.

11- اِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ ۚ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَاَجْرٍ كَرِيمٍ

اِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ ۚ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Sen ancak zikre, (Kur'ân'a) uyan ve Allâh-û Teâlâ'yı görmeksizin imân eden, azabından korkan kimseyi inzar eder uyarabilirsin.

Bunlara ister nasihat et, ister etme, onlar bu küfür üzerine gideceklerdir. Bunların Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e karşı haset ve adavetleri vardı. Bunlar, onun için hiçbir surette tedâvî olmazlar.

Tedâvisi mümkün olmayan üç hastalık vardır.

İhtiyarlıkla karışmış hastalık.

Tembellik karışmış olan fakirlik.

Hased karışmış olan muhabbet, dostluk.

فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَاَجْرٍ كَرِيمٍ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onları tebşir et meğfiretimle ve güzel bir mükâfatla. Onların kabahatlarının hepsini affederim. Meğfiret; setir demektir. Esteğfirullah yani "Yâ Rabbi, hatalarımı setir et." Setir olduktan sonra azap görmez. O gittikten sonra mizanın bir tarafı kalıyor, وَاَجْرٍ كَرِيمٍ ehli cennet olur.

12- اِنَّا نَحْنُ نُحْيِ الْمَوْتٰى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَاٰثَارَهُمْ ۗ وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنَاهُ فِي اِمَامٍ مُبِينٍ ۧ

اِنَّا Biz Azimüşşân, نَحْنُ نُحْيِ الْمَوْتٰى kıyamette ölüleri dirilteceğiz. وَنَكْتُبُ Yazıyoruz مَا قَدَّمُوا insanların ahiret için gönderdiği ameller ve ahlâkı, (önden gönderdikleri işleri ve bıraktıkları eserleri yazıyoruz.) وَاٰثَارَهُمْ Öğrettikleri ilim, yazdıkları kitaplar, yaptıkları vakıflar, mektepler, mescidler, hastaneler gibi haseneler ile. Zulüm, fesâd, isyan veya bâtılı yaymak gibi seyyieleri yazıyoruz. Cenâb-ı Hak, her ikisinin karşılığını verecek. Hayır ehline hayır mükâfat, şer ehline şer ceza verecek.

Bazılarına göre bıraktıkları eserlerden murâd, mescidlere gitmek için attıkları adımlardır.

Yeryüzündeki mescidlerin fazilet itibariyle birbirinden farkları olmadığı, yalnız üç mescit ki biri Kâbe, ikincisi Mescid-i Nebevi, üçüncüsü Kûdüs'deki Mescid-i Aksa'dır.

Ruhulbeyan sahibi İsmail Hakkı Efendi, "Ben keşfimde gördüm. Bursa Ulu Camîini dördüncü, İstanbul'da Fatih Camîi'ni beşinci" olarak demiş. Bu ikisi keşif olduğundan ona aittir, fakat itiraz da uygun değildir. وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنَاهُ فِيْ اِمَامٍ مُّبِيْنٍ (Esâsen) Biz her şeyi açık kitapta, (Levh-i Mahfuz'da) sayıp yazmışızdır. فِيْ اِمَامٍ مُّبِيْنٍ Zâhir olan imâm ki Levh-i Mahfuz'dur veya İnsân-ı Kâmil'in kâlbidir, Esrar-ı İlâhi'dir demişler. Kiramen Kâtibinin yazdığı demişler.

Peygamberân-ı İzâm'a inanmayan inkâr edenlerin âkibeti, onların helâk olduğunu, Halik-i Kâinat bir misâl ile Habibine bildiriyor. Ve ümmete bildirilmesi emrediliyor.

13- وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلًا اَصْحٰبَ الْقَرْيَةِ اِذْ جَآءَهَا الْمُرْسَلُوْنَ ۚ

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem bir misâli onlara, darb-ı mesel olarak bildir. O da اَصْحَابَ الْقَرْيَةِ burada işaret edilen karye ise Antakya'dır. Rumların kuvvetli zamanında mühim bir yerleri idi. Mühim yerlerinden birisi Kostantaniye (İstanbul), ikincisi Antakya, üçüncüsü Şam'dır. اِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ Hani o kasabaya rasûller gelmişlerdi. (Bu işaret edilen rasûller, İsâ Aleyhisselam'ın havarilerinden ikisi ki biri Sadık diğeri Mestuk idi. Bu ikisini İsâ Aleyhisselam, tevhide davet için Antakya'ya göndermişti.)

14- اِذْ اَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا اِنَّآ اِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ

اِذْ اَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا O zaman kendilerine iki rasûl göndermiştik fakat tekzib etmişlerdi. Ondan sonra فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ üçüncüyü göderdik, Şem'un idi. فَقَالُوا Bu rasûllerin onlara yaptığı teklif, dediler ki; اِنَّآ اِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ Biz, Âllâh-û Teâlâ'dan size gönderildik. Âllâh'ın emrine tâbi olunuz. Âllâh birdir, şerik ve naziri yoktur, teklifinde bulundular.

15- قَالُوا مَآ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا ۙ وَمَآ اَنْزَلَ الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍ ۙ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُونَ

قَالُوا مَآ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا ۙ Onlar, elçilere dediler ki; Siz de bizim gibi insandan başka bir şey değilsiniz. وَمَآ اَنْزَلَ الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍ ۙ Âllâh-û Teâlâ, beşere (vahiy, risâletten) hiçbir şey inzâl etmemiştir. اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُونَ O halde siz ancak yalan söylüyorsunuz.

Mevlânâ Celâleddin Rumî Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz buyuruyor; Cümle âlem, bütün insanlar dalâlete girenler peygamberleri

inkâr ettiklerinden dolayı yolu kaybetmişler. Sen de benim gibisin, ben de senin gibiyim demişler. Az insanlar, Âllâh'ın abdallarından haberdardır. (Abdal demek; Nefs-i emmareden, melekiyete tebdil etmiş kişilerdir.) İki arı var, birisi bal üretiyor, diğeri ise zarar veriyor. İki ceylân var, birisinin boynundan halis misk çıkıyor, diğerinden ise misk çıkmıyor. Her iki arı ile ceylân aynı oldukları halde, her ikisinin değeri bir olur mu? Kamış, birinden şeker şerbeti çıkıyor. Diğeri ise hasır kamışıdır. Her ikisi de bir, aynı olur mu?

İsâ Aleyhisselam, Antakyalılara havarilerden iki elçi göndermiş. Bunlar şehre yakın bir yerde Habib-i Neccârı bulmuşlar. Habib, koyun güdüyormuş. Onlara buralarda ne maksatla dolaştıklarını sormuş. İsâ Aleyhisselam'ın elçileri olduklarını, bu şehrin ahâlisini hak dine davet için geldiklerini söylemişler ve aralarında şöyle muhâvere geçmiş;

Dâvânızın doğruluğuna bir alâmetiniz var mı?

Evet, Âllâh'ın izniyle hastayı iyileştirir, körleri gördürür, ölüleri diriltiriz.

Benim bir çocuğum var. Uzun zamandan beri hastadır. Bir türlü iyileşmiyor. Onu iyileştirebilir misiniz?

Hay Hay!

Bunun üzerine çocuğu getirmişler. Elçiler elleriyle dokunur dokunmaz çocuk iyileşmiş. Bunu görünce Habib, imâna gelmiş. Ve haber şehre yayılarak, birçok hastalar bu suretle tedavi edilmişler. Nihayet haber şehrin putperest hükamdarının kulağına ermiş ve elçileri celb ederek soruşturma yapmış. Kendisini imâna davete geldiklerini öğrenince ikisini de hapsetmiş. Bundan sonra İsâ Aleyhisselam, bunların ardından Havârilerin Reisi Şem'unu gön-

dermiş. Şem'un kıyafet değiştirerek hükümdarın adamlarıyla tanışmış ve onların vasıtası ile saraya nüfuz etmiş.

Bir gün hükümdara iki mahbustan söz açmış. "Şunları getirsen de bir dinlesek, bakalım ne söyleyecekler?" demiş. Mahbusları getirmişler. Şem'un onlara;

Sizi buraya kim gönderdi? diye sormuş.

Âllâh-û Teâlâ gönderdi ki O, her şeyi yaratmıştır. O'nun şerik ve naziri yoktur. Dilediğini yapar, dilediği gibi hükmeder demişler.

Buna bir alâmetiniz var mı? deyince,

Hükümdar ne isterse, onu yaparız demişler.

Bunun üzerine hükümdar, kör bir çocuk getirtmiş. Elçilerin duası ile derhal gözleri görmüş. Bu sefer Şem'un, hükümdara;

"Ne olurdu, sen de putuna duâ etsen de o da böyle bir şey yapsa" demiş. Aldığı cevap, bittabi menfi olmuş. Bundan sonra hükümdar, elçilere dönerek;

"Eğer Âllâh'ınız, ölüleri diriltebilirse biz de O'na imân edelim" demiş. Bir hafta evvel ölen bir çocuk getirmişler. Elçilerin duası ile çocuk hemen dirilmiş. Ve oradakilere, bu elçilere imân etmelerini tavsiyede bulunmuş. Artık hükümdar da imân etmiş. Onunla birlikte bir cemaat da imâna gelmişler. İmân etmiyenleri, Cebrâil Aleyhisselam'ın bir sayhası (yâni nârası) helâk etmiş.

Bilâhare meydana gelen gelişmeler sonunda Hükümdar, hükümdarlığından vazgeçmemek için onların öldürülmesini emretti. Böyle bir rivayet var. Şem'un da şehit oldu. Halk, ölümü zamanında toplanmış. Habib-i Neccar da bulunduğu yerden koşa

koşa geldi, onlara yardım etmek istiyordu. Onun da imân ettiği, onları müdafaa ettiği anlaşılınca onu da öldürdüler. Üç havari, bir de Habib-i Neccar. Dördü de sûrun içinde medfundur.

16- قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ اِنَّآ اِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ

Rasûller; "Rabbimiz CelleCelâlûhû bilir ki gerçekten biz, size gönderilmiş Rasûlleriz" dediler.

17- وَمَا عَلَيْنَآ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

"Bizim vazifemiz, açık bir şekilde Âllâh'ın buyruklarını size tebliğ etmekten başka bir şey değildir" dediler. (Hidâyet, Cenâb-ı Hak'kın kudret elindedir. Biz yalnız tebliğ ediyoruz.)

18- قَالُوا اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۖ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ اَلِيمٌ

قَالُوا اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۖ (Bunun üzerine onlar daha sertleşerek.) "Doğrusu biz, sizin yüzünüzden uğursuzluğa düçar olduk. (Geldiğiniz günden beri kasabamıza yağmur yağmadı.) لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا Şayet bu iddianızdan vazgeçmezseniz, andolsun sizi taşlarız. لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ اَلِيمٌ Ve bizden size mutlaka acıklı bir işkence ve kötülük dokunur" dediler.

19- قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ ۗ اَئِنْ ذُكِّرْتُمْ ۗ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ

قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ ۗ Rasüller şöyle cevap verdiler. "Sizin şeâmet, uğursuzluğunuz sizinle beraberdir." Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, şeâmette kötülüğe yormaktan hoşlanmazdı. "Eğer sizin kalbinize şeâmet gelirse derhal, (Âmentübillah, Lâ havle velâ

kuvvete illê billâh, Elhamdülillâhillezi ezhebe annel seyyiât ve ezhebesseyiat vece alel hasenat) devam ediniz" buyuruyor.

Ene Abdullah mêşeâllâh lâ kuvvete illê billâh, lâ ye'tî bil hasenêti illellâh, velâ yüzhibü bisseyyiâti illâllâh. Eşhedü ellê ilâhe illellâh ve eşhedü enne Muhammeder Rasûlûllâh. İnnellâhe alâ kûllî şey'in kadir.

Bunu söylese geçer. Zaten itimat etmeyince teşe'üm, uğursuzluğa yormak o insana gelmez.

اَئِنْ ذُكِّرْتُمْ O bizden değil, sizdendir. بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ Belki müsrifsiniz, hadd-i tecavüz ediyorsunuz. Hayır, siz aşırı giden, haddi aşan bir kavimsiniz, dediler.

20- وَجَاءَ مِنْ اَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعٰى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ

وَجَاءَ مِنْ اَقْصَا الْمَدِينَةِ (Habib-i Neccar, şehrin dışında kalenin yanında otururdu. İşitti ki onun imân ettiği Rasülleri öldürüyorlar.) Bu esnâda o, şehrin öbür ucundan يَسْعٰى koşarak geldi. رَجُلٌ يَسْعٰى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ Koşarak gelen adam dedi. "Ey benim kavmim bunlar peygamberdir. Bunlara tâbi olunuz. Sizin menfaatiniz, iyiliğiniz onlara tâbi olmaktadır.

21- اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ اَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ

اِتَّبِعُوا Tâbi olunuz مَنْ o kimseye ki لَا يَسْئَلُكُمْ اَجْرًا sizden risâlet için, nasihat için bir ecr-i ücret istemiyor. وَهُمْ مُهْتَدُونَ Çünkü onlar (doğru yola) ermiş kimselerdir. (Tefsir diyor ki bu âyete nazaran, Kur'an'a, derse mukabil, va'z-ı nasihata mukabil para ücret almayı, Cenâb-ı Hak sevmiyor. Kime tâbi olunuz? Ecr-i ücret istemiyene tâbi olunuz. Demekki bu işi yapanlar, halktan

ecr-i ücreti istememelidir. Eğer para alırlarsa hiçbir sevabı kalmaz. Çünkü parası, o sevabın karşılığıdır. Aldı gitti, ahirete hiçbir şeyi kalmadı.

Sizleri sırf dünya ve ahiret hayrına da'vet ve hidayet ediyorlar.

Bu zat, Habib-i Neccar'dır. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhi-vesellem'in bi'setinden altı yüz yıl evvel imân etmişti. Âlim bir zattı, şehrin kenarındaki bir mağarada ibadetle meşkûl olurdu. Kavminin gönderilen elçileri tekzib ettiğini, üstelik hayatlarına da kasdetmek kararında bulunduklarını işitince koşarak gelmiş ve hemşehrilerine bu sözleri söylemişti. Böylelikle de sâlik olduğu dini izhar etmek zorunda kalmıştı. Dediler ki;

Vay! Sen de mi dinimize muhalefet ve onların dinine mutabaat ediyorsun? İlâhlarımızı bırakarak, onların İlâh'ına mı ibadet edeceksin?

22- وَمَا لِيَ لَآ اَعْبُدُ الَّذِى فَطَرَنِى وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

وَمَا لِيَ Nedir benim için, Ne mâni var benim için, لَآ اَعْبُدُ الَّذِى bana ne olmuş ki, beni yaratana ibadet etmiyecekmişim! فَطَرَنِى وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ Şunu iyi biliniz ki hepiniz, O'na döndürülecek, O'na götürüleceksiniz.

23- ءَاَتَّخِذُ مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةً اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا يُنْقِذُونِ

ءَاَتَّخِذُ مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةً Ben, Âllâh-û Teâlâ'yı bırakıp da putları ilâh edinir miyim? اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ Şayet esirgeyen Âllâh-û Teâlâ, bana bir zarar vermek isterse لَا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا o sizin

putlarınızın şefaati bana hiçbir fayda vermez. وَلَا يُنْقِذُونِ Onlar beni asla kurtaramazlar.

24- اِنِّی اِذًا لَفِی ضَلَالٍ مُبِينٍ

İşte o zaman ben, (maâzâllâh) apaçık bir dalâlet ve sapıklığın tâ içine gömülmüş olurum.

25- اِنِّی اٰمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ

(Habib-i Neccar, onlara hitaben diyor.) Hâlbuki ben, sizin de Rabbiniz olan Âllâh'a inandım. O halde beni dinleyin, bu elçilere uyun.

Sıkıntı başladığında Tecelliyat-ı İlâhiye fazlalaşıyor. Tecelliyat fazla olunca vücudun elimini duymuyor. İstedi ki bu nimeti, Cenâb-ı Hak onun kavmine de ihsan etsin.

26- قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِی يَعْلَمُونَ

Keşke benim kavmim de bilselerdi bu imânın mükâfatı ne kadar büyüktür. Bu imâna karşılık Cenâb-ı Hak, bana ne kadar çok in'am ve ihsan etti. (Katlonunduğu zaman diğer şehitlerin ruhları gibi,) "Gir cennete" denildi. Bu İlâhi müjdeyi duyunca, kavmim bunu bilseydi, dedi.

27- بِمَا غَفَرَ لِی رَبِّی وَجَعَلَنِی مِنَ الْمُكْرَمِينَ

Ne olurdu kavmim, Rabbimin beni mağfiret buyurduğunu ve ikram olunmuşlardan kıldığını bilseydi, (küfürden tevbe ederek imân ederlerlerdi) dedi. Bu azap bana kerem oldu, bu ceza bana lütuf oldu.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz buyuru-

yor; Sefihlerin eline emir düştüğü zaman, elbette peygamberleri öldürecekler. Eğer hüküm bir gaddar zalimin elindeyse, Mansur-u Hallac elbette asılır. Hüküm edepsizlerin eline geçti mi, Zinnun-i Mısrî gibi bir evliyâullah elbette zindanda vakit geçirir. Âllâh'tan dostlara her ne gelirse, dostlar Cenâb-ı Hak'tan gelen o belâ ve musibeti can, ruh gibi karşılarlar. Dost altın gibidir, belâ ateş gibidir. Altını, ateşe attığın zaman altına zarar vermez ki daha ziyade halis parlak olur. Yolu kaybedenler, Enbiyaları göz basiretiyle gördüler fakat kalbin basiretini görmediler. Eğer insanın basireti açılırsa evvel-i âhiri görür.

Abdullah bin Abbas'ın son zamanlarında gözleri görmez oldu. Bir beytinde diyor ki; "Ben bu gözlerimle dünyayı görürdüm. Fakat şimdi basiretim açıldı, dünya ve ahireti görüyorum. Elbette bu durum daha iyidir."

Yûsûf Aleyhisselam gibi güzeller, çirkinlerin azabından gizleniyorlar. Çünkü imân etmiyorlar, ortada azap kalıyor. Düşmanların tesirinden iyiler, ateş gibi azap içinde yaşıyorlar. Dostluğun nişânı, bütün musibetleri hoş görmelidir. Renc-ü elem sekerat azabı nerede kalır! Bir anda ki Hâlik-i Kâinat, kuluna dese; "Ey benim hastam nasılsın. Bir kul ne kadar azapta olursa olsun, eğer Cenâb-ı Hak iltifat ederse, ey benim hastam nasılsın dese, o hastada elem kalmaz ki. Nasıl ki hanımlar, Yûsûf Aleyhisselam'ın cemâlini gördüklerinde parmaklarını kestiler de parmaklarının acısından haberleri olmadı. Eğer Cenâb-ı Hak'ın azameti tecelli ederse bir kula, onda elem kalır mı?

Peygamberân-i İzam'ın hayatları sonunda ihtiyar verirler. İstersen Cenâb-ı Hak, uzun zaman, kıyamete kadar ömür versin. O vakit öyle tecelliyat zuhur eder ki ölüme talip olurlar.

وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰى قَوْمِهٖ مِنْ بَعْدِهٖ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِيْنَ -28

(Nebi ile Rasül arasında fark. Rasül, tebliğe memur olur. Nebi, tebliğe memur olmaz. Evvela Nebi olur, ondan sonra terakki ederse Rasûl olur, tebliğe memur olur. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Gâr-i Hara'da, kırkıncı senede Nebi oldu, fakat tebliğe memur değildi. Üç sene sonra Rasül oldu, tebliğe memur edildi. Yê eyyühel müzzemilü, Yê eyyühel müddessiri âyet-i kerimeleri nâzil oldu, o zaman Rasûl oldu. Bir veli de ne kadar derecesi yüksek olursa olsun, bir sahabenin derecesini geçemez. Çünkü sahâbe, bizzat Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in huzurunda bulunmuş, kâlpten kâlbe almıştır. Bir sahabenin de derecesi ne kadar yüksek olursa olsun, bir peygamberi geçemez.

وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰى قَوْمِهٖ Biz Azimüşşân göndermedik, Habib-i Neccar'ın kavmine yani Antakyalılara. مِنْ بَعْدِهٖ Habib-i Neccar'ın vefatından sonra, مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَآءِ göklerden kavmin üzerine (Bedir ve Hendek'te sana inzâl ettiğimiz gibi helâkları için meleklerden) bir ordu göndermedik, وَمَا كُنَّا مُنْزِلِيْنَ inzâl edecek de değildik.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî Kaddesâllâhû Sirrahül Aziz buyuruyor; İmtihan zamanında bütün zerreler, hepsi Âllâh'ın emrine memur bir asker gibidir. Melekleri göndermeye ne hacet var lâkin tâzim için gönderiliyor. Âd kâvmini, Âllâh-û Teâlâ rüzgârla helâk etti. Tufan, Nûh Aleyhisselam'a karşı gelen inkâr edenleri suda boğulmak sureti ile helâk etti. Yerler, Karûn'a ne yaptı? İçine aldı. Bedir ve Hendek muharebesinde meleklerin gelişi hürmet içindir.

29- اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاِذَا هُمْ خَامِدُونَ

اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً Çünkü onların helâkı, sadece bir tek sayhadan başka bir şey değildi. فَاِذَا هُمْ خَامِدُونَ İşte o azgınlar (bu sayha ile) bir anda sönüverdiler, sönmüş kor gibi oldular. Bu nâra, Cebrail Aleyhiselâm'ın sayhasıydı.

30- يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ

يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ ۚ Ne kadar acınacak durumdadır kullar! (Kıyamet günü) hasret ve nedamet onlara ki مَا يَأْتِيهِمْ gelmedi onlara مِنْ رَسُولٍ bir peygamber. Bu âlemde dünyaya herhangi bir peygamber gelmişse, اِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ onlar ille de alay etmeye kalkışırlar. (Ve bu yüzden gerçekten acıklı durumlara düşerler.) Bu istihzâ bazen Gayretullah'a dokunur, böyle helâk başlarına gelirdi.

31- اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ اَنَّهُمْ اِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ

اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ Görmüyorlar mı (müşrikler,) kendilerinden önce nice kavimleri helâk ettik. مِنَ الْقُرُونِ اَنَّهُمْ اِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ Çünkü onlar, peygamberlere dönüp de onları dinlemediler.

32- وَاِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ۚ (Yaratılanların) hepsi, bütün mahlûkat (hesap vermeleri için kıyamet gününde) bizim huzurumuzda hazır olurlar.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; İlk evvel hesap, beş şeyden sual olunuyor.

Ömrünü nasıl, nerede geçirdin?

Gençliğini ve gücünü nerede sarfettin?
Mâlını nereden kazandın?
Ve nereye harcadın?
Okumuş olduğun ilimle nasıl amel ettin?

وَاٰيَةٌ لَّهُمُ الْاَرْضُ الْمَيْتَةُ ۚ اَحْيَيْنَاهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُوْنَ -33

وَاٰيَةٌ لَّهُمُ الْاَرْضُ الْمَيْتَةُ ۚ Kendisine (yağmurlarla) hayat verdiğimiz ölü toprak kurumuş yer, hakikatte (onlar için oldukça mühim) bir ibret âyetidir. اَحْيَيْنَاهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُوْنَ Çünkü biz, onu yağmurla dirilttik de ondan pek çok tarım ürünleri çıkardık. İşte onlar, bunlardan yerler.

وَجَعَلْنَا فِيْهَا جَنّٰتٍ مِّنْ نَّخِيْلٍ وَّاَعْنَابٍ وَّفَجَّرْنَا فِيْهَا مِنَ الْعُيُوْنِ ۙ -34

وَجَعَلْنَا فِيْهَا جَنّٰتٍ مِّنْ نَّخِيْلٍ وَّاَعْنَابٍ Biz yeryüzünde nice nice hurma bahçeleri, üzüm bağları yarattık. Ve içlerinden pınarlar akıttık. Tâ ki meyvelerinden yesinler. Hâlbuki onları elleriyle yapmamışlardı. وَّفَجَّرْنَا فِيْهَا مِنَ الْعُيُوْنِ ۙ Topraktan, taştan pınarlar kaynattık. Yerden suları çıkaran Âllâh, bize de öldükten sonra tekrar hayat verir.

لِيَأْكُلُوْا مِنْ ثَمَرِهٖ ۙ وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيْهِمْ ۭ اَفَلَا يَشْكُرُوْنَ -35

لِيَأْكُلُوْا مِنْ ثَمَرِهٖ ۙ Onların meyvelerinden imâl ettiklerinden yemeleri için, (bu nimetleri verdik.) وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيْهِمْ ۭ Ellerinin emeklerinden yesinler; (ekme, sulama, aşılama neticesi olarak.) اَفَلَا يَشْكُرُوْنَ Hal böyle iken onlar hâlâ, (Âllâh-û Teâlâ'nın nimetlerine) şükür etmiyecekler mi?

سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ -36

سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ Münezzehtir O Âllâh, الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ yerin bitirdiklerinden, insanoğlunun kendi varlığından ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden. Bütün çiftleri yaratan Âllâh'ı, tesbih ve takdis ederim.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem mutadı vechile haftada bir gün Uhud'a, bir gün de Cennet'ül Bâki kabristanına ziyaret için giderdi. Cennet'ül Baki ziyaretinin dönüşünde Aişe Radıyâllâhû Anhâ, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in üzerine baktığında yağmurdan ıslandığını fark etmiş. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de; "Yâ Aişe ne var senin üzerinde?" diye sorduğunda, Aişe Radıyâllâhû Anhâ; "Senin sarığını başıma örtü yaptım." "O sarığı başından çıkar" deyince, Aişe Radıyâllâhû Anhâ başından sarığı çıkardığında Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in üzerinde yağmur âsârını görmemiş.

Âlemde, havada bizim görmediğimiz nice mahlûklar var.

وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ -37

وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ (Vahdaniyet ve kudretimize) bir delil de gecedir. نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ Biz, ondan gündüzü çıkardığımız zaman فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ hemen karanlığa girerler.

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ -38

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا Güneş kendine mahsus yörüngesinde akıp gitmektedir. ذَٰلِكَ İşte bu deveranlar, تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

her şeye âlim olan, ilm-i kâinatı ihata eden kudret sahibi Âllâh'ın takdiridir.

Bir hadiste; Güneşin karar kıldığı yerin, Arş-ı Âlâ'nın altı olduğu bildirilmiştir. Yahut güneşin karar kılmasından murâd, hareketinin durmasıdır ki o da kıyamet gününde olacaktır.

39- وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ

وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ Ayın devir ve seyri için de menziller takdir ve tayin ettik. حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ Her devrinin sonunda hurma ağacının incelmiş, sarı, bükülmüş, eskimiş salkımı gibi olur.

Ay'ın 28 menzili vardır ve her gece bu menzillerden birine iner. Son menzile varınca, tekrar geri döner ilk menzile gelir. Ay otuz çekerse hilâl iki gece, yirmi dokuz çekerse bir gece görünmez.

40- لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِى لَهَا اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ۗ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِى لَهَا اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ۗ Ne Güneş, Ay'a yetişebilir ne de gece gündüzü geçebilir. وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ Bunlardan her biri belli bir yörüngede yüzmeye, (akıp gitmeye) devam ederler. Her biri kendi yörüngesinde tesbih ederler.

Âyet-i kerime; Ay'la Güneş'in mihverleri etrafında döndüklerini ve semâda yüzüp gittiklerini haber veriyor. Hâlbuki (tefsirlerin yazıldığı tarihten) yarım yüzyıl öncesine kadar fen, Güneş'in hareket etmeden yerinde durduğunu iddia ediyordu. Bugün nihayet bu hakikat kabul edilmiştir.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ekseriya bu duâyı yapıyordu. **"Yâ Rabbi erinel hakka hakkan verzuknê ittibê-a."** Yâ Rabbi, hakkı hak olarak bize göster. **"Ve erinel bêtıle bêtılen verzuknê içtinêbe"** Yâ Rabbi, bâtılı bâtıl olarak bize göster. Ve bâtıldan ictinap etmeyi bize kısmet et. Ve erinê hakayikel eşyêyı kemê hiye. Yâ Rabbi, her şeyin hakikatı ne ise onu bize göster.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. Uyku, ölümün kardaşıdır. Bir insan uyandığı zaman, **"Elhamdülillehillezi ehyênê be'de mê emêtenê ve ileyhînnüşûr"** bu âyet-i kerimeyi okusun çünkü uyku, ölümün kardaşıdır. İşaret ediyor; uykuda idim, şimdi Cenâb-ı Hak imkân verdi uyandım kalktım, Âllâh'ıma hamdü senâlar olsun.

Bir insanın vefatı ne hâl üzerine zuhur ederse, kıyamette o hal üzerine zuhur eder.

Dünyada Âllâh-û Rasûlûllah'a muhabbet etmiş ve onların dostlarını sevmiş ve o yolda bulunmuşsa, ahirette önüne o gelir. Eğer dünyada Âllâh-û Rasûlûllah'a muhabbet etmemiş, O'nun dostlarını hiç saymış. O'nun düşmanlarını sevmiş ise onun mektubunu, taziyenâme gibi sol taraftan eline verirler.

"Velem yelbisû imânehüm bi küfrihim bi zûlmin." Eğer bir Müslüman imânını, küfür ile karıştırırsa o imân kıymetini kaybediyor. Onun için cehennem azabını görmesi Adalet-i İlâhiye'nin icâbıdır.

İmânın, küfür ile karıştırılması ne ile oluyor? Küfrü sever, küfrün âdetlerini sever, küfrü takdir eder, İslâmiyet'i tahkir eder, İslâmiyet'in aleyhinde bulunur.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz buyuruyor. Haşr-ı asgar; istirahatımız için uyuduğumuz uykudur. Haşr-ı

ekber ise; ölümden sonra kabirlerden kalkıp mahşere gidileceğini bildiriyor.

Mahşer öyle bir gündür ki; يَوْمَ تُبْلَى السَّرَآئِرُ orada sırlar zuhur ediyor.

Dünyadaki hayal, âhirette tecessüm ediyor. Dünyada hayırlı bir amele niyet ediyor, onu yapmaya. O ameli yapmaya imkân olmadığı halde, niyeti olduğundan o amel ahirette tecessüm ediyor.

Bunun misâli mühendis olan bir kimse, plân, kroki, apartman inşaatının şeklini yapıyor. Çalıştıktan sonra o projedeki çizgiler, cisim gerçek olarak meydana çıkıyor. İnsanın da kâlbinde hayâli ne ise, eğer hayırlı olursa ahirette hayırlı ameller olur.

Bu kıssadan maksat, Mü'minlere bir hisse vermektir. Rahmet-i İlâhiye hesapsızdır, ümit kesmeden yolunda bulunmak lâzım gelir. Üstüdde üstümidde, Müsteid ol, istimdat yapılır. Ne zamanki sen Lütf-i İlâhiye istidat kesbettin, Âllâh-û Teâlâ imdadına yetişir. Tarlayı ek, ondan sonra Cenâb-ı Hak mahsülü ihsan eder.

Üstüdde üstümidde İki kelimeli cümledir amma Evliyâullah'ın sözüdür. İstidadı hâsıl et, istidat hâsıl olduktan sonra Âllâh'tan istimdat hâsıl olur.

İn çünîn güftesti Mevlâna'yı mâ
Kâşif-i esrâr hâ-yi Kibriyâ
İn ne necmest û ne remlest û ne hâb
Vahy-i hak, Vellâhü a'lem-i bi's-savâb

41- وَاٰيَةٌ لَهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ

Evvelki âyetlerde işâret edildiğine göre; Müşriklerin, Vahdâniyet-i İlâhiye'yi inkâr ettikleri bildirilmektedir. Kur'ân-ı Azimüşşân'ın da ekser âyetleri, Tevhid'e dâirdir. Hâlik-i Kâinat azamet-i kudretini bildirmek suretiyle onlara anlatıyor. Ey haşrı inkâr eden ve kudretimize muârız olanlar. Bakınız, sonbaharda mahsüller kuruyor, ağaçlar yapraklarını döküyor, yeryüzü ölü gibi olur. Vakti geldiğinde biz yine kudretimizle nebâtatı ihya ediyoruz. Bunları yapan, kuvvet-i kudret sahibi olan Âllâh. Bizi de öldükten sonra haşirde aynen böyle ihya edecek. Sonra menfaatımız için bağlar bahçeler halk ediyor. Hiç kimsenin gücü yetmediği halde dağlardan taşlardan sular akıtıyor. Bütün bunlara kudreti yeten Âllâh, sizi öldükten sonra topraktan tekrar hayatlandırabilir.

Ondan sonra yine buyuruyor. Azamet-i Kudret-i İlâhiye'ye delâlet eden, farazâ güneşin ışıkları, gündüzün gitmesi, gecenin gelmesi. Bunları aksamadan yapan Âllâh, bizi öldükten sonra tekrar hayatlandırmaya muktedirdir. وَاٰيَةٌ Bizim azamet-i kudretimize delâlet eden bir âyet, sizin için لَهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ zürriyyet, hem baba ve hem de evlâda itlâk edilir, yukarı ve aşağıya doğru usûl-ü füruğ olarak. فِى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ Meşhûn; dolu, Nûh Aleyhisselam'ın gemisi. Üç bölüm, aşağısı hayvanlar, ortası insanlar ve üst katı kuşlarla dolu idi. Kudretimizin nişânesi, onlar için büyük bir ibret âyettir.

42- وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ

وَخَلَقْنَا Biz Azimüşşân halk ettik لَهُمْ insanlar için, مِنْ مِثْلِهِ onun misli gibi مَا يَرْكَبُونَ binecek şey. Kur'ân-ı Azimüşşân bir seneye, bir devire mahsus değildir. Hükmü, hikmet ve işaretleri

kıyamete kadar olacakları bildirmektedir. Havada seyreden uçak, daha ziyade geminin misli benzeri. Yerdeki vasıtalar evvelâ tren lokomotifi, sonra motorize vasıtalar geliştirilmiştir.

43- وَاِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ

وَاِنْ نَشَأْ Eğer irâde eder istersek, نُغْرِقْهُمْ onları suda gark eder boğardık. فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ Onlara hiçbir yardımcı, imdâdına koşan olmaz. وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ Onları kimse de kurtaramaz.

44- اِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا اِلٰى حِينٍ

Ancak bizim tarafımızdan bir rahmet ve ecelleri gelinceye kadar yaşayıp geçinmeleri, dünyadan faydalanmaları uygun görüldü.

45- وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ اَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

Bu müşrik, münafıklar hepsini görüyorlar. Fakat İrâdeyi İlâhiye, Cenâb-ı Hak'tandır. Âllâh CelleCelâlûhû birisini idlâl ederse, kimse o kişiyi hidayete getiremez. Misâl olarak bir kimse çok âlimdir. Fakat Cenâb-ı Hak, Tevfikât-ı İlâhiye vermezse ne yapabilir, ilmini meydana çıkarmaz. Hiçbir kimseye faydalı olamaz. Zamanımızda insanların sû-i âmâline binâen Tevkifât-i İlâhi'yi, Cenâb-ı Hak onlardan kesmiş.

وَاِذَا Ne zaman قِيلَ bilinirse, müşriklere denilirse, Peygamberân-ı İzâm'ın lisânı ile. Onların ıslâhı için, Âllâh'ın irâdesiyle onlara denildiği zaman. اتَّقُوا مَا بَيْنَ اَيْدِيكُمْ Önünüzdeki (dünya) ve arkanızdaki (ahiret) azabından sakının. وَمَا خَلْفَكُمْ O'ndan korkun denildiği zaman, لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ olur ki rahmet olunursunuz

denilse, yüz çevirirler. Bir kimsede benlik oldu mu, "ben bilirim, anlarım" dedi mi, o kimseyi hakkı kabul eder zannetmeyin. Bir kimse âlim de olsa Tevkifât-ı İlâhiye onda yoksa, halk onun va'z-ı nasihatından istifade edemez, ehemmiyet vermezler. Yağmurlar ne kadar yağarsa yağsın, taştan güller yetişmez. Onların kâlbleri taş gibi katıdır.

46- وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ Gelmez onlara Rabbinden bir âyet, اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ illâ âyetlerden i'raz ederler, inatlarından istihza tekzib ederler. Mütemâdiyen ondan uzaklaşırlardı.

47- وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ اَطْعَمَهُ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

وَاِذَا Ne zamanki قِيلَ لَهُمْ onlara denilse (yine Peygamberân-i İzâm'ın lisânı ile, Âllâh'ın iradesi olarak.) اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ Siz de fukaraya infak ediniz, zekât ve sadakanızı veriniz deseler, bunların cevabı nedir? قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا Kâfir olanlar derler ki لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ o küfür edenler, imân edenlere; "Biz hiç yedirir miyiz? Şayet Âllâh-û Teâlâ dileseydi, ona yiyeceğini verirdi."

Âyet-i kerimenin sebeb-i nüzulü; Ebû Bekir Radıyâllâhû Anh ticaretle meşgûl idi. Fukaraları görüp gözetirdi. Ebu Cehil ise "senin imân ve itikad kanaatın yok mu, Âllâh'ın Rezzak olduğuna?" Ebu Bekir Radıyâllâhû Anh da evet diyor, "Rezzak Âllâh'tır."

Bunun üzerine Ebu Cehil, "Âllâh-û Teâlâ münasip görmedi bu

fakire vermeye, sen nasıl olur da Âllâh'a muhalefet ediyorsun?" diyor.

Hâlbuki Âllâh-û Teâlâ, bu dünyada fukarayı zenginlerle iptilâ etmiş. Fukarâ olmasa, zengin sevâbı nereden bulacak. اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ "Siz (Meşiyyet-i İlâhiye'ye aykırı hareket ettiğiniz için,) açık bir dalâlet içindesiniz" derler.

48- وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Siz dâimâ bizi ahiretle korkutuyorsunuz ve "eğer sözünüzde sâdıklarsanız, bu va'd ettiğiniz diriltme ne zaman?" derler. Sual istifam suretiyle olursa, izah etme imkânı olur da cevabını alır. Fakat onlar inkâr suretiyle sual ediyor.

Mevlânâ Celâleddin Rumî (Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz) buyuruyor. Mü'minin ruhu, kafese konulan bir kuş gibidir. O kafesteki kuşu yeşillik ağaçlar, bağ-ı bahçeler içine koyuyorsun, etrafında cinsinden olan kuşlar gelip giderler. O kafesteki kuş arzu ediyor, Bir an evvel bu kafesin kapısı açılsa da ben buradan çıkıp onlara iltihak edeyim isteği ile dâima o zamanı bekliyor.

Kâfirin ruhu ise, imânı olmadığından ahiret nimetlerinden ümidi yok. Onun ruhu da kafese konulan bir kuş, kupkuru bir sahrada bulunuyor. Etrafını da kediler sarmış, kafesin kapısı açılsın da onu yakalayalım bekliyorlar. O kuş da kafesten çıkmak yerine, kafesin üstüne bir daha kafes olsa da aman ben buradan çıkmayayım diyor.

49- مَا يَنْظُرُونَ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ

مَا يَنْظُرُونَ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً Sayhayı vâhide, nefhayı ûlâdır, buradaki murad edilen. Onlar ancak tek bir sayha (nara)ya munta-

zırdırlar. Bu sayha ile hayatta olan insanlar derhal ruhlarını teslim ederler. تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ Bir nara ki birbirleriyle çekişip dururlarken kendilerini yakalayıverir.

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ اِلٰٓى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ۧ **50-**

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً İşte o anda, bir vasiyette bulunmaya güçleri yetmez. وَلَآ اِلٰٓى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ۧ Bu nefhadan sonra ne tavsiye mümkündür, ne bir amel mümkündür, ne de ehline rucû mümkündür. Nerede ise olduğu yerde ölür.

Ondan sonra ikinci nefhanın zamanı gelir. Birinci ile ikinci nefhanın arasında, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem kırk beyan buyurmuştur. Muhaddislerin ittifakı ile "birinci ile ikinci nefhanın arası kırk senedir" diyorlar.

وَنُفِخَ فِى الصُّورِ فَاِذَا هُمْ مِنَ الْاَجْدَاثِ اِلٰى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ **51-**

Nihayet Sûr'un üfürülmesi yaklaştı. Bir de ne göresin! Onlar, kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler.

قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا ۜ هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ **52-**

قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا İşte o zaman, "Eyvah! Bizi kabrimizden kim çıkarıp diriltti? هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ (Burada bir vakf-ı lâzım var, bilerek geçerse günahkâr olur. Çünkü mânâ değişiyor.)

Bu, Rahman'ın va'dıdır. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler" derler.

53- اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً Bu olay, bir tek sayhadan başka bir şey değildir. فَاِذَا هُمْ O zaman bütün ölmüş olanlar جَمِيعٌ toplanırlar, لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ huzurumuza dizilirler. Hesap için hepsi hazır olurlar.

54- فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

فَالْيَوْمَ O gün لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا hiçbir kimse en ufak bir haksızlığa uğramaz.وَلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ Sizin yaptığınız amelin cezasıdır, zulüm değildir. Aynen adalettir. Kâtili katletmek adâletin icabıdır çünkü kısasta hayat vardır. Katil yapmak isteyen, katledileceğini bildiğinden katletmekten vazgeçer.

55- اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَاكِهُونَ

اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ Ehli cennet olanlar, الْيَوْمَ o gün فِى شُغُلٍ فَاكِهُونَ tefekküh ile meşkuldürler. Fâkihe; cennetin nimetlerle dolu olan yeri. Zannetmeyelim ehli cennet acıkıyor da yemek ihtiyacı hâsıl olur. Çünkü açlık bir ızdıraptır. Cennette sıkıntı yoktur, bu nimetler tefekküh kabilinden. Misâli de bir kimse yemek yemiş, tok olduğu halde bir meyveden bir miktar yiyebilir. Cennetin nimetleri bu kabildendir, yoksa açlık neticesi değildir. Açlık bir üzüntüdür, üzüntü cennette bulunmuyor.

Sonra شُغُلٍ diyor. Meşkuliyet, çalışmak o da bir yorgunluk üzüntüdür, cennette meşkuliyet çalışmak da yoktur.

56- هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ فِى ظِلَالٍ عَلَى الْاَرَائِكِ مُتَّكِؤُنَ

هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ Cennet ehli zevceleriyle beraber فِي ظِلَالٍ Arş-ı İlâhi'nin gölgesindedir. عَلَى الْأَرَائِكِ Erike; taht. مُتَّكِئُونَ Dayanıyorlar, bugünkü koltuk misâli sağa sola ve arkaya dayanabiliyor. Şekil itibariyle anlatabilmek için izah ediliyor.

57- لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ

Onlar için cennette her çeşit meyve ve her arzu ettikleri şey hazırdır. Bütün arzuları yerine getirilir.

Ehli cennet olunca hepsi bir yerde değildir. Kimi vardır nimetler için amel etmiş, onları sevmiş istiyor. Ne kadar nimetler varsa ona veriliyor. İstediği kadar yiyecekler, meyveler, huriler ona veriliyor.

Bir kısmı da daha üstü var, onlar da Cemâl-i İlâhiyi istiyor. Bu da Mü'minlerin haline göre zuhur eder.

Diğer bir kısmı da var ki Visâl-i İlâhiyi istiyor, hiç unutmamak. Visâl-i İlâhi ile Cemâl-i İlahi'yi isteyen ehli cennet, her çeşit meyve ve arzuları talep etmiyorlar.

Muhammediye sahibi, Gelibolu halkına dua ediyor. Diyor ki; Avâmına nevâlim ver, havasına cemâlim ver, ehassına visâlim ver ki bunlardır sana müştak.

Avâmına nevâle; yemek içmek, huri. Havasa Cemâl-i İlâhi. Ehassına Visâl-i İlâhi'den ayrılmamak.

58- سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ

Cennet ehline İltifât-ı İlâhiye zuhur ediyor. Ehli Cennet'e, İlâhi selam zuhur ediyor. Rahmet sahibi olan Âllâh'tan, onlara söz olarak selâm gelir.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz buyu-

ruyor; Âmâl-i saliha sâhibi olan kimselere, Tecelliyât-ı İlâhiye ölüm zamanı zuhur eder. O zaman ölüm hastası, ölümün acısını hissetmiyor. Sekerat zamanındaki hastaya, Cenâb-ı Hak "ey benim hastam sen nasılsın?" dese, o hasta da ölüm acısı, elemini hiç hisseder mi?

59- وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ

Emrediyor Cenâb-ı Hak, onlara. Ey mücrimler! Siz ayrılın bir tarafa diyerek nidâ olunur.

60- اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِيٓ اٰدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ ۚ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ۙ

اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ Size ahdetmedim mi, söylemedim mi, va'detmedim mi, demedim mi Kur'an, lisân-ı peygamber ile. يَا بَنِيٓ اٰدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ Ey benî Âdem şeytâna ibadet etmeyin, şeytanın sözünü dinlemeyin demedim mi?

Şeytan doğru bir yolu gösterse bile, hiçbir suretle onun gösterdiği doğru yola itimat etme, yine onun aksini yap. Çünkü o doğru gösterilen yolun arkasında ne tuzaklar var.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz bir kıssa naklediyor; Muâviye Radıyâllâhû Anh bir gün sabah vakti şeytan tecessüm ediyor, evin kapısını açıp kapatıyor ve böyle aynı hareketi tekrarlıyor. Muâviye Radıyâllâhû Anh kalkıp bakıyor, kimseyi görmüyor ve geri dönüyor ve anlıyor ki bu şeytandır. Diyor ki şeytana, "sen hayırlı bir iş için gelmedin ama hele gel bakalım ne diyorsun!" Şeytan da ben çok hayırlı bir iş için geldim diyor ve ilave ediyor. "Bak, şafak vakti geliyor, hazır ol" diyor. Bunun üzerine Muâviye Radıyâllâhû Anh, ısrarla doğrusunu söyle beni kandıramazsın diyor. Âllâh-û Teâlâ, senin düşman olduğunu bize

bildirmiş. Bunun sebebini bildir diye ısrar ediyor. Şeytan söylemeyince, Muâviye Radıyâllâhû Anh başlıyor Cenâb-ı Hak'ka yalvarmaya. "Bu şeytan bir maksatla söylüyor. Beni bundan halas et de bunun hikmeti nedir bileyim."

Şeytan anlamış ki kandıramayacağını, Cenâb-ı Hak'ka da yalvarıyor. Zaten Cenâb-ı Hak da bildirir. Öyleyse hikmetini bildireyim diyor. "Geçenlerde bir sabah namazına yetişemedin. Âshab-ı Kiram, Mescid-i Nebevi'den çıkıyorlardı. Yetişemediğinden dolayı kâlbin münkesir oldu, âh-u figân ettin. O âh-u figân o kadar Makbul-ü İlâhi oldu ki cemaatın sevabından daha ziyade sevâp aldın. Ben de bu sevaba tekrar sahip olmayasın diye seni uyandırmaya geldim" demiş. Onun için, şeytan doğru yolu gösterse bile onu dinlememeli diyor.

اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ Çünkü şeytan, size mûbin olan, açık beyan olunan, düşmanlığı zâhir olan mahlûktur.

61- وَاَنِ اعْبُدُوْنِىْ ؕ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ

وَاَنِ اعْبُدُوْنِىْ ؕ Ve demedim mi, sadece bana ibadet ve kulluk ediniz? هٰذَا Bu şeytâna ibadet etmemek. Bana ibadet etmek, صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ sizin için en doğru, müstekim bir yoldur ki, onunla Allâh'a yetişiliyor.

62- وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيْرًا ؕ اَفَلَمْ تَكُوْنُوْا تَعْقِلُوْنَ

وَلَقَدْ اَضَلَّ Muhakkak idlâl etti, yoldan çıkardı şeytan مِنْكُمْ sizden جِبِلًّا كَثِيْرًا ؕ çok insanları. اَفَلَمْ تَكُوْنُوْا تَعْقِلُوْنَ Doğruyu anlayacak akla sahip değil misiniz?

Şeytan evvelki ümmetlerin hepsini, peygamberlere karşı,

Âllâh'a karşı âsî yaptı. Onların başına felâketlerin gelmesine sebep şeytandır.

63- هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

هٰـذِهٖ İşte bu, size vaad edilen cehennemdir. Ey dalâlet yolunu tutanlar, size dünyada iken Peygamberân-i İzâm'ın lisânı ile va'ad edilen cehennem hazırdır.

64- اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

Küfür ve inkârınız sebebiyle yaptığınız kötülüklere karşılık, bugün oraya girin ateşle dağlanın.

65- اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ اَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ O gün onların ağızlarını mühürleriz. Kazandıklarını (yaptıkları iyi ya da kötü amelleri) bize elleri anlatır, ayakları da şehadet eder.

66- وَتُكَلِّمُنَآ اَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

Mevlânâ Celâleddin Rumî Kaddesâllâhû Sirrehül-aziz buyuruyor. Lâhza lâhza İmtihanât-ı İlâhiye zuhur eder. Kâlplerdeki esrar, cesedinden zuhur ediyor. Niyeti ne olmuş ise o niyetin âsârı cesedinden, vûcud üzerinde zuhur ediyor.

Ehli cennetin kâlbinde Âllâh var. O esrarlar zuhur ediyor, parlak nur olarak. Ehl-i cehenemin de kâlbinde inkâr var, kâlpteki sıkıntı vücuda aksediyor.

İnsanın ameli gölgesi gibidir, gölgesi nasıl ki önüne düşüyor.

Vücudu eğri ise gölgesi de eğri olur. Vücudu doğru ise gölgesi de doğru olur

Kıssadan hisse budur. Âllâh'ın rahmetinden dâimâ ümitvar olmalı. Dâimâ rahmetini beklemeli ama azabından da korkmalı. Çünkü kuşun iki kanadı olmazsa kuş uçamaz.

İn çünîn güftesti Mevlâna'yı mâ
Kâşif-i esrâr hâ-yi Kibriyâ
İn ne necmest û ne remlest û ne hâb
Vahy-i hak, Vellâhü a'lem-i bi's-savâb

66- وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلٰٓى اَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُونَ

Kur'ân-ı Azimüşşân nâzil olmaya başladığı zaman Hâlik-i Kâinat, Habibine emrediyor.

وَاَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem evvela akrabalarına tebliğat yap, sonra başka bir âyet-i kerimede de Mekke halkına tebliğat yap ve sonra diğerlerine tebliğ et. Mekke halkı küfür zamanında gayet şiddetli, hiddetli, hasetleri Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhiveselleme karşı fazla idi.

وَلَوْ نَشَآءُ Şayet biz dileseydik لَطَمَسْنَا عَلٰٓى اَعْيُنِهِمْ gözlerini tamseder, onların gözlerini büsbütün kör ederdik. (Eğer ki yaptıkları isyanlarına göre, lütf-u keremimizle bunu yapmıyoruz.) فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُونَ Bu sefer de yolda itişip kakışırlar çünkü yolu görmezler.

67- وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلٰى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ

وَلَوْ نَشَاءُ Biz Azimüşşân, eğer istesek لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ bulundukları yerde onları bir şeye mesh ve tebdil ederdik. فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ Ne ileri gitmeye güçleri yeterdi, ne de geri gelmeye.

68- وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ ۖ أَفَلَا يَعْقِلُونَ

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ ۖ Kime uzun ömür verirsek, biz onun yaratılışını (gençliğini, güzelliğini) bozar, beli bükük hâle getiririz. أَفَلَا يَعْقِلُونَ Onlar bunu hiç düşünmezler mi?

69- وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ ۙ

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ ۚ Müşrikler, Kur'ân'ı Azimüşşân hakkında şiirdir dediler. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de şairdir dediler. Düşman oldukları için böyle söyleyebiliyorlar. Âllâh CelleCelâlûhû, onların sözlerini reddediyor. Buyuruyor ki; وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ Biz Azimüşşân, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e şiiri tâlim etmedik. وَمَا يَنْبَغِي لَهُ Bu, ona lâyık da değildir. إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ Bu Kur'ân ancak Zikrullah'tır, va'z-ı nasihattır. Mahlûka, Hâlik'ine yol göstermek için gönderilmiştir. وَقُرْآنٌ مُبِينٌ Kur'ân, hakikatı zâhir olan Ahkâm-ı İlâhiye'dir.

70- لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ

لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا Tâ ki o, (kâlbi) diri, (akıl ve idrak sahibi) olan kimseleri inzar etsin. Kâlbi ölü olan kimse Kur'an'dan ne anlar?

Bir hadiste Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Ölülerle çok temas etmeyin." Sormuşlar, "Efendim ölüler kimdir?" "Kâlbi mal ile meşgul olan zenginlerdir. Hayat-ı ebediye

ile hiç alâkası olmayan zenginlerdir." وَيَحِقُّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ Ve tâ ki o, küfürlerinden ısrar edenlere o söz, (ilâhi azâb) hak olsun.

71- اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ اَيْدِينَآ اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ اَيْدِينَآ اَنْعَامًا Halik-i Kâinat, azamet-i kudretine işaretle buyuruyor. اَوَلَمْ يَرَوْا Görmüyorlar mı اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ Biz Azimüşşân, kudretimizin eseri olmak üzere hikmetimizle insanların menfaatı için halkettik. مِمَّا عَمِلَتْ اَيْدِينَآ اَنْعَامًا (En'âm dan murâd olan; deve, sığır ve koyun cinsi.) فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ Ve onlar da bunlara mâlik ve sahip oldular.

72- وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ Bu hayvanları sizin emrinize âmâde kıldık, zelil yaptık. (Bu hayvanlar sizden çok güçlü olduğu halde, bir çocuk deveyi alır istediği yere götürebilir.) فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ Onların bazısını binek olarak kullanır, bazısını besin olarak yersiniz. Bunlar, sizin için nimet olduğu halde neden şükür etmiyorsunuz?

73- وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ اَفَلَا يَشْكُرُونَ

وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ Bu hayvanlarda sizler için içilecek sütler ve daha nice faydalar vardır. اَفَلَا يَشْكُرُونَ Niçin düşünüp şükretmiyorsunuz?

74- وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ اٰلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ اٰلِهَةً Âllâh-û Teâlâ'yı bırakıp da O'nun gayri olanları ilâh ittihaz ediyorlar. Gaye ve düşünceleri de لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ "kendilerine yardım eder" düşüncesi ümidiyle.

75- لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ ۖ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ

لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ Hâlbuki o mâbut edindikleri putların, onlara yardım etmeye asla güçleri yetmez. وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ Bilâkis onlar, bu mâbutlar için yardıma hazır askerlerdir.

76- فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ (Burada da mim var. Vakf-ı lâzım. Okuyan, bilerek geçerse günahkâr olur.) Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, o halde onların sözleri sakın seni üzmesin. إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ Çünkü Biz, onların gizlemekte olduklarını da açığa vurduklarını da biliyoruz.

77- أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ Bu insanlar kendi sermayesine bakmıyorlar mı? Sermayesi nedir? Bir gün Halife Me'mun, bir adama sormuş. "Biliyor musun ben kimim?" Cevaben; "Evet, efendim" demiş. "Sen evvelinde bir necis, hâli hazırda da birkaç kiloyu taşıyorsun. Sonu olan kabirde de ona benzer bir şey olursun." İnsanın sermayesi bu değil mi?

İnsan görmüyor mu ki Biz, onu nutfeden (sudan) yarattık. Bu kibr-i azamet nereye yerleşiyor? فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ Bir de bakıyorsun ki açıkça isyan ediyor. Bize âşikâr bir düşman kesiliverdi.

Âyet-i kerimenin sebeb-i nüzülû. Übey bin Halef vardı, şerirlerden. Bedir Vak'asında telef oldu, Bu münkir bir gün çürük kemik getirmiş, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in huzuruna. Demiş ki; "Sen diyorsun ki çürümüş olan bu kemikler

hayat bulur. Bunlar nasıl hayat bulur?" diyerek, inkâr tarikiyle sual etmiş.

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ **-78**

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُۥ Kendi yaratılışını unutarak, Bize karşı misâl iradına kalkışıyor. قَالَ Diyordu; مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ kim halk edebilir bu çürük kemikleri وَهِيَ رَمِيمٌ hâlbukî çürümüştür bu kemikler.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî (Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz,) Mesnevi'sinde naklediyor. Mevlânâ'dan önce Hindistan tarafında hükümran olan Sultan Mahmud ava çıktığının bir defasında, atı kuvvetli olduğundan sür'atle herkesten evvel bir köye geliyor. Terlemiş ve susamış olarak bir kapıyı çalıp sesleniyor. İçerden çıkan çocuktan, içmek için su istiyor. Çocuk da Sultan Mahmud'u sözleri ile oyalıyor. "Babam çeşmeden su alıp getirmeye gitti, nerede ise gelir sana o sudan ikram ederim" diyerek Sultanın terinin kurumasını beklemiş. Ve içeriye eve gidiyor, mevcut sudan alıp Sultana ikram ediyor.

Bu oyalama durumu, Sultanın dikkatini çektiğinden çocuğa soruyor. "Hâlbuki sen evde mevcut olan sudan getirdin, sebebi nedir?" deyince. Çocuk; "Efendim, sizi terli gördüm. Suyu hemen getirip içseydiniz, terli olarak içilen su dokunur hasta olabilirdiniz. Onun için sizi oyalayarak terinizin kurumasını bekledim" demiş. Çocuğun hareketi Sultanı çok memnun ettiğinden, onu babasından saraya götürmek için isteyip razı etmiş.

Çocuğun ismi Ayaz olup, iyi niyeti ve zekâsı ile Sultanın her geçen gün itimat ve memnuniyetini kazanıyor. Sultan, Ayaz'a sarayda en iyi bir odayı vermiş. Ayaz da evden geldiği üzerindeki elbisesi ve ayağındaki çarıklarını duvardaki çiviye asmış, çarşı-

dan bir de kuvvetli kilit alıp onunla kapıyı kapatıyor. Ayaz da her gün tahsis edilen odasına günde bir defa girip, elbise ve çarıklarının karşısına geçip, "Ey Ayaz, hükümdarın iltifatına mağrur olma. Senin aslın budur" diyerek nefsine levmediyormuş.

Fakat odaya kimseyi bırakmaz, kapının kilidi kuvvetli. Etraftaki hasetkârlar, "odaya kim bilir ne mücevheratlar doldurmuştur" diyerek fitne fesat yapıyorlarmış. Ve neticede fitne fesatçılar Ayaz'ı, hükümdara şikâyet etmişler. Hükümdar da gelenlerin sözüne ihtimâl vermediği halde, şikâyete gelenlerin başında olana; "Öyle ise sizin kanaatınız budur, gece yarısı gidin kapıyı kırın. İçeride ne kadar mücevherat varsa hepsini size verdim, aranızda taksim edin. Orada bulduklarınızı söyleyin ilân edin ki vezirler, nedimler bilsinler onun hıyanetini. Eğer dediğiniz doğru ise onun yaptığı hilekârlıktır."

Gece yarısı o şahıs, otuz kişi ile beraber Ayaz'ın odasını açmaya gittiler. Hükümdar Sultan Mahmud ise Ayaz'dan şüphe etmiyordu. Fakat gelenleri imtihan etti. Ara sıra kâlbine de geliyordu, "söylenenler doğru ise ne yapacağım" diyordu. Ve "söylenenler doğru olsa da affedeceğim" diyordu.

Ayaz, odasına her gün girip bir müddet kalmakla çarığı, postekisi ve elbisesi karşısında, "senin evvelin buydu" diyerek benliğini kırardı.

Çünkü benlik, insanı mest ediyor. Her tarafa sevk eder. Aklı baştan, hayayı kâlpten çıkarır.

Yüzbinlerce bizden evvelki ümmetleri, bu benlik, bu varlık onları yere vurmuş parçalamıştır. Azâzil, bu benlik taslamasından dolayı iblis oldu. Âdem Aleyhisselam için, "o niçin benim reisim olsun da, ben ona secde edeyim" dedi. Tekebbür, bu sermaye ve zenginliğin neticesidir.

Ayaz'ın odasını gece yarısı açanlar, bir de baktılar ki oda kupkuru. Çarık, posteki, elbiseden başka bir şey yok. Bunun üzerine, odanın içini tamamen kazdılar hiçbir şey bulamadılar.

Sabahleyin mahzun, pişman, perişan oldular. Hükümdara karşı özür beyan edecek halleri kalmadı.

Hükümdar, onlara "cezanız büyüktür, cezanızı vermiyeceğim de cezanızı vermek için Ayaz'a bırakırım" diyor.

Ayaz ise onların hepsini affetti gitti.

Kıssadan hisse budur, âyette de buyuruluyor.

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ İnsan görmüyor mu onu, bir nutfeyi meniden halkettik. Sermayesi bu olduğunu bilmiyor mu? Sermayesini, gideceği yeri düşünsün. Ondan sonra neye lâyıksa onu yapsın. Halk onu görmüyor, sermayesini düşünmüyor, kürkünü makamını görüyor.

79- قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ De ki; Bu kemikleri ilk defa halk eden, (Âllâh-û Zülcelâl) diriltecektir. وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.

80- الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا O Âllâh-û Teâlâ ki size yeşil ağaçtan ateş çıkarır. (Mergu, gifar nâmında iki ağaç vardır. Bunlar, Hicaz da bulunur. Misvak ağacı gibidir. Bunları yaş iken birbirine vurunca ateş çıkar.) فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ İşte siz, ateşi ondan yakıyorsunuz.

81- اَوَلَيْسَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ ۟ بَلٰى وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ

اَوَلَيْسَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ ۟ Semâvât ve arzı yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? (Yedi kat yerleri, gökleri ve içindeki mahlûkatı, dokuz kat felekleri halk eden, bu çürümüş olan kemikten tekrar insan halk edemez mi?) بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ ۟ Evet! Onların benzerini yaratmaya her zaman elbette kadirdir. بَلٰى وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ O, her şeyi hakkıyla bilen bir yaratıcıdır. Âlim'dir. O, her şeyi bilir. Hallâktır, bütün mahlûkatı halk eden O'dur.

Bu âyet-i kerime okunduktan sonra sünnet-i seniyedir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor. "Belâ ve ene alâ zâlike mineşşâhidin" demek. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in emrine imtisaldir, söyleyen sevâba nâil olur.

82- اِنَّمَآ اَمْرُهٗٓ اِذَآ اَرَادَ شَيْـًٔا اَنْ يَقُولَ لَهٗ كُنْ فَيَكُونُ

اِنَّمَآ Ne zamanki اَمْرُهٗٓ Emr-i İlâhi, اِذَآ اَرَادَ شَيْـًٔا bir şeyi irade ettiği zaman madde istemez. Hâlik-i Kâinat'ın irâdesi bunun haricindedir. Emr-i İlâhi'sine madde istemez. Bir şeyi irâde ettiğinde اَنْ يَقُولَ لَهٗ كُنْ فَيَكُونُ "ol" demekten ibarettir. O şey derhal var olur.

83- فَسُبْحَانَ الَّذِى بِيَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

فَسُبْحَانَ الَّذِى Münezzehtir Âllâh! O Âllâh ki بِيَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ her şeyin mülk ve tasarrufu elinde bulunan Âllâh-û Azimüşşân. وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ Siz elbette sadece O'na gönderileceksiniz.

سُورَةُ الصَّآفَّاتِ ﴿٣٧﴾ SÂFFÂT SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Bu sûre-i celile 182 âyet, 860 kelime, 3826 harften ibarettir. Adını, saf tutmuş meleklere işaret eden ilk âyetten alan ve kâinattaki güçlerden söz eden bu sûre, Mekke'de nâzil olmuştur. İlk üç âyette saf tutmuş meleklere, bulutları sevk ve idare eden güce, zikri yapan dile, insanları hüccetlerle öğütlerle küfür ve fısktan men eden âlimlere. Kâinattaki Hâlik, bir tek güç olunca, bütün güçlerin O'na ait olduğu ortaya çıkar.

1- وَالصَّآفَّاتِ صَفًّا Vav-ı kasem, birçok yerlerde geçiyor. Kasemin mânâsı; bizim aramızda bir şeye inandırmak için yemin ediyoruz hâlbuki Hâlik-i Kâinat bundan münezzehtir. O, ne emrederse o olur. Hâlik-i Kâinat'ın kasem kelimelerinden murâd; ne için kasem edilmişse o şeyin kıymetli olduğuna işarettir. Meselâ Veşşemsi, Vedduhâ, Velkameri, Vessâffâtı. Böyle vav-ı kasemle olunca, işaret olunanların kıymetli olduğunu beyan etmektedir.

وَالصَّآفَّاتِ صَفًّا Saf saf olan meleklerin hakkı için. İbadet-i İlâhiye ile meşgûl olan Mü'minlerin hakkı için. İ'lâ-yı Kelimetullah için düşmanla mübarezeleri, kendilerini zikrullahtan alıkoymayan gaziler için.

2- فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا

Zêcirat; şeytanları göklerden men edenlerin hakkı için ki meleklerdir. Zêcirat; hakiki âlimler, insanları hayır ilhamiyle masiyetlerden men edenler. Yahût insanları hüccetlerle, öğütlerle küfür ve fısktan men eden âlimler.

3- فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا

Sonra zikir ve tilâvet eyleyenlere, Âllâh-û Teâlâ'nın âyetlerini, vâzıh emirlerini peygamberlerine, evliyasına tilâvet eden Melekler.

Bunların üçü de Makbul-ü İlâhiye işaret olmak üzere, Cenâb-ı Hak üç âyet-i kerime ile kasem ediyor.

وَالصَّافَّاتِ صَفًّا Huzur-u İlâhi'de saf saf Emr-i İlâhiye intizar eden meleklerin hakkı için.

Saf saf Âllâh-û Teâlâ'nın huzurunda ibadet eden Mü'minlerin hakkı için.

Saf saf meydan-ı harpte, İ'lâ-yı Kelimetullah için canını fedâ etmeye hazır olan mücahidlerin hakkı için.

فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا O melekler ki şeytanların göklere çıkmalarını men edenlerin hakkı için. Yahutta o âlimler ki ilmi ile halkı fenalıklardan men ediyorlar.

فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا Kur'an-ı Azimüşşân'ın tilâvet-i zikri ile diğer zikirler ki tesbih, tehlil, hamd, istiğfar ve duâlarla meşkûl olanların hakkı için.

4- اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ

Hiç şüphe yok, İlâhınız birdir. Sebeb-i nüzul âyet ise müşrikler

diyorlardı. "Bizim yalnız Harem-i Şerif'te 300 tane put, mâbûdlarımız var. Böyle olduğuna göre nasıl olur da yalnız bir mâbûd olur?" Böyle dedikodular olduğu için bu âyet nâzil oldu.

5- رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ

رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا O, göklerin, yerin ve aralarında bulunanların Rabbidir وَرَبُّ الْمَشَارِقِ Doğuların da Rabbi O'dur. (Şark ve garp denilmedi çünkü güneş her gün yerini değiştiriyor. Çünkü güneşin, 360 tane doğuş ve batış yeri vardır.)

6- اِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ ِۨالْكَوَاكِبِ

Azamet-i İlâhiyeyi bildiriyor, murâd Vahdet-i İlâhiye'dir. اِنَّا Biz Azimüşşân, kemâl-i kudretimizle زَيَّنَّا zinetlendirdik. السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ ِۨالْكَوَاكِبِ Göğü bir zinetle, yıldızlarla süsledik.

7- وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ

Ve itâat dışına çıkan her şeytandan, (yıldızlarla) gökyüzünü koruduk. Mârid; haricün an Tevhidillah. Dinden hariç olan şeytanlardan hıfz ettik.

Anasır dörttür. Bütün insanlar, cinler, melekler, hepsi O'ndandır. Her nev'i mahlûkta, birisi galiptir. İnsanlar da toprak galip. Şeytan da hava galip. Melekler de Nur galip. Birkaç insan üst üste olursa, altta kalan ezilir. Cinlerin galibi hava olduğundan, hava yukarıya çıkıyor. Şeytan ve cinler, meleklerden malûmat almak üzere yukarıya çıkıyorlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem gelmeden evvel, bir istirakayı sem'i oluyordu. Birkaç kelimeyi kapmak sûretiyle alıyorlardı. Yani tam bir malûmat alamıyorlar-

dı. Ne zamanki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem dünyaya teşrif ettiler, o yol kapandı.

8- لَا يَسَّمَّعُونَ اِلَى الْمَلَاِ الْاَعْلٰى وَيُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍۖ

لَا يَسَّمَّعُونَ اِلَى الْمَلَاِ الْاَعْلٰى Onlar artık Mele-i Â'lâ da olup bitenleri dinleyemezler. (Mele; dolu. Â'lâ; yüksek. Meleklerin âleminden bir şeyi istimâ edip, birkaç kelimeyi kapıp getiremiyorlar.) وَيُقْذَفُونَ Yani atarlar. مِنْ كُلِّ جَانِبٍۖ Göklerin her tarafından tard olunur, atılırlar. Onlar için dâimi bir azap vardır.

Mele-i Â'lâdan murad; meleklerin yazıcıları veya eşrafıdır. Gökyüzünde bulundukları için, kendilerine bu sıfat verilmiştir.

9- دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌۖ

Kovulup atılırlar ve onlar için sürekli bir azap vardır.

10- اِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ

اِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ (Hatfe; bir şeyi kapmak.) Ancak meleklerden bir şeyi kapmak için gidebilirler. Bunu da men ediyorlar. فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ (Sêkıbûn; delici ateş atılıyor.) Bir söz kapan olursa, onu da delen ve yakan bir alev takip eder.

Rivayet olunmuştur ki; Âllâh-û Teâlâ bir şeyi emir ve kazâ buyurunca, Arş melekleri ile yedinci gök melekleri tesbih ve takdisle onu alır. Altıncı gök meleklerine, onlar da daha aşağıdakilere iletirler. Bu minval üzere alt semâya erişir. Şeytanlar bu haberi çalarak yeryüzüne indirirler. Lâkin ona birçok yalanlar katarlar.

11- فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَاۗ اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ

فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَا Ey Habibim, sor onlara! Yaratılış bakımından kendilerini yaratmak mı zor, yoksa bizim yarattıklarımız mı? Onlardan sor, sizin bâtıl mâbudlarınız bunları yapabilir mi?

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Âllâh'tan talep edelim, diyelim, Yâ Rabbi, muvaffak et bizi sana karşı edebe. Edebi yerinde olmayan, edepsiz olan kimse Lütf-u İlâhi'den mahrum olur. Edebsiz olan kimse yalnız kendine yapmıyor, onun ateşi her tarafa taşıyor zarar veriyor. Kalp bir aynaya benzer, eğer ayna temiz ise aynen evvel-i âhiri görür. Cenâb-ı Hak, öyle bir kudret vermiş. Mü'min, Nûr-u İlâhi ile görür. Biz de niçin olmuyor? Pas, pasın üzerine gelmiş, cem olmuş toplanmış, sırları görmez. Kâlp ayna gibidir, bir hata yapıldığında leke gelir. Eğer onun akabinde tövbe istiğfar ederse, Âllâh-û Teâlâ lütf-u keremiyle o lekeyi siler. Silinmediği takdirde tekrar tekrar lekelerle dolar, ayna şeklinden çıkar. Reçetesi nedir? Dudaksız damaksız, Nâm-ı İlâhiyi zikret. "Âllâh Âllâh" diyerek meşkûl ol. Böyle devam edilirse o kâlp temizlenir, o zaman da kâlp görmeye başlar. Kerimlerle iş müşkül değildir. Âllâh'a karşıdır, Âllâh kerimdir kusurları affeder. Ne olursan ol oraya teveccüh et. Kendine bakma o talebe bak, o talebi veren Âllâh'tır. Talep seni yukarıya götürür.

اِنَّا Biz Azimüşşân خَلَقْنَاهُمْ insanları halk ettik مِنْ طِينٍ çamurdan. لَازِبٍ Biz, onların aslı olan Âdem'i yapışkan bir çamurdan yarattık.

Böyle iken nasıl olur da peygamberleriyle mücadele eder, Âllâh-û Teâlâ'ya karşı büyüklenir.

12- بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ

Belki sen, (onların Kur'an ve beni inkârlarına) taaccüp ettin. Onlarsa bu taaccübüne, (seninle ve Kur'an'la) istihza alay ediyorlar.

13- وَاِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ

وَاِذَا ذُكِّرُوا Ne zamanki bunlara Kur'an-ı Azimüşşân'ın hükmü ile va'z-ı nasihat verildiğinde, لَا يَذْكُرُونَ düşünüp nasihat kabul etmezler. Çünkü bunlarda gaflet daimidir.

14- وَاِذَا رَاَوْا اٰيَةً يَسْتَسْخِرُونَ

Ne zamanki gördüler işittiler bir mucizeyi. Meselâ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in (inşikak-ı kamer; ayın parçalanması,) taşların konuşması, ağaçların selam vermesini görüp duyduklarında alaya alır, istihzada mübalağa ederlerdi.

15- وَقَالُوا اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

"Bu ancak apaçık bir sihir, büyüden başka bir şey değildir" derler. (Bu sözü ayın ikiye ayrılması mucizesi gerçekleştiği zaman söylemişlerdi.)

16- ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ

ءَاِذَا (Hemzeyi istifamdır.) Ne zamanki مِتْنَا biz öldüğümüzde, وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا kemikler toprak olduğu zaman ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ tekrar dirilir miyiz? Bizden önce ölen babalarımız da ba's olunur mu? derler.

17- اَوَاٰبَاؤُنَا الْاَوَّلُونَ

Bizden evvel ölmüş olan atalarımız da dirilip hesaba çekilecekler mi?

18- قُلْ نَعَمْ وَاَنْتُمْ دَاخِرُونَ ۚ

قُلْ نَعَمْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, söyle onlara. Evet, ey dalâlette olanlar. Sizi de ecdadınızı da aynen toprak olmadan evvel nasıl hâlk etmiş ise, yine sizi kün feyekün ile hayatlandırır. وَاَنْتُمْ دَاخِرُونَ Hem de hor ve hakir olarak cehenneme sevk olunacaksınız.

19- فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَاِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ

فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ İsrafil Aleyhisselam'ın ikinci bir sayhası ile. Korkunç bir sesten ibaret olacak, فَاِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ o anda hemen onların gözleri birdenbire açılıp etrafa bakacaklar.

20- وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هٰذَا يَوْمُ الدِّينِ

وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا (Bu durumu gören kâfir-i münafıklar.) "Eyvahlar olsun bize!" هٰذَا يَوْمُ الدِّينِ(Melekler, onlara;) "İşte ceza, hesap günüdür!" derler.

21- هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِى كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ ۚ

(Onlara,) "bu sizin yalanlamış olduğunuz (hak ile bâtıl, iyi ile kötünün,) hükmün ayrılma günüdür" denilecek.

22- اُحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَاَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ۙ

اُحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا Haşrediniz, sevk ediniz, küfür ile nefsine zulüm edenleri mahşerden cehenneme. وَاَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ Onların aynı yoldaki arkadaşları yahut aileleri hepsi dâhildir. وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ

23- مِنْ دُونِ اللهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْجَحِيمِ

مِنْ دُونِ اللهِ Âllâh'ın gayri olarak ibadet ettiklerinizi de beraber götürünüz. فَاهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْجَحِيمِ Sevk ediniz onları, إِلَىٰ صِرَاطِ الْجَحِيمِ cehennemin yolunu gösteriniz.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem taaccüp ederdi, derdi; "Yâ Rabbi, bu hâl nedir? Hak ve hakikat meydanda, o kişi ısrar ediyor dalâlette kalıyor." Enbiya zamanında olan bu ahval, evliyâ zamanına da etek atıyor. Zahirde âkil olanlar, bu nifak ve hasetten dolayı böyle münkir olmuşlar. Bu inkârlardan dolayı, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem taaccüpte olduğu gibi, Ebû Leheb de taaccüpte. İki taaccüp var. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in böyle taaccübü, Ebû Leheb'in bu taaccübü. İkisi de taaccüptür. Ama aralarında ne kadar fark var?

Cenâb-ı Âllâh, bir kimsenin ayıbını setretmek isterse o kimseyi sevk eder, "sen de o kimsenin ayıbını meydana çıkarma." Eğer Âllâh birisine azap vermek isterse, ona halkı taan etmeye meyil veriyor. 1400 seneden sonra Âshab-ı Kiram'a dil uzatıyor. Gördü mü, bildi mi, anladı mı, okudu mu, hayır yok. Ama "ben filân kişiden, tercümeden böyle anladım." Onu, düşman olan yapmıştır.

Necisler ikidir. Biri zâhiri olan necis ki su ile temizlenir fakat böyle kâlpte olan necaset ancak göz yaşı ile temizlenir. Tevbe eder, tevbenin akabinde ağlaya ağlaya nedamet eder. Ondan sonra da Cenâb-ı Hak, lütf-u keremi ile temizletir.

Kuşlar, yerdeki hayvanlar ve denizlerdeki balıklar, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ahirzaman peygamberi olduğunu bütün mahlûkat bilir.

24- وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ

Onlara cehennemim yolunu gösterin. Böylece onları hapsedin çünkü onlar suçludurlar, mes'uldürler diye emredilecek.

Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuşlardır; "Kıyamet gününde dört şeyden sorulmadıkça bir kulun ayakları kaymaz.

Birincisi; Gençliğini nerede geçirdin?

İkincisi; Ömrünü nerede tükettin?

Üçüncüsü; Malını nereden kazanıp, nereye harcadığı?

Dördüncüsü; İlmi ile ne amel ettiğidir?"

25- مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ

Melekler, onlara diyorlar. Dünyada birbirinize yardım ediyordunuz. Size ne oldu ki birbirinize yardım etmiyorsunuz?

26- بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ

Belki onlar, o gün teslim olacaklar ve zillete boyun eğecekler.

27- وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ

(İşte bu duruma düştükleri vakit) onlardan bir kısmı diğerlerine yönelirler, birbirlerini sorumlu tutmaya çalışırlar.

28- قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ

(Uyanlar, uydukları adamlara.) "Siz, bize hak üzerinde olduğunuzu yeminlerle te'kid ederek bizi aldattınız da onun için yahut

kuvvet ve şiddet gösterdiniz de korkumuzdan size tâbi olduk" diyeceklerdir.

29- قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ۚ

(Ötekiler de) bilâkis derler. Zâten siz inanan kimseler değildiniz.

30- وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ ۚ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ

وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ ۚ Bizim, sizin kâlbinize karşı zorlayacak bir gücümüz de yoktu. Fakat siz, kendiniz azgın bir toplum idiniz. بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ Onun için, Rabbimizin sözü (azâbı) bize hak oldu. Biz hak ettiğimiz cezayı tadacağız.

31- فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا ۖ إِنَّا لَذَائِقُونَ

فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا ۖ Sabit oldu Rabbimizin kavli, Rabbimizin emri.

(لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ "Cehennemi dolduracak!" Emr-i İlâhi vardı, bize hak oldu.) إِنَّا لَذَائِقُونَ Biz de siz de hak ettiğimiz cezayı tadacağız.

32- فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ

(Aslında biz,) sizi azdırdık çünkü dalâletteydik. (Fakat cebretmedik, ihtiyarınızla bize tâbi oldunuz.)

33- فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

فَإِنَّهُمْ Onların hepsi, Halik-i Kâinat emrediyor يَوْمَئِذٍ o günde

hepsi beraber مُشْتَرِكُونَ فِى الْعَذَابِ dalâlette azapta müşterektirler, beraber azabı çekecekler.

34- اِنَّا كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ

Halik-i Kâinat emrediyor. İşte, Biz mücrimlere böyle yaparız.

35- اِنَّهُمْ كَانُوا اِذَا قِيلَ لَهُمْ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ يَسْتَكْبِرُونَ

Zirâ ne zaman kendilerine "Lâ ilâhe illêllâh" deyiniz, denilse (ondan yüz çevirir, teklif edene) kibirlenir büyüklük taslarlardı.

Hadis-i Şerif'te Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Zaman gelecek, Lâ ilâhe illâllâh, Âllâh diyene mecnun derler."

36- وَيَقُولُونَ اَئِنَّا لَتَارِكُوٓا اٰلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍ

"Biz bir mecnun, şâir için ilâhlarımıza ibâdeti terk eder miyiz?" derlerdi. (Kâfirlerin "mecnûn, şâir" dedikleri zat, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem idi. Ona uyup putları bırakmak kendilerine zor geliyordu.

37- بَلْ جَٓاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ

Hayır! O, hakkı (Kur'ân'ı) getirdi. Ve (kendisinden önce gelen) bütün peygamberleri tasdik etti.

38- اِنَّكُمْ لَذَٓائِقُوا الْعَذَابِ الْاَلِيمِ

اِنَّكُمْ Muhakkak sizler لَذَٓائِقُوا الْعَذَابِ الْاَلِيمِ (yersiz ithamlarınız sebebiyle) o elim azabı tadacaksınız.

39- وَمَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

Başka bir şey değil, sâdece yaptığınız işlerle cezalanacaksınız.

40- اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ

(Bu azaptan) ancak Âllâh'ın hâlis kulları istisnâ edilecek. (Onların sevapları kat kattır. Bire on, bire yetmiş, bire yedi yüz, bigayri hisaptır.)

41- اُولٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ

Onlar için ma'lûm bir rızık vardır. (Sabah, akşam sûrî ve manevi kısmetleri var.)

42- فَوَاكِهُ ۚ وَهُمْ مُّكْرَمُونَ

Türlü meyvalarla ve (çeşit çeşit ni'metlerle) ikram olunurlar,

43- فِى جَنّٰتِ النَّعِيمِ

nimet yeri olan Na'im Cennetlerinde.

44- عَلٰى سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ

Karşılıklı serirler, koltuklar üzerine kurulmuş oldukları halde kendilerine ikram edilir.

45- يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِّنْ مَّعِينٍ

يُطَافُ Tavaf ederler عَلَيْهِمْ ehli cennet üzerine. بِكَأْسٍ مِّنْ مَّعِينٍ Kendilerine, kaynaktan (doldurulmuş) kadehler dolaştırılır.

46- بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ ۚ

Berraktır, içenlere lezzet verir. Sarhoş olmazlar, (akıl ve idraklerine halel gelmez.)

47- لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ

O içkide ne sersemletme vardır, ne de onunla sarhoş olurlar.

48- وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ

Yanlarında, güzel bakışlarını yalnız kendilerine tahsis etmiş, iri gözlü eşler vardır.

49- كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ

Sanki onlar, sedefler içine yerleştirilmiş incilerdir.

50- فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ

Cennetlikler, işte o zaman birbirlerine dönüp (dünyadaki hallerini) sorarak sohbete başlarlar.

51- قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ

قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ İçlerinden biri der ki إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ dünyada benim bir arkadaşım vardı. Fakat öyle bir arkadaş ki!

52- يَقُولُ أَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ

يَقُولُ (Arkadaşım alay ederek) derdi ki أَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ "Sen de (dirilmeyi, bâ'sı) iman edip tasdik eder misin? Yok, öyle bir şey" diyordu.

53- أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَدِينُونَ

أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا "Biz ölüp vücudumuz toprağa karıştıktan

sonra, وَعِظَامًا kemik haline geldikten sonra ءَاِنَّا لَمَدِينُونَ (diril-tilip) cezalanacak mıyız?" derdi.

54- قَالَ هَلْ اَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ

"Keşke ben, o arkadaşı görseydim şimdi hâli nicedir?" Siz ehli cehennemin halini görmek istiyor musunuz?

55- فَاطَّلَعَ فَرَاٰهُ فِى سَوَآءِ الْجَحِيمِ

Bakar ve arkadaşını cehennemin tâ ortasında görür.

56- قَالَ تَاللّٰهِ اِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينِ

"Yemin ederim ki sen, az daha beni de helâk edecektin.

57- وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّى لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ

وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّى Şayet Rabbimin ni'meti olmasaydı, لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ şimdi ben de (cehenneme) getirilenlerden olurdum" dedi.

58- اَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ

"Bizim ölümümüz, yalnız birinci ölümdür.

59- اِلَّا مَوْتَتَنَا الْاُولٰى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ

Bir daha biz ölmeyeceğiz, azap olunmayacağız değil mi!" diyeceklerdir.

60- اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

(Cevap verilecek.) "Evet, sizin için ne ölüm ve ne azâb yoktur. Muhakkak ki en büyük fevz kurtuluş budur.

61- لِمِثْلِ هٰذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ

Böyle bir nimete nâil olmak için çalışsın çalışanlar.

62- اَذٰلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ

Cenâb-ı Âllâh buyurdu; İkâmet yeri olarak, cennet ehli için anılan o nimetler mi daha hayırlıdır yoksa zakkum ağacı mı? Biz, onu (zakkumu) zalimler için bir fitne kıldık.

63- اِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ

اِنَّا Biz azmüşşan جَعَلْنَاهَا yaptık, o (شَجَرَةُ الزَّقُّومِ) zalimlere bir fitne olsun yâni kâfirler için bir imtihandır.

64- اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِى اَصْلِ الْجَحِيمِ

Zira o, cehennemin dibinde bitip yetişen bir ağaçtır.

Müşrikler; "Ateş, ağacı yakar. Ateşle hiç ağaç yetişir mi?" demişlerdi. Fakat Âllâh-û Teâlâ'nın kudretiyle, onu yanmaktan koruyacağını düşünmediler.

65- طَلْعُهَا كَاَنَّهُ رُؤُسُ الشَّيَاطِينِ

Tomurcukları (gayet çirkin) sanki şeytanların başları gibidir.

66- فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا الْبُطُونَ

فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُونَ مِنْهَا Cehennem ehli bu ağaçtan yerler فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ve karınlarını bundan doldururlar.

67- ثُمَّ اِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ

Sonra Zakkûm yemeğinin üzerine, onlar için kaynar su karıştırılmış bir içki vardır.

Yedikleri zakkum boğazlarını yakar. Yanan boğazlarını dindirmek için içki ararlar. Ama kaynar su katılmış kusuntu ve irinden başka içki bulamazlar.

68- ثُمَّ اِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَاِلَى الْجَحِيمِ

En sonunda onların dönüşü kesinlikle çılgın ateş, cehennemdir.

69- اِنَّهُمْ اَلْفَوْا اٰبَاءَهُمْ ضَٓالِّينَ

Çünkü onlar, dalâlet içinde bulundukları babalarının izinde koşup gittiler.

70- فَهُمْ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ

Hal böyle iken atalarının peşinden helâke koşar oldular. (Bile bile kötü yolu gittiler.)

71- وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ اَكْثَرُ الْاَوَّلِينَ

Onlardan önce geçen ümmetlerin çoğu dalâlete düştü.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in gönderildiği Kureyş kavminden önce, geçen milletlerin çoğu sapmıştı.

72- وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا Biz Azimüşşân gönderdik. فِيهِمْ مُنْذِرِينَ (Seni, kavmine gönderdiğimiz gibi.) İnzar eder peygamberler gönderdik, fakat peygamberleri tekzib etmişlerdi.

73- فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ

Bak, ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem ve düşün. O inzar olunanların âkıbeti nice oldu. (Bu yüzden helâk olup gittiler.)

74- إِلَّا عِبَادَ اللهِ الْمُخْلَصِينَ

Ancak Âllâh-û Teâlâ'nın hâlis kulları müstesnâ. (Onlar, peygamberleri dinlediler.)

Bundan sonra gelen âyetlerde, yedi peygamberin kısa ahvallerinden bahsediliyor.

75- وَلَقَدْ نَادٰينَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ

Celâlim hakkı için! Nûh (Aleyhisselam, kavminin imânından ümitsizliğe düşünce) Bize dua etti, (yardım diledi.) Onun duâsını kabul edenler ne güzel oldu. (Yani Biz, onu güzelce kabul ettik.)

Nûh Aleyhisselam, "Rabbim! Ben mağlup durumdayım bana yardım et" diye dua etmiş. Âllâh da duasını kabul buyurarak, kavmini suda boğmak suretiyle helâk etmişti.

76- وَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ

وَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ Biz Azimüşşân Nûh Aleyhisselam'ı ve ehlini büyük sıkıntıdan, tufanın garkından. (İmân eden ehlini, imân etmeyen bir hanımı ile oğlu hariç. İmân eden üç oğlu, üç gelini, bir de hanımı bunları halâs ettik.) مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ Azim olan belâdan ki tufandan gark olmaktan halas ettik.

77- وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ Biz Azimüşşân, onun zürriyeti evlâtlarını. (Onunla beraber olan imân eden ümmeti 82 kişi. Tefsirin bildirdiğine göre; onlar yaşamadılar ve evlât da bırakmadılar. Ancak onun evlâtları ki üç oğlu Hâm, Sâm ve Yâfes hanımları ile beraber, Nûh Aleyhisselam ve Mü'mine olan hanımı selâmetle gemiye bindiler. Gemi altı ay su üzerinde devam ettikten sonra, Musul'un Sencer kazası dâhilinde Cûdi dağı üzerinde gemi durdu. Sular çekildikten sonra onlar da gemiden indiler, o dağın eteğinde yerleştiler. Oraya da Heştiyan köyü, Seksenlik köyü adı verildi. Dünyadaki insanlar da Nûh Aleyhisselam'ın o üç evlâdından çoğaldılar. Hâm; Sudanlılar ve zencilerin babaları. Sâm; Arap, Acem, Fariş. Beyazların Yâfes; Türkler ve Ye'cüc ile Me'cücün babalarıdır.) هُمُ الْبَاقِينَ Biz Azimüşşân, onun zürriyetini yeryüzünde bâkî kıldık, kalıcı oldu.

78- وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ Nûh Aleyhisselam'ın üzerine bıraktık, senâyı hasen, güzel olan bir senâ, nâm. فِي الْآخِرِينَ Ondan sonra gelen peygamberler arasında iyi bir ün bıraktık ki ibret alsınlar.

79- سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ

Bütün âlemler içinde Nûh Aleyhisselam'a selâm olsun! (dedik. Herkes onun adını anınca selâm verir duâ eder.)

Tefsirin bildirdiğine göre; Bir yerde fazla akrep olursa, bir kimse yattığı zaman bu âyet-i kerimeyi üç defa okursa o kişiye akrep zarar vermez.

80- اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ

Hâlik-i Kâinat emrediyor. Bizim iltifatımız yalnız Nûh Aleyhisselam'a değildir. اِنَّـا Biz Azimüşşân, اِنَّـا كَذٰلِـكَ نَجْـزِى الْمُحْسِـنِينَ muhsin olanları, iyi olanları, ibadetini Âllâh'ı görür gibi ibadet edenleri in'am ve ihsan ile mükafatlandırırız. Düşmanlarını helâk eder, dostlarını da selâmete kavuştururuz. Bu ihsanımız yalnız Nûh Aleyhisselam'a mahsus değildir. Bu yolda olanlara aleddera-cat veririz.

Muhsin; Arap lisanında iyilik yapan. Lisân-ı fıkıh ve hadiste ise Âllâh-û Teâlâ'yı görür gibi ibadet eden, yani ibadetini gafletsiz yapanlara, böyle ihsanlarımız olur.

81- اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

اِنَّـهُ Nûh Aleyhisselam. مِـنْ عِبَادِنَـا الْمُؤْمِنِـينَ Elif lâm'dan kemâl irâde ediliyor. Kâmil olan Mü'minlerdir. O, bizim Mü'min kulları-mızdandı.

82- ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَرِينَ

Sonra Biz, diğerlerini (kavminin kâfir olanlarını) su da boğduk. Peygamberlere isyan edenlerin sonu daimâ helâktır.

83- وَاِنَّ مِنْ شِيعَتِهٖ لَاِبْرٰهِيمَ

وَاِنَّ Muhakkak مِنْ شِيعَتِهٖ ona tâbi olanlar. Dinde asıl olan tevhid birdir. Nûh Aleyhisselam ne demişse, İbrahim Aleyhisselam da onu söylemiştir. Aynı usülde ona tâbi olan, İbrahim Aleyhisselam'ı gönderdik.

Nûh Aleyhisselam ile İbrahim Aleyhisselam'ın arası 2640 senedir. Âdem Aleyhisselam'dan, İbrahim Aleyhisselam'a kadar altı peygamber gelmiştir. (Âdem, İdris, Nûh, Hûd, Sâlih ve Lût Aleyhisselam'dır.) İbrahim kelimesi; Ebi Rahim'den alınmadır. Merhametli bir baba demektir.

84- اِذْ جَآءَ رَبَّهٗ بِقَلْبٍ سَلِيْمٍ

Senâ ediyor اِذْ جَآءَ çünkü Halil'dir. Hullet için sevmiştir, mahbubtur. جَآءَ رَبَّهٗ Rabbine geldi, tâbi oldu. بِقَلْبٍ سَلِيْمٍ Kalb-i selim, halis bir kâlp ile gelmişti. (Sâlim mânâsı; şek ve şüpheden, âfâk-ı alâyikten salim olmak üzere iki mânâ. Diğeri de masivadan sâlim olarak tam Âllâh'a itimat eder, başkasına değildir.

85- اِذْ قَالَ لِاَبِيْهِ وَقَوْمِهٖ مَاذَا تَعْبُدُوْنَ ۚ

اِذْ قَالَ لِاَبِيْهِ Ne zamanki İbrahim Aleyhisselam, babasına dedi. (Yâni amcası olan Âzer'e.) وَقَوْمِهٖ Kavmi olan Nemrud ve cemaatına. مَاذَا تَعْبُدُوْنَ Siz nelere tapıyor, kulluk ediyorsunuz?

86- اَئِفْكًا اٰلِهَةً دُوْنَ اللّٰهِ تُرِيْدُوْنَ ؕ

İfken; yalan olarak bir ilâh düzerek, Âllâh'tan başka bir takım yalancı ilâhlar mı istiyorsunuz?

87- فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ

Nasıl zannınız var, ne düşünüyorsunuz? Rabbil-âlemin sizi bu inkârınızda bırakacak, bu inkârınızda azaplandırmaz mı? Elbette azaplandırır. (Neden Âllâh'ı bırakıp putlara tapıyorsunuz?) dedi.

İbrahim Aleyhisselam'ın kavmi yıldızlara bakar, onlarla kâhinlik

yaparlardı. Bir bayram günü İbrahim Aleyhisselam'a, kendileriyle beraber bayram yerine gelmesini söylediler.

88- فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى النُّجُومِ

Bunun üzerine, İbrahim Aleyhisselam yıldızlara şöyle bir baktı.

89- فَقَالَ اِنِّى سَقِيمٌ

(Onlarla birlikte gitmemek için,) ben gerçekten hastayım dedi.

Hakikatte hasta değildi, bunu bir mazeret olsun diye söylemişti. Kavminin tâûnun sirayetinden çok korktuklarını bilmekteydi. Kendimde tâûn gibi bir şey hissetmekteyim demişti.

Ayrıca tefsir diyor ki; اِنِّـى سَـقِيمٌ yani "sakimûl kâlbi min küfrikûm" İmânımız, dinimiz bir değil, kâlbim sakamet acı duyuyor. Ben sizinle gelemem.

Böyle deyince artık ısrar etmediler.

90- فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ

Bunun üzerine İbrahim Aleyhisselam'a arkalarını dönüp gittiler.

91- فَرَاغَ اِلَىٰٓ اٰلِهَتِهِمْ فَقَالَ اَلَا تَأْكُلُونَ

فَـرَاغَ اِلَىٰٓ اٰلِهَتِهِـمْ İbrahim Aleyhisselam meyletti, onların putlarının ilâhlarının bulunduğu puthaneye gitti فَقَـالَ اَلَا تَأْكُلُـونَ tehekküm için. "Bu ahmaklar! Sizi mâbud ittihaz ediyorlar, yemek getirmişler niye yemiyorsunuz?

92- مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ

Size ne oldu ki ey putlar niye konuşmuyor, cevap vermiyorsunuz?"

Bunun üzerine İbrahim Aleyhisselam, elindeki balta ile büyük put hariç diğerlerinin hepsini parçaladı, baltayı da büyük putun boynuna astı.

93- فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ

Bunun üzerine yanlarına sağ eliyle vurdu, (putları kırıp döktü.)

94- فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ

(Putperestler putlarının kırıldığını görünce,) koşarak İbrahim Aleyhisselam'a geldiler. (Neden putlarını kırdığını sordular.)

95- قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ

İbrahim Aleyhisselam, "Siz elinizle yonttuğunuz şeylere mi ibadet ediyorsunuz?" dedi.

96- وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

"Hâlbuki sizi de elinizle yontuklarınızı da Âllâh-û Teâlâ halk etmiştir." İbrahim Aleyhisselam böyle deyince hiddetleri fazlalaştı.

97- قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ

"Onun için bina inşa edin, (içini odunla doldurun, ateşleyin) de onu kızgın ateşe atın" dediler.

Şeytanın telkini ile İbrahim Aleyhisselam'ı ateşe atmak için mancınık yaptılar. İbrahim Aleyhisselam'ı mancınıkla ateşe attılar. İbrahim Aleyhisselam ateşin içine girmek üzere giderken, Cebrâil Aleyhisselam hazır oldu ve dedi. "Yâ İbrahim Aleyhisselam heleke

hacetün, bir hacetin, ihtiyacın var mı?" İbrahim Aleyhisselam da cevaben; "emmê ileyke felek, benim sana ihtiyacım yok" diyor. Bu cevap üzerine Cebrâil Aleyhisselam, "Rabbine ne ihtiyacın var?" "İlmûhû bi hâli yektini bisuâli. O'nun ilmi, âlimdir benim hâlime" diyor. Böyle deyince Rahmet-i İlâhiye zuhur ediyor. Ateş, hassasını kayıp ediyor. Ateşin içine düştüğü yer yeşillik gül bahçesi olur.

98- فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ

فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا Onlar, İbrahim Aleyhisselam'a bir keydi, tuzak kurmak istediler. (Ateşin içinde yakmak istediler.) فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ Biz Azimüşşân ise onları esfel, zelil ve sefil ettik, onların ateşlerini selbettik.

Münkirler, bu mucizeyi gördükleri halde iman etmek işlerine gelmedi. Fakat İbrahim Aleyhisselam'a da tecavüz etmeye cesaret edemediler. O'na dediler. "Biz sana dokunmayacağız. Sen de istediğin gibi memleketimizden çıkıp gitmelisin" dediler.

İbrahim Aleyhisselam da oradan çıkıp gitmek isterdi.

99- وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ

(İbrahim Aleyhisselam ateşten selâmet bulduktan sonra) "Ben, Rabbime gideceğim. (Rabbimin bana emrettiği yere hicret edeceğim.) Rabbim bana hidayet eder" dedi.

Bunun üzerine Şam civarına hicret eder. İlk evvel Âllâh için hicret eden, İbrahim Aleyhisselam'dır.

Daha önce Basra ile Kûfe arasında, Hürmüz namında bir köyde idi. (O zaman ise Nemrud'un merkezi imiş.)

100- رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ

Ey Benim Rabbim, هَبْ لِي bana ihsan et, (salihlerden bir oğul bağışla) ki istediği İsmail Aleyhisselam'dır. İshak Aleyhisselam daha sonraki âyetlerde geliyor.

Cenâb-ı Hak da İbrahim Aleyhisselam'ın duâsını kabul ediyor.

101- فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ

Biz de tebşir ettik ona yâni duâsını kabul ettik. Melekler lisânı ile İbrahim Aleyhisselam'ı tebşir ettik. بِغُلَامٍ حَلِيمٍ Selim ve halim bir evlât ile (küçüklüğünde alim, büyüklüğünde halim diyor.)

102- فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۖ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ Ne zamanki o oğul (ki İsmail Aleyhisselam,) beraber yürüyüp gezecek çağa (yâni 7 veya 13 yaşına) erişince قَالَ يَا بُنَيَّ İbrahim Aleyhisselam, İsmail Aleyhisselam'a diyor. Ey evlâdım, yavrucuğum (severek muhabbet içindir.) إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ "Ben rüyada görüyorum. أَنِّي أَذْبَحُكَ Ben seni boğazlıyorum. فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ Sen de bir bak düşün (ne dersin, bu hususta re'yin nedir?)" قَالَ يَا أَبَتِ İsmail Aleyhisselam diyor, ey babacığım. افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ O da cevaben; "Babacığım emrolunduğun şeyi yap, سَتَجِدُنِي beni bulursun إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ sabredenlerden bulursun" dedi.

Rivayet edildiğine göre; İbrahim Aleyhisselam Zilhicce'nin sekiz, dokuz ve onuncu günleri yâni Terviye, Arefe ve Nahr geceleri rüyasında "Âllâh-û Teâlâ, oğlunu (İsmâil Aleyhisselam'ı)

boğazlamanı emrediyor" diye bir ses işitmişti. Peygamberlerin rüyaları, vahyolunduğu için bu icrâsı, vacip bir emr-i haktı. Fakat ilk gün, bunun şeytandan olması ihtimâlini düşünerek tereddüt etmişti. Bu sebepledir ki bugüne Terviye denilmiştir. Terviye; tereddüt etmektir. Fakat rüyâlar tekerrür edince, tereddüdü zâil oldu. Artık emr-i hakkı yerine getirmek gerekiyordu. Ancak bunu ne cebren ve ne gizlice yapmaya kalkışmadı. Emr-i İlâhi'yi oğlunun re'yine sorarak tebliğ etti. Maksadı da onun itaat inkıyâdiyle ecir ve sevaba nâiliyetini temin etmekti.

103- فَلَمَّآ اَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِيْنِ ۚ

فَلَمَّآ اَسْلَمَا Ne zamanki baba evlât, ikisi de teslim oldular emr-i hakka. وَتَلَّهُ لِلْجَبِيْنِ ۚ (O sırada İsmâil Aleyhisselam, babasına vasiyet yapıyor. Diyor ki; "Baba beni yan koyma. Senin gözün, benim gözüme tesadüf eder. Muhabbetin harekete gelir, Emr-i İlâhide teehhür hâsıl olur.) Beni yüz alnı üzerine yatır." İbrahim Aleyhisselam, oğlu İsmâil Aleyhisselam'ı yüz alnı üzerine yatırıp ellerini bağlıyor. Elindeki bıçakla kesmek istiyor fakat bıçak kesmiyor. Üç defa bıçakla kesmeyi deniyor. Bunun üzerine taşa vuruyor, taşta bıçak yara açıyor. "Niye bu bıçak kesmiyor?" diyor. Kudret-i İlâhiye ile bıçak lisana gelip diyor; "Yâ İbrahim, seni ateşe attıkları halde ateş seni niye yakmadı?" Cevaben İbrahim Aleyhisselam, "Âllâh emretti de ateş yakmadı" diyor. Bunun üzerine bıçak da "Âllâh, bana İsmâil Aleyhisselam'ı kesme" diye irade etti diyor.

104- وَنَادَيْنَاهُ اَنْ يّٰٓاِبْرٰهِيْمُ ۙ

وَنَادَيْنَاهُ İşte bu sırada nidâ ettik, dedik ki; اَنْ يَّا اِبْرٰهِيْمُ Ey İbrahim Aleyhisselam,

قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا ۚ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِيْنَ **-105**

قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا ۚ Rüyana sadakat gösterdin. (Maksat kesmek, boğazlamak değildi. Böyle muhabbeti kalbinden çıkarıp da Âllâh'ın emrine itaat etmekti. Sen de bunu yaptın, kâfi geldi. Bir de İbrahim Aleyhisselam, Halil derecesine varmıştı. Hullet, Halil, saf, kâlbinde ancak Âllâh olacak, başka bir şey olmayacak. İbrahim Aleyhisselam oğlu İsmail Aleyhisselam'ı bu halde gördüğü zaman, hakikaten kâlbinin bir parçası muhabbet etti çevirdi oraya. Fazla sevince, Hâlik-i Kâinat da "bu hâl, hullete muvafık değildir, kes bunu" denince, o da "saddakta" diyerek tasdik etmek sûretiyle kesti.

Buna benzer durumda, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de oluyor.

Bir gün İmam Hasan Radıyâllâhû Anh'ın dudaklarından öpmüş, İmam Hüseyin'in de boğazından öpmüş.

Derhal vahiy geliyor. "Azamet-i kudretim hakkı için sen Habibimsin. Muhabbet ettiğin yerde, o dudaklara zehir koyacağım, o gerdana da kılıç vuracağım."

Nitekim İmam Hasan Radıyâllâhû Anh zehirlenerek şehit oldu. İmam-ı Hüseyin de Kerbelâ'da kılıçla şehit edildi.

Muhabbet ancak Âllâh'a olacaktır. O kâlp, Âllâh'tan O'nun dostlarından gayrıya çevirdi mi? Gayur'dur, Âllâh onu elinden alıyor.

O iş bitikten sonra, İsmail Aleyhisselam demiş. "Baba, Emr-i

İlâhi'de daha ziyade emre uyan sen mi, yoksa ben mi uydum?" Bir ruhum vardı, onu feda etmeye razı oldum. İbrahim Aleyhisselam da "Oğlum, sen boğazlanmaya razı oldun ama sen bir def'ada kesilmekle kurtulur giderdin. Fakat ben ise her gün bu durum hatırıma gelir, ben ölürdüm."

إِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ İşte Biz muhsin olanları, ihsan edenleri böyle mükâfatlandırırız. İbâdetini halis Âllâh'a yapanlara, bu nimetleri veriyoruz.

106- إِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْبَلَآؤُا الْمُبِينُ

إِنَّ هٰذَا Muhakkak bu evlâdı kesmeye emretmek ve evlâdın mu'ti olması لَهُوَ الْبَلَآؤُا الْمُبِينُ mübin, zâhir olan, gerçekten çok açık bir imtihandır.

107- وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ

Biz Azimüşşân, oğluna bedel olarak cennetten bir koç gönderdik. (Ey İbrahim Aleyhisselam mademki tasdik ettin, öyle ise bu koçu kes. Koç kurban edilirken Cebrâil Aleyhisselam, Âllâhü ekber! Âllâhü Ekber! İsmâil Aleyhisselam, **Lâ ilâhe illêllâhü vâllâhû ekber!** İbrahim Aleyhisselam da Âllâhü ekber ve lillâhilhamd! demişlerdi. Bu tekbir bilâhere bu ümmete sünnet olmuştur.

108- وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ

İbrahim Aleyhisselam'ın bu hâli, senâsı kıyamete kadar devam edecek. Ümmetler içinde ona iyi bir nâm, senâ oldu. (Hiçbir millet İbrahim Aleyhisselam'ın aleyhinde konuşmaz, her millet İbrahim Aleyhisselam'a hürmet eder.)

109- سَلَامٌ عَلٰٓى اِبْرٰهِيمَ

İbrahim Aleyhisselam'a Bizden selâm olsun.

110- كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ

İşte Biz muhsin olanları, ihsan edenleri böyle mükâfatlandırırız.

111- اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

Gerçekten o, bizim Mü'min kullarımızdandı.

112- وَبَشَّرْنَاهُ بِاِسْحٰقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ

Sâlihlerden bir peygamber olarak (İbrahim Aleyhisselam'a,) İshâk Aleyhisselam'ı müjdeledik. (İshâk Aleyhisselam, Sârâ Radıyâllâhû Anhâ'dandır. Sârâ Radıyâllâhû Anhâ ise İbrahim Aleyhisselam'ın akrabası idi.)

113- وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلٰٓى اِسْحٰقَ ۖ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ ۚ

وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلٰٓى اِسْحٰقَ ۖ Biz Azimüşşân, İbrahim ile İshak Aleyhisselam'a bereket verdik. Mübarek, bereketli eyledik. عَلَيْهِ وَعَلٰٓى اِسْحٰقَ ۖ İbrahim Aleyhisselam'a diyor ki İsmâil Aleyhisselam da dâhil olsun. وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا Ama evlâtları son zamanda مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ ۚ lâkin her ikisinin neslinden muhsin (iyi kimseler) olacağı gibi, kendine açıktan açığa kötülük edenler de olacak.

Bu cümleden olmak üzere, İbrahim Aleyhisselam'a çok evlât verilmiş. İshâk Aleyhisselam'ın neslinden, Yakup Aleyhisselam'dan başlamak üzere birçok peygamberler gelmiştir. İkisinin neslinden iyilerin yanı sıra kötülerin de çıkması, soy ve ırkın hidayet ve dalâlette rolü olmadığını gösterir.

114- وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلٰى مُوسٰى وَهٰرُونَ ۚ

Celâlim hakkı için Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselam'a nimet ihsan ettik. Nübüvvet-i Risalet ile in'am ettik.

115- وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ۚ

وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا Her ikisini de halas ettik, hem onları hem de kavimlerini o büyük sıkıntıdan kurtardık. Onun kavmi yâni ona imân edenleri مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ۚ büyük, azim bir belâdan. Firavn, evlâtlarını öldürüyordu. Hanımları istihdam ederlerdi. Beni İsrâilleri en aşağı işlerde kullanırlardı. Bu kerbil azimden onları halas ettik.

116- وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ۚ

وَنَصَرْنَاهُمْ Kıptilerin üzerine onlara yardım ettik. Nihâyet فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ۚ (düşmanlarına) galebe edenler onlar oldular. (Yûsûf Aleyhisselam, Mısır'a hükümdar oldu.)

117- وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ ۚ

Müstebin beyânlı olan ki Tevrat'tır. Ahkâmı olan Tevrat'ı verdik. İkisine de (her şeyi) apaçık gösteren kitabı verdik.

118- وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۚ

Müstekim olan yol, Âllâh'a giden, hakka vasıl olan yolları onlara gösterdik.

119- وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ

Sonra gelen (peygamberler ve ümmet)ler arasında onlara iyi bir nâm, senâ bıraktık.

120- سَلَامٌ عَلٰى مُوسٰى وَهٰرُونَ

Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselam'a, bizden selâm olsun.

121- اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ

Doğrusu biz, muhsin olan, ihsan edenleri böyle mükâfatlandırırız.

122- اِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

Çünkü onların ikisi de şüphesiz, Mü'min kullarımızdandı.

123- وَاِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ

(İlyas Aleyhisselam, Hârûn Aleyhisselam'ın torunudur. Ba'lebek ve havalisine gönderilmiştir. Şam dâhilinde bir yerdir.) İlyas Aleyhisselam da şüphe yok ki gönderilmiş peygamberlerdendir.

124- اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَلَا تَتَّقُونَ

İlyas Aleyhisselam kavmine geldi. Âllâh tarafından memurdur. Onlara da diğer peygamberlere emrettiği gibi اَلَا تَتَّقُونَ "Âllâh'tan korkmuyor musunuz? Âllâh'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?"

125- اَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ اَحْسَنَ الْخَالِقِينَ

اَتَدْعُونَ بَعْلًا (Ba'l; Şam'da Bek adındaki şehir halkının taptığı altından yapılmış putun ismi idi. Siz Ba'le mi ibadet edersiniz? وَتَذَرُونَ اَحْسَنَ الْخَالِقِينَ Yaratanların en iyisi olan, O ahsen elhâlikıyı bırakıp da Ba'leme mi ibadet ediyorsunuz?

Ayrıca tefsirin verdiği mânâ; Bir adama ibadet ediyorsunuz da Hâlik-i Kâinat'ı bırakıyorsunuz.

126- اَللّٰهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ اٰبَآئِكُمُ الْاَوَّلِينَ

"Rabbiniz ve önceki babalarınızın da Rabbi bulunan, Âllâh'ı bırakıp da Ba'le mi taparsınız?" demişti.

İlyâs Aleyhisselam Beni İsrail peygamberlerinden olup, Hızır Aleyhisselam'ın arkadaşı olduğu rivâyet edilir. Her yıl Arâfe günü, Arâfat'ta buluştukları bildirilmektedir.

127- فَكَذَّبُوهُ فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ۙ

فَكَذَّبُوهُ Fakat İlyâs Aleyhisselam'ı tekzip ettiler. فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ۙ Onlar, o tekzibin cezası olarak cehennemde hazır olacaklar.

128- اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ

Ancak Âllâh'ın halis, muhlis kulları azaptan halas olacaklar.

129- وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى الْاٰخِرِينَ

Sonra gelen peygamberler ve ümmetler arasında ona iyi bir hasen nâm bıraktık.

130- سَلَامٌ عَلٰٓى اِلْ يَاسِينَ

Buradaki İlyas'ın kıraatına göre, İlyas Aleyhisselam'a selâm olsun. Âyrıca êl-i Yâsin kıraatı da vardır. Fakat murad olan êl-i Yâsin ise Yâsin, Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Êli Yâsin yâni Rasûl-û Ekrem'in ehl-i beytine selâmdır.

131- اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ

Biz Azimüşşân itaat edenleri, muhsinleri böyle mükâfatlandırırız.

132- إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

Gerçekten o, bizim Mü'min kullarımızdandır. İlyas Aleyhisselam bizim has kullarımızdandır.

Rivayete göre; Ba'lebek kralı altından bir puta taparmış. Bu puta "Ba'l" denirmiş. Kralın karısı bir komşusunu öldürerek zulmen bahçesini almış. Âllâh-û Teâlâ, krala gazap ederek İlyas Aleyhisselam'ı ona peygamber göndermiş ve bahçeyi ölenin mirasçılarına iade etmesini emir buyurmuş.

İlyas Aleyhisselam, Ba'lbek ve havalisine gönderilmişti. Kendilerine, "Ba'lden vazgeçiniz ve her şeyin hâliki olan Âllâh-û Teâlâ'ya ibadet ediniz" diye nasihat etti. Dinlemediler. Âllâh-û Teâlâ, onları korkuttu. Dikkate almadılar, üstelik kendisini memleketlerinden kovdular.

Fakat Cenâb-ı Hak, yurtlarından bereketi kaldırdı. Yağmur yağmaz oldu, müthiş bir kıtlık hüküm sürmeye başladı.

Bunun üzerine, tekrar İlyas Aleyhisselam'ı buldular. Ve onun nasihatları ile hareket eder oldular. Âllâh-û Teâlâ da üzerlerinden musibeti kaldırdı.

Fakat bir müddet sonra yine yoldan çıktılar. Bu halden üzülen İlyas Aleyhisselam nihâyet me'yus olarak, Âllâh-û Teâlâ'ya niyaz etti ve izin aldı. İçlerinden ayrılıp bir tarafa gitti, uzlete çekildi.

(Melik'in sarayının yanında sâlih bir kimse vardı, güzel bir bahçesi bulunuyordu. Bu bahçe ile idare oluyordu. Melik, ona bir şey demezdi fakat Melik'in hanımı ise buğz bağlamıştı. Fırsat bulunca onu öldürmek istiyordu. Melik ise her defasında

mâni oluyordu. Melik'in âdeti ise sefere gittiğinde hanımını yerine vekil yapıyordu. Yine sefere gittiğinin bir defasında, hanımı yerine vekil kalınca hükümdarlık ona kaldı. Hanım da bunu fırsat bulunca bu sâlih kişiyi öldürdü, bahçesini de saraya ilâve ettirdi. İlyas Aleyhisselam da bu durumu görüyor. Yapacak bir şey olmadığından, melik hükümdarın gelmesini bekliyor. Melik geldiğinde, İlyas Aleyhisselam daha ziyade Melik'e inzar etti. Bu bahçeyi yine öldürülen salih kişinin varislerine iâde et. Âllâh'ın gazabının size geleceği muhakkaktır deyince, Melik'in hoşuna gitmedi, şiddet gösterdi daha ziyade sertleşti. İlyas Aleyhisselam'a gazaplandı, İlyas Aleyhisselam'ın öldürülmesini emretti. İlyas Aleyhisselam da gizlendi. İlyas Aleyhisselam'ın bu gizliliği yedi sene devam etti. Dağlarda ot ve yapraklar yemek sûretiyle idare etmiştir. Bu sürenin sonunda da şiddet devam ettiğinden, hakka istikamete davet ve tebliğ etmeye imkan olmadı. Bu sıkıntıdan dolayı, Âllâh'a rica etmeye başladı. "Yâ Rabbi, imkân olmuyor ki tebligat yapayım" deyince, Cenâb-ı Hak'kın lütf-u keremi hareket geliyor. Elbette bir peygamberdir, bir sedâ geliyor. "Ne gelirse karşısına ona bin." Ve bir at şekli zuhur ediyor ateşli. O zamanda Yunus bin Met'a da İlyas Aleyhisselam'ın yerini bildiği için yanına gidiyordu. İlyas Aleyhisselam dağda olduğu zaman, Yunus bin Meta'nın anası İlyas Aleyhisselam'ı dağda görmüş, peygamber olduğunu biliyor. İlyas Aleyhisselam'a gidip gizli olarak hizmet ederdi. Yedi sene İlyas Aleyhisselam'a hizmet ettiğinden duâsını alırdı. Bu hanımın bir oğlu vardı, vefat etmiş. İlyas Aleyhisselam bu vak'ada gittiği zaman, bir gün İlyas Aleyhisselam'ı görür ve yalvarır. Diyor ki; "Benim oğlum vefat etti, ben perişan oldum. Âllâh'tan rica et de belki Cenâb-ı Hak, hayatını iade eder." İlyas Aleyhisselam da duâ edince, vefat eden çoçuk hayat bulur.

İradeyi İlâhiye, İlyas Aleyhisselam'a "karşına ne rastgelirse ona bin." Kırmızı, nar ateş gibi bir at şekli zuhur ediyor. O da hemen üzerine biniyor. Ata binince arkasından Yunus bin Metâ, "ben senden sonra ne yapayım" diyor. O zaman kendi başındaki sarığı ona veriyor. Diyorlar ki bu hilâfetine işarettir. Ondan sonra İlyas Aleyhisselam gidiyor. Âllâh'ın kuvvet-i kudreti her şeye galiptir. Nasıl ki İsâ Aleyhisselam'ın beşeriyeti, kâlb olduktan sonra ikinci kat semâya çıkmış oradadır.

Aynen İlyas Aleyhisselam'ın da durumu, İsâ Aleyhisselam'a benzer şekliyle yemesi içmesi zâil oldu. Bu şekilde dünyada yaşayacak duruma geldi. Cenâb-ı Âllâh, yerleri onun emrine verdi.

O günden sonra İlyas Aleyhisselam, yerlerde insanların yardımına yetişiyor. Mü'minlere yardım ediyor, eğer hayat-ı vücüdu bâki ise. Eğer ölmüş ise o hassa ruhuna verilmiş.

Abdullah bin Mes'ud Radıyâllâhû Anh diyor; Bir gün ben geziyordum, gördüm ki acâip bir insan. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ile ekseriya Abdullah bin Mes'ud Radıyâllâhû Anh geziyordu. Kısa boylu bir sahabe idi, sâbikûne evvelindendir, Âshab-ı Kiram'ın ileri gelenlerinden. Bir gün dağın eteğinde gördüm bir insan, o kadar uzun boylu, yirmi arşın boyunda. Hayretle bakınca, o beni çağırdı dedi. "Sen ahir zamanın peygamberinin âshabı mısın?" "Evet" dedim. Bunun üzerine, "O'na selâm söyle, İlyas kardaşın seni bekliyor." Ben de gittim aynen Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e durumu arz ettim. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem beni de aldı yanına, beraber İlyas Aleyhisselam'ın yanına gittik. Ben geride kaldım, teeddûben yanına yanaşmadım. Onlar bir süre oturdular. Ondan sonra gördüm ki bir sofra zuhur etti. Sofranın içinde kereviz, balık ve nâr vardı. Onları

yediler, bana da verdiler ben de yedim. Ondan sonra vedâlaşıp ayrıldılar.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in zamanında hangi bir peygamber zuhur ederse, O'nun ümmeti olur.

Son zamanda da İsâ Aleyhisselam'ın ikinci kat gökten yere indiği zaman, imamet için kendisi geçmeyip İmâm-ı Mehdi'yi mihraba geçirecek. İsâ Aleyhisselam azl olmaz yine peygamberdir fakat ona tâbi olmaya memurdur.

Hızır Aleyhisselam ile İlyas Aleyhisselam senede bir defa Arafat'ta görüşüyor, musafaha ediyorlar. Onların arasında cereyan eden kelimeler bizim için çok faydalıdır.

Bismillah Mêşê-Âllâh lâkuvvete illê billâh
Mêşê-Âllâh el-hayru küllühû biyedillâh
Mêşê-Âllâh küllü ni'metin minellâh
Mêşê-Âllâh lâ yesrifüssû-e illêllâh

Bu dört zikri okuyor, tezekkür ediyorlar. Müzakereleri de bu zikirden olur. Bizim için sabah akşam okuyanlara çok faydası vardır diyorlar, (üçer defa okunması tavsiye ediliyor.)

133- وَاِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ

Lût Aleyhisselam da gönderilmiş peygamberlerdendir. (Lût Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselam'ın kardeşinin oğludur. Beraber Şam'a hicret etmişlerdi. İbrahim Aleyhisselam, Şam civarında kaldı. Lût Aleyhisselam, Ürdün civarına yerleşti.)

134- اِذْ نَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهٗٓ اَجْمَعِيْنَ

Ey Habibim, ümmetine bildir ki "Biz, onu ve âilesini kurtarmıştık.

135- اِلَّا عَجُوزًا فِى الْغَابِرِينَ

Yalnız ihtiyar bir kadın (olan karısı, helâk için) kalanlar arasındaydı.

136- ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَرِينَ

Ondan sonra imân etmeyen diğerlerini helâk etmiştik.

137- وَاِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ ۙ

138- وَبِالَّيْلِ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ۧ

Siz sabah, akşam onların yurtlarına uğruyorsunuz. Hâlâ akıllanmayacak mısınız? (Bu tekzib eden yalancıların, inkâr edenlerin akıbetini niye hatırlamıyorsunuz? Bunların helâkı, inkâr ettiklerinden idi. Siz de benzeri tekzibi yaptığınız takdirde, ebedi helâka mahkûm olacaksınız. Ancak Rahmeten lilâlemin geldiği için, helâkınız tehir ediliyor.)

139- وَاِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ؕ

Şüphesiz Yûnus Aleyhisselam da gönderilen peygamberlerdendir.

140- اِذْ اَبَقَ اِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ۙ

Ey Habibim, ümmetine onun ahvâlini bildir ki ibret alsınlar. اِذْ O zamanlar ki اَبَقَ yani **herabe** kaçtı nüzul-ü azaptan, اِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ۙ insanlarla dolu olan gemiye. (Hâlik-i Kâinat, ona bildirmişti azap gelecek. O da tebligatla meşkûl, azabın gelmediğini

görünce, Fermân-ı İlâhi gelmeden kavminin içinden çıkıp gemiye bindi.)

Yunus Aleyhisselam kavmini azabla inzar etmiş fakat azâb tehir edilince, Âllâh'tan emir almadan aralarından çıkıp bir deniz kenarına inmiş, dolu bir gemiye binmiş. Gemi yürümemiş. Bunun üzerine gemiciler, "Aramızda sahibinden kaçmış bir köle var" demişler ve kur'a neticesi onu denize atmışlar.

141- فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ۚ

فَسَاهَمَ Kur'a attılar, فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ۚ mağluplardan oldu. Kur'a, ona tesadüf etti. Gemide olanlarla karşılıklı kur'a çektiler ve yenilenlerden oldu. Onu denize, Dicle'ye attılar.

142- فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ

فَالْتَقَمَهُ Lokma yaptı, ağzına aldı. الْحُوتُ Balık, (Yunus balığı o cinstendir.) Yunus Aleyhisselam hatasını anladı. وَهُوَ مُلِيمٌ Kendine levmederdi, "Ben ne ettim izinsiz geldim" diyerek, âh-û figan etmeye başlayarak balığın karnına girdi. O zamanda balığa, Ferman-ı İlâhi zuhur etti. "Ben, Yunus'u sana lokma yapmadım. Ancak senin karnını ona hapishane yaptım. Onu üzme, ağzını dâimâ yukarı tut nefes alsın, onu sıkma." Bununla beraber, Yunus Aleyhisselam balığın karnında, yeni doğan çocuk gibi pelte hâline geldi.

143- فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ۙ

فَلَوْلَا Eğer olmasaydı أَنَّهُ Yûnus Aleyhisselam, كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ۙ Âllâh'ı tesbih edenlerden olmasaydı.

144- لَلَبِثَ فِى بَطْنِهٖٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

لَلَبِثَ Kalacaktı فِى بَطْنِهٖٓ balığın karnında, اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalacaktı.

Kıyamete kadar niçin kalmadı? Zikrullah ile meşkûl olduğu için. Bu durum tergib-i teşviktir zikrullah için. Yunus Aleyhisselam, balığın karnında zikrullaha başladı. Zikrullah, o derece çıkıyordu ki melekler diyordu. "Yâ Rabbi, garip bir mevkide hazin bir sedâ işitiyoruz, kimdendir" diye sual ettiklerinde. Hâlik-i Kâinat da meleklere, "bu benim Yunus kulumdur, onu hapsetmişim." Melekler de şefaat ederler. "Yâ Rabbi, cezası kâfi gelmedi mi?" Ondan sonra Cenâb-ı Hak affetti. Fakat ne için affetti? Zikrullah ile meşkûl olduğu için.

Yunus Aleyhisselam'ın balığın karnında iken tesbihi, **"Lâ ilâhe illê ente sübhâneke inni küntü minezzalimin"** idi.

Her kim sıkıntı ve üzüntü zamanında inanarak bu tesbihata devam ederse, Cenâb-ı Hak o kuluna selâmet ihsan eder diyorlar.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Bizim de Yunusumuz, balığımız ve denizimiz var. Bizim Yunusumuz ruhumuz, vücudumuz balık, bu dünyada deniz. Bu ruh, vücud olan balığın karnında, bu dünya denizinin içinde bağlı hapistir.

Yunus Aleyhisselam neyle halas oldu? Zikrullah ile. Bize de Halik-i Kâinat emrediyor. Sizin de Yunusunuz, balığın karnında hapistir. Zikrullah ile kurtuluş olur. Eğer zikrullaha devam etmezseniz, ruhunuz inkişaf etmez. Ne zamanki zikrullaha devam ettiniz, inkişaf bulur halas olur.

Yunus Aleyhisselam'ın tesbihi olan âyet, **"Lâ ilâhe illê ente**

sübhâneke inni küntü minezzalimin" bu kadar. Tefsirin bildirdiğine göre bunun ilâvesi olarak, âyet değil duâ olarak **Ve ente erhamûrrahimin verhamni** söyleyiniz daha iyi olduğu bildiriliyor.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; bu dünya derya denize benzer, insanın vücûdu Mahî balığa benzer, ruh ise; mahçup olan Yunus da ruh'tur. Eğer senin Yunus'un olan Ruh'un tesbih ederse Cenâb-ı Hak'kı, balık olan bedenden halas olur, şeytandan da halas olur. Doğru yolu bulup meydana çıkar.

Bir memlekette emr-i bil-ma'ruf neh'y-i anil-münker câri olmazsa, duâlar müstecap olmuyor. Bu durum hâdis-i şerifte vârid olmuştur. Bu ümmet hayrulümemdir, ümmet-i merhumedir. Hiçbir zaman boş kalmaz. Dinin, yüz senenin müceddidi olur. Elf-i sâninin müceddidi, İmâm-ı Rabbâni Kaddesâllâhû Sırrahülaziz'dir. Bunlar yok değil fakat bizim basiretimiz görmeye yeterli değil. Onlar da bize kendilerini göstermeye lâyık görmüyorlar.

145- فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ

Yunus Aleyhisselam bu tesbihatından sonra, meleklerin istiğfârı neticesi, Hâlik-i Kâinat merhamet etti. فَنَبَذْنَاهُ **ferâhnahü**. Dışarı çıkardık balığın karnından, بِالْعَرَاءِ yeşillik ağaç olmayan deniz kenarına. (Yunus balığı, yeşillik olmayan deniz kenarına Yunus Aleyhisselam'ı bırakıyor. Yunus Aleyhisselam balığın karnında dışarıya çıktığında, bir çocuğun yeni dünyaya geldiği gibi, hasta perişan bir halde. وَهُوَ سَقِيمٌ Hasta, rahatsız idi ve Âllâh Celle-Celâlûhû emretti.

146- وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ

وَاَنْبَتْنَا Biz yeşillendirdik, hâlk ettik عَلَيْهِ Yunus Aleyhisselam'ın üstünde شَجَرَةً (gölgelik olarak) geniş yapraklı kabak nev'inden مِنْ يَقْطِينٍ bir nebat bitirdik. (Cenâb-ı Âllâh, kabağı halk ettiğinin hikmeti; a) Kabağın yaprağı geniştir. b) Yaprağının altı serindir. c) Yapraklarının altında ince ince iğne gibi dikenler olduğundan sinek konamıyor. Sonra bir ceylân gelip Yunus Aleyhisselam'a her gün süt veriyordu. Belirli bir zaman geçtikten sonra Yunus Aleyhisselam, kendinde kuvvet buldu. İlhâm-ı İlâhi ile Yunus Aleyhisselam, kavminin bulunduğu yere gidiyor. Çünkü kavmi, âh-û figan ile imân etmişlerdi.)

147- وَاَرْسَلْنَاهُ اِلٰى مِائَةِ اَلْفٍ اَوْ يَزِيدُونَ

Yunus Aleyhisselam'ı yüz bin veya daha çok kişiye peygamber olarak gönderdik.

İkinci def'a olarak Biz Azimüşşân, Yunus Aleyhisselam'ı ikinci def'a gönderdik. Gittiğinde baktı ki hepsi de imân etmişler. Hiçbir azap geldikten sonra geri dönmemiştir. Ancak Yunus Aleyhisselam'ın kavmine gelmekte olan azap geri dönmüştür.

148- فَاٰمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى حِينٍ

فَاٰمَنُوا İmân ettiler Neynevâ halkı. فَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى حِينٍ Biz Azimüşşân, onları metâlandırdık, kendilerini bir zamana kadar geçindirdik. İmândan sonra azap ciheti kalmadı. Yunus Aleyhisselam'n ilminden mütemetti oldular.

Mekke halkı müşrikler, bunlar ne hıristiyan ne de yahûdi idiler. Kitapla alâkaları yoktu. Kitapla alakaları olmadığından kendi kendilerine diyorlardı. "Melekler, Âllâh'ın kızları olabilir." Kendilerinde

kız olduğunda müteessir olur ağlarlar, erkek çocukları olduğunda memnun olurlardı. Memnun olduğu erkek çocukları kendilerine intihab ediyor, kız çocukları olduğunda Âllâh'ın olsun diyorlardı. Bu durum hem iftira hem de hamakat. Beyan ediyor Cenâb-ı Hak, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e diyor ki;

فَاسْتَفْتِهِمْ اَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ۙ **149-**

فَاسْتَفْتِهِمْ Müşriklere tevbih suretiyle. "Söyleyin bakalım اَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ۙ kızlar Rabbinin olur da erkekler sizin mi olur? Siz mi taksim ediyorsunuz? Sevmediğinizi Âllâh'a bırakır da sevdiğinizi kendinize alıkoyuyorsunuz.

اَمْ خَلَقْنَا الْمَلٰٓئِكَةَ اِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ **150-**

Yoksa melekleri, kız yarattığımıza şahit mi oldular? Melekleri halk ettiğimizde onlar orada mıydılar? Nedir, bu iftiralar!

اَلَآ اِنَّهُمْ مِنْ اِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ۙ **151-**

اَلَآ Âgah olunuz, اِنَّهُمْ مِنْ اِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ۙ onların iftira ve tekzibleridir. Âllâh münezzehtir şerik ve nazirden, evlâttan beridir." Çünkü evlat getirmek âile sahibi olmak bir ihtiyaca mebnî olur.

Muhtaç olan Âllâh olmaz.

وَلَدَ اللّٰهُ ۙ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ **152-**

Âllâh doğurdu diyorlar. Onlar şüphesiz yalancıdırlar.

اَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ۟ **153-**

Yoksa Âllâh-û Teâlâ, kızları erkeklere tercih mi etmiş!

154- مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ

Ne oldu size ey ahmaklar, nasıl böyle hüküm yapıyorsunuz?

155- اَفَلَا تَذَكَّرُونَ

Hiç düşünmüyor musunuz? Ki Âllâh-û Teâlâ bundan münezzehtir.

156- اَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ

Yoksa (meleklerin, Âllâh'ın kızları olduğuna dâir) elinizde açık bir hüccet mi var? Sizin deliliniz var mı böyle söylüyorsunuz?

157- فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Şâyet (da'vanızda) sadıklardansanız, haydi kitabınızı getirin.

158- وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا ۭ وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ اِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ

وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا ۭ Bir de Âllâh-û Teâlâ ile cinler arasında, bir hısımlık nesep iddia ediyorlar. وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ اِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ (Mekke müşrikleri; "Âllâh, cinle evlenip ondan melekler doğdu" demişler. Bir rivâyete göre; "Âllâh-û Teâlâ, şeytanla kardeştir" iddiasında bulunmuşlardır.

Hâlbuki Celâlim hakkı için! Cinler, onların (bu iddiaları yüzünden) azâba ihzar olunacaklarını bilirler.

159- سُبْحَانَ اللهِ عَمَّا يَصِفُونَ

سُبْحَانَ اللهِ Münezzehtir Âllâh! Noksanlardan, müşriklerin iftiralarından, عَمَّا يَصِفُونَ onların isnâd ettiği evlâttan, aileden, hepsinden münezzehtir.

160- إِلَّا عِبَادَ اللهِ الْمُخْلَصِينَ

Ancak hâlis olan Mü'minler, (onların cehennemle bir alâkası yoktur.) Muhlis kulları müstesnâdır.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Âllâh-û Teâlâ peygamberleri, ehl-i küfür, ehl-i din birbirinden ayrı olsun. Küfür müşkilât olmazsa, Müslümanların hâli cennet gibi olursa imtihan nerede kalır? Biraz müşkilât olacak ki ehl-i beyan olsun. Âllâh CelleCelâlûhû, enbiyaları kitap, evrat ile 104 kitap ile gönderdi ki herkes yerini intihab etsin. İçinde temizlik olmayan, Âllâh-û Rasûlûllah'ın tarafına husumeti olana yüz bin kelâm söylesen, o kâlp sahibi kördür. Ne kadar söylersen bir taraftan gelir, diğer taraftan gider. Şeytâni olan sözler, bu nev'i insanlarda çok şayan-ı kabul görülüyor. Eğri olan ayakkabı, eğri ayağı olan kimseye uygun gelir. Bu gerçek olan hak sözleri de doğru istikamet sahibi olanlara fayda verir. Düşmanlığı inadından olan kimse, o eğri olduğu için ona ne Kur'an ne de hadis tesir eder.

161- فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ

Sizler ve sizin ibadet ettiğiniz putlar.

162- مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ

163- إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ

Siz, Âllâh-û Teâlâ'ya imân eden kimseleri iğvâ ve fitnenizle ifsad edemez aldatamazsınız. Meğerki (İlm-i İlâhide) cehenneme girecek bir kimseyi saptırabilirseniz.

164- وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ

Melâikeyi kiramın lisanındandır. Hepimizin bilinen bir makamı vardır. (Abdullah bin Abbas diyor. Yedi kat göklerde bir karış yer yok ki melekler bulunmasın. Hepsinin de ibadetleri hamd-ü senâ tesbihi, tehlil, zikrullah ile meşkûldürler. (Müfessirin-i İzâm'ın bazıları demişlerdir ki; Bu üç âyet, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e Sidretil Müntehâ'da iken nâzil olmuştur.)

165- وَاِنَّا لَنَحْنُ الصَّآفُّونَ

Şüphesiz biz, orada saf saf Cenâb-ı Hak'kın ibadetinde meşkûlüz.

166- وَاِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ

Âllâh-ûTeâlâ'yılâyıkolmayanşeylerdentenzihedilenlerlemeşkûlüz.

Mevzû yine müşriklerin ahvâlidir. Mekke müşrikleri, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i inkâr ederlerdi. Onlar diyorlardı. "Eğer hıristiyanlar gibi, yahûdilere geldiği gibi bize de bir kitap gelse ve de bir peygamberimiz olsa, biz de onlar gibi imân ve itaat ederdik" diyorlar. Onların bu arzularına cevaben, Cenâb-ı Hak buyuruyor.

167- وَاِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ

Ve innehûm kânû muhaffeftir müsekkalden. لَيَقُولُونَ Onlar böyle diyorlar.

168- لَوْ اَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْاَوَّلِينَ

لَوْ اَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا Eğer biz de bir kitap, zikir olsaydı, مِنَ الْاَوَّلِينَ yanımızda evvelkilere nâzil olan kitaplardan bir kitap bulunsaydı.

لَكُنَّا عِبَادَ اللهِ الْمُخْلَصِينَ -169

Biz de herhalde Âllâh-û Teâlâ'nın muhlis kullarından olurduk, demişlerdi.

فَكَفَرُوا بِهٖ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ -170

فَكَفَرُوا بِهٖ ۚ Rasûl-û Ekrem'i ve Kur'an-ı Azimüşşân'ı tekzip ettiler. فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ Tehdiddir Âllâh'tan, (inkâr küfürlerinin âkıbetini) yakında göreceklerdir.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ۚ -171

Bu da Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e teselli içindir. Ey Hâbibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların inkârından müteessir olma. Benim va'dım var. Sevdiğim kullarımı dünya ve ahirette azaptan halas edeceğim. Eğer dünyada ufak mağlubiyet görürse, ahirette derecesini yükselteceğim.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ Sebkat etmiştir, كَلِمَتُنَا benim sözüm yardım ile. لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ۚ Mürsel olan peygamberlere benim sözüm sebkat etmiştir ki onlara galebeyi ihsan edeceğim.

اِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ۖ -172

اِنَّهُمْ O peygamber لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ۖ mutlaka mensur ve muzafferdirler.

وَاِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ -173

Cünd; toplu bir cemaate derler, askere itlâk ediliyor ki Mü'minlerdir burada Peygamberlere tâbi olan hâlis Mü'minler, لَهُمُ الْغَالِبُونَ

muhakkak gâlip geleceklerdir. Biz Azimüşşân bunu va'dettim, va'dim yerine gelecektir.

174- فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حِينٍ

فَتَوَلَّ İ'raz et, ey Habibim عَنْهُمْ onlardan. حَتّٰى حِينٍ Sana emrolunacak bir zamana kadar onlardan yüz çevir. (Âyet-i kerime, Mekke'de nâzil olduğundan harbe emir olunmamıştır. Medine'yi Tahireye hicretten ikinci senede, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem muharebe ile emrolunmuştur.)

175- وَاَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ

وَاَبْصِرْهُمْ Onlara göster azap geldiği zaman, فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ yakında onlar da göreceklerdir. (Netekim Bedir vak'asında gördüler. Her zamanda Va'd-ı İlâhi haktır. Avrupa'ya yapışarak, Avrupa'dan gelen muzafrafatı olduğu gibi kabul ediyor. Ancak budur hakikat, bundan başka yoktur diyor. Böyle inanç sahiplerinin cezası da böyle oluyor. Otuz milyon Mısırlı, iki milyon yahudiye esir oluyor.)

176- اَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ

(Âyet nâzil olduğu zaman, "bu azâbı görelim bakalım nasıldır?" Böyle dedikleri için Âllâh-û Teâlâ emrediyor.) Azabı inkâr ettikten sonra, onlar azâbımızı acele istiyorlar.

177- فَاِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَآءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ

فَاِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ Ne zamanki o azap önlerine geldi, فَسَآءَ صَبَاحُ

الْمُنْذَرِينَ azap yurtlarına indiği zaman o inzar olunanların sabahı ne kötü olur.

178- وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حِينٍ

Ey Habibim, Emr-i İlâhim gelinceye kadar. Yâni Medine'ye gelip harbe memur oluncaya kadar sabr-ı tahammül et, onlardan yüz çevir.

179- وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ

İnecek azâbı gözetle, onlar da göreceklerdir.

180- سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ

سُبْحَانَ Münezzehtir Âllâh bütün noksanlardan. رَبِّكَ Ey Habibim, senin Rabbin (ta'zim için) رَبِّ الْعِزَّةِ izzet-i azamet, galebet sahibidir. İkinci olarak Rab; sâhib mânâsınadır.عَمَّا يَصِفُونَ Onların bütün isnadlarından münezzehtir.

181- وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ

Âllâh-û Teâlâ'nın selâmı, bütün Peygamberân-i İzâm'a olsun. Emr-i İlâhi üzerine tebligatta bulunmuşlar.

182- وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Hamd-ü senâ Âllâh'a mahsustur. O Âllâh ki bütün kâinatı terbiye edicidir. Düşmanlarını helâk, dostlarını halas edicidir. Bir hâdis-i şerifte; "Kim ahirette kilelerle ölçüler dolusu sevâb isterse, her meclisin sonunda sözü bu üç âyet-i kerime olsun" buyurulmuştur.

سُورَةُ صٓ ﴿٣٨﴾ SÂD SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Mekke'de nâzil olmuştur. Bu sûre-i celilenin başında "Sâd harfi" olduğu için, bütün sûre bu isimle tesmiye olunmuş. Ayrıca sûreyi "Dâvûd" da derler. Bu sûreyi celîlede 88 âyet, 782 kelime, 3099 harf vardır.

1- صٓ وَالْقُرْاٰنِ ذِى الذِّكْرِ ۟

صٓ Harfi için mütekaddimin ulemâsı; Hâlik-i Kâinat ile mahbubunun arasında bir şifre gibidir. Biz burada fikrimizi sarf etmeyelim demişlerdir.

Müteahhirin ulemâsı bazı mânâlar vermişler. (Nübüvvetin zahmet-i elemine, tebligâtına sabreden, Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Yahut dâvâyı risalette sadık olan Mahbubum.) demişler.

وَالْقُرْاٰنِ ذِى الذِّكْرِ ۟ Vav-ı kasemdir. Kur'ân-ı Azimüşşân'ın azametini beyan etmek için. Hâlik-i Kâinat, Kur'an ile kasem ediyor. Kur'an'ın hakkı, Kur'an'ın sıfatı ise ذِى الذِّكْرِ ۟ zikir sahibi olan Kur'an'dır. Yâni va'z-ı nasihat, beyan sahibi Kur'an. Hakkı beyan

etmek, Esmâyı İlâhiyi tâlim eden bir Kur'an'dır. Küfürde olanların dediği gibi sihir, şiir değildir.

O şerefli, şöhretli (nâsihat-ı muhtevi, şeriat ve ahkâmı, va'd ve vaidi ve geçmiş ümmetlerin ibret verici kıssaları gibi, dinde ihtiyaç bulunan şeyleri bildiren) Kur'an hakkı için. Sen, risâletinde sadıksın. Sana söylenen haktır. O va'd ve vaid muhakkat yerini bulacaktır.

2- بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ

Küfür edenlerin iddia ettikleri gibi değildir. Belki onlar, (iddia ettiklerinin) aksine bir gurur ve tefrika içindedirler. Âllâh-û Teâlâ'ya ve Rasûlûne muhalefet ve adavettedirler. Tekebbüründen, kendini büyük göstermek için tâbi olmak istemiyor. Bu durum her zamanda olduğu gibi, zamanımızda da vardır. Okumuş, biliyor Kur'an nedir. Küfür hayranlığından ahiretini mahvediyor.

Biz Müslüman olduğumuz için, istiyoruz bütün dünyada insanlar Müslüman olsun. Bu Hikmet-i İlâhiye'ye muhaliftir. Cehennemi de dolduracak. Mümin olacak, kâfir olacak ikisi arasında münafık olacak. Zaman-ı Saadet'te bunlar vardı, sonra da vardı, bugün de var, kıyamete kadar devam edecektir. Sıfât-ı İlâhiye'nin zuhuru için bunlar lâzımdır.

3- كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوْا وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ

كَمْ Ne kadar çok اَهْلَكْنَا helâk ettik, onların emsâllerini مِنْ قَبْلِهِمْ onlardan evvel. مِنْ قَرْنٍ Önceki ümmetlerde, Nûh Aleyhisselam kavmi, İbrahim Aleyhisselam kavmi, emsâlleri gibi.

فَنَادَوْا Azap geldiği zaman وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ nidâ ediyorlar, yalvarırlar, feryâd ediyorlar. Hâlbuki artık kurtulma zamanı değildi. O

zaman halâs zamanı değil. مَنَاصٍ halas mânâsınadır. حِينَ zaman demektir. Sekarat zamanı ruh boğazına geldiğinde veyahut arsayı hesaba gittiğinde yalvaracak fakat o zaman halas zamanı değildir. Azabını görecek.

4- وَعَجِبُوا اَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ

وَعَجِبُوا Taaccüp ediyorlar. اَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ İçlerinden kendilerine uyarı da bulunan, inzar eder bir peygamberin gelmesini acaip görüyorlar. وَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ O kâfirler taaccübünden dolayı derler. سَاحِرٌ كَذَّابٌ "Bu pek yalancı bir sihirbazdır. Hakikat değildir.

5- اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا وَاحِدًا اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ

اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ Bizim birçok ilâhlarımız var. (Yalnız Harem-i Şerif'te 360 put vardı.) اِلٰهًا وَاحِدًا Bütün ilâhları bir tek İlâh mı yapıyor? اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ Bu hakikaten şaşılacak acaip bir şeydir. Biz bunu kabul edemiyeceğiz."

Bunun üzerine Kureyşi müşrikler toplandılar. Ömer bin Hattap Radıyâllâhû Anh, İslâmiyetini izhar ettikten sonra, **"elyevme intesafe minnê"** "Mekke'nin yarısı gitti" dediler.

"Ne yapalım?" dediklerinde, topluca, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in amcası Ebû Talib'in yanına gittiler. Ona dediler. "Sen bizim büyüğümüzsün, şerifsin. Görüyorsun kardeşinin oğlu bize ne yapıyor, putlarımızın aleyhinde bulunuyor. Sen mâni ol da bundan vazgeçsin."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de "Ben onlara bir şey demiyorum. Yalnız hep beraber, **Lâ ilâhe illellâh Muhamme-**

dürrasülüllah diyerek tasdik edelim" diyorum. Böyle dedikten sonra,

6- وَانْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ اَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلٰٓى اٰلِهَتِكُمْ ۚ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ۚ

وَانْطَلَقَ الْمَلَأُ **İntelâk**; Açıldı. **Mele**; cemaat. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in Kelimeyi Tevhidi teklif etmesi üzerine, o cemaat hemen kalktılar. Birbirlerine dediler; اَنِ امْشُوا "Haydi yürüyünüz." مِنْهُمْ اَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلٰٓى اٰلِهَتِكُمْ ۚ İçlerinden ileri gelenler, (birbirlerine) "Haydi yürüyün, mâbutlarımıza (ibadette) sebât edin. (Amcası da tesir edemiyor ona)" dediler. اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ۚ "Bu bir şeydir ki bizden kast olunmuş, olacak başımıza gelmiştir. Onun için gidiniz, buradan bir çare bulamadık.

7- مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِى الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ ۚ اِنْ هٰذَآ اِلَّا اخْتِلَاقٌ ۚ

مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا Hiç işitmedik böyle 360 putu kaldırıp da birdir İlâh desin. فِى الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ ۚ Son gelen milletlerden, yahudi ve hıristiyanlardan da bunu işitmedik. اِنْ هٰذَآ اِلَّا اخْتِلَاقٌ Bu ancak bir iftira uydurmadan başka bir şey değildir" dediler.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrrahül Aziz buyuruyor. Karanlık, yarasa kuşundan ayrılmadı. Bütün dünya ziyâdâr oldu, yarasa kuşu öyle kalır. Çünkü fıtratı bozuk olduğundan, yarasa kuşu nûru görmez.

8- ءَاُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا ۭ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِنْ ذِكْرِىْ ۚ بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ ۭ

ءَاُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا ۭ Hemzeyi istifamdır. İçimizden Kur'an, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e mi indirilmeliydi?

Yetim-i Ebi Talip diyorlardı. Aramızda bu kadar Kureyşilerin eşrâfı var, niçin bu ileri gelenlere gelmiyor da ona mı gelecek? Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِنْ ذِكْرِىۚ Onlar, Kur'an ve vahyimizden şüphe içine düştüler. (Yâni içlerinde doğru bilenler var fakat şüpheye düşüyorlar. بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِۜ Belki azabımızı henüz tatmadıkları için böyle söylüyorlar, ileride azabı tadınca görecekler.

9- اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِۚ

Vehhâb olan, sualsiz ihsan eden, Aziz olan, galip olan, Âllâh-û Teâlâ'nın hazinesi onlara mı bırakılmış? Cenâb-ı Hak'kın hazinesi, Âllâh'ın iradesine tâbidir. Hazîneyi İlâhiye onların eline mi bırakıldı, onlar kimi isterlerse peygamberlik ona verilsin? Peygamberlik ancak Cenâb-ı Hak'kın lütfu ile zuhur eder.

10- اَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۖ فَلْيَرْتَقُوا فِى الْاَسْبَابِ

اَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۖ Yâhut göklerin, yerin ve aralarındakilerin mülkü onların mı? Hükümranlığı onların elinde midir? فَلْيَرْتَقُوا فِى الْاَسْبَابِ Öyleyse sebepleri tedarik etsinler de göğe yükselsinler. (Orada işleri tedbir etsinler. Peygamberliği dilediklerine versinler.)

11- جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْاَحْزَابِ

جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların itirazı kıymetsizdir. Senin tebliğ ettiğin dinin aleyhinde olanlar, zayıf bir cünd, cemaattır. مَهْزُومٌ Derme çatma hiziplerden müteşekkil

bir ordudur. مِنَ الْاَحْزَابِ Sözlerine aldırış etme, yardımcın Benim. Teşekkül eden zayıf hiziplerdir.

Bir peygambere isyan, bütün peygamberlere isyandır. Bir peygamberi tanımamak, bütün peygamberleri tanınmamaktır. Peygamberlerin hepsinin tebliğ ettiği, Vahdaniyet-i İlâhiye'dir.

12- كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْاَوْتَادِ

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ Senden evvel Nûh Aleyhisselam'ın kavmini tekzib ettiler. Âllâh, onları tufan ile mahvetti. وَعَادٌ Âd kavmi, Hûd Aleyhisselam'ı tekzib ettiler. Âllâh-û Teâlâ, onları rüzgâr ile mahvetti. وَفِرْعَوْنُ Fir'avn kavmi, Mûsâ Aleyhisselam ile kitâbı tekzip etti. Âllâh CelleCelâlûhû, onları denizde gark etti. Ve ذُو الْاَوْتَادِ kuvvet sâhibi Fir'avn'ın, kazıklar sahibi olarak vasıflandırılması; haşmet va saltanat sâhibi olması, cezalandırmak istediği kimselerin ellerini ve ayaklarını dört kazığa bağlayarak işkence etmesi bulunmasındandır.

13- وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَاَصْحَابُ لْئَيْكَةِ اُولٰٓئِكَ الْاَحْزَابُ

وَثَمُودُ Sâlih Aleyhisselam'ın kavmi de Âllâh'a isyan ettiler. Cenâb-ı Hak, Cebrâil Aleyhisselam'ın sayhası sedâsı ile helâk etti. وَقَوْمُ لُوطٍ Lût kavmi de peygamberleri Lût Aleyhisselam'a isyan ettiler. Âllâh, taş yağdırmak ve alt üst etmekle azaplandırdı. وَاَصْحَابُ لْئَيْكَةِ Eyke; Meşe ormanlığı. Şuâyip Aleyhisselam'ın kavmi. Eyke halkı, peygamberlerine isyan ettiler. Eshâbü zulle, bir siyah bulut göründü, yağmur bulutu zannettiler. Hâlbuki ateşle dolu

idi, onunla helâk etti. اُولٰٓئِكَ الْاَحْزَابُ İşte peygamberlere karşı oluşturulan bütün bu hiziple hepsi de mahv-u perişan olup gittiler.

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sen müteessir olma. Senin karşına çıkanlar da helâk olup gidecekler. Sana iman edenler ise galip gelecekler. Neticede sana iman edenler Âlâyı İlliyyin'e kavuşacaklar. Düşmanların da esfelinde ebedi azap görecekler. Dünya hayatı imtihan âlemidir.

14- اِنْ كُلٌّ اِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ

Onların her biri, gönderilen peygamberleri yalanladılar da bu yüzden (kendilerine) azabım hak oldu. (Birinin tekzibi, hepsinin tekzibidir.)

15- وَمَا يَنْظُرُ هٰٓؤُلَآءِ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ

Bu müşrikler senin zamanında neyi bekliyorlar? Onlar da nihayet tek sayhayı bekliyorlar. Sayhadan sonra bir fevak yok. Yâni ahirete gittikten sonra bir daha dünyaya dönüş yok. Azap geldikten sonra geri dönüş yok. Bugün mümkün ise imanlı iyi ameller yaparsa halas olur. Değilse oradaki ebedi azabın sayhalarının faydası yok.

16- وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ

Kâfirler (istihza ile) "Ey Rabbimiz, hesab günü gelmeden önce (o va'dettiğin azaptan) nasibimizi (yahût amel defterimizi) ta'cil et de görelim" dediler.

17- اِصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوٗدَ ذَا الْاَيْدِ اِنَّهٗٓ اَوَّابٌ

اِصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sabret onların sözlerine. وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوٗدَ ذَا الْاَيْدِ ۚ اِنَّهٗ اَوَّابٌ Yukarıda birkaç peygamberin ahvâlinden beyan buyruldu. Bu açıklamalardan maksat, onların faziletlerini, büyüklüğünü, sabr-ı tahammüllerini bildirmek. Bir de Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, müşriklerin eziyetlerine sabr-ı tahammül etmesi tavsiye edilmekte. Âyette; Rasûl-û Ekrem'e teselli, kâfirlere ise tehdit var.

وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوٗدَ Bizim abdimiz Dâvûd. Ta'zim içindir. Meselâ Camiye Beytullah, Kâbeye Beytullah derler. Burada da "bizim kulumuz." Dâvûd Aleyhisselam'ın ahvâlini beyan ediyor. Dâvûd Aleyhisselam, Nezdi İlâhi'de makbul bir peygamber olduğu halde, bu kadar azamet-i mucizeleri Nezd-i İlâhi'de olduğu halde, ufak bir zelleden dolayı muâteb oldu ve hatta meleklerin tevbihine maruz kaldı. ذَا الْاَيْدِ ۚ el, kuvvet sahibi. O kadar ibadet ederdi ki bir gün iftar, bir gün oruç yâni günaşırı oruç tutardı. Gecenin ancak üçte birinde uyur, kalan saatlerini hep ibadetle geçirirdi. Peygamberliği ile beraber hükümdarlığı da vardı. اِنَّهٗ اَوَّابٌ Daimâ Âllâh'a rucû eder, inâbe ve istiğfar eder. Kuvvetli idi ibadette ve zikir, fikirde.

اِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهٗ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِ ۙ **18-**

اِنَّا سَخَّرْنَا Halik-i Kâinat buyuruyor, Dâvûd Aleyhisselam hakkında. Biz Azimüşşân müsahhar ettik. Zelil yani muti yaptık, الْجِبَالَ dağları emrine muti yaptık. مَعَهٗ يُسَبِّحْنَ Onunla beraber tesbih ederlerdi. بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِ ۙ Akşam ve kuşluk vakti, onunla beraber dağlarda tesbih ederlerdi.

19- وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً ۖ كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ

وَالطَّيْرَ Havadaki kuşlar, onun sadasına musahhar olurlar. مَحْشُورَةً Kuşları da toplar, onunla beraber zikrullâh ile meşgul olurlardı. كُلٌّ Hepsi, dağlar ve kuşlarla, لَهُ Dâvûd Aleyhisselam için أَوَّابٌ tâatına rucû ederdi. Dâvûd Aleyhisselam ile birlikte Âllâh'ın taatına rucû ederlerdi.

20- وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ

وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ Onun mülkünüde kuvvetlendirmiştik. وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ Ona hikmeti verdik. (Hikmet tefsirlere göre; Zebûr, İlâhi kitâbı, Şeriat ilimleridir yahut nübüvveti verdik yahutta kemâl-i ilim ile amel verdik. Bunların hepsi hikmete dâhildir.) وَفَصْلَ الْخِطَابِ Öyle bir hitab verdik ki sözler, fâsıl olurdu hasımların arasında.

Bu azamet ve nimetlerle olan Dâvûd Aleyhisselam, ufak bir zelle ile Cenâb-ı Hak'kın itâbına mahzar oldu.

İtâba, niye sebep oldu, itap nasıl oldu? Beyan ediyor.

21- وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ

وَهَلْ أَتَاكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem sana bildirmiştim, نَبَأُ الْخَصْمِ hasım, düşmanların, dâvâlı ve davacının haberlerini. إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ Ma'bedin duvarına tırmanıp Dâvûd Aleyhisselam'ın yanına girmişlerdi.

Dâvûd Aleyhisselam vaktini dörde taksim etmişti. Bir gününü kazâ hüküm, hasımların arasını faslederdi. Bir gün ehl-i ayaliyle beraber bulunurdu. Bir gün tesbihatla dağa çıkardı. Dağlar, kuş-

larla beraber zikrullah ile meşkûl olurdu. Bir gün de mihrabın yanında bir odası vardı. Emrederdi yanıma kimse gelmesin. Orada tenhâ, Âllâh ile kendi arasında zikrullah ile meşkûl olurdu.

O dördüncü gün ki halvet tayin etmiş, kimse yanıma gelmiyor. Bu halde iken odasına girilmişti. Baktı ki iki kişi yukarıdan indiler yanına geldiler. Bu şekilde ansızın gelince, kim olsa aniden olunca korku hâsıl olur. Dâvûd Aleyhisselam'da da korku ürperme hâsıl oldu.

22- إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُۥدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَآ إِلَىٰ سَوَآءِ الصِّرَاطِ

إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُۥدَ Dâhil oldular o iki kişi, Dâvûd Aleyhisselam'ın yanına. Kapıdan, duvardan değil damdan girdiler. فَفَزِعَ مِنْهُمْ Dâvûd Aleyhisselam korktu onlardan. Gelenler de Dâvûd Aleyhisselam'ın halinden korktuğunu anladılar. قَالُوا لَا تَخَفْ Dâvûd Aleyhisselam'a korkma dediler. خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ "Biz iki hasım davalı davacıyız. Birimiz diğerine zulüm etmiş. فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ Senin yanına geldik ki aramızı hak ile fasledesin, hükmedesin. وَلَا تُشْطِطْ Haktan uzaklaşma, وَاهْدِنَآ bizi yetiştir, irşat et. إِلَىٰ سَوَآءِ الصِّرَاطِ Bizi doğru yola sevket" demişlerdi.

O gelenlerin birisi davayı açıyor.

23- إِنَّ هَٰذَآ أَخِى لَهُۥ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِىَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِى فِى الْخِطَابِ

إِنَّ هَٰذَآ أَخِى لَهُۥ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً "Bu benim din kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var, وَلِىَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ benimse bir

tane koyunum var. Böyle olduğu halde, فَقَالَ اَكْفِلْنِيهَا bana diyor ki; Beni kefil yap, kefil-i mâlik yap. Bu koyununu da yani onu da bana ver" diyor. Sonra sözle de kalmıyor. وَعَزَّنِى فِى الْخِطَابِ (Benden kuvvetli,) konuşmamızda beni altetti. (Muhalefet edemedim, vermeye mecbur kaldım diye da'vasını anlattı.)

24- قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰى نِعَاجِهٖ ؕ وَاِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِى بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ ؕ وَظَنَّ دَاوٗدُ اَنَّمَا فَتَنّٰهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهٗ وَخَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ

قَالَ Dâvûd Aleyhisselam, davacıları dinledikten sonra dedi. لَقَدْ ظَلَمَكَ "Hakikaten sana zulüm etmiştir. (99 koyunu olduğu halde, senin bir tane olanı niye alıyor?) بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰى نِعَاجِهٖ Senin koyununu alıp koyunlarına katmakla hakikaten zulüm etmiş. وَاِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ Doğrusu ortakçıların çoğu, birbirlerinin haklarına tecâvüz ederler.لَيَبْغِى بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ Ancak imân edip de sâlih ameller işleyenler müstesnâ. Bunlar da ne kadar az" dedi. Dâvûd Aleyhisselam, kendisini denediğimizi sandı da Rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapandı, tevbe edip Âllâh'a yöneldi.

Aliyyibni Ebi Talip Kerramellâhü Vechehû. Her kim ki kassas vâizler, Dâvûd Aleyhisselam'ın hadisini bozuk olarak, değiştirerek söylerse ben ona 160 değnek vururum. Çünkü bir peygambere iftiradır.

وَظَنَّ دَاوٗدُ اَنَّمَا فَتَنّٰهُ Zannetti Dâvûd Aleyhisselam, biz onu fitneye ika ettik bu hanımın nikâhından dolayı. فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهٗ Mâğfireti Rabbinden talep etti وَخَرَّ رَاكِعًا sâciden düştü, başı aşağıya rukû

ve sücüde. (Tefsir diyor ki 40 gün ağlamaktan başka bir şey yapmadı, 40 günün akibinde Cenâb-ı Hak'kın lütfu zuhur etti, emir geldi.)

Rukûya sacid olarak başını indirdi, وَأَنَابَ Âllâh'a rucû etti.

25- فَغَفَرْنَا لَهُ ذٰلِكَ ۖ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ

فَغَفَرْنَا لَهُ ذٰلِكَ Biz mâğfiret ettik, o hatasını zellesini. وَإِنَّ Muhakkak لَهُ Dâvûd Aleyhisselam için var عِنْدَنَا nezdimizde, لَزُلْفَىٰ takarrub var. Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Benim yakınımdır. Bana yakındır. وَحُسْنَ مَآبٍ Âhirette de en iyi bir makamı vardır.

26- يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ

يَا دَاوُودُ Ey Dâvûd Aleyhisselam إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ Biz Azimüşşân, seni yeryüzünde halife yaptık. Halef yaptık, halifetullah. Âllâh'a vekil olarak Ahkâm-ı İlâhiye'yi icra etmek.

Cenâb-ı Hak, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e öyle bir kuvvet vermiş ki dört vazifeyi beraber yürütüyor. a) Evvelâ Âllâh'tan alıyor. Cibril-i Emin vasıtası ile Âllâh'tan, Kur'ân-ı Azimüşşân'ı alıyor. Emr-i İlâhiyi alıyor. b) İkinci vazife olarak Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âllâh'tan aldığı İlâhi kelâmı, Ashâb-ı Kirâm'a izah ederdi. Tefsir, açıklama şeklinde mânâ verirdi. c) Üçüncü vazife Ahkâm-ı İlâhiye'yi icra ederdi. Hırsızın elini kesmek, kâtili katletmek gibi hadleri yapardı. d) Dördüncüsü de kâlbe tasarruf ederdi. Şiddetli küfür içinde yoğrulan bir kimse

huzuruna geldiğinde, derhal imân ederdi. Bu hususlar, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in vazifeleri idi. Hayatının nihayetine kadar devam etti.

Ondan sonra bu vazifeler, Hulefâyi Râşidine intikâl etti. Yalnız birisi; vahiy, munkati oldu. Vahiyden başka diğer üç vazife yâni ahkâmı izah etmek, hüküm etmek ve kâlbe tasarruf etmek. Hulefâyi Râşidin bu üç vazifeyi yaptığı için, Halifeyi Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Halifetullah'tır. Bu dördü, birden icra ederdi. Hulefâyi Râşidin ise bu üç vazifeyi ifâ ederlerdi. Onlar da Halifeyi Rasûlûllâh'tır. Ne zamanki onlar da vefatları ile bu dünyadan ayrıldılar. Hayatta mevcut Ashâb-ı Kiram vardı. İçlerinde bu üç vazifeyi beraber yürütecek sahâbe kalmadı. Bu yüzden vazifeler taksim oldu. Ahkâm-ı İlâhiye'yi, Kur'ân-ı Azimüşşân'ı mânâ ve izâh etmek, Kur'ân-ı Azimüşşân'ı tefsir edenlere verildi. Bu vazifeyi yapanlar Halifet-i Rasûlûllâh'tır. Kur'ân-ı Azimüşşân'dan Ahkâm-ı Şer'iyeyi çıkarmak da mezhep imamları; İmâm-ı Âzam, Şâfi, Hanbeli ve Mâlikî evsafında olan imamlara intikâl etti. Kalbe olan tasarruf ise Evliyâullah'a verildi. Ahkâm-ı İlâhiye'yi infaz ise; kâtili katletmek, hırsızın elini kesmek de hükümdarlara intikâl etmiştir. Müslümanlara hükümdar olan, Halifetullah'tır. Eğer Ahkâm-ı İlâhiye'yi infaz ederse, infaz vazifesi onundur. Meselâ kâlbe tasarruf ederse, Şâh-ı Abdülkâdiri Geylâni gibi Hâlifet-i Rasûlûllâh'tır. Çünkü o vazifeyi almıştır. Dört mezheb imâmı, onlar da Halifetullah'tır. Çünkü Ahkâm-ı İlâhiye'yi tesbit ediyor, Kur'ân-ı Kerim'den çıkarıyorlar.

فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ İnsanlar arasında hak ve hakikatle hükmünü icra et. Hak ve hakikatle olduktan sonra Hükm-ü İlâhi olur. Bu olduktan sonra âlem sâlah bulur. وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى Hevâ

ve hevesâtâ tâbi olma. فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ Çünkü hevese tâbi olmak, insanı Âllâh'ın yolundan çevirir. Dâvûd Aleyhisselam zaten bu emrin aksini yapmaz fakat kıyamete kadar talimattır.

إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ Onlar ki Âllâh'ın yolundan saparak dalâlete girmişler. Yâni imândan yüzlerini çevirmişler. لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ Onlara azab-ı şedid var ki orada ebedi olarak azap görecekledir. Halik-i Kâinat bu azabı veriyor, acaba sebebi nedir? بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ Hesap gününü unutmuşlar ki kıyamet gününe inanmıyor, inanmadığından kâfir oluyor. Bu yüzden ebedi azap, cehenneme giriftar oluyor.

27- وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ۚ ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ

Ey kıyamet gününü unutanlar. Biliniz ki وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ bu yerleri ve gökleri, وَمَا بَيْنَهُمَا aralarındakini بَاطِلًا boş yere, bâtıl olarak hâlk etmedik. ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ Bu inkâr edenlerin zannıdır. فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ Veyl olsun. Şiddeti azap yahut cehennemde bir deredir, azâb-ı şediddir. Bu yüzden inkâr edenlere ateşten bir helâk vardır.

28- أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Biz Azimüşşân, الَّذِينَ imân eden, imanınıda amel-i salih ile takviye ve tezyin eden kimseleri كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ yeryüzünde fesad edip de halkı mah-

vedenler gibi mi yapacağız? Hâşâ! Adalet-i İlâhiye'yi inkâr etmek gibi olur. Eğer dedikleri gibi olur kıyameti inkâr ederse, Mü'minlerle kâfirlerin, zalimlerle imân edenlerin hiçbir farkı kalmaz. اَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ Mütteki olan Âllâh'tan korkanlar. Âllâh'tan korkup da nehyinden içtinap eden müttekileri, كَالْفُجَّارِ fâcirler, yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız? Âllâh'ın adâletine bu uygun olur mu? Öyle ise muhakkak kıyamet var, hesap var, azap var. Âllâh-û Teâlâ'nın katında zerre kadar da olsa yapılan iyilikler zâyi olmaz.

29- كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا اٰيَاتِهٖ وَلِيَتَذَكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ

كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem yâni **hüve kitêbün**. Kur'ân-ı Azimüşşân'ı sana inzâl ettik. اِلَيْكَ Sana gönderdik bu kitâbı مُبَارَكٌ **Mübêrakün kesirul hayru velbereke**, hayr-u berakâtı ziyâde bir kitaptır. لِيَدَّبَّرُوا اٰيَاتِهٖ Onun âyetleri, ibârelerini tefekkür edip ibret almak için gönderdik. وَلِيَتَذَكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ **Lüb**; iç demektir. İnsanın içi de akl-ı tefekkürüdür. Tefekkür sahipleri tezekkür etsinler, ibret alsınlar. Kur'ân'ı bunun için gönderdik.

30- وَوَهَبْنَا لِدَاوٗدَ سُلَيْمٰنَ ؕ نِعْمَ الْعَبْدُ ؕ اِنَّهٗۤ اَوَّابٌ ؕ

وَوَهَبْنَا لِدَاوٗدَ سُلَيْمٰنَ ؕ Biz Azimüşşân ihsan ettik Dâvûd'a, Süleyman Aleyhisselam'ı. (Dâvûd Aleyhisselam yetmiş yaşında idi, Süleyman Aleyhisselam dünyaya geldi.) Kur'ân-ı Azimüşşân'ı tedebbür ediyor.

Üç şekilde okunuyor. Birincisi; tecvidine riâyet ediyor, düşünüyor, anladığı kadar tedebbür ediyor. İkincisi; Kur'ân-ı Azimüşşân'ı okuduğu zaman, Huzûr-u İlâhi'dedir. İlâhi huzurda

bu kelimâtı tekrar ediyor. Havas böyle okuyor. Üçüncü olarak; ehassul havas ise kendini hiç biliyor. Ağzından dudaklarından çıkan Kelâm-ı İlâhi, Âllâh'ın kelimâtıdır, benden zuhur ediyor. Bu düşünce, idrak içinde anlıyor. نِعْمَ الْعَبْدُ Ne iyi bir kuldur, Süleyman Aleyhisselam. Cenâb-ı Hak'kın lütfu, kendi zâtına isnâd ediyor. İyi kuldur çünkü اِنَّهٗ اَوَّابٌ daimâ Âllâh'a rucû ederdi. Ruhları, vücutlarından ayrı oluyor. Vücud her şeyle meşkûl olur fakat ruhları, Âllâh ile meşkuldür.

Bâhemekes derhemecê, bâhemekes dermehemekâr

Gûşeyi çesmi bidih câni bi yâl

Hangi yerde hangi işte olursa olsun, kiminle beraber olursa olsun, onun kalbinin meşkûliyeti Âllâh'tadır.

Cenâb-ı Hak, Süleyman Aleyhisselam'ın ahvâlini beyan ediyor. Cenâb-ı Hak, **"ni'mel abdü"** diyerek Süleyman Aleyhisselam'ı senâ ediyor, ufak bir şeyle muâtap oluyor.

31- اِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ

Dâvûd Aleyhisselam'dan kalma, 1000 adet at vardı muharebe için. Süleyman Aleyhisselam da bir gazaya çıkmayı niyet etti. Emretti, o atları getirin de onları gözden geçireyim. Atları, huzuruna getirdiler. اِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ Arz edildi onun huzuruna بِالْعَشِيِّ akşam zamanı, ikindiden sonra, zevalden sonra. الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ Üç ayak üzerine duran küheylân atlarını, Süleyman Aleyhisselam'ın huzuruna getirdiler. 800 atı gözden geçirince baktı ki güneş kavuştu. Eyvah dedi, Güneş gitti. Evradları vardı, onun zikirleri. Bu benim hakkımda hayırlı değildir. İstiğfar ediyor, rica ediyor Cenâb-ı Hak'tan, Güneş dursun da ben namaz kılayım. Güneş

de durur namazını kılar, ondan sonra "bu atlar benim hakkımda hayırlı değil" dedi.

32- فَقَالَ اِنِّی اَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَیْرِ عَنْ ذِکْرِ رَبِّیۚ حَتّٰی تَوَارَتْ بِالْحِجَابِۖ

فَقَالَ اِنِّی اَحْبَبْتُ Süleyman Aleyhisselam dedi. "Ben sevdim, sevmek istedim." حُبَّ الْخَیْرِ عَنْ ذِکْرِ رَبِّیۚ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **El hayru mêkûdün binevâsıhel hayr.** "Hayırlar, atın başında bağlanmıştır." Bir âyet-i kerimede de Cenâb-ı Hak buyuruyor. "Düşmanlara karşı kuvveti izhar ediniz ve atı unutmayınız." İşarettir. Her ne san'at çıksın, at hayvanı harbe yarar. Süleyman Aleyhisselam, "Beni bu mal, (at) sevgisi Rabbimin zikrinden alıkoydu." حَتّٰی تَوَارَتْ بِالْحِجَابِۖ Tâ ki تَوَارَتْ setir oldu güneş, بِالْحِجَابِۖ perde ile karanlık oldu ve dûa etti. Süleyman Aleyhisselam'ın dûasını kabul etti Cenâb-ı Hak. Netekim bu Ali Radıyâllâhû Anh'a da vârid olmuştur. İki def'a Güneş tekrar avdet etmiştir.

33- رُدُّوهَا عَلَیَّۖ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْاَعْنَاقِ

رُدُّوهَا عَلَیَّۖ Atlara bakan seyislere hitaben. Atları bana iade ediniz, عَلَیَّۖ benim yanıma. Atlar getirildikten sonra ne yaptı? فَطَفِقَ Yaklaştı onlara مَسْحًا meshetti, kılıç ile بِالسُّوقِ وَالْاَعْنَاقِ ayaklarını ve boğazlarını kesti.

Atların hem bacaklarını hem boğazlarını kesmesi, dünyayı tahkir içindir. Dünyadaki iyi cins koşu atları, kesilmeden kalan yüz attan üremiştir.

Süleyman Aleyhisselam'ın bu makamını beyan buyurduktan sonra Cenâb-ı Hak emrediyor;

34- وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمٰنَ وَاَلْقَيْنَا عَلٰى كُرْسِيِّهٖ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمٰنَ Celâlim hakkı için. Biz, Süleyman Aleyhisselam'ı imtihan ettik.

Süleyman Aleyhisselam'ın doksan tane haremi vardı. Demiş ki; "Ben bu gece bu doksanının odasına ayrı ayrı gideceğim. Ondan sonra doksan erkek evlâdım olur. Büyürler, benimle beraber harbe iştirak ederler." Fakat o sırada **"inşâellâh"** demeyi unutmuş. Süleyman Aleyhisselam bunun cezasını çekiyor. Sonra hakikaten doksan haremin odasına girmiş, seksen dokuzunun hiç birinden evlât zuhur etmemiş, yalnız birisinden bir evlât zuhur etmiş.

وَاَلْقَيْنَا عَلٰى كُرْسِيِّهٖ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ İlkâ ettik, bıraktık onun kürsiyyi saltanatına bir cesedi, ruhsuz. O hanımı ki vakitsiz evlât doğurmuş ruhsuz, onun cesedini kürsüsüne koydular. Diyorlar ki ثُمَّ اَنَابَ ondan sonra, bunu gördü. Başladı Âllâh'a rûcû etmeye, tevbe ve istiğfar etmeye, ağlamaya. Onun akibinde de;

35- قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِاَحَدٍ مِنْ بَعْدِيْ ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي Ey Rabbim! Beni mağfiret et diyor ve Cenâb-ı Hak da af ediyor. Sebebin biri budur. İkinci sebeb olarak diyorlar ki; Süleyman Aleyhisselam'ın bir oğlu vardı fakat şeytanlar aralarında tezekkür ettiler. Bu oğlan büyürse ihtimâl ki peygamber olur babası gibi ve biz onun emrinde müsahhar oluruz, bu azabı da çekeriz. Süleyman Aleyhisselam'dan hoşlanmıyorlardı. Süleyman Aleyhisselam, onları boş bırakmazdı dâimâ çalıştırırdı. Şeytanlar, Süleyman Aleyhisselam'ın evlâdına tecavüz etmek isterlerdi. Bu

haberi Süleyman Aleyhisselam havadan almıştı, oğlunu bulutların içinde idare etmek istedi. Diyorlar ki; Bu da nübüvvetin kemâline biraz uygun değil. Âllâh'a itimat edecekti. Süleyman Aleyhisselam böyle yaptığı için oğlunun ruhunu havada kabzettirdi. وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِ جَسَدًا Oğlu, onun saltanat kürsüsüne cesedi ruhsuz geldi. Bu iki rivâyet hâdis-i şerife müstenittir. Bir daha da var ki onu pek doğru bulmuyorlar hatta mübalağası vardır.

Süleyman Aleyhisselam bir muharebede bir memleketi fetih etti, oradaki hükümdarın kızını almıştı fakat bu kız putperest idi. Bu kız da zâhiren imân etmişti fakat kalbinde babasının halini tutardı. Babasının sûretini yaptırdı. Sûret, o zamanlar memnû değildi. Süleyman Aleyhisselam bunu biliyordu, memnû olmadığı için bir şey söylemedi. Hanım bununla iktifâ etmiyor da gizli olarak babasının putuna tapıyordu. Bu hususta Süleyman Aleyhisselam'ın malûmatı yoktu, malûmatı olmadığından bir cürüm olmuyor. Mâlûmatı olduktan sonra cürüm olur. Fakat bir peygamberin bu kadar meydan vermesi, elbette bir gubar olur.

Süleyman Aleyhisselam'ın hükümdarlığı, onun hâtemi yüzüğünde idi. Hâtemi çevirmesi ile gelirler, emrine uyarlardı. Hatemin üstünde **"Lâ ilâhe illellâh Muhammedûrrasûlûllah"** yazılıydı. Bu kelimeye hürmeten, hatemle ayakyoluna girmezdi. Ailelerinden en ziyâde itimat ettiği bir hanıma, ismini Emine koymuştu. Ona emreder, hazır olur, hâtemi ona verir. O da ağzına koyar, Süleyman Aleyhisselam avdet edince hâtemi ona verirdi. Onun bu ihtiyatını bilen sahrayı cinni bunu anlamıştı. Günün birinde Süleyman Aleyhisselam ayakyoluna girdiğinde, o cinni bir taraftan Süleyman Aleyhisselam şeklinde geldi. Hanımdan hâtemi istedi, aldı, ağzına koyup gitti. Ve hâtemi çevirince cinniler hazır oldu. "Süley-

man Aleyhisselam'ı ayakyolundan çıkınca alın, onu filân denizin kenarına atın" dedi. Hakikaten Süleyman Aleyhisselam'ı aldılar, o denizin kenarına attılar.

Süleyman Aleyhisselam gözünü açtı, bulunduğu yer boş harabe, orada kaldı. Hâtemi olan cinni ise gitti meclise, Süleyman Aleyhisselam'ın kürsüsüne oturdu, başladı konuşmaya. O meclise alışkın olanlar, Süleyman Aleyhisselam'ın olmadığını hissediyorlardı. Süleyman Aleyhisselam'ın çok âlim bir baş veziri vardı, sohbeti terk etmeye başladı. Süleyman Aleyhisselam da denizin kenarında başladı Âllâh'a yalvarmaya. Nihayet bir balıkçı geliyor oraya, Süleyman Aleyhisselam'ı orada görürler. Balıkçıya, "ben burada oturup devam edeceğim" diyor. Balıkçı da "burada bizim işlerimiz var, sana günde iki balık ile bir ekmek vereceğiz" diyor. Süleyman Aleyhisselam bu teklife razı olur. Başlar, orada iş ile meşkûl olur, balıkçılara lâzım olan işi yapıyor. Akşam olunca iki balık ve ekmeğini alır.

Hâtimi elinde olan cinni de bir seyahat yapmak ister. Deniz üzerinde seyahat edecek, seyahat esnası denizin üzerinden geçerken parmağındaki hatemi denize düşürmüş. O cinni de havadan, denize düşerken helâk olmuş. Denizin dibine giden hâtemi, balığın birisi ağzına alıp yutar. O balık da sahildeki balıkçının ağına düşer. Balıkçı da akşam olunca, Süleyman Aleyhisselam'ın balığını verirken, hâtemi yutmuş olan balığı veriyor. Süleyman Aleyhisselam, âdeti üzerine balığı temizliyor. Açıp bakıyor, balığın karnından kendi hâtemi çıkıyor. Cenâb-ı Hak'ka şükrediyor. Hatemi, parmağına geçirdiği gibi doğruca makamına gidiyor.

Bu tefsire göre; وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمٰنَ وَاَلْقَيْنَا عَلٰى كُرْسِيِّهٖ Onun

kürsisine ilkâ ettik جَسَدًا bir ceset ki sahrâyı cinni; imânı yok, mındar bir cesedi, onun kürsisine koyduk.

وَاَلْقَيْنَا عَلٰى كُرْسِيِّهٖ جَسَدًا üç tevil olur.

Evvelâ vakitsiz doğan çocuk. İkincisi; oğlu öldükten sonra oraya attılar. Üçüncüsü; sahrayı cinni.

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي Dedi; Yâ Rabbi, hatalarımı affet. وَهَبْ لِي Bana ihsan et مُلْكًا öyle bir mülki, لَا يَنْبَغِي لِاَحَدٍ مِنْ بَعْدِيْ benden sonra hiç kimseye lâyık olmasın. (Bu zâhiri bir haset gibi oluyor. Bir peygamber, "Yâ Rabbi, bana verdiğini kimseye verme" demez. Süleyman Aleyhisselam bu hükmün, halka hakim olmanın ne kadar acı üzüntülü olduğunu anladı. Ve iman-ı kemalde olmayan kimsenin, burada dalâlette gidebileceğini anladı. Öyle ise (Yâ Rabbi, bu mâkamı mevkii benim gibi kemâlde olana ver, imânı noksanda olana verme çünkü dalâlete gider.)

Herkesin kâlbi, onun Süleymân'ıdır. Kâlbine dikkat etmelidir ki sahrayı cinninin ağzına girmesin.

Saltanatta kelle korkusu var, baş elden gider. Ayrıca maneviyat elden gider. Üçüncüsü de hastalıklarla uğraşır can da elden gider. Bunların hepsi saltanatın belâlarıdır. اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ "Yâ Rabbi, Vehhâb sensin. Cümlenin murâdını ihsan edicisin" dedi.

36- فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِاَمْرِهٖ رُخَآءً حَيْثُ اَصَابَ

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ Bunun üzerine Biz Azimüşşân, ona rüzgârı teshir ettik. تَجْرِي بِاَمْرِهٖ Rüzgâr, onun emri ile cereyan ederdi. رُخَآءً حَيْثُ اَصَابَ Tatlı tatlı eserek, istediği yere giderdi.

37- وَالشَّيَاطِينَ كُلَّ بَنَّاءٍ وَغَوَّاصٍ

وَالشَّيَاطِينَ Şeytanları da müsahhar ettik. Onun emrine mutî ettik, şeytanları kullanır istihdam ederdi كُلَّ بَنَّاءٍ binalarda. Süleyman Aleyhisselam, Mescid-i Aksa'yı onlarla yaptı. وَغَوَّاصٍ Denizlerin dibine girer mücevherâtı çıkarırlardı.

38- وَاٰخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْاَصْفَادِ

وَاٰخَرِينَ Bir kısmı olan şeytanın meraddeleri, daha pis olanları. مُقَرَّنِينَ فِي الْاَصْفَادِ Demir halkalarla bağlı diğer yaratıkları, onun emrine verdik.

Sonra Biz, emrettik Süleyman Aleyhisselam'a;

39- هٰذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ اَوْ اَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

هٰذَا عَطَاؤُنَا Bu mülk-ü saltanat, şeytanları teshir etmek, rüzgârı müsehhar etmek, sana Bizim ihsânımızdır. فَامْنُنْ اَوْ اَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ Ondan dilediğine ihsan et ve dilediğine etme, tut. İkinci mânâ da; bu "hayır" bağlı olan şeytanlar hakkındadır. Sen istersen bağlı bırak, istersen salıver. Sen hesab olunacak değilsin.

40- وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ

وَاِنَّ Muhakkak لَهُ Süleyman Aleyhisselam'a var, عِنْدَنَا nezdimizde onun yüksek kıymeti var. لَزُلْفٰى Takarrüb var, Âllâh'a yakındır. Âllâh, lütf-û keremiyle bütün insanlara yakındır. Fakat o kurbiyet başka, bu kurbiyet başkadır. وَحُسْنَ مَاٰبٍ Akıbet, varacağı güzel bir merci cennetin a'lâsındadır.

Süleyman Aleyhisselam'ın bahsi burada bitiyor.

وَاذْكُرْ عَبْدَنَآ اَيُّوبَ اِذْ نَادٰى رَبَّهٗٓ اَنِّى مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ۖ 41-

وَاذْكُرْ عَبْدَنَآ اَيُّوبَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Bizim kulumuz Eyyüb Aleyhisselam'ı zikret, onun kıssasından hisse alsınlar. (İshak Aleyhisselam'ın iki evlâdı vardı. Iğs ile Yakup Aleyhisselam. Yakup Aleyhisselam ebûl embiyâdır. Igs ise makbul bir kişi değildi, babası Yakub Aleyhisselam'a da âsi idi. Iğs'ın bir oğlu oldu Rum adında. Rumlar, onun soyundan gelmektedir.

Eyyüb Aleyhisselam çok zengin, 18 evlâdı vardı. Onun hanımı da Rahime adında, Yûsûf Aleyhisselam evlâtlarındandı. Eyyüb Aleyhisselam'ın sürülerle develeri, koyunları, sığırları vardı. Âllâh CelleCelâlûhû, bu peygamberlerin derecesini yükseltmek için bazı müşkülâtları ihsan eder. Rivayete nazaran birisi, ona müracaat etmiş. Müracaatını kabul etmemiş. Müracaatının şekli de; "Zalim olan hükümdarın yanından beni halas et." O da imkân bulamamış yapamamış. Bu husus, sebep olmuştur imtihan olunmasına diyorlar.

Eyyüb Aleyhisselam, gece gündüz ibadet ederdi. İbadetlerinin nuru, göklere ref olurdu. Şeytanlar haset eder. Melekler, onun devam eden ibadetlerine iştirak ederlerdi. Şeytan da hasedinden çatlamaya başladı. Şeytan müracaat etmiş Cenâb-ı Hak'ka, "bana imkân versen de onun servetine musallat olsam, o zaman senden gafil kalacak" Eyyüb Aleyhisselam, Cenâb-ı Hak'tan hiçbir lâhza gafil kalmazdı. Cenâb-ı Hak da "öyle ise musallat olabilmen için sana fırsat verdim" diyor.

Şeytan da evvelâ develere gidiyor, avaneleriyle beraber. Ahırın çatısı düşer develerin üzerine, hiçbir deve kurtulamaz. Deve güdücüsü sıfatında şeytan, Eyyüb Aleyhisselam'ı ibadette namaz-

da bulur. "Sen burada ibadetle meşkulsün ama dam çöktü develerin üzerine. Telef oldular, tek bir deve bile kurtulamadı. Yalnız ben halas oldum" diyor.

Eyyüb Aleyhisselam da "Cenâb-ı Hak vermiştir, şimdi de aldı" diyor. Şeytan, iki gün sonra koyunlarına musallat oluyor. Aynen develerde olduğu gibi ağılın çatısı çöktü, koyunların hiçbirisi kurtulmadı diyor. Eyyüb Aleyhisselam da insan sûretinde gelen şeytana, "sen de iyi olsaydın ölürdün" diyor.

Ondan sonra, sığırlarına da aynen benzeri telefatı yapıyor. Eyyüb Aleyhisselam'a gelip haber veriyor.

Eyyüp Aleyhisselam'dan aynen benzeri cevabı alıyor.

Sonra şeytan, Cenâb-ı Hak'ka iltica ediyor. "Eyyüb Aleyhisselam'a mal telefatı tesir etmedi. Evlâd-ı ayâli zarar görürse tesir eder. Beni onlara musallat et. O zaman senin zikrinden onu alıkoyarım."

Cenâb-ı Hak, ona da fırsat verir. 18 evlâdı, damın altında telef olurlar.

İblis, Eyyüb Aleyhisselam'a gelip haber veriyor. Ona da Eyyüb Aleyhisselam **"innê lillâhi ve innê ileyhi râciün"** diyor, yine ibadetine devam eder.

İblis bu def'a, "evlâtların telef olması da Eyyüb Aleyhisselam'a tesir edip zikrullahtan alıkoymadı. Beni vücuduna musallat et" diyerek Cenâb-ı Hak'tan musallat olma talebinde bulunuyor.

Cenâb-ı Hak da İblis'e imkân veriyor. O da Eyyüb Aleyhisselam'a gidip üfürüyor ve vücûdu şişmeye başlıyor, Eyyüb Aleyhisselam hastalanıyor. Çeşitli hastalıklara müptelâ olmuş. Bir duvarın kenarında kalmış. Hanımı da vefakâr bir kadın hizmetinde bulunur.

Hanım bir gün demiş ki; "Sen peygambersin, bu sefaleti ne zamana kadar çekeceksin? Duâ et de Cenâb-ı Hak, sana şifâ versin." O da cevaben, "ben bu kadar sene sıhhat ve afiyetle vakit geçirdim. Hastalık süresi, sıhhatli zamanlarım kadar olmadı. Ben Âllâh'tan utanırım" demiş.

Bir gün şeytan, avanesini toplamış. "Biz bu kadar zamandır yaptıklarımızla Eyyüp Aleyhisselam'a tesir edemedik. Ne yapalım ki ona tesir edelim?" Onlar da verdikleri cevapta, "Sen, Âdem Aleyhisselam'a hanımı ile tesir etmiştin muvaffak oldun. Eyyüb Aleyhisselam'a da hanımı ile yaklaş" diyorlar.

Şeytan, bu def'a uzak yerden gelen doktor şekline giriyor. Eyyüb Aleyhisselam'ın hanımına rast gelmiş. "Sen ne yapıyorsun?" diyor. Hanımı da "benim hastam var, ona hizmet ediyorum" diyor. Şeytan da "ben doktorum, ilâçlarım var. İster misin hastanın şifâ bulmasını? Hanım da "tabiî isterim, arzum şifâ bulmasıdır."

Şeytan bu sefer, benim yanımda ilâçlarım var, hastalığının tedavisini bilirim. Yalnız bir şartım var. "Benim için koyun kesecek" diyor.

Hanım da Eyyüb Aleyhisselam'a durumu haber verir anlatır. Eyüp Aleyhisselam da haberden müteessir olur. Duâ eder, "Yâ Rabbi artık nihayete geldi."

Hanımına da sen de bana hizmet ediyorsun diye bir minnet yapıyorsun. "Bundan sonra yanıma gelme ve nezrim olsun ki ben iyi olursam, yüz değnek sana vuracağım" diyor.

Hanım da gitti, Eyyüb Aleyhisselam da yalnız kaldı. إِذْ نَادٰى Ondan sonra başladı duâ etmeye, رَبَّهٗٓ اَنِّى مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ "Yâ Rabbi, şeytan bana renc ve elem, yorgunluk ve azap verdi" diye duâ ve nidâ etmişti.

HerşeyÂllâh-ûTeâlâ'nındır.Böyleiken,EyyübAleyhisselam'ınuğradığımeşakkatveelemişeytananisbetetmesi,Cenâb-ıHak'kakarşıolanedebindendi.

Hâlik-i Kâinat, kıyamette ehl-i haşre dört kişi ile hüccet beyan ediyor.

1- Bazıları derler ki; "Yâ Rabbi, bize dünyada o kadar saltanat hükümdarlık verdin ki vakit bulamadık seni tezekkür etmeye." Âllâh CelleCelâlûhû, "işte size Süleyman Aleyhisselam. Ona saltanat verdiğimiz halde bizden gafil olmadı" diyecek.

2- Bazıları derler ki; "Yâ Rabbi, bize o kadar fakirlik hâli verdin ki dünyada hiç vakit bulamadık seni tezekkür etmeye ancak bir lokma ile meşkûl olduk." Ona da örnek, İsâ Aleyhisselam'ı gösteriyor.

3- Sonra bazıları derler ki; "Yâ Rabbi, bize dünyada birçok hastalıklar verdin. Sana ibadet etmeye gözümüzü açamadık" derler. Onlara da örnek, Eyüp Aleyhisselam'ı gösteriyorlar.

4- Bazıları da derler ki; "Yâ Rabbi, bizim zamanımız kölelik ve hapishanelerde geçti. Biz vakit bulamadık, Sana ibadet etmeye." Onlara da Yûsûf Aleyhisselam'ı, Lukman Hekim'i örnek gösterirler.

Eyyüb Aleyhisselam nidâ etti dedi. Yâ Rabbi, اَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ şeytan bizi meshetti, bize karşı şeytanın eli geldi. بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ **Nüsub**; hüzün. Hüzn-ü azap ile elem ile geldi. Üzerimize şeytan musahhar oldu. Lütf-û kerem senindir diyerek, başladı Cenâb-ı Hak'ka ilticâ etmeye. Hâlik-i Kâinat da duâsını kabul etti.

42- اُرْكُضْ بِرِجْلِكَ هٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ

اُرْكُضْ Ayağını yere vur. Vurduktan sonra bir çeşme zuhur eder. Tefsirin birisi ise iki çeşme zuhur eder, biri sıcak diğeri so-

ğuk. هٰـذَا مُغْتَسَـلٌ O su ile yıkanırsın, بَـارِدٌ serindir وَشَـرَابٌ içilecek sudur.

Sıcak su ile yıkanıp bedenindeki ağrılar dinmiş, soğuk sudan içerek içindeki elemler zâil olmuş.

Ondan sonra aile geliyor, bir gün onun yerine. Hanım bakıyor ki tanınmayacak bir hal. Yedi sene, yedi ay, yedi gün hasta idi. Eyyüb Aleyhisselam, hanımına "sen ne arıyorsun burada?" Hanım da "burada benim hastam vardı, onu arıyorum." Eyyüb Aleyhisselam da "senin şeytan için kurban kesmek istediğin hasta mı?" diyor. O zaman anlamış ve hanımına sahip olmuş.

43- وَوَهَبْنَا لَهٗٓ اَهْلَهٗ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرٰى لِاُولِي الْاَلْبَابِ

وَوَهَبْنَـا لَـهٗٓ اَهْلَـهٗ Biz Azimüşşân, Eyyüb Aleyhisselam'a ehl-i ayâli verdik. (18 evlâdını, Cenâb-ı Hak hayatlandırır verir.) Hem de وَمِثْلَهُـمْ مَعَهُـمْ beraberinde daha bir mislini hibe ettik. رَحْمَـةً مِنَّـا وَذِكْـرٰى لِاُولِي الْاَلْبَـابِ Bu Bizden rahmet ve ûlil el-bêb için, aklı başında olanlara bir tezekkür ibret olmak üzere.

Bu nimetleri gördükten sonra, ailesine ahdettiği nezrini yapmaya sıra geliyor. Eyyüb Aleyhisselam daha önce, hanımına yüz deynek vurmaya nezretmiş idi. Cenâb-ı Hak emrediyor. Eline yaşı, kurusu karışık, yüz tane sapın bir araya getirilerek, bir def'ada vurulmasını kâfi görmüştü.

44- وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِهٖ وَلَا تَحْنَثْ ۗ اِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا ۗ نِعْمَ الْعَبْدُ ۗ اِنَّهٗٓ اَوَّابٌ

وَخُـذْ بِيَـدِكَ Al eline ضِغْثًـا bir demedi, فَاضْـرِبْ بِـهٖ onunla vur hanıma. وَلَا تَحْنَـثْ Yeminin yerine gelir. اِنَّـا وَجَدْنَـاهُ صَابِـرًا ۗ Biz

Azimüşşân, Eyyüb Aleyhisselam'ı sabırlı bulduk. نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهٗۤ اَوَّابٌ Ne iyi bir kulumuzdur, Eyyüb Aleyhisselam. Âllâh'a dâimâ rucû ederdi.

45- وَاذْكُرْ عِبَادَنَاۤ اِبْرٰهِيمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ اُولِي الْاَيْدِي وَالْاَبْصَارِ

وَاذْكُرْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem izah et, zikret ümmetime, ibret alsınlar. عِبَادَنَاۤ اِبْرٰهِيمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ اُولِي الْاَيْدِي وَالْاَبْصَارِ Taat ve ibadette, kuvvet, ulûm ve marifette, şeriat ve dinde basiret sahipleri bulunan kullarımız; İbrahim, İshak ve Yakub'u da yâd et. Hepsi de ibadette kuvvet sahipleri idiler. Gaflet yok, daima Âllâh ile beraber.

46- اِنَّاۤ اَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ۚ

اِنَّاۤ اَخْلَصْنَاهُمْ Biz, onları halis yapmıştık. بِخَالِصَةٍ Halis bir ahlâk ile. O da ذِكْرَى الدَّارِ ۚ âhireti tezekkür etmek. Bu peygamberlerin, bu derece yetişmeleri İntihab-ı İlâhi'dir. Zikridâr, dâr-ı âhireti tezekkür. Âhireti hatırında tutmak, bir ahlâk onlara vermiştir ki o ahlâk dâîmi idi onlarda. Onun için âhireti düşünmek, ölümü düşünmek, birçok faydaları var ki; tûl-i emeli, hırsı azaltır, ibadeti sağlam yapmaya müştemil olur. Onun için evliyâullah, zikrullahın başında tezekkür-ü mevti âdet yapmışlar.

47- وَاِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْاَخْيَارِ

وَاِنَّهُمْ Bu ismi geçen peygamberler, عِنْدَنَا nezdimizde لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْاَخْيَارِ istifâ, ihtibar, ictibâ hepsi bir mânâdır. Biz onla-

rı istifâ ettik, mahlûkatın içinde intihâb ettik. الْاَخْيَارِ Hayırlı kimseler, peygamber olarak mahlûkatın içinde intihâb-ı ihtiyar etmiştik.

48- وَاذْكُرْ اِسْمٰعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ ۖ وَكُلٌّ مِنَ الْاَخْيَارِ ۖ

وَاذْكُرْ اِسْمٰعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ İsmail-i, Elyese-ı, Zülkifl-i de zikret. (Zülkifl'in ismi Bişir'dir. Bişir, Eyyüb Aleyhisselam'ın oğludur. Kifil sahibi yâni kefalet sahibi demek. Rivâyete nazaran birkaç peygambere, kefil olarak yahudilerden halas etmiştir. Hatta 100 peygamber diyorlar. Zülkifl'in peygamberliği hakkında ihtilâf vardır. Veli olduğunda şüphe yok, peygamber olduğunda tereddüt var.) وَكُلٌّ مِنَ الْاَخْيَارِ ۖ Baştan buraya kadar bahsi geçen peygamberler, Cenâb-ı Hak'kın en hayırlı intihab ettiği insanlardır.

49- هٰذَا ذِكْرٌ ۖ وَاِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَاٰبٍ ۜ

هٰذَا ذِكْرٌ ۖ Bu senâ, bahisler, ذِكْرٌ ۖ mübarek bir zikr-i cemildir. Peygamberân-i İzâm'ın ahvâlidir. وَاِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَاٰبٍ ۜ Mütteki olanlara hüsnü meâb var. Sonu hayırla nihayetlenir. İttika nedir? Âllâh'ın azabını düşünüp de nehyettiğinden vazgeçmek. Âllâh'ın lütf-û keremini düşünüp de emrini yerine getirmek.

Cenâb-ı Hak, hüsnü meâbı beyan ediyor.

50- جَنَّاتِ عَدْنٍ مُفَتَّحَةً لَهُمُ الْاَبْوَابُ ۚ

Kapıları yalnızca kendilerine açılmış, Adn cennetleri vardır. Cennetin sekiz kapısı var, cehennem yedidir. Cennetin sekizinci kapısı olan tevbe kapısı dâimâ açıktır. Onun için Rahmet-i İlâhiye, gadabını sebkat etmiştir.

51- مُتَّكِئِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ

مُتَّكِئِينَ Oturur ittika ederler ehli cennet. فِيهَا Cennette ittika yalnız koltukta olur. Sağ, sol ve arkaya dayanacak bir koltuk. يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ Fâkihenin envâını yiyorlar. Cennette açlık, sıkıntı yok fakat nimetlerin her çeşidi var. O nimetler yeniyor, açlıktan dolayı değil tefekküh, telezzüz içindir. كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ Çok meyveler ve içecekler isteyecekler.

52- وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ اَتْرَابٌ

Ve yanlarında, bakışlarını kasreden (aynı yaş ve güzellikte,) (zevclerinden başkasına bakmayan) güzeller vardır. (Yaşları müsâvi, 33 yaşında olurlar.)

53- هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ

İşte hesap günü için size, Cenâb-ı Hak'kın va'd olunan nimetleri bunlardır.

Kibirle ucup her ikisi de kebâir günahlardandır. Cenâb-ı Hak'kın nimetlerini düşünerek, ehline muhabbet ve zikrullaha devam etmek suretiyle lütf-u keremiyle kurtuluşa erilir.

54- اِنَّ هٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ

Şüphesiz bu, Bizim (müttekiler için hazırladığımız) hiç tükenmeyecek rızkımızdır.

55- هٰذَا ۜ وَاِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَاٰبٍ

Bu böyle! Ama azgınlara, tuğyanda olanlara, Âllâh'a inanmayanlara, لَشَرَّ مَـاٰبٍ onlara fenâ bir son var. Müttekilerin hüsnü meâbı, tağî olanların şerri meâbı var. Müttekilerin hüsnü meâbı cennet. Tağîlerin şerri meâbı cehennemdir.

56- جَهَنَّمَ ۚ يَصْلَوْنَهَا ۚ فَبِئْسَ الْمِهَادُ

جَهَنَّمَ ۚ يَصْلَوْنَهَا ۚ فَبِئْسَ الْمِهَادُ Onlar cehenneme girecekler. Orası ne kadar kötü bir kalma yeridir. Çok değerli insanlar cehennemden istihaze ederler. Değil ki vücûdunu muhafaza etmek için, belki de Âllâh'ın gazab mahâlli olduğu için. Cenneti taleb ediyor, istifâdesi için değil, Âllâh'ın rahmet mahâlli olduğu içindir.

57- هٰذَا ۙ فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ۙ

هٰذَا ۙ İşte bu gelecek azap tağîlere mahsustur. فَلْيَذُوقُوهُ Tatsınlar, حَمِيمٌ sıcak suya derler. وَغَسَّاقٌ Ehli cehennemin vücûdundan çıkan cerahatlar. Hem de bununla da kalmıyor, ehli cehennemin muhtelif şekillerde cezaları var.

58- وَاٰخَرُ مِنْ شَكْلِهِۦٓ اَزْوَاجٌ ۖ

وَاٰخَرُ Başka azapları var مِنْ شَكْلِهِۦٓ yılanlarla, akreplerle azap ediyor. اَزْوَاجٌ Muhtelif şekillerde azap var, ehli cehennem için.

Ehli cehennem saf saf geliyorlar. Meselâ onları idlâl eden başta kim ise o başta olur. Ondan sonra tâbi olanlar. Cehennemle müvekkel olan melekler. Hâlik-i Kâinat'ın gerek dünyada gerek ahirette, mülkünde olan tasarrufu melek vasıtası ile yapılıyor. Cehenneme müvekkel olan meleklere hazene derler. Hazeneyi cehennem, o küfrün reisleri cehenneme gittiği zaman onlara diyorlar;

59- هٰذَا فَوْجٌ مُقْتَحِمٌ مَعَكُمْ ۚ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ ۚ اِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ

هٰذَا فَوْجٌ Fevc; cemaat. O kâfir reise tâbi olan cemaatlar, مُقْتَحِمٌ dâhil olurlar cehenneme مَعَكُمْ ۚ sizinle birlikte. (O kâfir olan reisler, cehenneme girdiklerinde onlara derler. Dünyada sizin peşinizden gidenler, hep beraber idiniz. Onlar da sizin arkanızdan cehenneme girecekler.) فَوْجٌ Bir cemaat ki مُقْتَحِمٌ dâhil olurlar cehenneme مَعَكُمْ ۚ sizinle beraber.

Bunu işiten baştaki kefereler. Onlara tâbi olanlara derler ki لَا مَرْحَبًا بِهِمْ ۚ onların hakkında. اِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ Onlara genişlik, ferahlık olmasın. Merhabâ; geniş, ferahlandım. Birisi gelir yanımıza oturunca "merhabâ" diyoruz. Sizin gelişinizle darlaşmadım, sıkıntı çekmedim, genişlendim.

Firavun, tâbi olanlarına diyor. لَا مَرْحَبًا بِهِمْ ۚ Onların hakkında. "Onlara genişlik olmasın. اِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ Onlar da bizim gibi ehli cehennemdir."

Bunu işiten Fir'avne tâbi olanlar;

60- قَالُوا بَلْ اَنْتُمْ ۖ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ ۚ اَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۚ فَبِئْسَ الْقَرَارُ

قَالُوا بَلْ اَنْتُمْ ۖ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ ۚ Tâbi olanlar, toplulukta bulunanlar ise belki "size merhaba olmasın. Asıl siz rahat yüzü görmeyin. اَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۚ Dünyada siz, bizi küfür yoluna sevk ettiniz. Bu hale bizi uğratan süren sizsiniz. Siz sebep oldunuz. فَبِئْسَ الْقَرَارُ Burası ne kötü bir karargahtır" diyecekler.

61- قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِى النَّارِ

قَالُوا رَبَّنَا Fir'avne tâbi olanlar derler. "Yâ Rabbi مَنْ قَدَّمَ لَنَا bizi (iğvê ederek) kim bu azaba uğramamıza sebep olduysa, هٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ onun ateşteki azabını iki kat arttır" derler.

62- وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرٰى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْاَشْرَارِ

وَقَالُوا مَا لَنَا Fir'avne tâbi olanlar bakıyorlar ki Müslümanlar yok oralarda. Kendi kendilerine diyorlar. مَا لَنَا "Ne oldu bize? لَا نَرٰى رِجَالًا Görmüyoruz bir takım insanları ki كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْاَشْرَارِ biz dünyada iken onları fenâ bilirdik, onlara hakaret ederdik.

63- اَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا اَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْاَبْصَارُ

اَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا Maskara eder, onları alaya alırdık. اَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْاَبْصَارُ Yoksa gözlerimiz onlardan uzaklaşıp kaydı mı?"

64- اِنَّ ذٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ اَهْلِ النَّارِ

اِنَّ ذٰلِكَ Bu sözler. Baştakilerin tâbi olanlara, tâbi olanların baştakilere böyle söz söylemesi لَحَقٌّ sabittir, vâki olacaktır. تَخَاصُمُ اَهْلِ النَّارِ Ehli cehennemin birbirleriyle mücadele ve muhasamaları kesin bir gerçektir.

Ehli cennetin nimetleri, ehli cehennemin azaplarını beyan buyurduktan sonra, Nübüvvet takririne geçiyor.

65- قُلْ اِنَّمَا اَنَا مُنْذِرٌ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

قُلْ اِنَّمَا اَنَا مُنْذِرٌ Ey Habibim Ekmelerrûsül Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara böyle tebligat yap. Ben Âllâh'tan münzir, inzar

edici, mübeşşir de beraberdir. Âllâh'tan gönderilmiş bir peygamberim. Farkımız ise Âllâh-û Teâlâ, bu vazifeyi bana verdi. Âllâh'a isyan edenleri azabı ile korkuturum. İmân edenleri de cennet ile tebşir ederim. وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ Sizin de söylemeniz lâzım gelen budur ki Tevhid-i İlâhiye. وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ Bir mâbûd, bir maksut, bir mevcut yok ancak Âllâh'tır. الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ Vahid'dir sıfatında, hükmünde Kahhar'dır. Cehaletle emrine karşı geleni ve tevbe etmeyeni kahredicidir.

66- رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ

رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Gökleri ve yerleri yoktan var eden O'dur. وَمَا بَيْنَهُمَا Yerlerin ve göklerin arasındaki mahlûkatı yoktan var eden O'dur. الْعَزِيزُ Galiptir, mağlup olamayan galip. الْغَفَّارُ İstediği kimseyi, evliyâlarının kusurlarını mağfiret eder.

67- قُلْ هُوَ نَبَؤٌا عَظِيمٌ

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Âllâh-û Teâlâ'nın birliği, Vâhid-i Kahhar olduğunu bildirdikten sonra, onlara söyle; هُوَ نَبَؤٌا Bu Kur'ân, Âllâh'tan gelmiş size pek büyük haberdir. عَظِيمٌ

68- اَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ

Hâlbuki siz, O'ndan iraz ediyor, yüz çeviriyorsunuz. İmân etmiyorsunuz.

69- مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَاِ الْاَعْلٰٓى اِذْ يَخْتَصِمُونَ

مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَاِ الْاَعْلٰٓى Bana hâsıl olan ilim. **Melê**; cemaat, **milyan**; dolu demek. **e'lâ**; yukarı. **Melê-i e'lâ**; meleklerin

cemaatı. اِذْ يَخْتَصِمُونَ Husumet, tartışma, mukabele ederken, Âllâh ile beraber bu mevzuu tezekkür ederken. Ben orada değildim.

70- اِنْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اِلَّآ اَنَّمَآ اَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ

اِنْ يُوحٰٓى اِلَيَّ Kur'ân-ı Azimüşşân'dan bana gelen mâlûmatı ve benim size söylediklerim, Rabbimden bana vahyolmuş. اِلَّآ اَنَّمَآ اَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ Çünkü ben nezîr-u mübin, gelecek tehlikeleri apaçık haber verici olduğum içindir ki bana vahyolunuyor.

71- اِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّى خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ

اِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ O zamanlar ki Âllâh CelleCelâlûhû, Melêikeyi Kiram'a emretti ki Sûreyi El-Bakara'nın başında tafsilât geçiyor. Buyurdu; اِنِّى Ben خَالِقٌ halkedeceğim بَشَرًا bir insanı مِنْ طِينٍ topraktan. Âllâh-û Teâlâ, meleklere emrediyor. Bir beşer ki insanı halkedeceğim. Benim Emr-i İlâhi'mi yeryüzünde tebliğ ederek yaymış olarak. O beşeri halkettiğim zaman,

72- فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِى فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ

فَاِذَا سَوَّيْتُهُ Ne zamanki onu tamamlayıp hilkati tekemmül ettiğinde, وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِى içine de ruhumdan nefh ettiğim, üfürdüğüm zaman. (Ruh nedir? Ruh, lâtif bir cisimdir ki insan onunla hayat bulur. Ruhun şekl-i kıyafeti aynen insanın şekl-i kıyafetidir. Aynen elektrik cereyanı gibidir. Cenâb-ı Hak, kendi zâtına izafe ediyor. "Benim ruhum" diyor, bu da ta'zim içindir. Nasıl ki Kâbe'ye, camiye, Beytullah denildiği gibi.) O ruh, bedene üfürül-

düğünde tekemmül ediyor. O zaman فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ derhal ona secdeye kapanın, secde edin.

73- فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ ۙ

Âllâh'ın emrine itaat ettiler. Bütün melekler toptan secde ettiler. (Secdeye giden yerdeki meleklerdir.)

74- اِلَّٓا اِبْلِيسَ ؕ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ

اِلَّٓا اِبْلِيسَ ؕ Ancak iblis secde etmedi, اِسْتَكْبَرَ tekebbür etti. وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ Ve kâfirlerden oldu. (Bunun hikmeti nedir? Melekler, daimâ ibadetle meşkûldür. Bir beşere nasıl olur da secde etti. Melekler, beşer insan neslinden çok isyanlar zuhur edeceğini bildiklerinden "Yâ Rabbi, hilâfet nimetini bize ver" diyerek talep ettiler. Bu istekte isyan değil fakat biraz gubar bıraktığından, Hâlik-i Kâinat da onların bu gubarına karşı اِنِّٓى اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ "Ben, sizin bilmediğinizi biliyorum" dedi. Ondan sonra Âdem Aleyhisselam'a, kıyamete kadar bütün şeyleri gösterdi. İsimleri bildirdi. İmtihan ediyor melekleri, onların aczini kendilerine gösterecek. Ve Âdem Aleyhisselam'ın da yüksekliğini onlara bildirecek. Âdem Aleyhisselam'ın en büyük fazileti, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ceddi olması kâfidir. Cenâb-ı Hak, meleklere hitaben; "Kıyamete kadar halk edeceğim her şeyin ismini söyleyin" dediğinde, melekler hayrette kaldılar. "Yâ Rabbi! Sen bize ne bildirmişsen, biz onu biliyoruz." Ondan sonra, Cenâb-ı Hak emretti "Yâ Âdem sen söyle." Ve Âdem Aleyhisselam o zaman her şeyin isimlerini söyledi. Bu imtihanda Âdem Aleyhisselam'ın âlim olduğu zuhur etti. "Öyle ise cehaletiniz olduğu halde Âdem Aleyhisse-

lam'a karşı çıktınız ve ona secde ediniz." Melekler de hepsi birlikte secde ettiler. Yalnız iblis secde etmedi, istikbâr etti, kâfirlerden oldu. Çünkü iblis, meleklerin arasında idi. Binlerce sene aralarında kalmış idi. Bununla beraber nasıl olur da bir secdeyi yapmamakla ebedi rahmetten mahrum kalmış. Bunun sebebi ise; İblis eğer ki meleklerin içinde ibadet ederdi fakat o zamanlarda da kendinde ucup vardı. Kendini, ibadetini beğeniyor, "ne kıymetli bir ibadet yapıyorum" derdi. Bu ucbu da yaptığı her ibadeti iptâl ediyordu. Ondan sonra da kâfir olup gitti.

75- قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ

قَالَ يَا إِبْلِيسُ Halik-i Kâinat, hitap etti iblise. مَا مَنَعَكَ Nedir seni men eden, أَنْ تَسْجُدَ secde edesin? لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ Benim halkettiğim bir mahlûka secdeyi emrediyorum. Ne için secde etmiyorsun? أَسْتَكْبَرْتَ Kibirleniyorsun yahut أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ zaten kendini büyüklerden sayıyorsun, kendini âli yüce biliyorsun.

76- قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ

قَالَ İblis, Cenâb-ı Hak'ka cevap veriyor. أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ Ben, ondan hayırlıyım. (Hayırlı olan, hayırsız olana secde etmez.) O halde niçin hayırlısın? خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ Beni ateşten halk ettin. (Ateşin ziyası, parlaklığı, cesareti var.) وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ Onu ise çamur, topraktan halk ettin (Toprak ise zelildir, herkes üzerine basarak gidiyor.)

Burada da hata ediyor. Çünkü bütün nimetler topraktan çıkıyor. Ateşin neticesi ne olur, yakıp kül eder, hiçbir işe yaramaz.

Böyle dedi Cenâb-ı Hak'ka karşı. Cezasını buldu.

77- قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ

قَالَ فَاخْرُجْ Emr-i İlâhi zuhur etti. Hemen buradan (cennetten, meleklerin arasından, sûretinden) çık! مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ Sen artık kovulmuş birisin. Cezâ gününe kadar lânetim senin üzerindedir, buyurdu.

78- وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ

Benim de lânetim ceza gününe değin üzerindedir.

79- قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ

قَالَ رَبِّ İblis dedi. Ey Rabbim, فَأَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ o halde tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver. (Cenâb-ı Âllâh, kıyamet gününe kadar mühlet verseydi ölümden kurtulurdu, kıyamette ölüm yok.) Hâlik-i Kâinat, duâsını reddetti.

80- قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ

81- إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ

Sana mühlet veriyorum ama kıyamete kadar değil, vakt-i ma'lûm ki sûrun üfürülmesine kadar mühlet veriyorum.

82- قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ Bunu işittikten sonra diyor ki; Yâ Rabbi, bu lâne-

te giriftar oldum, düşmanım da Âdem'in evlatlarıdır. Yardımın olsun ki ben, onları yoldan çıkarayım. Halik-i Kâinat, ona dünyanın mâl-u servetini gösteriyor. İblis, iyi bir vasıtadır ama kâfi gelmez, daha isterim diyor. Ondan sonra içkiler, sarhoşluk veren şeyleri gösteriyor. Ona da memnunum, daha istiyorum diyor. Sonra Cenâb-ı Hak, oyun aletlerini gösteriyor. Ona da memnunum ama daha isterim diyor. Ondan sonra hanımların hilelerini gösteriyor. O zaman memnun oluyor. Ben şimdi maksadıma ulaştım diyor.

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ İblis diyor. Yâ Rabbi, senin izzet-i celâlin hakkı için. لَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ Bu aletler elimde olduktan sonra, ben onların hepsini yoldan çıkarırım, diyor.

83- اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ

Ancak onlardan ihlâsa erdirilmiş olanlar müstesnâ.

O vakit Cenab'ı Hak emrediyor,

84- قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ اَقُولُ

Âllâh-û Teâlâ, nezdimde sabit olan, Ben hak emrediyorum. Budur ki en ziyade tehdit budur. Ve Ben hakikati söyleyeyim.

85- لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ اَجْمَعِينَ

"Cehennemi doldururum مِنْكَ senin zürriyetinden, وَمِمَّنْ تَبِعَكَ sana tâbi olan insanlardan" buyurdu.

86- قُلْ مَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَمَا اَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

قُلْ مَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ Halik-i Kâinat, tekrar Habibine,

onları imâna davet etmek için buyuruyor ki; Ben, sizi hakka imân etmek için davet ediyorum. Bu davetim bir menfaat, ecr-i ücret karşılığı değildir. Sizden bir ecr-i ücret istemiyorum. Bunu hâlis, Allâh için söylüyorum. وَمَآ اَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ Ben, size kendiliğimden bir şey teklif edenlerden de değilim.

87- اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ

Bu Kur'an ancak bütün âlemler için bir zikir, bir mev'izadır.

88- وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَاَهُ بَعْدَ حِينٍ

وَلَتَعْلَمُنَّ Muhakkak bileceksiniz (hitap kâfirleredir) نَبَاَهُ bu sözün doğruluğunu, بَعْدَ حِينٍ bir zaman sonra çok iyi öğreneceksiniz.

(Kur'ân'ın haberleri; ceza, mükâfat, dirilme ve haşir günüdür. Haber verilen zaman ölüm sonrası, kıyamet günü, İslâm'ın hâkimiyeti ve Bedir günü şeklinde yorumlanmıştır.)

سُورَةُ الزُّمَرِ ﴿٣٩﴾ ZÜMER SÛRESİ

Bu sûre-i celile Mekke'de nâzil olmuş. 75 âyet, 1172 kelime, 4708 harften ibarettir. 53, 54 ve 55'inci âyetleri Medeni'dir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1- تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

Bu kitabın (Kur'ân'ın) indirilişi, aziz ve hikmet sahibi Âllâh-û Teâlâ tarafındandır.

2- اِنَّا اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Şüphesiz ki kitâbı sana hak olarak indirdik. O halde sen de dini Âllâh'a has kılarak, ihlâs ile kulluk et.

3- اَلَا لِلّٰهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُونَا اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰى اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ

اَلَا لِلّٰهِ الدِّينُ الْخَالِصُ İyi bilin ki Âllâh için olan din, (şek ve şirkten pak ve) hâlis olan dindir. وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَاءَ Al-

lâh-û Teâlâ'dan gayriyi ilâh ittihaz edenler, مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُونَا اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰى "Biz onlara ancak (şefaatlariyle) bizi, Âllâh-û Teâlâ'ya yaklaştırsınlar" diye ibadet ediyoruz dediler. اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ Hiç şüphesiz Âllâh-û Teâlâ, onların ihtilâf ettikleri şeyi aralarında hüküm ve fasledecektir. اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ Muhakkak ki Âllâh-û Azimüşşân, yalancı ve nankörleri hidayete erdirmez.

4- لَوْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفٰى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

لَوْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفٰى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ Şâyed Âllâh-û Teâlâ, (o küfredenlerin zulmettikleri gibi) evlâd edinmek isteseydi, mahlûklardan dilediğini ihtiyar ederdi. Âllâh-û Teâlâ, bundan tamamiyle münezzehtir. هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ O birdir, (şeriki yoktur. Evlâd ve şerik isnâd edenleri) azametiyle kahredicidir.

5- خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ الَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِى لِاَجَلٍ مُسَمًّى اَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ Âllâh-û Teâlâ, gökleri ve yeri hak ile halk etti. يُكَوِّرُ الَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ Geceyi gündüzün üzerine örtüyor, gündüzü de gecenin üzerine sarıyor. وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ Güneş'i ve Ay'ı müsehhar kılmıştır. Her biri muayyen bir zamana kadar seyir ve cereyan eder. كُلٌّ يَجْرِى لِاَجَلٍ مُسَمًّى اَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ Agâh olunuz ki mülkünde galibin galibi, mağlup olmayan galiptir ve kusurları affeden O'dur.

6- خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْاَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ Âllâh-û Teâlâ, sizi tek nefisten (Âdem Aleyhisselam'dan) halk etti. ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا Sonra O'ndan da zevcesini yarattı. وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْاَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ Sizin için hayvanlardan (dişili erkekli olmak üzere deve, sığır, koyun ve keçiden) sekiz çift meydana getirmiştir. يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ Sizleri annelerinizin karınlarında üç türlü karanlık (karın, döl yatağı ve çocuk kesesidir. Yaratılıştan yaratılışa geçişle, insanın ana rahmindeki teşekkül safhaları olan; meni, uyuşmuş kan, bir çiğnem et, kemikler ve cenin kasdedilmiştir.) ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ İşte bu yaratıcı, Rabbiniz olan Âllâh'tır. Mülk O'nundur. Dünya ve ahiret mülkü ve azameti, ibadete müstehak O'dur. لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ O'ndan başka bir Mâbud maksut yoktur. فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ Böyle iken nasıl oluyor da (O'nun ibadetinden kulluktan) döndürülüyorsunuz?

7- اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz Âllâh-û Teâlâ size muhtaç değildir. وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ Bununla beraber O, kullarının küfrüne râzı olmaz (Halk eder, sevmez. Halk

etmek başkadır, râzı olmak başkadır.) وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ Ve şayet O'na (imân ve ibadet edip de) şükrederseniz, sizden razı olur. وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى Hiçbir günahkâr, başkasının günâhını yüklenmez. ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ Nihayet hepinizin dönüp gidişi, Rabbinizedir. فَيُنَبِّئُكُمْ Size haber verir gösterir, dünyada yaptığınız hataları بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ Sizin yaptığınız amelleri gösterir. اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ Zira Âllâh-û Azimüşşân, sinelerde ne varsa hepsini hakkıyla bilir. Hiçbir şey, O'na gizli kalmaz. Bizim kalbimize geleni de bilir.

8- وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُٓوا اِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهٖ ۭ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا ۣ اِنَّكَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ

İnsan-ı kâmil, ferahta ne ise sıkıntı da da odur. Dâimâ Âllâh'ı hatırında tutar. Mükemmel olanlar sıkıntı zamanı daha ferah olurlar. Ferah zamanında nefsin hazzı var fakat sıkıntı zamanı nefsin hazzı yok.

وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ Ne zamanki insana belâ ve musibet geldi (yâni küfürde olanlara.) دَعَا رَبَّهُ Çağırır Rabbini, مُنِيبًا اِلَيْهِ O'na rucu eder. (Münafık ve kâfir olan da böyledir. Sıkıntıya düşünce "Âllâh Âllâh" diyor.) ثُمَّ اِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً Sonra Âllâh, ona bir nimet verince مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُٓوا اِلَيْهِ **nesiye**; terk ediyor unutuyor, مَا كَانَ يَدْعُٓوا اِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ ondan evvel yaptığı duâları unutuyor. Önceden yalvarmış olduğunu unutur. وَجَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَادًا Ettiği niyazı unutur da yolundan saptırmak için, O'na eşler bulmaya başlar. Küfründe devam eder. Hatta kendinle de kalmıyor, لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهٖ

başkasını da yoldan çıkarmaya çalışır. قُلْ Ey Habibim Ekmelerrusûl, böyle olanlara de ki; قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا tehdit makamında, o kimselerin halini göster kendilerine, تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ "Küfrünle biraz zevk ede dur, bu dünyada mâl-u servet makam ile küfrünü icra et, قَلِيلًا biraz eğlene dur. اِنَّكَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ Çünkü sen, muhakkak cehennem ehlindensin. Şimdi istediğini yap, ebedi olan küfürde kalacaksın."

9- اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَاءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَّقَائِمًا يَّحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهٖ ؕ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِيْنَ يَعْلَمُوْنَ وَالَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ؕ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ ۧ

اَمَّنْ هُوَ Bir insan ki قَانِتٌ itaat edicidir. اٰنَاءَ الَّيْلِ Gece saatlerinde سَاجِدًا başı secdede وَّقَائِمًا ve kıyamda durarak, يَّحْذَرُ الْاٰخِرَةَ âhiretin azabından korkar, وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهٖ ؕ Rahmet-i İlâhiye'yi ümid eder. Böyle imân, itaat eden ile inkâr ve isyanda olan bir olur mu? قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِيْنَ يَعْلَمُوْنَ وَالَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem de ki; Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Elbette bir olmaz. اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ ۧ Ancak akıl sahipleri öğüt kabul eder, ibret alırlar. Lûb; akıl sahipleri, bunu tefekkür eder.

10- قُلْ يٰعِبَادِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوْا رَبَّكُمْ ؕ لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا فِىْ هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ؕ وَاَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةٌ ؕ اِنَّمَا يُوَفَّى الصّٰبِرُوْنَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

قُلْ يٰعِبَادِ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Mü'min kullarıma de ki; الَّذِيْنَ اٰمَنُوا Ey imân edenler, اتَّقُوْا Âllâh'tan korkunuz, Âllâh'ın emrettiğini yapınız, nehyetti-

ğinden vazgeçiniz. لِلَّذِيـنَ اَحْسَـنُوا فِـى هٰـذِهِ الدُّنْيَـا حَسَـنَةٌ Bu dünyada iyilik yapanlara, (taat ve ihsan edenlere âhirette) güzel bir ecir vardır. وَاَرْضُ اللهِ وَاسِـعَةٌ Allâh-û Teâlâ'nın yarattığı yeryüzü geniştir. Bu âyet-i kerimeye, Müfessirin-i İzâm birkaç mânâ vermişler. Birinci mânâ; **Ve erdullah**'tan murâd olan, cennet yerinin genişliği ve nimetlerinin sonsuz oluşudur. İkinci mânâ; وَاَرْضُ اللهِ وَاسِـعَةٌ Ey ibadetini, imanının icabatını bir memlekette tamam edemeyen bir insan, Allâh'ın yeri vasi'dir. Başka yere hicret edebilir.

Hicretin de dört şekli var. 1- Vâcip 2- Sünnet 3- Mekruh 4- Haram. Vacip olan budur; Bir memlekette İslâmiyet'ini yapamayan kimseye farz olur, Dârul İslam'a gitsin. Etrafta da Dârul İslam yoksa olduğu yerde mecburen ikâmet eder. İkinci sünnet olan; Bir memleket ki ikâmet ettiği yerde ehl-i hayır yoksa, başka yerde bulunan iyi insanların bulunduğu yere gitmek sünnet olur. Üçüncüsü mekruh olan; Bulunduğu yerde ehl-i hayır var, gideceği yerde ise ehl-i şer varsa oraya gitmek mekruhtur. Dördüncüsü haram olan; Bulunduğu yerde İslâmiyet'ini muhafaza edebiliyor. Gitmek istediği yerde muhafaza edemeyecek, bu hicret ise haramdır.

اِنَّمَـا يُوَفَّـى الصَّابِـرُونَ اَجْرَهُـمْ بِغَـيْرِ حِسَـابٍ Hicrette birçok üzüntüler olur. Hakiki muhacirlere Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyurmuş ki; Gittikleri memlekette kısmetleri ziyade olur. Ancak (vatanından hicrete, mihnete, meşakkat-ı tâate) sabredenlerin ecirleri hesapsızdır.

11- قُلْ اِنِّى اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ

Müşrikler, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e dâimâ tariz ederlerdi. Âbâ-i ecdadının dinine nasıl olur da karşı geliyor? Akrabalarına, amcası Ebû Talib'e gelip şikâyet ediyorlardı. Bunlara

karşı, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem cevap veriyor. قُلْ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. اِنِّـىٓ اُمِـرْتُ اَنْ اَعْبُـدَ اللّٰهَ Ben Âllâh tarafından emrolundum, Emr-i İlâhi'si budur. Âllâh-û Teâlâ'ya ibadet edeyim, bu taatta devam edeyim. مُخْلِصًـا لَـهُ الدِّيـنَ Hâlis ittika ve taatta bulunayım.

12- وَاُمِرْتُ لِاَنْ اَكُونَ اَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ

Müslümanların ilki olmakla emrolundum.

13- قُلْ اِنِّىٓ اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara de ki; Şayed ben, Rabbime karşı gelirsem. Doğrusu büyük günün azabından korkarım.

14- قُلِ اللّٰهَ اَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara de ki; Ben dinimde ihlâs ile ancak Âllâh'a ibadet ederim.

15- فَاعْبُدُوا مَـا شِـئْتُمْ مِـنْ دُونِـهِ قُـلْ اِنَّ الْخَاسِـرِينَ الَّذِيـنَ خَسِـرُوٓا اَنْفُسَـهُمْ وَاَهْلِيهِـمْ يَـوْمَ الْقِيٰمَـةِ اَلَا ذٰلِـكَ هُـوَ الْخُسْـرَانُ الْمُبِـينُ

فَاعْبُـدُوا مَـا شِـئْتُمْ (Ey Âllâh'a eş koşanlar!) Siz de O'ndan başka dilediğinize tapın. مِـنْ دُونِـهِ قُـلْ اِنَّ الْخَاسِـرِينَ الَّذِيـنَ خَسِـرُوٓا اَنْفُسَـهُمْ وَاَهْلِيهِـمْ يَـوْمَ الْقِيٰمَـةِ De ki; Gerçekten hüsrana uğrayanlar, kıyamet günü hem kendilerini hem de ehilleri ailelerini ziyana sokanlar, zulüm ve ziyan edenlerdir. اَلَا ذٰلِـكَ هُـوَ الْخُسْـرَانُ الْمُبِـينُ Agâh olunuz ki en azim olan hüsran budur. Huzur-u İlâhiye eli boş gidiyor. Dikkat edin, işte bu apaçık hüsrandır.

لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذٰلِكَ يُخَوِّفُ اللّٰهُ بِهٖ **16-** عِبَادَهٗ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ

لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ (Mevzu bu idi; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e geldiler. Akrabaları, Mekke halkı, Kureyşiler ve diğerleri rica ettiler. "Sen putlarımızdan bahsetme, biz de senden bahisle aleyhinde bulunmayız" dediler. Nihayet Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem anladı ki bunlar imân etmezler, âyet-i kerime nâzil oldu. "Siz bildiğiniz gibi yapınız, ben de dinimin icab ettiği gibi, halis Cenâb-ı Hak'ka ibadet edeceğim" diyor. Cenâb-ı Hak da Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara öyle anlat ki hüsranda olanlar kimlerdir? Sizler ki vücudunuzu azab-ı elim, ebedi bir azaba giriftar eden ki sizsiniz. Bir de ehl-i ayâlinizi de ebedi azaba sevk ediyorsunuz. İşte zâhir olan hüsran budur. Cehennemin ahvâlini, Hâlik-i Kâinat bir âyetle bize beyan ediyor.)

لَهُمْ Bu hüsran-ı mübin ki cehennemdir. Ehli cehennem için var, مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ üstlerinde ateşten tabakalar var, وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ altlarında da ateşten tabakalar var. Bunun da hikmeti budur. ذٰلِكَ يُخَوِّفُ اللّٰهُ بِهٖ عِبَادَهٗ Allâh'ın rahmetindendir, kullarına bildiriyor ki; Allâh'tan korksunlar, Rahmet-i İlâhiye'nin olduğu yerlere meyletsinler. يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ Ey kullarım, yalnızca benden korkun.

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ اَنْ يَعْبُدُوهَا وَاَنَابُوا اِلَى اللّٰهِ لَهُمُ الْبُشْرٰى ۚ فَبَشِّرْ **17-** عِبَادِ ۙ

وَالَّذِيـنَ O kimseler ki اجْتَنَبُـوا **cen**; yan verir yâni dinlemez. الطَّاغُـوتَ tuğyandan mübalâğa, şeytanın lakabıdır, tuğyanı fazla olan. اَنْ يَعْبُدُوهَـا Tuğyânı fazla olan şeytana ve putlara ibadet etmekten ictinap edenler. وَاَنَابُـوا اِلَى اللهِ لَهُـمُ الْبُشْـرٰى Âllâh-û Teâlâ'nın ibadetine rucû edenlere cennet müjdesi vardır. فَبَشِّـرْ عِبَـادِ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, benim kullarımı tebşir et.

18- اَلَّذِيـنَ يَسْـتَمِعُونَ الْقَـوْلَ فَيَتَّبِعُـونَ اَحْسَـنَهُ اُولٰٓئِـكَ الَّذِيـنَ هَدٰيهُـمُ اللهُ وَاُولٰٓئِـكَ هُـمْ اُولُـوا الْاَلْبَـابِ

اَلَّذِيـنَ يَسْـتَمِعُونَ الْقَـوْلَ فَيَتَّبِعُـونَ اَحْسَـنَهُ Onlar ki istimâ ederler. Kavl-i İlâhi'yi, Kur'an-ı Azimüşşân'ı dinliyorlar. فَيَتَّبِعُـونَ اَحْسَـنَهُ İyilik tarafına tâbi oluyorlar. اُولٰٓئِـكَ الَّذِيـنَ هَدٰيهُـمُ اللهُ İşte Âllâh'ın hidayet edip doğru yola ilettiği kimseler onlardır. وَاُولٰٓئِـكَ هُـمْ اُولُـوا الْاَلْبَـابِ İşte Bunlar akıl sahibleridir.

Sözleri dinleyip de en güzeline tâbi olmaktan murâd; Kur'ân'ın azimet ve ruhsatlarını dinleyip en güzeli ile amel etmeleridir. Meselâ vâcip ile mendub arasında kalanlar, vâcibi yaparlar. Kısasla, afv arasında kalırsa afvı tercih ederler. Emrolundukları şeyin hangisi efdalse onu yaparlar.

19- اَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ اَفَاَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِى النَّارِ

اَفَمَنْ حَـقَّ عَلَيْـهِ كَلِمَـةُ الْعَـذَابِ Ey Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem üzerlerine azap kelimesi hak olmuş kimseleri, (Ebu Leheb ve akrabalarındır) onları sen halas edemezsin. Çünkü kaderim onlar hakkında dalâlettir. اَفَاَنْـتَ تُنْقِـذُ مَـنْ فِـى النَّـارِ Hük-

mü gerçekleşmiş kimseyi ve ateşte olanı sen mi kurtaracaksın? Uğraşma üzülme, Benim kaderim budur.

20- لٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَعْدَ اللّٰهِ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ الْمِيعَادَ

لٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ Lâkin ama o Mü'minler ki اتَّقَوْا رَبَّهُمْ Rabbinden korkan sakınanlara onlar için لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌ cennetin dereceleri var, derece derece üstünde. تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ Altlarından ırmaklar akan köşkler vardır. وَعْدَ اللّٰهِ Âllâh'ın va'dıdır bunlar ehli cennete. Âllâh'tan korkanlara, fenalık yapmayanlara ve Âllâh'ın rahmetinden ümitvar olanlara, Va'd-ı İlâhi bu cennetlerdir. لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ الْمِيعَادَ Âllâh-û Azimüşşân'ın va'dında huluf olmaz, verdiği sözden caymaz.

21- اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِى الْاَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهٖ زَرْعًا مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا ؕ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِاُولِى الْاَلْبَابِ ۧ

اَنْزَلَ مِنَ اَلَمْ تَرَ Görmez misiniz, اَنَّ اللّٰهَ Âllâh CelleCelâlûhû السَّمَاءِ مَاءً göklerden su gönderiyor. فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِى الْاَرْضِ Onu yerdeki kaynaklarına yerleştiren, ondan sonra ثُمَّ يُخْرِجُ بِهٖ زَرْعًا onunla türlü türlü renklerde ekinler bitirdiğini, مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهُ renkleri muhtelif, ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا sonra onlar kurur da sapsarı olduğunu görürsün, sonra da onları ufalar (tâne yapar.) (İşte dünya hayatı da budur diyor.) اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِاُولِى الْاَلْبَابِ ۧ Şüphesiz bunlarda, kâmil akıl sahipleri için bir ibret vardır. (Böyle olduktan sonra ebedi bir hayat nasıl olur da terk edilir?)

22- أَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ ۚ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ۚ أُولٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

أَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ Âllâh-û Teâlâ kimin gönlünü İslâm'a açmışsa, Rabbinden bir nur üzerine olan kimse, فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ ۚ inkişâfı tam Rabbinden gelen nurlar içindedir. Kalbi, Âllâh'ın nimetlerine tam açılmıştır. فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ (Bu âyet-i kerime nâzil olduğu zaman, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den sormuşlar. Bunun âlâmetleri nedir demişler? Buyurmuşlar ki; **İze dehalel nurul kalbe**. Kâlbe nur dâhil olduğu zaman **inşeraha ven feseha** kâlp münşerih oluyor. Adeta hiçbir fenalığı görmemiş, işitmemiş oluyor. Onun için Evliyâullah'ın yüksek derecede olanlarının dünyası bile cennettir. Vücud ne olursa olsun, vücudla alakası kalmıyor. Onun kâlbi Âllâh ile bağlı, Lütf-û İlâhi geldiğinde iltifatlar fazla oluyor. Sormuşlar nurun alâmeti nedir? Cevap olarak. **İnşeraha ven feseha**. Yine sormuşlar bu inşirah neyle ve nasıl oluyor? **El-inâbetü ile dârussürur, vettecâfî min dârilgurur, vetteehhü lûl mevti**. Üç şeklini buyurmuş Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem. Kâlbin münşerih, münfetih olması, rahatlanması, nurun girmesinin âlâmeti budur ki kendi kendine âhirete karşı bir meyli nuhabbet hâsıl olur. İkincisi dünyanın bu nimetleri gözünden düşer. **Vetteehhülül mevti kâlbe nüzülihi.** Daha ölüm gelmeden ölüm geliyor diye telâkki eder de hazırlanır. Bir insanın kalbine bu haller geldiğinde akabinde nurlar zuhur ediyor, kâlp ferahlanıyor. Kâlp ferahlandığında أَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ âyetine dâhil olur.

فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ۚ **Veyl** olsun! Veyl; azap kelimesidir veyahut cehennemde azabı şiddetli olan bir derenin ismi-

dir. Azap olsun o kimseye ki kâlbi kâsi; kasvet tutmuştur. Zikrullah olduğunda, Kur'an okunduğunda, Âllâh-û Teâlâ'nın azametinden bahsedildiğinde kâlbinde bir kasavet olur. اُولٰئِكَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ İşte bunlar, açık bir dalâlet içindedirler. Kâlp, ayna gibidir. Kâlp temiz olursa ahvâl-i gaybiyeyi görür, evvelini ve sonunu görür. Kâlp kâsi olunca Zikrullah'tan memnun olmuyor, dünyanın bahsi yapıldığında hevesle dinler. Zikrullah geldiğinde sıkıntı duyuyor.

23- اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِىَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِى بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيثِ Âllâh CelleCelâlûhû, ahsenel hadisi size gönderdi ki Kur'an'dır. (Âllâh-û Teâlâ, size sözün en güzelini indirdi.) كِتَابًا Kitâbulllah ki Kur'an'dır. مُتَشَابِهًا İçinde birbirine müteşâbihat var. Peyramberân-ı İzâm'ın ahvâlini beyan ediyor. Bu ümmetin asileri, o zamanki ümmetin asilerine benziyor. مَثَانِىَ Müsennê olarak va'dı vaidi bildirmek, birbirinin arkasında beyan eder. Cennetten bahsedince arkasından cehennemi bildirmiş, cehennem bahsinden sonra cennetten bahsedilmiş. Böyle olduğu halde تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ Rablerinden korkanların, bu kitaptan derileri ürperir kâlpleri titrer. ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ Vâidler geçip vaadler geldiğinde, Âllâh-û Teâlâ'nın (rahmet ve mâğfireti,) zikri olunca kâlpleri yumuşar sükûn bulur. وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ Âllâh'ın zikrine kâlbi ısınıp yumuşar. ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِى İşte bu, Âllâh'ın hidayetidir. بِهِ مَنْ يَشَاءُ Bu Kur'an ile dilediğini hidayete kavuşturur, dilediği de dalâlette kalır. وَمَنْ Her kimi ki

يُضْلِلِ اللّٰهُ Âllâh idlâl ederse, فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ hiç kimse onu hidayete getiremez.

24- اَفَمَنْ يَتَّقِى بِوَجْهِهٖ سُوۤءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ وَقِيْلَ لِلظّٰلِمِيْنَ ذُوْقُوْا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُوْنَ

اَفَمَنْ يَتَّقِى بِوَجْهِهٖ سُوۤءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ Kıyamet günü, o şiddetli azaptan yüzü ile korunacak olan kimse. وَقِيْلَ لِلظّٰلِمِيْنَ ذُوْقُوْا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُوْنَ Azaptan emin olan kimse gibi midir? (Küfür ve isyanla) nefislerine zulmedenlere, "kazandıklarınızın cezasını çekin" denir.

25- كَذَّبَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتٰىهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُوْنَ

كَذَّبَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ Onlardan evvelkiler de peygamberlerini tekzib ettiler. فَاَتٰىهُمُ الْعَذَابُ Hepsine azaplar geldi, مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُوْنَ farkında olmadıkları ummadıkları bir cihetten azap geliverdi. Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, bunların sana imân etmediklerinden müteessir olma. Senden önce gelen peygamberlere de isyan edenler oldu. Biz de o peygamberlerimize yardım ettik, onlardan halas oldular. İsyan edenler de bilsinler ki onlar gibi inkârda kalanları şiddetli azabıma uğratmışım.

26- فَاَذَاقَهُمُ اللّٰهُ الْخِزْىَ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ ۘ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ

فَاَذَاقَهُمُ اللّٰهُ الْخِزْىَ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ Evvelki peygamberlere isyan edenlere, Âllâh CelleCelâlûhû izâke etti. Çünkü Âllâh, müntekımdir. الْخِزْىَ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ Dünyada bir azap; mesh, katil, esaret,

sürgün gibi zillet tattırıldı. Bunlar da tam bir azap değildir. Onların inkâr amellerine mukabil, ebedi olan cehennemdir. وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ Âhiret azâbı ise elbette daha büyüktür. اَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ Bunu bilselerdi (ibret alırlardı.)

27- وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

(İnsanların anlayabilmesi için Cenâb-ı Hak, ekseriyâ darb-ı misâlle bildiriyor. Misâl ile bildirmek, insanın aklına daha ziyâde girer. Yalnız Mekkê'yi Mükerreme'de 360 tane put vardı.) وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ Biz Azimüşşân, insanlara misâl olarak bildirdik. فِى هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ Kur'an-ı Azimüşşân'da onların muhtaç olduğu mâlumâtı misâl olarak bildirdik ki لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ belki öğüt alırlar diye verdik.

28- قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِى عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا Biz Azimüşşân, Kur'ân'ı Arap dili ile gönderdik. (Kur'ân-ı Azimüşşân, Arabi'dir. Arabi olmayan bir dille yazılmış olan, Kur'an değildir. Kur'ân-ı Azimüşşân tefsir kabul eder çünkü tefsirin üstünde aslı var. Fakat Kur'an Azimüşşân tercüme olsa, Kur'an âslı içinde olmadığından ne olduğu meçhuldür, ona itimat edilmez. Kur'an-ı Azimüşşân tefsiri kabul eder, tercümeyi kabul etmez.) غَيْرَ ذِى عِوَجٍ İçinde ihtilâf ve tenakuz olmayan bir Kelâmullah! لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ Tâ ki kendileri, (şirkten) korunup Azab-ı İlâhi'den muhafaza olsunlar.

29- ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاۤءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ شُرَكَآءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا Âllâh-û Teâlâ, bir misâl irâd buyurdu. Sert ve birbiriyle geçinemiyen birkaç müşterek efendisi olan bir köle ile bir kişiye teslim olmuş yalnız onun hizmetinde bulunan bir köle, bir, müsâvi olur mu?

Müşrikle, muvahhide misâldir. Birbiriyle çekişip duran birkaç müşterek efendisi olan bir köleye, her biri bir hizmet emreder. Köle şaşırır kalır. Emredilen hizmetleri tam yapamayacağı için, hiçbirinin hoşnutluğunu kazanamaz. Hele birinin emrettiği şeyi, diğeri nehyederse vaziyeti büsbütün zorlaşır. Hâlbuki tek kişinin malı olan ve yalnız ona hizmet eden bir kölenin durumu böyle değildir. O, işini kolaylıkla görür. Hele efendisinin hoşnutluğunu celbetmeye de muvaffak olursa. Tabii ki ikisinin vaziyeti birbirinin aynı olmaz.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ Hamd-ü senâ Âllâh'a mahsustur. Âllâh'a şerik ve nazir yoktur. بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ Fakat onların çoğu bilmezler.

Âyette; puta tapanla, Âllâh'ı birleyenin durumu ve aralarındaki fark bir misâlle anlatılmıştır.

30- اِنَّكَ مَيِّتٌ وَّاِنَّهُمْ مَّيِّتُونَ

Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler.

Âyet-i kerime; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem efendimizin irtihallerini temenni ve buna intizar eden müşrikler hakkında nâzil olmuştur.

31- ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ

Ölümden sonra da hepiniz geleceksiniz, kıyamet günü Rabbinizin huzurunda mahkeme olacaksınız.

32- فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ اِذْ جَاءَهٗ اَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِيْنَ

(Şeytanla nefis, insanı birçok günahlara sevk edebilir. Bunlar, Rahmet-i İlâhiye'den büyük değildir. Affedilmemizi, her zaman Cenâb-ı Hak'tan ümid ediyoruz. Fakat Hukuk-u İlâhiye tecavüz, en büyük zulümdür ki affı mümkün değildir. Bu da nedir? Âllâh-û Teâlâ'ya şerik, ortak koşuyor; kadını, evlâdı isnad ediyor ve Hukuk-u İlâhiye tecavüz oluyor.)

فَمَنْ اَظْلَمُ Kimdir daha zalim yani bundan daha zalim olamaz. مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللهِ Âllâh-û Teâlâ'ya iftira eder. وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ Sıdkı; Kur'an'dır. Sıdkı, Kur'an'ı da tekzib ediyor. اِذْ جَاءَهٗ Kur'an gelmiş onların ıslâhı için, Kur'an'ı tekzib ediyor. Hâlik-i Kâinat'ın hükmüne iftira ediyor. اَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِيْنَ Bunlar da zannederler, kâfir olanlar için cehennemde bir yer mi yoktur?

33- وَالَّذِى جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهٖٓ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ

وَالَّذِى جَاءَ بِالصِّدْقِ Sıdkı (Kur'an'ı) getiren Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, وَصَدَّقَ بِهٖٓ onu tasdik edenleri de tekzib edenler ki (imân edenlerin hepsini tekzib ediyorlar. En büyük zalim Âllâh'a iftira eden, Kur'an'a ve Kur'an'ı getiren Rasûl-û Ekrem'e iftira eden, bir de Kur'an'ı tasdik eden Âshab-ı Kiram ve Mü'minlere iftira edenler! En büyük zalimdir. Bunların cehennemde yeri yok mudur zannediyorlar?)

اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ İşte onlar, Âllâh'a karşı gelmekten sakınan müttekilerdir. Doğru, tevhid kelimesi ve Kur'an'dır. Doğruyu

getiren Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem ve diğer peygamberlerdir. Onu tasdik edenler, peygamberlerin ümmetleridir.

34- لَهُمْ مَا يَشَاۤؤُنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۭ ذٰلِكَ جَزٰۗؤُا الْمُحْسِنِيْنَ ۙ

لَهُمْ Onlara var, مَا يَشَاۤؤُنَ Cennette onların istediği عِنْدَ رَبِّهِمْ ۭ yardır. Âllâh, onların arzusunu dünyada da halk eder. ذٰلِكَ جَزٰۗؤُا الْمُحْسِنِيْنَ ۙ (Âllâh'a karşı, Rasûlûllah'a ve Kur'an'a karşı edebi takınanların,) ihsan edenlerin mükâfatı budur. Rabbinin nezdinde, cennette istediği verilir.

35- لِيُكَفِّرَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَسْوَاَ الَّذِيْ عَمِلُوْا وَيَجْزِيَهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ الَّذِيْ كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ

لِيُكَفِّرَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَسْوَاَ الَّذِيْ عَمِلُوْا **Yûkeffira**; tekfir, keffaret yâni affeder Âllâh, onların dünyada yaptığı hataları. وَيَجْزِيَهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ الَّذِيْ كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ Onların ecrini veriyor yani ahsenini veriyor. Bire bir verirse mukabildir, en aşağı bire on veriyor. Hâlik-i Kâinat'ın rahmeti, gazabını sebkat etmiştir. Bir günah işleyene, misli olan bir günah yazıyor. Bir iyilik yapana, en azı on sevap veriyor.

36- اَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهٗ ۭ وَيُخَوِّفُوْنَكَ بِالَّذِيْنَ مِنْ دُوْنِهٖ ۭ وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ هَادٍ ۙ

اَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهٗ ۭ Âllâh, kulunu muhafaza etmeye kâfi değil mi? وَيُخَوِّفُوْنَكَ Seni korkutuyorlar, بِالَّذِيْنَ مِنْ دُوْنِهٖ ۭ Âllâh'ın gayri olan putlarla seni korkutuyorlar. وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ هَادٍ ۙ

Onlar dalâlete gitmişler. Âllâh'ın idlâl etmiş olduğu kimseyi, hiç kimse hidayete getiremez.

Müşrikler, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e "putlarımızı kötüleme, sonra onlar seni çarpar!" diyorlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Halid bin Velid'i, Uzza adlı putu kırmak için gönderildiğinde putun bekçileri, Halid bin Velid'e; "Bak, o öfkelidir. Sakın başına bir şey gelmesin!" demişlerdi. Halid bin Velid gidip putun burnunu kırmış, korkutmalarının da bir sonuç vermediği böylece ortaya çıkmıştır.

37- وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزِيزٍ ذِى انْتِقَامٍ

وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ Âllâh-û Teâlâ, her kime hidayet verirse artık onu saptıracak yoktur. (Dalâlet ve hidayet kâlbe girer, kâlbe hiç kimsenin eli yetişemez.) اَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزِيزٍ ذِى انْتِقَامٍ (Maazâllâh, Cenâb-ı Hak'tan tehditdir.) اَلَيْسَ اللّٰهُ İstifâm-ı inkârıdır. Değil mi Âllâh! Biliyorsunuz öyledir. Mülkünde galip ve düşmanlarına intikam eder değil midir?

38- وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلْ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَنِىَ اللّٰهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهٖٓ اَوْ اَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهٖ قُلْ حَسْبِىَ اللّٰهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ Celâlim hakkı için! Müşriklere, "Bu gökleri ve yeri kim halk etti?" diye sorsan, elbette "Âllâh-û Teâlâ" diyeceklerdir. (Mademki Âllâh halk ediyor, sen Âllâh'ı niye dinlemiyorsun?) قُلْ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ Ey Habibim, onlara anlat. Mademki diyorsun, "Âllâh halk ediyor." مَا

اِنْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ Âllâh'ın gayri olan o canlı ve cansız putlar. اَرَادَنِىَ اللهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهٖٓ Eğer Âllâh, benim takdirimde bir fenalık yahut hastalık üzüntü verirse, bu putlarınız, bu hastalık üzüntüyü def etmeye muktedir midir? Hayır, öyle ise bu putlar nasıl mâbud olur? اَوْ اَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ Rabbim, benim hakkımda rahmet ihsan ederse, هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهٖ onlar O'nun bu rahmetini önleyebilirler mi? قُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara de ki; Âllâh-û Teâlâ bana kâfidir. Tevekkül edenler ancak O'na tevekkül ederler.

Hâlik-i Kâinat, Habibine talimat veriyor. Henüz muharebe zamanı gelmemiştir. Cenâb-ı Hak, harp emrini vermiş olsaydı, tek başına Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem onlara karşı koyabilirdi. Fakat Hikmet-i İlâhiye budur. Mekke'de harp olmasın, Medineyi Münevvere'ye teşriflerinden sonra hatta ikinci sene muharebeye emir olundu.

39- قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنِّى عَامِلٌ ۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۙ

قُلْ يَا قَوْمِ Söyle, de ki; Ey benim kavmim. (Kavmim diyor ki belki imân ederler.) اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ yâni **alâ halisiküm**. Siz bildiğiniz gibi yapınız, takatınız yettiği kadar (aleyhimde) çalışın! اِنِّى عَامِلٌ ۚ Doğrusu ben de bildiğimi yapacağım. فَسَوْفَ Bundan sonra تَعْلَمُونَ göreceksiniz, anlayacaksınız.

40- مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ

مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ Kime azap geleceğini göreceksiniz. يُخْزِيهِ Dünyada onu rezil eder. وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ Dâimi azabın kime ineceğini yakında bileceksiniz.

41- اِنَّآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ ۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٍ ۚ

اِنَّآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem şüphe yok ki Biz, sana bu kitabı gönderdik. İnsanların maslahatı için, hak ve gerçek olarak indirdik. فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِهٖ ۚ Her kim ki imân, ihtidâ ederse, faydası onun nefsine aittir. Bu Kur'ân-ı Azimüşşân, kıyamete kadar bütün mahlûkâta gönderilmiştir. وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ Kur'ân'ı dinlemeyip dalâlete gidenin de zararı kendisine aittir. Onun dalâleti kendi nefsinedir. وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٍ ۚ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Sen onlara (hidayete, cebretmeye) vekil değilsin.

Ayete göre; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, dalâlete sapanları zorla hidayete sevkeden veya onlara bekçilik yapan kimse değildir.

42- اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ حِيْنَ مَوْتِهَا وَالَّتِيْ لَمْ تَمُتْ فِيْ مَنَامِهَا ۚ فَيُمْسِكُ الَّتِيْ قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْاُخْرٰٓى اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ

اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ حِيْنَ مَوْتِهَا (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bir hadisinde, **"ennevmü ehul mevti"** "Uyku, ölümün kardaşıdır" buyurmuşlar. Bir insan uykuya daldığı zaman ruh, bedenden uzaklaşıyor. Fakat ziyası vücudda kalıyor. Ruhun ziyası da hareketi de var. Ne zamanki ruh geldi. Ziyası vardır. Ruh, bedenin içine giriyor. Fakat ecel ile ölen insan; o ziyası ile beraber ruhu, bedenden ayrılıyor.)

Ölüm zamanında, eceli geldiği zaman, Âllâh'ın emri ile ruh kabzolur. وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ Eceli gelmeyenin de Âllâh, onun ruhunu kabzediyor. فِي مَنَامِهَا Ölmeyenin de uykusunda ruhunu alır (fakat ziyâsı içinde var.) فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ Eceli, ölümü tamam olanın ruhunu Âllâh tutar, bir daha geri göndermez. وَيُرْسِلُ الْأُخْرَى إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى Diğerini, eceli gelinceye kadar (bedene) salıverir. إِنَّ فِي ذَٰلِكَ Bunu düşünürseniz! Azamet-i İlâhiye'ye ne kadar delâlet eder لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ Şüphesiz bunda, düşünecek bir kavim için kesin ibretler vardır.

Bunu, Mevlânâ Celâleddin-i Rumi de Kaddesâllâhû Sırrahülaziz izah ediyor. Her gece Âllâh-û Teâlâ, ruhları bu vücuttan alıyor. Beden ise ruh çıkınca, tahta gibi oluyor. İçinde ziya, teneffüs var fakat ruh ile taakkul yok. Gece uykuya daldığında hapiste olduğunun farkında değil. Sabahleyin ruhlar geldiği zaman o ruh, aynı akıl düşünce ile bedenine girer. İşte bu uyku, ölümün kardeşidir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyurmuştur. Kıyamette de aynen halimiz budur. Kabirdeki zerrelerimiz, Cenâb-ı Hak tarafından bir araya gelip halk edilerek bir insan şekline gelecektir.

43- أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ ۚ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ

أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ Yoksa onlar, Âllâh-û Teâlâ'dan başkasını şefaatçılar mı edindiler? Hâlbuki şefaat izni, Âllâh-û Teâlâ'dan olur. İzn-i İlâhi iledir. قُلْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, أَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ de ki; Onlar hiçbir şeye güç yetiremezler ve akıl erdiremezlerse de mi (şefaatçı edinecekler?)

44- قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا ۖ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

قُلْ لِلّٰهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا De ki; Bütün şefaat, Âllâh'ın iznine bağlıdır. Âllâh emretmezse, Peygamberan-i İzam da şefaat edemezler. Ne zamanki Emr-i İlâhi zuhur ediyor, şefaate izin verilir. O zaman embiyâ, evliyâ, ulemâ şefaat ederler. Yalnız bundan müstesnâ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'dir. Şefaat iznini, Miraç gecesinde almıştır. Peygamberan-i İzam, şefaat iznini kıyamet gününde alırlar. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem ve diğer enbiyâ ve evliyâlar kime şefaat ederler? O'nun caddesinde olanlara şefaat eder. İşi, küfre yanaştırmış olanlara şefaat yoktur. "Âshab-ı Kiram'a cehren tahkir edenlere şefaatim yoktur" diyor, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem. لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Göklerin ve yerin hükümranlığı O'nundur, emrine tâbidir. ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ Ondan sonra bütün mahlûkat, O'nun emrine rucû eder. Emrine yâni hükmüne rucû eder. (Kur'an-ı Azimüşşân, hakem olarak bize gelmiş. Eğer dünyada bir kimse Kur'an-ı Azimüşşân'ın hükmü ile cezalanırsa, kıyamette de hakem yine Kur'an olduğundan, Kur'an ile tekrar ona bu ceza verilmez. Şayet burada dünyada hüküm yapılmazsa, ahirette kalır ve yapılır.)

45- وَاِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ اشْمَاَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَاِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهٖٓ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

وَاِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ Âllâh-û Zülcelâl'inin ahvâli, akvâli beyan edildiği zaman. اشْمَاَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ Âllâh'a, âhirete imân etmiyenlerin yanında Âllâh, Kur'an bahsi geçtiğinde dinlemek istemiyor. Elinden gelirse men eder, değilse sıkıntı ile dinler. وَاِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهٖٓ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ Âllâh'ın sıfatından,

Kur'an'dan başka bir şeyler söylenirse bu keferelerin yanında, اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ birbirlerini tebşir ederler, "ne güzel söyledi" derler. Âllâh-û Teâlâ'dan gayrı ilâhları zikrolunsa, kâlpleri sevinçle dolar yüzleri güler.

قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ -46

قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, de ki; Ey gökleri ve yeri halk eden, gizli ve âşikâr her şeyi bilen Rabbim.

اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ Kullarının ihtilâf ettikleri şeyler hakkında ancak sen hüküm verirsin.

وَلَوْ اَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۖ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ -47

(Evvelki âyetlerde Hâlik-i Kâinat, Âllâh'ın gayrine, putlara vesâireye tapanlara müdellel onların söylediklerini iptâl buyurdu. Bu bâtıl yolda olanlara, Âllâh ve Rasûlûllâh'tan bahsedildiğinde kâlplerinde sıkıntı olur. Ne zamanki bu mevzu değiştirilir de dünya ve içindekilerden bahsedilirse ferah olur.

Burada da bu inkâr yolunda olanların azabının şiddetini beyan ediyor. Eğer bir insan bütün dünyaya sahip olursa ayrıca bu gibi ikinci bir dünyaya da sahip olursa, ona deseler. "Her iki dünyayı da verirsen belki rahat edersin." O insan, bu azabın şiddetinden kurtulmak için her iki dünyayı da verir.) وَلَوْ Eğer اَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا

nefsine küfür ile zulmeden, مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا yeryüzünde bütün servet bir kişinin olursa وَمِثْلَهُ مَعَهُ ve bir misli de olursa, iki dünya beraber olursa لَافْتَدَوْا بِهِ fidye olarak iftida verecek. مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ Kıyamette azabın şiddeti. Sû; şiddet demektir. سُوءِ الْعَذَابِ Azabın şiddetinden kurtulmak için iki dünyayı feda ederdi. وَبَدَا Zâhir oluyor لَهُمْ onlara مِنَ اللهِ Âllâh-û Teâlâ'dan. مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ Hâlbuki o gün onlar için dünyada zan ve hesaplarında olmayan azâb, onlara zâhir olacaktır.

48- وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا Seyyiat; yaptığı fenâ ameller, onların dünyada kazandıkları kötülükler, gizli ve aşikâr her şey zâhir olur. وَحَاقَ بِهِمْ **ve hâka** yâni **nezele**. İner onların başına مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ istihza ettikleri. Alaya aldıkları şeyin cezası, kendilerini ihata edecektir.

İslâm dini, fıtri bir dindir. Sıkıntı geldiğinde inkârda olanlar bile sıkıntı zamanında, Âllâh'a rucû ediyor. Ne zamanki sahili selâmete ulaştı, o zaman unutuyor.

49- فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ ۚ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

فَإِذَا Ne zamanki مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ insana bir zarar dokunduğu zaman, دَعَانَا Bize yalvarır, duâ ediyor. Yâ Rabbi, bunu üzerimizden ref, def et. ثُمَّ Sonra, O sıkıntı izâle olduktan sonra. إِذَا خَوَّلْنَاهُ yâni **a'teynehü**. Kendisine tarafımızdan نِعْمَةً مِنَّا bir nimet verdiğimiz vakit. Hastalığı gidererek, sıhhat verdik. Tehlikeyi götür-

dük, emniyet verdik. O zaman قَالَ اِنَّمَا اُوتِيتُهُ عَلٰى عِلْمٍ "Bu bana ancak bilgimden dolayı verilmiştir." بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ Bilmiyor ki belki o mâl-u servet, ona fitne imtihandır. Umûr-u diniyesinde, ahiretine sarfedilen mal olursa o zaman hayırlı maldır. وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ Hayır, o bir imtihandır fakat çokları bunu bilmezler.

50- قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ Hâlik-i Kâinat, Habibine teselli olarak emrediyor. Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, senden evvel gelen peygamberlerin kavimleri de bunların sana söyledikleri gibi söylemişler. فَمَا اَغْنٰى Onları etmedi, onlara faydası dokunmadı عَنْهُمْ azaptan. مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ Dünyada kazandıkları mâl-u servet, onlara fayda vermedi.

51- فَاَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هٰؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ

فَاَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا Bunun için işledikleri kötülükler, onları musibete uğrattı. وَالَّذِينَ ظَلَمُوا O kimseler ki nefsine zulmediyorlar. (İmân etmiyor, imânlarında gevşeklik yapıyorlar.) مِنْ هٰؤُلَاءِ Bunlardan yani o zamanda Kureyşilere aitti, Huzur-u Saadet'te onlar vardı. Âyetin kıyamete kadar emsâllerine teşmili var. Âyetin sebebi, âyeti tahsis etmez. Kureyşilere karşı nâzil olmuş lâkin kıyamete kadar hüküm câridir. سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا Yakın zamanda kazandıkları, işledikleri kötülüklerin cezâsına uğrayacaklardır. وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ Hiç biri azabımızdan kurtulacak değildir. Bu hususta Âllâh'ı aciz bırakamazlar.

52- اَوَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

اَوَلَمْ يَعْلَمُوا Bilmiyorlar mı bunu söyliyenler, dünyanın mâl-u servetini bir nimet zannediyorlar? اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ Âllâh CelleCelâlûhû, dilediğine dünyanın kısmetini, rızkını bol bol verir, çoğaltıyor. لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ Dilediğine de dar yapıyor. Bu durum imtihan içindir. Dilediğine çoğaltır, dilediğine rızkını kısar. Mâl-u şervet, Âllâh yolunda sarfedilirse nimet olur. اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ Muhakkak bunda, imtihan için verdiğine, imân edenler için alâmet, ibretler vardır.

Kur'an-ı Kerim'de azap âyetlerinden sonra, rahmet âyetleri geliyor. Âyetin sebeb-i nüzulü Vahşi Radıyâllâhû Anh idi. Âllâh CelleCelâlûhû affettikten sonra, onun imândan önce yapmış olduğu kabahatler düşünülmez. Vahşi Radıyâllâhû Anh, Hamza Radıyâllâhû Anh'ı şehit ettikten sonra kaçtı. Mekke'ye gitti ve orada kalbine bir pişmanlık hâsıl oldu. Nedamet, pişmanlık üstüne pişmanlık fazlalaşıyor. Nihayet Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e müracaat ediyor. Büyük bir kabahati yaptım fakat pişmanım, "Âllâh beni affeder mi?" diyor. Bu pişmanlık böyle içinden geldiği için, Hâlik-i Kâinat âyet gönderiyor. Âyet-i kerimenin sebeb-i nüzulü budur.

53- قُلْ يَا عِبَادِىَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

قُلْ Ey Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, söyle. يَا عِبَادِىَ الَّذِينَ Ey kullarım ki اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ nefsini israf etmişler,

nefsini dalâlette kaybetmişler, kendi nefisleri aleyhine haddi aşmışlar. Onlara söyle. لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ Âllâh'ın rahmetinden meyus olmayınız, ümit kesmeyiniz. (Kur'an-ı Kerim'de âsiler için iltica âyeti budur, bundan daha kuvvetli âyet yoktur.)

Mevlânâ Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor. Halik-i Kâinat, Habibine diyor ki; Bütün mahlûkâtı kul olarak irâde etmiş Hâlik, Âllâh'tır. Fakat Âllâh bu mahlûkâtı, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e kul yapmıştır. Bu âyet delildir. **"yâ ibâdiyi"** Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem söylüyor. Yâni Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, bize diyor ki; يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ Siz israf etmeyiniz ki Rahmet-i İlâhiye'den ümidiniz kesilmesin. Ahmet derreşat ruşt'de, hidayette Halik-i Kâinat mahlûkatını, onun bendesi olduğunu buyurdu.

اِنَّ اللّٰهَ Şüphe yok ki Âllâh, يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا dilediği takdirde bütün günahların tamamını affeder (tevbe edenler için. Velevki şirk olsa bile tevbe ettiği takdirde.) اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ Gafur; setreden, günahları örten ve mübalağa ile merhamet edendir.

54- وَاَنِيبُوٓا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ

Bu âyet-i kerime de tevbeye delâlet eder. Tamamen Mağfiret-i İlâhiye'ye dayanıp da tevbeyi bırakmayın işaretidir. وَاَنِيبُوٓا اِلٰى رَبِّكُمْ yâni **irci-û Rabbiküm**. Âllâh'a rucû ediniz. وَاَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ O'nun emrine itaat ve inkiyat ediniz. مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ Size azap gelmeden önce, Rabbinize (tevbe ve) rucû edin, O'na teslim olun. Sonra size yardım edilmez.

55- وَاتَّبِعُوا اَحْسَنَ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ

وَاتَّبِعُوا Tâbi olunuz ey Müslümanlar, اَحْسَنَ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ size nâzil olan kitabın ahseni ki Kur'an'dır. Kur'an'a tâbi olunuz. مِنْ رَبِّكُمْ Rabbinizden gelen, kitabın ahseni olan Kur'an-ı Azimüşşân'ın, ahseni emirlerine tâbi olunuz. مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ Azap ansızın gelmeden evvel hazır olunuz. Kendiniz farkında olmaksızın, ansızın başınıza azap gelmeden önce inzâl olunanın en güzeline, Kur'ân'a tâbi olun.

56- اَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فِى جَنْبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ

اَنْ تَقُولَ yâni **yekûlü**. Beyan et onlara نَفْسٌ **vêziratün**. Hatalı olan bir nefis yahut küfürde olan bir kâfir veya münafık; يَا حَسْرَتٰى (asıl **yê hasratidir)** "Hasret olsun bana, halime, nedametime عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فِى جَنْبِ اللّٰهِ Huzur-u İlâhi'de. Âllâh'ın emirlerine karşı, benim yaptığım, aşırı gitmemden dolayı bana hasret olsun. Ne iyi imkânlar vardı, o imkânları zâyi ettiğimden dolayı hasret olsun bana. وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ Ben o zamanlarda, كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ gerçekten ben alay edenlerdendim. (Dini, kitabı, Rasûlü ve Mü'minleri) istihza edenlerdendim" diyeceği günden sakının.

57- اَوْ تَقُولَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰيِنِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

اَوْ تَقُولَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰيِنِي "Eğer Cenâb-ı Hak, beni hidayete getir-

seydi. لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ Herhalde ben de (şirk ve ma'siyetlerden) sakınanlardan olurdum" demesin.

58- اَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لِي كَرَّةً فَاَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

اَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ Yahut azâbı gördüğü zaman diyecekti. لَوْ اَنَّ لِي كَرَّةً "Keşke bir kere daha (dünyaya) dönüş imkânı bulunsa, فَاَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ (akide ve amelde) ihsan edenlerden olurdum" demesin.

Böyle söyleyince, Cenâb-ı Hak'tan melek lisân ile derler.

59- بَلٰى قَدْ جَاءَتْكَ اٰيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ

بَلٰى قَدْ جَاءَتْكَ اٰيَاتِي "Evet, sana, hidayetine dâir âyetlerim gelmişti. Sana geldi âyetlerim ki Kur'an-ı Azimüşşân sebeb-i hidayettir. فَكَذَّبْتَ بِهَا Sen ise onları tekzib ettin, وَاسْتَكْبَرْتَ tekebbür ettin, imândan imtinâ ettin, وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ kâfirlerden olmuştun" denilecek.

Mevlâna Celâleddin Rûmî Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor. Kur'ân-ı Kerim tam manası ile bütün dünyaya hakimdir. Bütün dünyanın Müslüman olması, Murad-ı İlâhi değildir. İman etmeyenler ümmet-i davettir. Onlar da Rasûl-û Ekrem'in ümmetidir, tebligat yapılmıştır fakat ümmet-i davette kalmışlardır. Ebedi azap göreceklerdir.

Güneşin nurundan bütün âlem dolsa bile, gözü kapalı kör olduktan sonra güneşin ne kusuru olur? Sen yarasa kuşu gibi körlüğe talip olduktan sonra, dünya güneşin nurları ile dolsa bile sana ne faydası olur? O âzim olan güneşin nurundan hissedar olamaz-

sın. Yukarıyı beğenmedin de kuyunun dibine gittin. Sonra da dünya, güneş değil ki diyerek dünyayı levmediyorsun. **Lâ rahate fiddünya.** Dünya her zaman rahatsızdır, rahat yoktur. Sen kendine âli olan doğru yolu irâde talep etmelisin. Kâlp saf, insan temiz olmadıktan sonra kurt sıfatı mevcut olursa, Yûsûf Aleyhisselam'ın yüzünü görebilir mi? İnsan, güzel yüzü ancak temiz olduktan sonra görebilir. Dâvûd Aleyhisselam'ın mucizesi sadasında idi. Taşlar, ağaçlar, hayvanlar sadasına gelirlerdi. Sadası taşlara tesir ederdi. Fakat taş yürekli insanlar onun sedasını işitmediler. Evvelkilerin halini göz önüne getir, ona göre istikamet yolunu tâyin et.

Milyarlarca Müslümanlar bize diyorlar ki; Ölümden sonra hesap, kitap, azap var, cennet ve cehennem var, yol budur. İyilik yapan nimet bulur, fenalık yapan ceza görür.

60- وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللّٰهِ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ اَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرِينَ

Kıyamet günü, Âllâh-û Teâlâ'ya yalan ve iftira edenlerin hâli nasıl olur? وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ Kıyamet gününde تَرَى görürsün ey Habibim Sallâllâhû Aleyhiveselem, halleri ne olur الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللّٰهِ Allâh'a iftira edenlerin? وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ Onların yüzleri siyahlanmıştır. Azabın şiddetinden yüzleri kömür gibi olmuştur. اَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرِينَ Cehennemde bunların yeri yok mudur zannederler, dünyada istedikleri kadar inkâr zulüm yapsınlar. Kibr-i azamet eder, imân etmezler, kibirlenenler için cehennemde bir mekân, yer mi yoktur?

61- وَيُنَجِّى اللّٰهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

وَيُنَجِّي اللّٰهُ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ Âllâh CelleCelâlûhû, halas eder cehennemden. الَّذِيْنَ اتَّقَوْا Mütteki olanları, cehennemden muhafaza eder. (Vekâyet-i vikâyeten. Vikâye; muhafaza etmek. Mütteki; kendini muhafaza eden. Mütteki olanlar üç derecedir. Kelimeyi Şehâdeti dil lisân ile söyler, kâlp ile de tasdik edince Müslüman. İmân sahibi olduğu zaman, kendini ebedi azab-ı cehennemden muhafaza etmiş olur. Vikâyedir imân, ebedi azapta kalmaz fakat cezalarını çeker.

İkinci derece müttekî; amâl-i salihaya başlar. Âllâh'ın emirlerini yerini getirmeye gayret eder, nehyettiklerinden de vazgeçiyor. Böyle olan ikinci derece müttekidir. Cennette Nimet-i İlâhiye'ye lâyık olur.

Üçüncü derece müttekî ise; bütün kâinatı yok görür ancak Âllâh var, başka bir şey yok. Böyle olanlar da ehasül havasın derecesidir. Hiçbir zaman Âllâh'tan gafil olmaz.

Birinci derece müttekiler avam, ikinci derece müttekiler havas, üçüncü derece müttekiler ise ehassül havastır.)

لَا يَمَسُّهُمُ السُّوْءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ Kıyamette onlara ne hüzün var, ne de hiçbir zarar dokunmaz. Cenâb-ı Âllâh, bir kuluna iki korku ve iki emniyeti vermez. Eğer bir kul dünyada Âllâh'tan korkmuşsa azabından emin olmamışsa, o kimse âhirette emindir ona korku yoktur.

لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ âyet-i kerimesi gereğince, dünyada Âllâh'tan korkmuş, emirlerini yerine getirmiş, وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ amâl-i saliha üzerine devam ettiğinden kıyamette hüzün çekmiyecektir.

Ne hüzün ne de korku yoktur. Fakat dünyada korkmadı, hüzün de çekmedi ise kıyamette o kimseye korku da hüzün de var.

62- اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ

اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَىْءٍ Her şeyin hâliki, yoktan var edeni Âllâh'tır. Âllâh'tan başka hâlik yoktur. وَهُوَ Allâh عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ her şeye vekildir.

63- لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Mekâlid; anahtar. Teşbihtir. Göklerin ve yerin anahtarı O'nundur. Yâni her şey Âllâh'ın iradesine tâbidir. İkinci manâ da Osman İbni Affan Radıyâllâhû Anh buyuruyor ki; "**Mekâlidüssemêvêti vel erd**'dan yine murâd olan, **Sübhanellâhi velhamdûlilâhi velâ ilâhe illâllah**'tır" diyor. Bazıları da demişler. Rızâyı İlâhiye'dir. وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ Bu kuvvet-i kudret-i İlâhiye'ye karşı inkârda olanlar. اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ İşte onlar, hüsrana uğrayanlardır.

64- قُلْ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَأْمُرُوٓنِّى اَعْبُدُ اَيُّهَا الْجَاهِلُونَ

Âyet-i kerimenin sebeb-i nüzulü; "Efendim senin kavmi kabilen, amcaların, filânın mâbudları vardır. Sen bu mâbudları çürütüyorsun. Hiç olmazsa onlara da bir iltifat et. Sonra onların aleyhinde söyleme." Bazı böyle dedikodular oluyordu. Âllâh-û Teâlâ, Habibine talimat veriyor. قُلْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların bu haline karşı onlara söyle. اَفَغَيْرَ

اللهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ Bana, Âllâh'ın gayri için mi kulluk etmemi emrediyorsunuz? İki şey var, halk ile Hâlik. Bir mahlûk, bir de Hâlik var. Yâ Hâlik'e doğru olur, mahlûku arkaya bırakırsın. Yahutta mahlûka yapışır, Âllâh'ı bırakırsın. O gün böyle olduğu gibi, bugün de böyledir. Ey cahiller! Bana, Âllâh-û Teâlâ'dan gayriye ibadet etmemi mi emrediyorsunuz?

65- وَلَقَدْ اُوحِىَ اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ لَئِنْ اَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

وَلَقَدْ اُوحِىَ اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, Celâlim hakkı için sana ve senden önceki peygamberlere de (şu husus) vahyolunmuştur. لَئِنْ اَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ Eğer (bilfarz) Âllâh'a şirk ortak koşarsan, bütün amellerin boşa gider. (Şirkten evvel yapılmış olan bütün amellerin hepsi mahvolur.) وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ Hüsranda kalanlardan olursun.

66- بَلِ اللهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ

Hayır, yalnız Âllâh-û Teâlâ'ya ibâdet et ve (in'âmına) şükredenlerden ol.

67- وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهٖ وَالْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهٖ ۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ

وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهٖ Takdir etmemişler. Onlar, Âllâh-û Teâlâyı gereği ve lâyıkı vechile takdir etmediler. (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu muazzam payesi ile diyor ki; **Yâ Rabbi, mê abednêke hakka ibadetik**. Sana layık olan bir ibadeti yapamadım. **Vemê arafnêke hakka mêrifetik**. Sana lâyık olan bir ma-

rifette hâsıl edemedim. O, öyle dedikten sonra bize ne kalır. Onun ibadetini bizim havsalamız almaz, ne kadar kıymetlidir. Fakat bu sözler, Âllâh'a nazarandır.

وَالْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ Erd; yerler, ahiret ve dünya yeri hepsi, O'nun kabzasıdır. يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوٰتُ مَطْوِيّٰتٌ بِيَمِينِهٖ Hâlbuki kıyamet günü, bütün yeryüzü O'nun tasarufundadır. Gökler O'nun sağ eliyle dürülmüş olacaktır. (Sağ eli demek; Kudret-i İlahiye'dir.) سُبْحَانَهُ Münezzehtir Âllâh, şerik ve nazirden bütün noksanlardan. وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ Müşriklerin, O'na ortak şerik koşmalarından münezzeh ve âlidir.

Kıyamet gününde yeryüzü münhasıran Âllâh'ın mülk-ü tasarrufuna girecek. Dünyada tasarruf iddiâsında bulunanların, orada hiçbir hükmü kalmayacaktır. Sağ el mecâzi bir ifâde olup, İlâhi kudreti anlatmaktır.

68- وَنُفِخَ فِى الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ اُخْرٰى فَاِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ

(Nefh-i sur mâlum olduğu vechile ikidir. Birinci ile ikincinin arasında kırk var. 40 gün, 40 ay, 40 sene olduğu tasrih edilmemiştir.) وَنُفِخَ فِى الصُّورِ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, Azamet-i İlâhiye'yi bilsinler. İsrâfil Aleyhisselam sûr'u üflediği zaman, فَصَعِقَ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ göklerde ve yerde olan bütün ruh sahipleri hepsi düşüp ölmüş olacaktır. اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ Âllâh'ın irade ettiği diledikleri müstesnâ; Cebrâil, Mikâil, İsrâfil ve Azrâil ise daha sonraya kalır. ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ اُخْرٰى Sonra sûr'a ikinci def'a üfürülür. فَاِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ Yine bütün mahlûkat قِيَامٌ **ka-**

yimûne min kubûrûhûm kabirlerinden kalkıyorlar, يَنْظُرُونَ ayağa kalkıp bakışırlar. (Ne olacak diye intizar ederler.)

69- وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِىءَ بِالنَّبِيّٖنَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِىَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا (Güneş ve ay parçalandığından güneş ve ayın ziyası kalmıyor.) Ve mahşer yeri, Rabbinin (adalet) nuru ile aydınlanır. وَوُضِعَ الْكِتَابُ Herkesin eline amel defterleri verilir. Kirâmen Kâtibin'in yazmış olduğu kitap defterler meydana çıkar. Ehli hayırın sağdan, ehli şerrin soldan ve arkasından defterlerini verirler. İşte **ikra'kitêbek kefê binefsikel yevme aleyke hasîbê** al bu senin kitâbın. Bu kitabın sahibi nereye lâyıktır? وَجِىءَ بِالنَّبِيّٖنَ Peygamberler orada hazır olurlar, وَالشُّهَدَاءِ Kiramen Katibin melekleri de hazır olurlar وَقُضِىَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ ve aralarında hakkaniyetle hüküm verilir. وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ Asla zulüm olunmaksızın hak ile hükmolunur.

70- وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ

وَوُفِّيَتْ Tevfiye edilir, verilir كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ her nefse. (Hayır ve şer) amelinin cezası tamamen verilir. وَهُوَ Âllâh CelleCelâlûhû اَعْلَمُ âlimdir, بِمَا يَفْعَلُونَ onların bütün yaptıklarını çok iyi bilir. (O'nun şehâdete ihtiyacı yoktur. Şahitler, sırf günahkârları ilzam için getirilecektir. Yoksa Âllâh-û Teâlâ'ya hiçbir şey gizli değildir.)

71- وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًا ؕ حَتّٰٓى اِذَا جَاؤُهَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ رَبِّكُمْ

وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۟ قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًا ۟ Kâfirler, cehenneme bölük bölük sevk olunur. حَتّٰى إِذَا جَاءُوهَا Cehenneme varıncaya kadar. فُتِحَتْ Oraya girdikleri zaman kapılar açılır. وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا ابْوَابُهَا Cehennemin hâzini; Cehennemin idaresiyle müvekkil olan on dokuz melek başta gelir. Besmelenin harfleri de on dokuzdur. Bir kimse besmeleye çok devam ederse, on dokuz meleğin azabından emin olacağına dâir hadis var. اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ "Âllâh-û Teâlâ, size içinizden peygamber göndermedi mi? يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ رَبِّكُمْ Rabbinizin âyetlerini okur ve sizi, bugününüze kavuşmakla korkutur peygamber gelmedi mi?" derler. وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۟ "Bugüne kavuşacağınızı ihtar eden peygamberler gelmedi mi?" قَالُوا بَلٰى "Evet, geldi" derler. "Bize kitapları okudu ve korkuttu" derler, tebliğ edildiğini itiraf ederler. وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ Hak olmuştu, sabit olmuştu azap kelimesi. **Le-emle cehenneme** âyeti hakkımızda tahakkuk etmişti. (İlm-i İlâhi'de) üzerimize azap kelimesi hak olmuştu diyeceklerdir.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor. Âllâh CelleCelâlûhû haşir günü mahlûkâtına emrediyor melek lisânı ile. "Bugün için ne hediye getirdiniz, ticaretiniz nedir? İnanmıyorsanız zaten küfürdür. İnandığınıza göre nasıl olur da böyle eli boş geliyorsunuz? Reçete nedir? Biraz uykudan, biraz da yemekten kes bu yol için, Mûlâkat-ı İlâhî için hediye götür. O günkü hediyeyi, bugünden hazır edersin."

Ayetten, şeriat gelmeden önce teklifin olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü melekler, cehennem ehlinin kınanmasını, peygamberlerin gelmesi ve kitapların tebliği sebebine dayandırmışlardır.

قِيلَ ادْخُلُوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ **-72**

قِيلَ ادْخُلُوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ Onlara, "içinde ebedi kalacağınız cehennemin kapılarından girin. فِيهَا ۚ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ Bak (imândan) tekebbür edenlerin karargahı ne kötü" denilir.

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ اِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا ۖ حَتّٰٓى اِذَا جَاؤُهَا وَفُتِحَتْ **-73**
اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ اِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا ۖ Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise bölük bölük cennete sevk edilir. حَتّٰٓى اِذَا جَاؤُهَا Nihayet oraya geldikleri zaman وَفُتِحَتْ اَبْوَابُهَا kapılarını açık bulurlar. وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا Cennet ile müvekkel olan melekler, onlara diyor ki; سَلَامٌ عَلَيْكُمْ "Âllâh'ın selâmı sizin üzerinize olsun, yahut bütün üzüntülerden sâlim olacaksınız. طِبْتُمْ Siz dünyada tayyip idiniz, Âllâh'ın emrini ifâ ettiniz. İsyandan tevbe ve istiğfar ederdiniz. فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ Artık ebedi kalmak üzere girin buraya" derler. Bu nimete karşı da onlar;

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ **-74**
حَيْثُ نَشَٓاءُ ۚ فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى Cenâb-ı Hak'ka hamd-ü senâ ederler. صَدَقَنَا وَعْدَهُ Hamd-ü senâ O Âllâh'a olsun ki va'dını hakikaten izhar etti. وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ Bu cennet yurduna bizi varis yaptı. نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَٓاءُ ۚ Cennetten dilediğimiz yerde mekân tutuyo-

ruz. Cennet nimetlerinin hepsi, ehli cennetin arzu isteğine tâbidir. فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ Ne güzeldir dünyada amel edenlerin mükâfatı. Sâlih amel işleyenlerin mukâfatı ne güzel, diyeceklerdir.

75- وَتَرَى الْمَلٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

وَتَرَى الْمَلٰٓئِكَةَ Melâikeyi Kirâm'ı görürsün. حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ **Haffinü saffîn** yani **muhîtîne bi haffetihî**. Cennetin Arş-ı İlâhi'nin hamili, bu gün dört Melâikeyi Mukarrab'e verilmiştir. Cebrâil, Mikâil, İsrâfil ve Âzrâil Aleyhisselam'dır. Kıyamette sekiz olur, Azamet-i İlâhiye'ye istinaden. Bu mukarreb meleklerin mahiyetinde de Azamet-i İlâhiye'nin zuhuru için bulunan melekler, daimâ ibadetle meşkûldürler. Bu meleklerin ibadeti mükellef olduklarından değil, ibadetleri telezzüz içindir. Dünya gittikten sonra hiç kimse ibadetle mükellef değildir. Ehli cennet Kur'an'ı okuyor, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem evsafını zikrediyor, zikrullah ile meşkûl oluyor. Bunlardan elde ettiği telezzüz nimetler, cennet nimetlerini yemek ve içmekten hurilerden çok daha ziyadedir. Arş-ı İlâhi'nin etrafında melekler devam ederler. يُسَبِّحُونَ Tesbih ederler, tenzih ederler bütün noksanlardan. Âllâh münezzehtir bütün noksanlardan. بِحَمْدِ رَبِّهِمْ Hamd ile tesbih ettiklerini görürsün. وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ Ehli mahşerin arasında hak ve adil ile Kur'an ile fasledilir. Kur'an hakemdir ehli mahşere, hakemdir dünyaya. Hem dünyaya hem de ahirete hakemdir. وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ Ve (Mü'minler ve melekler tarafından) "Rabbil âlemine hamdolsun" denir.

سُورَةُ الْمُؤْمِنِ ﴿٤٠﴾ MÜ'MİN SÛRESİ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Mü'min: İmân eden, Firavn'ın akrabalarından bir kişidir. Mûsâ Aleyhisselama imân etmiştir. Fir'avn'ın has cemaatından olduğu halde, mecliste doğruyu Fir'avn'ın yüzüne karşı söylemiştir. Sûre bu Mü'minden bahsettiği için sûreye Mü'min demişler.

Fir'avn Mûsâ Aleyhisselamı öldürünüz dediği zaman orada bulunan cemaate hitaben; bir kişi ki Âllâh diyor, Âllâh diyen öldürülür mü?

Sûre-i celileye Gâfir Sûresi de denir. Bu Sûre-i celile 85 âyet, 1199 kelime, 4960 harften ibarettir.

1- حٰمٓ

Müteşâbihat âyetlerdendir, muhib ile mahbubun arasında bir şifre gibidir, biz reyimizi buna karıştırmıyoruz. Âllâhû e'lemü bimûradihi ve bi-zêlike, demişler. Selefi Sâlihin bunlara hiçbir mânâ vermemişler. Sonradan gelen bazı müfessirler her harfe bir mânâ vermişler.

(ha mim) harfine Hamîdi Mecit olan Âllâh'tan bu Kur'an gelmiştir. Hâkimi Mennân olarak kelimeleri almışlar. Bütün bunlar tevillerdir. En eslemi Âllâh'ın muradına müracattır.

2- تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

تَنْزِيلُ Nâzil olmuştur الْكِتَابِ Kur'an (Elif-lâm ile olursa yalnız Kur'an demektir.) Bu Kur'an nâzil olmuştur. مِنَ اللهِ Âllâh'tan الْعَزِيزِ hükmünde galip, galibin galibidir. Mağlup olmayan galip. الْعَلِيمِ Mahlûkatın hâline âlim olan Âllâh. Bütün kâinatın fevkinde mağlup olmayan bir galibin kitabıdır. Öyle Âllâh ki:

3- غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اِلَيْهِ الْمَصِيرُ

غَافِرِ الذَّنْبِ Tevbe edenlerin günahlarını, lütfu keremiyle affedicidir. وَقَابِلِ التَّوْبِ Öyle Âllâh ki kulunun tevbesini kabul eder. شَدِيدِ الْعِقَابِ Tevbe etmeyen küfürde kalanlara da azâbı şedid olan Âllâh. ذِي الطَّوْلِ kuvveti kudret sahibi Âllâh'tan geliyor. لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اِلَيْهِ الْمَصِيرُ Ancak Mâbûd O'dur. Her mahlûkun rucû dönüşü nihayet O'nun emrindedir. Böyle bir Hâlik'in kitabıdır.

4- مَا يُجَادِلُ فِي اٰيَاتِ اللهِ اِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ

مَا يُجَادِلُ فِي اٰيَاتِ اللهِ Kur'ân-ı Kerimin hakkında söz söylemek, kimler söyler. اِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا Âllâh'ın âyetleri hakkında, kâfirlerden başkası mücâdele etmez. فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ Onların zenginliği, seyahatları, ticaret yapmaları, elde ettikleri refah buna karşılık imhâl olunmaları, Seni aldatmasın Mademki onların akıbeti cezası, ebedi olan bir azaptır. Dünyanın birkaç günlük haline mağrur olupta, hakikat zannetmeyin. Onların ebedi olan azabını nazarı itibare alınız, muvakkat bir zaman yaşamanın hiçbir ehemmiyeti yoktur.

5- كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْاَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ اُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَاَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ Hâlik-i Kâinat buyuruyor ki: Âdeti İlâhiyedir. Önceki ümmetlerde de aynen zuhur etmiştir. Habibine teselli olarak كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ tekzip ettiler. Mekke halkından senin ümmetinden evvelde gelenler, peygamberlerini tekzip ettiler.قَوْمُ نُوحٍ وَالْاَحْزَابُ Nûh Aleyhisselam'ın kavmi, Nûh Aleyhisselamı tekzib etti. وَالْاَحْزَابُ hizip fırka topluluklar (Âd ve Semûd kavimleri gibi) وَهَمَّتْ كُلُّ اُمَّةٍ kast ettiler, her kâfir olan bir ümmet بِرَسُولِهِمْ Rasûlüne kast etmiş لِيَأْخُذُوهُ tutup katletsin öldürsün diye, bu teşebbüslerde bulunmuşlar Senin ümmetin de onlar gibi yapıyorlar. Sana da böyle yapanlar elbette ebedi cehenneme gireceklerdir. وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ O ümmetler de bâtılı hakkın yerine koymak için mücadele etmişlerdi. لِيُدْحِضُوا بِهِ bâtıl ile hakkı izâle etmek için الْحَقَّ فَاَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ Ben de onları tuttum alıverdim (helâk oldular) Ukûbetim nasıl oldu (Bak görsünler, onların harâb olan memleketlerine uğruyorlar, azabımdan kurtulabildiler mi?)

6- وَكَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّهُمْ اَصْحَابُ النَّارِ

وَكَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ Aynen onlar gibi o ümmetler ki Peygamberlerini tekzip etmişler, azap kelimesi sabit olmuştur, bunların üzerinede عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّهُمْ اَصْحَابُ النَّارِ İnkâr edenlerin cehennem ehli olduklarına dâir Rabbinin sözü böylece gerçekleşti.

7- اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ

وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ O melekler ki, Arşı yüklenen taşıyandırlar (Cebrâil, Mîkâil, İsrafil, Azrâil Aleyhisselamdır. Bu dördü meleklerin büyükleridir. Meleklerin adetâ Peygamberleridir) وَمَنْ حَوْلَهُ Arşın etrafında bulunan melekler, يُسَبِّحُونَ tesbih ederler بِحَمْدِ رَبِّهِمْ Hamd ile **Sübhânâllâhi vebihamdihi,** Sübhânekellâhûmme vebihamdike, Âllâh-û Teâlâ'yı tenzih ediyorlar bütün noksan sıfatlardan, hamdü senâ O'na mahsustur, derler. وَيُؤْمِنُونَ بِهِ imân ederler basiretle, imânını izhar ederler (Lâ ilâhe illellâhi açıktan söylerler) وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا Mü'minlere meğfiret talep ederler. (Melekler bizim gıyabımızda bir zamanlar bizi gıybet ettikleri için bizim meğfiretimize duâ ederler. Biz de bir sohbette bulunduğumuzda gıybet olsa da olmasada, oradan ayrılırken **Âllâhümmeğfirli ve limen iğtebtûhû** Yâ Rabbi beni de meğfiret et ismi geçenleri de meğfiret et denildiğinde kefaret olur.) رَبَّنَا (Meleklerin duasını beyan ediyor) Ey Rabbimiz bizi yetiştiren terbiye eden Âllâh وَسِعْتَ geniştir كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا Senin rahmet, merhametin ilmen her şeyi kuşatmıştır. فَاغْفِرْ Yâ Rabbi meğfiret et, setir et لِلَّذِينَ تَابُوا şirkten tevbe edenler. وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ Senin yoluna tâbi olanlar. وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ebedi olan azabı cehennemden onları muhafaza et.

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ **8-**

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ Yâ Rabbi onları ithal et,

girdir o cennet ki, cenneti Adin, vasat olan cennettir. Va'd ettiğin cennete onları dâhil et, yalnız onları değil وَمَنْ صَلَحَ مِنْ اٰبَآئِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ cennete lâyık kim olur, imân sahibleri olur. Onların babaları, zevceleri, evlâtları da cennete lâyık olan, yani küfürde kalmış olmayan (hata cennete mâni değil, cennete mâni, engel olan küfürdür.) اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ Yâ Rabbi muhakkak Sen Aziz'sin, mülkünde galipsin, hakimsin her şeyi yerli yerine halk etmişsin.

9- وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ Her türlü kötülüklerin cezasından muhafaza et Yâ Rabbi وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ Sen fenalık kötülüklerden kimi muhafaza edersen يَوْمَئِذٍ o gün, kıyamet gününde فَقَدْ رَحِمْتَهُ muhakkak ona rahmet etmiş olursun. وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ işte en büyük fevzi azim kurtuluş budur.

10- اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ اِذْ تُدْعَوْنَ اِلَى الْاِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا (Cehenneme gidenler, nasıl ki bir insan bir fenalık yaptı, başına belâ geldiği zaman keşke ben bunu yapmasaydım diyerek kendi kendine levmediyorsa aynen bunun misâli de Cehenneme gidenler ümitleri kesildiğinden, kötülükleri yaptım da başıma neler geldi, diyerek nefsine levmediyor.) يُنَادَوْنَ Kâfir olanlar cehenneme gittiği zaman çağırırlar, nefislerine buğzederler halbûki melek, ona diyor ki; لَمَقْتُ اللّٰهِ Âllâh-û Teâlâ'nın gaza-

bı, اَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ sizin nefsinize yaptığınız bu gazaptan daha fazladır. اِذْ تُدْعَوْنَ اِلَى الْاِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ Zira siz (dünyada) imâna davet olunduğunuz zaman küfürde ısrar ediyordunuz.

11- قَالُوا رَبَّنَآ اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَاَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ اِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ

قَالُوا O gün imân etmeyen kâfirler diyorlar; رَبَّنَآ ey Rabbimiz اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ bizi iki defa öldürdün وَاَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ iki defa da hayat verdin. (Ölü nutfeden hayatlanma, dünyaya geliş doğumla birinci hayat başlar. Dünyaya geldikten sonra ölmek ikinci ölümdür. Ahirette dirilmekte ikinci hayattır.) فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا biz de günahlarımızı itiraf ettik. فَهَلْ اِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ tekrar dünyaya dönüpte itaat etmemiz için buradan (bu ateşten) çıkmaya bir yol (bir çare) var mıdır diyecekler.

12- ذٰلِكُمْ بِاَنَّهُ اِذَا دُعِىَ اللّٰهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَاِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ

ذٰلِكُمْ بِاَنَّهُ اِذَا دُعِىَ اللّٰهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ Onlara Bir Âllâh'a davet edildiğiniz zaman inkâr ettiniz. وَاِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا Eğer O'na bir yerde şirk, ortak koşulduğunda inanıp tasdik ediyordunuz. فَالْحُكْمُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ şimdi hüküm, O yüce, O büyük Âllâh-ü Teâlâ'nındır.

13- هُوَ الَّذِى يُرِيكُمْ اٰيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ اِلَّا مَنْ يُنِيبُ

هُوَ الَّذِى يُرِيكُمْ اٰيَاتِهِ O Âllâh'tır ki, size (vahdaniyetine delâlet

eden) âyetlerini gösteriyor. وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا Sizin için gökten rızık indiren O'dur. وَمَا يَتَذَكَّرُ Bu nimetleri gördüğünüz halde düşünmez ibret almazdınız. إِلَّا مَنْ يُنِيبُ ancak Âllâh'a rucû eden, evvelâ kâlbini biraz tasfiye eden, haset, kibir, inat ile küfürden çıkandır. Ondan sonra cehaletin çaresi vardır. Cehalet ilim ile zâil olur. Fakat, küfürle beraber olan inat, ilim ile zâil olmaz. İlim cehli götürür, hasedi götürmez.

14- فَادْعُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

فَادْعُوا اللهَ Öyle ise ey insanlar, Âllâh'a duâdan murâd ibadettir. Çünkü ibadet duâyı müştemildir. Kıldığımız namaz baştan başa duadan ibarettir. فَادْعُوا اللهَ Öyle ise yalnız Âllâh'a ibadet ediniz. مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ şirkten beri olarak, eğer günahtan, nifaktan da halis olursa daha âlâ olur. En azim tehlike ise şirktir. Cenâb-ı Hak bizden yalnız ibadet istemiyor, ibadetle beraber ibadetin halis olmasını istiyor. Riyakârlık olan bir ibadetten fayda olmaz. İbadeti görsünler diye yapıyorsa şirki hafi olur. وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ Eğer kâfirler sizin ibadetinize mâni olsalar bile, siz imkân derecesinde yine ibadetinize devam ediniz.

15- رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ

رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ Hâlik Kâinat dereceleri yükseltiyor. (Nefse ve küfrün ikrahına karşı, küfrün tamâyülüne karşı ibadetlerini ihlas ile yapanların derecelerinin yükselmesine vesile olur.) ذُو الْعَرْشِ Âllâh arşın sahibidir. يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ âdeti İlâhiye budur,

ruhu ilkâ eder, yâni Cibril-i Emini vahyi (vahye de ruh denilmiş, insanda olana ruh denilmiş, Cibril'e de Kur'âna da ruh denilmiştir.) Emriyle vahyi İlâhiyi Cibril vasıtasıyla ilka ediyor عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖٓ istediği kuluna verir. (Peygamberlik çalışarak elde edilmiyor. Bir veli de derecesi ne kadar yüksek olursa olsun, Âshab-ı Kiramın derecesini geçemez. Sahabe de ne kadar yüksek derecede olursa olsun, bir peygamberin derecesini geçemez.) لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ (kıyametin birçok isimleri var. **"yevmettâlâk"** kıyamet günü demektir.) Kullarından dilediğine kıyamet günüyle inzar etmek için dilediğine vahyi indirir.

16- يَوْمَ هُمْ بَارِزُوْنَ ۚ لَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۭ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۭ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

يَوْمَ هُمْ O gün öyle bir gündür ki, بَارِزُوْنَ ۚ hazır olurlar, kâbirlerinden çıkarlar, huzuru İlâhide hazır olurlar, لَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۭ gizli kalmaz onların yaptığı ameller hiçbir şey gizli kalmaz. لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۭ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ Bugün mülk kimindir? (buyurulur. Mukabele eden olmaz. Yine Âllâh-û Teâlâ cevap verir.) Kahhar olan tek Âllâh'ındır.

17- اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍۢ بِمَا كَسَبَتْ ۭ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ

اَلْيَوْمَ O gün huzuru İlâhide تُجْزٰى cezalandırılır كُلُّ نَفْسٍۢ her bir insana بِمَا كَسَبَتْ ۭ (dünyada hayır ve şer) kazandığının karşılığı verilir. لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۭ Bu gün asla haksızlık yoktur. اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ Âllâh-û Teâlâ'nın hesâbı seridir, sür'atlidir.

18- وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ ۘ مَا لِلظّٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ

وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ (Kıyametin bir ismi de êzife'dir.) Ey Ekmelerrûsül Sallâllâhû Aleyhivesellem onlara nasihat et, yaklaşan kıyamet gününün tehlikesini anlat اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ o gün kâlpler (korkudan) gırtlaklara dayanmıştır. O zaman gamla dolu ve yutkunur oldukları halde. مَا لِلظّٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ Zalim olanlar, nefsine zulüm edenlere, ne bir dost ne de bir şefaatçi var, makbul bir şefî bulamazlar. يُطَاعُ

19- يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى الصُّدُورُ

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ Âllâh CelleCelâlûhû gözlerin hâin bakışlarını bilir. وَمَا تُخْفِى الصُّدُورُ meydana çıkmayan, kâlplerde gizlenen, her şeyi bilir.

20- وَاللّٰهُ يَقْضِى بِالْحَقِّ ۖ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ ۗ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

وَاللّٰهُ يَقْضِى بِالْحَقِّ ۖ Âllâh-û Teâlâ, adaletle hükmeder. وَالَّذِينَ مِنْ دُونِهٖ لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ ۗ O kimseler ki يَدْعُونَ yani **ya'bidûne** لَا Âllâh-û Teâlâ'yı bırakıp da gayriye ibadet ediyor. يَقْضُونَ بِشَىْءٍ ۗ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû kullarının bütün sözlerini işitir, amellerini görür.

21- اَوَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا هُمْ اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِى الْاَرْضِ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ

اَوَلَـمْ يَسِـيرُوا فِـى الْاَرْضِ Onlar yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı فَيَنْظُـرُوا كَيْـفَ كَانَ عَاقِبَـةُ الَّذِيـنَ كَانُـوا مِـنْ قَبْلِهِـمْ kendilerinden öncekilerin akibetinin nasıl olduğunu görmüyorlar mı (ki düşünüp ibret alsınlar.) كَانُـوا هُـمْ اَشَـدَّ مِنْهُـمْ قُـوَّةً Onlar kendilerinden daha kuvvetli yeryüzündeki eserleri (kaleleri, şehirleri, sarayları) bakımından daha üstündüler وَاٰثَـارًا فِـى الْاَرْضِ eserleri, asarları daha çoktu فَاَخَذَهُـمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِـمْ Böyleyken Âllâh onları günahları yüzünden ahzetti yakaladı. وَمَـا كَانَ Olmadı لَهُـمْ onlara. مِـنَ اللّٰهِ مِـنْ وَاقٍ Onları, Âllâh'ın azabından bir koruyan da olmadı.

22- ذٰلِـكَ بِاَنَّهُـمْ كَانَـتْ تَاْتِيهِـمْ رُسُـلُهُمْ بِالْبَيِّنَـاتِ فَكَفَـرُوا فَاَخَذَهُـمُ اللّٰهُ اِنَّـهُ قَـوِىٌّ شَـدِيدُ الْعِقَـابِ

ذٰلِـكَ بِاَنَّهُـمْ كَانَـتْ تَاْتِيهِـمْ رُسُـلُهُمْ Bunun sebebi, onların peygamberleri Âllâh tarafından onlara gelirdi بِالْبَيِّنَـاتِ mucize ile beyyine ile gelirlerdi فَكَفَـرُوا inkâr ederlerdi Âllâh'ı ve peygamberleri فَاَخَذَهُـمُ اللّٰهُ Âllâh-û Teâlâ'da onları kahrile tutup yakalayıverdi. اِنَّـهُ قَـوِىٌّ شَـدِيدُ الْعِقَـابِ Âllâh CelleCelâlûhû kavidir, kuvveti her kuvvetin fevkindedir, azabı da şediddir.

23- وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ

وَلَقَـدْ Ey Habibim Ekmelerrûsül Sallâllâhû Aleyhivesellem ümmetine izah et ki ibret alsınlar. Biz Azimüşşân, اَرْسَـلْنَا gönderdik مُوسٰى بِاٰيَاتِنَـا وَسُـلْطَانٍ مُبِينٍ Mûsâ Aleyhisselamı apaçık bir hüccetle, zâhir olan delillerle gönderdik. (Âsâ, yedi beyzâ gibi delillerle göndedik.)

24- اِلٰى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ

اِلٰى فِرْعَوْنَ Tağı ve bağı olupta mülküne dayanan Fir'avn'e وَهَامَانَ Fir'avn'e iştirak edip onu tasdik eden veziri olan Hêmêne وَقَارُونَ servetine güvenen Kârûne gönderdik. فَقَالُوا onlar dediler سَاحِرٌ كَذَّابٌ (fakat O'nu tasdik etmediler) Mûsâ Aleyhisselama, sihirbaz ve yalancıdır, dediler.

25- فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا اَبْنَاءَ الَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ اِلَّا فِى ضَلَالٍ

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ Ne zamanki Mûsâ Aleyhisselam hak ve hakikat Tevrat ile geldi. مِنْ عِنْدِنَا nezdimizden müeyyed olarak geldi. قَالُوا اقْتُلُوا اَبْنَاءَ الَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ (evvelce olduğu gibi) onunla birlikte imâna gelenlerin oğullarını katledin. وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ hanımları bırakın iş görsünler, hizmet etsinler. وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ اِلَّا فِى ضَلَالٍ Kâfirlerin bütün hile ve tuzakları beyhûde boşa çıkar. Kâfirlerin hilesi ancak helâklarına sebep olur.

26- وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِى اَقْتُلْ مُوسٰى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ اِنِّى اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِى الْاَرْضِ الْفَسَادَ

وَقَالَ فِرْعَوْنُ (Fir'avn sıkıntıda olup ne yapacağını bilmiyor.) Fir'avn dedi ذَرُونِى اَقْتُلْ مُوسٰى Beni kendi halime bırakın Mûsâ'yı öldüreyim. وَلْيَدْعُ رَبَّهُ varsın Rabbine duâ etsin اِنِّى اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ dininizi tebdil etmekten korkuyorum اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِى الْاَرْضِ الْفَسَادَ yahut yeryüzünde fesat çıkaracağından korkuyorum.

Fir'avnı Mûsâ Aleyhisselamı öldürmekten alıkoyuyorlardı. Mûsâ Aleyhisselam için korkulacak bir adam değildir. Belki O, bir

sihirbazdır. Şâyed kendisini katledersen, halkı şüpheye düşürmüş olursun. Seni hüccetle muârazadan âciz zannederler, diyorlardı.

27- وَقَالَ مُوسٰٓى اِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ۧ

وَقَالَ مُوسٰٓى Mûsâ Aleyhisselam dedi; اِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُمْ ben Âllâh'a sığınırım. Benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ۧ bütün kibirli azametlerin şerrinden. Ben hesap gününe imân etmeyen kibirlilerden Âllâh'a sığınırım.

Tefsirin bildirdiğine göre, kibirden olan küfür zâil olmaz.

28- وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ اِيمَانَهٗٓ اَتَقْتُلُونَ رَجُلًا اَنْ يَّقُولَ رَبِّىَ اللّٰهُ وَقَدْ جَآءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَّبِّكُمْ ؕ وَاِنْ يَّكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهٗ ۚ وَاِنْ يَّكُ صَادِقًا يُّصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِى يَعِدُكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ Fir'avn'ın cemaatından, rivayete göre akrabalarından, ismi Haskı, imânını gizlemekte bulunan bir Mü'min şöyle dedi; يَكْتُمُ اِيمَانَهٗٓ imanını gizlemekte idi, اَتَقْتُلُونَ رَجُلًا اَنْ يَّقُولَ رَبِّىَ اللّٰهُ siz bir adamı, Rabbim Âllâh'tır demesiyle öldürür müsünüz? وَقَدْ جَآءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَّبِّكُمْ ؕ Hâlbuki O size Rabbinizden apaçık mucizeler de getirmiştir. وَاِنْ يَّكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهٗ ۚ Bununla beraber, eğer o yalancı ise yalanı kendisinedir. وَاِنْ يَّكُ صَادِقًا يُّصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِى يَعِدُكُمْ ؕ Fakat sözünde doğru ise, vadettiği azabın hiç olmazsa bir kısmı size isabet eder. اِنَّ اللّٰهَ Muhakkak Âllâh لَا يَهْدِى hidayete getirmez مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ilmi ilâhide

müşrik kezzêb, haddi aşan, yalanı adet edinen kimselere hidayet etmez.

29- يَا قَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ

يَا قَوْمِ (Mü'min devam ediyor) Ey kavmim لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ Bu gün mülk sahibisiniz. ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ yeryüzünde hakimsiniz. Âllâh size bunu ihsan etmiş. فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللهِ إِنْ جَاءَنَا Şayet (O'nu katlederseniz) Âllâh-û Teâlâ'nın bize azâbı gelirse, ondan bizi kim kurtarabilir. قَالَ فِرْعَوْنُ Buna karşı Firavn ısrar etmeye başladı مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى Ben size ancak re'yimi söylüyorum, kendi görüşümden başkasını işaret etmiyorum. وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ Ben size ancak doğru yolu gösteriyorum, dedi.

Fir'avn'ın Mûsâ Aleyhisselam hakkında görüşü, O'nun öldürülmesiydi. Kalbindekini diliyle söylemekten çekiniyordu. Fir'avn böyle söyledikten sonra, O Mü'min cevap veriyor.

30- وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ Âllâh'a ve Mûsâ Aleyhisselama imân eden (hitabı Fir'avn'e değil de kavmine yapıyor.) يَا قَوْمِ Ey benim kavmim. إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ Sizin bu halinizden korkuyorum. مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ ahzâb günü gibi, Nûh, Âd ve Semûd kavimleri gibi, eski kavimlerin halleri bizce malûmdur. Bunlar peygamberleri dinlemediler de helâk oldular. Siz de bu yolu intihab ediyorsunuz. Hâlinize acıyor da bunları size söylüyorum.

31- مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ ۚ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ

مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ Bu kavimlerden sonra gelenlerin hâlini de biliyorum. Benzer günden (onların uğradıkları gibi bir azâba uğramanızdan) korkuyorum. وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ Âllâh CelleCelâlûhû kuluna zulmü irâde etmez. Bu yaptığınız zulümdür. Âllâh vardır diyen katledilir mi?

32- وَيَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ

وَيَا قَوْمِ Ey benim kavmim إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ Korkuyorum sizin için يَوْمَ التَّنَادِ (tenêd, kıyametin ismidir) bağrışıp çağrışma (kıyamet gününün azâbından) korkuyorum.

33- يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ ۚ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۚ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ ۚ Öyle bir gündür ki, arkanıza dönüp kaçacağınız gün. مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۚ O gün sizi Âllâh'ın azabından kurtaracak kimse yoktur. وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ Âllâh kimi idlâl eder saptırırsa, artık onu doğru yola hidayet edecekte yoktur.

34- وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ ۖ حَتَّىٰ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ ۚ

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ (Yine o Mü'minin sözü)

Muhakkak olan size (Mûsâ Aleyhisselamdan önce) Yûsûf Aleyhisselam'da açık bürhanlar getirmişti فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ مِّمَّا جَآءَكُمْ بِهِۦ O vakitte O'nun size getirdiği şeyler hakkında şüphe edip durmuştunuz. حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا Hatta O, vefat edince Âllâh-û Teâlâ O'ndan sonra peygamber göndermez dediniz. Gelen peygamberleri inkâr ettiniz. كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ İşte Âllâh-û Teâlâ haddi tecâvüz eden (müsriften murâd, müşriktir.) aşırı giden şek ve şüphede olanları böyle şaşırtır.

35- ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ

ٱلَّذِينَ O kimseler ki يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ Âllâh-û Teâlâ'nın âyetlerini iptâl için mücadele ederler بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ellerinde bir delil yok, fuzûli olan sözlerle, bâtıl sözlerle, kelâmı İlâhiyi iptâle çalışanlar. كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ büyüktür, Âllâh'ın gazabı bunların üzerine وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ İmân edenler yanında da bu davranışa karşı buğz ve öfke büyümüştür. كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ Cebbardır zulüm ediyor mütekebbirdir, küfrü kibrinden geliyor. Böylelerin kalbine Âllâh küfür ile hatmediyor. Her kibirli zorbanın kâlbini işte böyle mühürler. Böyleleri imâna gelmezler. Fir'avn da bu nevi kibirli cebbarlardandı.

Zâhirde budur ki; Fir'avn Mûsâ Aleyhisselama imân etmedi. Mevlânâ Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz ise, bu durum bize göre tersine çevrilmiştir. Mûsâ Aleyhisselam'ın kâlbi Fir'avn'ı istemiyordu. Öyle ise, Mûsâ Aleyhisselam niye tebliğ ediyordu. Mûsâ Aleyhisselam vazifesi olduğundan tebliğ ediyordu.

36- وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي اَبْلُغُ الْاَسْبَابَ

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ ابْنِ لِي Fir'avn, Ey Hêmên bana yüksek bir kûle binâ yap صَرْحًا bir köşk لَعَلِّي اَبْلُغُ الْاَسْبَابَ belki bu yol sebep ile göklerin yollarına erişirim (Tefsir diyorki; Fir'avn, rasat istasyonu yapılmasını istemiş. Yoksa, Fir'avn o kadar ahmak değildi. Göklere yükselmekle, göklerin ahvâline mûttâli olmakla mümkün olabileceğini göstermek, çünkü o devirde yıldızların yerdeki hadiseleri idare ettiğine dâir inanç yaygındı.)

37- اَسْبَابَ السَّمٰوَاتِ فَاَطَّلِعَ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰى وَاِنِّى لَاَظُنُّهٗ كَاذِبًا ؕ وَكَذٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوْٓءُ عَمَلِهٖ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيْلِ ؕ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ اِلَّا فِىْ تَبَابٍ ۧ

اَسْبَابَ السَّمٰوَاتِ فَاَطَّلِعَ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰى Böylece Mûsâ'nın ilâhına muttali olurum. وَاِنِّى لَاَظُنُّهٗ كَاذِبًا ؕ Zira ben Mûsâ'nın (davasında) yalancı olduğunu zannediyorum. وَكَذٰلِكَ زُيِّنَ böylece, bu tezyin gibi ziynetlenmiştir لِفِرْعَوْنَ سُوْٓءُ عَمَلِهٖ Fir'avn'ın kötü ameli gözünde, güzel görünüyordu. وَصُدَّ عَنِ السَّبِيْلِ ؕ Ve doğru yoldan çevrildi (hidayet yolundan çıktı) وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ اِلَّا فِىْ تَبَابٍ ۧ Fir'avn'ın yaptığı bu tuzak hilekarlık tamamen boşa çıktı, O'na hüsran oldu.

38- وَقَالَ الَّذِىْٓ اٰمَنَ يٰقَوْمِ اتَّبِعُوْنِ اَهْدِكُمْ سَبِيْلَ الرَّشَادِ ۚ

يٰقَوْمِ اتَّبِعُوْنِ وَقَالَ الَّذِىْٓ اٰمَنَ Yine, Mü'min olan o zat, dedi, Siz, bana tâbi olun, Ey kavmim bana uyun. اَهْدِكُمْ سَبِيْلَ الرَّشَادِ ۚ size

doğru yolu göstereyim. (Doğru yol, Mûsâ Aleyhisselama inanmaktır.)

39- يَا قَوْمِ اِنَّمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَاِنَّ الْاٰخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ

يَا قَوْمِ Ey benim kavmim (tatlı söylüyor kavmini alıştırmak için) düşünün. اِنَّمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ şüphesiz bu dünyanın hayatı, geçici bir metadan ibarettir. وَاِنَّ الْاٰخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ Ahiret ise dârul karar, ebedidir.

40- مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا ۚ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ

مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً Her kim ki, bu dünyada bir kötülük işlerse فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا ۚ ancak onun misliyle ceza olunur. وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا Kim de kadın veya erkek Mü'min olarak faydalı bir iş, salih amel işlerse مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ erkek veya kadın Mü'min olarak cennete dâhil olurlar. يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ orada hesapsız rızıklarla mükâfatlanırlar. Fenalığın cezası bire karşı birdir. Birinin kalbine fenalık yapma isteği gelirse, zuhura meydana gelmezse Cenâb-ı Âllâh onu kayda almaz. Fakat kalbine iyilik yapma isteği gelirse zuhura gelmese de Cenâb-ı Âllâh bir misli hasene onun kaydına yazılır. Fenalık zuhura gelirse bir misli yazılır. Eğer iyilik yaparsa en az bire on onun kaydına geçirilir.

41- وَيَا قَوْمِ مَا لِٓي اَدْعُوكُمْ اِلَى النَّجٰوةِ وَتَدْعُونَنِي اِلَى النَّارِ ؕ

وَيَا قَوْمِ مَا لِٓي اَدْعُوكُمْ اِلَى النَّجٰوةِ Ey benim kavmim, nedir sizin

haliniz, ben sizi kurtuluşa davet ediyorum. وَتَدْعُونَنِيٓ اِلَى النَّارِ Siz ise beni ateşe davet ediyorsunuz.

42- تَدْعُونَنِي لِاَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَاُشْرِكَ بِهٖ مَا لَيْسَ لِي بِهٖ عِلْمٌ وَاَنَا اَدْعُوكُمْ اِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ

تَدْعُونَنِي لِاَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَاُشْرِكَ بِهٖ مَا لَيْسَ لِي بِهٖ عِلْمٌ Siz beni, Âllâh'ı inkâr etmeye ve hiç tanımadığım nesneleri O'na ortak koşmaya davet ediyorsunuz وَاَنَا اَدْعُوكُمْ اِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ Ben ise sizi gaffar olan, tevbe edenin günahını meğfiret eden, aziz olan, galibin galibi mağlup olmayan Âllâh-û Teâlâ'ya davet ediyorum.

43- لَا جَرَمَ اَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ اِلَيْهِ لَيْسَ لَهٗ دَعْوَةٌ فِى الدُّنْيَا وَلَا فِى الْاٰخِرَةِ وَاَنَّ مَرَدَّنَا اِلَى اللّٰهِ وَاَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ

لَا جَرَمَ Şüphe yok ki اَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ اِلَيْهِ beni davet ettiğiniz İlâhlarınızın لَيْسَ لَهٗ دَعْوَةٌ فِى الدُّنْيَا وَلَا فِى الْاٰخِرَةِ ne dünyada ve ne Âhirette kimseyi ibadetlerine da'vete hakkı yoktur. وَاَنَّ مَرَدَّنَا اِلَى اللّٰهِ Gerçekte dönüşümüz Âllâh-û Teâlâ'yadır. وَاَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ Müsrif olan küfürde kalanlar, elbette ehli cehennem olur, işte onlar ateşe girecektir.

44- فَسَتَذْكُرُونَ مَا اَقُولُ لَكُمْ وَاُفَوِّضُ اَمْرِى اِلَى اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

فَسَتَذْكُرُونَ مَا اَقُولُ لَكُمْ Size söylediklerimi (azabı gördüğünüz vakit) yakında hatırlayacaksınız. وَاُفَوِّضُ اَمْرِى اِلَى اللّٰهِ Ben işimi Âllâh'a ısmarlıyor tefvîz ediyorum. اِنَّ اللّٰهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ Çünkü Âllâh, kullarını çok iyi görendir.

Mü'min olan zat bunları söyledikten sonra, o meclisten kaça-

rak çıkıyor. Fir'avn ise bin kişiyi onu takip için gönderiyor. Takip edenler bakıyor dağın kenarında etrafını yırtıcı hayvanlar sarmış O da ortalarında namaz kılıyor. Takip edenler yaklaşmak istediğinde yırtıcı hayvanlar onlara hücum ediyorlar. O gelen bin kişinin çoğunu telef ediyorlar. Sağ kalanlar koşarak Firavn'a geliyorlar. Gelenler vaziyeti Fir'avn'e naklettiklerinde olayın şâyi olmaması için Fir'avn da o kalanları öldürüyor.

فَوَقٰيهُ اللّٰهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ۚ **45-**

فَوَقٰيهُ اللّٰهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا Nihayet Âllâh-û Teâlâ Onu onların mekirleri, kurdukları tuzakların kötülüklerinden korudu وَحَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ۚ sû-e azap, azabı ebedi. Fir'avn'ı ve kavmini ise (dünyada gark ahirette ateş) kuşatıverdi.

اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۚ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ اَدْخِلُوا اٰلَ فِرْعَوْنَ **46-** اَشَدَّ الْعَذَابِ

اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۚ Küfür üzerine giden cehennemlikler, sabah, akşam ateşe sokulurlar. Fir'avn ve emsalleri ile onlara tâbi olanlar gibi. (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyurmuşlar: Ölüm zamanı herkes gîdeceği yeri görür. Kâbir ne tam dünyadır ne de tam ahirettir, dünya ile âhiretin arasında bir âlemdir. وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ kıyametin kopacağı günde اَدْخِلُوا اٰلَ فِرْعَوْنَ emrediyor Cenâb-ı Hak meleklere, dâhil ediniz Fir'avn ve ona tâbi olanları اَشَدَّ الْعَذَابِ azabın en şiddetlisine koyun, şiddetli azap ile azaplandırınız. (denir)

Firavn ve ona tâbi olanların ruhları; her gün sabah akşam iki defa Cehenneme arz olunacaktır ve kendilerine, Ey Firavn ve ona tâbi olanlar! İşte sizin yeriniz budur, denilir. Bu hal Kıyamet gününe kadar devam eder.

İbni Ömer Radıyâllâhû Anhden rivâyet olunan bir hadiste; Sizden biriniz vefât edince, Cennetlik ise cennetteki yeri, cehennemlik ise cehennemdeki yeri sabah akşam kendisine arz olunur. Ve kıyamet gününde, Âllâh-û Teâlâ onu, o yere gönderir, buyurulmuştur.

47- وَاِذْ يَتَحَاجُّونَ فِى النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ

وَاِذْ Ey Habibim Sallâllhü Aleyhivesellem kâfirlerin kıyamette aralarında cereyan eden ahvâlini ümmetine beyan et, ibret alsınlar. O zamanki, يَتَحَاجُّونَ فِى النَّارِ birbirlerine karşı hüccet getirirler (birbirleriyle çekişirlerken, sen yaptın ben yapmadım gibi) فَيَقُولُ الضُّعَفٰٓؤُا zayıf olanlar لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا tekebbûr eden büyüklük taslayan reislerine derler اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا biz dünyada iken size tâbi olmuştuk siz bizi idlâl ettiniz, kendinize bağladınız, فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا Buraya gelmemize siz sebep oldunuz, şimdi ateşin birazını bizden kaldırabilir misiniz, derler. نَصِيبًا مِنَ النَّارِ

48- قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا اِنَّا كُلٌّ فِيهَٓا اِنَّ اللهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا O büyüklük taslayan kibirliler derler cevaben; "Siz de biz de hepimiz cehennemde azap görüyoruz. Kudretimiz olsaydı evvelâ kendimize bir faydamız olacaktı. اِنَّا Biz-

ler كُلٌّ tamamen فِيهَا bu azaptayız, اِنَّ اللّٰهَ Âllâh CelleCelâlûhû قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ bugün adaletle hükmetmiş mahlûkâtın arasında, Mü'minler cennete, kâfirler de cehenneme gidecektir.

49- وَقَالَ الَّذِينَ فِى النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ

وَقَالَ الَّذِينَ فِى النَّارِ Ateşte bulunanlar, Cehennem bekçilerine diyorlar لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ cehennem bekçilerine Rabbinize bizim için dûâ edin يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ bizden bir gün olsun azâbı hafifletsin, diyecekler.

50- قَالُوا اَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ۖ قَالُوا بَلٰى ۖ قَالُوا فَادْعُوا ۚ وَمَا دُعٰٓؤُا الْكَافِرِينَ اِلَّا فِى ضَلَالٍ ۚ

قَالُوا اَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ۖ Bekçiler, şöyle söylerler: Size, peygamberleriniz açık deliller getirmediler mi? (cehennem azabının bulunduğunu haber vermediler mi? Derler) قَالُوا بَلٰى ۖ O zaman tasdik ediyorlar. Evet geldiler, lâkin biz dinlemedik قَالُوا فَادْعُوا ۚ وَمَا دُعٰٓؤُا الْكَافِرِينَ اِلَّا فِى ضَلَالٍ ۚ Öyle ise hazeneyi cehennem, bekçiler diyor, istediğiniz kadar duâ ediniz, duânızın hiçbir kıymeti yok. Kâfirlerin duâsı dalâletten başka bir şey değildir. Küfür inkârda olduktan sonra hiçbir dûâ makbul olmaz.

51- اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ اٰمَنُوا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْاَشْهَادُ ۙ

اِنَّا Hâlik-i Kâinat emrediyor, Biz Azimüşşân, mûlkümde kanuni İlâhiyem budur. لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا Peygamberlerimize yardım ediyoruz. Onların düşmanlarından da intikam alıyoruz. وَالَّذِينَ اٰمَنُوا

فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا Peygamberlerimize yardım ettiğimiz gibi imân edenlere hem dünya hayatında وَيَوْمَ يَقُومُ الْاَشْهَادُ şahitlerin şahadete duruşacakları günde de elbette yardım edeceğiz.

Şahitlerden murâd: Kıyamet gününde insanlara şahitlik yapacak; Melekler, peygamberler ve Mü'minlerdir. Bu âyetteki va'd bazı hallerde düşmanların Mü'minlere galip gelmesi ile bozulmaz. Zira bu, bir imtihandır. Kimi Mü'minler kâfirlere galip gelirler. Kimi de öldükten sonra Âllâh-û Teâlâ onlar namına düşmanlarından intikam alır. Nitekim Yahya Aleyhisselam'ı öldürdükleri vakit Cenâb-ı Hak, kâfirlerden yetmiş bin kişiyi telef etmekle o'nun intikamını almıştır.

52- يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ الدَّارِ

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ O gün, kıyamet gününde kâfirlere (tevbe ve) itirazları asla fayda vermeyecektir. وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ zalim kâfirlere La'neti İlâhiye var. (La'net: Rahmet-i İlâhiyeden uzak olmaktır.) وَلَهُمْ سُوٓءُ الدَّارِ Ne fenâ bir yerdir ki cehennem onlara vardır.

53- وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى وَاَوْرَثْنَا بَنِٓي اِسْرَٰٓاءِيلَ الْكِتَابَ

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى Biz Azimüşşân Mûsâ Aleyhisselama verdik الْهُدٰى hidayeti, hidayete sebep olan ki kitâbı Tevrat'tır. Mucizelerle Tevrat hidayete sebep idi وَاَوْرَثْنَا بَنِٓي اِسْرَٰٓاءِيلَ الْكِتَابَ İsrâiloğullarına Tevrat kitabını vâris, miras bıraktık.

54- هُدًى وَذِكْرٰى لِاُولِي الْاَلْبَابِ

Hidayete sebep, temiz akıl sahiplerine bir öğüt ve doğruluk rehberi olmak için, öyleyse,

55- فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ

فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem şimdi Sen sabret. Çünkü Âllâh'ın va'dı gerçektir. Dostuna yardım eder, düşmanından intikam alır. وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem günahlarına istiğfar et (yâni ümmetinin günahlarını Âllâh'tan afıv talep et. Çünkü Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem günah işlemiyor.

وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ Sübhânellâhi Ben Âllâh-û Teâlâ'yı bütün noksanlardan münezzeh biliyorum. Ve bihamdi Rabbike, hamd ile beraber 'Elhamdülillâh,' hamdü senâ O'nundur. Bütün kemâl sıfatlarile muttasıftır. Rabbinin hamdine ve tesbihine takdisine devam et.

بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ sabah ve akşam, namazlarda yahut bütün vakitlerde Rabbini hamd ile tesbih et.

56- اِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْ اِنْ فِى صُدُورِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

اِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِ اللّٰهِ Kendilerine gelmiş hiçbir delil, bürhan olmaksızın Âllâh-û Teâlâ'nın âyetlerinde mücadele edenler. بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْ Kur'ân-ı Azimüşşâna dil uzatıyor, hiçbir delil olmaksızın mücadele ediyor. Delilsiz olarak inkâra kalkıyor اِنْ فِى صُدُورِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ onların kâlbinde kibri azamet var. Kendilerine bir kıymet versin diye, kibrinden dolayı imân etmiyor. مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ

Kat'iyyen murâd ve maksada ulaşamazlar. Tefsirin verdiği diğer bir mânâ da: Kibri azametli olan kimse kendi arzusuna ulaşamaz, mutlaka zelil olur. Kibri azametli olan kimse düştüğü zaman ona kimse merhamet etmez. فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ Ey Habibim Sallalâlhü Aleyhivesellem onların haset ve hilelerinden Âllâh'a ilticâ et. Çünkü, haset ve kibir olduktan sonra, bu gibi kimselerin şifâsına hiçbir çare yoktur. Dermanı olmayan hastalıktır.

اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû semi'dir bütün ahvâlîmizi sözlerimizi işitiyor. Basirdir yaptığımız bütün ahvâlimizi görüyor.

57- لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Göklerin ve yerin yaratılmasını, yoktan var eden kuvveti kudreti İlâhiye اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ insanların yaratılmasından elbette daha büyüktür. وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ Fakat çoğu insanlar bunu bilmezler.

58- وَمَا يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيٓءُ قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ

وَمَا يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ Görenle görmeyen müsâvi bir olmaz. Âlim olanla cahil müsâvi değil. İmân edenle imân etmeyen müsâvi değil. وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ imân eden ve imânını amâl-i saliha ile takviye edenle وَلَا الْمُسِيٓءُ kötülük yapan bir olmaz قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ fakat bunu, pek azınız tezekkür eder. Sermaye ahiret olursa, dünya ahirete ticaret niyeti olunca muvaffakiyete

sebep olur. Bir kimse evvelâ aklını ahiret umuruna sarfederse, dünyada peşinden gelir.

59- اِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

اِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا Ey imân edenler biliniz ki karşınızda bir kıyamet günü var, muhakkak kıyamet geliyor, bunda şek ve şüphe yok. وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ Fakat insanların çoğu gaflete dalmış, bunu hatırlamak istemiyor.

60- وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِى اَسْتَجِبْ لَكُمْ اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِى سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

وَقَالَ رَبُّكُمُ Rabbiniz Âllâh CelleCelâlûhû buyuruyor ادْعُونِى siz dûa talep ediniz اَسْتَجِبْ لَكُمْ ben duânızı kabul ederim. Siz Bana müteveccihen halisan ibadetinizi yapınız. Ben de ibadetinizin sevabını vereceğim. Duâ eden, kendini fakir muhtaç bilecek. Âllâh-û Teâlâ'yı da gani, kudret sahibi bilecek, bu niyet ve düşünce ile duâ edecek. اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِى Onlar ki kibri azametinden dolayı, ibadet ve duâlarından büyüklük taslayarak kibirlenirler. سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ onlar hor ve zelil olarak cehenneme gireceklerdir. Dünyada gülerek isyan eden, ahirette ağlayarak cehenneme girecek.

61- اَللّٰهُ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

اَللّٰهُ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا Halik-i Kâinat azamet-i kudretini her vesile ile gözlerimizin önüne koyu-

yor. O Âllâh-û Teâlâ ki, geceyi dinlenmemiz için (karanlık) gündüzü de (işinizi) görmeniz için aydınlık yapandır. اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ Şüphe yok ki Âllâh-û Teâlâ'nın fazlı keremi, insanlar hakkında hesapsız, sayılamayacak kadar çoktur. عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ Fakat, çoğu insanlar şükretmezler. لَا يَشْكُرُونَ

62- ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَىْءٍ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ

ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَىْءٍ İşte Rabbiniz Âllâh-û Teâlâ bu, ki O her şeyin Hâlıkı'dır. لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ancak Mâbûd O'dur. Ondan başka İlâh yoktur. İbadete mustehak O'dur. Maksut O'dur, mevcut O'dur. فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ Böyle iken (O'nun ibadetinden gayrin ibadetine) nasıl oluyor da döndürülüyorsunuz?

63- كَذٰلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ

Bunlar gibi, işte Âllâh-û Teâlâ'nın âyetlerini bilerek inkâr edenler (haktan) böyle döndürülür. Bunların hasetleri ve kibirlerindendir, inkârları.

64- اَللّٰهُ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَآءَ بِنَآءً وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

اَللّٰهُ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ قَرَارًا Âllâh-û Teâlâ yeryüzünü size karargah mesken yaptı. وَالسَّمَآءَ بِنَآءً göğü de kubbemsi bir yapı gibi bina etti. وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ sonra da sûretlerinizi güzelleştirdi size şekil verip de şeklinizi güzel yaptı (mahlûkâtın içinde insan şekli en güzelidir.) وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ Helâl pak (ve leziz)

olan şeylerle sizi rızıklandırdı. ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ İşte O Âllâh Rabbinizdir. Bu nimetleri gördükten sonra nasıl olur da Rabbinizi inkâr ediyorsunuz. فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (Yümn-ü) bereketi çok olandır Âllâh. Rabbül âlemin bütün kâinatın Hâlıkı'dir.

65- هُوَ الْحَيُّ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

هُوَ الْحَيُّ Dâimi olan hayat sahibi ancak O'dur. لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ Yine O'ndan başka ne bir maksut var ne bir Mâbûd ne de bir Mevcut var, böyle bildikten sonra فَادْعُوهُ ey insanlar O'na duâ ediniz, O'na ibadet ediniz مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ halis bir din inanç ve ihlas ile Âllâh'a duâ ve ibadet ediniz. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ dua ve ibadetten sonra da Âllâh-û Teâlâ'nın bu nimetine şükrediniz ki, sizi doğru yola getirmiş.

66- قُلْ اِنِّى نُهِيتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَمَّا جَاءَنِىَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّى وَاُمِرْتُ اَنْ اُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

قُلْ اِنِّى نُهِيتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem muharebe zamanı değildir, onlara müşriklere de ki: (Leküm diniküm veliyedin cevabını ver, siz kendi inkâr yolunda, Ben de Rabbime imân ve itaat yolundayım sonra neler olacağını göreceksiniz.) Ben men oldum Âllâh tarafından. Rabbim beni men etti, apaçık deliller gelince o sizin Âllâh'ı bırakıpta taptıklarınıza kulluk etmem bana yasaklanmıştır. لَمَّا جَاءَنِىَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّى Rabbimden nübüvvet beyyinât geldikten sonra bana emretti وَاُمِرْتُ اَنْ اُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ Âllâh-û Teâlâ'yı bırakıpta si-

zin ibadet ettiklerinize ibadet etmekten nehy olundum. Ben âlemlerin Rabbine teslim olmakla emrolundum.

67- هُوَ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا ۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا اَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

Yine, Cenâb-ı Hak azamet-i kudretini beyan ediyor, putların hiçbir kıymeti olmadığı bildiriliyor. هُوَ الَّذِى O Âllâh'tır ki خَلَقَكُمْ sizi topraktan halk etmiş (Tefsirin birinci mânâsı ceddimiz Âdem Aleyhisselam topraktan halk olmuş, biz de O'nun evlatlarıyız. İkinci mânâ ise bizim hayatımızı idâme eden yemek içmek hepsi topraktan geliyor. Şu halde vücudumuz topraktan halk oluyor, hayat buluyor.) مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ ikinci derece sonra bir nutfeden مِنْ نُطْفَةٍ sonra bir kan pıhtısından halk etti. ثُمَّ عَلَقَةٍ ondan sonra sizi bir bebek olarak dünyaya getiriyor. يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا Sonra sizi güçlü kuvvetli bir çağa erişmeniz. ثُمَّ لِتَبْلُغُوا اَشُدَّكُمْ Sonra da yaşlılar olmanız için yaşatandır. ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا ۚ İçinizden daha önce (gençlik ve ihtiyarlık çağına ermeden) ölenlerde vardır. وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى مِنْ قَبْلُ bu vakti veriyor eceli müsemmâ gelinceye kadar. وَلِتَبْلُغُوا اَجَلًا مُسَمًّى Tevhid-i İlâhiye'ye delâlet ediyor, akıl erdirip imân etmeniz için Cenâb-ı Hak size bunu bildiriyor. وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

68- هُوَ الَّذِى يُحْىٖ وَيُمِيتُ ۚ فَاِذَا قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۧ

هُوَ الَّذِى يُحْىٖ وَيُمِيتُ ۚ O Âllâh'tır ki size hayat veriyor. O hem dirilten, hem de öldürendir. فَاِذَا قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

O, herhangi bir işin olmasını dilediği zaman yalnız, ol der, o da oluverir.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِ اللّٰهِ ؕ اَنّٰى يُصْرَفُونَ ۚ -69

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem görüyorsun teaccüptür onların haline onların akıbetine يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِ اللّٰهِ ؕ âyâti İlâhiyi iptâl etmek için çalışıyorlar. اَنّٰى يُصْرَفُونَ nasıl döndürülüyorlar. (O'nu tasdike yanaşmıyorlar.)

اَلَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا اَرْسَلْنَا بِهٖ رُسُلَنَا ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۙ -70

اَلَّذِينَ onlar ki, كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ kitabullâhı tekzib edenler ki Kur'ân-ı Azimüşşândır وَبِمَا اَرْسَلْنَا بِهٖ رُسُلَنَا ۚ peygamberlerimizle gönderdiğimiz (vahyi ve şer'i hükümleri) yalanlayanlar فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ bu tekzibin yakında cezalarını göreceklerdir.

اِذِ الْاَغْلَالُ فِىٓ اَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ ۘ يُسْحَبُونَ ۙ -71

Elleri boyunlarına demirlendiği, ayaklarına zincirler vurulduğu halde cehenneme çekiyorlar.

فِى الْحَمِيمِ ثُمَّ فِى النَّارِ يُسْجَرُونَ ۚ -72

Hamim; sıcak su (cehennemin azapları türlü türlüdür, sıcak sudan çekilip cehenneme atılıyor, sürüklenecekler sonra ateşte yakılacaklar. Taş yürekli insanlar cehennemin tutuşturucusudur.)

ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ۙ -73

Sonra onlara, Âllâh-û Teâlâ'yı bırakıp da o şerik koştuklarınız nerede, denilecek.

74- مِنْ دُونِ اللّٰهِ ؕ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا ؕ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ الْكَافِرِينَ

مِنْ دُونِ اللّٰهِ ؕ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا ؕ Cevap verirler, derler ki; onlar, bizden uzaklaştılar, bizden kayboldular. Biz onlardan beklediğimizi bulamadık. Dünyada kendilerini bir şey zannediyorduk. كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ الْكَافِرِينَ Şimdi anlıyoruz ki, biz bir şeye ibadet eder değilmişiz, diyecekler. İşte Âllâh-û Teâlâ kâfirleri böyle şaşırtır.

75- ذٰلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ ۚ

Siz yeryüzünde haksız olarak şirk ve tuğyanla putlara tapardınız, küfür ile iftihar ederdiniz, gayri hak olarak ferahlanıyordunuz. Haksız yere şımarıklık ediyor, taşkınlık gösteriyordunuz.

76- اُدْخُلُوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ

اُدْخُلُوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ Orada ebediyyen kalmak üzere Cehennem kapılarından girin. فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ Hak'tan tekebbür edenlere cehennem ne çirkin karargahtır, denilecek.

77- فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ ۚ فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِى نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِلَيْنَا يُرْجَعُونَ

فَاصْبِرْ Ey Habibim Ekmelerrûsül Sallâllâhû Aleyhivesellem sabrı tahammül et onların ezâ ve cefalarına (Çünkü, her zaman münafıklar Mü'minlere zahmet verir.) اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ ۚ Âllâh-û Teâlâ'nın va'dı haktır. Âllâh'ın va'dında hulf caymak yok. Peygamberine ve

imân edenlere emrettiği va'dı olan nimetleri ihsan edecek, karşı çıkanlara da ceza verecektir. فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِى نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ Artık onlara va'dettiğimiz mücazatın bir kısmını sana hayatında göstersek de, yâhûd (onu görmeden) seni kendimize alsakta, onların mutlak dönüşü bizedir. فَاِلَيْنَا يُرْجَعُونَ

78- وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ اَنْ يَأْتِىَ بِاٰيَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ فَاِذَا جَاءَ اَمْرُ اللّٰهِ قُضِىَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem Biz Azimüşşân gönderdik رُسُلًا birçok peygamberler مِنْ قَبْلِكَ Senden evvel. مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ Onlardan bazısının kıssalarını sana anlattık. وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ (lüzum görmediğimizden) durumlarını sana bildirmediğimiz kimseler de var. İbret olmak üzere Kur'an-ı Kerim'de bildirilenler kâfidir. 124.000 peygamber gelmiş, 313'ü ümmet sahibidir. Ulülazim olan beş peygamberdir. وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ Onlar Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhiveselleme dediler. Biz istiyoruz Sâfâ dağı altın olsun, yine istiyoruz, buradan bir membâ çıksın. Peygamberani izâm Âllâh'ın irâdesine tâbîdirler. Âllâh CelleCelâlûhû isterse mucizeyi izhar eder. Yoktur bir peygamber için caiz değildir. اَنْ يَأْتِىَ بِاٰيَةٍ bir mûcizeyi göstermek اِلَّا câizdir بِاِذْنِ اللّٰهِ ancak iznî İlâhi ile olur. فَاِذَا جَاءَ اَمْرُ اللّٰهِ Ne zamanki emri İlâhi geldi onlara azap ile قُضِىَ بِالْحَقِّ hak ve (adâletle) uygulanır. وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ İşte burada Âllâh'ın nizamını yıkmaya uğraşanlar hüsrana uğrarlar. Ebedi Cehenneme giderler.

79- اَللّٰهُ الَّذِی جَعَلَ لَکُمُ الْاَنْعَامَ لِتَرْکَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَاْکُلُونَ

اَللّٰهُ الَّذِی Öyle Âllâh ki جَعَلَ لَکُمُ الْاَنْعَامَ (En'am deve, sığır, koyun ve keçi, bu dördüne en'am deniyor.) Bu hayvanları sizin için halkettik. لِتَرْکَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَاْکُلُونَ Âllâh-û Teâlâ O'dur ki sizin için kimine binesiniz, kimini yiyesiniz diye sizin için bu hayvanları yaratandır.

80- وَلَکُمْ فِیهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَیْهَا حَاجَةً فِی صُدُورِکُمْ وَعَلَیْهَا وَعَلَی الْفُلْکِ تُحْمَلُونَ

وَلَکُمْ فِیهَا مَنَافِعُ Onlar da sizin için daha nice faydalar vardır. وَلِتَبْلُغُوا عَلَیْهَا حَاجَةً فِی صُدُورِکُمْ Kalbinizdeki bir hacete ermeniz için onlara binerek ulaşırsınız. وَعَلَیْهَا وَعَلَی الْفُلْکِ تُحْمَلُونَ Karada onların üzerinde, denizde gemiler üzerinde taşınırsınız. (Bunları gözünüzün önüne getirin, bunları halk eden kimdir.)

81- وَیُرِیکُمْ اٰیَاتِهٖ فَاَیَّ اٰیَاتِ اللّٰهِ تُنْکِرُونَ

وَیُرِیکُمْ اٰیَاتِهٖ Başka delilleri de gösteriyor Febieyyialâi Rabbikü mê tükezzibân, Âllâh'ın hangi nimetini inkâr ediyorsunuz. فَاَیَّ اٰیَاتِ اللّٰهِ تُنْکِرُونَ Âllâh'ın hangi âyetini inkâr edersiniz?

Âllâh'ın âyetleri kudretinin üstünlüğü ve rahmetinin enginliğidir.

82- اَفَلَمْ یَسِیرُوا فِی الْاَرْضِ فَیَنْظُرُوا کَیْفَ کَانَ عَاقِبَةُ الَّذِینَ مِنْ قَبْلِهِمْ کَانُوا اَکْثَرَ مِنْهُمْ وَاَشَدَّ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِی الْاَرْضِ فَمَا اَغْنٰی عَنْهُمْ مَا کَانُوا یَکْسِبُونَ

اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
Onlar yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden önce-
كَانُوا اَكْثَرَ مِنْهُمْ وَاَشَدَّ قُوَّةً وَاٰثَارًا kilerin sonu olmuştur, baksınlar? Hem onlar, bunlardan daha çok ve daha kuvvetliydiler.
فِى الْاَرْضِ Yeryüzünde üstün eserleri (metin şehirleri, köşk ve kaleleri) vardı.
فَمَا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (Fakat Âllâh-û Teâlâ'nın azâbı gelin-
ce) kazandıklarından hiçbiri kendilerine fayda vermedi.

83- فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ

فَلَمَّا Ne zamanki جَاءَتْهُمْ o kavimlere geldi رُسُلُهُمْ Pey-
gamberleri بِالْبَيِّنَاتِ apaçık mucizeleri getirince فَرِحُوا ferah-
landılar o imân etmeyenler بِمَا عِنْدَهُمْ kendilerinde bulunan مِنَ
الْعِلْمِ dünyanın ilmine (İnsanların çoğu dünya hayatını bilir, fakat
ahiretten gafildir.) فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ ferahlanırlardı, on-
ların elindeki dünyaya müteallik ilim ile Peygamberânı izâma ge-
len ilmi istihza, alay eder, gülerlerdi. وَحَاقَ İhâta etti onları بِهِمْ
münkirlere مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ onların istihza ettiği Peygamberâ-
nı izamın ilmi, ve âhirete müteallik olan ahkâmlara istihzâ ettiler.
Bu yüzden ettikleri istihzanın cezası onları ihâta ediverdi.

84- فَلَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا قَالُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ

فَلَمَّا Ne zamanki رَاَوْا gördüler o istihzâ edenler بَاْسَنَا kuvvet
ve şiddetimizi, sekerat zamanı oradan başlıyor. قَالُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ o
zaman pişman olur da اٰمَنَّا بِاللّٰهِ Âllâh'a inandık diyorlar. Hâlbuki

bu söz evvel olacaktı. وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ Âllâh Celle-Celâlûhû birdir, O'na ortak işrak ettiğimiz şeyleri inkâr ettik, vazgeçtik, derler.

85- فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا ۖ سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ ۖ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ

فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ olmuyor o imân onlara fayda vermez. Çünkü imânı yeistir, gözü ile gördüğü için inanıyor, daha görmeden, gaybe imân etmesi lâzım geliyordu. لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا ۖ Bizim, bu kuvvet ve şiddetimizi gördükten sonra imânları kendilerine fayda verecek değildi. سُنَّتَ اللَّهِ Âllâh'ın âdetidir. الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ ۖ Âllâh'ın kulları hakkında câri olagelen âdeti budur. وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ İşte kâfirler burada hüsrana uğramışlardır.

سُورَةُ فُصِّلَتْ ﴿٤١﴾ FÛSSİLET SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Bu sûre-i celile 54 âyet, 799 kelime, 3350 harften ibârettir. Mekke'de nâzil olmuştur.

1- حٰمٓ

Mûteşabihattandır. Mütekaddimin ûlemâsı demişler ki; "Muhib ile mahbubun arasında şifre gibidir. Hâlik-i Kâinât, Habibine bir şey söylüyor. Bizim onun peşinde uğraşmamıza lüzum yok. Böyle emretmiş imân edeceğiz. Âllâhü e'lemü bi murâdihî ve bizêlike. Âllâh muradını bilir. Biz burada reyimizi bildirmeye yetkili değiliz" demişler.

Müteahhirin ulemâsı, her harften bir kelime alarak söylemişler. حـم Hâfız-ı Vahy-i İlâhi müeyyedin minellâh yahut ح hakem, م melik. Hâkim bir Melik'dir. Yahut sûrenin ismidir. Böyle tevillerde bulunmuşlar.

2- تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تَنْزِيلٌ Nâzil olmuştur, vârid olmuştur. Kâdir olmuştur bu Kitâbullah, مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ Rahmân-i Rahim olan Âllâh'tan. İkisi de Rahimeden müştaktır. Rahim; kâlbin meyline derler. Rah-

man'dır, nimet-i umumîdir. Dünyada kâfir, münafık, Mü'min, iyi, kötü, herkese veriyor. Dost ve düşman hepsi nimetlerden istifâde ediyor. Rahim sıfatı ise âhirete müteallikdir. Rahman kelimesi sıfat ismi beş harf, Rahim sıfat ismi dört harftir. Harfin çokluğu, manânın daha geniş olduğunu ifade ediyor. Rahim sıfat ismi ise Cenâb-ı Hak'kın ahiretteki în'am ve ihsanına işaret ediyor. Bu da ebedidir. Ebedi olduğu için kıymetlidir. Kıymetli olduğu için bu nimetler, Mü'minlere mahsustur.

Bu Kur'ân, Rahman ve Rahim olan (Âllâh-û Teâlâ tarafından peyder pey nâzil omuştur.) Rahman-ı Rahim sıfat isimlerinin intihabında işarettir ki Kur'ân-ı Kerim, Rahmet-i İlâhiye'ye vesile bir nimettir.

Kur'an-ı Kerim'de 1000 âyet vaadler; cennet ve nimetler. 1000 âyet vâid; küfre ait cehennem ve azapları. 1000 âyet emirler, 1000 âyet nehiyler, 1000 âyet Rasûl-ü Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in sıfatlarını beyân ediyor. 1000 âyet ibret ve kısaslar, 500 âyet durûb-u emsâl, 100 âyet nâsih-u mensuh, 66 âyet duâlardır.

3- كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

كِتَابٌ Büyük bir kitaptır (tenvin, ta'zime delâlet eder) فُصِّلَتْ tafsil edilmiş. Tafsilen beyân edilmiş, (nasihat, vaiz, vaid, vaad, mev'iza, kısas ve ahkâm ile tafsil edilmiş.) اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ Kur'an âyetleri, Arap lisânı ile nâzil olmuştur. Eğer dünyada daha iyi gelişmiş bir lisân olsaydı, elbette o lisân ile nâzil olurdu. Bu da delâlet eder ki Arap lisânı, dünyada en ziyâde Makbûl-û İlâhi olan bir lisandır ki Kur'ân-ı Kerim, Arap lisânı üzerine gelmiş. Cennet ehli de Arap lisanı ile konuşacak. Rasûl-ü Ekrem

Sallâllâhû Aleyhivesellem de Arap lisanı üzerine gelmiştir. Kur'an-ı Azimüşşân tercüme kabul etmez, tefsir kabul eder. Kur'an-ı Azimüşşân, Nûr-i İlâhi'dir. Kimin imânı kuvvetli ise Kur'an'dan en ziyâde hissedar olur.

4- بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ

بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ İmân edenleri cennet ve nimetleri ile tebşir edici, imân etmeyenleri de cehennem azâbı ile nezir, korkutucu gelmiştir. فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ Böyle iken insanların çoğu yüz çevirmişlerdir, azı imân edip kabul ediyor. Çoğu kibr-i inâdından dolayı arka çeviriyor. فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ Zira onlar (tâat kulağı ile) işitmiyor, dinlemiyorlar.

5- وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ

وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ Ve dediler ki; "Bizi çağırdığın şeye karşı kâlplerimiz anlamaya mâni örtüler içindedir. Bizim kâlbimiz senin sözlerini işitmiyor. Bizi dâvet ettiğin tevhîde karşı kâlblerimiz örtülüdür. مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ Kulaklarımızda da ağırlık vardır (işitmeyiz). وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ Ve bizimle senin aranda (bir hicâb) perde var. Böyle olduktan sonra فَاعْمَلْ sen, kendi dinin üzerine ol, amel et. إِنَّنَا عَامِلُونَ Biz de dinimizce amel edelim."

Kureyş müşrikleri bu sözleriyle Kur'ân'ı dinlemekten kaçınarak Rasûl-ü Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ile aralarındaki din ihtilafını açığa vuruyor ve Âllâh'ın Rasûlü, Kur'ân okuyup Âllâh'a çağırdığı zaman kendisiyle alay ediyordu.

6- قُلْ اِنَّمَآ اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوٓا اِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ

Ey Ekmelerrusûl Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem onlara söyle. اِنَّمَآ اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ "Ben de sizin gibi bir insanım يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ ancak bana, İlâhınızın bir tek İlâh olduğu vahyolunuyor. فَاسْتَقِيمُوٓا اِلَيْهِ O halde akide ve amellerinizde hepiniz O'na doğrulun. وَاسْتَغْفِرُوهُ Geçmişteki günâhlarınız için mağfiret dileyin." (İstiğfar yaptığı günâhlardan pişman olmak; bir daha günâh işlememeğe azimli olmak, günâh sebebi olan şeyleri ortadan kaldırmaktır.) وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ Veyl müşriklere ki tevhidle nefislerini şirkten pak kılmazlar. Onlar âhireti inkâr edicidirler.

Âllâh'a yönelme; imân, itâat, tevhid, ibadet ve ihlâsla mümkündür. Aynı zamanda şeytanın telkinlerine uymamak, Âllâh'ı bırakıp da başka dost ve uydurma şefaatçılar edinmemek, Âllâh'a yönelmenin temel şartlarıdır.

7- اَلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

Onlar, (putperestler) لَا يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ zekâtın farziyyetine inanmaz vermezler. (Zekât, malı tezkiye ediyor, temizletiyor.) (Ahireti inkâr ediyor, kâlbini tathir etmiyor, temizletmiyor. **Lâ ilâhe illâllâh** demiyor, âhirete inanmıyor, küfürde kalıyorlar.) Âhireti inkâr edenler de yalnız onlardır.

8- اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا Âllâh-û Rasûlûllah'a Kur'ân'a imân eden, وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ imânını da sâlih ameller ile takviye ve tezyin eden

kimseler. لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ Onlar için minnetsiz, (kesilmeyen ve eksilmeyen) bir ecir vardır.

9- قُلْ اَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِى خَلَقَ الْاَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ اَنْدَادًا ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ

قُلْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem müşrik olanlara böyle emret. اَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ Siz inkâr eder misiniz, خَلَقَ الْاَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ yerleri iki günde halkeden (Pazar ile Pazartesi yerleri halketti, Salı ile Çarşamba günü yerle gökler arasını halketti, Perşembe ile Cuma günü de gökleri halketti. Âllâh CelleCelâlûhû murat ettiğinde, birçok âlemleri bir lahzada halkedebilir. Çünkü **kûn feyekûn** ile halkediliyor. Ol denildiğinde hemen oluyor. Cenâb-ı Hak yerleri gökleri ve arasını altı günde halkettiğinin hikmeti; insanlara talimattır, işe acele etmeyeniz, yolunda teennî ile hareket ediniz demektir.) وَتَجْعَلُونَ لَهُ اَنْدَادًا Böyle kuvvet ve kudret sahibi Âllâh'a ortak, şerik koşuyorsunuz. ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ İşte O, bütün varlıkların hâlik ve mürebbisidir.

10- وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِىَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا اَقْوَاتَهَا فِى اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ سَوَآءً لِلسَّآئِلِينَ

وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِىَ O, yeryüzünde yüksek (sâbit) dağlar yarattı, مِنْ فَوْقِهَا yerin üzerinde halketti. وَبَارَكَ فِيهَا Yerleri, akarsuları, ovaları, ağaçları, mahsûlâtı ile bereketlendirdi. وَقَدَّرَ فِيهَا اَقْوَاتَهَا Takdir etti, orada çok hayır ve bereket husule getirdi. فِى اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ Bunları tam dört gün içinde tamamladı. (İki gün yerlerin, iki gün de yer gök arasının halkedilmesine işarettir.)

سَوَآءً Müsâvidir bunlar. لِلسَّآئِلِينَ İsteyenlere, taliplere cevap budur. Rızıklarını arayanlar için eşit gıdalar takdir etti. Yahut "kaç günde-dir?" diyenlere cevap budur.

ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا ۭ قَالَتَآ اَتَيْنَا طَآئِعِينَ **11-**

ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَآءِ Ondan sonra gökleri yaratmayı kasdetti. (İnsanlara bir talimattır evvelâ yerlerden başlıyor ortadan değil, sondan da değil.) وَهِىَ دُخَانٌ Gökler ise bir buhar halindeydi. فَقَالَ لَهَا Gökleri halkettikten sonra göğün katlarına melekler yerleş-tirdi. وَلِلْاَرْضِ Cenâb-ı Âllâh, yerlere ve göklere hitap etti. ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا ۭ Emrime itaat ediniz, isteyerek veya istemeyerek benim emrettiğimi yaparsınız. قَالَتَآ اَتَيْنَا طَآئِعِينَ Dediler; "Yâ Rabbi! Biz, senin emrine isteyerek geldik, itaat ediciyiz."

Cenâb-ı Hak'kın emri, rivâyete göre; "Sizden dileğim, gök-yüzü orada bulunanlar için mekân, yerde bulunanlar için tavan olacak. Yer dahi onda bulunanlar için mekân olacak. Bu irademe isteyerek mi râzı olursunuz yoksa mecbûren mi?"

İkisi de "isteyerek râzı olduk" diye cevap vermişler. Ve Âllâh-û Teâlâ gökyüzüne, "Güneş'i Ay'ı ve yıldızları çıkar." Yere dahi "sen de nebâtat ve meyvalarını çıkar. Bunu söz dinleyerek yaparsanız ne âlâ yoksa sizi emrime itâate mecbur ederim" demiş. Onlar da baş üstüne diyerek itaat etmişler.

Bu emirden murâd; onların itâat edip etmeyeceklerini göster-mek değil, murâdının yapılmasının vacip olduğunu bildirmektir.

فَقَضٰىهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فِىْ يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فِىْ كُلِّ سَمَآءٍ اَمْرَهَا ؕ وَزَيَّنَّا **12-**
السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيْحَ ۖ وَحِفْظًا ؕ ذٰلِكَ تَقْدِيْرُ الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ

فَقَضٰىهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فِىْ يَوْمَيْنِ Bu suretle iki günde, yedi göğün hilkatını tamamladı. وَاَوْحٰى Vahyetti فِىْ كُلِّ سَمَآءٍ her gökte lâzım gelen emrini, göğe görevini vahyetti. وَزَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا Ve Biz dünyâ semâsını kandillerle (yıldızlarla) donattık. بِمَصَابِيْحَ ۖ Ve onu (afetlerden) bozulmaktan koruduk. وَحِفْظًا ؕ ذٰلِكَ İşte bu yerleri ve gökleri halketmek, تَقْدِيْرُ الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ aziz olan mülkünde galip olan, mağlup olmayan bir gâlip, الْعَلِيْمِ mahlûkâtın haline âlim olan Âllâh'ın takdiridir.

فَاِنْ اَعْرَضُوْا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صٰعِقَةً مِّثْلَ صٰعِقَةِ عَادٍ وَّثَمُوْدَ ؕ **13-**

فَاِنْ اَعْرَضُوْا Ey Habibim Ekmelerrûsül Sallâllâhû Aleyhiveselem, eğer senin ümmetindende onlar (bu beyandan sonra) yine (imândan) yüz çevirirlerse, فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ onlara inzar suretiyle beyan et. De ki; "Ben, Âllâh tarafından küfürde olanları korkutucu, (münzir) olarak geldim. صٰعِقَةً مِّثْلَ صٰعِقَةِ عَادٍ وَّثَمُوْدَ ؕ İşte sizi, Âd ve Semûd kavmine erişen yıldırım gibi, kasırgaya benzer bir şedid azaptan tahzir ederim."

اِذْ جَآءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّا اللّٰهَ ؕ **14-**
قَالُوْا لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً فَاِنَّا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كٰفِرُوْنَ

اِذْ جَآءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّا اللّٰهَ Onlara, peygamberleri (Hûd ve Sâlih Aleyhisselam) önlerinden ve arkalarından, her taraftan gelerek "Âllâh-û Teâlâ'dan gayriye ibâdet

etmeyiniz," demişler. (Kâfirlere erişen azaptan inzar ve âhirette onlar için hazırlanan ateş azabından tahzir edilmişler)di.

قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً Onlarsa peygamberlerine; "Eğer Rabbimiz (hidâyetimizi dileseydi, bize risâletle melekler gönderirdi." Hâlbuki bilmiyorlar ki cinsimizden olmasaydı, biz ondan nasıl telâkki edecektik. Peygamberler cinsimizden olduğu için, onlardan daha kolay Evâmir-i İlâhiye'yi alabiliriz.) فَإِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُمْ بِهٖ "Bizler, sizinle gönderilen şeyleri كَافِرُونَ inkâr ediyoruz" demişlerdi.

Bu kavimlere her devirde peygamberler gönderildiği ve peygamberlerin onlarla yakından ilgilendiği anlaşılmaktadır.

15- فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ

فَأَمَّا عَادٌ Âd kavmine gelince, فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ yeryüzünde haksız yere tekebbür, büyüklük tasladılar. وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً (Kuvvet ve şevketlerine mağrur olarak) "Kuvvetçe bizden daha şedid kim var?" dediler. أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً Onlar kendilerini halkeden, (onlara kuvvet veren, üzerlerine azâb gönderen) Âllâh-û Teâlâ'nın, kuvvet ve kudrette kendilerinden daha şedid olduğunu düşünüp görmediler mi? وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ Onlar, bizim âyetlerimizi, (mu'cizelerimizi) bile bile inkâr ediyorlardı.

16- فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزٰى وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ

فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا Biz Azimüşşân, gönderdik onların üzerine bir rüzgâr, رِيحًا صَرْصَرًا çok soğuk sadalı rüzgâr. فِى اَيَّامٍ نَحِسَاتٍ Nehis; meymeti olmayan uğursuz günlerde, zararlı olan günlerde. (Mart ayının 11 ile 17 günleri ki Hicri. Şemsi 27 Şubat - 4 Mart olmak üzere Şubat sonundan üç, Mart başından dört gün toplam yedi gün olan Berd'ül Âciz; Kocakarı soğukları denilen günlerde.) لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْىِ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا Zillet azabını, onlara izâka ettik dünyânın hayatında. (Bu halde gidişi Kahr-ı İlâhi'dir. Bu da ebedi bir azaba delâlet eder. Dünyada görülen azap, ahiret azabının ebedi olan başlangıcıdır.) وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ Onların ahiretteki azâbı ise (dünyadaki azaplarından elbette) daha şiddetlidir. Onlar (dünyada ve ahirette) yardımda görmezler.

Uğursuz günler; gönderilen şiddetli fırtınanın ardı arası kesilmeden devam ettiği ve bu yüzden kavmin helâk olduğu günlerdir. Yoksa bizzat günlerin kendisinde uğursuzluk diye bir şey yoktur.

17- وَاَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى فَاَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

وَاَمَّا ثَمُودُ Semûd kavmine gelince فَهَدَيْنَاهُمْ onlara hidayet yolunu gösterdik. Kendi ihtiyarları ile hidayeti terkettiler. فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى Fakat onlar körlüğü, (cehil ve dalâleti) hidayete tercih ve ihtiyar ettiler. فَاَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (Azabın saikası olan Cibril'in sayhası geldi.) Bunun üzerine onları kazandıkları (küfür ve ma'siyet) yüzünden zelil edici yıldırım azabı alıverdi. (helak oldular)

18- وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ

Âd kavminin içinde imân edenleri halas ettik. (Aynı rüzgâr kâfirlere sert öldürücü, imân edenlere yumuşak hayat verici geliyor. Âd kavminde 12.000 Mü'min vardı. Hiçbiri rüzgârdan zarar görmedi. Fakat beraberlerinde olan kâfirlerin hepsi helâk olup öldüler.) Kendilerini şirkten vikâye eden müttekileri, imân edenlerini ise kurtardık.

19- وَيَوْمَ يُحْشَرُ اَعْدَآءُ اللّٰهِ اِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ

Ey Ekmelerrûsül Sallâllâhû Aleyhivesellem. Cehennem azâbını, sebep olan vakaların neler olduğunu ümmetine bildir ki ibret alsınlar. وَيَوْمَ O gün يُحْشَرُ اَعْدَآءُ اللّٰهِ haşrolur, toplanır Âllâh'ın düşmanları. اِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ Onları orada cehenneme göndermek üzere bekletirler.

20- حَتّٰٓى اِذَا مَا جَآؤُهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(Dünyâda olduğu gibi demek ki ahirette de azap geldiğinde "Ben dünyâda bir şey yapmadım" diyor.) Nihayet oraya (ateş mahâlline) geldikleri zaman kulakları (işittiklerine,) gözleri (gördüklerine) ve derileri (işlediklerine) aleyhine şâhitlik edecekler.

21- وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوٓا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِى اَنْطَقَ كُلَّ شَىْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا ۖ (Kendi kendilerine canları sıkılarak) derilerine "Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?" derler. قَالُوٓا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِى اَنْطَقَ كُلَّ شَىْءٍ Onlar da "Her şeyi konuşturan Âllâh, bizi de konuşturdu. (İkinci mânâ da biz ihtiyarımızla yapmadık Âllâh

bizi konuşturdu" derler.) وَهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ İlk merrade hiçbir madde yok iken sizi yoktan var eden Âllâh, bugünde bizde o kuvveti hâlk etti, bizde aleyhinde şehadet ettik. وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ nihayet herkesin rücûu Âllâh'adır.

22- وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ اَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَآ اَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ Siz dünyada kendinizi setretmezdiniz. اَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَآ اَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ Siz kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin aleyhinize şahitlik etmesinden sakınmıyordunuz. وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ Siz öyle zannederdiniz. İnsanlardan saklanır, Âllâh'tan sakınmazdınız. Zannederdiniz ki اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ Âllâh bizim yaptığımızı bilmiyor zannederdiniz. Dünyada bu cesareti yaptınız, bugün başınıza gelenler Âllâh'tan sakınmadığınızdan, itâat etmediğinizdendir.

23- وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِى ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرْدٰيكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِى ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ İşte Rabbinize zannınız böyledir ki (bir ahiret, hesap yok, ne yaparsak yapalım yanımıza kâr olur sandınız.) "Bu zan sizi helak etti. اَرْدٰيكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ Bu sebeple hüsrana düşenlerden oldunuz" denilecek.

24- فَاِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ۚ وَاِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ

فَاِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ۚ Onların sabretseler de feryat etseler de mekânları cehennemdir. وَاِنْ يَسْتَعْتِبُوا Eğer tevbe ederek yalvarmaya başlasalar, فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ şayet (Âllâh-û

Teâlâ'dan amellerini ıslâh için) tekrar dünyaya dönmek isterlerse, bu istekleri de kabul olunmaz.

25- وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ

وَقَيَّضْنَا لَهُمْ Yani **ve salletnê lehüm**. Dünyada iken, kabirde iken hatta ahirette iken onlara musallat ediyoruz. Keferelere hatta münafıklara da قُرَنَاءَ şeytanlardan bir takım arkadaşlar. Şeytan sıfatlı arkadaşları musallat ettik. فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ Onlar, önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bunlara süslü gösterdiler. وَمَا خَلْفَهُمْ Geride kalanı da "Korkma ahirette bir şey yoktur, yaşamana bak" diyor. Önünü tezyin ediyor yaptırmak için, arkasını da inkâr ediyor korkmasın diye. O zaman, o da o şeytan arkadaşına mûti oluyor. وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ ("Ba's ve hesap yoktur" diye küfür ve inkâra saptılar.) Cinler ve insanlar için (uygulanan) söz, (azap) kelimesi hak oldu, gerekli olmuştur. فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ Onlardan, Kureyşilerden evvel yine böyle cin ve insanlardan şeytanları musallat ederdik. إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ Zirâ hepsi hüsrana düşenlerdir.

Etrafımızda yalnız cinni şeytan yok, insan şeytanı da var. **Minel cinneti vennâs**. Nâs sûresinde geçtiği gibi; Kâlbimize Âllâh'ın emrine muhalif bir şey geldi ise, tezyin etmeye, güzelleştirmeye başladığında, o şeyin şeytandan olduğuna inanalım ve Âllah'a isyân etmeyelim.

Kötü arkadaşların, inananlara süslü gösterdikleri şey dünya işleridir. Çünkü dünyanın yalnız maddi menfaat ve nefsâni istek-

lere uygun tarafını görürler ve sadece onu isterler. Ahiret işlerini de arkalarına atarlar.

Dirilme ve hesabı inkâr etmekle rahata kavuşacaklarını telkin ederler.

26- وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا Yine bunların fenalıklarından birisi Kur'an-ı Azimüşşân'ı okurken, لَا تَسْمَعُوا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ Bu Kur'anı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın umulur ki galip gelirsiniz, dediler.

Bu münkirlerin fenalıklarından dediler ki; Evvelâ biz imân etmiş görünelim, bilâhare de gelip imândan rücû edelim, bunu halk görsün. Biz tetkik ettik, doğru olmadığını anladık ki vazgeçtik demekle, iman edenleri şüphe ile imândan vazgeçirtiriz diyerek, bunu da yaptılar.

27- فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِى كَانُوا يَعْمَلُونَ

Âllâh emrediyor, Va'd-i İlâhi'dir. فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا Muhakkak **"izâke"** azap tattıracağız, küfürde devam edenlere. عَذَابًا شَدِيدًا Azab-ı şedid; yaptıklarının en kötüsüyle cezalandıracağız. وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِى كَانُوا يَعْمَلُونَ Onları cezâlandırırız, dünyada yaptığı en fenâ şeyin cezâsı ile cezâlandırırız.

28- ذٰلِكَ جَزَآءُ اَعْدَآءِ اللّٰهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَآءً بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ

ذٰلِكَ جَزَآءُ اَعْدَآءِ اللّٰهِ النَّارُ İşte böyle, Âllâh-û Teâlâ'nın düşmanla-

rının cezâsı cehennem ateşidir. لَهُمْ Var onlara فِيهَا cehennemde, جَزَآءً بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ دَارُ الْخُلْدِ ebedi ikame yeri var. Âyetlerimizi bile bile inat, inkâr etmelerinden dolayı cezâ olarak, orada onlara ebedi kalma yurdu (cehennem) vardır.

29- وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَآ اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلِينَ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا Ehli cehennem, cehennemde vazifeli olan meleklere, o vasıta ile Cenâb-ı Hak'tan rica ediyorlar. رَبَّنَآ اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ "Ya Rabbi bizi dünyada dalâlete sevk eden cin ve insanları gösterin, onları نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا ayaklarımızın altına alalım. لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلِينَ Onlar en aşağıda kalanlardan olsunlar" diyecekler.

30- اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

Burada tebşirât mevcut. Âllâh CelleCelâlûhû, bir kuluna iki korkuyu vermez. Dünyada Âllâh'tan korkmuşsa, ahirette ona korku yok. Dünyada Âllâh'tan korkmamışsa, ahirette ona korku var. Sonra Cenâb-ı Hak, kuluna iki emniyeti de vermez. Eğer dünyada iken Âllâh'ın azabından emin ise ahirette emniyet yok. Eğer dünyada Âllâh'ın azabından emin değilse ahirette emindir. Onun için **"Lâ havfûn aleyhim velâhûm yahzenûn"** âyet-i kerimesiyle Âllâh'ın dostlarına ahirette korku ve hüzün yoktur. Çünkü korku ve üzüntülerini dünyada geçirmişlerdir.

اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ O kimseler ki dünyada demişler Âllâh'a iman ettik, Âllâh'a iman ettikten sonra, ثُمَّ اسْتَقَامُوا

istikamet üzerine şeriat caddesini takip etmiş olanların hâli ne olur? تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ Ölümleri zamanında Melâike-i Kiram hazır olurlar. Ayrıca kabirde, haşirde ve cennette; tebşirat ve Selam-ı İlâhi ile gelirler. Ve derler ki; اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا "Ey Âllâh'ın sevdiği insanlar, (gelecekten) korkmayın ve (geçene) mahzun olmayın. وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ Size va'dolunan cennetle müjdelendiniz, sevinin" derler.

31- نَحْنُ اَوْلِيَآؤُكُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِ ۚ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِٓى اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ۭ

نَحْنُ اَوْلِيَآؤُكُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِ ۚ "Biz dünya hayatında da ahirette de sizin dostlarınızız. وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِٓى اَنْفُسُكُمْ ۖ Ve burada canınız ne isterse her nimet mevcuttur. وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ۭ Talep ettiğinizin hepsi mevcuttur."

32- نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ ۧ

Gafur; mağfiret edici olan, mübalağa ile mağfiret edici, mübalağa ile merhamet sahibi olan Âllâh, bize bunu ihsan etmiştir.

Ölüm zamanında melekler, âyette vasıfları belirtilen Mü'minlere, zikredilen müjdeleri vereceklerdir. Dosdoğru yolda yürümek; imân ve onda sebattır. Bunu,

Ebubekir Radıyâllâhû Anh; söz ve davranışla istikamette olmak.

Ömer Radıyâllâhû Anh; münafıklık etmemek.

Osman Radıyâllâhû Anh; amelde ihlâs.

Ali Radıyâllâhû Anh; farzları edâ şeklinde yorumlamışlardır.

Meleklerin korkmama müjdesi, ölüm sonrası ve geçmiş amellerle ilgilidir. Tasalanmama, geride bırakılan evlât ve aileyi içine almaktadır. Çünkü onların yeryüzündeki halefleri meleklerdir.

Âllâh inananları dünyada koruduğu gibi, ahirette de koruyup şefaat ve ikramını esirgemeyecektir.

33- وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَآ اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَّقَالَ اِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

Bir insan vesile olur da bazı kişilerin hidâyete gelmesine sebep olursa, onların sevâpları ne kadar ise o kadar da sevâp onun defter-i âmâline yazılır. Onun mukâbili ise birçok insanların dalâletine sebep olursa, onların isyanlarının cezâsı ne kadar ise bir misli de dalâlete sebep olanın defter-i âmâline yazılır. Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak, وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَآ اِلَى اللّٰهِ insanları Âllâh'ın davetine çağıranın sözlerinden daha iyi söz olabilir mi? (Fakat bu da gösteriş ve para ile olmamalı, ancak Rıza-i İlâhi için olmalı.) وَعَمِلَ صَالِحًا Söylediği ile beraber amel etmek, amel etmediği takdirde sözü tesir, fayda etmez. وَّقَالَ اِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ Tahdis-i nimet için "Yâ Rabbi, Elhamdülillâh ben de Müslümanım" diyenden daha güzel sözlü kim vardır?

34- وَلَا تَسْتَوِى الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

وَلَا تَسْتَوِى الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ Hasene ile seyyie, günâh ile sevâp bir olur mu? اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ Sen kötülüğü en güzel bir tavırla önle, hasene ile. Gazabı sabırla, cehli ilimle, fenâlığı

afivle deffet. فَاِذَا الَّذِی بَیْنَكَ وَبَیْنَهٗ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهٗ وَلِیٌّ حَمِیْمٌ Eğer böyle yaparsan görürsün ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki müşfik yakın bir dost olur.

35- وَمَا یُلَقّٰىهَاۤ اِلَّا الَّذِیْنَ صَبَرُوْا ۚ وَمَا یُلَقّٰىهَاۤ اِلَّا ذُوْ حَظٍّ عَظِیْمٍ

وَمَا یُلَقّٰىهَاۤ اِلَّا الَّذِیْنَ صَبَرُوْا ۚ Herkes bu lütfe nâil olamaz. Bu haslete ancak sabredenler kavuşturulur. وَمَا یُلَقّٰىهَاۤ اِلَّا ذُوْ حَظٍّ عَظِیْمٍ Buna ancak büyük bir hazza (hayır ve ruh olgunluğuna) sahip olanlar kavuşur. (Ve bu güzel ahlakla cennet ehlinden olurlar.)

36- وَاِمَّا یَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّیْطٰنِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ ؕ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ

وَاِمَّا یَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّیْطٰنِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ ؕ Şayet seni, bundan bir şeytani vesvese çevirmek isterse, onun şerrinden hemen Âllâh-û Teâlâ'ya istiâze et, sığın. اِنَّهٗ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû السَّمِیْعُ söylediğiniz sözleri işitiyor, الْعَلِیْمُ kalbinize de geleni bilir.

Bir Mü'min Âllah'ın evliyâları ile beraber olursa şeytan ona hücum edemez, vesvese veremez.

37- وَمِنْ اٰیٰتِهِ الَّیْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ؕ لَا تَسْجُدُوْا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوْا لِلّٰهِ الَّذِیْ خَلَقَهُنَّ اِنْ كُنْتُمْ اِیَّاهُ تَعْبُدُوْنَ

وَمِنْ اٰیٰتِهِ Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretine, vahdaniyetine delâlet eden; الَّیْلُ وَالنَّهَارُ gecenin karanlık ve heybeti, gündüzün nuru ziyâsı, وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ؕ Güneş ve Ay, Mahlûkâtı İlâhiye O'nun âyetlerindendir. Âllah'ın emirlerine itaat etmektedir. لَا تَسْجُدُوْا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ Eğer Âllah'a ibadet etmek istiyorsanız, Güneş'e de Ay'a da secde etmeyin. وَاسْجُدُوْا لِلّٰهِ Onları halkeden

Âllâh-û Teâlâ'ya secde edin, الَّذِی خَلَقَهُنَّ onları halkedene ibadet edin. اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ Eğer gerçekten ibadet etmeye niyetiniz varsa, ibadet budur.

38- فَاِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْئَمُونَ

فَاِنِ اسْتَكْبَرُوا Eğer müşrikler kibr-i azamet taslarlarsa (secde etmeyi kibirlerine yediremezlerse, iman etmezlerse) فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ Âllâh CelleCelâlûhû, kimsenin ibadetine muhtaç değildir. Âllâh-û Teâlâ'nın hesapsız melekleri var ki يُسَبِّحُونَ لَهُ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ gece gündüz Tesbihâtı İlâhiye ile meşguldür. وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ Onlar insanlar gibi değil, hiç fütur getirmezler. O'nu tesbih ve takdis ederler.

39- وَمِنْ اٰيَاتِهٖۤ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَاۤ اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ؕ اِنَّ الَّذِیْۤ اَحْيَاهَا لَمُحْیِ الْمَوْتٰی ؕ اِنَّهٗ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِيْرٌ

وَمِنْ اٰيَاتِهٖۤ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَاۤ اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ؕ Âllâh-û Teâlâ'nın yine âyetlerindendir ki, sen yeryüzünü boynu bükük, kupkuru görürsün. Fakat üzerine yağmur yağdırdığımız zaman, harekete gelir, kabarır. اِنَّ الَّذِیْۤ اَحْيَاهَا لَمُحْیِ الْمَوْتٰی ؕ Şüphe yok ki onu, (yeryüzünü yağmurla) ihyâ eden Âllâh-û Teâlâ, (kıyâmette) ölüleri de ihyâ eder. اِنَّهٗ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِيْرٌ Âllâh CelleCelâlûhû gerçekten her şeye kâdirdir.

Âyetlerde doğruluktan ayrılıp eğriliğe sapma, doğruyu

kötüleme, tahrife yeltenme, bâtıl ve tevillere kalkışma ve mânâsız gürültüler yapma şeklinde yorumlanmıştır.

اِنَّ الَّذِيْنَ يُلْحِدُوْنَ فِيْٓ اٰيٰتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۭ اَفَمَنْ يُّلْقٰى فِي النَّارِ خَيْرٌ 40-
اَمْ مَّنْ يَّاْتِيْٓ اٰمِنًا يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ اِعْمَلُوْا مَا شِئْتُمْ ۙ اِنَّهٗ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ

اِنَّ الَّذِيْنَ يُلْحِدُوْنَ فِيْٓ اٰيٰتِنَا O kimseler ki âyât-ı beyyinâtı, Kur'an-ı Azim'i ilhâd ediyor. İnkâr etmiyor, ne yapıyor? Hakiki mânâsından çeviriyor. Tahrif ve bâtıl te'ville doğru yoldan, eğriliğe meylediyor. لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۭ Hiç şüphesiz bunlar, bize gizli kalmazlar. اَفَمَنْ يُّلْقٰى فِي النَّارِ خَيْرٌ اَمْ مَّنْ يَّاْتِيْٓ اٰمِنًا يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ Böyle bir kimse ki akıbeti cehennemle müntehi olur. O halde ateşin içine atılan mı daha iyidir, yoksa kıyâmet gününe emniyetle gelecek olan mı? Öyle ise اِعْمَلُوْا مَا شِئْتُمْ ۙ bu da tehdittir! Hayır ve şer dilediğinizi yapın, iki fırka cemaat olarak. Ya emin olarak cennete, Huzur-u İlâhiye gidecek, yahutta ehli cehennem olarak cehenneme gidecek. اِنَّهٗ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, بِمَا تَعْمَلُوْنَ yaptıklarınızı بَصِيْرٌ hakkıyla görendir. Hiçbir şey Âllâh'tan gizlenmez.

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاۗءَهُمْ ۚ وَاِنَّهٗ لَكِتٰبٌ عَزِيْزٌ ۙ 41-

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِالذِّكْرِ Onlar, o zikir (Kur'an) kendilerine geldiği halde imân etmiyorlar. لَمَّا جَاۗءَهُمْ ۚ Kur'an, onlara geldiği zaman inkâra başladılar. (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, kırk sene onların içinde bulundu. Muhammedin Emin diye onlar isimlendirdiler, hepsi de O'na ve söylediklerine itimat ederlerdi. Fakat Ne zamanki Kur'an ve peygamberlik geldi. O zaman haset etmeye başladılar.)

وَاِنَّهٗ لَكِتٰبٌ عَزِيْزٌ Hâlbuki o, faydası çok, misli bulunmaz aziz bir kitaptır. Azizdir, münirdir, muarızadan beridir. Birçok münkirler uğraştıkları halde, bir âyet kadar olsa bile bir söz söyleyemedi ve yazamadılar.

42- لَا يَأْتِيْهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهٖ ؕ تَنْزِيْلٌ مِّنْ حَكِيْمٍ حَمِيْدٍ

لَا يَأْتِيْهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ Kur'an-ı Azimüşşân'a gelmez önünden de ardından da (hiçbir cihetten) ona bâtıl yol bulamaz. Ona galebe edecek bir bâtıl gelmez. تَنْزِيْلٌ مِّنْ حَكِيْمٍ حَمِيْدٍ O hikmet sahibi, çok övülen Âllâh-û Teâlâ tarafından indirilmiştir.

43- مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيْلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ ؕ اِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ مَغْفِرَةٍ وَّذُوْ عِقَابٍ اَلِيْمٍ

مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيْلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sana söylenenler ancak senden önceki peygamberlere de söylenenler gibidir. Sen de sabr-ı tahammül et ki, o peygamberlere yardım ettiğim gibi, sana da yardım edeceğim. اِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ مَغْفِرَةٍ Senin Rabbin muhakkak mağfiret sahibidir. Tevbe eden Mü'minlerin kusurlarını affeder. وَّذُوْ عِقَابٍ اَلِيْمٍ Hem de acı, elim bir azap sahibidir.

44- وَلَوْ جَعَلْنٰهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا لَّقَالُوْا لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيٰتُهٗ ؕ ءَاَعْجَمِيٌّ وَّعَرَبِيٌّ ؕ قُلْ هُوَ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هُدًى وَّشِفَآءٌ ؕ وَالَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ فِيْٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ وَّهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ؕ اُولٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَّكَانٍۢ بَعِيْدٍ

وَلَوْ جَعَلْنٰهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا Eğer biz Kur'an'ı yabancı bir dilde indirmiş olsaydık, لَّقَالُوْا لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيٰتُهٗ diyeceklerdi ki "Âyetleri

(anlayacağımız bir lisanla) tafsil (ve beyân) olunmalıydı." Hem de diyeceklerdi. ءَاَعْجَمِىٌّ وَعَرَبِىٌّ "Dil yabancı, muhâtap Arap (böyle şey olur mu?)" diyeceklerdi. قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَآءٌ De ki "Bu Kur'an imân edenler için doğru yolu gösteren, mahzı hidâyet, bir kılavuz ve şifâdır. Kalplerdeki şek ve marazları tedâvi tasfiye eder. وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِىٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır. وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى Ve Kur'an onlara göre bir körlüktür. اُولٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍۭ بَعِيدٍ Onlar, uzak bir yerden çağırılanlar gibidir." (Ne çağıranı görür ve ne sözlerini anlarlar.)

45- وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۟ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۟ وَاِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ Biz Azimüşşân, Mûsâ Aleyhisselâm'a Tevrat kitabını verdik. (Eğer onlar Tevrat'a imân etselerdi, Rasûl-û Ekrem'e bir an önce imân edeceklerdi.) فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۟ (Kur'an'da ihtilaf olunduğu gibi) onda da ihtilâf olundu. وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۟ Eğer Rabbinden (Kur'an'ı tekzip edenlere, cezalarının tehiri hakkında ezelde) bir kelime sebkat etmemiş olsaydı, aralarında iş bitirilirdi, (helâk edilirlerdi.) وَاِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ Herhalde onlar, bundan (Tevrat veya Kur'an'dan) kuvvetli bir şüphe içindedirler.

46- مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ اَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٍ لِلْعَبِيدِ

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ Kim salih bir amel işlerse, bu kendi lehinedir. وَمَنْ اَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ Ve her kim kötülük yaparsa kezâ, ve-

bâli aleyhinedir. وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ Senin Rabbin kullarına aslâ zulümkâr değildir.

47- اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ اَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ اَيْنَ شُرَكَاۤءِىْ ۙ قَالُوٓا اٰذَنّٰكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ ۚ

(Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e gelirlerdi. Diyorlardı; "Efendim, kıyâmetin günü ne zamandır? Diğeri de; "Benim bahçemde ekilmiş mahsûl tohumların hasılatı, ne surette gelişecektir?" Ve yine diyorlardı; "Ailem ne vakit hamile olur? Ve kız mı oğlan mı?" şeklinde suallerle rahatsız ediyorlardı. Hâliki Kâinat, Habibine emrediyor.)

اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ Dünya bir saat kadar, bir lahzadır. Onu tâate sarfet. (Saat-ı vahidedir ömrü cihân, sâat-ı taata sarf eyle hemân) Burada ise saat; kıyâmetin ismidir. Sâatın (kıyâmetin) ilmi, Âllâh-û Teâlâ'ya havale olunur. وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ اَكْمَامِهَا Onun ilmi olmaksızın, hiçbir meyve kabuğundan çıkmaz وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى Hiçbir dişi, gebe kalmaz ve doğurmaz. وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ ۚ Bunların hepsi umuru gaybiyedir. Cenâbı Hak bunları bildirmeye, Habibine memur etmedi. Bunlara cevaben, Âllâh bilir.

وَيَوْمَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara hatırlat o günü ki! Sizin önünüzde öyle bir gün var ki يُنَادِيهِمْ çağırılır Âllâh tarafından melekler lisanıyla Âllâh'a inanmayan, şirk yapan, putları ve insanları ilâh gibi bilenlere. Derler ki; اَيْنَ شُرَكَاۤءِىْ ۙ "Dünyada bize şerik yaptıklarınız nerede?" قَالُوٓا اٰذَنّٰكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ ۚ "Buna dâir, bizden hiçbir şahit olmadığını sana arzederiz" derler.

"Yâ Rabbi teberri ettik o fikirden, anladık ki senin şerik ve nazirin yoktur. İçimizden şehadet edecek bir kimse yoktur" diyecekler.

وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ **-48**

وَضَلَّ Kaybolur عَنْهُمْ onlardan, مِنْ قَبْلُ önceden مَا كَانُوا يَدْعُونَ Âllâh-û Teâlâ'ya isnat ettikleri şeylerin hepsi hatırlarından çıkar. Bilirler, bir Âllâh var fakat imân zamanı geçmiştir. وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ Orada kendileri için (azap ve akibetten kurtulup) kaçacak bir yer kalmadığını, yakinen anlayacaklardır.

لَا يَسْئَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُسٌ قَنُوطٌ **-49**

لَا يَسْئَمُ الْإِنْسَانُ Melül olmaz, usanmaz insan. مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ İnsan (mal ve sıhhat gibi) hayır istemekten usanmaz. Ne kadar verilse yine ister. وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ Eğer başına bir sıkıntı gelirse, fakru hastalık, zaruret. فَيَؤُسٌ قَنُوطٌ Hemen Âllâhû Teâlâ'nın fazlû rahmetinden ümidini keser. Ye'isini açığa vurur.

وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَىٰ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ **-50**

وَلَئِنْ Eğer أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا Biz insana **izâka** eder, verirsek, rahmeti tattırırsak (zenginlik ve sıhhat gibi) مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ kendisine dokunan bir zarar sıkıntıdan sonra. O zaman da مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِي "(Ben buna fazl ve ilmimle istihkak kesbettim.) Bu benim hakkımdır, kazandığımdır" der. Kendini gören, Âllâh'ı görmez. Hodbin, Hüdâbin olmaz. Ne vakit kendini yok bildi, o

vakit Âllâh'ı bilir. İki **'ene'** olmaz. İki beş, bir yere girmez. Zengin olduktan sonra da daha ileri gidiyor. وَمَآ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَآئِمَةً Ve "zannetmem ki kıyâmet kopacak (haşir ve ba's olunacak) olsun." وَّلَئِنْ رُّجِعْتُ اِلٰى رَبِّىْٓ Bazıları da diyorlar ki; "Eğer sizin dediğiniz gibi bir kıyâmet olursa mademki Cenâbı Hak, bana dünyada bu malı vermiştir öyle ise ahirette de lütfû keremini verecek" derler. O bilmiyor ki bu malû servet, lehinde değil aleyhindedir. Mal ne zaman iyidir? Sahibinin emri ile sarfedilirse iyidir. Mal ya imtihan olur ya da istidraç olur. اِنَّ لِىْ عِنْدَهٗ لَلْحُسْنٰى "Rabbime götürülmüş olsam bile, muhakkak O'nun yanında benim için daha güzel şeyler vardır" der.

Hâliki Kâinat böyle söyleyenler hakkında emrediyor, tehdit olarak! فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِيْنَ Muhakkak biz cezalandırırız, haber veririz. كَفَرُوْا بِمَا عَمِلُوْا Böyle küfre kadar gidenlerin elbette cezalarını vereceğiz. وَلَنُذِيْقَنَّهُمْ Muhakkak onlara tattırırız, مِّنْ عَذَابٍ غَلِيْظٍ şedit, ağır bir azap vereceğiz.

İnsan, şiddet ve belâ gibi bir sıkıntıdan sonra zenginlik ve sıhhat gibi bir rahmete erişince, bunları kendi çabalarıyla elde ettiğini sanarak âhireti inkâr eder. Farazâ, Âllâh'ın huzuruna çıkarılırsa cennetlik olacağını iddia eder.

51- وَاِذَآ اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهٖ ۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُوْ دُعَآءٍ عَرِيْضٍ

وَاِذَآ اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ Biz Azimüşşân, insana bir ni'met verdiğimiz zaman (ekseri küfürde olur,) اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهٖ ۚ (tâattan) yüz çevirir, (şükür ve duâdan) uzaklaşır ve kendine yönelir. وَاِذَا

مَسَّـهُ الشَّـرُّ Ne zamanki başına bir şer, (mihnet ve musibet) dokunduğu zaman, فَـذُو دُعَـاءٍ عَرِيـضٍ o vakit ise çok ve uzun duâ eder, yalvarıp durur.

Aliyy ibni Ebi Tâlip kerremâllâhû vechehû'nün, münâfıkın birine verilen cevabı olup, âyet o sevkle geliyor. Kıyâmeti inkâr eden birisi, Ali Radıyallâhû Anh'a rastgeliyor. Ve "beni ikna et" diyor. Onun mizacına göre cevap vermiş. Demiş ki; "Sen şimdi kıyâmet yok diyorsun. Ben de kıyâmet var diyorum. Farzedelim senin dediğin gibi olursa, ben ne kaybederim? Ben de senin gibi yiyip içiyorum, gelip gidiyor, bulunuyorum. Ya benim dediğim olduğunda sen ne yapacaksın? Benim dediğim gibi bir cehennem varsa, senin gibi ehli cehennemi, cehennemin içine koyup ebedi olarak azap ederlerse, o zaman ne yapacaksın?" diyor. Bu şekilde âyet nâzil olmuştur.

52- قُـلْ اَرَاَيْتُـمْ اِنْ كَانَ مِـنْ عِنْـدِ اللهِ ثُـمَّ كَفَرْتُـمْ بِـهٖ مَـنْ اَضَـلُّ مِمَّـنْ هُـوَ فِـى شِـقَاقٍ بَعِيـدٍ

قُـلْ اَرَاَيْتُـمْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara söyle bilsinler. Haber versinler! كَانَ مِـنْ عِنْـدِ اللهِ ثُـمَّ كَفَرْتُـمْ بِـهٖ مَـنْ اَضَـلُّ مِمَّـنْ هُـوَ فِـى شِـقَاقٍ بَعِيـدٍ Şayet o Kur'an, Allâh-û Teâlâ'dan iken (teemmül ve tefekkür etmeden) siz, O'na kâfir olmuşsanız, (sizin gibi daima inât ve inkârla haktan) uzak bir ayrılık içinde bulunan kimseden, daha sapık kim olabilir?)

53- سَـنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَـا فِـى الْاٰفَـاقِ وَفِـى اَنْفُسِـهِمْ حَـتّٰى يَتَبَـيَّنَ لَهُـمْ اَنَّـهُ الْحَـقُّ اَوَلَـمْ يَكْـفِ بِرَبِّـكَ اَنَّـهُ عَـلٰى كُلِّ شَـىْءٍ شَـهِيدٌ

سَـنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَـا Biz Azimüşşân, onlara gösteriyoruz âyetlerimizi.

فِـى الْاٰفَـاقِ وَفِـى اَنْفُسِـهِمْ Gerek arzın ufuklarında ve gerek nefislerinde göstereceğiz. حَـتّٰى يَتَبَـيَّنَ لَهُـمْ اَنَّـهُ الْحَـقُّ Onun (Kur'an'ın veya tevhidin) hak olduğu kendilerine tebeyyün etsin, onlara iyice belli olsun. اَوَلَـمْ يَكْـفِ بِرَبِّـكَ Rabbinin şehadeti, size kâfi değil midir? اَنَّـهُ عَـلٰى كُلِّ شَـىْءٍ شَـهِيدٌ Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi?

Kur'an'ın hak olduğunun belli olması, haber verildiği dirilme, hesap ve ceza gibi hususların ve inkâr edenlerin cezalarının tahakkuk etmesidir.

Âyette 'ufuklar' kelimesinden, insanı çevreleyen dış âlemi. 'Kendi nefisleri' ifadesinden de insanın kendi vücut ve ruhi yapısını anlamak mümkündür. Buna göre âyetin mânâsı; "Biz insana gerek kendisini çevreleyen dış âlemde, gerekse bizzat kendi, maddi ve ruhi yapısında bulunan ve bizim varlığımızı ve gücümüzün mükemmelliğini gösteren delilleri göstereceğiz." demek olur. Ki gerçekten mutasavvıfların "Büyük âlem" ve "küçük âlem" dedikleri bu iki âlemle ilgili olarak ilmin tespit ettiği, akıllara durgunluk veren bilgiler, Âllâh'ın varlığına ve gücünün sonsuzluğuna dâir önemli deliller ortaya koymaktadır.

54- اَلَآ اِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِنْ لِقَآءِ رَبِّهِمْ ۗ اَلَآ اِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُحِيطٌ

اَلَآ اِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِنْ لِقَآءِ رَبِّهِمْ İyi bil ki onlar, (o küfredenler) Rablerine kavuşmaktan şüphe içindedirler. اَلَآ اِنَّـهُ بِـكُلِّ شَـىْءٍ مُحِيطٌ Yine iyi bil ki Âllâhû Teâlâ, her şeyi (ilmi ile kudreti ile) kuşatmıştır. Âllâh CelleCelâlûhû'nün ilmi, her şeyi ihâta etmiş. Hiçbir şey, İlmi İlâhi'nin dışında değildir.

سُورَةُ الشُّورٰى ﴿٤٢﴾ ŞÛRA SÛRESİ

Şûra sûresi 53 âyet, 3588 harf, 866 kelimeden ibarettir. Mekke'de nâzil olmuş, 23, 24, 25 ve 26. âyetleri Medine'de nâzil olmuştur.

Besmele-i Şerife, bazı mezheplere göre hatta İmam-ı Şâfi'ye göre de her sûrenin bir cüz'i, bir âyetidir. Ve Fatiha'da ise bilittifak âyettir. Fatiha'yı besmelesiz okursa, Şafii mezhebinde ise namazı batıl olur. Çünkü Fatiha'yı okumamış olur. İmam-ı Âzam'a göre Sûre-i Neml'de de âyettir, diğerleri teberrûken zikrediliyor.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1- حٰمٓ

2- عٓسٓقٓ

Müteşâbihât-ı Kur'aniyedendir. Celâleyn tefsiri ile diğer mütekaddiminin beyân-ı arzu ve ihtiyarlarının ifâdesine göre, şifreye benzer. Muhib ile mahbubun, Âllâh ile Habibinin arasında şifre gibi kelimedir. Bunları, onlar bilirler. Biz buraya fikrimizi karıştırmıyoruz. **"Âllâhû e'lemû bimurâdihi bizêlike"** demişler. Âllâh murâdına âlimdir, biz fikrimizi karıştırmıyoruz. Müteahhirin uleması her kelimeden, harften bir mânâ beyân etmişler. Meselâ yâ Hâmili Vahyi İlâhi, Mâhi-i Mevcudat. Ayın'dan; âlimi esrar. Kâf; kudret sahibi.

Sin; esrar sahibi. Böyle mânâlar vermişler. Bizim için eslem olan, mütekaddimin ulemâsının beyânı geçerlidir.

3- كَذٰلِكَ يُوحِى اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(Abdullah bin Abbas) diyor ki; "Hiçbir kitap yok ki Şûra sûresinin meâli, içinde olmasın. Bütün Kitabullah'ta zikrolunmaktadır." Sonra 104 kitapta müşterek olan bahis nedir? Tevhidi Vahdâniyeti İlâhiye, nübüvvet, enbiyânın mevcudiyeti ve kıyâmet günü. Bunlar her sûrede mevcuttur. Her kitapta vardır. Âyet de buna delâlet ediyor.)

كَذٰلِكَ يُوحِى اِلَيْكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Bu sûrede sana bildirdiğimiz gibi, وَاِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ senden evvel gelen peygamberlere vahyolan, اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ Azizi Hâkim olan Âllâh'ın, vahyi budur.

İbni Abbas Radıyallâhû Anh, "Kitap sahibi hiçbir peygamber yoktur ki O'na; Hâ, Mim, Ayn, Sin, Kâf vahyedilmiş olmasın" demiştir.

4- لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

لَهُ Âllâh'a mahsusutur. Mülkü malıdır مَا فِى السَّمٰوَاتِ gökler-de mevcudat, وَمَا فِى الْاَرْضِ yerde ne varsa hepsi, O'nundur. وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ Her şeyden yüce, her şeyden büyüktür.

5- تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِى الْاَرْضِ ۗ اَلَآ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ Gökler hemen hemen üstlerinden (Âllâh-û Teâlâ'nın azametinden veya O'na evlad isnâ-

dından) çatlayacaklar. (Kur'ân-ı Azimüşşân dağın başına inseydi, Âllâh da o mâlûmatı dağa verseydi. Âllâh-û Teâlâ'nın azametinden parçalanırdı.)

Bir hadiste Rasûl-û Ekrem (Sallâllâhû Aleyhivesellem) diyor ki; "Zâlim olan, Âllâh'a düşman olanın methi senâsı zamanında, Arşı İlâhi titrer."

Masum bir kimseye iftira edildiği zaman, o kimse ne kadar üzülüyor. Hele, Âllâhû Azimüşşân'a iftira etmek, ne kadar azim bir musibet olur. وَالْمَلٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ Melekler de Âllâh-û Teâlâ'nın tesbihi tahmidi ile meşguldürler. وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِى الْاَرْضِ Yerdeki Mü'minler istiğfar ve duâ ederler. اَلَآ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ Âgâh olunuz ki Âllâh CelleCelâlûhû, gafurdur, sevdiğinin günâhlarını affeder. Sevdiği de kimdir? Mü'min olanlardır. الرَّحِيمُ Onlara merhamet edicidir.

6- وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءَ اللّٰهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءَ Âllâh-û Teâlâ'dan başka dostlar edinenlere gelince. Zannetmesin ki Âllâh, onlardan gafildir. اللّٰهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ Âllâh hafızdır, onların ahvâlini tespit ediyor. Kıyâmette o amellerle cezalandırır. وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ Ey Habibim (Sallâllâhû Aleyhivesellem) seni vekil göndermedim, bunların imâna gelmeleri için. Seni ancak tebliğ edici olarak gönderdim.

7- وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِى الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِى السَّعِيرِ

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا İşte böyle (her peygambere

kavminin diliyle vahyettiğimiz gibi,) sana da (kavminin lisânı olan) Arapça bir Kur'an vahyettik. (Vahiy meleklerle olursa Kitabullah olur. İlham ise Cenâb-ı Hak sevdiği kullarının kâlbine ilham eder. Bu ise vahiy değildir.)

لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرٰى Ümmülkurâ, Ümmülbilâd her ikisi de Mekke'nin ismidir. Üm; ana demektir. Ümmübilâd, Ümmülkurâ; bilâdların, kurâların anasıdır. Rasûl-û Ekrem (Sallâllâhû Aleyhivesellem) Nebiyyi Ümmidir. Nebiyyi Mekki demektir. Yâni Mekke'de zuhur eden peygamber demektir. Yazıyı talim ederdi. Bir kimse okuryazar değildir derse, küfürden başka bir şey değildir. وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ Tâ ki onunla ana şehir (Mekke halkını) ve etrafında bulunanları, diğer memleketler ahâlisini inzar eyleyesin. Ve hakkında hiç şek ve şüphe olmayan o toplanma, kıyâmet gününün dehşetiyle korkutasın. فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ Onlardan bir kısmı (muvahhid ve mû'ti olanlar) cennette. Ve bir kısmı (kâfirler) cehennemdedirler.

8- وَلَوْ شَاءَ اللهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

وَلَوْ شَاءَ اللهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً Şayet Âllâh-û Teâlâ dileseydi onları bir tek ümmet yapar, (tek dinde kılar)dı. وَلٰكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ Dilediği kimseleri rahmet ile lütfû kerem ile hidâyetle, taata sevkle (cennetine) koyar. وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ Zâlim, kâfir olanların ise hiçbir dostu ve yardımcısı yoktur.

9- اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءَ ۚ فَاللّٰهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِ الْمَوْتٰى ۪ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۚ

اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءَ ۚ Yoksa onlar Âllâh'tan başka dostlar mı edindiler? فَاللّٰهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِ الْمَوْتٰى ۪ Hâlbuki dost, yalnız Âllâh-û Teâlâ'dır. (Kıyâmet günü) ölüleri, O diriltir. وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۚ Her şeye kudreti yeten, O'dur. Her şeye kadirdir.

10- وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهٗٓ اِلَى اللّٰهِ ۭ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۭ وَاِلَيْهِ اُنِيبُ

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ Ey Habibim Ekmelerrusûl (Sallâllâhû Aleyhi-vesellem.) Size muhalefet edenler, ihtilâfa düşen kâfirler, مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهٗٓ اِلَى اللّٰهِ ۭ onun hükmünü bize bırak. Tebligâtını yap, hüküm Âllâh'a aittir. ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبِّي İşte bizim Rabbimiz budur, hüküm sahibi O'dur. عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۭ Tevekkülümüz bütün emirlerde O'nadır. وَاِلَيْهِ اُنِيبُ Nihâyet rücûumuz da O'nadır.

11- فَاطِرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَّمِنَ الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًا ۚ يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ۭ لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

فَاطِرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ Gökleri ve yeri yaratan O'dur. جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَّمِنَ الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًا ۚ Size, cinsinizden zevceler ya-rattı. Hayvanlardan da (kendilerine) eşler halketti. يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ۭ Bu sûretle sizi (ve hayvanları,) bu şekilde üretir. Düşünün ki imânınız tekemmül etsin. لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ O'nun hiçbir misli yoktur ve O, her şeyi işitici ve görücüdür.

لَـهُ مَقَالِيـدُ السَّـمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۚ يَبْسُـطُ الـرِّزْقَ لِمَـنْ يَشَّـاءُ وَيَقْـدِرُ ۚ اِنَّـهُ بِكُلِّ **12-** شَـىْءٍ عَلِيمٌ

لَـهُ مَقَالِيـدُ السَّـمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۚ (Mekâlit; anahtar demektir. Âllâh isterse yokluktan verir. Hazineyi İlâhiye yokluktan gelir.) Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. يَبْسُـطُ الـرِّزْقَ لِمَـنْ يَشَّـاءُ وَيَقْـدِرُ Dilediğine rızkı bol verir, dilediğinden de kısar. اِنَّـهُ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, بِـكُلِّ شَـىْءٍ عَلِيـمٌ her şeyi hakkıyla bilendir.

شَـرَعَ لَكُـمْ مِـنَ الدِّيـنِ مَـا وَصّٰـى بِـهٖ نُـوحًا وَالَّـذِىٓ اَوْحَيْنَـآ اِلَيْـكَ وَمَـا **13-** وَصَّيْنَـا بِـهٖٓ اِبْرٰهِيـمَ وَمُوسٰـى وَعِيسٰـٓى اَنْ اَقِيمُـوا الدِّيـنَ وَلَا تَتَفَرَّقُـوا فِيـهِ ۟ كَـبُرَ عَـلَى الْمُشْـرِكِينَ مَـا تَدْعُوهُـمْ اِلَيْـهِ ۟ اَللّٰهُ يَجْتَبِـٓى اِلَيْـهِ مَـنْ يَشَّـاءُ وَيَهْـدِىٓ اِلَيْـهِ مَـنْ يُنِيـبُ

شَـرَعَ لَكُـمْ Hâlik-i Kâinat, size şeriat yaptı. Kur'an-ı Azimüşşân'da size beyân edilen kısımlardır. مِـنَ الدِّيـنِ مَـا وَصّٰـى بِـهٖ نُـوحًا Hâlik-i Kâinat'ın, Nûh Aleyhisselâm'a tavsiye ettiği, gelmiş olan suhufların münderecatını Âllâh CelleCelâlâhû, bize din olarak emretti. وَالَّـذِىٓ اَوْحَيْنَـآ اِلَيْـكَ Ey Habibim, sana vahyettiğimiz bu Kur'an da senin dinindir. وَمَـا وَصَّيْنَـا بِـهٖٓ اِبْرٰهِيـمَ وَمُوسٰـى وَعِيسٰـٓى İbrahim Aleyhisselâm'a gelen suhuflar, Mûsâ Aleyhisselâm'a Tevrat ile Îsâ Aleyhisselâm'a gelen İncil, bunlar da senin dinindir. (Peygamberân-i İzam'dan, ülûl azimleri beyân etti. İbrahim, Mûsâ, Îsâ ve Nûh Aleyhisselâm, Muhammed (Sallâllâhû Aleyhivesellem) baştadır. Bu ulûlazim peygamberlerin suhuf ve kitaplarında olan hükümler de senin dinine dâhildir, diyor. اَنْ اَقِيمُـوا الدِّيـنَ Dini İslâm'ı ikâme ediniz. وَلَا تَتَفَرَّقُـوا فِيـهِ ۟ Dinde tefrika yapmayınız.

كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ Ey Habibim (Sallâllâhû Aleyhivesellem.) Müşriklere, dine (tevhide) davet ettiğin, çağırdığın bu nizam, ağır gelir. اَللّٰهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ Âllâh CelleCelâlûhû, âmiri mutlaktır. Dini istediği, irade ettiği gibi ihtiyar eder. Dilediğinin yüzünü bu dine çevirir. وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ Kendisine yöneleni irşad ve tevfikiyle hidâyet eder. Âllâh'ın irâdesi ne ise onu izhar eder. Müşriklerin isteklerine uysun veya uymasın bu din zuhur edecektir. Nitekim İslâmiyet, şark ve garba yayılmış, nûru ile aydınlatmıştır.

14- وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ

وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ Onlar kendilerine ilim geldikten sonra sadece aralarındaki çekememezlik, haset yüzünden ayrılığa düştüler. (Peygamberler geldikten sonra) aralarında haset başladı, düşmanlıklar meydana geldi. Âllâh CelleCelâlûhû, dârul cezayı ahiret yapmıştır. Kâfirin cezası dünyaya yerleşmiyor. Kâfirin cezası ebedi olduğundan, ahirete kalıyor. وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ Ve eğer Rabbinden muayyen bir zamana kadar (azaplarının tehirine dâir) bir kelime geçmemiş olsaydı, إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ bir erteleme sözü geçmiş olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. (Kâfiri mahveder, Mü'mini bırakırdı.)

Abdullah bin Abbas Radıyallâhû Anh buyuruyor ki **"ve mâ teferrakû"** Zamiri, Kureyşilere aittir. Kureyşiler tefrika etmediler, Rasûlû Ekrem'in getirdiği ahkâma karşı. **"illâ min be'di mâ câehûmû"** Bu ilim gelmeden evvel aralarında tefrika yoktu. Ne zamanki ilim geldi, o zaman tefrikaya başladılar (**beğyen beynehüm haseden.**)

وَاِنَّ الَّذِيـنَ اُورِثُـوا الْكِتَـابَ Onlar ki kitaba varis oldular. (Hıristiyanlarla yahudiler Tevratı İncil'e varis oldular,) مِـنْ بَعْدِهِـمْ peygamberlerinden sonra. Kitaba vâris olanlar peygamberlerden sonra, onların içinde bozukluk nüksetti. Peygamberlerinden evvel o zamanlarda da لَفِـى شَـكٍّ مِنْـهُ مُرِيـبٍ onlardan sonra da kitaba (Kur'an'a) vâris kılınanlar da kitaplarından kuvvetli bir şüphe içindedirler. Şüpheleri olmasaydı imân edeceklerdi. Hıristiyan ve yahudiler kendilerine gelen kitapta bile şüphelidirler. Şüpheli oldukları için inanmıyorlar. Şüpheleri olmasaydı kendi kitaplarında, Râsûl-û Ekrem'in geleceği haberini tasdik edip imân edeceklerdi.

15- فَلِذٰلِـكَ فَـادْعُ ۚ وَاسْـتَقِمْ كَمَـآ اُمِـرْتَ ۚ وَلَا تَتَّبِـعْ اَهْوَآءَهُـمْ ۚ وَقُـلْ اٰمَنْـتُ بِمَـآ اَنْـزَلَ اللّٰهُ مِـنْ كِتَـابٍ ۚ وَاُمِـرْتُ لِاَعْـدِلَ بَيْنَكُـمْ ۖ اَللّٰهُ رَبُّنَـا وَرَبُّكُـمْ ۖ لَنَـآ اَعْمَالُنَـا وَلَكُـمْ اَعْمَالُكُـمْ ۖ لَا حُجَّـةَ بَيْنَنَـا وَبَيْنَكُـمْ ۖ اَللّٰهُ يَجْمَـعُ بَيْنَنَـا ۚ وَاِلَيْـهِ الْمَصِيـرُ ۖ

فَلِذٰلِـكَ فَـادْعُ İşte bunun için, (bu tefrikadan dolayı halkı tevhide) davet et. وَاسْـتَقِمْ كَمَـآ اُمِـرْتَ Ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. وَلَا تَتَّبِـعْ اَهْوَآءَهُـمْ Onların kötü arzularına, hevalarına uyma. وَقُـلْ اٰمَنْـتُ بِمَـآ اَنْـزَلَ اللّٰهُ مِـنْ كِتَـابٍ Ve de ki; "Ben, Âllâh-û Teâlâ'nın inzal ettiği kitapların hepsine imân ettim. Fakat amel

için peygamberimiz, bu husus ile amel edin demişse kitabımız olur." وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْ Ve aranızda adâleti icra ile emrolundum. Yâni dinde bu siyahtır, bu beyazdır, bu başka millettir. **"lâ millete fil-İslâm"** İslâmiyet'te milliyet yoktur, İslâmiyet bir vahdettir. En iyiniz kimdir? Âllâh'a yakın olandır. اَللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ Âllâh-û Teâlâ bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. لَنَا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz size aittir. Herkes kendi amellerinin karşılığını bulur. لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ Bizimle sizin aranızda (hak zâhir olduğu için,) hiçbir husûmete mahâl kalmamıştır. اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ Âllâh-û Teâlâ, kıyâmet günü hepimizi bir araya toplayacak (ve hükmünü verecek.) Hepimizin dönüşü, O'nadır.

Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in, insanları dâvet edeceği esaslar açıklanırken, uyacağı esaslar da beyân edilmiştir. Buna göre dâvete devam edilecek, inanmayanların teklif ve ısrarları dinlenmeyecektir.

16- وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِى اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِى اللّٰهِ Âllâh-û Teâlâ hakkında, Âllâh'ın dininde mücâdele eden kimseler, مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ icabet olunduktan sonra, insanlar kabûl edip girdikten sonra birisi kalkıp itiraz ederse, küfrü inâdi ve kibrinden başka bir şey değildir. Hiçbir kıymeti de yoktur. Her peygamberin düşmanı, o peygamberin seviyesine göredir. Fir'avn, Mûsâ Aleyhisselâm'a düşmanlık yaptığı zaman daha Tevrat gelmemişti. Lâkin Rasûl-û Ekrem'e

karşı düşmanlık yapılırken din, kitap, Kur'an gelmişti. 1400 sene geçmiş milyonlarla insanlar bu dinin, kitabın üzerinde çalışmışlar izah etmişler. Böyle olduğu halde bu dine düşmanlık edenler, tabii ki Fir'avn'dan daha aşağı olur. حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ Onların getirdikleri hüccet Rableri katında bâtıldır. وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ Böyle olanların üzerine hem gazap ve hem de şiddetli bir azap vardır.

Âyette açıkça gösterilen mucizelere veya kitaplara inandıktan sonra, tartışmaya giren yahûdilerin durumuna işaret edilerek, hüccetlerinin boş olduğu beyân edilmiştir.

17- اَللّٰهُ الَّذِىٓ اَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ ۗ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ

اَللّٰهُ الَّذِىٓ اَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ O Âllâh-û Teâlâ'dır ki hakla Kur'ânı Kerim'i ve mizanı indirendir. O mizan ile hak ve hakikati bulabilirsiniz. وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ Ne bilirsin, belki de kıyâmet saati yakındır. (Kıyâmet ikidir. Kıyâmeti suğra, kıyâmeti kübra. Kıyâmeti suğra, insanın ölümüdür. Kıyâmeti kübra, bütün insanlarla haşra gidilir.)

18- يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا ۚ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا ۙ وَيَعْلَمُونَ اَنَّهَا الْحَقُّ ۗ اَلَآ اِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِى السَّاعَةِ لَفِى ضَلَالٍ بَعِيدٍ

يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا ۚ Ona (kıyâmete) inanmayanlar, (istihza yoluyla) onun acele olmasını isterler. وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا ۙ İmân edenler ise hak olduğunu bildikleri için şidde-

tinden korkarlar. وَيَعْلَمُونَ اَنَّهَا الْحَقُّ Mü'minler bilirler ki bu Âllâh'tandır. Âllâh emretmiş, bu mahlûkatın hesabı meydana çıkar. اَلَآ Agâh olunuz, اِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِى السَّاعَةِ iyi biliniz ki (kıyâmet günü) hakkında şüphesi olanlar, ضَلَالٍ بَعِيدٍ haktan çok uzak dalâlet içine girmişler. Cezasını bulacaklar.

19- اَللّٰهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهٖ يَرْزُقُ مَنْ يَشَآءُ وَهُوَ الْقَوِىُّ الْعَزِيزُ

اَللّٰهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهٖ (Cezâ âyetlerinden sonra lâtif âyetleri geliyor. El-Lâtif, Esmâ'ül Hüsna'dandır. Yâ Lâtif, Yâ Lâtif devam ederse, bir kimsenin işlerinde kolaylık olur. Kalbi rahat eder.) Âllâh-û Teâlâ, kullarına lütuf ve ihsan edicidir. (Ayıplarını setir ve günâhlarını affeder.) Âllâh CelleCelâlûhû lütuf sahibidir kullarına. يَرْزُقُ مَنْ يَشَآءُ Dilediğinin rızkını çok verir. وَهُوَ الْقَوِىُّ الْعَزِيزُ O, (lütuf ve rahmetinde) kavidir. (Hüküm ve iradesinde) galiptir. Azizdir, galiptir. Mağlup olmayan galiptir.

Âllâh, kullarının iyisine de kötüsüne de lütufta bulunmaktadır. O, kötüleri bile suçları sebebiyle aç bırakmamaktadır.

20- مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهٗ فِى حَرْثِهٖ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهٖ مِنْهَا وَمَا لَهٗ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهٗ فِى حَرْثِهٖ Kim (ameliyle) ahiret sevabını, kazancını istiyorsa biz, onun sevabını (bire karşı ona, yedi yüze ve daha fazlasına kadar) kazancını artırırız. وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا Kim (ameliyle) dünya sevabını dilerse, bunun peşinde uğraşır, ömrünü bu yolda sarfederse, نُؤْتِهٖ مِنْهَا ona da

dünyadan bir şey veririz. وَمَا لَهُ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ Fakat onun, âhirette hiçbir nasibi yoktur.

Ahiret kazancı, iyi niyet ve davranışlar karşılığında alınan sevâptır. Âllâh sevabı, ekine benzetmiştir. Çünkü sevâp sâlih amelle kazanılan bir faydadır. Bu yüzden **"Dünya ahiretin tarlasıdır."** denilmiştir. Kazancın arttırılması; sevâbın bire karşı ona, yedi yüze ve daha fazlasına çıkarılması ve bu artışın dünya işlerine de faydasının olmasıdır.

21- اَمْ لَهُمْ شُرَكٰٓؤُا شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّيْنِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللّٰهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ وَاِنَّ الظّٰلِمِيْنَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ

اَمْ لَهُمْ شُرَكٰٓؤُا Onların iddiaları bu idi. Şeytan ve cinlerden Âllâh'a şerik, ortak koşuyorlardı. شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّيْنِ Âllâh-û Teâlâ'nın izin vermediği bir dini, o şerikler, "onlara kıyâmet yoktur" diye telkin yapmışlardır. مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللّٰهُ Âllâh'ın izni olmadan, istemediği halleri, onların batıl olan mâbudları mı onlara talim ediyor? وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ Şâyet o fasıl kelimesi, azâbı erteleme sözü olmasaydı. لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ Ben Azimüşşân, onların arasında dünyada da hüküm icra eder, azap verirdim. وَاِنَّ الظّٰلِمِيْنَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ Şüphe yok ki zalim müşrikler için, elim bir azap vardır.

22- تَرَى الظّٰلِمِيْنَ مُشْفِقِيْنَ مِمَّا كَسَبُوْا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فِى رَوْضَاتِ الْجَنّٰتِ لَهُمْ مَا يَشَآءُوْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيْرُ

تَرَى الظّٰلِمِيْنَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, zalimlerin kıyâmetteki hallerini görürsün. مُشْفِقِيْنَ مِمَّا كَسَبُوْا Dünyada yap-

tıkları ameller Âllâh'a karşı, tezahür ediyor, korku başlıyor, sûretleri simsiyah oluyor, pişman olduğundan nedamet ediyor. Âllâh diyor fakat وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ imân zamanı geçti, cezayı onlar mutlaka çekeceklerdir. وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ İmân eden ve imânını da âmâl-i sâliha ile takviye edenler de فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ Cennet bahçelerinde olacaklardır. لَهُمْ مَا يَشَاؤُنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ Diledikleri nimetler Âllâh-û Teâlâ'dan verilir. Ehli cennet ne talep ederse onlara verilir.

ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ (Hastalık, ölüm yok, istediği nimetler mevcut, bunlar avam için. Havas olanlara ise bu nimetlerle beraber Cemâl-i İlâhi var. Herkesin vaziyetine göre haftada bir, iki, üç, dört def'a görmek zuhur ettiğinde, ne huri kalır ne de Cennet nimetleri kalır. Onun da fevkinde Ehass'ûl Havâs var ki bir lahza Âllâh'tan gafil olmuyor. Bunun nev'ileri dünyada da bazılarına zuhur eden, içinden genişleniyor. Adetâ ruh, kafesinde yerleşmiyor bir hâle geliyor.) İşte fazl-ı kebir budur.

23- ذٰلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۗ قُلْ لَّآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى ۗ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا ۗ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

ذٰلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ İşte bu Cennet, fazl-ı kerimdir ki Âllâh CelleCelâlûhû kullarını tebşir ediyor. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem beşirdir, Allâh'ın iradesi ile kuluna bu Cennet nimetlerini tebşir ediyor. الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Âllâh'a, Resûlûllah'a Kur'ân'a imân etmiş ve imânını âmâl-i saliha ile takviye ve tezyin etmiş. قُلْ لَّآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا Hâliki Kâinat, Habibine ümmetine

tebliğ et diyor. Ey Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem söyle. De ki; "Tebliğ ettiğimden dolayı bir ecri ücret istemiyorum. اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبٰى Ancak benim dünyada sizden, ümmetimden talep ettiğim. Tâ Nihayete kadar akrabalarıma muhabbet bağlasınlar ki bu da Ehli Beyt'tir." Ehli Beyt'e muhabbetinizi isterim. Başka dünyevi, maddi ücretinizi istemem.

Âyet nâzil olduğu zaman Abdullah bin Abbas diyor ki; "Rasûlû Ekrem'e arz ettik. Mecbur olduğumuz hangi Ehli Beyt'tir? Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyurmuşlar. Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir."

Bir gün Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, İmâmı Ali Radıyallâhû Anh'ın evine gittiğinde abasını çıkarmış, dördünün üzerine örtmüş. Demiş; "Yâ Rabbî! Ben bunları severim. Sen de bunları sev. Bunları sevenleri de sev."

Abdullah bin Abbas buyuruyor; "Ben de Ehli Beyttenim. Amcası Abbas'ın oğluyum fakat âyet onlar hakkındadır. Ehli Beyt'e üç, dört mânâ vermişler. Birinci mânâ; Ehli Aba. İkinci mânâ; bir kimsenin evindeki ailesi, mevcut olanlar beytinin ehlidir. Öyle ise Saadeti Hanei Peygamberi de kim varsa onlar da Ehli Beyt'tir. Üçüncü mânâ; Benim Ehli Beyt'im bütün mütteki olanlardır, bütün Âshabı Kiram buna dâhildir. Ondan sonra dördüncü mânâ; Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in bütün Ezvacı Tahiratı, Ümmühât'il Müslimin olunca Sallâllâhû Aleyhivesellem de Ebü'l Müslimin'dir. Biz hepimiz onun Ehli Beyt'iyiz.

Bir hadiste buyuruyor; "Benim ehli beytimin misâli, neye benzer? Nûh Aleyhisselâm'ın gemisi gibidir. Kim gemiye binmişse halas oldu. Gemiye gelmeyen suda gark oldu. Benim ehli beytime de istinat eden, halas olur.

Bir hadiste de buyruluyor: "Benim ashâbım gökteki yıldızlar gibidir. Her hangisine iktida ederseniz, hidâyetinize vesile olur.

İmamı Rabbani Rahmetûllahi Aleyh buyuruyor ki; "Âshabı Kiram'a buğz, imânın zevaline sebep olur."

Bir hadiste de; "Şefâatim bütün asileredir. İllâ, âshabıma buğz edenlere değildir.

Benim sizden talep ettiğim akrabalarıma meveddet yapınız."

وَمَنْ Her kim ki يَقْتَرِفْ حَسَنَةً bir iyiliği yaparsa, taat ve ibadeti yaparsa. نَزِدْ Biz ziyadeleştiririz لَهُ o kimseye, حُسْنًا o iyiliği. Bir kimse iyilik yaptığı takdirde bizim şanımıza düşen, sevabını kat kat arttırırız. اِنَّ اللهَ غَفُورٌ شَكُورٌ Âllâh CelleCelâlûhû mübâlağa ile, tevbe edenlerin günâhlarını affeder.

24- اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰى عَلَى اللهِ كَذِبًا ۚ فَاِنْ يَشَاِ اللهُ يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَ ؕ وَيَمْحُ اللهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهٖ ؕ اِنَّهٗ عَلِيْمٌ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰى عَلَى اللهِ كَذِبًا ۚ Yoksa (müşrikler Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in nübüvvet davası ile veya Kur'an, Âllâhû Teâlâ'dandır diye) Âllâh-û Teâlâ'ya karşı kizb ve iftira mı etti? diyorlar. فَاِنْ يَشَاِ اللهُ يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَ Eğer Âllâhû Teâlâ dilese, senin de kalbini mühürler. وَيَمْحُ اللهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهٖ ؕ Nihayet Âllâh CelleCelâlûhû bâtılı mahveder, O sözlerin hepsi ortadan kalkar, Hak zâhir olur بِكَلِمَاتِهٖ ؕ Kur'ânı Azimüşşân'ın kelimeleri ile. اِنَّهٗ عَلِيْمٌ بِذَاتِ الصُّدُ Âllâh CelleCelâlûhû âlimdir, kalbe gelenleri, aşikâr söyleyenleri de bilir.

Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in Kur'ânı Kerim'i, Cenâbı Hak'ka nispet etmesine inanmayanlar Peygamberimizi,

Âllâh karşısında iftiracı durumuna düşürmeye cür'et etmişlerdi. Ama Âllâhû Teâlâ, Rasûlünün yalan uydurmaktan uzak olduğunu, bilfarz böyle bir şeye cür'et etse onun kalbinin de mühürlenebileceğini beyân etmektedir.

İşin gerçek olan yönü; Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e hakkın ispatı olan âyetlerin inişi, bununla Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in dayanma gücünün tespiti, batılın yok edilip hakkın hâkim kılınışıdır.

25- وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ Öyle bir Âllâh'tır ki tevbeyi kulundan kabûl ediyor. (Tevbe yalnız dudakların arasında değil, bir su ister bir de hararet ister. Kalbin hararetі, gözün suyu, Yeşillikler neyle hâsıl olur? Hepsi de yağmur suyu ve güneşten, Demek ki hem hararet ve hem de su ister. Tevbe de bir ekindir, Hararet ister, kalbinde bir nedamet, gözlerinden de yaş ister. Yağmurlar bulutlar ağlamayınca, çimenler yeşillenmiyor. Çocuk ağlamayınca, annenin memesine süt gelmiyor.)

Günâhlara hemen tevbe etmek gerekir. Kul hakkının dışında, Âllâh'a karşı işlenmiş günâhın tevbesi üç şarta bağlıdır.

1- Günâhtan tamamen vazgeçmek.

2- Yaptığına pişman olmak.

3- Bir daha ona dönmemek.

Eğer içinde kul hakkı bulunan bir kötülük işlenmişse; hak sahibinin hakkını ödemek, onun rızasını almak tevbenin kabûl şartlarındandır.

Başka görüşe göre kabûle mazhar olan tevbenin altı şartı vardır.

1- Geçmiş günâhlardan nedamet getirmek.

2- Edâ edilmeyen farzları ödemek.

3- Kul haklarını iâde eylemek.

4- Mâsiyet ve günâha alışan nefsi, itâat içinde eritmek.

5- Mâsiyet zevk ve tatlılığı yerine, tâatın güçlüğüne, acılığına katlanmak.

6- Her gün gülmeye karşılık ağlamak.

وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ Ve dilediğinin seyyielerini affeder. O, (hayır ve şer) onların bütün işlediklerini bilir.

26- وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ ۗ Âllâhû Teâlâ'ya imân edip de salih ameller işleyenlerin duâlarına icabet eder. Ve istediklerini fazlından arttırır. وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ Kâfirler için şiddetli bir azap vardır.

Âllâh'ın insanlara lütfundan verdiği ve arttırdığı nimetler içinde, din kardeşlerine şefâat etme hakkının da bulunduğu kaydedilmiştir.

İnsanlar, şeklinde hepsi bir değildir. Kimi uzun kimi kısa olur. Şişman, zayıf, orta olur. Beden böyle olduğu gibi akıl da böyledir. Hatta kısmet de böyledir.

Mûsâ Aleyhisselâm Mirac'a yani Tûr-i Sina'ya gittiği zaman

görmüş birisini, kumun içerisinde setri avret ediyor. Başka bir şeyi yok, perişan hâlinde. O kişi, Mûsâ Aleyhisselâm'ı görmüş demiş ki; "Ya Mûsâ, Âllâhû Teâlâ ile mükâlemeye gidiyorsun. Âllâh'tan ricâ et de bana bir kısmet versin. Ben de bu halden halas olayım."

Mûsâ Aleyhisselâm da Tûri Sina'ya gittiğinde, Cenâbı Hak'ka hitaben demiş; "Ya Rabbi mâlûmundur senin kulun beni vasıta etti, biraz mâlu servet istiyor.

Hâliki Kâinat da o kuluna bir servet vermiş. Mûsâ Aleyhisselâm avdet ettiği zaman bakmış ki insanlar toplanmışlar, bir adamı idam edecekler. Mûsâ Aleyhisselâm sormuş. "Nedir, ne olmuş?" Demişler; "Bu fakir bir adam idi, birden bire zengin oldu. Tahammül etmedi, içki içti, gitti bir adamı öldürdü. Şimdi onun kısasını yapıyorlar."

Mûsâ Aleyhisselâm iltica ederek, "Yâ Rabbi tevbe ediyorum, senin işine karışmıyorum. Demek ki onun için fakirlik daha hayırlıymış."

Cenâb-ı Hak buyuruyor ki;

27- وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ لَبَغَوْا فِى الْاَرْضِ وَلٰكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَآءُ اِنَّهٗ بِعِبَادِهٖ خَبِيرٌ بَصِيرٌ

وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ Eğer Âllâh-û Teâlâ bütün insanlara kısmeti, rızkı bol bol verseydi, aynı şekilde zengin olsalardı, لَبَغَوْا فِى الْاَرْضِ muhakkak yeryüzünü ifsad eder, azarlardı. وَلٰكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَآءُ Ama Hikmet-i İlâhiye ile O, rızkını dilediği ölçüde, ezelde takdir ve murad ettiği kadar inzâl eder, dünyanın imarına daha iyidir. اِنَّهٗ Âllâh CelleCelâlûhû, بِعِبَادِهٖ kulunun ahvâline

خَبِيرٌ haberdardır. بَصِيرٌ Zâhirini görür. Kalbinde, içinde olanları da görür.

28- وَهُوَ الَّذِى يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ

وَهُوَ الَّذِى Öyle bir Âllâh'tır ki evvelini, sonunu bilir. Kulun hâlinden haberdardır. يُنَزِّلُ İndirir الْغَيْثَ yağmurları, مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا kulları yeise düştükten sonra. Yağmuru ihsan ettikten sonra da وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ rahmetini her tarafa yayandır. Yerin içinden rahmetler zuhur eder. وَهُوَ O Âllâh'tır الْوَلِيُّ Mü'minlerin, imân edenlerin velisi, sevdiği Âllâh'tır. الْحَمِيدُ Yerde, gökte, bütün mahlûkat lisanında hamd-û sena edilen O'dur.

Ehli mânânın verdiği mânâ ise; yağmurdan murad, maneviyattır. Âllâhû Teâlâ rahmeti ile bazı insanları Peygamberâni İzâm'a vâris olmak nimeti ile mahlûkatın içine gönderiyor. Onlar, Rahmeti İlâhiyedir. Onlara tabi oldukları zaman, Rahmeti İlâhiye neşroluyor.

29- وَمِنْ اٰيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَآبَّةٍ وَهُوَ عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ

وَمِنْ اٰيَاتِهِ Âllâhû Teâlâ'nın azameti kudretine delâlet eden âyetler; خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَآبَّةٍ Göklerin, yerin ve bunların içinde yayıp ürettiği bütün canlı mahlûkların yaratılışı, O'nun (vahdaniyeti) âyetlerindendir. وَهُوَ O Âllâh عَلٰى جَمْعِهِمْ bu mahlukâtı toplamakta, اِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ istediği zaman

toplamakta kâdirdir. O dilediği zaman onları (tekrar) toplamaya da kâdirdir.

30- وَمَآ اَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ

(Bu âyeti kerimeye Aliyy ibni Ebi Talip diyor ki; "Bizim gibi meşreplerin en ziyade kalp bağladığı, rahmet âyetidir." Hâliki Kâinat işaret ediyor günâh ve hatalar iki kısımdır. Birisi acele dünyada zuhur eder, bir kısmı da ahirete kalır. Dünyada zuhur eden eğer o kimse Müslüman değilse, o ahiret azabının numunesidir. Onun dünyada hiçbir faydası yok. Fakat imânı olduktan sonra dünyada zuhur eden musibetler, onun yaptığı hataların keffareti olur. Keffaretle Âllâh CelleCelâlûhû, bir defa cezalandırdıktan sonra tekrar cezalandırmaz. Demek ki Müslüman'ın dünyada başına gelen felâketler, ahiretine kefaret olur. Bir kısmını da doğrudan doğruya affeder.)

وَمَآ اَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ Size isabet eden musibetler yani Mü'minlere hitaptır. Ey Müslüman! Sizin başınıza gelen şiddet, belâ ve istemediğiniz üzüntüler, bunların hepsi فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيكُمْ kendi ellerinizle kazandığınız ma'siyetler yüzündendir. وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ Bununla beraber Âllâhû Teâlâ çoğunu affediyor.

31- وَمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِى الْاَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

وَمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِى الْاَرْضِ Ey müşrik, muhalifler! Siz Âllâhû Teâlâ'nın takdirine karşı her ne tedbirler yapsanız bile halas olamazsınız, Âllâh'ı aciz bırakamazsınız. (Üzerinize kaza olan musibetlerden asla kurtulacak değilsiniz.)

وَمَا لَكُمْ Yoktur size, مِنْ دُونِ اللهِ Allâh'tan başka مِنْ وَلِيٍّ ne bir dost وَلَا نَصِيرٍ ne de bir yardımcınız yoktur.

32- وَمِنْ اٰيَاتِهِ الْجَوَارِ فِى الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ

وَمِنْ اٰيَاتِهِ Yine Allâhû Teâlâ'nın azameti kudretine delâlet edecek âyetler; الْجَوَارِ فِى الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ (Bahir; dolu demektir. Deniz su ile dolu, gökyüzü hava ile dolu. Bahr'il hêve, bahr'il mê-e. Bahr'il hevâda uçaklar gidiyor, bahr'il mâda gemiler, deniz vasıtaları gidiyor. Hepsini halkeden Allâh'tır.)

الْجَوَارِ فِى الْبَحْرِ Denizde câri olan, كَالْاَعْلَامِ dağlar gibi gemiler akıp giderler.

33- اِنْ يَشَاْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِهٖ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

اِنْ يَشَاْ Eğer Allâh irâde ederse يُسْكِنِ الرِّيحَ rüzgâra sukûnet verir. فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِهٖ Gemiler, denizin yüzünde seyretmekten durakalırlardı.

Burada havanın gelmesi (hava üç nevi'dir. Biri sert gelir, Âd Kavmini mahvettiği gibi. Diğeri mutedil gelir, herkes istifâde eder. Üçüncüsü duraklanır, hiç kimse bir şey yapamaz. İnsanlar da böyledir. Birisi şerirdir, âleme belâ olur. Diğeri hiçbir şeye yaramıyor. Üçüncüsü, rahmet olur.

اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ Bunda hiç şüphesiz ibret, âyetler var. لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ Mübalağa ile sabredici olan belâya, musibete, nefsi şeytana sabır. Şekür olan; şükür ediyor Allâhû Teâlâ'nın

nimetlerine. Zaten imânın yarısı sabır, yarısı da şükürdür. Mümini Kâmil her ikisini cem ediyor.

34- اَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ

اَوْ يُوبِقْهُنَّ Yahut dilediği takdirde rüzgârı, helâke sevkeder. بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ (Kazandıkları şirk ve mâsiyetler yüzünden) gemiye binenleri batırır, helâk eder. Fakat Âllâhû Teâlâ, onların (günâhlarının) çoğunu affeder.

(Ayete göre gemiye binenlerin günâhları yüzünden, gemi bir fırtına ile batırılabilir. Birçoğu da bağışlanır ve kurtulur.)

35- وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِنَا ۜ مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ

وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِنَا ۜ Bildirir Âllâh CelleCelâlûhû, o kimselere ki âyâtı beyyinâtın iptâline çalışır, mücâdele ederler. مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ Azabımızdan kaçıp kurtulacak, hiçbir yer olmadığını bilsinler.

Âyâtı beyyinatın iptâline çalışanlar, bunu düşünsünler ve bilsinler ki Âllâh'tan başka bir halas yolu yoktur.

36- فَمَا اُوتِيتُمْ مِنْ شَىْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰى لِلَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

Bu hitap Mü'minleredir. Ey Mü'minler! Elinizdeki mâlu servet ne oluyor, seni nereye kadar götürüyor? فَمَا اُوتِيتُمْ Size verilen مِنْ شَىْءٍ dünyanın mâlû servetleri, فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ dünyanın hayatına geçici nimetlerdir. Dünyada yaşadığın kadar o maldan istifâde ediyorsun. Lâkin ona karşı وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ Âllâh-û Teâlâ'nın nez-

dindeki sevâplar, eğer bu dünyanın malû metâını oraya sarfetsen, orada dereceler bulursan خَيْرٌ dünyadan hayırlıdır. وَاَبْقٰى Hem de bâkidir.

Âllâh'ın nezdindeki in'am ve ihsanlar bâkidir fakat bunlar herkese değil. Evvelâ imânı olacak sonra Âllâh'a tevekkül edecek. Ahiret âlemi herkese hayırlı değil, Mü'mine hayırlıdır. Münâfık, kâfir olana hayırlı değildir, onlar azabı görecek. Öyle ise ahiret âlemi, Mü'mine hayırlıdır.

لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا İmânı izhar eden, وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ imândan sonra Âllâh'a tevekkül edenler için ahiret daha hayırlı olur. Onlar fâniyi istemez, bâkiyi tercih ederler.

Dünyada insanlara verilen maddi imkân ve bolluk sadece bir geçim vasıtasıdır. Âllâh'ın yanındaki sevâp ise kalıcı ve daha faydalıdır. Âyeti kerime, Ebu Bekir Sıddık Radıyallâhû Anh bütün malını, Âllâh yoluna harcadığı zaman, bir topluluğun onu kınaması üzerine nâzil olmuştur. Bu davranışıyla Ebu Bekir Sıddık Radıyallâhû Anh, Âllâh'a dayanıp güvenmenin en güzel örneğini vermiştir.

37- وَالَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَبَآئِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَاِذَا مَا غَضِبُوْا هُمْ يَغْفِرُوْنَ

وَالَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَبَآئِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ Onlar, imân edip Âllâh'a tevekkülden sonra ictinab eder, sakınırlar (şirk, nifak, riya gibi) büyük günâhlardan ve fahiş kötülüklerden (hayasızlıktan) kaçınırlar. وَاِذَا مَا غَضِبُوْا هُمْ يَغْفِرُوْنَ Öfkelendikleri zaman (öfkelerini yenerler) affederler.

38- وَالَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَمْرُهُمْ شُوْرٰى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ Ve onlar (isticâbe; Cenâbı Hak'ka itâat etmişler, emir ve nehyine uymuşlar.) وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ Namazlarını ikâme etmişler, dosdoğru kılarlar. وَأَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْ Onların işleri, aralarında dâima istişare (danışma) iledir. وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ Ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden hayra sarf ederler.

Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem müşavere ile emrolunmuş. Bidâyette de buyuruluyor ki **"ve şâvirhûm fil emri"** Emride, müşavere ediniz. Bu müşavere âhiret işlerinde değil, Râsûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e vahiy olanlar da değil. Âllâh neyi emretmişse odur. Dünya umurundaki işlerde müşavere yapılır. Râsûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in emrine karşı hiçbir sahabe reddetmez, karşı çıkmaz ki müşâvere yapılsın. Dünya işlerinde yapılan müşavere de büyüklerin haklarını tanırlar, küçükler büyüklere itâat ederlerdi. Bundan dolayı Râsûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem memnun oldu. Âyet de onlar hakkında nâzil olmuştur.

Bir hadiste buyuruluyor ki "Sizin hükümdar, âmirleriniz iyilerden olursa, zenginleriniz de sahi cömertlerden olursa, sizin emirinizle aranızda müşavere ile hareket ederseniz, yerin üstü yerin altından daha hayırlıdır."

Eğer ümera şerirlerden olursa, zenginler de pahıl nekes olursa, sizin emiriniz hanımların elinde ise o zaman siz yeryüzünde bir fayda görmezsiniz. Yerin altı, üstünden sizin için daha hayırlıdır.

Bu âyet-i kerime, İslâmi idare şeklinin Müslümanların kendi aralarından seçecekleri şûrâ kararlarına dayandığının delilidir.

39- وَالَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ الْبَغْىُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ

Yine onlar ki اَصَابَهُمُ الْبَغْىُ eğer birisi, onlara zulüm etti ise هُمْ يَنْتَصِرُونَ (Yukarıdaki âyette mağfiret ederler denildi. Fakat affetmedi, affetmediği zaman kendine yapılan zulmün miktarında mukabele edebilir. Hakkıdır, hakkını kullanabilir.) bir zulüm ve saldırıya uğradıkları zaman (emrolundukları haddi, tecavüz etmeksizin kendilerine zulmedenlerden) öclerini alırlar.

40- وَجَزٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا ۚ فَمَنْ عَفَا وَاَصْلَحَ فَاَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ ۗ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظّٰلِمِينَ

وَجَزٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا ۚ Kötülüğün (zulmün) cezası, o kötülüğün misli kadar cezalandırsın. Bu kötülüğün cezası ona denk bir kötülüktür. فَمَنْ عَفَا وَاَصْلَحَ Fakat kim affeder (barışır, hasmı ile arasını) ıslâh ederse فَاَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ ۗ Âllâh CelleCelâlûhû, onun ecrini ihsan eder. اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظّٰلِمِينَ Muhakkak ki Âllâhû Teâlâ, zalimleri asla sevmez.

Zalim haksızlık ettiği için kendisine ceza gereken veya intikamda sınırı aşan kimsedir.

41- وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهٖ فَاُولٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ ۘ

وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهٖ O kimse ki zulme uğradıktan sonra hakkını alırsa (kendisine zulmedenden) onun yaptığı mislini yaparsa, فَاُولٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ ۘ böyle hareket edenlerin aleyhine bir yol (mes'uliyet) yoktur. (Onlar kınanmaz ve cezalandırılmazlar.)

42- اِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۗ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

اِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ Sorumluluk, günâh ve ukubet o kimseleredir ki يَظْلِمُونَ النَّاسَ halka zulmederler, وَيَبْغُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ yeryüzünde haksız yere taşkınlık ederler, istihkakları olmayan şeyleri isterler. اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ İşte böylelerine elim, acı bir azap vardır.

Çünkü bunlar zulmederek zarar vermekle veya hakları olmayan şeyleri zorbalıkla almaya yeltenenlerdir.

43- وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ ۚ

اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ Kim sabreder ve affederse الْاُمُورِ ۚ şüphesiz bu hareketi yapılmaya değer işlerdendir.

Yani kötülük karşısında sabreden ve onu bağışlayan kimse, mert ve azimli insanların yaptığı işi yapmıştır. Dinin istediği de budur.

Tahammül her yerde matlub değildir. İmam-ı Şafii diyor ki "Mütekebbire karşı kibir, sadakadır." Aslında kibir çok fena bir ahlâktır. Gördün ki sana karşı birisi kibirleniyor. Sen, ona karşı hilim gösterirsen onun kibrini ziyadeleştirirsin. Bu doğru bir hareket olmaz. Yerinde olmayan hilim, cehalettir.

44- وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهٖ ۗ وَتَرَى الظّٰلِمِينَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ ۚ

وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهٖ ۗ Âllâh CelleCelâlûhû bir kimseyi dalâlete sevk ederse, her kimi şaşırtırsa artık ondan sonra ona hiçbir veli yoktur. Onun hiçbir dostu yoktur. Yalnız kulun ihtiyarı vardır. Kulun yaptığı hareket zamanında zuhur ediyor. وَتَرَى الظّٰلِمِينَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâl-

lâhû Aleyhivesellem Kıyâmetin ahvâli, zalimlerin halini ümmetine beyân et. Nedamet ettikleri zaman derler ki "Ya Rabbi! هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ Var mıdır dünyaya iade?" Zalimler azabı gördükleri zaman acaba dünyaya geri dönmeye bir çare, bir yol var mıdır? diyeceklerdir.

45- وَتَرٰيهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَلَآ اِنَّ الظَّالِمِينَ فِى عَذَابٍ مُقِيمٍ

وَتَرٰيهُمْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların halini görürsün! يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا Ateşe arz olundukları zaman خَاشِعِينَ zelil, mû'ti gibi görünürler. مِنَ الذُّلِّ Zilletten boyunlarını bükerek, يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ göz ucuyla gizli gizli baktıklarını görecêksin. وَقَالَ الَّذِينَ اٰمَنُوا İmân etmiş olanlar, imânını amâli saliha ile takviye edenler nimetler içinde derler ki; اِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ Hüsranda olanlar kimlerdir? İşte bu kıyâmet gününde hem nefsini hem de ehlini, etrafını hüsrana felakete uğratanlardır. (Elhamdülillah, Cenab-ı Hak bizi bundan muhafaza etmiş.) اَلَآ اِنَّ الظَّالِمِينَ فِى عَذَابٍ مُقِيمٍ Âgâh olunuz ki zalimler muhakkak ebedi bir azaba giriftar olacaklardır.

46- وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ اَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ

وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ اَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ Onları (o zalimleri kıyâmet günü) Allâh'ın azabından kurtaracak, kendilerine yardım

edecek hiçbir dostları yoktur. وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ Kimi Âllâhû Teâlâ, sapıklıkta bırakırsa artık onun kurtuluşa çıkan bir yolu yoktur.

Saptırılan kimse dünyada hakka, âhirette de cennete ulaştırılacak yolu bulamaz.

47- اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ

اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ Ey Mü'minler, Âllâhû Teâlâ'nın emrine itâat ediniz, icabet edin. (İmân ve itâatten geri kalmayınız.) مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ Âllâh'tan, geri çevrilmesi imkânsız bir gün gelmezden önce. مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ Çünkü o gün, hiçbiriniz sığınacak bir yer bulamazsınız. (Kaçıp iltica edecek bir melce yoktur.) Ondan başka iltica edeceğiniz yer yoktur. وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ Ve ne de kötü amellerinizi inkâr etmeye imkân da yoktur. İnkâr edemezsiniz çünkü azalarınız yaptıklarınıza şehadet ederler.

48- فَاِنْ اَعْرَضُوا فَمَا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا الْبَلَاغُ وَاِنَّا اِذَا اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُورٌ

فَاِنْ اَعْرَضُوا Eğer i'raz ettiler, yüz çevirirlerse üzülme. فَمَا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا Biz, seni onların üzerine muhafız, murakıp göndermedik. Biz, seni tebliğ edici gönderdik. اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا الْبَلَاغُ Sana vacib olan ancak tebliği risalettir, gayri değil. وَاِنَّا اِذَا اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً Biz Azimüşşân, insana (zenginlik ve sıhhât gibi) (izâka) rahmet tattırdık, فَرِحَ بِهَا kibirli bir ferah ile sevinir. وَاِنْ

تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ Eğer onlara bir seyyie, hastalık, fakirlik geldi ise بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ ellerinin işledikleri yüzünden başlarına bir kötülük gelirse فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُورٌ o vakitte (evvelce kendilerine verilen nimetleri unutur) onu külliyen inkâr ederler.

لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ اِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ -49

لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Göklerin ve yerin mülkü Âllâhû Teâlâ'nındır. (Ne isterse dilediği gibi halkeder.) يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ İstediğini halkeder. يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ اِنَاثًا Dilediğine kız çocukları, وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ dilediğine erkek çocukları bahşeder.

اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَاِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا اِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ -50

اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَاِنَاثًا Yahut onları hem erkek hem kız çocukları olmak üzere çift verir. وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا Dilediğini de kısır yapar. اِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ Şüphe yok ki O'nun ilmi çok, kudretine nihayet yoktur.

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ اِلَّا وَحْيًا اَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ اَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِاِذْنِهِ مَا يَشَاءُ اِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ -51

(Ayeti İlâhiye budur. Üç şekilde gaybı, mahlûkatına bildirir.

Biri vahiydir. Vahiy iki nev'idir. a) Melek vasıtası ile olur. Ekseriyâ Cibril'i Emin vasıtasıyla bildirilir. Melek vasıtası ile gelen vahiy, Kelâmı İlâhi, Kitap'tır. b) Diğeri de Vahyi İlâhi'dir ama ilhâm sûretiyle gelir. Melek vasıtasıyla değildir. Yine Âllâh'tan, onların kalbine gelir. Bu melek ile gelen vahiy kadar ehemmiyetli değildir fakat ikinci derecededir. c) Diğeri ise ilhamdır. Âllâhû Teâlâ ilham

veriyor. O yalnız Peygamberan'ı İzam'a değil evliyalara, mü'mini kâmil'e de olur. Ara sıra onlara, faydalı olan şeyleri bildirir.

Böyle karşılıklı konuşmayı Cenâbı Âllâh, âdet etmedi. Âdeti İlâhiye, ya meleklerle bildirir yahut da kalbine vahiyle bildirir.

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ Yoktur bir beşer için, dünyada imkân yoktur. اَنْ يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ Âllâh ile karşılıklı konuşmak imkânını vermemiştir. Çünkü Cenâb-ı Hak, cihetten münezzehtir. Mûsâ Aleyhisselâm, Kelâmı İlâhi'yi ağaçtan işitti yine vasıtadan işitti. O ağacın da her tarafından işitmiş. اِلَّا وَحْيًا Ancak vahiy yoluyla olur melek vasıtası ile اَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ yahut perde arkasında bir ağaç, Mûsâ Aleyhisselâm'a yaptığı gibi. Ağaç bir hicap, perdedir. Onun arkasından vahyi İlâhi zuhur eder. اَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِاِذْنِهٖ مَا يَشَآءُ yahut bir melâikeyi gönderir. Âllâh'ın izniyle o peygambere, Kelâmı İlâhiyi getirir. اِنَّهٗ عَلِيٌّ حَكِيمٌ Âllâh CelleCelâlûhû, âlidir. Hûdut sıfatından âlidir. İnsan, beşer gibi söylemekten âlidir. Hâkîmdir. Yerli yerinde halkeder.

İbrahim Aleyhisselâm'a oğlunu kurban etmesi rüyada emir buyrulmuş, Mûsâ Aleyhisselâm ile dahi Cenâbı Hak hicap arkasından yani ağaçtan konuşmuş. Mûsâ Aleyhisselâm, O'nu görememiştir.

Vahyin şekillerinin belirtildiği bu âyete göre vahiy; rüyada veya kalbe ilham sûretiyle olduğu gibi, Cenab'ı Hak'kı görmeksizin perde arkasından kelâmını işitmek sûreti ile de gerçekleşmektedir. Mûsâ Aleyhisselâm'da böyle olmuştur. Vahiyde gönderilen elçi, Cebrail Aleyhisselâm'dır.

52- وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَا ؕ مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْاِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهٖ مَنْ نَشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا ؕ وَاِنَّكَ لَتَهْدِيٓ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۙ

وَكَذٰلِكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Nasıl ki vahyetmişiz senden evvel gelen peygamberlere, melekler vasıtasıyla kitap göndermişiz. Bazen de meleksiz kalplerine vahyetmişiz. Sana da aynen yine o şekilde. Sen onların başındasın, Seyyid'il Mürselin'sin. Onlara yaptığım Âdetullah gibi sana da aynen, o âdeti yaptım. اَوْحَيْنَـآ اِلَيْـكَ رُوحًا Biz Azimüşşân, sana Ruh'u gönderdik (Ruh ya Kur'andır yahut Rahmeti İlâhiye'dir yahut vahiydir yahut Kitabullah ruhtur yahut Cibril'i Emin'in ismi Ruh'tur) مِنْ اَمْرِنَا emrimizle. مَا كُنْتَ تَدْرِى مَا الْكِتَابُ وَلَا الْاِيمَانُ Elbette bundan evvel sana bildirmemiştim kitabı ve imânı. Cibril'i Emin gönderdim, Cibril'i Emin sana getirdi onları, oradan anladın.

(Fakat zannetmeyelim Cibril'i Emin gitti de Âllâh'ı gördü, bizim bildiğimiz gibi aldı da geldi. Böyle değildir. Kur'anı Azimüşşân bugün elimizde olduğu gibi Fatiha'dan, Vennâsi'ye kadar hepsi, Levhi Mahfuz'dan nakşolmuş. Tarafı İlâhi'den zaman geldiği vakit Cibril'i Emin, Âllâh'ın iradesi ile hangi âyeti götürmek icap edersе oradan almış, Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e tebliğ etmiş, 23 senede bu tebligat tekemmül etmiştir. Fakat her sene Ramazan'da gelirdi. Nâzil olan âyetleri, sırası yerine koyuyordu. Çünkü nâzil olan âyetler vukuat üzerine, esbabı nüzûl âyetler var. Tertip üzerine nâzil değildir. Tertip için sonra Cibril'i Emin geldi. İki def'a Rasûlû Ekrem'in vefat ettiği senede geldi. Serveri Âlem'le beraber nâzil olan âyetleri yerli yerine, nasıl Levhi Mahfuz'da sıra ile yazılı ise aynen öyle koydular ve bize bıraktılar.

Hatta birisinin kalbine geliyordu ve diyordu, Osman Radıyallâhû Anh zamanındaydı. "Kulhûvâllah, İhlâs Sûresi; tam Âllâh'tan bahseder. Tebbet yedâ ebi lehebin ise; Ebu Leheb'ten bahsediyor." Her ikisi de Kelamı İlâhi, sûredir fakat mevzûsu değişiyor. "Nasıl olur da kulhûvÂllâh sonra geliyor?" diye kalbinde bir şek ve şüphe oluyor. Bir gün o düşünce içinde iken Osman Bin Avffan Radıyal-

lâhû Anh'ın huzuruna gidiyor. Onun kalbine, gelenin düşüncesi aks etmiş. Gel buraya oğlum demiş. Elini, yüzüne sürmüş. Ondan sonra yukarıya bak, diyor. Yukarıya baktığında Tebbet sûresini, Kulhûvâllah-İhlas sûresinden önce görmüş.

وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا Biz Azimüşşân, bu kitabı nur olarak gönderdik. Nur-u İlâhi'dir, Kur'an. نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا Nurdur fakat herkes bu nurdan istifâde edemez. Gözü kör olan, bu nuru nasıl görebilir? İstediğimizi, bu Kur'an ile hidâyet ederiz مِنْ عِبَادِنَا kullarımızı. Kur'an hakikaten bir nurdur. Gözü kör olan göremez. وَإِنَّكَ Sen ey Habibim, لَتَهْدِي hidâyet yolunu gösterirsin. إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ Sırat; yol. Mûstakim; doğru. Şüphesiz ki sen, doğru bir yolu göstermektesin.

صِرَاطِ اللهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ-53

(Hidayet iki manâ ile geliyor. Kur'anı Kerim'in birçok yerlerinde bahsediyor. Birincisi; hidayete getirdi bilfiil, hidâyete getirdi yetiştirdi. Diğeri de hidayete getirdi yani hidâyet yolunu gösterdi.)

صِرَاطِ اللهِ Âllâh'ın yolu sıratı müstakim öyle bir yol ki الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ göklerde ve yerde ne varsa hepsi, Âllâh'ın mülkü mahlûku, kuludur. Öyle ise itâat gerekir, teslimiyet ister. أَلَا إِلَى اللهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ Âgâh olunuz ki her şeyin sonu Âllâh'a rücû eder. Bütün işler, sonunda Âllâh'a döner.

Mü'minlere müjde sözünün günâhkârlara da tehdidin bulunduğu bu âyette artık karşılıklı sebep ve ilgilerin ortadan kalktığı, her şeyin Âllâh'a döndüğü gün hatırlatılmıştır.

سُورَةُ الزُّخْرُوفِ ﴿٤٣﴾ ZUHRUF SÛRESİ

Zuhruf; altın ve mücevher anlamına gelir. Sûrede bunlardan söz edildiği ve Âllâh'ın insana sahip olduğu altın ve mücheverle değil, kalp meziyetlerine göre değer verdiği anlatıldığı için sûre bu adla anılmıştır. Mekke'de nâzil olmuştur. 89 âyet, 833 kelime, 3400 harften ibarettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1- حٰمٓ

Müteşâbihâti Kur'aniyedir. Muhip ile mahbûbun arasında bir şifre gibidir. Biz buna fikrimizi karıştırmıyoruz. Mütekaddimin ulemasının reyi de budur. **Âllâhû alemû bi muradihi ve bi zalike** sonradan gelenler bazı manâlar vermişler. حٰ Harisi Dinillah, مٓ Mülazimi Tariki İlâhi. Manâsı; ey Âllâh'ın dinini bekleyici ve Tariki Vahdaniyete mülazemet edici, ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem demişler.

2- وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ

Mübin, zâhir olan kitap ki Kur'an'dır. Mübindir, Âllâh tarafından beyân ediliyor. Helâli, haramı, hayır ile şerri beyân ediyor. Öyle bir kitap ki ümmetin bütün ihtiyacı beyân edilmiş. Mübindir; Ahkâmı

İlâhiye'yi, hidâyeti, şeraiti, insanlara layık olan şeyleri beyân ediyor.

3- اِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

Biz Azimüşşân bu Kur'an'ı, Arap lisanı ile gönderdik. Düşünüp anlayasınız diye.

4- وَاِنَّهُ فِىٓ اُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ

وَاِنَّهُ Bu Kur'an-ı Azimüşşân فِىٓ اُمِّ الْكِتَابِ (Üm; Ana demektir. Bir şeyin aslına, ana derler. Levh'i Mahfuz da Ümmül Kitap'tır. İncil, Tevrat, Zebur ve suhufları da içine almış, bir Ümmül Kitap'tır.) Levh'i Mahfuz'da yazılı, nezdimizde sabittir. Kıyâmete kadar da aynen böyle bâkidir. Hiçbir sûretle hiçbir yerinde tebeddülât olamaz. Kur'an, Nuru İlâhidir. Kimin kalbinde nur varsa o kimse, Kur'an'dan anlar. Kalbinde nur olmayan, Kur'an'dan hiçbir şey anlamaz. لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ Onun şânı yücedir, hikmetle doludur. Kitapların âlâsıdır. Hâkîmdir, Hikmeti İlâhi ile nâzil olmuştur.

Şanı yüce olan Kur'an, i'caz vasfıyla diğer kitaplardan daha yücedir. Çünkü belâgatı en üstün mertebeye ulaşmıştır. Ayrıca bütün geçmiş kitapların hükümlerini ortadan kaldırmıştır.

5- اَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا اَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ

(Ey Mekkeliler, siz müsrif (haddi aşan, müşrik) bir kavimsiniz diye, sizden o zikri (Kur'an'ı) uzaklaştırıp bir yana mı atacağız? Siz haddi aşan kimseler oldunuz diye, sizi Kur'an'la uyarmaktan vaz mı geçelim?

6- وَكَمْ اَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِى الْاَوَّلِينَ

وَكَمْ اَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ Ne kadar çok gönderdik. Sizden evvel peygamberler, فِى الْاَوَّلِينَ evvelki zamanlarda gönderdik.

7- وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ اِلَّا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ Onlara gelmedi hiçbir peygamber, اِلَّا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ illâ istihza ederlerdi. Mutlaka alaya alırlar, imân etmezlerdi.

8- فَاَهْلَكْنَآ اَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضٰى مَثَلُ الْاَوَّلِينَ

فَاَهْلَكْنَآ اَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا (Bu sebeple) biz de bunlardan (yani Kureyşilerden) kuvvetçe daha güçlü olanları helâk ettik. وَمَضٰى مَثَلُ الْاَوَّلِينَ O evvelki ümmetlerin kıssaları (Kur'anı Kerim'in nice yerlerinde) geçti. Peygamberine imân etmeyen helâk olmuştur.

9- وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ Bunlardan sorsan (kâfir, hıristiyan ve yahudi'ye) kim halketti bu gökleri ve yerleri? (Âllâh diyor.) Pekâlâ böyle imân ettikten sonra niye Cenâbı Âllâh ezeli ve ebedi demiyorsun? (Onları çok üstün, çok bilen Âllâh yarattı) diyeceklerdir.

Böyle iken yine O'nu bırakıp gayre ibadet ve cehaletlerinden, diriltmeye kudretini inkâr ederler.

10- اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۚ

اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا Öyle Âllâh ki yeryüzünü, sizin maişetinize uygun bir beşik gibi yaptı. وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا Yer-

yüzünde size yollar açtı. لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ Tâ ki siz, hidâyete gelesiniz. Âllâh'ın kudretini yakından göresiniz.

11- وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ Öyle Âllâh ki (ihtiyaç ve ziraatınıza) kifâyet edecek kadar gökten yağmur gönderiyor. فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا Biz onunla kupkuru, ölü bir memlekete hayat verdik. كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ Ey haşri inkâr edenler. İşte siz de böyle (mezarlarınızdan) çıkarılacaksınız.

12- وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ

وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا Öyle Âllâh ki bütün çiftleri, O yaratmıştır. وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ Ve size bineceğiniz gemiler ve hayvanlar vermiştir.

13- لِتَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ

لِتَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ Böylece onların sırtına binip üzerlerine yerleşince, Rabbinizin nimetini anarak, إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ "Bunu bizim hizmetimize vereni tesbih ve takdis ederiz. Yoksa biz bunlara güç yetiremezdik" diyesiniz.

Rivayet olunduğuna göre Peygamberimiz Sallâllâhû Aleyhi vesellem Efendimiz, mübarek ayaklarını üzengiye koydukları zaman **"Bismillah"** ve bineklerine oturduklarında "**Elhamdûlillahi alâ kûlli hâl, sûbhanellezi sehhara lenâ hâzâ ve mâ kûnnâ lehû mûkrinine ve innê ilâ Rabbinâ lemûnkalibûn"** derlerdi.

Denizde gemiye bindiğimiz zaman, bize sünnet olan budur: **"Bismillahi mecrahâ ve mürsehâ inne Rabbi le gafûrur Rahim ve mâ kaderullahû hakka kadrihi"**

Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, itiyadi olarak hayvana bindiği veya sefere gittiği zaman bu cümleyi de ilave ederdi. **"Âllâhûmme ente sâhibû fisseferi vel halifeti fil ehli vel veledi. Âllâhûmme inni eûzû bike min asâisseferi ve keabetil mûnkalebi"**

14- وَاِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ

"Biz, şüphesiz Rabbimize döneceğiz" demelisiniz.

15- وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهٖ جُزْءًا ۭ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُوْرٌ مُّبِيْنٌ ۭ

وَجَعَلُوا لَهُ Yapmışlar, مِنْ عِبَادِهٖ O'nun kullarından bazılarını, O'nun bir cüz'ü kıldılar. اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُوْرٌ مُّبِيْنٌ Gerçekten insan, apaçık bir nankördür.

Yahudilerin bir bölümü Üzeyir'i, Âllâh'ın oğlu saymıştı. Hıristiyanlar Îsâ Aleyhisselâm'ı, Âllâh'ın oğlu saydılar. Müşrikler de melekleri Âllâh'ın kızları sayıyorlardı.

16- اَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَّاَصْفٰىكُمْ بِالْبَنِيْنَ ۚ

Yoksa Âllâhû Teâlâ, yarattığı mahlûklarından (buğz ettiğiniz) kızları kendisine edindi de (makbulünüz olan) oğulları size mi ayırıp seçti.

17- وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهٗ مُسْوَدًّا وَّهُوَ كَظِيْمٌ

وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ Ne zamanki birisini tebşir ederlerse, بِمَا

ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ Âllâhû Teâlâ'ya isnat ettiği bu kızlar ile. مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ İçlerinden biri Rahman'a isnat ettikleri (kız çocuğu geldiği haberiyle) müjdelendiği vakit, keder ve hiddetinden yüzü simsiyah olur.

Çünkü kızları Âllâh'tan, oğulları kendilerinden saydıkları için, kız çocuğunun doğum haberine üzülür ve sinirlenirlerdi. Sonra da kızları diri diri kuma gömerlerdi.

Kur'anı Azimüşşân'ın üçte birisi, Vahdaniyeti İlâhiye'ye ait olan âyetlerdir. Mekke halkı, müşrikler kitap sahibi değillerdi. Fakat Hıristiyanların elinde İncil kitabı, yahudilerin elinde Tevrat kitabı vardı. Ehli Kitap hakkında olan âyetler geçti. Müşriklerin ahvâlini beyân ediyor. Hamakatlarından kız çocuklarını, Âllâh'ın kızları sayıyorlardı. Ve yahut böyle itikat ederlerdi. Onun hakkında Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, âyeti kerime nâzil oldu. Hanımlar fıtraten erkeğe nispetle zayıf olduğu için merhamet edilmiş. Evvelâ, ziynet onlara helal edilmiş. Altın ve ipek erkeklere haram, hanımlara helal edilmiştir. Hanımın ziynete ihtiyacı var. Nafakaya gelince, nafakayı temin etmek hanımlardan kaldırılmış. O, nafakayı temin etmeyi erkeklere yüklemiş. Bir erkek, hanımının nafakasını temin etmekle mükelleftir. Bunların hepsi ne içindir? Hanımların zayıf olduğunun tezahürüdür.

18- أَوَمَنْ يُنَشَّؤُا فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ

أَوَمَنْ Hemzei istifamdır. İnkâr için, vav'ı atıfedir. مَنْ يُنَشَّؤُا فِي الْحِلْيَةِ Bir hanım ki hilye ziynetken, ziynetle evde nazik olarak büyüyor. Ziynet ona cevaz verilmiş, zayıf olduğundan dolayıdır.

وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ Muhaseme; muharebede mücâdelede mübin değil. Ancak evinin ziynetini bilir, muharebede şiddetli yerlerde mücâdele etme imkânı yoktur. (Bu hanımları nasıl olur da Âllâh'a isnat ediyor, onları Âllâh'ın parçası mı sayıyorlar?)

Âyet kadınlardaki süslenme özellikleri ile mücâdeledeki zayıflıklarına işaret ediyor.

19- وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَٰنِ إِنَاثًا ۚ أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ

وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ Müşrikler, Rahman'ın kulları olan melekleri, هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَٰنِ إِنَاثًا ۚ dişi saydılar. أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ ۚ Bunlar meleklerin halkolduğunu, yaratılışını gördüler mi? سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ Onların bu şahitlikleri yazılacak ve sorguya çekileceklerdir.

20- وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ ۗ مَا لَهُمْ بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ

وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ ۗ Ve dediler ki (Âllâhû Teâlâ meleklere ibadet etmemekliğimizi) dileseydi, onlara ibadet etmezdik. Demek ki Âllâh istedi, biz yaptık. Buna benzer durumlar zamanımızda da oluyor. Efendim Âllâh isteseydi yaptırmazdı. Ne yapıyor? İrade ile kazayı birleştiriyor. Bunların hepsi hatadır. Hâlk başka, kaza başka, irade başkadır. Hâliki Kâinat, azameti kudretini göstermek için hem hayrı hem de şerri halkediyor. Fakat şerre rızası yoktur. مَا لَهُمْ بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ Onların buna dâir hiçbir bil-

gileri yoktur. اِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ Onlar sadece yalan söylüyorlar. Bu sözleri ancak zan ve tahminden ibarettir.

Meleklere bu iddia ve inançla tapanlar, yalan söyledikleri için bunun cezasını çekeceklerdir.

21- اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهٖ فَهُمْ بِهٖ مُسْتَمْسِكُونَ

اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهٖ Bu Kur'anı Azimüşşân'dan evvel, onlara bir kitap gönderdikmi? فَهُمْ بِهٖ مُسْتَمْسِكُونَ Kur'an'dan evvel onlara bir kitap geldimi, ki ona sarılıyorlar.

Melekleri kadın derecesine indirmek, sonra melekleri Âllâh'a isnat etmek, sonra da Âllâh bu fenalığa razıdır demek, her üçü de küfürlerine sebeptir.

22- بَلْ قَالُٓوا اِنَّا وَجَدْنَٓا اٰبَاءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ

بَلْ قَالُوا Belki söylerlerdi اِنَّا وَجَدْنَٓا اٰبَاءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ onlara. "Siz, bunu niçin yapıyorsunuz?" diye söylendiği zaman. "Biz babalarımızı bu din üzerinde bulduk. وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ Biz de onların izinde gidiyoruz" dediler.

Böylece meleklere tapmanın bilgi ve kitap olarak bir dayanağı bulunmadığı, delillerin sadece körü körüne taklitten ibaret olduğu ortaya çıkmaktadır.

23- وَكَذٰلِكَ مَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَٓا اِنَّا وَجَدْنَٓا اٰبَاءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ

وَكَذٰلِكَ Aynen bunlar gibi, (Mekke müşrikleri gibi) dalâleti, hidâyet gibi söyleyenler. مَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ

Göndermedik senden evvel bir memlekete bir peygamber, اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا refah, iyilik, zenginlik. Daima iyilik aşağıdan, yukarıya çıkar. Peygamberan'ı İzâm'a evvelâ tâbi olanlar fukaralardan başlamıştır. İnkâr etmek, küfre girmek hepsi de yukarıdan, zenginlerden başlıyor. Mütereffih, refahta olanlar derlerdi. اِنَّا وَجَدْنَا اٰبَاءَنَا "Biz babalarımızı bulduk عَلٰٓى اُمَّةٍ bu yolda, (bu dinde) bulduk. وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ Biz de onların izlerine uyarız" dediler.

Burada Rasûlûllah'ın tebliğde teselli edilmesinin yanı sıra, taklitçiliğin eski bir sapıklık ve eski bir dert olduğu ifade edilmektedir.

قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِاَهْدٰى مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ اٰبَاءَكُمْ ؕ قَالُوا اِنَّا بِمَا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كٰفِرُونَ **-24**

قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِاَهْدٰى مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ اٰبَاءَكُمْ ؕ "Ben, size babalarınızı üzerinde bulduğunuz (din)den daha doğrusunu getirmişsem, (yine mi bana uymazsınız?)" deyince. قَالُوا اِنَّا بِمَا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كٰفِرُونَ Dediler ki; "Doğrusu biz, sizin gönderildiğiniz şeyi inkâr ediyoruz."

Gönderilen peygamberlerin her biri kavmine böyle seslenmiş. Aldıkları cevap çoğu yerde, dini inkâr ve taklide devam olmuştur.

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ع **-25**

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ Biz de onlardan intikam aldık. فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ع Bak, (peygamberlerini) tekzib edenlerin akıbeti nasıl oldu?

İnkâr eden, yalanlayan ve şuursuzca taklidde ısrar edenlerden, kökleri kurutularak intikam alınmıştır.

26- وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ لِاَبِيهِ وَقَوْمِهٖٓ اِنَّنِي بَرَٓاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ ۙ

وَاِذْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem ümmetine beyân et o zamanları ki قَالَ اِبْرٰهِيمُ لِاَبِيهِ İbrahim Aleyhisselâm amcasına söyledi. **"Eb"** kelimesi amca olarak kullanılmıştır. Kur'an'ın bir yerinde Ebihi Azere diyor. Burada ise لِاَبِيهِ diyor.

Kâmusu Okyanus'ta, Azer ismine bakıldığında İbrahim Aleyhisselâm'ın amcası diyor. Taruh ismine bakıldığında İbrahim Aleyhisselâm'ın babasıdır, diyor. Azer, küfür üzerine gitmiştir. İbrahim Aleyhisselâm'dan, Âdem Aleyhisselâm'a kadar babalarının hiçbirisi küfürde kalmamıştır.

Mevlâna Celâleddin'i Rumi KaddesÂllâhû Sırrahûlaziz; "Âdem Aleyhisselâm'a kadar, Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ecdadı her zamanın en kıymetli insanlarıydı" buyuruyor.

Yüzlerce hadis var ki Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. "Ben, ceddim Âdem Aleyhisselâm'dan, babam Abdullah Radıyallâhû Anh'a kadar daima sahih nikâh üzerine geldim" buyuruyor.

وَقَوْمِهٖٓ اِنَّنِي بَرَٓاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ İbrahim Aleyhisselâm kavmine; "Ben, sizin taptıklarınızdan beriyim, uzağım" demişti.

27- اِلَّا الَّذِى فَطَرَنِى فَاِنَّهُ سَيَهْدِينِ

Ben yalnız, beni yoktan yaratana ibadet ederim. Zira O, beni hidâyette sabit kılacaktır.

28- وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِى عَقِبِهٖ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً Ve (İbrahim Aleyhisselâm) bu sözü, (Ke-

lime-i Tevhidi) zürriyetine bâki, miras olarak bıraktı. فِى عَقِبِهٖ Evlatları içinde daimi bir kelime yaptı. لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ İştirak edenler, Tevhid edenlerin dâvetiyle şirkten rücû etsinler.

İbrahim Aleyhisselâm tevhid kelimesini, ardındakilere miras olarak bırakmış. Bu yüzden de neslinde, bir Âllâh'a inananlar eksik olmamıştır. Mekkeliler içinde ve 'Hanifler' adıyla tanınan ve İbrahim Aleyhisselâm'ın inancına sadâkat gösteren insanlar vardı.

29- بَلْ مَتَّعْتُ هٰٓؤُلَآءِ وَاٰبَآءَهُمْ حَتّٰى جَآءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ

بَلْ مَتَّعْتُ هٰٓؤُلَآءِ Hâliki Kâinat, Habibine buyuruyor. Mekke müşriklerini metalandırdım وَاٰبَآءَهُمْ hatta babalarını da. حَتّٰى جَآءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ Ta! Kendilerine hak (Kur'anı Kerim) ve (hüccetler ve âyetlerle tevhidi) açıklayan bir peygamber, Sallâllâhû Aleyhivesellem Efendimiz gelinceye kadar (ömür ve nimetle) geçindirdim.

30- وَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ وَاِنَّا بِهٖ كَافِرُونَ

وَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ Ne zamanki Kur'an-ı Azimüşşân geldi. O vakit قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ وَاِنَّا بِهٖ كَافِرُونَ (bu büyük nimete inanacakları yerde, şükretmeleri lâzım gelirken) "bu sihirdir, biz onu inkâr ediyoruz" dediler.

31- وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ

Ve dediler ki; "Bu Kur'an iki şehirden, bir büyük adama indirilse olmaz mıydı?"

Bu iki memleket Mekke ile Taif'ti. Kastettikleri de Mekke'den Velid Bin Mugire ve Taif'ten Urve Bin Mesûdûs Sekafiydi. Kur'anı Ke-

rim'in güzelliğini hissediyorlar fakat onu Peygamberimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem efendimize yakıştıramıyorlardı. Büyüklüğü servet ve mevki ile ölçüyorlardı.

32- اَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ

اَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ Rabbinin rahmetini, onlar mı paylaştırıyorlar? نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ Dünya hayatında onların geçimlerini aralarında biz paylaştırdık. فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ Dünya hayatında insanları birbirlerine iş gördürmeleri için kimini, ötekine دَرَجَاتٍ derecelerle üstün kıldık. لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ Bazıları, bazılarını alsın da çalıştırsın, dünyanın imarına sebep olsun. وَرَحْمَتُ رَبِّكَ Senin Rabbinin rahmeti ki Cennet, İslâmiyet'tir. خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ Onların toplamış olduğu mâlû servetten hayırlıdır.

33- وَلَوْلَآ اَنْ يَكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ

Şayet insanların bir tek inkârcı ümmet olması mahzuru bulunmasaydı, Rahman'ı inkâr edenlerin evlerini (tavanlarını) ve çıkacakları merdivenleri gümüşten yapardık.

34- وَلِبُيُوتِهِمْ اَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ

Evlerinin kapılarını ve üzerine yaslanacakları koltukları da hep gümüşten yapardık.

وَزُخْرُفًا ۚ وَإِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ -35
لِلْمُتَّقِينَ

وَزُخْرُفًا ۚ وَإِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ Ve onları altın ziynetlere boğardık. Bütün bunlar sadece dünya hayatının geçici metaından ibarettir. وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ Ahiret (cennet nimetleri) ise Rabbinin indinde (şirk ve mâsiyetlerden) sakınanlar içindir. Müttekiler için ahiret daha hayırlıdır.

وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ -36

وَمَنْ Her kim ki يَعْشُ i'raz ederse عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ Allâh'ın zikrinden. نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا Bir şeytanı, onun kafasına musallat ederiz فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ Şeytan sıkıntıda kaldı mı insanlara iltica ediyor. İnsan cinsinden bir şeytana havale eder. O şeytan onun arkadaşı, beraber olur. Zikrullah'tan geri kaldığından, şeytan musallat oluyor.

وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ -37

وَإِنَّهُمْ O dost şeytanlar ki arkadaş olmuş, لَيَصُدُّونَهُمْ çeviriyor o zavallıyı, (Zikrullah'tan gafil olanı) عَنِ السَّبِيلِ doğru yoldan. وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ Kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar.

حَتّٰى إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ -38

حَتّٰى إِذَا جَاءَنَا Bize gelinceye kadar devam eder. قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ Keşke benimle senin aranda, doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı. (Keşke seninle arkadaş olmasaydım der.) فَبِئْسَ الْقَرِينُ Ne kötü arkadaşmışsın sen! der.

39- وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ اِذْ ظَلَمْتُمْ اَنَّكُمْ فِى الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ Bugün size pişmanlık hiç fayda vermez. اِذْ ظَلَمْتُمْ اَنَّكُمْ فِى الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ Siz nefsinize zulmettiniz çünkü siz, azapta müştereksiniz.

40- اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ اَوْ تَهْدِى الْعُمْىَ وَمَنْ كَانَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ

اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ اَوْ تَهْدِى الْعُمْىَ Hâliki Kâinat, Habibine beyân ediyor, istifâmı inkâridir. Buyuruyor ki; "Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem küfür üzerine gitmeye azmeden Ebu Cehil ve emsâllerini hidâyete getiremezsin. Sağırlara işittiremez, kör olanları hidâyete getirmezsin. Hidayete gelmediklerinden dolayı da müteessir olma. وَمَنْ كَانَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ Apaçık bir dalâlet içinde bulunanları, irşada kadir misin?"

41- فَاِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَاِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ

Eğer biz, seni alıp götürsek. Onlardan intikam alırız.

42- اَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِى وَعَدْنَاهُمْ فَاِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ

Yahut onlara vadettiğimiz azabı, sana (hayatında) göstermek istersek. Şüphe yok ki biz, onları helâke kadiriz. (Bizi, ondan men eden olmaz.)

43- فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِى اُوحِىَ اِلَيْكَ اِنَّكَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

فَاسْتَمْسِكْ İstimsak, temessük, yapışmak demektir. Yapış, sımsıkı sarıl devam et بِالَّذِى اُوحِىَ اِلَيْكَ sana vahy olan, bu Kuranı

Azimüşşân'a. اِنَّكَ عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ Muhakkak sen, doğru yol üzerindesin.

وَاِنَّهٗ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۚ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُوْنَ -44

وَاِنَّهٗ Bu Kur'anı Azimüşşân, لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۚ sana ve kavmine bir ikaz ve şereftir. (Onun kavmi, bütün ümmet dâhildir.) وَسَوْفَ تُسْـَٔلُوْنَ Yakında ondan sorguya çekileceksiniz.

وَسْـَٔلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُّسُلِنَآ اَجَعَلْنَا مِنْ دُوْنِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُّعْبَدُوْنَ -45

وَسْـَٔلْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sual ediniz مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُّسُلِنَآ sizden evvel gelen peygamberlerin ümmetlerine. اَجَعَلْنَا مِنْ دُوْنِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُّعْبَدُوْنَ Rahman'dan başka ibadet edilecek bir ilâh yapmış mıyız?

Önceki peygamberlerin dinleri incelendiği zaman anlaşılır ki hiçbir peygamberin dininde, puta tapılacak yoktur. Bütün peygamberler, tevhid inancında birleşmişlerdi.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوْسٰى بِاٰيٰتِنَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ فَقَالَ اِنِّىْ رَسُوْلُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ -46

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوْسٰى Biz Azimüşşân, Mûsâ Aleyhisselâm'ı gönderdik. بِاٰيٰتِنَآ Mûsâ Aleyhisselâm'ın dokuz mucizesi vardı. En başta geleni Asâ ile Yed'i Beyzâ idi. اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ Fir'avn ile cemaatine, فَقَالَ اِنِّىْ رَسُوْلُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ onlara "Ben, Rabb'il Alemin'in Resûlüyüm" dedi.

47- فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِاٰيَاتِنَآ اِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ

Onlara âyetlerimizi getirince, birden bire onlarla alay etmeye koyuldular.

48- وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ اِلَّا هِيَ اَكْبَرُ مِنْ اُخْتِهَا وَاَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ اِلَّا هِيَ اَكْبَرُ مِنْ اُخْتِهَا Onlara gösterdiğimiz mucizelerden her biri, mutlak diğerinden büyüktü (fakat imân etmediler.) وَاَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ Biz de onları, olur ki küfürden rücû ederler diye, azaba müstehak ettik.

49- وَقَالُوا يَا اَيُّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ اِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ

وَقَالُوا يَا اَيُّهَ السَّاحِرُ Mûsâ Aleyhisselâm'a dediler. Ey sâhir (yani ey âlim.) Sihir, o zamanda câiz idi. ادْعُ لَنَا رَبَّكَ Rabbinden ricâ et, Rabbine duâ et. بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ اِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ Şayet (bizi, bundan kurtarırsan) biz de seni tasdik ve Rabbini tevhid eder, doğru yola gireceğiz. Hidayete geleceğiz diyorlardı.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın kavmi azabı görünce, kurtulmak için imân edeceklerini bildirdiler. Böylece azabın kaldırılacağına dâir verilen sözü de hatırlatmış oldular.

50- فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ

Fakat biz, onlardan azabı kaldırınca hemen sözlerinden caymaya başladılar.

51- وَنَادٰى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ اَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهٰذِهِ الْاَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي اَفَلَا تُبْصِرُونَ

وَنَادٰى فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهٖ قَالَ يٰقَوْمِ Fir'avn (üzerlerinden azap kalkınca, imân etmelerinden korkarak) kavmine seslendi ve dedi. قَالَ يٰقَوْمِ اَلَيْسَ لِىْ مُلْكُ مِصْرَ "Ey kavmim, ben Mısır hükümdarı değil miyim? وَهٰذِهِ الْاَنْهٰرُ تَجْرِىْ مِنْ تَحْتِىْ Bu nehirler, saraylarımın altından akmıyor mu? اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ Benim bu azametimi görmüyor musunuz?

Fir'avn bu sözüyle saraylarını altından akan Nil nehrini kastederek, kudret, servet ve ihtişamını ortaya koyuyor. Buna karşılık, Mûsâ Aleyhisselâm'ın zayıf ve fakirliğini hatırlatıyordu.

52- اَمْ اَنَا خَيْرٌ مِّنْ هٰذَا الَّذِىْ هُوَ مَهِيْنٌ وَّلَا يَكَادُ يُبِيْنُ

Yoksa ben, ondan daha hayırlı değil miyim ki o hakir sözünü bile, vuzuhla söylemekten acizdir. (Bu sözüyle Fir'avn, Mûsâ Aleyhisselâm'ın dilindeki tutukluğu ifade ediyordu.)

53- فَلَوْلَآ اُلْقِىَ عَلَيْهِ اَسْوِرَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ اَوْ جَآءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِيْنَ

فَلَوْلَآ اُلْقِىَ عَلَيْهِ اَسْوِرَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ Şayet (o, sözünde sadık olmuş olsaydı, Rabbi tarafından) üzerine altın bilezikler takılmalı اَوْ جَآءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِيْنَ yahut beraberinde (ona yardım ve nübüvvetini tasdik eden) melekler gelmeli değil miydi?

O tarihte riyasete seçilen kimsenin kollarına altın bilezikler, boynuna altın gerdanlıklar takılırdı.

54- فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهٗ فَاَطَاعُوْهُ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمًا فٰسِقِيْنَ

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهٗ فَاَطَاعُوْهُ İşte Fir'avn bu şekilde kavmini

küçümsedi. اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ Onlar da ona boyun eğdiler. Çünkü onlar yoldan çıkmış bir kavim idiler.

55- فَلَمَّآ اٰسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ اَجْمَعِينَ

فَلَمَّآ اٰسَفُونَا Ne zamanki (gazaplandırdılar.) Gayretullah'a dokundu. انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ اَجْمَعِينَ Biz de kendilerinden intikam aldık. Hepsini suda boğduk.

56- فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْاٰخِرِينَ

فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا Onları size selef yaptık ki siz, onlardan ibret, ders alasınız. وَمَثَلًا لِلْاٰخِرِينَ Geri kalanlara misal yaptık ki imân etsinler.

57- وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا اِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ

وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا Ne zamanki Cenâbı Hak, Meryem oğlu Îsâ Aleyhisselâm'ı bir misal olarak anlatınca اِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ senin kavmin, bu misalden ferahlanıp çağırıştılar.

Îsâ Aleyhisselâm ve annesi Meryem Radıyâllâhû Anhâ ile ilgili bir meselenin konuşulduğu, bir toplantıda müşriklerden biri "Eğer tapılan Îsâ Aleyhisselâm, Meryem Radıyâllâhû Anhâ, Üzeyir ve melekler cehennemde ise onlarla beraber olmaya razıyız" demiş. Bu söze, müşrikler şımararak gülmüşlerdi. Âyet onların bu şımarık tavırları hakkında nâzil olmuştur.

58- وَقَالُٓوا ءَاٰلِهَتُنَا خَيْرٌ اَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ اِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ

وَقَالُٓوا ءَاٰلِهَتُنَا خَيْرٌ اَمْ هُوَ Dediler ki; "Acaba bizim ilâhlarımız mı (melekler mi) hayırlıdır, yoksa o mu (Îsâ Aleyhisselâm mı)

hayırlıdır? مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا Onların bu misali sana getirmeleri ancak tartışmak için, husûmet için söylediler. (Yoksa hakkı, batıldan temyiz etmek için değil.) بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ Doğrusu onlar çok düşman, inatçı bir kavimdirler.

BusözleriyleÎsâAleyhisselâmileputlarınıkarşılaştırmayayeltendiler.

59- إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَاءِيلَ

إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ Îsâ Aleyhisselâm ancak benim kulumdur. Onu, nübüvvet ile in'am ettim. أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَاءِيلَ Nimet verdiğimiz ve İsrailoğullarına örnek kıldığımız bir kuldur.

60- وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ

وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً Eğer biz Azimüşşân isteseydik, size melekler gönderirdik. Size halef olurlar, yeryüzü ibadetle dolardı.

61- وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ Ve muhakkak ki o, Îsâ Aleyhisselâm kıyâmet için (onun yaklaştığını gösteren) alâmetidir. (Îsâ Aleyhisselâm, İmamı Mehdi ve Yec'üc Mec'üc kıyâmete çok yakın gelirler.) فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ Sakın onda şüpheye düşmeyin ve bana uyun. هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ İşte sıratı müstakim, doğru yol budur.

Bu âyette Îsâ Aleyhisselâm'ın, kıyâmet için bir bilgi olduğu bildirilmiştir. Bundan maksat, ahirzamanda Îsâ Aleyhisselâm'ın tekrar dünyaya döneceğini haber vermektedir. Onun için nüzulü Îsâ Aleyhisselâm, kıyâmet alâmetlerindendir.

62- وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ ۚ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ

وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ ۚ Sakın şeytan sizi yoldan çevirmesin. اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır.

63- وَلَمَّا جَآءَ عِيْسٰى بِالْبَيِّنٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِاُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِىْ تَخْتَلِفُوْنَ فِيْهِ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ

وَلَمَّا جَآءَ عِيْسٰى بِالْبَيِّنٰتِ Ne zamanki Îsâ Aleyhisselâm, onlara açık delillerle geldi. قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ Ben, size hikmetle (nübüvvet ve kitapla) size geldim. وَلِاُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِىْ تَخْتَلِفُوْنَ فِيْهِ ۚ Ayrılığa düştüğünüz şeylerden bir kısmını, size açıklamak için geldim. فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ Âllâh'tan korkun ve bana itâat edin.

64- اِنَّ اللّٰهَ هُوَ رَبِّىْ وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ ۗ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ

اِنَّ اللّٰهَ هُوَ رَبِّىْ وَرَبُّكُمْ Muhakkak Âllâh, benim de Rabbim sizin de Rabbinizdir. فَاعْبُدُوْهُ ۗ O halde hepiniz O'na ibadet edin. هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ Ancak doğru yol, bir olan bu yoldur.

65- فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ اَلِيْمٍ

فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ ۚ Fakat sonra aralarında çıkan guruplar, birbiriyle ihtilâfa düştüler. فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ اَلِيْمٍ Acı bir günün azabı karşısında, vay o zulmedenlerin haline!

66- هَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ

Onlar farkında değillerken (başlarına) gelecek olan o günden başkasını mı bekliyorlar? (Soru yöneltilen topluluk, Mekke kâfirleri veya kıyâmetin inkârcılarıdır.)

اَلْاَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ اِلَّا الْمُتَّقِينَ ۟ -67

O gün müttekilerden başka dostlar, kötülüklerden sakınanlar müstesnâ olmak üzere. (Dünyadayken kötülükte) dost olanlar, o gün birbirlerine düşman kesilirler.

يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَآ اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ۚ -68

يَا عِبَادِ Cenâb-ı Hak, kendine izafe ediyor. Ey benim kullarım, لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ o gün size bir korku yok, وَلَآ اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ۚ bir de hüzün yok, üzülmeyeceksiniz.

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ۚ -69

Ey âyetlerimize inanan Müslüman olan kullarım.

اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ اَنْتُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ -70

Siz de Mü'min zevceleriniz de sürurla ağırlanmış olarak, cennete giriniz.

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَاَكْوَابٍ ۚ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ ۚ وَاَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۚ -71

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَاَكْوَابٍ ۚ Onlara (türlü türlü yiyecek ve içecekler bulunan) altından tepsiler ve kâselerle tavaf olunacak. وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ ۚ Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır. (Açlık ve susuzluktan değil lezzet için yer ve içerler, gözler mütelezziz olur

o nimetlerden.) وَاَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ Ey ibêdi imân edenler, siz orada ebedi kalacaksınız.

72- وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

Bu cennet, size dünyadaki iyi amelleriniz sebebiyle yaptıklarınıza karşılık, size miras kılınmıştır.

73- لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ

Sizin için orada dilediğiniz anda, bol bol yiyeceğiniz meyveler vardır. Onlardan yersiniz, denilir.

74- اِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِى عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ

Şüphesiz mücrim olan kâfirler, cehennem azabında ebedi kalacaklar.

75- لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ

لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ Onlardan bu azap, bir an hafifletilmez. Çünkü niyeti bu idi ehli cehennem olanın, ebedi yaşasa yine küfürde devam edecek. Cenâb-ı Hak niyetine göre muamele yapıyor. وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ Onlar azap içinde kurtuluştan ümit keserler.

76- وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ Ehli cehenneme olan bu azap, tarafımızdan zulüm değildir. وَلٰكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ Fakat onlar kendi nefislerine zulüm ettiler. Peygamberan'ı İzam'a, Âllâh'ın kitabına imân etmediler, onun cezasını böyle çekerler.

77- وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ اِنَّكُمْ مَاكِثُونَ

وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ Ve (kurtuluş ümitleri kalmayınca) şöyle nida edecekler. "Ey Mâlik, Rabbine niyaz et de bize ölümle hükmetsin." قَالَ إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ (Red cevabı alırlar.) "Siz, ebedi olarak burada (azapta) daimi böyle kalacaksınız" der.

78- لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ

(Onlara) Celâlim hakkı için biz, size hakkı getirdik. Fakat çoğunuz hakkı çirkin görenlerdensiniz, (denilecek.)

Kureyşin Dârunnedve'de, Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e karşı kurdukları tuzağa işaret ederek, onların tuzaklarına karşılık, helâklarının takdir edildiği açıklanmıştır. Çünkü kâfirler, Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i ve Kur'ânı sevmediklerini söylemekle kalmıyor, karşı koyma hususunda da kararlar alıyorlardı.

Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hac mevsiminde Mina'ya giderdi. Mina'da Cennet'ül Akabe, orada gördüklerine, durumu müsait olanlara, va'zı nasihat ederdi. İmânı telkin eder, tebligatını yapıyordu. Birinci sene, Medine'i Tahire'den altı kişi gelmişti. Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem onları gördü, imânı telkin etti, onlar da imân ettiler. Sonra onlara dedi; "Memleketinize gidin, mümkün olduğu kadar halka tebliğ ediniz. Gelecek sene inşallâh görüşürüz."

İkinci sene yine Medine'i Tahire'den on iki kişi geldi. Onlar da Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i gördüler, imânlarını izhar ettiler. Onlara da aynen öncekiler gibi tebliğ, beyânda bulundu. Üçüncü sene Medine'i Tahire'den yetmiş kişi geldi. Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bunlara da tebliğ ve Ahkâmı İlâhi'yi bildirdi. Hepsi imânını izhar ettiler. Önce gelenlerle, ilk gelen

altı kişi, sonraki sene on iki kişi, üçüncü gelen senede yetmiş kişi olan bu sahabeler, birçok insanların hidâyetine sebep oldular.

Kureyşiler bunu işitince "Medine'nin yarısı imân etmiştir" diye endişe ettiler. "Mekke'den de Medine'ye gidenlerle beraber buraya gelirlerse halimiz ne olur?" dediler.

Nihayet Mekke'de Kureyşiler, Darunnedve'de bir araya gelip çare olarak ne yapılması lâzım geldiğini müzakere ettiler. Şeytan da şeyhi necdi sıfatı ile aralarına katıldı. İlk teklif; "Mekke'den çok uzaklara sürelim, buraya gelemesin." İkinci teklif; "Hapsedelim, hayatının sonuna kadar orada kalsın." Üçüncü teklif; "Her kabileden bir genç seçilerek bu gençlerin tamamı, gece yarısı evinde, yatağında kılıç darbesi ile ölümüne sebep olsunlar." Bu üç tekliften üçüncü olan ölüm teklifi, şeytan tarafından da tasvip ediliyor.

Hâliki Kâinat bu ahvâli, Cibril'i Emin vasıtasıyla peygamberine bildirdi. Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de hicret arkadaşı Ebu Bekir Sıddık Radıyallâhû Anh'a haber verdi. "Hazır ol, Mekke'den gideceğiz."

İblis karar verildiği gece, Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in evi etrafında ablukaya katılmış bekliyor. Fakat ani olarak şeytanın gözüne uyku geliyor. Uykudan gözünü açınca, Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in evden çıkıp gittiğini anlıyor. (Çünkü şeytan ilk def'a bu an, uykuya daldığından anlamış oluyor.) Hemen eve girip bakıyorlar. Yalnız İmamı Ali Radıyallâhû Anh'ın orada olduğunu görüyorlar.

79- اَمْ اَبْرَمُوا اَمْرًا فَاِنَّا مُبْرِمُونَ ۚ

اَمْ اَبْرَمُوا اَمْرًا **Em**; bel manâsınadır. Bel ki **ebramû ehkemû.** Tahkim ettiniz, ittifak ettiniz, bir emrin üzerine; Hakem Âllâh'tır,

mülk Âllâh'ındır. Hâlbuki فَاِنَّـا مُبْرِمُـونَ mübrim, muhkem benim, hâkim benim. Benim hükmümü küçük mü gördünüz? Makbul ve lâyık görmediniz mi onun yerine başka hüküm icat ediyorsunuz?

80- اَمْ يَحْسَبُونَ اَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْ ۭ بَلٰى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ

اَمْ يَحْسَبُونَ اَنَّـا لَا نَسْـمَعُ سِـرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُـمْ ۭ Yoksa biz, onların kalplerinde gizlediklerini ve fısıltılarını işitemeyiz mi sanıyorlar? بَـلٰى Biz, onu işitiyoruz. وَرُسُـلُنَا لَدَيْهِـمْ يَكْتُبُـونَ Yanlarında rusûllerimiz (gizli, açık yaptıklarını tespite memur ettiğimiz hafaza meleklerimiz) de var, yazıyorlar.

81- قُلْ اِنْ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌ ۖ فَاَنَا اَوَّلُ الْعٰبِدِيْنَ

Cenâb-ı Hak bütün kemâl sıfatları ile muttasıftır, bütün noksanlardan münezzehtir. Eğer Rahman'ın bir çocuğu olsaydı, elbette ben (ona) ibadet edenlerin ilki olurdum.

82- سُبْحٰنَ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ

Göklerin ve yerin Rabbi, Arş'ın da Rabbi olan Âllâh, onların uydurdukları noksan sıfatlardan yücedir, münezzehtir.

83- فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتّٰى يُلٰقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِىْ يُوعَدُونَ

فَذَرْهُـمْ Ey Habibim, onları bu batıl üzerine bırak, ısrar etme. Çünkü harbe memur değilsin. يَخُوضُـوا Batılına dalsınlar, وَيَلْعَبُـوا dünyada (dünyaları ile) oynasınlar. حَـتّٰى يُلٰقُـوا يَوْمَهُـمُ الَّـذِىْ يُوعَـدُونَ Azabı ile tehdit edildikleri günlerine kavuşuncaya kadar.

84- وَهُوَ الَّذِىْ فِى السَّمَآءِ اِلٰهٌ وَفِى الْاَرْضِ اِلٰهٌ ۭ وَهُوَ الْحَكِيْمُ الْعَلِيْمُ

وَهُوَ الَّذِى فِى السَّمَآءِ اِلٰهٌ Gökteki İlâh da yerdeki İlâh da O'dur. وَفِى الْاَرْضِ اِلٰهٌ Yerde de Mabûdum bilhak O'dur. وَهُوَ الْحَكِيمُ Yerli yerine halkeden O'dur. الْعَلِيمُ Âlimdir mahlûkatın haline, (her şeyi bilir.)

85- وَتَبَارَكَ الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

وَتَبَارَكَ الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ Göklerin ve yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin mülkü kendisine ait olan Âllâh, yücedir. وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ Kıyâmetin ilmi, O'nun nezdindedir. وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ Ve hepiniz O'na rücû edeceksiniz.

86- وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ اِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

Âllâh'ı bırakıp da taptıkları putlar, şefâat etmeğe mâlik değillerdir. Ancak bilerek hak dine inanıp ona şahitlik edenler müstesnâdır.

Putlar hiç kimseye şefaat edemezler ve yardımda bulunamazlar. Çünkü şefâate yetkili yoktur. Ancak Îsâ ve Üzeyir Aleyhisselâm ile melekler, dilleri ve kalpleriyle hakkı doğrulayan kişi ve varlıklar oldukları için, inananlara şefâat edeceklerdir.

87- وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ فَاَنّٰى يُؤْفَكُونَ

Celâlim hakkı için, kendilerini kimin yarattığını onlara sorsan. Elbette "Âllâhû Teâlâdır" derler. O hâlde (O'nun ibadetinden, gayrin ibadetine) nasıl çevriliyorlar?

88- وَقِيلِهِ يَا رَبِّ اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ

O'nun (Aleyhissalâtû Vesselâm Efendimizin) 'Yâ Rabbi' demesi hakkı için, onlar muhakkak ki imâna gelmez bir kavimdir.

Âllâh-û Teâlâ, nefsi halkettiği zaman demiş ki; "Sen kimsin, ben kimim?" Nefis cevaben; "Sen sensin, ben de benim." Cenâbı Hak Ne zamanki açlıkla imtihan etti. "Sen kimsin, ben kimim" diyerek sual ettiğinde nefis, bu def'a; "Yâ Rabbi sen Hâliki Kâinat'sın, ben de zelil bir kulum" demiş.

Onun için Evliyâullah hallerinde evvelâ riyazetler çektirirler, açlıkla talim ederler. Nefis ancak açlıkla yola gelir. Bir de ölümden korkar.

Onun için ibadete başlarken bize demişler ki "Hiç olmazsa beş, on dakika, on beş dakika tezekkürü mevt yapın."

89- فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ

فَاصْفَحْ عَنْهُمْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, müşrikler nasihat dinlemiyorlar. (Emir, nasihat dinlemedikten sonra da muharebe zamanı değil, şimdilik sen onlardan i'raz et.) وَقُلْ سَلَامٌ Küfre selâm, caiz değil. O mânâda değil, mütareke selâmı olduğundan. Ne biz size tecavüz edelim, ne de siz bize tecavüz etmeyin. فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (Ben sizden ayrılıyorum) de. Yakında akıbetlerini bileceklerdir.

Bu emir, cihad farz olmadan önce idi.

سُورَةُ الدُّخَانِ ﴿٤٤﴾ DÛHAN SÛRESİ

Sûre'i celile, Mekke'de nâzil olmuştur. 59 âyet, 346 kelime, 1431 harften ibarettir.

Rasûlû Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem her gece, Sûre'i Dûhan ile Yâsin'i okuyordu. Başka okudukları da vardı fakat bu ikisini terketmemiştir. Buyurmuşlar ki; "Dûhan Sûresini sabah ve akşam okuyan mağfirete sebep olur.

Dûhan; lisânımızda duman demektir. Bazen de insanın çok aç kaldığı ve yağmurlar yağmadığı, kuraklıklar olduğunda toz duman fazla kalkar, gözün zayıflığı ile toz dumanın kalkmasından, buna da dûhan demişler. Âyeti kerime buna da gelecek.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1- حٰمٓ

Müteşabihat-ı Kur'aniyedendir. Önceki sûrelerde geçtiği gibi, Mütekaddimin demişler; "Biz buraya reyimizi karıştırmayacağız çünkü muhib ile mahbubun arasında bir şifre gibidir." Âllâhû alemû bi muradihi ve bi zalike demişler. Âllâh muradını bilir. Âllâh'ın reyi, muradına bırakıyoruz. Müteehhirin ulemâsı da bazı teviller yapmışlar. Hamim; Vahyi İlâhi. Mim; Murakıbı İlâhi. Böyle teviller de yapmışlar.

2- وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ

Kitap 'elif lâm' ile olursa Kur'an'dır. Elif lâm olmazsa, her kitaba da denebilir. Vav, kasemdir. Âllâh CelleCelâlûhû, Kitabı Mübin'i izah edici, helâlı haramı beyân edici, hak ile batılı açıklayıcı, insanların muhtaç olduğu ahkâmı izah edicidir. Hâliki Kâinat kasem ediyor. Kasem, yemin demektir. Bu kasem, bizim aramızdaki yemin gibi değildir. Bizim yaptığımız kasem, muhatabı inandırmak için yapıyoruz. Fakat Âllâhû Teâlâ'nın emrinde buna lüzum yok. Ancak kasem ettiği şeyin kıymetli olduğuna işarettir.

3- إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ

إِنَّا Biz Azimüşşân, أَنْزَلْنَاهُ bu kitabı indirdik. فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ Mübarek bir gecede inzâl ettik. Fakat o gece hangi gecedir?

Müfessirini İzam'ın ittifakı budur. Kur'anı Kerim, kül (bütün) hâlinde evvelâ Levhi Mahfuz'dan dünya semâsına, sonra oradan parça parça, âyetler ve sûre olarak Kadir gecesi veya Berat gecesi olduğu ifade edilmiştir. Ondan sonra Cibril'i Emin vak'a üzerine lüzum ettiğinde gelmiştir. Bunun da sebebi; ne için geldiğinin manâsı anlaşılsın. Nüzulün sebebi anlaşılsın. Binaenâleyh Kur'anı Azimüşşân'ın iki inzâli var. İlki İlmi İlâhi'den Levh'i Mahfuza, Şaban ayının on beşinde, Berat gecesidir. İkinci bir nüzulü var ki Cibril'i Emin'in alıp da Rasûlû Ekrem'e getirdiği, o Leylet'ül Kadir'dir. Ramazan ayında olur. Her iki gece de câizdir. Her ikisi de ayrı ayrı mübarek gecelerdir. إِنَّا Muhakkak biz Azimüşşân, كُنَّا

مُنْذِرِينَ inzar, nasihat ediyor, uyarıyoruz küfürdekiler imâna gelsin. Günâhkârlar da yüzünü Huzuru İlâhiye çevirsinler.

4- فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ

فِيهَا O gecede يُفْرَقُ fark oluyor, ayrılıyor, tefrik oluyor, كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ her bir hâkîm olan emirler. Hâkîm; muhkem, neshi mümkün olmayan. Hâkîm; hikmetle dolu olan. Hâkim; Âllâh tarafından hükmedilen. Bütün ahkâm orada, o gece nâzil olur.

5- اَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا اِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ

اَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا Emren tâbi olduğu hikmetle bu, "Benim emrimdir." اِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ O gece her hikmetli iş (gelecek senenin, o gecesine kadar hayır ve şer, rızık, ecel vesair bütün işler) nezdimizden sadır olan bir emirle ayrılır. اِنَّا كُنَّا Biz Azimüşşân, مُرْسِلِينَ gönderiyoruz peygamberleri. Başta Muhammed Mustafa Sallâllâhû Aleyhivesellem olmak üzere diğer peygamberleri de gönderiyoruz.

6- رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ Rabbinden bir rahmet gönderiyoruz. Peygamberan'ı İzâm'ın varisleri olan Evliyaullah da böyledir. Onlar da Rahmeti İlâhiye'dir. اِنَّهُ Âllâh CelleCelâlûhû, هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ herkesin sözünü işitiyor ve bilen ancak O'dur.

Rivâyete göre; Erzak nüshası, Mikail Aleyhisselâm'a. Harp, zelzele, Ay ve Güneş tutulması ile yıldırımlar nüshası Cebrâil Aleyhisselâm'a. Musibetler nüshası Azrâil Aleyhisselâm'a. Ameller nüshası da birinci semânın sahibi İsrâfil Aleyhisselâm'a verilir.

7- رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا اِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ

Eğer kesin olarak inanıyorsanız Âllâhû Teâlâ, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir.

8- لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَائِكُمُ الْاَوَّلِينَ

لَآ اِلٰـه Yok bir mâbûd, ibâdete müstehak hiç kimse yok اِلَّا هُـوَ ancak Âllâh var. İkinci mânâ لَآ اِلٰـهَ اِلَّا هُـوَ yok bir maksut ancak O'dur, başka bir ilâh yok. Üçüncü manâ لَآ اِلٰـهَ اِلَّا هُـوَ Yok bir mevcut ancak Âllâh'tır. Evveli olmayan, ebedi olan, sonu olmayan ancak Âllâh'tır. Öyle ise hakiki mevcut Âllâh'tır. يُحْـيٖ وَيُمِيـتُ İhyâ eder, imâte eder. O diriltir, O öldürür. رَبُّكُـمْ وَرَبُّ اٰبَائِكُـمُ الْاَوَّلِـينَ Zira O, sizin de Rabbiniz, önceki atalarınızın da Rabbidir.

9- بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ يَلْعَبُونَ

Fakat kâfirler (bunu yakinen bilmedikleri için) şek içindedirler, istihza ederler. (Tekrar dirilmeyi kabûl etmiyorlar.)

10- فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِى السَّمَآءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ

فَارْتَقِـبْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. İntizar et, duânızı kabûl ettim. Zuhur edecek يَـوْمَ bir gün ki تَأْتِـى السَّـمَآءُ بِـدُخَانٍ مُبِـينٍ semânın insanları bürüyerek, açık bir duman çıkaracağı günü, gözetle.

11- يَغْشَى النَّاسَ هٰذَا عَذَابٌ اَلِيمٌ

O dumanlar ve açlık tesiri ile ihata ediyor insanları. Zira bu, elemli bir azaptır.

12- رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ

(İşte o zaman insanlar) "Rabbimiz! Bizden azabı kaldır. Doğrusu biz artık inanıyoruz" derler. (Yani va'd ile imân. İmân etmiyor, keşfet bunu kaldır da imân edeceğiz, dediler.)

Dumandan murâd, şiddetli kuraklık, açlık ve kıtlık seneleridir. Çok aç olan kimseye, gözlerinin za'fından semâ dumanlı gibi görünür. Kuraklık ve kıtlık senelerinde de havanın tesirinden kezâ semâ dumanlıdır.

İbni Mes'ud Rahmetûllâhi Aleyh'ten rivayet edildiğine göre; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Efendimiz, Kureyş'in kendisine karşı isyanda pek ileri gittiklerini görünce. "Ya Rabbi, Yusuf Aleyhisselâm'ın yedi yılı gibi, onlara da yedi yıl kıtlık vermek sûreti ile bana yardım et" diye duâ etmişti. Bunun üzerine onları, bir kıtlıktır yakaladı. Birçokları açlıktan öldü. Ölü etleri ve kemikleri yediler. Yerle gök arasını dumanlı gibi görüyorlardı. O kadar ki kendilerine söz söyleyenlerin sesini işitir fakat kendilerini görmez olmuşlardı.

Bir tefsire göre de; Bu duman, kıyâmet gününden evvel zuhur edecek eşrât-ı saattandır. Yâni kıyâmet alâmetlerindendir. Bütün yeryüzünü kaplayacak ve kırk gün, kırk gece devam edecek. Mü'minler de bir nev'i zükam hâsıl olacak. Yeryüzü, bacasız bir fırın gibi kızacak.

13- أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ

أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ Nerede onlarda düşünüp ibret almak. Bundan daha mühim mucizeler zuhur ediyor da imân etmiyorlar. وَقَدْ

جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ Mübin olan, her şeyi izah edici olan Rasûl geldiği halde imân etmediler.

14- ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ

ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ Ondan yüz çevirdiler, sözlerinde durmadılar. وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ (Kâh) bir öğretilmiş kişi (ve kâh) bir mecnundur, dediler.

15- اِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا اِنَّكُمْ عَآئِدُونَ

اِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا Biz, sizden o azabı kısa bir zaman için kaldıracağız. (Yâni yağmuru gönderince kısmet bollaşır.) اِنَّكُمْ عَآئِدُونَ (Fakat) siz yine (küfür ve şirkinize) avdet edeceksiniz.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in duâsıyla kıtlık kaldırıldıktan sonra inkârlarına dönmüşlerdir. Başka bir yoruma göre etrafı kaplayan, kıyâmet kopmadan önceki dumanı görünce Allâh'a sığınıp duâ edecekler. Âllâh-û Teâlâ, kısa bir süre için dumanı kaldıracak fakat onlar buna rağmen tekrar küfre döneceklerdir.

16- يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرٰى ۚ اِنَّا مُنْتَقِمُونَ

يَوْمَ Bir gün var ki نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرٰى ۚ şiddetle ahzetmek, şiddetle onları ahzettiğimiz zaman اِنَّا مُنْتَقِمُونَ (Kıyâmet veya Bedir günü) kesinlikle onlardan intikam alacağız.

17- وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ

وَلَقَدْ فَتَنَّا Biz Azimüşşân tecrübe, imtihan ettik قَبْلَهُمْ bu Kureyşlilerden evvel, Mekke müşriklerinden önce قَوْمَ فِرْعَوْنَ Fir'avnın kavmini imtihan etmiştik. وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ Onlara kerim

olan bir peygamber geldi ki o da Mûsâ Aleyhisselâm'dır. Peygamberân-ı İzam'ın abâ-û ecdâdı, hepsi de ehli cennettir.

18- اَنْ اَدُّوا اِلَيَّ عِبَادَ اللّٰهِ ؕ اِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ اَمِينٌ ۙ

اَنْ اَدُّوا اِلَيَّ عِبَادَ اللّٰهِ Onlara demişti ki: "Âllâh-û Teâlâ'nın kullarını (İsrailoğullarını) bana verin. Sizi imâna davet ediyorum, duâmı kabûl ediniz. اِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ اَمِينٌ Ben Âllâh'tan gönderilmiş emin bir peygamberim. Benim sözümü dinleyiniz.

19- وَاَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللّٰهِ ۚ اِنِّى اٰتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ۚ

وَاَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللّٰهِ Ve Âllâh-û Teâlâ'ya karşı tekebbür etmeyin. اِنِّى Muhakkak ben, اٰتِيكُمْ size getiriyorum بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ Sûltan; bûrhan, beyyin, zâhir olan bir delil, mucize ile geliyorum. (Apaçık delil, Mûsâ Aleyhisselâm'ın gösterdiği mucizelerdir.)

20- وَاِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُمْ اَنْ تَرْجُمُونِ ۙ

Ben, beni taşlamanızdan dolayı benim ve sizin Rabbiniz olan Âllâh-û Teâlâ'ya iltica ve tevekkül ettim. (Taşa gömerek öldürecekleri tehdidini savuranlara karşı Mûsâ Aleyhisselâm, işkenceye, ölüme, hakarete aldırmayıp Âllâh'a sığınacağını beyân etmiştir.)

21- وَاِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ

وَاِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي Eğer bana imân etmezseniz, فَاعْتَزِلُونِ hemen yanımdan uzaklaşın. (Beni kendi halime bırakın.)

22- فَدَعَا رَبَّهُ اَنَّ هٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ

فَدَعَا رَبَّهُ (Vaktaki imân etmediler) nihayet (Mûsâ Aleyhis-

selâm) Rabbine duâ niyaz etti, yalvarmaya başladı. Dedi; اَنَّ هٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ "Bu kavim, mücrim bir kavimdir. Benim nasihatim tesir etmiyor. İmkân ver bize, Ya Rabbi."

Âllâh-û Teâlâ duasını kabûl ediyor, Mûsâ Aleyhisselâm'a talimat veriyor. Sana imân edenleri davet et beraber yola devam edin. Denizin kenarına geldiğinde Asa'yı denize vur, Asa'yı denize vurduktan sonra denizde on iki yol açılır. Ve denizden karşı tarafa geçersiniz.

23- فَاَسْرِ بِعِبَادِى لَيْلًا اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ

فَاَسْرِ بِعِبَادِى لَيْلًا O halde kullarımı (İsrailoğullarını) geceleyin yürüt, (Mısır'dan çık git.) اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ Zira (Fir'avn ve askerleri tarafından şehirden çıktığınız haberi alınır alınmaz,) takip olunacaksınız.

Fir'avn ve ordusu, şehirden çıktıklarını öğrendikleri Mûsâ Aleyhisselâm ve İsrailoğullarını takip ettiler.

24- وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ

وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا Ve denizi (kavminle geçtikten sonra asanla vurup kapama,) durgun ve açık bırak. اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ Zira Fir'avn ve askerleri boğulacak bir ordudur.

Mûsâ Aleyhisselâm karşılaştığı denize asasını vurarak suyun açılmasını sağlamış, kavmi rahatça karşıya geçmiş, takip eden Fir'avn ve ordusu aynı su içinde boğularak helâk olmuştur.

25- كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

كَمْ تَرَكُوا Ne kadar çok terkettiler Mısır'da. مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ
Bağlar, bahçeler, çeşmeler geride bıraktılar.

26- وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ

Ekinleri, süslü mahfelleri, güzel konakları,

27- وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ

İçinde zevk ve sefâ ile geçirdikleri nice nice nimetleri bırakıp gittiler.

28- كَذٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ

كَذٰلِكَ Emr-i İlâhi böylece zuhur etti. وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ Ve bütün bunları başka bir kavme (yani Ben-i İsraillere) vâris yaptık.

29- فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ

Gök ve yer onların ardından ağlamadı, onlara mühlette verilmedi.

Rivayet edildiğine göre; Her Mümin kul için semâda iki kapı vardır. Birinden rızkı iner, diğerinden ameli yükselip çıkar. Yeryüzü de onun rukû ve sûcûdu ile memnun olur. Öldüğü zaman ise gök ve yer ondan mahrum kaldıkları için ağlarlar.

30- وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ

Fir'avn'ın gidişinden sonra نَجَّيْنَا biz Azimüşşân, halas ettik İsrailoğullarını. O küçültücü azaptan kurtardık.

31- مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ الْمُسْرِفِينَ

Fir'avn كَانَ عَالِيًا mütekebbir idi. مِنَ الْمُسْرِفِينَ Şerde haddi aşan, müsriflerden idi. Fir'avn, İsrâiloğullarını kendine kul ve köle yapıyor, oğullarını öldürüyordu. Bu onlar için küçültücü bir durumdu.

32- وَلَقَدِ اخْتَرْتَاهُمْ عَلٰى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ۚ

Biz Azimüşşân, Mûsâ Aleyhisselâm ile beraber olan İsrâiloğullarını (hallerini) bilerek hakim, seçkin bir topluluk ihtiyar eylemiştik.

Âlemlerin üstünde bir imtiyaz verdik.

33- وَاٰتَيْنَاهُمْ مِنَ الْاٰيَاتِ مَا فِيهِ بَلٰٓؤٌا مُبِينٌ

Biz Azimüşşân, Mûsâ Aleyhisselâm'a verdik مِنَ الْاٰيَاتِ âyât-ı beyyinât (Tevrat'ın âyetleri, denizin yarılması, bulutla gölge etmek, kudret helvası, bıldırcın kebabı gibi nimetlere kavuşmuşlardı.) مِنَ الْاٰيَاتِ مَا فِيهِ بَلٰٓؤٌا مُبِينٌ Bunların hepsini verdik, bu nimetlerin tamamı imtihan idi. Zahir olan bir belâ idi.

34- اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ لَيَقُولُونَ ۙ

Ey Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, Mûsâ Aleyhisselâm'ın bu ahvâli bilindikten sonra senin de bu kavmin, Mekkeliler, لَيَقُولُونَ sana karşı diyorlar;

35- اِنْ هِيَ اِلَّا مَوْتَتُنَا الْاُولٰى وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ

"Ölümümüz ancak (dünyâdaki) bu ilk ölümden ibarettir. Bundan sonra bize yeniden dirilmek ba's ve neşir yoktur.

36- فَأْتُوا بِاٰبَآئِنَآ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Eğer davanızda sadık iseniz ölen babalarımızı diriltin, getirin" dediler.

37- أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ

Kuvvet ve satvette bunlar mı hayırlı yoksa Tûbbâ kavmi mi? Veya (Âd ve Semûd gibi) onlardan evvelkiler mi? Biz, onları helâk ettik. Zirâ (ba'sı inkâr eden) günâhkârlardı.

Tûbbâ; Yemen hükümdarlarına verilen addır. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den rivayet edildiğine göre, bu hükümdar iyi bir insandı. Fakat kavmi yoldan çıkmıştı. Âyette Tûbbâ ve diğer kavimlere göre Kureyş'in; güç, kuvvet ve sayı itibariyle daha zayıf olduğu hatırlatılmıştır.

Tûbbâ gıyaben Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e imân etmiş. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, onun hakkında buyurmuş ki **"Tûbbâ-û ümmetûn vahdi."**

Tûbbâ Tevratı, İncili, Kütüb-û Semâviye'yi tetebbu ederdi. Hele yıldız ilmine çok vâkıf idi, aklı başında bir insan. Yıldızdan ve Kütüb-ü Semâviye'den anladı ki ahirzaman peygamberi zuhur edecek. Yerinin de Hicaz'da olacağını anlamış. Medine-i Münevvereye mensupları ile beraber gelip yerleşmişler. Onların başına da Ebâ Eyyüb'el Ensâriyi başkan bırakıyor. Rasûl-û Ekrem'e hitaben de bir mektup yazıyor bir kutuya koyup, Ebâ Eyyüb'el Ensâriye teslim ediyor. Burada behemahal Ahirzaman Peygamberi zuhur edecek, evlâtlarım birbirine vasiyet etsinler. Buraya geldiği zaman bu mektup içinde olan kutuyu, kendisine verin.

(Vasiyet üzerine babadan oğula gelen bu emanet, yıllar sonra Peygamber Efendimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem'in Medine'ye

hicret ettikleri sırada, evlatlarından Ebâ Eyyüb'el Ensâri de bulunuyor.)

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Medine-i Tahire'ye teşriflerinde evvelâ Kuba'ya gelmiş. Oraya ufak bir mescit yapmışlar. Orada bir hafta kalmış, Cuma namazını orada kılmış. Ondan sonra Medine-i Tahireye gidecek. Medine halkı çoğu imân etmişlerdi. Hepsi misafir etmek için haber göndermişler. Buyurdular ki; "Benim devem memurdur. Nereye çökerse ben oraya misafirim" diyor. Deve doğruca Ebû Eyyûb'el Ensari'nin evine gidip bahçesine çöküyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem oraya teşrif edince, evin zemin katını kalmak için tercih ediyor. Orada altı ay misafir kalmış.

Eve geldiğinde Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem onlara diyor ki; "Dedenizden bana verilecek bir emanet, onu getirin" diyor. Açıp bakıyorlar kutunun içinde bir mektup, Tûbbâ'dan bir mektup. Diyor ki; "Ben anladım sen hak peygambersin, sana imân ettim. Seni aramak için buraya geldim fakat anladım ki daha çok zaman vardır. Eğer senin zamanına tesadüf etseydim, can-û dil ile sana hizmet ederdim. Daha zaman uzaktır. Beni ümmetine kabûl et. Sana ve kitabına imân ettim." O zaman Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"Tûbbâ-û ümmetûn vahdi"** "Tûbbâ, kendi kendine bir ümmettir." buyuruyor.

38- وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ

Biz Azimüşşân, gökleri ve yeri ile bunlar arasında bulunanları, abes olarak, boşu boşuna, oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık.

(Eğer dirilme, haşir, hesap ve sevâp olmasaydı, bunlar boşuna yaratılmış anlamsız şeyler olurdu.)

39- مَا خَلَقْنَاهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

مَا خَلَقْنَاهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ Biz kâinatı, gökleri, yeri ve bunların arasını ancak gerçek bir sebeple halkettik. (Kemâli ve Zâtımıza delâlet etsin.) وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ Fakat çoğu insanlar bunu bilmezler.

40- اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ اَجْمَعِينَ

اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ Şüphesiz (hakkı, batıldan ayıran) hüküm günü مِيقَاتُهُمْ اَجْمَعِينَ onların, hepsinin mikatıdır. Bir arada buluşacağı gündür.

(Kıyâmet günü hak bâtıldan, haklı haksızdan ayırt edilecektir. Veya kişiler, yakınlarından ve dostlarından ayrılacaktır.)

41- يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ

يَوْمَ Bir gündür, ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem ümmetine bildir. لَا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى Bir Mevlâ, bir dost, akraba diğer bir dostu igna etmez, Azâb-ı İlâhiden kurtarmaz شَيْئًا hiçbir şeyi. وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ Kimse, kimsenin azabını def edemez. Hiç kimse de kimsenin azabını çekmek için yardım edemez.

42- اِلَّا مَنْ رَحِمَ اللّٰهُ اِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

اِلَّا مَنْ رَحِمَ اللّٰهُ Ancak Âllâh'ın merhamet ettiği kimseler böyle değildir. (Bunlar birbirine şefâat edebilirler.) اِنَّهُ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, هُوَ الْعَزِيزُ mülkünde galip, galibin galibi, mağlup olmayan galip. الرَّحِيمُ Rahmet sahibi de O'dur.

43- اِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ

Muhakkak ki o zakkum ağacı,

44- طَعَامُ الْاَثِيمِ ۚ

Çok günâh yüklenenlerin yemeğidir.

45- كَالْمُهْلِ ۚ يَغْلِي فِى الْبُطُونِ ۙ

Mühil; zeytin tortusu gibi hatta erimiş olan bakır gibidir. Kaynar su gibi karınlarında kaynar.

46- كَغَلْيِ الْحَمِيمِ

Nasıl ki sıcak su, bir başka yönden de kaynar suyun kaynaması gibidir.

47- خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ اِلٰى سَوَآءِ الْجَحِيمِ ۚ

خُذُوهُ Tutunuz bu mücrimleri, kâfirleri! فَاعْتِلُوهُ اِلٰى سَوَآءِ الْجَحِيمِ ۚ **"sevâ"** orta demektir, **"cehim"** cehennemdir. (Âllâh, zebânilere emreder.) Tutun onu, cehennemin ortasına sürükleyin. Cehenneme gittikten sonra da

48- ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ۭ

ثُمَّ Ondan sonra da başının üstüne kaynar su azabından dökün.

49- ذُقْ ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ

(Zebaniler derler ki) Tat bu azabını. Zira sen kendince üstündün, şerefliydin, aziz ve kerim idin.

50- اِنَّ هٰذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ

اِنَّ هٰـذَا Muhakkak bu azap مَـا كُنْتُـمْ بِـهٖ تَمْـتَرُوْنَ sizin şek ve şüphe ettiğiniz kıyâmet gününün, şek ve şüphesinden başınıza gelmiştir.

51- اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِىْ مَقَامٍ اَمِيْنٍۙ

اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ Mütteki olan Âllâh'tan korkanlar, Âllâh'ın şerik ve naziri olmadığını bilerek ancak bir Âllâh olduğuna imân etmiş. Yine Âllâh'tan korkmuş. Âllâh'ın nehiy ettiğinden vazgeçmiş. Emir ettikleriyle amel etme gayretinde bulunmuş. Daha yukarı mütteki ise dünyada Âllâh'tan gafil olmamış. Böyle müttekilerin hali de فِىْ مَقَـامٍ اَمِـيْنٍۙ ahirette emin bir makamdadırlar. Ölüm, korku, hastalık nihayeti olmayan, ebedi nimetlerle beraber olan, Cennet hayatı.

52- فِىْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍۚ

Cennetlerde bahçelerde ve pınar başlarındadırlar.

53- يَّلْبَسُوْنَ مِنْ سُنْدُسٍ وَّاِسْتَبْرَقٍ مُّتَقٰبِلِيْنَۚ

İnce ve kalın ipekler giyerler. Karşı karşıya otururlar, (sohbet ederler.)

54- كَذٰلِكَ ۗ وَزَوَّجْنٰهُمْ بِحُوْرٍ عِيْنٍۗ

Böyle olduğu gibi biz, onları bembeyaz, iri gözlü hurilerle evlendireceğiz.

55- يَدْعُوْنَ فِيْهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ اٰمِنِيْنَۙ

يَدْعُـوْنَ Onlar talep ediyorlar. Güven içinde (canlarının çektiği)

her meyveyi isterler. (Meyveyi isterken onların bitip tükeneceğinden çekinmedikleri gibi, zarar verme endişesini de beslemezler.)

56- لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُولٰى ۚ وَوَقٰيهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ۙ

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُولٰى ۚ orada ilk ölümden başka bir ölüm tatmazlar. وَوَقٰيهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ۙ Ve Âllâh-û Teâlâ, onları cehennem azabından korumuştur. (Devamlı hayata kavuşmuşlardır.)

57- فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ۭ Bütün bunlar Rabbinden, bir lütuf olarak (verilmiştir.) ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ İşte en büyük kurtuluş fevz-i (necat) budur.

58- فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Biz Azimüşşân, Kur'an'ı senin dilin, lisanınla indirdik, kolayca anlaşılmasını sağladık. لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ Tâ ki tefekkür etsinler, imâna gelsinler.

59- فَارْتَقِبْ اِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ

فَارْتَقِبْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. (Onların başlarına gelecekleri) bekle. اِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ Onlar senin ölümünü intizar ediyorlar. Sen de onların başına gelecek felâketi bekle, gelecektir.

Aleyhisselât-û Vesselâm Efendimiz "Kim geceleyin Dûhan sûresini okursa, sabaha kadar yetmiş bin melek, onun için istiğfar eder. Ve kim Cuma gecesi Dûhan sûresini okursa, bütün günâhları mağfur olduğu halde sabaha erişir" buyurulmuştur.

سُورَةُ الْجَاثِيَةِ ﴿٤٥﴾ CÂSİYE SÛRESİ

Bu sûre-i celile Mekke'de nâzil olmuş. 37 âyet, 488 kelime, 2191 harften ibarettir. Câsiye; diz üzerine oturmaya deniliyor.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1- حٰمٓ

Yine evvelki sûrelerde geçtiği gibi Müteşabihat-i Kur'aniyeden-dir. Bunun manasını Âllâh-û Rasûlûllah bilir. Sonra gelen müfessir-ler bazı teviller yapmışlar. Önceki müfessirler muhib ile mahbubun arasında bir şifre gibidir demişler.

2- تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ Bu kitabın tenzili, gönderilişi bilsinler مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ Âllâh-û Teâlâ'dan nâzil olmuştur. Mülkünde galip hâkîm olan, her şeyi yerli yerine halkeden, Âllâh'tan nâzil olmuştur.

3- اِنَّ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ

اِنَّ Muhakkak فِى السَّمٰوَاتِ göklerin halkında, وَالْاَرْضِ yerlerin halkedilişinde لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ Âllâh-û Teâlâ'nın vahdaniyet ve kudretine delâlet ediyor. Mü'minler için birçok âyetler vardır.

4- وَفِى خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَآبَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

وَفِى خَلْقِكُمْ Ve sizin yaratılışınızda, (hâlden hâle tahvilinizde.) وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَآبَّةٍ Yeryüzünde olan muhtelif hayvanların yaratılışında, اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ kesin olarak imân edenler için, nice ibret verici işaretler, âyetler vardır.

(İnsanın meniden başlayarak kan pıhtısına, bir çiğnem ete ve nihayet insan sûretine dönüşmesine kadar yaratılışının her safhasında, Âllâh'ın kudretine ve birliğine delâlet eden ibret verici incelikler vardır. Bu deliller her canlıda mevcuttur.)

5- وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ Ve gece ile gündüzün ihtilâfı (birbiri ardınca gidip gelmesinde, karanlık ve aydınlığında) وَمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ رِزْقٍ ve Âllâh-û Teâlâ'nın gökten rızka (sebep olan yağmur) inzaliyle yeri, فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ölümünden sonra yeri diriltmesinde وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ ve rüzgârları değişik yönlerden estirmesinde, اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ Âllâh-û Teâlâ'nın kudretini akıl eden bir kavim için delâletler vardır.

Âllâh'ın gökten indirdiği rızık, yağmurdur. Çünkü yağmur rızkın sebebidir.

6- تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِاَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ

Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, تِلْكَ bu beyân edilen deliller, اٰيَاتُ اللّٰهِ Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretine dâir olan hüccetlerdir. نَتْلُوهَا عَلَيْكَ Sana bunları okuyor, bildiriyoruz بِالْحَقِّ hak ve hakikatle anlasınlar. فَبِاَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيَاتِهٖ يُؤْمِنُونَ Artık onlar, Âllâh-û Teâlâ'nın sözü olan Kur'an âyetlerine inanmadıktan sonra, hangi söze inanırlar?

7- وَيْلٌ لِكُلِّ اَفَّاكٍ اَثِيمٍ

Her yalana, günâha dadanan kimsenin vay haline!

8- يَسْمَعُ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُتْلٰى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ

يَسْمَعُ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُتْلٰى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا Kendisine tilavet olunan âyetleri işittikten sonra işitmemiş gibi, O'na imândan istikbar ederek, büyüklük taslıyor. Küfründe ısrar ediyor. فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onları azab-ı elim ile tebşir et.

9- وَاِذَا عَلِمَ مِنْ اٰيَاتِنَا شَيْـًٔا اتَّخَذَهَا هُزُوًا اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

وَاِذَا عَلِمَ Ne zamanki bu müstekbir olan büyüklük taslayanlar, مِنْ اٰيَاتِنَا شَيْـًٔا âyetlerimizden bir şey öğrendiği, muttali olduğu zaman اتَّخَذَهَا هُزُوًا onu istihza, alay konusu eder. اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ İşte onlar için, zelil edici bir azab vardır.

10- مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْـًٔا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

مِنْ وَرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ Cehennem onların peşindedir. Öyle bir cehennem ki وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا kazandıkları (mal ve evlat) ne de Âllâh-û Teâlâ'dan gayrı edindikleri dostlar da onlara hiçbir fayda vermez. وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ اَوْلِيَآءَ Âllâh'tan gayrı, kendilerine mabûd ittihaz ettiklerinin de kendilerine hiçbir faydası yoktur. وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ Onlar için (ahirette) pek büyük bir azab vardır.

11- هٰذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ

هٰذَا Bu Kur'an, هُدًى bir hidâyettir. وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ Rablerinin âyetlerini inkâr edenlere gelince, لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ onlara şiddetli bir azap vardır.

12- اَللهُ الَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِىَ الْفُلْكُ فِيهِ بِاَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

اَللهُ الَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ Âllâh-û Teâlâ (O'dur ki) içinde (bindiğiniz) gemiler emriyle seyir ediyor. لِتَجْرِىَ الْفُلْكُ فِيهِ بِاَمْرِهِ Âllâh'ın emriyle gemiler su denizinde, uçaklar da hava denizinde seyir ediyor. وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ Ve siz de fazlından (maişetinizi) dileyesiniz diye, rızkı aramanız için, su ve hava denizini size müsahhar kılmıştır. Umulur ki şükredersiniz.

13- وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ Göklerde ve yerde ne varsa hepsini, tarafından (salah ve menfaatiniz için)

size teşhir etti, boyun eğdirmiştir. اِنَّ فِـى ذٰلِـكَ لَاٰيَـاتٍ لِقَـوْمٍ يَتَفَكَّـرُونَ Şüphe yok ki bunda (bu teşhirde) tefekkür edecek bir kavim için, (Âllâh-û Teâlâ'nın vahdaniyet ve kudretine) delâlet eden âyet, ibretler vardır.

14- قُـلْ لِلَّذِيـنَ اٰمَنُـوا يَغْفِـرُوا لِلَّذِيـنَ لَا يَرْجُـونَ اَيَّـامَ اللّٰهِ لِيَجْـزِىَ قَوْمًـا بِمَـا كَانُـوا يَكْسِـبُونَ

قُـلْ Ey Habibim Ekmelerresul Sallâllâhû Aleyhivesellem, söyle لِلَّذِيـنَ اٰمَنُـوا imân eden Müminlere. يَغْفِـرُوا Affetsinler, birdenbire ceza vermesinler. لِلَّذِيـنَ لَا يَرْجُـونَ اَيَّـامَ اللّٰهِ Âllâh'ın eyyamı olan kıyâmet gününe imân etmeyenlere, hemen ceza vermesinler. لِيَجْـزِىَ قَوْمًـا بِمَـا كَانُـوا يَكْسِـبُونَ Tâ ki Âllâh-û Teâlâ cezalandırsın bir kavmi yaptığı amellerle. Yaptığı amellerin cezasını versin diye, O'na bırakın. Âllâh'ın herkesi yaptığına göre cezalandırması içindir.

Buna göre inkâr edenlerin inkârlarında direnmeleri, daha da ileri giderek olaylardan korkmamaları, daha ileri giderek inananlara işkence yaparak onları rahatsız etmeleri, onların yaptıklarının karşılıksız kalacağı anlamına gelmez. Onun için Mü'minlerin, onlara karşı aldırış etmemeleri ve affetmeleri istenmiştir. Mekke-i Mükerreme'de harp ile emir olunmamıştır.

15- مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۗ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ

مَـنْ عَمِـلَ صَالِحًـا فَلِنَفْسِـهٖ ۚ وَمَـنْ اَسَـاءَ فَعَلَيْهَـا ۗ Kim sâlih bir amel, iyi iş yaparsa faydası kendinedir. Ve kim de kötülük yaparsa zararı, yine kendinedir. ثُـمَّ اِلٰى رَبِّكُـمْ تُرْجَعُـونَ Sonra hepiniz, Rabbinize yani emrine rücû edeceksiniz.

16- وَلَقَدْ اٰتَيْنَا بَنِيٓ اِسْرَاۤءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا بَنِيٓ اِسْرَاۤءِيلَ الْكِتَابَ Emrediyor Hâlik-i Kâinat, Habibine tesellidir. Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, peygamberlerden yalnız sen değilsin ki kavminden isyan gören, diğer peygamberler de birçok ezâ ve cefâlar çekmişlerdir. Onun için müteessir olma. Ben Azimüşşân, onlardan intikam alacağım. Biz Azimüşşân, İsrailoğullarına gönderdik Kitab-ı Tevrat'ı. وَالْحُكْمَ Hüküm verdik, وَالنُّبُوَّةَ peygamberlik verdik. وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ Onları güzel, pak rızıklarla rızıklandırdık, besledik. وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ Onları zamanındaki bazı kavimlere üstün kıldık. Zamanlarının seçkin topluluğu olmuşlardı. Böyle olduğu halde yine küfre girdiler.

17- وَاٰتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْاَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوٓا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاۤءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

وَاٰتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْاَمْرِ Biz, onlara din emrinde de verdik. بَيِّنَاتٍ Açık deliller, mucizeler verdik. فَمَا اخْتَلَفُوٓا Onlar ihtilaf etmediler. اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاۤءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ Onlara ilim ve malûmat geldikten sonra ihtilafa başladılar. Haset üzerine Tevrat'ı tahrif ettiler. اِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ Muhakkak ey Habibim, senin Rabbin! Onların arasında hükmünü icra edecektir, (kıyâmet gününde.) فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ Ayrılığa düştükleri hususlar hakkında, kıyâmet günü aralarında hüküm verecektir.

İsrailoğullarına helâl haram konuları, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in Peygamberliği bildirilmiş, mucizeler göste-

rilmiş ama özellikle Rasûl-û Ekrem'in risaleti konusunda, aralarında düşmanlık belirmiş. Ve başkanlık hırslarından dolayı, ayrılığa düşmüşlerdi.

18- ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلٰى شَرِيعَةٍ مِنَ الْاَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلٰى شَرِيعَةٍ Sonra seni de din emirlerinden bir şeriat üstüne memur kıldık. مِنَ الْاَمْرِ Din emrinde, bu şeriatı sana verdik. فَاتَّبِعْهَا Sen şeriatına tâbi ol. وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ Sen ona uy. Bunu bilmeyenlerin hevâ ve hevesâtına, isteklerine uyma.

Kureyş ileri gelenleri, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i devamlı olarak atalarının dinine dönmeye çağırıyor ve bunda ısrar ediyorlardı. Âyet-i kerime, uyulacak dinin İslâm olduğunu ve başka isteklere kapılmamak gerektiğini hatırlatmaktadır.

19- اِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا ؕ وَاِنَّ الظّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ

اِنَّهُمْ Onlar لَنْ يُغْنُوا ignâ etmez, sana hiçbir fayda veremezler. عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا ؕ Onlar seni sevse sevmese, aslında sana onların hiçbir faydası yoktur. Azab-ı İlâhi zuhur ederse onlar, seni halas edemeyecekler. Öyleyse ey Habibim, sen dinin icabını yap. Onların hevâ ve hevâsatına uyma. وَاِنَّ الظّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ Doğrusu zalim müşrikler, batıl dinlerinde birbirlerinin dostlarıdır. وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ Allâh da takvâ sahiplerinin dostudur. Mütteki olan Müminler, Allâh'ın dostudur.

20- هٰذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

هٰذَا Bu Kur'an, بَصَائِرُ insanlar için kalp gözleridir. لِلنَّاسِ İnsanlara hak ve hakikati bildirir. وَهُدًى Bu Kur'an, dalâletten hidâyettir. وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ Allâh'tan rahmettir. İnanan bir kavim, toplum için yakîn sahipleri için, hidâyet ve rahmettir.

Kur'an, insanların kalp gözlerini açan bir nurdur.

21- اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ اَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَآءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

الَّذِينَ اجْتَرَحُوا اَمْ حَسِبَ Öyle mi zannederler. Zannetmesinler! السَّيِّئَاتِ Kötü ameller kazananları, küfür ve isyandakileri اَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ inanıp iyi ameller işleyen kimselerle bir mi tutacağımızı sandılar. سَوَآءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ Dünya hayatlarında olduğu gibi, öldükten sonra ahiret hayatlarında da aynı, bir olacaklarını mı zannederler? سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ Ne fenadır onların bu düşünceleri, ne kötü hüküm veriyorlar.

Kâfirler dünyadaki refahlarına rağmen ahirette azaba uğrayacaklar, Mü'minlerde iyi davranışlarının karşılığında saadete ereceklerdir.

22- وَخَلَقَ اللهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

Allâh-û Teâlâ, gökleri ve yeri hakla halketti. Tâ ki her nefis (hayır ve şer) kazancıyla cezalansın, kazancına göre karşılık görsün. Onlar asla haksızlığa uğramazlar.

23- اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهٗ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ وَقَلْبِهٖ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ

اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهٗ هَوٰيهُ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, birtakım insanlar ki gördün mü o kimsenin halini ki (kötü huylarını) hevâ ve hevesini ilâh edinmiştir. Hidayete tabi olacağına, hevâsına tabi olmuş. وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ Bir ilim üzerine Âllâh-û Teâlâ da kendisini şaşırtmış. وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ Böylelerinin kulaklarını Âllâh-û Teâlâ kapatmıştır görmüyor. وَقَلْبِهٖ Cenâb-ı Hak kalbini de mühürlemiş. وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ غِشَاوَةً Gözünün üstüne de perde çekilmiş görmüyor. İlim var, göz var, kulak var, kalp var, bununla beraber yine dalâlete gidiyor. فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِ Şimdi onu, Âllâh'tan başka kim doğru yola eriştirebilir. اَفَلَا تَذَكَّرُونَ Halâ ibret almayacak mısınız?

Arap müşrikleri taşa, altına ve gümüşe taparlardı. Taptıkları şeyin daha güzelini buldukları vakit evvelkisini kırar, sonrakini mâbud edinirlerdi.

24- وَقَالُوا مَا هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا اِلَّا الدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۚ اِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّونَ

وَقَالُوا مَا هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا (Dirilmeyi inkâr ederler,) hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا اِلَّا الدَّهْرُ ۚ (Kimimiz) ölürüz, (kimimiz) yaşarız, bizi ancak zaman helâk eder. وَمَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۚ Hâlbuki bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. اِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّونَ Onlar sadece zannediyorlar.

Dirilmeyi, ahiret hayatını inkâr eden dehriler, ölümü "dehr" denen sürekli zamana veya tabiata bağlayarak, onun dışında ve üstünde hakiki müessiri, Âllâh'ı tanımadıklarını ifade ederler. Buna göre ölümü, gece ve gündüz hazırlar. Ruhları alan bir ölüm meleği yoktur. Bütün olaylar zamana dayandırılır. Ama onlar bu inancı beslerken, zandan başka hiçbir delile sahip değillerdir.

25- وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ اِلَّآ اَنْ قَالُوا ائْتُوا بِاٰبَآئِنَآ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ Ne zamanki onlara okundu, tebliğ olundu bu münkirlere اٰيَاتُنَا Âyât-ı Kur'aniye, بَيِّنَاتٍ vâzıh olan âyetler, مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ اِلَّآ اَنْ قَالُوا ائْتُوا بِاٰبَآئِنَآ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ "Doğru sözlü iseniz babalarımızı getirin" derler, başka delilleri yoktur.

26- قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ Ey Habibim onlara de ki; "Âllâh-û Teâlâ, kuvvet-i kudreti ile sizi (ana rahminde) diriltir. ثُمَّ يُمِيتُكُمْ Sonra eceliniz geldiği zaman öldürür. ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ Sonra şüphe götürmeyen kıyâmet gününde hepinizi bir araya toplayacak. لَا رَيْبَ فِيهِ Bunda hiç şek ve şüphe yok. Öyleyse aklı başında olan o gün için, tevbe ve istiğfar eder. وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ Fakat insanların çoğu bunu tasavvur etmiyor, anlamıyor, bilmezler.

27- وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۜ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ

وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۜ Göklerin ve yerin mülkü, Âllâh-û Teâlâ'nındır. وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ Saatın geleceği, (kıyâmetin kopa-

cağı) gün يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ işte o (kıyâmet) günü, hüsrana uğrayacağı gün zuhur eder. الْمُبْطِلُونَ Bâtıla sapanlar, kâfir-i münâfıkların hasareti, küfürlerinin cezası meydana çıkar.

وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰٓى اِلٰى كِتَابِهَا ۜ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ -28

وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, o gün her ümmeti (hüküm ve kazayı gözleyerek) diz üzerine çökmüş görürsün. (Tahammülü kalmamış, oturmaya dizüstüne çöker.) كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰٓى اِلٰى كِتَابِهَا ۜ Her ümmet, kendi kitabına (amel defterine) çağırılır. (Ve denilir ki) اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ey insanlar! Bugün (dünyada) işlediğiniz amellerinizle cezalandırılacaksınız.

Her dinin bağlıları Âllâh'ın huzuruna toplanacak ve davranışlarının yazıldığı 'amel defterleri' kendilerine verilmek üzere çağırılacak, ayrıca yaptıklarının karşılığı da verilecektir.

هٰذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ ۚ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ -29

هٰذَا كِتَابُنَا Bu bizim yazdığımız kitaptır. Bizim emrimizle muhafaza meleklerinin yazdığı kitaptır. يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ ۚ Hak ve hakikatle sizin evvelki ahvâlinizi beyân ediyor. اِنَّا Biz Azimüşşân, نَسْتَنْسِخُ meleklere yazdırırız, tespit ederdik. مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ Sizin dünyada yaptığınız amelleri, melekler vasıtasıyla tespit ederdik. İşte bugün yaptıklarınızın cezasını göreceksiniz.

Amel defterini yazan melekler, insan davranışlarını baştan

sona kaydederler. Yazılan bu ameller, insanın aleyhine şehadet edeceklerdir.

30- فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِيْ رَحْمَتِهٖ ۗذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِيْنُ

فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا Onlar ki Âllâh-û Rasûlûllah'a, Kur'an'a imân etmişler ve وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ imânını âmâl-i saliha ile de takviye etmişler. فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِيْ رَحْمَتِهٖ Âllâh-û Teâlâ o kimseleri rahmetine kabûl eder. (Cennetine koyacaktır.) ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِيْنُ Fevz-i azim olan apaçık kurtuluş budur.

31- وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۗاَفَلَمْ تَكُنْ اٰيٰتِيْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ

وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۗ Ama inkâr eden, kâfir olanlara gelince. اَفَلَمْ تَكُنْ اٰيٰتِيْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ Size âyetlerimiz tilavet olunmuyor muydu? فَاسْتَكْبَرْتُمْ Fakat ona imândan istikbar ettiniz, büyüklenirdiniz. وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ Suçlu, mücrim bir kavim olmuştunuz. Bugün de bu cezayı çekeceksiniz.

32- وَاِذَا قِيْلَ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَّالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيْهَا قُلْتُمْ مَّا نَدْرِيْ مَا السَّاعَةُ اِنْ نَّظُنُّ اِلَّا ظَنًّا وَّمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِيْنَ

وَاِذَا قِيْلَ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ Ne zaman Âllâh-û Teâlâ'nın, size va'dı haktır? Kıyâmet gününde şüphe yoktur dendiği zaman. وَّالسَّاعَةُ Kıyâmet de hak ve hakikattir, zuhur edecektir denildiği zaman. لَا رَيْبَ فِيْهَا قُلْتُمْ مَّا نَدْرِيْ مَا السَّاعَةُ Kıyâmet gününde asla şüphe yoktur denildiği zaman. "Kıyâmetin ne olduğunu bilmiyoruz"

derdiniz. إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ "Ancak bir takım tahminlerde bulunuyoruz, onun hakkında kesin bir bilgi elde etmiş değiliz" demiştiniz.

33- وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا Onlara işledikleri amellerin kötülükleri zahir oluyor. وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ Dünyada imân etmedikleri, alay ettikleri şeyin azabı onları ihata edecektir. Kâfirlerin işledikleri ahirette açığa çıkacak, alaya aldıkları azap gerçeği, kendilerini kuşatacak ve mahvedecektir.

34- وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسَيكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا وَمَأْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

Ve onlara; "Bu gününüze kavuşmayı siz nasıl unutmuşsanız, biz de sizi bugün böylece azapta unutacağız. Karargâhınız cehennemdir ve sizi kurtaracak yardımcılar da yoktur!" denilecek.

35- ذٰلِكُمْ بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ

ذٰلِكُمْ بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا Bu azap size şu sebeptendir ki Âllâh'ın âyetlerini (hakikatini düşünmedikten maadâ) alaya aldınız ve istihza ettiniz. وَغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا Dünya hayatının gururu, sizi aldattı. (Ondan başka hayat olmaz sandınız.) فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ Artık onlar bugün (ve bugünden sonra ebediyen) ateşten çıkarılmayacaklar ve kendilerinden özür de aranılmayacak.

Azabı hak edenler Kur'an-ı Kerim'i alaya alıyorlar, ahiret hayatını kabûl etmiyorlardı. Artık bu durumda tevbe ve itâatin faydası dokunmayacaktır.

36- فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Hamd-û senâ Âllâh'a mahsustur. Bütün kâinatın sahibidir.

37- وَلَهُ الْكِبْرِيَآءُ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

وَلَـهُ الْكِبْرِيَـآءُ Azamet, büyüklük O'na mahsustur. فِـى السَّـمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۖ Göklerde ve yerde büyüklük, azamet O'na aittir. وَهُـوَ الْعَزِيـزُ الْحَكِيـمُ Azizdir, galibin galibi, mağlup olmayan galip O'dur. Hâkîmdir. Her şeyi yerli yerine halketmiştir. Hükmünde sahip, mâlik O'dur. O halde hamd ve tekbirle, Âllâh'a karşı kulluk vazifesiyle O'nun yüceliği ifade edilmelidir.

سُورَةُ الْاَحْقَافِ ﴿٤٦﴾ AHKÂF SÛRESİ

Ahkâf; Yemen'de Hazramut civarında bir yerin ismidir. Âd kavminin yaşadığı bölgede rüzgârlar "ahkâf" denen kum tepeleri meydana getiriyorlardı. İçinde bölgeden ve kum yığınlarından söz edilen bu sûre Mekke'de nâzil olmuş. 35 âyet, 644 kelime, 2595 harften ibârettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1- حٰمٓ

Müteşabihât-i Kur'aniyedendir. Muhib ile Mahbubun arasında bir şifre gibidir. Müfessirler biz bununla meşgul olmayız, demişler. Çünkü Murad-ı İlâhiyi, Âllâh bilir. Âllâhû âlemû bi-murâdihi ve bi zâlike demişler. Eslem olan da budur.

2- تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

Bu kitap تَنْزِيلُ nâzil olmuştur. الْكِتَابِ Bu Kur'an, مِنَ اللّٰهِ Âllâh'tan. الْعَزِيزِ Galip olan, her şeye galip olan Âllâh, الْحَكِيمِ her şeyi yerli yerinde halketmiştir.

3- مَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّى ؕ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَمَّآ اُنْذِرُوْا مُعْرِضُوْنَ

مَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّى ؕ Biz Azimüşşân, gökleri, yeri ve arasında bulunanları ancak hak ile ve belli bir süre için yarattık. وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا İnkâr edenler عَمَّآ اُنْذِرُوْا مُعْرِضُوْنَ inzar olundukları, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler.

4- قُلْ اَرَاَيْتُمْ مَا تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَرُوْنِىْ مَاذَا خَلَقُوْا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى السَّمٰوَاتِ ؕ اِيْتُوْنِىْ بِكِتٰبٍ مِنْ قَبْلِ هٰذَآ اَوْ اَثٰرَةٍ مِنْ عِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, اَرَاَيْتُمْ onlara söyle. Gördünüz mü haber veriniz, مَا تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ Allâh'ın gayri olarak ibadet ettiğiniz şeylere. اَرُوْنِىْ مَاذَا خَلَقُوْا Göstersinler, yeryüzünde ne halketmişler? مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى السَّمٰوَاتِ ؕ Yoksa onların ortakları göklerde midir? اِيْتُوْنِىْ بِكِتٰبٍ مِنْ قَبْلِ هٰذَآ اَوْ اَثٰرَةٍ مِنْ عِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ Eğer bu Kur'an'dan önce, size (sözünüzün gerçekliğine şehadet eden) bir kitap nâzil olduysa, bana getirin. Yahut bir bilgi kalıntısı, ilim artığı varsa bana haber verin, şayet vaadinizde sadıklarsanız.

5- وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ يَّدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَنْ لَّا يَسْتَجِيْبُ لَهٗٓ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَآئِهِمْ غٰفِلُوْنَ

وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ Bundan daha ziyade dalâlette yok bir insan, يَّدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ Allâh'ın gayrına ibadet eden. Ondan daha ziya-

de dalâlette insan var mıdır? Hem de ibadet eder, kime? مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ Kıyâmet gününe kadar kendisine cevap vermeyecek şeylere tapandan daha sapık kim olabilir? وَهُمْ Bu putlar, عَنْ دُعَائِهِمْ puta tapanların dualarından غَافِلُونَ gafil habersizlerdir. Hem de kıyâmet gününde bunlar da onların aleyhine düşerler.

Çünkü putlar, aklı ve hayatı olmayan bir sürü cansızlardır.

6- وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ اَعْدَآءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ

وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ Cenâb-ı Hak, haşir gününde insanları topladığı zaman, كَانُوا لَهُمْ اَعْدَآءً bugün taptığınız bu batıl olan mabutlar, onlara, Huzur-u İlâhi'de hasım olarak zuhur ediyorlar. وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ Kendilerine tapınmalarını inkâr ederler.

Yani mahşerde putlar, kendilerine tapanların düşmanı olurlar. Kendilerine tapıldığını da tanımazlar, tapanları inkâr ederler.

7- وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ

وَاِذَا Ne zamanki تُتْلٰى okundu, tebliğ edildi عَلَيْهِمْ onlara. اٰيَاتُنَا Kur'an âyetleri بَيِّنَاتٍ zahir, açık olarak okunduğu zaman قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا imân etmeyen, küfürde kalanlar diyorlar لِلْحَقِّ Kur'an hakkında, لَمَّا جَآءَهُمْ geldiği zaman. هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ "Bu apaşikâr bir sihirdir" dediler.

8- اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا هُوَ اَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفٰى بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ Bazıları da diyorlar ki; "Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, Kur'an'ı kendiliğinden mi uydurdu?" diyorlar. قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهُ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların bu iftiralarına karşı de ki; "Eğer ben, onu uydurmuşsam. Ben o zaman, Âllâh'a ne cevap vereceğim? فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا Âllâh'tan bana gelecek cezayı savmaya gücünüz yetmez. هُوَ O Âllâh اَعْلَمُ âlimdir, bilir. بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ Kur'an ve Âllâh hakkında sizin yaptığınız taşkınlıkları, çok daha iyi bilir. كَفٰى بِهٖ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ Âllâh CelleCelâlûhû, beni de sizi de görür. Benimle sizin aranızda şahit olarak, O yeter. وَهُوَ الْغَفُورُ O, tevbe edene Gafurdur, mağfireti çoktur. الرَّحِيمُ İtâat edene, mübalağa ile Er-Rahim; merhametlidir." Derhal cezalandırmıyor. Tevbe kapısını kapatmıyor. Ölünceye kadar tevbeyi kabûl eder. Bu da en büyük rahim ve tebşirattır.

9- قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا اَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰى اِلَيَّ وَمَا اَنَا اِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. De ki; Ben Rasûllerin ilki değilim ki acayip gelsin. Benden öncekiler nasıl ki kitapla gelmişlerse aynen ben de kitap ile geldim. وَمَا اَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ Ben gaybı da bilmeye davet etmiyorum. (Dünyada ve ahirette) bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum. اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰى اِلَيَّ Ben ancak sadece bana vahyedilene uyarım. وَمَا اَنَا اِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ Ve ben, açık bir nezir, uyarıcıdan başkası da değilim.

Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem, kendisinden önce birçok peygamberler gelip geçtiğini hatırlatmış, kendisinin ve kav-

minin dünyadaki durumunun ne olacağını bilmediğini belirtmiş, dikkatlerini eski peygamberler ve ümmetlerine çekerek onları uyarmıştır.

10- قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَكَفَرْتُمْ بِهٖ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِيٓ اِسْرَاۤءِيلَ عَلٰى مِثْلِهٖ فَاٰمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ

(Aliyy ibni Ebû Talip Kerramellâhû Vechenin, bir münâfıkla konuşması var. Sıcak mevsimlerde serinlemek için evlerin damına çıkarlardı. O münafık da gelmiş. demiş ki; "Yâ Ali, kendini bu damdan yere at." İmâm-ı Ali Radıyallâhû Anh da "ne için?" demiş. Münâfık da "İmân budur eğer ecelin gelmişse Âllâh CelleCelâlûhû seni öldürür, değilse sana bir şey olmaz."

Bunun üzerine İmam-ı Âli Radıyallâhû Anh. "Hâlik, her zaman kulunu imtihan edebilir. Fakat kul, Hâlik'ini imtihan edemez" cevabını vermiş.)

قُلْ اَرَاَيْتُمْ Ey münkirler söyleyiniz. اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ Eğer bu Kur'an benim dediğim gibi ki öyledir, Âllâh'tan nâzil olmuş ve azap size muhakkaktır. وَكَفَرْتُمْ بِهٖ Siz inkâr ediyorsunuz. Hâlbuki وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِيٓ اِسْرَاۤءِيلَ İsrâiloğullarından bir şahid de (Mûsâ Aleyhisselâm,) şehadet etmiş olduğu halde sizin dediğiniz gibi olursa, عَلٰى مِثْلِهٖ onun misline (Tevrat'a dayanarak) şehâdet edip imân etse, siz ise imândan istikbar edip büyüklük taslamışsanız, haksızlık etmiş olmaz mısınız? اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ Şüphe yok ki Âllâh-û Teâlâ, zalimlere hidâyet etmez.

Kur'an-ı Kerim Âllâh-û Teâlâ tarafından gönderilmiştir. Bunun İsrailoğullarından olan şahidi Mûsâ Aleyhisselâm'dır. Çünkü Mûsâ

Aleyhisselâm Tevrat'ta, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in vasıflarını bildirmiştir.

11- وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَآ اِلَيْهِ ۭ وَاِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهٖ فَسَيَقُولُونَ هٰذَآ اِفْكٌ قَدِيمٌ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا Yine imân etmeyen, küfürde kalanlar, Mü'minlere derlerdi ki; لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَآ اِلَيْهِ ۭ "Eğer bu imân dediğiniz dininiz hayırlı olsaydı, onlar bizi sebkat etmez, geçmiş olmazlardı. Çünkü bunların hepsi fukara takımı, biz zengin eşraf takımıyız. Eğer böyle bir şey olsaydı bize gelecekti." وَاِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهٖ Bunlar, Kur'an-ı Azimüşşân'a imân etmedikten sonra inkâra kalkıştılar. فَسَيَقُولُونَ هٰذَآ اِفْكٌ قَدِيمٌ Bu kadim, eskiden yapılan bir iftiradır.

12- وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتٰبُ مُوسٰٓى اِمَامًا وَّرَحْمَةً ۭ وَهٰذَا كِتٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا ۠ وَبُشْرٰى لِلْمُحْسِنِينَ

وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتٰبُ مُوسٰٓى اِمَامًا وَّرَحْمَةً ۭ Hâlbuki Kur'an'dan önce Mûsâ Aleyhisselâm'a inzal olunan Tevrat, halka rehber ve sebeb-i rahmetti وَهٰذَا كِتٰبٌ مُّصَدِّقٌ Bu Kur'an da Kitabullah'tır. Onları da tasdik ediyor. لِّسَانًا عَرَبِيًّا Arabi lisanla nâzil olmuştur. لِّيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا ۠ Tâ ki inzar, nasihat mümkün olsun nefsine zulmedenlere. وَبُشْرٰى لِلْمُحْسِنِينَ Muhsinlere, imân edenlere de Tebşirât-ı İlâhiye'yi beyân etsin.

Kur'andan önce Tevrat vardı. Kur'an kendinden öncekileri ve Tevrat'ı doğrulayıp tasdik eden bir kitaptır.

13- اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۚ

اِنَّ الَّذِيـنَ قَالُـوا رَبُّنَـا اللّٰهُ ثُـمَّ اسْـتَقَامُوا Evvelâ imân, sonra amel. İmânsız olan amelin hiçbir kıymeti yok. Onlar ki Rabbimiz Âllâh'tır dediler yani imân ettiler. İmândan sonra da ثُـمَّ اسْـتَقَامُوا istikamet üzere hareket ettiler. İstikamet; salih ameller. Âllâh'ın emirlerini yerine getirmek. İstikamet, kerametten hayırlıdır diyor. (**El istikâmetû, hayrun minel kerâmeti.**) فَـلَا خَـوْفٌ عَلَيْهِـمْ وَلَا هُـمْ يَحْزَنُـونَ İstikâmet üzere dosdoğru yaşayanlara, hiçbir korku yoktur. Onlar, mahzun da olacak değillerdir. Dünyada üzüntü ve korkusunu geçirmiş. Âllâh'tan korkmuş, ahiret için müteessir olmuş. Ahirette ne hüzün ne de korku yoktur.

14- اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

اُولٰٓئِـكَ اَصْحَـابُ الْجَنَّـةِ Ehli cennet bunlardır. خَالِدِيـنَ فِيهَـا Ebedi olarak cennette kalacaklar. جَـزَآءً بِمَـا كَانُـوا يَعْمَلُـونَ Yaptıkları amellerin mükâfatı olmak üzere, orada ebediyen kalacaklardır.

15- وَوَصَّيْنَـا الْاِنْسَـانَ بِوَالِدَيْـهِ اِحْسَـانًا حَمَلَتْـهُ اُمُّـهُ كُرْهًـا وَوَضَعَتْـهُ كُرْهًـا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُـهُ ثَلٰثُـونَ شَـهْرًا حَتّٰٓى اِذَا بَلَـغَ اَشُـدَّهُ وَبَلَـغَ اَرْبَعِـينَ سَـنَةً قَـالَ رَبِّ اَوْزِعْنِـٓى اَنْ اَشْـكُرَ نِعْمَتَـكَ الَّـتِٓى اَنْعَمْـتَ عَـلَيَّ وَعَـلٰى وَالِـدَىَّ وَاَنْ اَعْمَـلَ صَالِحًـا تَرْضٰيـهُ وَاَصْلِـحْ لِى فِـى ذُرِّيَّـتِى اِنِّـى تُبْـتُ اِلَيْـكَ وَاِنِّـى مِـنَ الْمُسْـلِمِينَ

وَوَصَّيْنَـا الْاِنْسَـانَ Biz Azimüşşân, insanlara vasiyet ettik, emrettik. بِوَالِدَيْـهِ اِحْسَـانًا Ana ve babaya ihsan etmesini tavsiye ettik. حَمَلَتْـهُ اُمُّـهُ كُرْهًـا وَوَضَعَتْـهُ كُرْهًـا Annesi onu zahmetle (karnında) taşıdı ve zahmetle doğurdu. وَحَمْلُـهُ وَفِصَالُـهُ ثَلٰثُـونَ شَـهْرًا Taşınması ile sütten

حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ اَشُدَّهٗ وَبَلَغَ اَرْبَعِينَ سَنَةً kesilmesi cem'an otuz ay sürer. Nihayet insan, güçlü çağına erip kırk yaşına varınca tekemmül eder. Peygamberân-ı İzâm, Yahya ile Îsâ Aleyhisselâm'dan başka hepsi de kırk yaşından sonra peygamber olmuştur. قَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِٓي Ya Rabbi bana bildir, اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِٓي senin bu nimetlerine şükredeyim. اَنْعَمْتَ عَلَيَّ Bana verdiğin nimet, وَعَلٰى وَالِدَيَّ anne ve babama da. وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ Ya Rabbi senin rızan neredeyse onunla meşgul olayım. (Bu da namazlardır. Namaz, imândan sonra geliyor.) وَاَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِيٓ Ya Rabbi benim için de zürriyetim için de iyiliği devam ettir. اِنِّي تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ Ya Rabbi, ben sana rücû ediyorum, tevbe istiğfar ediyorum. Beni muhlis müslümanlardan eyle.

Âyet-i Celile'nin Ebû Bekr-i Sıddık Radıyallâhû Anh hakkında nâzil olduğu rivayet edilir. Aleyhisselât-i Vesselâm Efendimiz risaletle gönderildiği zaman, onu ilk tasdik edenler arasındadır. Babası Ebu Kuhâfe, anası Ümmülhayr, İslâmiyeti kabûl etmişlerdi. Mü'minlerden, müşrikler elinde eza gören dokuz kişiyi satın alarak azât etmiştir. Bilâl-i Habeşi, Amir ibni Fûheyr bu meyandadır. Kızı Aişe Radıyâllâhû Anhâ, Ümmühalil Mü'minindir. Oğlu Abdurrahman ve torunu Ebu Atik İslâm ve Hizmet-i Seyyidülenâm ile müşerref olmuşlardır.

Ayrıca bütün neslin sâlih Müslümanlardan olmasını istemekte, insanın yapacağı duâlar arasında olmalıdır.

16- اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِٓي اَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ İşte biz, onların (bu evsafla muttasıf olanların) işledikleri amellerini kabûl ediyoruz. اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا Yap-

tığı ameli, ahseni ile وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ günâhlarını affediyoruz. فِي اَصْحَابِ الْجَنَّةِ Bunlar, cennet ashâbı içindedirler. وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ Bu kendilerine yapılan, gerçek bir va'd üzerinedir.

Bu âyet, yukarıdaki dûayı eden Ebu Bekir Radıyallâhû Anh ve diğer Mü'minlerin itâatlarının karşılığını, sevâp ve mükâfatla göreceklerine işaret etmektedir.

17- وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَكُمَا اَتَعِدَانِنِي اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللّٰهَ وَيْلَكَ اٰمِنْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هٰذَا اِلَّا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, وَالَّذِي o kimseler ki kavmine bildir. قَالَ لِوَالِدَيْهِ Anne ve babasına اُفٍّ öf kelimesini diyor. Öf kelimesi ile ikrahını beyân ediyor. Öf kelimesini demez de başka bir tahrik kelimesini söylüyor, o da aynı ifâde demektir. لَكُمَا اَتَعِدَانِنِي اَنْ اُخْرَجَ Asi olanlar ana babaya diyorlar; "Siz korkutuyor musunuz beni, ölümümden sonra kabirden tekrar dirilmekle tehdit ediyorsunuz. وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي Hâlbuki benden önce geçenlerden dirilen kim vardır?" (diyor, ana ve babasına karşı.) وَهُمَا Ana ve baba da muhabbetinden dolayı müteessir oluyor. يَسْتَغِيثَانِ اللّٰهَ Âllâh'a ricâ ederler. "Yâ Rabbi bunu ıslâh et, yâ Rabbi bunu yola getir" diye ricâ ederler. وَيْلَكَ اٰمِنْ Ana, baba diyor; "Yazıklar olsun sana! İmân et, اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ Âllâh-û Teâlâ'nın vaadi haktır." فَيَقُولُ Ona karşı da diyor ki; مَا هٰذَا اِلَّا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ

"Sizin bu sözleriniz, eskilerin, evvelkilerin masallarından başka bir şey değildir."

Âyet inkârcı bir evlatla Mü'min anne, babanın ahiret ve dirilme konusundaki tartışmasını ortaya koyuyor. Kâfir evlat, anne ve babasına bıkkınlık ifadeleri içinde dirilme va'dinin gerçekleşmeyeceğini iddia ederek, bunu eskilerin bir masalı sayıyor.

18- أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ

أُولَٰئِكَ İşte bunlar, ana babaya asi olan nev'i insanlar, الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ önce cinlerden ve insanlardan gelip geçmiş topluluklar içinde, haklarında azap sabit olmuş kimselerdir. فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم Onlardan önce cehenneme gitmiş olan Fir'avn ve Âd kavmi gibi, asilerle Cehennem'e gider. مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ Cin ve insanlardan imân etmeyenlerle beraber Cehennem'e gidiyor. إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ Bunlar ziyâna, hüsrana uğrayanlardır.

19- وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِّمَّا عَمِلُوا ۚ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِّمَّا عَمِلُوا ۚ Mü'minlerden, kâfirlerden, herkesin yaptıklarına göre dereceleri vardır. وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ Amellerinin cezası tevfiye edilir, verilir. وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ Asla kendilerine haksızlık yapılmaz.

Mü'min ve kâfirlerin yaptıklarının karşılığı olarak, dereceleri vardır. İmân edenler yüksek cennette, inkâr edenler de aşağıların aşağısı olan cehennemdedir.

20- وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ

الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا ۚ فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem ümmetine bildir. İmân etmeyenler cehennem azabına sevkedildiği zaman, onlara Lisan-ı İlâhi ile melekler diyorlar ki; أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا ۚ "Siz bütün iyi ve temiz şeylerinizi dünya hayatında yitirdiniz, orada yalnız onlarla temettü ettiniz, (bugün için size bir şey kalmadı.) فَالْيَوْمَ Bu günde ona mukabil olarak, تُجْزَوْنَ ceza görürsünüz. Çünkü din ve kitabınıza arka çevirdiniz. عَذَابَ الْهُونِ Zillet ve hakaret azabıyla cezalandırılacaksınız. بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ Bugün ise yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızdan ve yoldan çıkmanızdan dolayı alçaltıcı bir azap göreceksiniz" denir.

Âllâh-û Teâlâ, kâfirleri dünyaya dalmakla muâhez edince, Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem ile Eshab-ı Kiram'ı ahiret sevabını dilemiş, dünya lezzetlerinden uzak kalmayı tercih etmiştir.

21- وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ ۖ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۖ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

وَاذْكُرْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, ümmetine beyân et bilsinler. أَخَا عَادٍ Âd kavminin kardeşini (Hûd Aleyhisselâm'ı) anlat. إِذْ O zamanlar ki أَنْذَرَ nasihat ettik قَوْمَهُ kavmine بِالْأَحْقَافِ Ahkâf'te. (Hûd Aleyhisselâm, kavmine orada nasihat etti.) وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ Hâlbuki ondan evvel de sonra da uyarıcı peygamberler gelmişti. أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ "Ancak

Âllâh'a kulluk, ibadet ediniz, ibadete müstehak ancak O'dur. اِنِّـىٓ اَخَافُ عَلَيْكُـمْ عَـذَابَ يَـوْمٍ عَظِيـمٍ Ben, sizin büyük bir günün azabına uğramanızdan korkuyorum" demişti.

Ahkâf, uzun ve yüksek kum yığını manasına gelen "Hikf" in çoğuludur. Hûd kavmi olan Âd, Yemen'de denize nazır kum tepeleri arasında oturduğundan, bu bölgeye Ahkâf denmiştir.

22- قَالُوٓا اَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا ۚ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

قَالُـوا Dediler; اَجِئْتَنَـا "Geldiniz mi siz? لِتَأْفِكَنَـا عَـنْ اٰلِهَتِنَـا ۚ Sen, bizi ilâhlarımıza ibadetten çevirmeye mi geldin? Öyle ise فَأْتِنَـا بِمَـا تَعِدُنَـآ اِنْ كُنْـتَ مِـنَ الصَّادِقِـينَ şâyet davanda gerçek, doğru söyleyenlerden isen bizi tehdit ettiğin şeyi, başımıza getir."

23- قَـالَ اِنَّمَـا الْعِلْـمُ عِنْـدَ اللّٰهِ ۖ وَاُبَلِّغُكُـمْ مَّـا اُرْسِـلْتُ بِـهٖ وَلٰكِـنِّيٓ اَرٰيكُـمْ قَوْمًـا تَجْهَلُـونَ

قَـالَ اِنَّمَـا الْعِلْـمُ عِنْـدَ اللّٰهِ ۖ "Azabın gelmesi, saati, günü, bunun ilmi ancak Âllâh-û Teâlâ'nın nezdindedir. وَاُبَلِّغُكُـمْ مَّـا اُرْسِـلْتُ بِـهٖ Ben, size tebliğ ediyorum kendisi ile gönderildiğim şeyi, (İslâm'ı) duyuruyorum. وَلٰكِـنِّيٓ اَرٰيكُـمْ قَوْمًـا تَجْهَلُـونَ Fakat sizi câhil bir kavim olarak görüyorum" dedi.

Hûd Aleyhisselâm bu sözüyle başlarına gelecek azabın zamanını, Âllâh-û Teâlâ'nın bildiğini açıklamıştır.

24- فَلَمَّـا رَاَوْهُ عَارِضًـا مُسْـتَقْبِلَ اَوْدِيَتِهِـمْ ۙ قَالُـوا هٰـذَا عَـارِضٌ مُمْطِرُنَـا ۜ بَـلْ هُـوَ مَا اسْـتَعْجَلْتُمْ بِـهٖ ۖ رِيحٌ فِيهَـا عَـذَابٌ اَلِيمٌ

فَلَمَّـا رَاَوْهُ Ne zamanki azabı gördüler, عَارِضًـا bir bulut su dolu

zannıyla مُسْتَقْبِلَ اَوْدِيَتِهِمْ vadilerine doğru yayılan simsiyah büyük bir bulutu gördüler. قَالُوا هٰذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا "Bu, bize yağmur yağdıracak yaygın bir buluttur" dediler. بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهٖ Hayır! O, sizin acele gelmesini istediğiniz azaptır. رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ اَلِيمٌ O, bir rüzgârdır ki içinde elim, acı azap bulunan bir rüzgârdır.

Hûd Aleyhisselâm'a imân eden dört bin kişi vardı. Onları bir yere tayin ediyor ve etraflarını çizgi ile daire içine alıyor. Rüzgâr gelince inkâr edenleri savurup harap ediyor, imân edenlere hiçbir zarar vermiyor.

25- تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِاَمْرِ رَبِّهَا فَاَصْبَحُوا لَا يُرٰٓى اِلَّا مَسَاكِنُهُمْ كَذٰلِكَ نَجْزِى الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ

تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ O rüzgâr, Rabbinin emriyle her şeyi yıkar, mahveder. بِاَمْرِ رَبِّهَا Rabbinin emriyle (Bu da kış mevsimi sonunda olmuş. Sekiz gün, yedi gece. Üç gün Şubat'tan, dört gün de Mart'tan. Berd'ül acûz denen, kocakarı soğuğu budur.) فَاَصْبَحُوا لَا يُرٰٓى اِلَّا مَسَاكِنُهُمْ Bunun üzerine, onların evlerinden başka bir şey görülmez oldu. (Hâlik-i Kâinat buyuruyor ki; "Benim bu azabım, yalnız Âd kavmine mahsus değildir. Her yoldan çıkanları böyle azaplandırırım.) كَذٰلِكَ نَجْزِى الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ İşte Biz Azimüşşân, mücrim olan, suç işleyen kavmi böyle cezalandırırız.

26- وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَٓا اِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَاَبْصَارًا وَاَفْـِٔدَةً فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَٓا اَبْصَارُهُمْ وَلَٓا اَفْـِٔدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ

وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ Biz temkin, imkân vermiştik. Âd kavmine kud-

ret, servet vermiştik. فِيمَا اِنْ مَكَّنَّاكُمْ Onlara verdiğimiz kuvvet ve kudreti size vermedik. وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا Kendilerine kulaklar, وَاَبْصَارًا gözler وَاَفْئِدَةً ve kalpler vermiştik. (Fakat yerinde sarf etmediler.) فَمَا اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَآ اَبْصَارُهُمْ وَلَآ اَفْئِدَتُهُمْ Fakat kulakları, gözleri ve kalpleri kendilerine bir fayda sağlamadı.

İnsan kâmil olursa melekleri geçer, nefsi şeytana mağlup olursa hayvandan aşağı olur.

مِنْ شَيْءٍ اِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ İmân olmadıktan sonra ellerindeki nimetler hiçbir fayda vermez. Zira bile bile Âllâh-û Teâlâ'nın âyetlerini inkâr ediyorlardı. وَحَاقَ بِهِمْ Onları ihâta etti, مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ onların istihza ettiği Azab-ı İlâhi başlarına geldi. Alay ettikleri azap, kendilerini kuşatıverdi.

Hûd kavmi, Mekke kâfirlerinden daha büyük kudret ve imkânlara sahipti. Kendilerine verilen göz, kulak ve kalple İlâhi nimetin kadrini bilecek ve Âllâh'a inanacaklardı. Fakat hüccetlere rağmen inkârda direnince, azap onları helâk etti.

27- وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرٰى وَصَرَّفْنَا الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرٰى Hitap yine Mekke müşriklerinedir. Sizin etrafınızdaki kuralar; Âd, Salih, Lût kavimlerin memleketlerini, helâk ettik. Hâlik'ini tanıyıp imân etmedikleri için helâk ettik. وَصَرَّفْنَا الْاٰيَاتِ Onlara âyetlerimizi tekrar tekrar beyân ettik. لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ Belki küfürlerinden rücû eder, dönerler diye yaptık. Fakat rücû etmediler.

28- فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ قُرْبَانًا اٰلِهَةً ۜ بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ ۚ وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ قُرْبَانًا اٰلِهَةً Âllâh-û Teâlâ'dan başka kendilerine yakınlık sağlamak için ilah edindikleri şeyler, niçin kendilerine yardım etmedi (de azaptan kurtaramadı.) بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ Hayır, onlar da kaybolup gittiler, (görünmez oldular.) وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ Bu batıl mabutlara tapınmak, onların yalan ve iftiralarıdır.

Hûd kavminin, Âllâh-û Teâlâ'ya yaklaştırıcı nesneler olarak inandığı düzme ilahların hiçbiri, azabı uzaklaştırma da tesirli olamadılar. Ayrıca putları, Âllâh'a yakınlığa vesile saymakla boş ve manasız bir sözü uydurmuş oldular.

29- وَاِذْ صَرَفْنَآ اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا اَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا اِلٰى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ

وَاِذْ صَرَفْنَآ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, kavmine söyle o zamanları ki اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ Cinlerden birkaç nefer, gurup (yani yedi veya dokuz kişi cin.) Onların kalbine meyil, arzu verdik. Senin etrafına gelip durdular, Kur'an kıraatının sonuna kadar يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَ Kur'an-ı Azimüşşân'ı senden dinlediler. فَلَمَّا حَضَرُوهُ Senin yanında hazır oldukları zaman قَالُوا birbirlerine "sükût edin, dinleyelim" dediler اَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ Ne zamanki namaz tamam oldu, Kur'an okunması bitirilince وَلَّوْا onlar gittiler, kendi kavimlerinin içine. اِلٰى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ Nasihat edici, münzir olarak, uyarıcı olarak kavimlerine dönmüşlerdi.

Rivayete göre Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Tâif seferinde, Nahl vadisinde sabah namazını kıldırıyorken yedi yahut dokuz kişiden teşekkül eden cinler gurubu, peygamberimizin oku-

duğu Kur'an'ı dinlemeye gelmişlerdi. Kur'an'ı dinleyip kavimlerine döndüklerin de;

30- قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ

قَالُوا يَا قَوْمَنَا "Ey kavmimiz (cinniler.) إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا Biz bugün işittik, Âllâh'tan gelen Kelâmullah'ı. أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى Mûsâ Aleyhisselâm'dan sonra inzal olunmuş مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ evvelki kitapları tasdik ediyor. يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ Herkesi hakka, Âllâh'a davet ediyor. وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ Doğru yolu gösteren bir kitap dinledik" dediler.

Cinler topluluğu bu sözleriyle Kur'an'ın, kendinden önce gönderilen Tevrat ve diğer kitapları doğruladığını ifâde ediyorlardı.

31- يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

يَا قَوْمَنَا Ey kavmimiz, أَجِيبُوا دَاعِيَ اللهِ Âllâh-û Teâlâ'nın davetçisine uyun, tasdik edin. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e icâbet ve imân edin. وَآمِنُوا بِهِ O'nun kitabına imân edin. يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ Âllâh da sizin günâhlarınızdan bir kısmını bağışlasın. (Niçin bir kısmı diyor? Hukukul ibadet içine girmiyor. Hukukul ibâd, tevbe ile gitmiyor.) وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ Ve sizi elim, acı bir azaptan korusun.

Cinler, kavimlerinin Âllâh'ın Rasûlü, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e uymalarını isterken, Âllâh-û Teâlâ'nın günâhların

bir kısmını bağışlayacağını beyân etmişlerdir. Çünkü kul hakkıyla ilgili günâhlar, hak sahibinin rızası olmadıkça bağışlanmaz.

32- وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللّٰهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْاَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءُ ۭ اُولٰۗىِٕكَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ

وَمَنْ Her kim ki لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللّٰهِ Âllâh-û Teâlâ'nın davetçisine, (Rasûlüne) icabet (ve itâat) etmezse, فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْاَرْضِ yeryüzünde Âllâh-û Teâlâ'yı aciz bırakacak değildir. (Ondan kaçınmakla azabından kurtulamaz.) وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءُ ۭ Kendisi için, Âllâh'tan başka dostlar da bulamaz. اُولٰۗىِٕكَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ İşte bunlar beyyin, apaçık bir sapıklık içindedirler.

Âllâh'ın davetçisine uymayan, yeryüzünde O'ndan kaçmakla kendisini kurtaramaz. Dostları da ona yardımcı olamaz.

33- اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقٰدِرٍ عَلٰٓي اَنْ يُّحْيِۦَ الْمَوْتٰى ۭ بَلٰٓى اِنَّهٗ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ Görmüyorlar mı? O Âllâh ki gökleri ve yeri halketmiş, bunları yaratmakta asla yorulma, gevşeklik hâsıl olmamış. Böyle bir kuvvet ve kudret sahibi olan Âllâh'ın بِقٰدِرٍ عَلٰٓي اَنْ يُّحْيِۦَ الْمَوْتٰى ۭ ölüleri, diriltmeye gücünün yettiğini görmüyorlar mı? بَلٰٓى اِنَّهٗ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ Evet O, Âllâh CelleCelâlûhû her şeye kadirdir.

34- وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَلَي النَّارِ ۭ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ ۭ قَالُوْا بَلٰي وَرَبِّنَا ۭ قَالَ فَذُوْقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُوْنَ

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَلَي النَّارِ ۭ O küfredenlere ateşe arzo-

lundukları gün, أَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ ("Tekzib ettiğiniz) bu azap, hak değil mi imiş" denildiğinde. قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَا Onlar da "Evet, Rabbimiz hakkı için gerçekmiş" derler. قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ O da "Öyleyse inkâr etmenizden dolayı, azabı tadın" der.

35- فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ Ey Habibim, kavminin zahmetine sen de sabr-ı tahammül et. Nasıl ki senden önce gelen peygamberler sabr-ı tahammül etmişler. وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ Onlar hakkında acele etme (fazla üzülmüş ki zihnine gelmiş onlara duâ etsin. Âllâh CelleCelâlûhû, talimat veriyor. Onların aleyhine duâ etme. Sabret, acele etme çünkü günü geliyor.) كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ Onlar va'dedildikleri azabı gördükleri gün, dünyada kaldığı zamanı hatırlar ve diyorlar. لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ "Sanki dünyada gündüzün sadece bir saati kadar" kaldıklarını sanırlar. بَلَاغٌ Bu Kur'an-ı Azimüşşân, Âllâh'tan mahlûkata tebliğdir. Hakikati gösteriyor. فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ Helâk edilecek başkası değil ancak (tâattan çıkmış, öğüt kabûl etmeyen) fasıklardır.

Azim sahibi peygamberler, şeriatlarının tebliğ ve tesislerinde büyük gayret sarfetmiş, ortaya çıkan güçlüklere ve düşmanlıklara göğüs germişlerdir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e bu büyük peygamberlerin vasıfları hatırlatılırken sabırlı olması istenmiş, inkârcıların azap karşısında durum ve tutumları tasvir edilmiştir.

سُورَةُ مُحَمَّدٍ ﴿٤٧﴾ MUHAMMED SÛRESİ

Adını Peygamber efendimizin Sallâllâhû Aleyhivesellem isminden alan bu sûreye, aynı zamanda Kıtal Sûresi de denilmiştir. Medine'de nâzil olmuş, 38 âyet, 93 kelime, 2349 harften ibarettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1- اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ

اَلَّذِينَ كَفَرُوا Onlar ki dünyada Âllâh'û Rasûlûllah'a imân etmemişler, وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ inkârla da kalmayıp halkı Âllâh'ın yolundan men etmişler. اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ Onların dünyada yaptığı ameller boşa çıkarılmış, bütün (iyi) amellerini iptâl etmiştir.

Mekke halkı İslâm'a girmekten çekiniyor, üstelik İslâm'a girenleri de çevirmeye, alıkoymaya uğraşıyorlardı. Âyet, böyle inkâr içinde bulunan bir topluluğu fakirlere yemek yedirmek, sılayı rahim etmek, esirleri azat etmek, Mescid-i Haram'ın imarına çalışmak gibi amellerinin boşa gideceğini belirterek, bu davranışların dünyada faydasını görseler bile, ahirette sevâptan mahrum kalacaklarını açıklamaktadır.

2- وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاٰمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ ۙ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَاَصْلَحَ بَالَهُمْ

وَالَّذِيـنَ اٰمَنُـوا وَعَمِلُـوا الصَّالِحَـاتِ Onlar ki Âllâh'û Rasûlûllah'a Kur'an'a imân etmiş, O imânı da sâlih amellerle tezyin ve takviye etmiş. وَاٰمَنُـوا بِمَـا نُـزِّلَ عَـلٰى مُحَمَّـدٍ Muhammed Sallâllâhû Aleyhi-vesellem'e inzâl olunan Kur'an'ı tasdik ettiler, وَهُـوَ الْحَـقُّ مِـنْ رَبِّهِـمْ hak ve hakikat Nezd-i İlâhi'de, odur. كَفَّـرَ عَنْهُـمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ Âllâh CelleCelâlûhû, onların günâhlarını setreder, mahveder. (Kâfirlerde imân olmadığı için, onların hasenatını mahveder. İmân edenlerin ise seyyiâtını, günâhlarını mahveder.) وَاَصْلَـحَ بَالَهُـمْ Onların halini de dünya ve ahirette ıslâh eder.

3- ذٰلِـكَ بِـاَنَّ الَّذِيـنَ كَفَـرُوا اتَّبَعُـوا الْبَاطِـلَ وَاَنَّ الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا اتَّبَعُـوا الْحَـقَّ مِـنْ رَبِّهِـمْ كَذٰلِـكَ يَضْـرِبُ اللّٰهُ لِلنَّـاسِ اَمْثَالَهُـمْ

ذٰلِـكَ Bunun sebebi; kâfirlerin iyiliklerinin imhası, iptâli. بِـاَنَّ الَّذِيـنَ كَفَـرُوا اتَّبَعُـوا الْبَاطِـلَ Kâfir olanlar bâtıla, şeytana tâbi olmuşlar. Nefs-i hevâsını mâbud ittihaz etmiş, hevâsının peşine düşmüş. وَاَنَّ الَّذِيـنَ اٰمَنُـوا اتَّبَعُـوا الْحَـقَّ İmân edenler de Âllâh'a, Kur'an'a tâbi olmuş, Rablerinden gelen hakka uymuşlar, كَذٰلِـكَ bu misal gibi. يَضْـرِبُ اللّٰهُ لِلنَّـاسِ اَمْثَالَهُـمْ Âllâh CelleCelâlûhû misalleri, kendi davranışlarını anlatıyor. (Çünkü inkârcılar şeytana, inananlar da Kur'an'a uymuşlardır.)

Nihayet bu âyet-i kerime ile muharebeye emrolundu.

4- فَـاِذَا لَقِيتُـمُ الَّذِيـنَ كَفَـرُوا فَضَـرْبَ الرِّقَـابِ حَتّٰٓى اِذَآ اَثْخَنْتُمُوهُـمْ فَشُـدُّوا الْوَثَـاقَ فَاِمَّـا مَنًّـا بَعْـدُ وَاِمَّـا فِـدَآءً حَتّٰى تَضَـعَ الْحَـرْبُ اَوْزَارَهَـا ۚ ذٰلِـكَ وَلَـوْ

يَشَاءُ اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَلَنْ يُضِلَّ اَعْمَالَهُمْ

فَاِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا Ne zamanki inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman, فَضَرْبَ الرِّقَابِ boyunlarını vurun. Ne kadar? حَتّٰى اِذَا اَثْخَنْتُمُوهُمْ Nihayet onlara iyice vurup sindirme, galebe hâsıl oluncaya kadar. فَشُدُّوا الْوَثَاقَ Onları esir ediniz, (kaçmamaları ve zarar vermemelerini temin etmek için iyice bağlayın.) Muharebe sona erdikten sonra فَاِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَاِمَّا فِدَاءً bu esirleri duruma göre, ya karşılıksız veya fidye karşılığı salıverin. حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ اَوْزَارَهَا (Mukabilinde mal veya esirleri mübadele etmek sûretiyle) serbest bırakın. (Bu hususta muhayyersiniz. Bu iki şıktan dilediğinizi ihtiyar edebilirsiniz.) ذٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ İşte emir budur. Şayet Âllâh-û Teâlâ dileseydi, elbette onlardan muharebe etmeden de intikam alırdı. وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ (O cihadı emir buyurdu.) Tâ ki sizi birbirinizle denesin, imtihan etsin. (Mü'minler cihadla büyük bir ecre nâil olsunlar. Kâfirler de bir kısmı Mü'minlerin eliyle azap görsün, bir kısmı da küfürlerinden rücû ederek imân eylesinler.) وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَلَنْ يُضِلَّ اَعْمَالَهُمْ Cihadda Âllâh yolunda öldürülen (Mü'minlerin,) Âllâh-û Teâlâ asla amellerini zâyi etmez, onların yaptıklarını boşa çıkarmaz.

Âyete göre, savaşta karşılaşılan düşmanın boynu vurulur, öldürülür. Çökertip güçsüz hâle getirilince esir alınır. Esirler ya bağışlanarak veya fidye alınarak serbest bırakılır. Fidye alma, mal veya esir mübadelesi şeklinde olabilir. Savaş ulvi bir gâye için em-

redilmiştir. Bu gayeyi gerçekleştirerek imtihan verenlerin amelleri, boşa çıkarılmayacaktır.

5- سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ

Âllâh CelleCelâlûhû, dünyada ve ahirette onları sevaba, hidâyete yetiştirir. Hayatlarında hallerini ıslâh eder.

6- وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ

Onları, kendilerine tanıttığı Cennet'e idhal eder.

7- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh'a Rasûlûllah'a Kur'an'a imân edenler. إِنْ تَنْصُرُوا اللهَ يَنْصُرْكُمْ Siz, Âllâh'ın dinine yardım ederseniz, Âllâh da size yardım eder, düşmanlarınıza karşı galip gelirsiniz. Bunun aksi de siz, Âllâh'ın dinine yardım etmediğiniz takdirde, Âllâh da size yardım etmez. وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ Meydan-ı harpte ayaklarınızı sabit kılar. (İslâm haklarını müdafaa ve küffarla cihadda, hiçbir zaman kaçamazsınız eğer Âllâh için olursa.)

8- وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ

وَالَّذِينَ كَفَرُوا Âllâh'a, Rasûlûllâh'a ve Kur'an'a imân etmeyip inkâr edenler, فَتَعْسًا لَهُمْ helâk olur onlar. وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ Âllâh onların bütün amellerini iptâl eder, boşa çıkarır.

9- ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ

ذَلِكَ Şu sebeple ki بِأَنَّهُمْ çünkü onlar كَرِهُوا inkâr ettiler, hoşlanmadılar. مَا أَنْزَلَ اللهُ Âllâh'ın inzal ettiği Kelâm-ı İlâhiyi inkâr

ettiler, kerih gördüler. فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ Bu küfürlerinden dolayı, Allâh CelleCelâlûhû de amellerini bâtıl kıldı, boşa çıkarmıştır.

10- اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ اَمْثَالُهَا

اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ Onlar yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki kendilerinden öncekilerin nasıl bir akıbete uğradıklarını görmediler mi? دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ Âllâh-û Teâlâ, onların kökünü kazıdı, yere batırmıştır. وَلِلْكَافِرِينَ اَمْثَالُهَا Kâfirlere de bu akıbetin, bu helâkın benzeri vardır.

Mekke kâfirlerine, önceki milletlerin evlat ve mallarının tamamının yok edildiği hatırlatılmış, öncekilere benzer sonuçların ve helâkin onların da başlarına geleceği beyân edilmiştir.

11- ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَاَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا Kâfirlere bu ceza, inkârlarındandır. İmân edenlerin yardımcısı Âllâh'tır. وَاَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ Kâfirlere gelince, onların asla velisi, yardımcısı yoktur.

12- اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَاْكُلُونَ كَمَا تَاْكُلُ الْاَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ

اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Âllâh CelleCelâlûhû, yukarının teyidi olarak beyân ve izah ediyor. İdhal ediyor, İmân eden ve imânını da âmâl-i saliha ile teyid-i takviye edenleri, جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar.

وَالَّذِيـنَ كَفَـرُوا Âllâh-û Rasûlûllah'ı inkâr eden, bunlar da يَتَمَتَّعُـونَ dünyada mal-û servet ile faydalanırlar. وَيَأْكُلُـونَ كَمَـا تَـأْكُلُ الْاَنْعَـامُ (Zevk ve şehvetlerinin esiridirler) ve hayvanlar gibi (akıbetlerinden habersiz, gaflet ve ihtirasla) yerler. وَالنَّـارُ مَثْـوًى لَهُـمْ Ahirette de onların yeri cehennemdir.

İnkâr edenler; âhiret tanımayan, başlarından gelecekten habersiz, bütün imkânlarını midelerine ve şehvetlerine harcayan muhteris yaratıklardır.

13- وَكَاَيِّـنْ مِـنْ قَرْيَـةٍ هِـىَ اَشَـدُّ قُـوَّةً مِـنْ قَرْيَتِـكَ الَّتِـىٓ اَخْرَجَتْـكَ اَهْلَكْنَاهُـمْ فَـلَا نَاصِـرَ لَهُـمْ

وَكَاَيِّـنْ مِـنْ قَرْيَـةٍ هِـىَ اَشَـدُّ قُـوَّةً مِـنْ قَرْيَتِـكَ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e tesellidir. Ne kadar çok memleketler ahâlisi var ki senin karyen Mekke'den, Mekke halkından daha ziyade kuvvetliydiler, الَّتِـىٓ اَخْرَجَتْـكَ senin Mekke'den çıkmana sebep olan. اَهْلَكْنَاهُـمْ فَـلَا نَاصِـرَ لَهُـمْ Biz, onları helâk ettik, onlara kimse yardımcı olamadı.

Rasûlûllâh'ın hicrete zorlanıp çıkarıldığı Mekke şehrine işaret edilmiştir. Önceden yok edilenler, Mekke halkından daha güçlü kişilerdi.

14- اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهٖ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُٓوءُ عَمَلِهٖ وَاتَّبَعُٓوا اَهْوَٓاءَهُمْ

اَفَمَـنْ كَانَ عَـلٰى بَيِّنَـةٍ مِـنْ رَبِّـهٖ كَمَـنْ زُيِّـنَ لَـهُ سُـٓوءُ عَمَلِـهٖ Rabbinden apaçık bir burhan, delil üzerine bulunan kimseler ile şeytanın kötü amellerini tezyin edip süslendirdiği, kötü arzularına uyan kimseler

bir olur mu? وَاتَّبَعُوا اَهْوَآءَهُمْ Nefs-i hevâsına tâbi olmuş, her ikisi de bir olur mu?

15- مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۖ فِيهَا اَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ ۚ وَاَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ ۚ وَاَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَاَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى ۖ وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ ۖ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِى النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۖ Şirk ve isyandan ittika edenlere va'dolunan cennetin sıfatı şöyledir; فِيهَا اَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ ۚ Orada ırmaklar vardır, öyle sudan ki rengi, kokusu, tadı, hiçbir vasfı bozulmaz. وَاَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ ۚ Ve ırmaklar vardır öyle bir sütten ki tadı değişmez. وَاَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ Yine ırmaklar vardır, bir şaraptan ki içenlere lezzet verir. (Kekreliği, sarhoşluğu, günâhı, gâilesi yoktur.) وَاَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى ۖ Kezâ ırmaklar vardır öyle bir baldan ki safi süzmedir. وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ ۖ Her çeşit meyveler de onlar içindir. Bunlardan da öte Rablerinden bir bağışlama rızası vardır. Âllâh CelleCelâlûhû, onların bütün kabahatlerini affeder. كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِى النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ Hiç bu müttekiler, o cehennem ateşinde ebedi kalan, kaynar su içirilip de bağırsakları parça parça olan kimseler gibi olur mu?

16- وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ ۚ حَتّٰٓى اِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ اٰنِفًا ۗ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا اَهْوَآءَهُمْ

وَمِنْهُمْ Bu keferelerden bazıları da var ki مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ (meclisine gelip) seni dinler. حَتّٰٓى اِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ Senin yanından çıktıktan sonra قَالُوا لِلَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ اٰنِفًا (ashaptan) kendilerine ilim verilmiş olanlara (istihzâ ederek) "Az önce ne demişti?" diye sorarlar. اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ وَاتَّبَعُوْٓا اَهْوَآءَهُمْ Bunlar, o kimselerdir ki Âllâh-û Teâlâ (nifakları yüzünden) kalplerinin üzerini mühürlemiştir. Kendileri de heveslerine tâbi olmuşlardır. (Bundan böyle imân etmezler.)

Kâfirlerin ikiyüzlü tipini teşkil eden münâfıklar, Rasûl-û Ekrem'in huzurunda veya hutbede dinlediklerini, sonradan sırf alaya almak veya maskaralık etmek için İbni Mes'ud ve İbni Abbas gibi âlim sahabelere yaklaşarak, Rasûl-û Ekrem'in az önce neler söylediğini sormaya yelteniyorlardı. Âyet, onların bu tutumunu ve davranışlarının sonucunu açıklamaktadır.

17- وَالَّذِيْنَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَّاٰتٰىهُمْ تَقْوٰىهُمْ

وَالَّذِيْنَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى (Rasûl-û Ekrem'in sohbetinde devam edenlerin, her geçen gün imânları kuvvetleniyor.) Hidâyet kabûl edenlerin ise Âllâh-û Teâlâ, hidâyetlerini arttırır وَّاٰتٰىهُمْ تَقْوٰىهُمْ ve onların takvâsını (ateşten nasıl korunacaklarını) öğretir.

18- فَهَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً ۚ فَقَدْ جَآءَ اَشْرَاطُهَا ۚ فَاَنّٰى لَهُمْ اِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرٰىهُمْ

فَهَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Bu Mekke müşrikleri de ahireti, kıyâmeti mi bekliyorlar? Onlar, kıyâmet zamanının ansızın gelip çatmasından başka bir şeyi mi bekliyorlar? فَقَدْ جَآءَ اَشْرَاطُهَا Şüphesiz onun alâmetleri

belirmiştir. فَاَنّٰى لَهُمْ اِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرٰيهُمْ Fakat o gün, başlarına geldiği vakit, düşünüp ibret almaları kendilerine ne fayda verir?

19- فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۗ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰيكُمْ ۚ

فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ Öyle ise bil ki Âllâh'tan başka, hiçbir mâbûd yoktur. İbâdete müstehak Âllâh'tır. Mevcut ancak Âllâh'tır. Maksut ancak Âllâh'tır. وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۗ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem (ümmetine sünnet olsun için) hem kendinin hem de Mü'min erkeklerin ve Mü'min kadınların günâhının bağışlanmasını dile. وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰيكُمْ ۚ Allah-û Teâlâ nerede dolaşıp, nerede karar kılacağınızı bilir. (O'na hiçbir şey gizli kalmaz.)

Dolaşılan yer, gündüzleri gidip gelinen yerdir veya dünyadır. Durulan yer de geceleri ikâmet edilip barınılan yerdir veya âhirettir.

20- وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ ۚ فَاِذَآ اُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ ۙ رَاَيْتَ الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۖ فَاَوْلٰى لَهُمْ ۚ

لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ ۚ İmân edenler diyorlardı. وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا Keşke cihad hakkında bir sûre nâzil olsaydı, (böyle arzu ederlerdi.) فَاِذَآ اُنْزِلَتْ Ne zamanki nâzil oldu سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ muhkem yani neshi kâbil olmayan, hakem olarak, muharebeye ait olan âyet.

وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ kıtâl yani Savaştan söz edilince, emir olunduğunda Mü'minler sevindiler. Fakat münâfık olanlar bozulmaya başladı. رَاَيْتَ Görüyorsun ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ kalplerinde maraz, hastalık olan münâfıklar, inzâl olan âyetten memnun olmadılar. يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ Sana bakıyorlar, نَظَرَ الْمَغْشِىِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ölümü ihâta eden kimse nasıl bakıyorsa, onların da ölüm baygınlığı geçiren kimsenin bakışı gibi sana baktıklarını görürsün. فَاَوْلٰى لَهُمْ Korktukları başlarına gelsin.

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ فَاِذَا عَزَمَ الْاَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللّٰهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ **21-**

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ (Onların vazifesi) itâat ve güzel sözdür. فَاِذَا عَزَمَ الْاَمْرُ Ne zamanki kıtâl farz olup emir kat'ileştiğinde, فَلَوْ صَدَقُوا اللّٰهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ Allâh'û Teâlâ'ya sadık kalsalardı, bu haklarında elbette daha hayırlı olurdu.

Vazifeleri itâat ve güzel söz söyleme durumunda olanlar, savaş tehlikelerinde de sadık olmalı, savaşa karar verilince korkup vazgeçmemelidirler.

فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوا اَرْحَامَكُمْ **22-**

فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ Demek sizler işbaşına hakim olsanız (yahut imân ve İslâm'dan yüz çevirseniz) yeryüzünde bozgunculuk yapacak, (câhiliyet devrindeki gibi) وَتُقَطِّعُوا اَرْحَامَكُمْ akrabalık bağlarını da koparacaksınız öyle mi?

Âyet, Allâh'a verdikleri söze sadakat göstermeyenleri suçlarken, onların idareyi ele geçirdikleri veya İmân ve İslâm'dan yüz çevirdikleri zaman, câhiliyet devrinin adetlerine döneceklerini, yağma, talan, akraba arasındaki çekişme ve kız çocuklarını

diri diri toprağa gömme gibi taşkınlıkları yapabileceklerini haber vermektedir.

23- أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰ أَبْصَارَهُمْ

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ Allâh'ın lânet ettiği, rahmetinden uzaklaştırdığı bunlardır. فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰ أَبْصَارَهُمْ Bu yüzden kendilerini sağır ve gözlerini kör kıldığı kimselerdir.

24- أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ Onlar niçin düşünmüyorlar Kur'an-ı Azimüşşân'ı? أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا Yoksa kalplerinin üzerinde kilit mi var?

25- إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى ۙ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ Onlar ki irtidat ettiler, arkayı çevirdiler (haktan döndüler.) مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى ۙ Hidâyet aşikâr olduğu halde (hidayet Tevrat'ta zâhir olduğu halde arkayı çevirdiler. Rasûl-û Ekrem'in sıfatlarını değiştirdiler.) الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ Şeytan ziynetlendirmiştir, Emr-i İlâhi ile. Şeytan büyük günâhları, gözlerine güzel gösteriyor. وَأَمْلَىٰ لَهُمْ Ömürlerinin çok uzun olacağını telkin eylemiştir.

Açık delil ve mucizeleri gördükten sonra küfre veya ikiyüzlülüğe dönenler, şeytana uymuşlardır. Şeytan, onlara uzun ömür telkin ederek emellerini arttırmıştır.

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ الْاَمْرِ ۚ 26- وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِسْرَارَهُمْ

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ Bunu sebebi şudur ki onlar diyorlardı, قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ müşriklere diyorlardı. سَنُطِيعُكُمْ "Biz, size muti olacağız, emrinizdeyiz. Siz daha cesursunuz فِى بَعْضِ الْاَمْرِ ۚ emirlerin bazılarında, hepsinde değil." وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِسْرَارَهُمْ Hâlbuki Âllâh-û Teâlâ, onların aralarındaki bütün sırları bilir.

Gerçekten münâfıklar, yahudilere veya müşriklere, Âllâh Rasûlü'ne düşmanlık yapmak, onunla birlikte Müslümanların savaşmalarını önleme gibi hususlarda, vaad de bulunmuşlardı.

فَكَيْفَ اِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ 27-

فَكَيْفَ Bu yahudilerin hali ne olur, اِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ melekler onların ruhlarını kabzettiği zaman? يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ Melekler yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken durumları, nasıl olacak?

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا اَسْخَطَ اللّٰهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ۚ 28-

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا اَسْخَطَ اللّٰهَ Bu, şu sebepledir ki onlar, Âllâh-û Teâlâ'yı gazaplandıracak şeylere tâbi oldular. وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ Âllâh-û Teâlâ'nın razı olduğu şeylere ikrah ettiler (yani imânı, itâati ikrah ettiler, küfrü sevdiler.) Bunun da cezası فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ۚ Âllâh CelleCelâlûhû, onların iyilik şeklinde olan amellerini bâtıl kıldı, boşa çıkarmıştır.

اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللّٰهُ اَضْغَانَهُمْ 29-

اَمْ حَسِبَ الَّذِيْنَ فِىْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ Yoksa kalplerinde hastalık bulunan (münâfık)lar zannederler mi ki اَنْ لَّنْ يُّخْرِجَ اللّٰهُ اَضْغَانَهُمْ Allâh-û Teâlâ'nın, kendilerine besledikleri kinlerini ortaya çıkarmayacağını mı sandılar?

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e hem de Mü'minlere kin besleyen münâfıklar, kâfirlere yardım ediyor. Buna karşılık imân ve cihad gibi, İlâhi hoşnutluğa sebep olacak davranışlara yönelmiyorlardı. Bu yüzden görünürdeki amelleri boşa gitmiştir.

30- وَلَوْ نَشَآءُ لَاَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيْمٰهُمْ ؕ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِىْ لَحْنِ الْقَوْلِ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَعْمَالَكُمْ

وَلَوْ نَشَآءُ لَاَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيْمٰهُمْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem eğer biz isteseydik, onları (o münâfıkları) sana gösterirdik de sen, onları yüzlerinden tanırdın. وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِىْ لَحْنِ الْقَوْلِ Andolsun ki sen, onları konuşma üslûplarından tanırsın. وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَعْمَالَكُمْ (Bu âyet-i kerime hem va'id hem de vaaddir.) Ey insanlar! Âllâh-û Teâlâ, bütün amellerinizi bilir.

Bu âyetin nüzulünden sonra Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, hiçbir münâfık gizli kalmadı. Hepsini simalarından tanırdı. Münâfıkların tanınan bir başka yönleri de konuşmalarıydı. Çünkü onlar Rasûlûllah'ın huzurunda konuşurlarken, Müslümanlar hakkında üstü kapalı incitici konuşmalar yaparlardı.

31- وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِيْنَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِيْنَ ۙ وَنَبْلُوَا۟ اَخْبَارَكُمْ

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِيْنَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِيْنَ ۙ Hâlik-i Kâinatın emridir, imtihan âlemidir. Biz, sizi imtihan, tecrübe edeceğiz. Sizi (cihad vesâir meşakkatli tekliflerle) imtihan edeceğiz.

Tâ ki içinizden mücahitleri ve sabredenleri temyiz edelim. وَنَبْلُوَا اَخْبَارَكُمْ (İmân ve sadakatınıza ve isyanınıza müteallik) haberlerinizi aşikâr kılalım.

Mü'minler cihad emriyle ve güçlüğü olan diğer tekliflerle imtihan edileceklerdir. İtaat veya isyanları açıklanacaktır.

32- اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰى لَنْ يَضُرُّوا اللهَ شَيْئًا وَسَيُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوا Onlar ki dünyada Âllâh-û Rasûlûllah'a inanmamışlar. وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ Halkı da Âllâh yolundan alıkoyanlar. (Hem kendisi inanmaz, hem de başkalarına mâni olur.) وَشَاقُّوا الرَّسُولَ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e muhalefet ediyor. (Bunların hepsi küfrün içinde mevcuttur, fakat ehemmiyetine binâen izah ediliyor.) مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰى Hidâyet zâhir olduğu halde, halkın hidâyete gelmesine mâni oluyor, Rasûl-û Ekrem'e muhalefet ediyor. لَنْ يَضُرُّوا اللهَ شَيْئًا Onların bu hali, Cenâb-ı Hak'ka hiçbir zarar eriştirecek değildir. وَسَيُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ Onların, dünyada yaptığı güzel amellerin sevabını iptâl edecektir.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e karşı gelenler; Kureyş ve Nadır yahudileriyle, Bedir'de düşmanı besleyen müşriklerdir. Bunların Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e düşmanlık adına yaptıkları boşa gittiği gibi, sadaka ve benzeri amelleri de boşa çıkacaktır.

33- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَطِيعُوا اللهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا اَعْمَالَكُمْ

يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا Ey Âllâh'û Rasûlûllah'â Kur'an'a imân edenler. اَطِيعُوا اللهَ Âllâh'a itâat edin, وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ Rasulûllah'a da

itâat ediniz. وَلَا تُبْطِلُوا اَعْمَالَكُمْ Amellerinizi (küfür, nifak, tekebbür, riyâ, men ve eza ile) iptâl etmeyin.

İrtidat etmek, küfre girmek bütün âmâl-i salihasını, hepsini mahveder. Elli sene ibâdet etmiş, hacca gitmiş, kıldığı namazlar, tuttuğu oruçlar! Yüzünü imândan çevirdi mi Cenâb-ı Âllâh, hepsini iptâl ediyor.

Bir de ucup ve riya! Kalbinden, "Ben ne iyi bir kimseyim, neler yapıyorum." Zâhirde kendini yüksek görmek, bunlar da amelin sevabını iptâl ediyor. Amel var fakat sevâp yok.

Bir de minnet koymak! Bir kimseye yapmış olduğu iyiliği yüzüne vurmak. "Filan zaman bu iyiliği sana yapmadım mı?" diyerek başına çalmak. Bu da yapılan iyiliğin sevabını iptâl eder.

Minnet koymak mezmumdur. Ancak Âllâh-û Teâlâ, kullarına; "Ey kulum, sana bunu da verdim, bunu da yaptım. Niye aklını başına almıyorsun?" buyurması. Diğeri Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, ümmetine; "Size bunu da tebliğ ettim, bunu da bildirdim demesi." Ayrıca hocanın, talebesine; "Sana öğrettim, anlattım." demesi. Minnet tarikiyle değil, anlatmak için. Sonra ana babanın, evladına nasihat yollu söylemesi uygundur. Bunların dışında minnet koyanların sevabı iptâl olur.

Mü'minler günâhtan, ikiyüzlülükten, gösterişten ve dinin emirlerine karşı gelmekten sakınarak yaptıklarını boşa çıkarmazlar ve mükâfatlarını alırlar.

34- اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ثُمَّ مَاتُوْا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا Onlar ki Âllâh'û Rasûlûllah'a, Kur'an'a imân etmemişler. وَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ Halkı da Âllâh'ın yolundan alıkoy-

muşlar. ثُمَّ مَاتُوا Sonra kâfir oldukları halde öldülerse, وَهُمْ كُفَّارٌ küffar olarak tevbe etmeden ölürse فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ Âllâh-ü Teâlâ, asla onları mağfiret etmez.

35- فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا اِلَى السَّلْمِ ۖ وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ ۘ وَاللّٰهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا اِلَى السَّلْمِ ۖ Ey Mü'minler, muharebede düşmana karşı zaaf, gevşeklik göstermeyin. Üstün olduğunuz halde barışa davet etmeyin. Harbe devam edin. Sulhu onlar teklif etsinler. وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ çünkü siz üstün, âlisiniz. Âllâh-ü Teâlâ'nın yardımı sizinle beraberdir. وَاللّٰهُ مَعَكُمْ Âllâh sizinle beraberdir وَلَنْ يَتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ ve asla amellerinizin sevabından bir şey eksiltmez.

Buna göre Müslümanlar düşman karşısında üstün durumda iken, sulh isteğinde bulunamazlar. Asıl olan düşman karşısında gevşememek, eziklik hissederek paniğe kapılmamaktır.

36- اِنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۭ وَاِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ اُجُوْرَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ

اِنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۭ Doğrusu dünya hayatı ancak bir oyun ve eğlencedir. وَاِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا Şâyet imân eder (masiyetlerden) sakınırsanız, Âllâh'tan korkup Âllâh'ın emrine itâat ederseniz, يُؤْتِكُمْ اُجُوْرَكُمْ Âllâh-ü Teâlâ (imân ve takvânızın) mükâfatını verir. وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ Ve sizden mallarınızı tamamen sarfetmenizi istemez.

İstenen sadece zekât ve sadaka gibi cüz'i bir miktardır.

37- اِنْ يَّسْـَٔلْكُمُوْهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوْا وَيُخْرِجْ اَضْغَانَكُمْ

اِنْ يَسْـَٔلْكُمُوهَا Eğer Cenâb-ı Hak malınızın tamamını istese sizi zorlasaydı فَيُحْفِكْـكُمْ تَبْخَلُـوا siz, O'nun ısrarında cimrilik ederdiniz. وَيُخْـرِجْ اَضْغَانَكُـمْ Sizin buğz ve kinlerinizi ortaya çıkarırdı.

Âyet-i kerime, malların tamamının istenmesi hâlinde belirecek cimriliğe ve bu cimrilik duygusunu, İslâm'a ve Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e kin besleme ölçüsüne kadar varacağına temas ederek, insan ruhunun mal karşısında tutumunu tahlil etmektedir.

هَـآ اَنْتُـمْ هَـٰٓؤُلَآءِ تُدْعَـوْنَ لِتُنْفِقُـوا فِـى سَـبِيلِ اللّٰهِ ۚ فَمِنْكُـمْ مَـنْ يَبْخَـلُ ۚ وَمَـنْ **38-** يَبْخَـلْ فَاِنَّمَـا يَبْخَـلُ عَـنْ نَفْسِـهٖ ۗ وَاللّٰهُ الْغَـنِيُّ وَاَنْتُـمُ الْفُقَـرَآءُ ۚ وَاِنْ تَتَوَلَّـوْا يَسْـتَبْدِلْ قَوْمًـا غَيْرَكُـمْ ۙ ثُـمَّ لَا يَكُونُـوا اَمْثَالَكُـمْ

هَـآ اَنْتُـمْ هَـٰٓؤُلَآءِ İşte sizin haliniz budur. Azı bile vermiyor, çoğu nasıl vereceksiniz? تُدْعَـوْنَ لِتُنْفِقُـوا فِـى سَـبِيلِ اللّٰهِ ۚ Allâh yolunda mallarınızı, infaka harcamaya çağırılıyorsunuz. فَمِنْكُـمْ مَـنْ يَبْخَـلُ ۚ İçinizden kiminiz cimrilik ediyor وَمَـنْ يَبْخَـلْ فَاِنَّمَـا يَبْخَـلُ عَـنْ نَفْسِـهٖ ۗ ama kim cimrilik ederse ancak kendisine cimrilik etmiş olur. Kendi nefsine cimrilik etmiş olur. وَاللّٰهُ الْغَـنِيُّ Allâh-û Teâlâ, sizin infakınızdan Gani'dir. وَاَنْتُـمُ الْفُقَـرَآءُ ۚ Siz ise fakirsiniz. وَاِنْ تَتَوَلَّـوْا Eğer siz, O'nun emirlerine itâatten yüz çevirirseniz. يَسْـتَبْدِلْ قَوْمًـا غَيْرَكُـمْ ۙ Yerinize sizden başka bir kavmi, toplumu getirir. Onlar, imân ile hareket eder, mu'ti olurlar. ثُـمَّ لَا يَكُونُـوا اَمْثَالَكُـمْ Sonra da onlar, sizin benzeriniz olmazlar.

İnsanlar, farz olan harcamayı yapmak zorundadır. Eğer bunu yerine getirmezlerse, helâkı hak eden bir toplum olurlar.

سُورَةُ الْفَتْحِ ﴿٤٨﴾ FETİH SÛRESİ

Fetih; açmak demektir. İçinde fetihten bahsedildiği için feth adını alan bu sûre, hicretin altıncı yılında Hûdeybiye antlaşması dönüşünde, Mekke ile Medine arasında inmiş ve Medine'de nâzil olan sûrelerden sayılmıştır. 29 âyet, 560 kelime, 2438 harften ibarettir.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem rüyada gördüler ki Mekke-i Mükerreme'nin Harem-i Şerif'in içinde bulunuyor ve ziyaret ediyor. Ve umre yapıyor. Peygamberan-ı İzâm'ın rüyaları hakikattir. Bu rüyayı gördükten sonra emretti, hicretin altıncı senesi idi. 1400 Âshab-ı Kiram ile birlikte Mekke'ye müteveccihen gittiler. Muharebe niyeti ile değil, umre niyeti ile gittiler. Merru Zahran denilen yere geldiler, Mekke'ye bir konak mesafede (Merru Zahran; Hûdeybiye'dir.) Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, orada ikâmet ettiler. Osman İbni Affan Radıyallâhû Anh'ı elçi olarak Mekke'ye gönderdiler. Osman Radıyallâhû Anh, Ben-i Ümmiye'dendir. Mekke'de Ben-i Ümmiye kabilesi kuvvetli olduğundan ona dokunmazlar diye gönderdi.

Osman Radıyallâhû Anh onlara, Rasûl-û Ekrem'in emrini tebliğ etti ve dedi. "Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem yalnız

umre için gelmiştir. Ziyaret edip üç gün kalacak. Harp etmez, size de dokunmaz. Umreyi yaptıktan sonra avdet edecektir."

Onlar ise muhalefete başladılar. Dediler ki Osman Radıyallâhû Anh'a; "Sen Harem-i Şerife git, istediğin kadar ibadet yap." O da cevaben; "Rasûl-û Ekrem gelmedikten sonra ben de yapmam." Bir süre tehir edince şeytanın ilkaatiyle "Osman Radıyallâhû Anh şehit edildi!" denildi. Bunun üzerine 1400 kişi sahabe, Rasûl-û Ekrem'in huzuruna gelip biat ettiler. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de sağ elini sol elinle tutarak "Bu da Osman Radıyallâhû Anh'a bedel biattır" dedi.

Bu haber Mekke'ye ulaşınca, oradakiler korkmaya başladılar. Ekrame (İkrime) Radıyallâhû Anh, o zaman imân etmemişti. 500 kişi ile gelip geceleyin bir baskın yaptı. Halid bin Velid karşısına çıkınca Mekke'ye avdet ederek kaçtı. Üç, dört defa böyle baskınlar yaptılar. Her defasında mağlup oldular.

Mekkeliler haber gönderdiler. Osman Radıyallâhû Anh'ı da iade ettiler. Sulha razı oldular. "Sulh edelim, yalnız biz ilân ettik, seneye gelsinler. Gelecek sene biz Mekke'yi boş bırakacağız. Mekke'yi üç gün onlara teslim edeceğiz, ibadetlerini yapsınlar. Lâkin bu sene gelmeyin" dediler.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de onların bu teklifini kabûl etti. Medine'ye avdet edilince bu durum Âshab-ı Kiram'ın hoşuna gitmediği için Hâlik-i Kâinat, Habibine buyurdu. "Hayber'e gitsinler, Hayber'in ganimetinin tamamı bu 1400 sahabeyedir."

Bu teessürün izalesi için, hakikatini beyânı bakımından Hâlik-i Kâinat, Habibine bu sûreyi nâzil etmiş.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1- اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا

اِنَّا فَتَحْنَا Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Biz Azimüşşân, fazl-ı keremimizle fetih ettik, açtık sana (hâlbuki açılmamış adeta fetih olmuş gibi.) فَتْحًا مُبِينًا Biz, sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik. Zâhir olan bir fetih. Öyle ise bu tebşirattır, kıyâmete kadar Müslümanların eline geçecek futuhat için beyyin olan bir fetih, size kısmet ettik. Bunun hikmeti de;

2- لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ Böylece Âllâh-û Teâlâ, senin geçmiş ve gelecek günâhını bağışlar. (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, İsmet-i İlâhiye'dedir. Günâh işlememiş ki mağfiret edilsin. Mağfiret ne zaman olur? Bir kusur ve günâh olur da mağfiret edilir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'de bir kusur olmamıştır.

Bunun muradı diyor tefsir; "Ümmeteke fil cihadin. Senin ümmetin içindir" diyor. وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ Âllâh CelleCelâlûhû, bu fetihleri sana takdir eder, nimetlerini bununla tamamlar. Senin ümmetin şark ve garba yayılacaktır. وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا Cenâb-ı Hak bu ümmeti doğru yola, fetihlerle getirecek. Din-i İslâm, fetihlerle olur.

3- وَيَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْرًا عَزِيزًا

Ve tâ ki sana, misli bulunmaz bir zaferle yardım eder.

Geçmişte ve gelecekte günâhtan uzak duran Rasûl-û Ekrem'e tamamlanan İlâhi nimet; Mekke ve Tâif fethi, dünyada şerefinin yüce kılınması, yardım ve zafere nâil olması, başkaldıranların boyun eğmesi şeklinde tecelli etmiştir. Hakikaten Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âllâh'ın Habibidir. Önceki şeriatların hükümlerini kaldırmıştır. Miraca nâil olmuş, en yüce makamlara kadar yükselmiş, ins ve cine peygamber olmuş, ganimet kendisine ve ümmetine meşru kılınmış, şefâatı makbul olmuştur. Teşehhüdde, ezânda ve Kur'an'ın birçok yerlerinde Âllâh'ın ismi zikriyle başlanmış, kendi ismi zikriyle de bitirilmiştir. O'nun rıza ve itâatına, kendi rıza ve itâati eklenmiş. Kelime-i Tevhid'in iki rüknünden biri olmuş. Böylece kendisi için bütün nimetler tamamlanmıştır.

4- هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ ۗ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ (Hüvellâh) O'dur ki أَنْزَلَ السَّكِينَةَ Sükûneti kararı ihsan etti. (Hûdeybiye vak'asında Âshab-ı Kiram'ın kalbine sükûnet verdi.) فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ Onların zaten imânları kemâldeydi ve bu sabr-ı metanetle daha ziyadeleşmeye başlamış. (İmam-ı Azam'a göre imân ziyade, noksan değildir. Zayıf olur, kuvvetlenir.) وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ Göklerin ve yerin orduları Âllâh'ındır. (Rüzgâr, hava, yerler ve denizler O'nun orduları, askeridir.) وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا Âllâh-û Teâlâ âlimdir. Halkın, âlemin ihtiyacını bilir. Hakîm'dir, her şeyi hikmetle yapandır.

5- لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ۙ

لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ (Bütün bu lütuflar) Mü'min erkeklerle Mü'min kadınları, içinde ebedi kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyması, onların günâhlarını örtmesi içindir. وَكَانَ ذَٰلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ۙ İşte Âllâh-û Teâlâ katında en büyük bir kurtuluş, fevz-i necat budur.

6- وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ ۚ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ (Bir de bunlar) ey Rasûlüm Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âllâh-û Teâlâ'nın fetih ve mağfireti sana şunun içindir ki Âllâh-û Teâlâ'ya, (Rasûlüne ve Mü'minlere yardım etmez diye) fena zanda bulunan erkek ve kadın münâfıklara, وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ erkek ve kadın müşriklere azap etmesi içindir. Kötülük onların başlarına gelmiştir. (Burada Cenâb-ı Hak münâfıkları, müşriklerden önce bildirmiştir. Münâfıkların, müşriklerden daha şiddetli zararlı olduğu, azaplarının da cehennemin en son derekesinde olacağı bildirilmiştir. Kötü zan ise; imân edenlerin bundan sonra muvaffak olamayacaklarını zannı tahmin ediyorlardı. Cenâb-ı Hak imân edenlere yardım etti. Münâfık ve kâfirlerin de mağlup olacağı bildirilmiştir.) وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ Âllâh-û Teâlâ, onlara gazap ve lânet etmiştir. وَلَعَنَهُمْ Lânet

eder, rahmetinden uzaklaştırır. وَاَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا Onlara cehennem azabını hazırlamıştır. Orası ne fena bir yerdir.

7- وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۖ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۖ Göklerde ve yerdeki bütün mahlûkat, Âllâh-û Teâlâ'nın askeri, ordusudur. وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا Âllâh-û Teâlâ, Aziz'dir. Mülkünde galiptir, galibin galibidir. Hakîmdir, her şeyi yerli yeri yapandır.

8- اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۙ

اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ (Hâlik-i Kâinat, Habibine iltifat ediyor.) Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem. Biz Azimüşşân, seni gönderdik. شَاهِدًا Ümmetine şahit, bütün mahlûkata hatta bütün Peygamberan-ı İzam'a şahittir. وَمُبَشِّرًا Dünyada imân edenlere, cennetle tebşir edici gönderdik. وَنَذِيرًا ۙ Sana imân etmeyenleri de cehennemle korkutucu gönderdik.

9- لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ ۚ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَصِيلًا

لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ İmân etsinler Âllâh'a ve Rasûlüne, Âllâh'ın vahdaniyetine, Rasûl-û Ekrem'in hak peygamber olduğuna imân etsinler. وَتُعَزِّرُوهُ Bu ikinci zamir, Rasûl-û Ekrem'e aittir. Takviye etsinler, Rasûl-û Ekrem'in dinini. وَتُوَقِّرُوهُ ۚ Rasûl-û Ekrem'e tazim ve saygı gösteresiniz. وَتُسَبِّحُوهُ Cenâb-ı Hak'kı noksanlardan tenzih etsinler. بُكْرَةً وَاَصِيلًا Sabah ve akşam, O'nu tesbih edesiniz.

10- اِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللّٰهَ ۚ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ ۚ فَمَنْ نَكَثَ

فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا عٰهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ فَسَيُؤْتِيْهِ اَجْرًا عَظِيْمًا ۧ

اِنَّ الَّذِيْنَ يُبَايِعُوْنَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُوْنَ اللّٰهَ Muhakkak ki sana biat edenler, (ölüm üzerine biat edenler) ancak Âllâh'a biat etmişlerdir. يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيْهِمْ ۚ Âllâh'ın eli elbette onların ellerinin üzerindedir. (Elden murâd; kuvvet mânâsındadır. Âllâh'ın kuvvet-i kudreti, her kuvvetin fevkindedir.) فَمَنْ نَكَثَ Biatı nakzeden, bozan insanlar! فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهٖ ۚ Onun vebâli ancak kendi nefsine, aleyhine bozmuş oluyor. وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا عٰهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ Kim de Âllâh-û Teâlâ'ya verdiği ahde vefâ gösterirse, فَسَيُؤْتِيْهِ اَجْرًا عَظِيْمًا Âllâh-û Teâlâ ona büyük bir mükâfat verecektir.

Bu muharebede geri kalanlar, malûm olduğu vechile Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ile 1400 kişi Mekke'ye doğru gitti. Burada münâfıklar katılmadı, gelmediler. Hâlik-i Kâinat, Habibine gaypten haber vererek; "Bu münâfık muhalifler gelirler, senin şefkat merhametini biliyorlar. Yalan olarak senden özür beyân edecekler. Onların bozukluğunu yüzlerine vurmazsın."

11- سَيَقُوْلُ لَكَ الْمُخَلَّفُوْنَ مِنَ الْاَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ اَمْوَالُنَا وَاَهْلُوْنَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُوْلُوْنَ بِاَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِىْ قُلُوْبِهِمْ ۗ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا ۗ بَلْ كَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا

سَيَقُوْلُ لَكَ Sen Medine'ye avdet ettiğin zaman, diyecekler الْمُخَلَّفُوْنَ geri kalmış olanlar, (Hûdeybiye'ye gelmeyen geri kalanlar,) مِنَ الْاَعْرَابِ bedevilerden geri kalmış olanlar, derler ki; شَغَلَتْنَآ اَمْوَالُنَا وَاَهْلُوْنَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ "Ya Rasûlûllah, biz imân ettik, gelme-

diğimizin sebebi özrü var. Mallarımız ve ailelerimiz bizi alıkoydu. Âllâh'tan bizim bağışlanmamızı dile." يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ Onlar, kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların bu yalan özrüne karşı! Kimdir ki sizi Âllâh'ın azabından halas etsin. إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا Emir Âllâh'ındır, hâkim Âllâh'tır. Âllâh size bir zarar gelmesini dilerse veya bir fayda elde etmenizi isterse kimse mâni olamaz. بَلْ كَانَ اللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû, sizin yaptığınızdan haberdardır. Sizin niyetiniz ne idi, niçin gelmediniz?

Kureyş'in taarruzundan korktukları için sefere çıkmayanlar; Medine civarında oturan Eslem, Cüheyne, Müzeyne ve Gıfar kabileleridir. Bunlar, Hûdeybiye dönüşünde Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhi Vessellem'den özür dileyenlerdir.

12- بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا

بَلْ ظَنَنْتُمْ Belki zann-ı tahmin ederdiniz أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem ve Mü'minler artık ebediyen ailelerine dönemeyecek zannettiniz. إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا Ailelerine bir daha dönmeyeceklerini sanmıştınız. وَزُيِّنَ ذٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ Bu, kalbinizde (şeytanın iğvası ile) tezyin olundu. (Hiçbir sahâbe geri gelmeyecek. Onların malları, aileleri elimize geçecek.) وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ Bu sizin gönüllerinize güzel göründü de kötü zanda bu-

lundunuz. وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا Sizin bu kötü akidenizin bozukluğundan dolayı, helâk edilecek bir kavim oldunuz.

13- وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ فَاِنَّا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا

وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ Her kim ki Âllâh-û Teâlâ ve Rasûlüne imân etmezse, فَاِنَّا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا Biz Azimüşşân, kâfirler için alevli bir ateş hazırlamışızdır.

14- وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Göklerin ve yerin mülkü Âllâh'ındır. يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ O, dilediğini mağfiret ve dilediğini azâb eder. وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, mübalağa ile mağfiret edicidir. Tevbe edenlere رَحِيمًا rahmet sahibidir. Derhal azap etmez, imkân veriyor belki tevbe eder.

15- سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ اِذَا انْطَلَقْتُمْ اِلٰى مَغَانِمَ لِتَاْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ اَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللّٰهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذٰلِكُمْ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ اِلَّا قَلِيلًا

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ اِذَا انْطَلَقْتُمْ اِلٰى مَغَانِمَ Siz ganimetleri almak için gittiğinizde geri kalanlar. لِتَاْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ "Bırakın biz de arkanıza düşelim, sizinle beraber biz de Hayber'e gidelim, muharebeye iştirak edelim." يُرِيدُونَ اَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللّٰهِ Bu sûretle Kelâmullah'ı değiştirmek isteyeceklerdir.

Bu ganimetler, Hûdeybiye'de bulunanlara vaad buyrulan Hayber ganimetleridir ki bedeviler, bu Vaad-i İlâhiye'yi değiştirmek

istemişlerdi. قُلْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların bu teklifine karşı لَنْ تَتَّبِعُونَا "Siz, bize tabi olamazsınız çünkü hıyânetinizi gösterdiniz. Muharebeye bizimle iştirak edemezsiniz." كَذٰلِكُمْ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُ Zira Âllâh-û Teâlâ, bundan evvel (sizler Hayber seferine hazırlanmadan önce) böyle buyurdu. (Hayber ganimeti, Hûdeybiye'de bulunanlarındır. Bu ganimette başkalarının nasibi yoktur.)

فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا Bunun üzerine; "(Âllâh-û Teâlâ bizi, sizinle Hayber'e gitmekten men etmiş değildir.) Belki siz (ganimetlere iştirakimizi) kıskanıyorsunuz," diyeceklerdir. بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ اِلَّا قَلِيلًا Hayır, öyle değil. Onlar, pek az anlayan kimselerdir.

16- قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْاَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ اِلٰى قَوْمٍ اُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ اَوْ يُسْلِمُونَ فَاِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللّٰهُ اَجْرًا حَسَنًا وَاِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيمًا

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْاَعْرَابِ Yine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e, Âllâh-û Teâlâ emrediyor. Bu geri kalan münâfıklara (bedevilerden geri kalmış olanlara) söyle.

سَتُدْعَوْنَ اِلٰى قَوْمٍ mademki siz muharebe etmek istiyorsunuz, bundan sonra sizi davet edeceğiz bir kavme karşı muharebeye, اُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ çok kuvvetli bir kavme, تُقَاتِلُونَهُمْ اَوْ يُسْلِمُونَ onlarla savaşırsınız veya Müslüman olurlar. Bu kavim bir rivayete göre; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in irtihâlinden sonra Ebu Bekir Sıddık Radıyallâhû Anh'ın hilâfeti sırasında, irtidat eden Müseyleme'nin kavmi Ben-i Hanife ve gayrıdır. Bunlara karşı "Yâ İslâm, Yâ kılıç!" denir. Bunlar hakkında cizye yoktur.

Diğer bir rivayete göre ise bu kavim; Farslılar yâhud Romalılar, Rumlardır. Bu takdirde İslâm'a boyun eğmek, itâat etmek, onlarla itâat ettirinceye kadar, boyun eğdirinceye kadar vuruşursunuz.

(Onlarla cenk için) itâat ederseniz, Âllâh size güzel bir ecir (dünyada ganimet, âhirette Cennet) verir. Eğer evvelce (Hûdeybiye'de) olduğu gibi yüz çevirecek olursanız, sizi elim bir azap ile cezalandırır.

فَاِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللّٰهُ اَجْرًا حَسَنًا Eğer itâat ederseniz Âllâh-û Teâlâ, size güzel bir mükâfat verir. وَاِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ Eğer önceden döndüğünüz gibi yine dönecek olursanız, يُعَذِّبْكُمْ sizi acıklı bir azaba uğratır. عَذَابًا اَلِيمًا

17- لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيمًا

وَلَا لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ Gözleri kör olanlara günâh yoktur. عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ Ayaklarında arıza, topal olana vebâl yoktur. وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ Hastaya da vebâl yoktur. (Bunlar savaşa katılmak zorunda değillerdir.) وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ Cihat için her kim ki Âllâh-û Rasûlûllah'a itâat ederse, يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ Âllâh CelleCelâlûhû, onu (ağaçları) altından ırmaklar akan cennetlere idhal eder. وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيمًا Her kim de Âllâh-û Rasûlûllah'ın emrine itâatından yüz çevirirse, onu da elim bir azaba uğratır.

18- لَقَدْ رَضِىَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ Âllâh CelleCelâlûhû, imânında rasih, kuvvetli olanlardan razıdır. (O zamanki Mü'minler de Âshab idi.) Âllâh CelleCelâlûhû bunlardan razı olur. إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ Ağacın altında sana biat ettiler, فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ kalplerinde sıdk-ı vefayı bildi de üzerlerine itminan ve sükûn inzal etti. Âllâh-û Teâlâ, onların kalbine sükûnet verdi. وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا Âllâh CelleCelâlûhû, onları yakın bir fetih ve zaferle, elde edecekleri birçok ganimetlerle mükâfatlandırdı.

Âyetin işaret ettiği biat, Hûdeybiye'de "Semra" ağacının altında yapılan "Rıdvan Biatı"dır. 1400 sahabe, Kureyş'e karşı ölünceye kadar savaşacaklarına yemin etmişlerdi. Haber verilen yakın fetih, Hayber'in fethiydi.

19- وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ Âllâh-û Teâlâ, onları elde edecekleri birçok ganimetlerlede mükâfatlandırdı. وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû azizdir, kuvvet sahibi galiptir. Galibin galibidir. Hâkîmdir, her şeyi yerli yerine halkediyor. Hikmet sahibidir. (Hûdeybiye'nin mücahitlerini, Hayber'in ganimetleri ile taltif etmiştir.)

(Gerçekten kısa bir süre sonra Müslümanlar, Hayber'de birçok ganimetler elde etmişlerdir.)

20- وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا Âllâh CelleCelâlûhû, size elde edeceğiniz birçok ganimetler va'detmiştir. تَأْخُذُونَهَا Alacaksınız

fetihlerinden lâkin فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهٖ (Hayber'deki) bu ganâimi de size hemen vermiş. وَكَفَّ اَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ Âllâh CelleCelâlûhû, insanların ellerini sizden çekti. وَلِتَكُونَ اٰيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ (Mekke'ye kadar gidip de düşmanların korkup da çekilmesi, emvâl-i ganimeti ihsan etmesi.) Bu, Mü'minlere bir âyet, alâmet, işaret olsun. Mü'minlerin imânını takviye ediyor. وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, size doğru yolu gösteriyor (tevekkül yoluna) çıkarsın.

Âllâh vadettiği birçok fetihlerinden ilkini yâni Hayber'i ve ganimetlerini hemen bahşetmiştir. Bu arada Hayberlilerin müttefikleri olan Esed ve Gatafan kabilelerinin de Müslümanlara hücumlarını önlemiştir. Hûdeybiye barışıyla da Mekkelilerin taarruzu önlenmiştir.

21- وَاُخْرٰى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ بِهَا ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا

وَاُخْرٰى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ بِهَا ؕ Âllâh-û Teâlâ, size henüz güç yetiremeyeceğiniz başka ganimetler de vaad etti. Âllâh-û Teâlâ, onları (ilmiyle) kuşatmıştır. (İstilâ etmiş, onlara da muzaffer olmanızı takdir buyurmuştur.) وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye kadirdir.

22- وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا (Eğer Hûdeybiye'de iken Mekke müşrikleri, barış teklifinde bulunmayıp savaşa girişselerdi mağlup olacaklardı. Cenâb-ı Hak'kın takdiri böyle tecelli edecekti.)

Eğer kâfirler sizinle savaşsalardı, لَوَلَّوُا الْاَدْبَارَ arkalarını dönüp kaçarlardı. ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا Sonra da ne bir dost ve yardımcı da bulamazlardı. (Tevkifat Cenâb-ı Hak'tandır, ne silahla ne de çokluktadır. Ancak Âllâh'a tam kalp ile bağlanana va'dini ifâ ediyor.)

23- سُنَّةَ اللهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللهِ تَبْدِيلًا

سُنَّةَ اللهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ (Sünnet; âdet, yol demektir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellemin bildirdiği yoldur.) Âllâh-û Teâlâ'nın öteden beri cereyan eden, süre gelen kanunu budur. وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللهِ تَبْدِيلًا (Peygamberlerini, düşmanlarına galip kılmak âdetidir.) Âllâh-û Teâlâ'nın sünnet-i kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.

24- وَهُوَ الَّذِى كَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا

وَهُوَ الَّذِى كَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ Sizden, onların ellerini çekti, cesaret etmeden geldiler. Sizin de elinizi onlardan çektiler. بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ Mekke'nin göbeğinde (Mekke fethinde veya Hûdeybiye'de) onların ellerini sizden, sizin elinizi onlardan çeken O'dur. (Yine Cenâb-ı Hak, senin kalbine ilham etti, "harp yapma!" dedi. Onlara da bir korku verdi.) وَكَانَ اللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû, basirdir, bütün yaptıklarınızı görür.

Hûdeybiye'de düşmandan seksen kişi, Müslümanların etrafını sarmışken yakalanarak, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in huzuruna getirdiler. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesel-

lem de onları affetti. İşte düşmanların barış istemelerine, bu olay sebep olmuştur.

25- هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا اَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ ۚ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ اَنْ تَطَؤُهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ لِيُدْخِلَ اللهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا Onlar ki imân etmediler. وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ Sizi, Mescid-i Haram'a girmekten, (Beyt-i Şerif'i tavaftan) وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا اَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ ve kurbanlarınızın mahâllinde boğazlanmasını, yerlerine ulaşılmasını men edenlerdir. وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ اَنْ تَطَؤُهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ Eğer (Mekke'de) kendilerini henüz tanımadığınız Mü'min erkeklerle Mü'min kadınları, bilmeyerek ezmek sûretiyle bir vebâlin altında kalmanız ihtimali olmasaydı, Âllâh CelleCelâlûhû savaşı önlemezdi. لِيُدْخِلَ اللهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ Âllâh CelleCelâlûhû, dilediğini rahmetine idhal etmek için (böyle yaptı.) لَوْ تَزَيَّلُوا O zayıflar ayrı olsalardı, لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا eğer Mü'minlerle kâfirler birbirlerinden ayırt edilebilselerdi, içlerinden o küfredenleri muhakkak elim bir azapla azaplandırırdık.

Kureyşliler, Müslümanların Mekke'ye girmelerine engel olmakla; hem Mescid-i Haram'ı ziyaret etmelerine hem de hazırlanan kurbanlarını Mina'da kesmelerine mâni olmuşlardı. Ziyaretten alıkonma karşısında Müslümanlara, savaş ve fetih izninin verilmemesinin sebebi; Mekke'de bulunan ve henüz İslâmını açığa

vuramamış Mü'minlerin varlığı idi. Kureyşli kâfirlerden seçilip ayrılmadıkları için fetih ertelendi.

26- إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۚ

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ O zaman inkâr eden kâfirler, kalplerine o hamiyeti, o câhiliyet hamiyetini (taassup ve tekebbür gayretini yerleştirmişlerdi.) (Hamiyyet; kibir, inat yâni burun kaldırmak.) Bunlar, Âshaba karşı burun kaldırdılar, hamiyet-i câhiliyetle "Efendim bir söz verdik, bu sene Mekke'ye kimse girmeyecek" dedik sözüyle Rasûl-û Ekrem'e karşı, bu terbiyesizliği yaptılar. (Buna karşı) فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ Âllâh CelleCelâlûhû, Habibine sükûnet verdi ve وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ Mü'minlere sükûnet ve güvenini indirdi وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ ve onları takvâ sözü üzerinde durdurdu. وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ Onlar, Âshab-ı Kiram buna pek lâyık ve ehil kimselerdi. وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۚ Âllâh CelleCelâlûhû her şeye âlimdir, yerli yerine halketmiştir, her şeyi hakkıyla bilir.

Takvâ sözü; şehadet kelimesidir. Buna bağlılık, o sırada cereyan eden olayı yatıştırmıştır. Şöyle ki; Hûdeybiye'de Mekkelilerle Müslümanlar arasında andlaşma yazılacağı sırada Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Ali Radıyallâhû Anh'a yaz, dedi; "Bu, Âllâh'ın elçisinin Mekke halkıyla yaptığı andlaşmadır." Kureyş temsilcileri dediler ki; "Biz, senin Âllâh'ın elçisi olduğunu bilsek, sizin

Kâbe'ye girmenize engel olmayız." Şöyle yazın; "Bu Abdullah oğlu Muhammed ile Mekke halkı arasındaki andlaşmadır." Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de öyle yazdırdı.

27- لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ Âllâh-û Teâlâ, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in rüyasının hak olduğunu tasdik etmiştir. لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَ Mescid-i Haram'a kimseden korkmazsızın güven içerisinde girersiniz. اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَ İnşâellah. Âmin. مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ Güven içinde başınızı tıraş ettirerek, mukassır, saçını az tıraş etmek. Ya az yahut çok tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, لَا تَخَافُونَ korkmadan girersiniz. فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا Âllâh CelleCelâlûhû, sizin bilmediğinizi bilir فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ondan başka yakın bir fethi, (Hûdeybiye antlaşması veya Hayber fethini) müyesser kıldı.

28- هُوَ الَّذِى اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا

هُوَ الَّذِى اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى Âllâh-û Teâlâ, Habibinin hakkında emrediyor. Âshab-ı Kiram hakkında senâ ediyor. Bir insanı Âllâh senâ ederse, o senâ edilen ne kadar çok kıymetlidir. O Âllâh ki Rasûl-ü Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem hidâyetle, Kur'an, mucize ile gönderilmiştir. وَدِينِ الْحَقِّ Din-i İslâm ile Habibini göndermiş. لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ Bütün dinlerin üzerine galip, hak

olacaktır. وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا (Bu sûrette gönderildiğine,) Âllâh-û Teâlâ'nın şehadeti kâfidir.

29- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرٰيةِ وَمَثَلُهُمْ فِى الْاِنْجِيلِ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْئَهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âllâh'ın hak peygamberidir. وَالَّذِينَ مَعَهُ O'nunla beraber Âshabı, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in sıfatlarını beyân ediyor. Âllâh, onları intihâb etmiş. Habibine arkadaş olmuş. Âllâh CelleCelâlûhû, onların bazı ahvâllerini bu âyette şehadet ediyor. Şehadet-i İlâhiye'nin fevkinde bir şahit var mıdır? Âyette hiçbir tahsis yok. Filân sahabe böyle değil denmiyor, tamamı için söyleniyor. Bütün sahabe buna dâhildir, hiçbir sahabe hariç değil. Buyuruyor ki halleri nedir?

وَالَّذِينَ مَعَهُ O'nunla beraber olan, O'nun âshabları! اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ Kâfirlere karşı çok şiddetli (çünkü ölümden korkmaz, Âllâh'a itimadı tamam) رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ fakat kendi aralarında pek merhametlidirler (birbirlerini çok severler.) تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا Onları hep rukû ve secde hâlinde görürsün. يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا Onlar, Âllâh-û Teâlâ'nın lütuf ve rızasını isterler.

(Bir kısım söylentiler meyanında; Âshab-ı Kiram'ın arasında

münazaa olmuştur. Bu nedendir? Mademki Âllâh, onlar için merhametlidir diyor. Bunlar nasıl olmuştur? O da merhametten geliyor. Mevlâna Celâleddin-i Rumi misâl getiriyor. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, merhamet denizidir. Mekke ve diğer harplere iştirak etti. Onları seviyor, onları batıl yoldan çevirmek için harp etti. Demek ki bunu merhametinden dolayı yapmıştır.

Âshab-ı Kiram'ın da içtihâdi olan bir davada, Ne şan, ne hilâfet, ne de hükümranlıktır. Meselâ Aliyy İbni Ebi Talip nefsine bile kıymet vermiyor. Nerede kaldı ki hilâfete ehemmiyet versin.)

سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ Yüzlerinde, secdelerin izinden nişanları vardır. ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرٰيةِ وَمَثَلُهُمْ فِى الْاِنْجِيلِ Aynen böylece onların ahvâlini, Tevrat ve İncil'de Cenâb-ı Allâh bildirmiştir. Âshab-ı Muhammed'in ahvâli, Kur'an'da beyân edildiği gibi Tevrat ve İncil'de de bildirilmiştir. كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْئَهُ İncil'deki vasıfları da bir ekine benzer ki ilkin bir filiz çıkarır فَاٰزَرَهُ sonra kuvvetlenir. فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ Sâkı üzerine dik ve düzgün durur. يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ Bu, ziraatçıların da hoşuna gider. لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ Âllâh böylece onları, (Âshab-ı Kiram'ı) çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا Âllâh-û Azimüşşân, içlerinden imân edip de salih ameller işleyenlere mağfiret ve pek büyük bir ecir vaad buyurmuştur.

(Ayette, Âllâh Rasûlü'nün ve arkadaşlarının ilk ve son durumları bir benzetme ile anlatılmaktadır. İlk defa yere atılan bir tane gibi filizlenmeye başlayan Müslümanlar, gittikçe güçlenerek koca

bir ordu olmuşlar. İslâm tohumunu ekenler bu duruma son derece sevinirlerken, onların bu güçlü durumunu gören kâfirler, öfkeden çatlar hâle gelmişlerdi.)

Âshab-ı Kiram'ın kıymeti, dereceleri, büyüklüğü hakkında Kur'an-ı Azimüşşân'da, Cenâb-ı Hak birçok âyetle bize bildiriyor. En ziyade olanı, bu âyet-i kerime izah ediyor. **"Mûhammedûn Rasûlûllahi vellezine meahû"** Hiçbir şey Âllâh'ın şehadeti kadar kıymetli değildir. Ve ayrıca birçok âyetlerde de şehâdet ettikten sonra Âshab-ı Kiram'a dil uzatmanın, ne kadar ağır bir vebâl olduğu aşikârdır.

Bir âyette Cenâb-ı Hak buyuruyor; **"kûntûm hayra ûmmetin uhricât linnâsi"** Âshab-ı Kiram için, "Siz, en hayırlı bir ümmet, cemâatsiniz. O zamanda ümmet, yalnız Âshab-ı Kiram'dı. Bu âyete muhatap Âshab-ı Kiram'dır. Ondan sonra Mü'minlere geliyor.

Ondan sonra diğer bir âyet-i kerimede buyruluyor. **"ve kezâlike cealnâkûm ûmmetûn vesetan litekûnû şûhedâe alânnâsi"** Sizi vasat bir ümmet halkettik. O zamanda bu âyete muhatap yine âshab idi.

Yine Cenâb-ı Hak buyuruyor; "**yevme lâ yûhzillâhûn nebiyye vellezine âmenû meahû nûruhûm yes'a beyne eydihim ve bieymânihim"** Kıyâmet günü sırat köprüsünde, Âllâh CelleCelâlûhû, Habibini mahzun bırakmaz. (**nûruhûm yes'a beyne eydihim**) O ve O'na tabi olanlar, nurlar içinde Cennet'e girerler. Bu da evvelâ âshaba aittir.

Yine bir âyet-i kerimede **"lekad radıyâllâhû anil mü'minine iz yubâyiuneke tehteş şecârati"** O âshab ki ağacın altında sana biat ettiler. Âllâh, bunlardan razı olur. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âllâh'ın hak peygamberidir. **"vellezine meahû"** Onunla

beraber olan âshab, **"eşiddâû alel kûffâri"** onların hâli sıfatları; Küfre karşı gayet şiddetlidir, **"ruhamâû beynehûm"** aralarında mübalağa ile merhametlidirler. **"terahûm rukkâan sûccâden"** Onların hâl-i şanını görürsün dâima rukû ve secdededirler. Bu ibadetlerde **"yebteğune fedlen minellâhi ve ridvânen"** Âllâh'ın fazl-ı keremini talep ederler, rızasını isterler. Sonra onların bu hâlleri, yüzlerine de intikal ediyor. **"simâhûm fi vûcûhihim min eseris sûcûdi"** Secdelerinin eseri, yüzlerinde görülüyor.

"zâlike meselûhûm fittevrati ve meselûhûm filincili" Tevrat'ta da İncil'de de Cenâb-ı Hak, Âshab-ı Kiram'ın ahvâlini beyân etmiştir. İnsanların içinde olan Âshab-ı Kiram'ı, Âllâh CelleCelâlûhû o cemâati, Habibine dost, arkadaş intihap etmiş. Kıyâmete kadar herhangi bir Mü'min nereye gelir, nerede olursa dünyada! O Mü'minin boynunda hesapsız Âshab-ı Kiram'ın hakkı vardır. O âshap olmasaydı, Kur'an-ı Kerim'i bize kim naklederdi? Onlar ki İslâmiyet'in bidâyetinde, memleketleri fetih etmek sûretiyle İslâmiyet'i şark ve garba ulaştırmışlardır.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hak ve hakikatle âshabına şehadet etmiş. "Benim âshabım gökte yıldızlar gibidir" buyuruyor. Hangisine iktidâ ederseniz, hidâyete gelirsiniz.

Yine Kur'an-ı Azimüşşân'da **"ricâlûn lâ tûlhihim ticâratûn velâ bey'ûn an zikrillâhi"** Onların da bir iş sahibi, ticaretleri vardı. Fakat o işleri, onların kalbini meşgul etmiyor.

İmâm-ı Rabbani KaddesÂllâhû Sırrahûlaziz buyuruyor. Âshab-ı Kiram'ın birbirine olan muhabbeti, işte Kur'an ile sabittir. Bunun hilâfına birisi bir şey söylerse, Kur'an'a karşı geliyor. Bütün Âshab-ı Kiram, hiç birisi müstesnâ olmamak şartıyla (çünkü müstesnâ olsaydı beyân edecekti.) Hepsi de birbirlerini son derece severlerdi. **"ruhamâû"** Mübalağayı beyân ediyor, devamı ifade ediyor.

Gerek Rasûl-û Ekrem'in zamanında ve gerekse O'ndan sonra, bu Âshab-ı Kiram'ın yekdiğerine olan muhabbeti, dâimi ve fevkalâde bir muhabbet idi. Meselâ adavet, haset, düşmanlık gibi emraz. Kur'an-ı Kerim'de "bunlar birbirlerini seviyor, muhabbet ediyor" denildiğine göre bunlar olmamalıdır.

Bu ahvâlden dolayı, o zaman İstanbul'da bulunan Kostantin harekete gelmiş.

Muâviye Radıyallâhû Anh, kendisine bir mektup yazmış. Bu mektup kitaplarda mevcuttur. Mektupta diyor ki Kostantin'e; "Sen aramızdaki samimiyetten dolayı bir fırsat bekliyorsun. Ben hilâfet emrimi Efendime bırakırım (Ali için "Efendime" diyor.) Onun askerinin üzerine kumandan olurum. Gelirim, seni İstanbul'dan kömürü çıkarır gibi çıkarırım."

Bir günde Aliyy ibni Ebi Talip Kerremâllâhû Veche, cemâatinin içinde minberde diyor ki; **"İhvânûne begava aleynâ mâhûm kefaratûn velâ feceratûn lime lehûm fe'vili"** Bizim kardeşlerimiz, bizim aleyhimize harekete geçtiler. Sakın onlara fazla tevil etmeyiniz. Küfür, fücur isnat etmeyiniz. Çünkü onların da ellerinde delilleri var. Bir meseley'i diniyeyi içtihadına göre amel etmek istiyorlar. Ve bir de Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bir vakitte Muâviye Radıyallâhû Anh'a demiş ki; **"izâ velleyte Tahsin"** "Sen tedbiri umur ettiğin zaman, adaleti unutma." Bundan da diyor ki; "Bir zaman gelecek ki ben, tedbiri umur edeceğim."

Böyle Kur'an-ı Azimüşşân'da muhabbet sabit olduktan sonra onlara adavet, buğz, kin ve düşmanlık elbette iftiradan başka bir şey değildir.

Âllâh-û Teâlâ emrediyor. **"kûntûm hayra ûmmetin"** Ümmet-

lerin hayırlısısınız. Ümmetin ileri geleni de âshab olduğuna göre, ümmetlerin en hayırlısıdır.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. Benim içinde bulunduğum Asr-ı Saadet, bütün asırların hayırlısıdır. Asr-ı Saadet, her asrın hayırlısı olduktan sonra Âshab-ı Kiram da her ümmetin hayırlısıdır.

Âshab-ı Kiram'a iftira eden, doğrudan doğruya Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in sohbetinin kıymetsiz kaldığını bildirmiş oluyor. Eğer onların söyledikleri doğru ise bize, Kur'an'ı ve hadisleri nakleden âshab olduğuna göre, ne kıymeti kalır? Âshab senelerce Rasûl-û Ekrem'in sohbetiyle malını, canını, ruhunu fedâ etmişler, dinin i'lâsı için. O zaman bunların ne kıymeti kalır? Âshaba dil uzatanların maksatları; Kur'an'dan halkın itimadını selbetmek, Hadis-i Şeriflere güveni zayıflatmak. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in sohbetinin tesirini kaldırmaktır.

Onlar âshab için ne diyorlar? Âshab-ı Kiram iki cemâat oldu. O fırka onun aleyhinde, diğeri de bunun aleyhinde. Bu durumda hiçbir sahabeyi temiz bırakmıyorlar. İçtihatta hak olan Aliyy İbni Ebi Talib'in elinde olduğuna göre bunda hepimiz müttefikiz. Fakat müftidir, hatalıdır Muâviye Radıyallâhû Anh, hata-i içtihadidir. Nefsi için değildir. Onu da Âllâh CelleCelâlûhû affeder.

"Biz, Ehl-i Beytin muhibbiyiz" diye, eline alır. **"Lâlehubbi Aliyyin belli buğzi Ömer'a."** Ömer ve Muâviye Radıyallâhû Anhûma'ya buğz etmek için, onu eline alıyor.

Seksen râviden rivâyet edilmiş ki Ali Radıyallâhû Anh, müteaddit yerde Ebubekir Radıyallâhû Anh Peygamberan-ı İzam'dan sonra en büyük bir insandır" diyor.

Sonra diyor, Ebu Leheb ve Ebu Cehil Kur'an'ın nassı ile kâ-

firdirler. Hiç kimse onlardan bahsetmiyor, lânet de etmiyor. Eğer küfrü lânet, seb etmek ibadet olsaydı. İslâmiyet'te her gün Ebu Leheb ve Ebu Cehil'e lânet edeceklerdi.

Âshab-ı Kiram, hadisi, Kitâb'ı bize tebliğ eden kimselerdir. Ümmetin icmâ-ı da onların kavline bağlıdır. Âshab-ı Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, hepsi de muâdil ve hepsi de müçtehiddir.

Ehl-i Beyti karıştırıyorlar, kalbin, rahmin üzerine tesir etmek için. Hâlbuki gerçek meydandadır. Muâviye Radıyallâhû Anh'ın zamanında bunların hiçbirisi zuhur etmemiştir. Bunlar, Yezid'in zamanında zuhur etmiştir. Evladın yaptığı hata, babaya isnat edilmez.

Muâviye Radıyallâhû Anh'ın kız kardeşi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in haremiydi. Ümmühatil Mü'minindir. O da çocuk iken eve gider gelirdi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in evinde serbest bir halde idi. Çünkü kardeşi orada. Böyle olduğundan Rasûl-û Ekrem'in ilminden istifâde ediyordu. Güzel yazısı olduğundan vahiy kâtiplerine dâhil oldu. Ayrıca Rasûl-û Ekrem'in hususi hizmetini yapıyordu. Meselâ saç ve sakalını tıraş ediyordu. Bir gün tıraş ederken Rasûl-û Ekrem'in başında ufak bir kan zuhur etti, ne yapayım diye tereddüt etmiş. Bu kan yere düşerse hürmetsiz olur, o kanı emdiği gibi yutmuş oluyor. Rasûl-û Ekrem duruma muttali olunca "Ya Muâviye, ne yaptın?" diyor. O da cevaben; "Efendim bir damla kan zuhur etti, yere düşüp de hürmetsiz olmasın diye ağzıma aldım" diyor. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de "O kanı almasaydın, senin evlatların, benim evlatlarıma düşman olacak." diyor.

Yine Cenâb-ı Hak buyuruyor. **"ve kûllen ve adellâhûl hûsnâ"** Âllâh CelleCelâlûhû, bütün âshaba Cenneti vaad etmiştir. Kur'an-ı

Azimüşşân şehadet ediyor. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in belki yüzlerce hadis-i şeriflerinde bu hali beyân ediyor. Çünkü Rasûl-û Ekrem biliyordu, ondan sonra bir cemâat gelecek ve Âshab-ı Kiram'a dil uzatacaklar. Bu durumu açıklamak içinde yüzlerce hadis-i şerif irad buyurmuştur.

Mevlâna Celâleddin-i Rumi KaddesÂllâhû Sırrahûlaziz buyuruyor. Eğer Cenâb-ı Hak dilerse bir kimsenin rüsvâ olmasını, onun meylini temiz insanların ta'nına sevk eder. Temiz insan nerede varsa aleyhine bir şey söyler.

İmâm-ı Rabbani KaddesÂllâhû Sırrahûlaziz buyuruyor ki; "Bir insan Kur'an'a inanmazsa, hadisleri inkâr ederse, ona cevap vermek doğru değildir. İnkârını cevapsız bırakmak lazımdır."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. "Benim âshabımı kendi maksatlarınız için, benden sonra hedef ittihaz etmeyin."

Yine buyuruyor Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem. "Benim âshabımı seven, benim muhabbetimden dolayı onları sever. Benim âshabımı sevmeyen de bana buğz etmiş olur."

Yine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. Âllâh CelleCelâlûhû beni mahlûkât içinde mahbub ittihaz etti. İnsanlar içinde, benim için âshabı ittihaz etti. Âshab-ı Kiram'a dil uzatana, Âllâh'ın lâneti onun üzerinde olsun."

Yine bir Hadis-i Şerifte; "Benim hukukumu düşünerek benim âshabım olduğu için sevenleri, Cenâb-ı Âllâh dünya ve ahirette hıfz etsin" diye duâ ediyor.

Yine bir hadis-i şerifte; "Âllâh CelleCelâlûhû, bir kula hayrı irade ettiği zaman onun alâmeti nedir? Âshab-ı Kiram'ın muhabbetini, onun kalbine ilkâ ediyor."

Bir hadisi şerifte; "Âshab-ı Kirama eziyet ve zahmet veren, onlara dil uzatan, bu yaptıklarını bana yapmış olur. Bana yapan, Âllâh'a yapmış olur."

Bir hadisi şerifte; "Ne olmuş size âshabıma zahmet veriyor, dil uzatıyorsunuz? Benim âshabımı bana bırakın."

Yine bir hadisi şerifte; "Eğer Uhud dağı kadar altınınız olsa, o altınları Âllâh'ın rızası için sarfetseniz, yine onların bir günlük kazandıkları hasenatına sahip olamazsınız." Çünkü onlar, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ile karşılıklı oturmuş, kalpten kalbe intikal etmiş.

Hadis-i Şerifte buyuruluyor; "Benim hakkımı âshabımda hıfz etmeyen, benim hakkıma karşı gelmiş olur. Benim hakkımı muhafaza etmeyen, beni Cennet'te göremez ve havzıma da kavuşamaz."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; "Karınların, asırların en hayırlısı benim zamanımdır. Âshabım da benim asrım zamanımda yetişmiş olanlardır. Öyleyse âshabıma muhabbet etmek lazım gelir."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Âshabımın ismi zikredildiği zaman, eğer içinizde buğz olsa bile hiç olmazsa dışarıya çıkarmayınız. Hiç olmazsa kendinizi tutunuz. Belki Cenâb-ı Hak tevbenizi kabûl eder."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; "Gördünüz ki bir cemâatte, âshabım hakkında aleyhinde konuşuluyor, böyle söyleyiniz onlara. **La'netullaha alâ şirkikûm** Âllâh lânet etsin sizin bu müşrikine olan hâllerinize." (Bu da imkân varsa, değilse kalben söylersin.)

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Âshab-ı

Kirama sebbetmek kebâirdendir." Bazı müçtehidin içtihâdına göre; âshabı sebbedenlerin katli, câizdir diyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor, size vasiyetim budur; "Âshabıma dâima hayrı söylemek, hayrı beyân etmek, hayır düşünmek."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Âllâh lânet etsin o kimseye ki benim âshabım hakkında dil uzatıyor."

Yine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; "Ümmetimin en şerlileri kimdir? Âshab-ı Kiram'a karşı cür'et edip dil uzatanlardır."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Benim şefaatım ümmetime mübahtır. Ancak âshabıma sebbedenlere şefaatım olmayacaktır."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; "Sırat köprüsünde en sabit kadem olanlarınız, Ehl-i Beyt ile âshabıma dil uzatmayıp muhabbet edenlerdir."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Ebu Bekir Sıddık Radıyallâhû Anh, Enbiyayı İzam'dan sonra bütün insanların hayırlısıdır."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor. Ebu Bekir Radıyallâhû Anh'a, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem son zamanı hastalandığında ona emretti, namazı kıldırdı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de ona iktida etti. Maksat nedir? Ebubekir Sıddık Radıyallâhû Anh, benden sonra halife olur, ona iktida edin. İşte bakın, ben de iktida ediyorum.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "İlk evvel ümmetimden Cennete girecek olan Ebubekir Sıddık Radıyallâhû Anh'dır. Erkeklerden ilk evvel imân eden Ebubekir Radıyallâhû

Anh'dır. Çocuklardan Aliyy ibni Ebu Talip, hanımlardan Hatice-i Kübra'dır."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor: "Ebubekir Radıyallâhû Anh, cennete hesaba çekilmeden gidecektir."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Ebubekir ve Ömer Radıyallâhû Anh, ehli cennetin seyitleridir."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; "Benden sonra Ebubekir ve Ömer Radıyallâhû Anhûma'ya iktida ediniz.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Hilâfet benden sonra 30 yıldır. Ondan sonra hükümdarlık olur."

Eğer muhaliflerin dediği gibi; "Efendim Aliyy ibni Ebi Talip, Rasûl-û Ekrem'in amcasının oğluydu. O niçin halife olmadı ilk evvel" denildiğinde, "bu takdirde hadise muhalif düşer." Aliyy ibni Ebu Talip, yaş itibariyle onlardan küçüktü."

Hasan Radıyallâhû Anh halife olduğunda, Rasûl-û Ekrem'in "hilâfet 30 yıldır" buyurduğu hadisi hatırlayarak, kendisinin halife olduğu altı aylık süre ile tamamlandığını anlayınca, Muâviye Radıyallâhû Anh'a mektup yazıyor. Mektupta diyor ki; "Rasûl-û Ekrem'in bu hadisini hatırladım. Bu hadise istinaden hilâfeti sana bırakıyorum." Birkaç şart ileri sürüyor. Muâviye Radıyallâhû Anh da bir mektup yazıp gönderiyor. Mektuba yazı yazmadan imza ediyor. "Efendim evvelâ imzayı gönderiyorum ne emredersen kabûl ediyorum," diyor. Onların aralarında muhabbet böyleydi.

Yine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Ebu Bekir ve Ömer Radıyallâhû Anhûm'ü, Âllâh-û Teâlâ takdim etti. Bana da Vahy-i İlâhi böyle zuhur etti. Ben de Emr-i İlâhiye tâbi oldum."

Ömer'ül Faruk Radıyallâhû Anh, hilâfet zamanında da hiçbir

muameleyi, Ali Radıyallâhû Anh'a danışıp istişare etmeden yapmazdı.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Osman Radıyallâhû Anh, ümmetimin en ziyade hayâsı olanlarındandır."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem diyor; "Osman Radıyallâhû Anh, cennette benim refikimdir." (Bütün Âshab-ı Kiram yine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in etrafındadır. Aledderacat; fakat ayrı ayrı dereceleri vardır. Nitekim peygamberlerin de hepsi peygamberlik derecesinde olduğu halde, birbirleri üzerinde farklı dereceleri vardır.)

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "**Ene Medinetûn ilmû Aliyyûn bâbûhe.** İlmin şehriyim Ben, Ali Radıyallâhû Anh da kapısıdır."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; "Aliyy İbni Ebi Talip Kerramâllâhû Vechehû, dünya ve ahirette benim kardeşimdir."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Bir kimse Ali Radıyallâhû Anh'ı severse, beni de sevmiş olur. Ali Radıyallâhû Anh'a buğz ederse, beni buğz etmiş olur." Âshabın hangisi olursa olsun sebbeden kimseye, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem lânet ediyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Muâviye Radıyallâhû Anh, ümmetimin en sahilerindendir." (Hadisler Camiüssagirdadır. Şüphesi olanlar Camiüssagire müraacat etsinler, orada mevcuttur.)

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Ya Rabbi Muâviye Radıyallâhû Anh'ı, hidâyetli yap ve hidâyete sebep olsun."

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Ya Rabbi Muâviye'ye hesabı, kitabı bildir, azaptandan da muhafaza eyle."